

1(9)/2019

1(9) / 2019

ISSN 1694 – 7517

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИАЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЖАРЧЫСЫ

Опубликовано при поддержке Программы «Верховенство права в Кыргызской Республике – 2-я фаза». Программа софинансируется Европейским Союзом и Федеральным Министерством экономического сотрудничества и развития Германии (BMZ) и реализуется Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германским Обществом по Международному Сотрудничеству). Мнения, выраженные в данной публикации, не отражают точку зрения Европейского Союза, GIZ и Программы.

Аткаруучу:
Исполнитель:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Басылма «Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгү – 2-чи фаза» Программасынын колдоосу менен жарыяланды. Программа Европа Биримдиги жана Германиянын экономикалык кызмат – таштык жана өнүктүрүү боюнча Федералдык министрлик тарабынан каржыланып, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Эл аралык Кызматташтык боюнча Германия Коому) тарабынан ишке ашырылууда. Бул басылмадагы пикирлер Европа Биримдигинин, GIZ жана Программанын көз карашын чагылдырбайт.

ВЕСТНИК КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

УДК 94(47)
ББК 63,3 (3)
Н 30

Н 30 Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын
Жарчысы № 1 (9) / 2019 (мамлекеттик жана расмий тилдерде).
Б.: «ПринтХаус», 2020.-622 б.

ISBN 978 - 9967-12-441-8

Түзүүчү: Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Редакциялык кеңеш:

Төрайымы: **Бобукеева М.Р.** - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судья-катчысы;

Мүчөлөрү: **Айдарбекова Ч.А.** - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Осмонова Ч.О. - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Саалаев Ж.И. - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Эсеналиева З.Т. - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Аппаратынын чечимдерди аткаруунун анализи жана мыйзамдарды систематизациялоо бөлүмүнүн башчысы;

Керезбеков К.К. - Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты, Конституциялык мыйзамдар, мамлекеттик түзүлүш, сот-укуктук маселелер жана Жогорку Кеңештин Регламенти боюнча комитеттин төрагасы, ю.и.д.;

Мырзалимов Р.М. - Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин юридикалык факультетинин конституциялык жана административдик укук кафедрасынын профессору, ю.и.д.;

Баетов А.Б. - Кыргызстан эл аралык университетинин вице-президенти, профессордун м.а., ю.и.д.;

Мусабекова Ч.А. – Б. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин мамлекеттин жана укуктун теориясы жана тарыхы кафедрасынын доценти, ю.и.к.

Редакциянын дареги: Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
Эркиндик бульвары, 39
почталык индекси 720040
тел.: +996 312 621517, + 996 312 662152
факс:+996 312 622040
e-mail: mail@constpalata.kg
расмий сайт: www.constpalata.kg

Н 0503020000-14

УДК 94(47)
ББК 63,3 (3)

ISBN 978 - 9967-12-441-8

© Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

МАЗМУНУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМДЕРИ

2019-жылдын 16-январындагы Нургул Абыкеевна Бейшембаеванын кызыкчылыгын көздөгөн Самед Али оглы Самедовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. 8

2019-жылдын 1-февралындагы Максатбек Мергенбаевич Жорокуловдун кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын жана 17-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. 19

2019-жылдын 13-февралындагы Ысык-Көл областынын Райондор аралык сотунун судьясы Мелис Муктарович Тагаевдин суроо-талабына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б), «в), «г)» пунктчаларынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. 32

2019-жылдын 20-февралындагы Александр Анатольевич Рябушкиндин кайрылуусуна байланыштуу «ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан ... жеке жак тарабынан» деген сөздөр менен баяндалган «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. 43

2019-жылдын 6-мартындагы Куланбек уулу Айбектин кайрылуусуна байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацынын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын 53

жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобонун 22-пунктунун тогузунчу абзацынын, 186-пунктунун 6¹-пунктчасынын, 187-пунктунун бешинчи абзацынын, Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. **53**

2019-жылдын 17-апрелиндеги Марат Эсентурович Токтомаатовдун кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. **76**

2019-жылдын 24-апрелиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымынын кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. **87**

2019-жылдын 12-июнундагы Тимур Эднанович Карабаевдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, 489-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. **100**

2019-жылдын 26-июнундагы Азизахан Арибжанованын өкүлү Каныбек Насаркулович Муратбаевдин жана «Малаташ Голд» жоопкерчилиги чектелген коомунун кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти-караган сотко берилет» деген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. **119**

2019-жылдын 4-сентябрындагы Ишенбай Дюшенбиевич Кадырбековдун кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча. **132**

2019-жылдын 11-сентябрындагы Максатбек Мергенбаевич Жорокулов, Ксения Леонидовна Тишина, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ачык акционердик коому, Бермет Тазабековна Джаныкулованын кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

149

2019-жылдын 24-октябрындагы Нурбек Айтыевич Касымбековдун, Асель Союзбековна Кодуранованын, Ирина Юрьевна Карамушкинанын, Мурадыл Ганыевич Мадеминовдун, Анвар Артыковдун, Карамат Бабашевна Орозованын, Таалайбек Болотбекович Усубалиевдин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

175

2019-жылдын 30-октябрындагы Улукбек Бактыбекович Турдубековдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

203

2019-жылдын 20-ноябрындагы Самат Исланович Рыскулов, Инна Владимировна Цой, Дастан Далабайевич Бекешевдин кайрылуусуна байланыштуу «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүнүн, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

223

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ТОКТОМДОРУ

2019-жылдын 7-мартындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Мамасадык Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2018-жылдын 11-октябрындагы № 38 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө Мамасадык Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун даттануусун канаатандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому.

234

2019-жылдын 2-апрелиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү Мирбек Исамаматович Арзиевдин жана Бейшенбек кызы Камиланын кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 19-февралындагы № 02 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү Мирбек Исамаматович Арзиевдин жана Бейшенбек кызы Камиланын даттануусун канаатандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому.

239

2019-жылдын 6-майындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Бакыт Мыгысбекович Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн Каныбек Кыдыкович Омуркановдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасына Бакыт Мыгысбекович Маанаевдин кызы-кчылыгын көздөгөн Каныбек Кыдыкович Омуркановдун даттануусун кароо жөнүндө токтому.

244

2019-жылдын 20-июнундагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Висид Кенешевич Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Эльмира Шакеновна Чортонованын кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 19-мартындагы № 10-о аныктамасына Висид Кенешевич Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Эльмира Шакеновна Чортонованын даттануусу жөнүндө токтому.

249

2019-жылдын 26-сентябрындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 21-майындагы №22 аныктамасына «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун даттануусу жөнүндө токтому.

255

2019-жылдын 27-сентябрындагы Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 31 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому. **260**

2019-жылдын 27-сентябрындагы Байышбек Абдырахманович Нааматовдун, анын ишеним каты боюнча өкүлү Мукар Шалтакович Чолпонбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 30 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому. **268**

2019-жылдын 3-октябрындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Жолдошбек Алиевдин Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун ыйгарым укуктарын узартуу жөнүндө» №126 Жарлыгынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 2-июлундагы №28 аныктамасына Жолдошбек Алиевдин даттануусун канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө токтому. **273**

2019-жылдын 24-октябрындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 5-июлундагы № 37 аныктамасына Жанатбек Нурдинович Гульжигитовдун даттануусун кароо жөнүндө токтому. **278**

2019-жылдын 28-октябрындагы Сергей Анатолевич Швайберовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы № 43 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому. **283**

2019-жылдын 1-ноябрындагы Шабдан Касиевдин, Жапар Сатарович Топошовдун, Адыл Исмаилович Абаевдин, Рустам Бакишович Маатовдун, Номанжан Ибрайимжановдун, Далилбек Мамасадиикович Исмаиловдун, Жениш Урунбаевич Нурматовдун, Абдылда Толубаевдин, Анатолий Яковлевич Филимоновдун, Шавкатбек Абдухалиловдун, Абдыбаат Абдыкаюмович Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Турсунали Курбанович Халикуловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июнундагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому. **289**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

№ 01-Р

Нургул Абыкеевна Бейшембаеванын кызыкчылыгын көздөгөн Самед Али оглы Самедовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тарап – Нургул Абыкеевна Бейшембаеванын кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Самед Али оглы Самедовдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Манас Болотович Сарымсаковдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Жыргал Нуржановна Мурзалиеванын, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Канатбек Уланбекович Курманалиевдин катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Н.А. Бейшембаеванын кызыкчылыгын көздөгөн С.А. Самедовдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы А.О. Нарынбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 23-июлунда Н.А. Бейшембаеванын кызыкчылыгын көздөгөн С.А. Самедовдун Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 135-беренесинин 2-пунктун, 138-беренесинин 1-бөлүгүнүн 7-пунктун, 325-беренесинин 5-бөлүгүн, 357-беренесинин 1-бөлүгүнүн 5-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацын жана 2-пунктунун «а» пунктчасынын бешинчи абзацын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн жана ага тиркелген материалдардан келип чыккандай, арыздануучу жарандык талаш-тартышка кириптер болгон, ал соттун үч инстанциясында чечилип келген. Соттук коргонуу укугун жүзөгө ашырууда, арыздануучудан доо арызын тапшырууда талап кылынган мамлекеттик алымдын өлчөмсүз суммасы бул маселенин чечилишине кыйынчылык туудуруп, соттук коргонууга жетишүүнү чектеп келген.

Ошентип, арыздануучу Бишкек шаарынын Биринчи май райондук соту талашылып жаткан ченемди жетекчиликке алып, доонун баасы 1 904 000 (бир миллион тогуз жүз төрт миң) сомду түзүп турса, андан 190 400 (жүз токсон миң төрт жүз) сом өлчөмүндө мамлекеттик алымды өндүрүп алган, ошол эле учурда доонун суммасы өңчөй экономикалык иштерди кароодо 48 080 (кырк сегиз миң сексен) сом өлчөмүндөгү мамлекеттик алым өндүрүлүп алынат деп белгиледи.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу талашылып жаткан ченемдер доо арызды өндүрүшкө кабыл алуунун милдеттүү шарты катары мамлекеттик алымды төлөө зарылдыгын белгилеп, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына карама-каршы келет деп эсептейт.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, Конституциянын 20-беренесине ылайык Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек. Адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек. Адамдын жана жарандын укуктарын, эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга тыюу салынат. Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес.

С.А. Самедовдун пикири боюнча талашылып жаткан ченемдер сот адилеттигине, жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратууга, ошондой эле соттук коргонууга чектөө коюуда.

Баяндалгандын негизинде, кайрылуунун субъекти талашылып жаткан жоболорду Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 10-сентябрындагы аныктамасы менен бул кайрылуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын жана 2-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү бөлүгүндө гана өндүрүшкө кабыл алынган. Калган бөлүгүндө бул маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечими болгонуна байланыштуу өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

2018-жылдын 23-ноябрында арыздануучу өзүнүн өтүнүчүнө толуктоо киргизген, анда талашылып жаткан ченемдерди текшерүү боюнча өзүнүн талаптарын тактаган. Жекече, аны менен жогоруда аталган Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацынын гана конституциялуулугун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, ошондой эле 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына ылайык келүүсүн текшерүү зарылдыгы жөнүндө тактоо киргизилген. Өз талаптарынын калган бөлүгүн кароосуз калтырууну суранган.

Кайрылуучу тарап соттук отурумда өзүнүн талаптарын колдоп, жана аларды канааттандырууну суранууда.

Жоопкер тараптын өкүлү М.Б. Сарымсаков Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан Салыктык эмес кирешелер жөнүндө Кыргыз Республикасынын кодекси кабыл алынган, ал «Салыктык эмес кирешелер жөнүндө Кыргыз Республикасынын кодексин колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2018-жылдын 10-августундагы Мыйзамына ылайык 2019-жылдын 1-январынан тартып күчүнө кирген деп белгиледи. Мында «Мамлекеттик алым жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы жогоруда белгиленген мыйзам менен күчүн жоготту деп табылган.

М.Б. Сарымсаков мамлекеттик алымдын ставкалары белгилүү градацияга ээ деп белгиледи. Мындай градациянын болушу доо арыздарды берген адамдардын өзгөчөлүктөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн эсепке алууга багытталган. Мында мыйзам чыгаруучу мамлекеттик алымды төлөөдөн бошотуу, аны төлөө мөөнөтүн жылдыруу жана созуу учурларын караштырган, бул жарандарга өзүнүн бузулган укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо үчүн сотко кайрылуу мүмкүндүгүн камсыз кылат.

Мамлекеттик алымды өндүрүп алуу максаты болуп мамлекеттик органдардын чыгымдарын жабуу саналат да, киреше алууга багытталган эмес.

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Бул жагдай мамлекеттик алымдар жеке кызмат көрсөтүлгөндүгүнө байланыштуу өндүрүлсө да, келишимдик төлөмдөр катары каралышы мүмкүн эмес экенин күбөлөндүрүп турат. Мамлекеттик алым төлөм катары адамга коомдук-укуктук мүнөзүндөгү кызмат көрсөтүлгөнүнө байланыштуу жеке тартипте өндүрүлөт.

Ал алым мамлекеттик бийлик органдары тарабынан мамлекеттик функцияларды жалпы кызыкчылыктарда аткарууга байланыштуу төлөнүп берилерин баса белгилеген. Сотко доо арызды берүүдө мамлекеттик алымды төлөө конкреттүү адамдын соттук коргонуу укугу менен байланыштуу жана соттун - мыйзамдуулук режимин колдоо коомдук пайдалуу функциясы менен аныкталат.

«Салыктык эмес кирешелер жөнүндө Кыргыз Республикасынын кодексин колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2018-жылдын 10-августундагы Мыйзамынын 3-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө мүлктүк мүнөзүндөгү доо арыздар боюнча мамлекеттик алымдын ставкаларын азайтуу жагын алты айлык мөөнөт ичинде кайра карап чыгуу тапшырылган.

Ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин экономикалык жана фискалдык саясат боюнча комитетинин 2018-жылдын 23-октябрындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө бир айлык мөөнөт ичинде талашылып жаткан ченем боюнча мамлекеттик алымдын ставкаларын азайтууга багытталган Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн тийиштүү токтом долбоорун Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине макулдашууга киргизүү тапшырылган.

Жогоруда көрсөтүлгөн документтердин негизинде Юстиция министрлиги тарабынан «Мамлекеттик алымдын ставкаларын бекитүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн тийиштүү токтом долбоору иштелип чыккан. Жекече, токтомдун бул долбоору менен жеке жактар тарабынан да, юридикалык жактар тарабынан да сотко тапшырылып жаткан доо арыздардан өндүрүлүүчү мамлекеттик алымдын өлчөмүн эсептөөнүн бирдиктүү тартибин орнотуу аркылуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасы менен белгиленген мамлекеттик алымдын ставкаларын ылдыйлатуу караштырылган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн көрсөтүлгөн токтом долбоору 2018-жылдын 27-декабрындагы № 27-71/182 каты менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген.

Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү М.Б. Сарымсаков арыздануучунун өтүнүчүнүн чечилишин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароосуна калтырды.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Ж.Н. Мурзалиева сотторго негизделбеген кайрылуулардын санынын кескин өсүшү мамлекеттик алымды төлөө тартибин өзгөртүүнүн негизги себептеринин бири болду деп болжойт. Ушуга байланыштуу, мындай кайрылуулардын алдын алуу максатында доо арызды сотко берүүдө мамлекеттик алымды

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

төлөө талабы начар турган жарандарды аны төлөөдөн бошотуу мүмкүндүгү менен киргизилген. Анын пикири боюнча мүлктүк талаш-тартыштар боюнча мамлекеттик алымдын 10 пайыздык ставкасы сот адилеттигине жетишүү үчүн реалдуу тоскоолдук болуп калышы мүмкүн. Мында, жарандык процесстик мыйзамдарда мамлекеттик алымды төлөөдөн бошотуу, аны төлөө мөөнөтүн жылдыруу жана созуу институту каралганы менен аларды колдонуу механизмдери толук кандуу жүзөгө ашырылбай калган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү К.У. Курманалиев мамлекеттик алымды төлөөнүн колдонуудагы тартиби жарандардын соттук коргонуу укуктарын кемсинткен жери жок, анткени Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинде жарандарды мамлекеттик алымды төлөөдөн толугу менен же жарым-жартылай бошотуу, ошондой эле мүлктүк абалына байланыштуу аны төлөөнү жылдыруу же созуу институту караштырылган деп эсептейт.

Ошондой эле К.У. Курманалиев «Салыктык эмес кирешелер жөнүндө Кыргыз Республикасынын кодексин колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө мүлктүк мүнөздөгү доо арыздар боюнча мамлекеттик алымдын ставкаларынын өлчөмүн азайтуу жагына кайра карап чыгуу тапшырылган деп белгиледи. Көрсөтүлгөн Мыйзамды аткарууда Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн тийиштүү токтом долбоору киргизилген.

Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү К.У. Курманалиев С.А. Самедовдун өтүнүчүн негизсиз деп эсептейт, анткени мамлекеттик алымдын ставкаларынын өлчөмүн азайтуу маселеси колдонуудагы мыйзамдарга өзгөртүү киргизүү аркылуу чечилүүгө тийиш.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп төмөнкүдөй мазмундагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацы саналат:

«1. Сотко тапшырылып жаткан доо арыздардан, анын ичинде алдын ала келишим талаш-тартыштардан, өзгөчө өндүрүштөгү иштер боюнча арыздардан (даттануулардан), апелляциялык жана кассациялык даттануулардан (жеңилдик берилгенден тышкаркылардан), ошондой эле сот тарабынан документтердин көчүрмөлөрү (дубликаттары) берилгени үчүн мамлекеттик алым төмөнкүдөй өлчөмдөрдө алынат:

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

а) доо арыздын баасы: 10 000 сомдон жогору болгондо	доонун баасынан 10 пайыз;
--	---------------------------

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы №521 токтому мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, талашылып жаткан ченемдин каралып жаткан редакциясы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 19-февралындагы №75 токтому менен кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинде 2015-жылдын 6-мартындагы №17-18 сандарында жарыяланган. Белгиленген токтом Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген принцип бекитилген (16-берененин 3-бөлүгү). Мыйзам алдында бардыгынын бирдейлиги процесстик укуктук мамилелердин бардык субъектилерине бирдей колдонулган укуктун бирдиктүүлүгүнөн көрүнөт, жалпы маанисинде сотко бирдей жетишүү жана атаандаштык мүмкүнчүлүктөрдүн бирдей укугун кепилдейт жана мындай териштирүүлөрдө тараптарга карата кандайдыр бир басмырлоо көрсөтүлбөстөн мамиле жасалышын камсыз кылат. Бул кепилдик сотко карата жетишүүдө мыйзамга негизделбеген, объективдүү жана акылга сыяр негиздер боюнча акталышы мүмкүн эмес ар кандай айырмачылыктарга да тыюу салат.

Мыйзам жана сот алдында бардыгынын бирдейлиги маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн укуктук көз карашын бир нече жолу билдирген. Жекече, 2016-жылдын 11-майындагы Чечиминде укук субъекттеринин укуктары менен милдеттериндеги айырмачылыктарга алып келүүчү укуктук жөнгө салуудагы ар кандай дифференциация мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарын, анын ичинде эгер айырмачылыктар объективдүүлүк жагынан орундуу, негиздүү жана конституциялык маанилүү максаттарды көздөгөн болсо, ал эми андай максаттарга жетишүү үчүн колдонулуп жаткан укуктук каражаттар аларга өлчөмдөш болсо айырмачылыкка жол берилет деген бирдейлик принцибинен келип чыккан талаптарды сактоо менен жүзөгө ашырылышы керек деп белгиленген.

Бирдейлик принциби Кыргыз Республикасынын Конституциясында түздөн-түз таанылган укуктар менен эркиндиктерге гана эмес, алар менен байланышкан мыйзамдын негизинде алынган башка укуктарга да жайылтылат. Бул конституциялык принциптер ар бир адамдын бардыгынын мыйзам алдында бирдей болуусуна жана мыйзам тарабынан бирдей корголууга болгон укуктарынын кепилдигин бекиткен «Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө» Эл аралык пактынын 26-беренесинин жоболору менен үндөшүп турат.

Сот тарабынан сот адилеттигин жүзөгө ашырууда колдонулган жогоруда көрсөтүлгөн кодулабоо жана бирдейлик конституциялык принциптери жарандардын адилеттүү сотко жана сот тарабынан адилеттүү чечимдин кабыл алынуусуна, ага тете жарандардын мамлекет менен мыйзамга ишеним артуу

№ 01-Р

принцибин колдоосуна жетишүүсүнүн кепилдиктерин камсыз кылуу үчүн олуттуу мааниге ээ.

Укук субъекттери бирдей шарттарда бирдей абалда болушу керек, эгер шарттар бирдей болбосо, мыйзам чыгаруучу алар үчүн ар кандай укуктук статус орнотууга укуктуу. Формалдуу жактан бирдей субъекттерге бирдей мамилени болжогон конституциялык принцип ар кандай категориядагы адамдарга бирдей кепилдиктерди берүү зарылдыгы менен шартталбайт, ал эми мыйзам алдында бирдей болуу нагыз айырмачылыктарды жана аларды мыйзам чыгаруучу тарабынан эске алуу зарылдыгын жокко чыгарбайт.

Каралып жаткан аспектиде мыйзам жана сот алдында бардыгынын бирдей болуу укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пункту жана 40-беренеси менен кепилденген соттук коргонуу укугу менен өз ара тутумдук тыгыз байланышта турат, ал эч чектелбейт жана адам менен жарандын бардык калган укуктары жана эркиндиктеринин кепилдиги болуп саналат.

Соттук коргонуу укугу ошондой эле Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8-беренесинде да, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 14-беренесинде да бекитилген.

3. Жарандарды соттук коргонуу укугун камсыз кылуу укуктук мамлекеттин маанилүү белгиси болуп саналат. Соттук коргоо универсалдуу, андыктан инсандын бузулган укуктары менен эркиндиктерин коргоонун эң натыйжалуу ыкмасы болуп саналат. Мында жарандардын укуктарын соттук коргоонун деңгээли коомдун демократиялуулугунун көрсөткүчү болот.

Жарандык сот өндүрүшүнө карата соттук коргонуу укугу, биринчи кезекте, сотко кайрылуу (сот адилеттигине жетишүү) укугуна трансформацияланат. Сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү жарандардын сот адилеттигине жетишүүсүнө бөгөт кылган ченемдерди кабыл алуунун мүмкүн эместигин билдирет. Адам сот адилеттигине жетишүүгө мүмкүнчүлүгү болмоюн өзүнүн соттук коргонуу укугун толук көлөмдө жүзөгө ашыра албайт. Реалдуу түрдө гана камсыз кылынган соттук коргонуу укугу адамдын сотко кайрылуусуна маани берет. Ошентип сот адилеттигине болгон укук жаранга мамлекет тарабынан укуктарды, эркиндиктерди жана мыйзамда корголгон кызыкчылыктарды жүзөгө ашыруу үчүн берилген негизги кепилдик болуп саналат.

Бул укуктун конституциялык-укуктук мааниси Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 9-декабрындагы, 2018-жылдын 24-январындагы, 2018-жылдын 1-ноябрындагы чечимдеринде да ачылган.

Маселен, 2018-жылдын 1-ноябрындагы чечиминде соттук коргонуу укугу укуктук мамлекеттин базиси болуп саналат жана адам менен жарандын Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген башка укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга, зарыл болгон учурда аларды калыбына келтирүүгө жол ачат. Сот адилеттиги сот адилеттигине жетишүү, атаандаштык, калыстык, бейтараптуулук, соттун көз карандысыздыгы сыяктуу сот адилеттигин жүзөгө ашыруунун принциптерин мүмкүн болушунча ырааттуу жана толук кандуу жүзөгө ашырууга жол берген процесстик формалардын

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

биринин алкагында сот өндүрүшү аркылуу сот тарабынан гана жүзөгө ашырылат.

Сот адилеттигине жетишүүнү укуктун процесстик тармактарынын принциби катары жана сот түзүлүшү менен сот өндүрүшү жөнүндөгү бардык мыйзамдардын башында турган башат катары кароо керек. Сот адилеттигине жетишүү бул мааниде процесстик гана эмес, нагыз мүнөзгө да ээ болгон белгилүү шарттарга түздөн-түз байланыштуу болот.

Мында мыйзамда каралган соттук коргонууга кайрылуу үчүн каралган кеңири мүмкүндүк ар кандай адам, каалаган талабы менен, ар кандай шарттарда жана эркин формада сотко кайрыла алат, ал эми сот болсо жарандык сот өндүрүшүн козгойт жана чечим чыгарат дегенди билдирбейт.

Кызыктар адамдын сотко коргонуу үчүн койгон талабы мындай адамда соттук коргонууга кайрылуу субъективдүү укугу болгондо гана ал соттук териштирүүнүн предмети боло алат. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 4-беренесине ылайык кызыктар кайсы болбосун жак өзүнүн бузулган же талашылып жаткан укуктарын коргоо үчүн мыйзамда белгиленген тартипте сотко кайрылууга укуктуу, башкача айтканда жарандык сот өндүрүшүн козгоо стадиясындагы сот адилеттигине жетишүүгө субъективдүү укуктун пайда болуусу жана аны жүзөгө ашырылуусу, биринчи кезекте, белгилүү юридикалык фактылардын (шарттардын) болуусу же жоктугу менен шартталган. Дал ушул юридикалык фактылар соттун биринчи инстанциясында жарандык ишти козгоо үчүн сөзсүз элемент катары келип чыгат, анткени мыйзам чыгаруучу буларды сот адилеттигине жетишүүгө укуктун болуусу жана аны жүзөгө ашырууга мүмкүндүгү менен байланыштырат. Алардын жоктугу кызыктар адамдын арызын кабыл алуудан баш тартуу, аны кайтарып берүү же кыймылсыз калтыруу үчүн негиз болуп саналат.

Мында түйшүктүү соттук чыгымдар сот адилеттигине жетишүү формалдуу жактан жеткиликтүү болгондугуна карабастан сотко кайрылууну чындыгында мүмкүн эмес кылат.

4. Соттук чыгымдар сотто жарандык иштин каралуу себеби боюнча жана анын чечилишине байланыштуу ишке катышкан адамдар тарткан чыгымдар болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 101-беренесине ылайык соттук чыгымдар мамлекеттик алымдан жана ишти сотто кароого байланышкан коромжулардан турат.

Мамлекеттик алымды өндүрүү компенсациялык жана алдын алуучулук максаттарды көздөйт. Эгер компенсациялык максат соттордун каржылануусуна бөлүнгөн мамлекеттик каражаттардын бөлүгүнүн ордун тургузууну камсыз кылса, алдын алуучулук максат болсо, өз кезегинде, сотко болгон негизсиз кайрылууларды алдын алат жана адамдарды ыйгарым укуктуу адамдардын алдында милдеттерин ыктыярдуу аткарууга үгүттөйт. Мындай укуктук көз караш Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 24-январындагы Чечиминде айтылган.

Бирок мамлекеттик алымдын өлчөмү сот адилеттигин жүзөгө ашырууга байланыштуу сарпталган чыгымдарга сөзсүз шайкеш болууга милдеттүү эмес жана коомдук мамилелердин конкреттүү тармагында коомдук тартипти

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

камсыз кылуу максатынан жана жүзөгө ашырылуусу мамлекеттик алымды төгүү зарылдыгына байланышкан укук мүнөзүнөн келип чыгып, калыстык жана өлчөмдөштүк принцибинин негизинде мыйзам чыгаруучу тарабынан аныкталууга милдеттүү.

Мамлекеттик алымдын өлчөмү негиздүү болушу керек, башкача айтканда, мамлекеттик алым белгиленген максаттар менен салыштыруу зарыл, ошол эле убакытта ставкалар жарандардын сот адилеттигине жетишүүсүн чектебеши керек.

Колдонуудагы укуктук жөнгө салууга ылайык мамлекеттик алымдын ставкалары доонун баасына жана коюлган талаптардын мүнөзүнө жараша дифференциацияланган. Соттор каралып жаткан иштер боюнча мамлекеттик алымдын ставкалары юридикалык жактан маанилүү аракеттердин түрлөрүнө гана эмес, коюлган доо талаптарынын мүнөзүнө жараша да айырмаланат. Мыйзамдарда белгиленген эрежелерди аткаруу сотко кайрылууда кызыктар адамдар үчүн кыйынчылыктарды туудурушу мүмкүн, бирок ошол эле учурда талаш-тартышты сотко негизсиз киргизүүнү алдын алуучу белгилүү механизм болуп иштейт. Эгер мындай эрежелер маанилүү максаттар менен шартталса, андан буга карата пайда болуучу тоскоолдуктар соттук коргонууга болгон укуктун жүзөгө ашырылуусунун өзүнө жана жарандык процессте анын жүзөгө ашырылуусуна мыйзамдар кепилдиги сыяктуу сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгүнө шек келтирбестен акылга сыяр жана максатка ылайыктуулук критерийлерине жооп берет.

Мамлекеттик алым өзү ишке катышкан адам тарабынан төлөнүүгө тийиш болгон акчалай сумма, ошон үчүн аны төлөй турган адам үчүн бул сумманын өлчөмү жөнүндө маселе орчундуу мааниге ээ болот.

Бул контекстте Конституциялык палата өзүнүн 2018-жылдын 24-январындагы Чечиминде жарандык сот өндүрүшү алкагында мамлекеттик алым сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгүнүн принцибин бузбаш үчүн артыкбаш жана акылга туура келбеген өлчөмдө болбошу керек деп белгилеген. Мамлекеттик алымдын ставкалары акылга сыйган чектерде болуп, аны төлөө маселеси адам үчүн сот адилеттигине жетишүү үчүн реалдуу тоскоолдукка айлангандай болбошу керек.

Демек, өзүнүн бузулган укуктарын коргоо үчүн сотко кайрылган адамдын жана сот адилеттигинин кызыкчылыктары ортосунда тиешелүү балансты аныктоо, мамлекеттик алымдын ставкаларынын акылга сыйган чектерин жана аны төлөө боюнча жеңилдиктерди берүүнүн так тартибин аныктоо мыйзам чыгаруучу үчүн зарыл шарт болуп саналат.

Мамлекеттик алым максаттуу жыйым экенин эске алып, мамлекеттик алымдын ставкаларын аныктоодо өндүрүп алынуучу сумма менен жарандык иштер боюнча сот ишмердигин каржылоого кеткен чыгымдарды салыштыруу зарыл, анткени мамлекеттик алым бул учурда сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча тийиштүү коомдук ишмердикке кеткен чыгымдарды белгилүү өлчөмдө гана жабышы керек.

Бирок өлкөдөгү калктын киреше жана жашоо деңгээли кыйла төмөн болуп турган учурда талашылып жаткан ченемде доoger койгон доонун баасы 10 000 сомдон жогору болгондо 10 пайыз өлчөмүндө белгиленген мамлекеттик

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

алымдын суммасы өлчөмсүз жогору болуп саналат. Демек, наркы жогору болгон мүлккө байланыштуу жарандык-укуктук талаш-тартыштар боюнча соттук органдарга кайрылууда адамдар негизсиз кымбат мамлекеттик алымды төлөөгө тийиш болууда, бул түйшүктүү жана сот адилеттигине жетишүү формалдуу жагынан жөнөкөй болгону менен сотко кайрылуу маселесин мүмкүн эмес кылууда.

Ошол эле учурда мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 2-пунктунда экономикалык жана административдик иштерди караган сотторго берилүүчү доо арыздар үчүн мамлекеттик алымдын ставкаларынын башка түрлөрүн караштырган. Маселен, мүлктүк мүнөздөгү доо арыздагы доонун баасы 500 миң сомдон 2 миллион 500 миң сомго чейин болгондо мамлекеттик алым 500 миң сомдук доонун суммасынан 2 пайызды түзөт ал 20 миң сомго барабар.

Жарандык жана экономикалык иштер боюнча сотко берилүүчү доолор боюнча мамлекеттик алымдардын дифференциясындагы мындай диспропорция сот адилеттигине жетишүү көз карашынан калыстыкка жатпайт жана орундуу эмес, анткени Кыргыз Республикасынын Конституциясындагы соттук коргонуу укугу кескин түрдө чектелүүдө, себеби Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин мамлекеттик алымды төлөөдөн бошотуу, аны төлөөнү жылдыруу жана созуу тууралуу ченемдерине карабастан мамлекеттик алымдын жогорку ставкаларынан улам жарандык иштер боюнча соттук коргонуу укугун жүзөгө ашыруу декларативдүү бойдон калууда.

Ушуга байланыштуу, мамлекеттик алымдын өлчөмсүз жогорку ставкаларынан улам соттор юрисдикциясынан бир катар жарандык доолор жокко чыгууда, аны менен адамдардын айрым категорияларына жарандык жоопкерчиликтен качууга кандайдыр бир кол тийгистик калыптанууда, бул мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей болушат деген принципке ылайык келбейт, ошондой эле соттук коргонуу укугун бузууда (Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгү, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пункту, 40-беренесинин 1-бөлүгү).

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы колдонуудагы ченемди жокко чыгаруу соттук коргонуу укугун жүзөгө ашыруу маселесин укуктук жөнгө салуудагы вакуумга алып келет деп болжойт. Ушуга байланыштуу, конституциялык контролдоо органынын акылга сыйган токтоолук принцибинен келип чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы талашылып жаткан ченемдин конституциялуу эместиги тууралуу чечимди кошумча шарт менен кабыл алууну мүмкүн деп эсептейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
16-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Ч Е Ч Т И:

1. Мамлекеттик алымды төлөө маселесинде укуктук вакуумду жокко чыгаруу максатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1994-жылдын 18-июлундагы № 521 токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун «а» пунктчасынын төртүнчү абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына 2019-жылдын 16-апрелинен тартып карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин 1-пунктунда белгиленген мөөнөттөн кечиктирбестен жана анын жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн келип чыккан мамлекеттик алымдын ставкаларынын укуктук жөнгө салынуусуна тийиштүү өзгөртүүлөрдү киргизсин.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН**

2019-жылдын
1-февралы
Бишкек шаары

№ 02-Р

Максатбек Мergenбаевич Жорокуловдун кайрылуусуна бай-ланыштуу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын жана 17-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын,

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү: Мунарбек Эрмаматович Сыдыковдун, Орозобек уулу Максаттын;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Жыргал Нуржановна Мурзалиеванын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Максатбек Кульчороевич Есеналиевдин, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Маргарита Насаркановна Сапиянованын, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна караштуу Сот адилеттигинин жогорку мектебинин ишеним кат боюнча өкүлү Чолпон Аскарбековна Бекбашеванын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын жана 17-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого М.М. Жорокуловдун өтүнүчү себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацынын жана 17-беренесинин 2-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ж.И. Саалаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

№ 02-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 15-августунда жаран М.М. Жорокуловдун «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацын жана 17-беренесинин 2-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына жана 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучунун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 5, 8-бөлүктөрүнө ылайык, курагы 40 жаштан кем эмес жана 70 жаштан жогору эмес, юридикалык жогорку билими жана юридикалык кесиби боюнча кеминде 10 жыл иш стажы бар Кыргыз Республикасынын жараны Жогорку соттун судьясы жана курагы 30 жаштан кем эмес жана 65 жаштан жогору эмес, юридикалык жогорку билими жана юридикалык кесиби боюнча кеминде 5 жылдан кем эмес иш стажы бар Кыргыз Республикасынын жараны жергиликтүү соттун судьясы боло алат.

Ошол эле учурда, кайрылуучу тарап Конституциянын жогоруда аталган талаптарына жооп берген жарандар талашылып жаткан ченемдердин талабына ылайык Кыргыз Республикасынын судьясынын кызмат ордуна талапкер болуу үчүн үч этаптуу сынактан өтүп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна караштуу Сот адилеттигинин жогорку мектебинде тогуз ай окуусу керек экендигин белгилейт.

М.М. Жорокуловдун айтымында талашылып жаткан ченемдер материалдык жактан камсыздалган жарандарга ылайыкталып, ал эми материалдык абалы начар болгон жарандарга тоскоолдук жараткан дискриминациялоочу ченемдер болуп эсептелет жана ошону менен бирге Сот адилеттигинин жогорку мектебинде окууга байланыштуу боло турган чыгымдардын болжолдуу суммасын эсептеп, өз кайрылуусунда көргөзгөн.

Мындан тышкары, М.М. Жорокуловдун пикири боюнча «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы жана 17-беренесинин 2-бөлүгү судьялык кызмат ордуна талапкерлерге окутуунун натыйжалары боюнча берилүүчү сертификаттын болуусун кошумча талап кылууда өлкөнүн башка аймактарынан келген талапкерлердин материалдык чыгымдарын эске албастан, талапкерлерге бирдей мүмкүнчүлүктөрдү жана шарттарды түзбөйт, натыйжада жарандар мүлктүк абалы боюнча кодуланууда.

Кайрылуу субъекти, талашылып жаткан ченемдер судья болууну каалаган Бишкек шаарынын тургундарына ыңгайлашып, ал эми Кыргыз Республикасынын башка аймактарынан келген талапкерлерди жашоо абалына карата дискриминациялоого багытталган деп эсептейт.

Жогоруда баяндалганга негизденип, арыздануучу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдерин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын

№ 02-Р

судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 20-сентябрындагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Жоопкер тараптын өкүлү М.Э. Сыдыков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана төмөнкүдөй каршы пикирин билдирди.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талашылып жаткан ченемдери менен судья болууну каалаган Кыргыз Республикасынын бардык жарандарына талапкердин мүлктүк же башка абалына карабастан бирдей талаптар белгиленген, окууга өтүү үчүн сынактын жана андан ары Сот адилеттигинин жогорку мектебинде окуунун Бишкек шаарында же болбосо башка белгилүү бир аймакта өткөрүлүүсү каралган эмес.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4-беренесине ылайык судьянын статусу анын ээсинин инсандыгына, квалификациясына жана жүрүм-турумуна бийик стандарттарды коюу менен аны алууга жана токтотууга жогорулатылган талаптар, судьялык ыйгарым укуктарды талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн жоопкерчиликти күчөтүү, бийик статуска шайкеш келүүчү материалдык жана социалдык камсыз кылуу жана башка кепилдиктер менен аныкталат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 15-апрелиндеги Чечиминде ишмердүүлүгүнүн милдетинен жана мүнөзүнөн, милдеттеринин алкагынан жана коом менен мыйзам алдындагы жоопкерчилик деңгээлинен алып караганда, судьянын кызматы өзгөчө категорияга киргизилет деп көрсөтүлгөн.

Ошондой эле, М.Э.Сыдыков сот адилеттигин ишке ашыруу учурунда судьялар чечимдерди Кыргыз Республикасынын атынан чыгарышкандыктан судья – бул өзгөчө кесип, ошондуктан аларга карата жогорку кесипкөйлүк, компетенттүүлүк, жоопкерчилик жана тийиштүү даярдыктардан өтүү боюнча талаптарды коюу зарыл болуп эсептелет, анын натыйжасында адамдардын укуктары менен эркиндиктеринин корголушуна жана жалпы эле мамлекеттеги мыйзамдуулуктун орношуна чоң өбөлгө түзүлөт деп белгиледи.

Жогорудагылардын негизинде М.Э. Сыдыков, «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы жана 17-беренесинин 2-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына жана 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келбейт, себеби жаран М.М. Жорокулов тарабынан келтирилген жүйөлөр (сынакты жана окууну өткөрүүнүн жол-жоболору жана тартиби, окуу өткөрүлүүчү жай) талашылып жаткан ченемдер менен өз ара байланышта турбайт деген жыйынтык пикирин билдирди.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү Орозобек уулу Максат М.Э. Сыдыковдун жүйөлөрүн колдоду.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Ж.Н. Мурзалиева кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана талашылып жаткан ченем боюнча кийинкидей пикирин билдирди.

№ 02-Р

Жарандардын жана юридикалык жактардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону камсыздаган мамлекеттик бийлик бутактарынын биринин өкүлү катары судьянын жогорку статусу судьялык кызматты ээлөөгө талапкер болгон жарандардын квалификациясына жогорку стандарттарды, анын ичинде даярдык деңгээлине кошумча талаптарды коюуну шарттайт.

Сот ишинде тажрыйбасы жок адамдардын окутуудан өтүүсү кесиптик жана моралдык сапаттары боюнча сот адилеттигин ишке ашырууга даяр болгон жогорку квалификациялуу адистерди тандоо максатына негизделген. Ошентип, соттук корпусту компетенттүү жана көз карандысыз кызматкерлер менен камсыздоо боюнча мамлекеттин жана коомдун таламдары орундалууда. Бул максат тиешелүү конкурстун жүрүшү жана талапкерлерди даярдоочу окутуу процессинин болуусу менен жетилип, талапкерлердин материалдык жана уюштуруучулук мүнөздөгү кыйынчылыктары акталууда.

Талашылып жаткан ченемдерде камтылган кошумча талаптардын дискриминациялык мүнөзү жөнүндө жүйөлөр орунсуз, анткени алар адамдардын экономикалык статусуна карата чектөөгө жол бербейт. Талаптар бир гана билимге, эмгек стажына, жаш куракка карата коюлат деп белгиледи Ж.Н. Мурзалиева.

Ошол эле учурда, Ж.Н.Мурзалиеванын пикири боюнча, сертификат алган талапкерлер андан ары Кыргыз Республикасынын Судьяларды тандоо боюнча кеңеши аркылуу тандоодон өтүүдө белгилүү бир суроолор келип чыгат.

Маселен, Сот адилеттигинин жогорку мектебинде окуган жана окууну ийгиликтүү аяктагандыгы жөнүндө сертификат алган талапкерлерде судьялык кызмат орунга дайындалуусуна эч кандай кепилдиктер жок. Тажрыйба көрсөткөндөй Судьяларды тандоо боюнча кеңештин тандоосундагы балл коюу системасы бул талапкерлерди судьялык стажы бар талапкерлерге салыштырмалуу тең эмес абалга коет. Алар көбүн эсе рейтинг боюнча төмөн орун алып, Кыргыз Республикасынын Президенти жогору турган талапкерлерди кайра кайтарган учурда гана дайындалууга үмүт кыла алышат. Ошол себептен бир жылга чейин өндүрүштөн ажыратылып окутуудан өтүү өзүн актабай калып жатат.

Бул учурда эки жактуу кырдаал түзүлөт, мамлекет талапкерлерди окутуунун маанилүүлүгүн эске алып, бул үчүн олуттуу финансылык чыгымдарды тартаат, ошол эле учурда окутуудан өтүп, жыйынтыгында сертификат алган талапкерлерге судьянын кызмат ордуна дайындалышына кепилдик бере албайт. Натыйжада бул бюджеттик каражаттардын рационалдуу эмес сарпталышына алып келүүдө. Ушундай эле рационалдуу эмес мамиле талапкерлердин ресурстарына карата да түзүлдү.

Ушуга байланыштуу Ж.Н. Мурзалиева судьянын кызмат ордуна талапкер жарандардын укуктарын коргоо максатында окутуунун форматын кечки, дистанциялык окутуу аркылуу оптималдаштырууну мүмкүн деп эсептейт.

Ж.Н. Мурзалиеванын пикири боюнча, жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү М.К. Есеналиевдин талашылып

№ 02-Р

жаткан ченемдин конституциялуулугу тууралуу пикири боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 9-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу конституциялык мыйзам менен аныкталат, анда судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптар жана Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын жана жергиликтүү соттордун судьяларына белгилүү бир чектөөлөр белгилениши мүмкүн.

Ушуга байланыштуу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талашылып жаткан беренелеринде судья кызмат ордуна талапкерлер үчүн тиешелүү кошумча талаптар каралган, тактап айтканда окутуунун соңунда тапшырылуучу экзамендин жыйынтыктары боюнча берилүүчү сертификаттын болуусу талап кылынат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына ылайык эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес.

Ошону менен бирге, Конституциянын көрсөтүлгөн беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы эл аралык милдеттенмелерге ылайык ар кайсы социалдык топтор үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылууга багытталып, мыйзамда белгиленген атайын чаралар кодулоо деп эсептелбейт деп караштырат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде М.К. Есеналиев «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талашылып жаткан беренелеринин ченемдери кемсинтүүчү болуп саналбайт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына жана 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү кайрылуучунун өтүнүчүндө келтирилген өлкөнүн алыскы аймактарынан келген талапкерлердин окууга сарпталган чыгымдарынын эсебин эске алганда, талашылып жаткан ченемдерде камтылган кошумча талаптар талапкерлердин абалынын начарлашына алып келет деп, мыйзамдык деңгээлде судьянын кызмат ордуна талапкерлерди окутуунун, анын талапкерлер үчүн жеткиликтүүлүгүн эске алган уюштуруу механизмдеринин жана процедураларынын жок экендигин белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү М.Н. Сапиянова кайрылуучу тараптын жүйөлөрүн негизсиз деп эсептеп, төмөнкүдөй өз пикирин билдирди.

Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу конституциялык Мыйзам менен аныкталат, анда судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптар жана белгилүү бир чектөөлөр белгилениши мүмкүн.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдери менен Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын жана жергиликтүү соттордун су-

№ 02-Р

дьяларынын кызмат орундарын ээлөөгө биринчи жолу талапкер болгон жана судьялык иш стажы жок адамдарга, ошондой эле судьялык иш стажы бар адамдарга, мында алардын конкурска катышууга берген арызы менен адамды судьянын кызмат ордуна бошотуунун же болбосо судьянын ыйгарым укуктарын токтотуунун ортосундагы тыныгуунун мөөнөтү он жылдан ашса, талапкерлерди окутуунун натыйжалары боюнча берилүүчү сертификаттын болуусу тууралуу кошумча талап белгиленген.

Судьянын кызмат ордуна талапкер болушкан адамдар мөөнөтү бир жылга чейинки окутуудан өтүүгө тийиш, бул мезгилдин аралыгында ага иш орду боюнча эмгек акысы сакталбаган эмгек өргүүсү берилет. Окутуунун жыйынтыктары боюнча экзамен тапшырылып, жарактуулук мөөнөтү үч жылды түзгөн сертификат берилет. Окутуунун программасы, экзаменди алуу боюнча комиссиянын курамы, ошондой эле аны берүүнүн тартиби Судьялар кеңеши тарабынан бекитилет. Окутуу акысыз жүргүзүлүп, угуучулар окуу методикалык каражаттар менен камсыздалышат.

М.Н. Сапиянованын пикири боюнча судьялыкка талапкерлерди атайын программа менен кошумча окутуу жана судьялык кесипке даярдоо компетенттүү, жогорку деңгээлдеги квалификацияга ээ адистердин судьянын кызматына дайындалышын камсыздоого багытталган. Мындай талаптар эл аралык-укуктук стандарттарга да жооп берет. Мисалы, соттук органдардын көз карандысыздыгына тийиштүү БУУнун Негизги принциптеринде соттук кызматка тандалган адамдар бийик моралдык сапаттар менен ыктарга, ошондой эле укук жаатында тиешелүү даярдык жана квалификацияга ээ болушу зарылдыгы каралган.

Судья деп Конституцияда жана мыйзамдарда каралган тартипте сот адилеттигин жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу жана өзүнүн милдеттерин кесипкөй негизде аткарган адамдар саналат. Судьянын статусу анын ээсинин инсандыгына, квалификациясына жана жүрүм-турумуна бийик стандарттарды коюу менен аны алууга жана токтотууга жогорулатылган талаптар, судьялык ыйгарым укуктарды талаптагыдай аткарганандыгы үчүн жоопкерчиликти күчөтүү, бийик статуска шайкеш келүүчү материалдык жана социалдык камсыз кылуу жана башка кепилдиктер менен аныкталат.

Жогорудагылардын негизинде М.Н. Сапиянова талашылып жаткан ченемдерде судьянын кызмат ордуна талапкерлерге карата каралган кошумча талаптар кодулоо катары бааланышы мүмкүн эмес деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна караштуу Сот адилеттигинин жогорку мектебинин өкүлү Ч.А. Бекбашева кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул эмес экенин билдирип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү М.Н. Сапиянова келтирген жүйөлөр менен бир өңчөй аргументтерди келтирди.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кай-

№ 02-Р

рылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы жана 17-беренесинин 2-бөлүгү саналат:

«15-берене. Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын судьяларына коюлуучу талаптар, аларды шайлоонун тартиби

3. Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын судьясынын кызмат ордун ээлөөгө биринчи жолу талапкер болгон жана судьялык иш стажы жок адамдарга, ошондой эле судьялык иш стажы бар адамдарга, мында алардын конкурска катышууга берген арызы менен адамды судьянын кызмат ордунан бошотуунун же болбосо судьянын ыйгарым укуктарын токтотуунун ортосундагы тыныгуунун мөөнөтү он жылдан ашса, төмөнкүдөй кошумча талап белгиленет – талапкерлерди окутуунун натыйжалары боюнча берилүүчү сертификаттын болушу.

17-берене. Жергиликтүү судьяларга коюлуучу талаптар

2. Жергиликтүү соттун судьясынын кызматын ээлөөгө биринчи жолу талапкерленген жана судьялык иш стаждары жок адамдарга, ошондой эле судьялык иш стаждары бар адамдарга, ошол эле убакта алардын конкурска катышууга арыз бергендиги менен судьялык кызматтан бошотулган же судьялык ыйгарым укугу токтотулган мөөнөттүн ортосундагы тыныгуу он жылдан ашса, анда төмөндөгүдөй кошумча талаптар белгиленет: квалификациялык экзаменди (мындан ары - экзамен) берүүнүн натыйжалары боюнча берилүүчү сертификаттын болушу. Экзамен талапкерлерди окутуунун жыйынтыктары боюнча тапшырылат. Сертификат үч жыл бою жарактуу. Окутуунун программасы, экзаменди алуу боюнча комиссиянын курамы, ошондой эле аны берүүнүн тартиби Судьялар кеңеши тарабынан бекитилет».

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2008-жылдын 15-июлундагы № 51 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацы).

Аталган принциптин конституциялык-укуктук мааниси Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бир катар чечимдеринде чечмеленген.

Атап айтсак, 2018-жылдын 19-сентябрындагы чечимине ылайык кодулабоо конституциялык принциби – бул инсандын антропологиялык же социалдык

№ 02-Р

өзгөчөлүктөрүнө карай укуктарын, эркиндиктери менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын чектөөгө же кемсинтүүгө конституциялык тыюу салуу деп түшүнүү керек. Мында, укук субъектилеринин укуктары менен милдеттеринде айырмачылыктарга алып келүүчү укуктук жөнгө салууну ар кандай дифференциациялоо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын сактоо менен ишке ашырылуусу керек, ага ылайык эгерде алар чындап объективдүү, негиздүү жана конституциялык маанилүү максаттарды көздөгөн болсо, ал эми бул максаттарга жетишүү үчүн киргизилип жаткан чектөөлөр аларга өлчөмдөш болсо андай чектөөлөргө жол берилет.

Көрсөтүлгөн конституциялык принцип Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгүндө бекемделген мамлекеттик кызмат чөй-рөсүндөгү тең укуктуулук жана кодулабоо принциби менен байланышта каралууга тийиш. Аталган принципке ылайык жарандарга мамлекеттик кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктар жана бирдей мүмкүнчүлүктөр кепилденет, бул болсо жарандардын каалаган мамлекеттик кызматты эч кандай кодулоосуз ээлөө укугун билдирет. Бирок, бул – жаран талап кылууга укуктуу, ал эми мамлекет талап кылган кызмат менен аны камсыз кылууга милдеттүү дегенди түшүндүрбөйт. Мамлекеттик кызмат тармагында, мамлекеттик кызматкерлердин эмгек ишмердүүлүгүнүн өзгөчөлүгү менен шартталган өзгөчө талаптарды жана чектөөлөрдү орнотуу Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген укуктарды жана эркиндиктерди бузуу же чектөө катары каралбайт. Мамлекеттик кызмат тармагындагы укуктук жөнгө салуунун мындай спецификасы туруктуулук, кесипкөйлүк, иш-билгилик, ордун басуучулук, алмашуучулук жана анын тутумун дайыма жакшыртуу принциптерин ишке ашырууну камсыз кылат. Белгилүү кызматтык орунга иштөөнүн шарттарына тиешелүү чектөөлөргө укуктук жөнгө салуунун бардык тармактарында жол берилет жана ал ишмердүүлүгүнүн спецификасына, түрүнө жана шарттарына жараша ар кандай категорияларга таандык болгон жактардын укуктук статусунун айырмасына байланыштуу. Бул учурда, мыйзам чыгаруучу тарабынан киргизилип жаткан объективдүү жана негизделген, жалпы маанилүү конституциялык максаттарга ылайык чектөөлөр Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык тең укуктуулук жана кодулабоо принцибин бузуу катары каралышы мүмкүн эмес. Мындай укуктук көз карашты Конституциялык палата өзүнүн 2014-жылдын 30-апрелиндеги, 2015-жылдын 18-февралындагы чечимдеринде белгилеген.

3. Кыргыз Республикасы укуктук мамлекет болуп саналат, андагы мамлекеттик бийлик мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү (мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийликтерине) принцибине негизделген (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгү, 3-беренеси).

Сот бийлиги мамлекеттик бийликтин бир бутагы катары, укуктуу, мамлекеттик жана коомдук турмуштун укуктук калыптанууларын ар кандай бузуулардан, аларды ким жасаганына карабастан коргоого милдеттүү. Сот бийлигинин коомдук-укуктук милдеттерин аткаруусуна байланыштуу берилген конституциялык-укуктук статусунан улам судьяларга жогорулатылган талаптар коюлат – дасыккан кесипкөйлүк, компетенттүүлүк, жоопкерчилик, кызматтык милдет-

№ 02-Р

терди аткаруу үчүн зарыл болгон тиешелүү даярдыктардын, кызматтык милдеттерди аткаруу үчүн зарыл болгон билимдер жана көндүмдөрдүн болуусу.

Судьялардын компетенттүүлүгү принцип катары, соттук тутумдун курулушу жана иштешинин негизги башаты катары каралат. Судьялардын укуктук квалификациясын талап кылуу көптөгөн эл аралык-укуктук документтерде бекирилген.

Алсак, сот органдарынын көз карандысыздыгына тийиштүү БУУнун Негизги принциптеринде «сот кызматына тандалган адамдар бийик моралдык сапаттар жана жөндөмдөргө, ошондой эле укук жаатында тиешелүү даярдык жана квалификацияга ээ болуусу керек» деп жар салынат.

Бул судьяларга укуктун жардамы менен социалдык талаш-тартыштарды чечүү боюнча маанилүү мамлекеттик функциялардын жүктөлүшү жана бузулган укуктарды калыбына келтирүүнү Баш мыйзамда, эл аралык актыларда жана мыйзамдарда судьяга карата коюлган бардык талаптарга жооп берген адамдарга ишеним артуу менен шартталган.

Ушуга байланыштуу судьянын укуктук даярдыгынын деңгээли, анын квалификациясы, компетенттүүлүгү судьялык функциянын өзөгү болуп саналат, анткени алардан жумушунун тикелей натыйжасы катары – чыгарылуучу соттук актылардын жана сот адилеттигин жүзөгө ашыруунун сапаты гана эмес, ошондой эле коомдун сот бийлигине болгон ишениминин деңгээли да көз каранды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2015-жылдын 15-апрелиндеги Чечиминде милдеттердин спецификасына жана ишмерликтин мүнөзүнө, иш-милдеттерге жана мыйзам менен коомдун алдында жоопкерчиликтик деңгээлине жараша судьянын кызматы өзгөчө категорияга бөлүнүп чыгарылат деп көрсөткөн. Ушуга байланыштуу, судьянын кызмат ордуна жогорулатылган талаптар коюлат. Алар инсандык сапаттарына, квалификациясына жана жүрүм-турумуна жогорку стандарттарды белгилөө жана судьялык ыйгарым укуктарды талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн жоопкерчиликти күчөтүү аркылуу чагылдырылат.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасынын судьяларынын кызмат ордуна талапкер адамдарга талаптарды бекиткен (94-берене). Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 9-бөлүгүндө судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптарды конституциялык мыйзам менен белгилөө мүмкүнчүлүгү каралган.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын келтирилген диспозитивдик ченеминин мааниси боюнча мыйзам чыгаруучуга судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген талаптардан тышкары кошумча талаптарды белгилөө ыйгарымы берилген.

Аталган конституциялык ченемди жүзөгө ашырууда мыйзам чыгаруучу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык мыйзамдын 15 жана 17-беренелерине Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын жана жергиликтүү соттордун судьясынын кызмат ордун ээлөөгө биринчи жолу талапкер болгон жана судьялык иш стажы жок адамдарга, ошондой эле судьялык иш стажы бар адамдарга, мында алардын конкурска катышууга берген арызы менен адамды судьянын кызмат ордунан

№ 02-Р

бошотуунун же болбосо судьянын ыйгарым укуктарын токтотуунун ортосундагы тыныгуунун мөөнөтү он жылдан ашса, талапкерлерди окутуунун натыйжалары боюнча берилүүчү сертификаттын болушу талап кылынган кошумча толуктоо киргизген.

Сертификатты алуу үчүн зарыл болгон окутуунун негизги шарттары жогоруда аталган конституциялык Мыйзамдын 5-4 беренесинде регламенттештирилген. Ага ылайык судьялардын кызмат ордуна талапкерлерди окутууну Сот адилеттигинин жогорку мектеби жүзөгө ашырат. Судьянын кызмат ордуна талапкер болушкан адамдар бир жылга чейинки мөөнөттөгү окутуудан өтүүгө тийиш, бул мезгилдин аралыгында ага иш орду боюнча эмгек акысы сакталбаган эмгек өргүүсү берилет. Окуу аяктаганда квалификациялык экзамен өткөрүлөт.

Мыйзам чыгаруучу, кайрылуунун субъекти талашып жаткан ченем-дерди кабыл алып жатып, өзүнүн дискрециясынын алкагында, биринчи кезекте судьялык корпусту квалификациялуу жана компетенттүү курам менен камсыз кылууда жарандардын жана коомдун кызыкчылыгын жетекчиликке алган. «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесинин 1-бөлүгүндө камтылган укуктук компетенттүүлүк принциби мыйзам чыгаруучунун судьялардын өзгөчө статусун эске алып, аларга сот бийлигинин алып жүрүүчүлөрү катары квалификациясына жогорку стандарттарды жана башка талаптарды, анын ичинде даярдык деңгээли боюнча талаптарды коюшун болжойт.

Жарандардын судьянын компетенттүүлүгүнөн жана профессионалдуулугунан күмөн санаосу коомдук бийликтин алып жүрүүчүсү катары алардын аракеттеринин мыйзамдуулугунан жана негиздүүлүгүнөн шектенүүлөрдү туудурушу мүмкүн, анткени сот адилеттигин жүзөгө ашыруу негизги конституциялык институттардын, мамлекеттүүлүктүн пайдубал элементтеринин бири болуп саналат.

Ошону менен бирге, мыйзам чыгаруучу судьялардын кызмат ордуна талапкерлер үчүн кошумча талаптарды орнотууда судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге болгон конституциялык талаптардын негизинде жаткан принциптерди жетекчиликке алышы керек болчу, тактап айтканда алар мамлекеттик кызматка кирүүдө тең укуктуулук, бирдей мүмкүнчүлүктөр принциптерине ылайык келиши керек эле (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгү). Мында, Сот адилеттүүлүгүнүн жогорку мектебинде окутууга талапкерлерди кабыл алуунун азыркы кездеги тартиби Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жогоруда аталган талаптарын аткаруу катары каралышы мүмкүн эмес экенин белгилей кетүү керек.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу талашылып жаткан ченемдерди кабыл алууда жана судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге карата кошумча талапты орнотууда, судьянын бош кызмат ордун ээлөөдө көп сандаган талапкерлердин конкурска катышуусу үчүн реалдуу тоскоол болуп калган жана социалдык жана мүлктүк абалына байланыштуу мүмкүнчүлүктөрдүн айырмачылыгына алып келген бир катар жагдайларды эске алган эмес.

Алсак, судья кызматына талапкерлерди окутуу күндүзгү форма боюнча гана жүргүзүлөт, бул болсо окууга кабыл алынган иштеген адамдар үчүн узак

№ 02-Р

мөөнөткө эмгек акысы сакталбаган эмгек өргүүсүн алууну шарттайт, анткени аталган конституциялык мыйзамга ылайык окуу мезгили бир жылга чейин созулушу мүмкүн. Бул жерде эки учур талашсыз: биринчиден, бардык эле мекеме жетекчилери же башка жумуш берүүчүлөр узак мөөнөткө эмгек өргүүсүнө жиберүүгө даяр эмес, себеби мындай учурда башка кызматкерлерге түйшүк көбөйөт, экинчиден, эгерде эмгек акысы сакталбаган эмгек өргүүсү берилген күндө да ал адам эмгек акысы түрүндөгү кирешесинен айрылып калат. Эгерде бул адамда айлык эмгек акысынан башка өзүн жана үй-бүлө мүчөлөрүн багуу үчүн башка киреше булактары жок болсо, бул жагдай окуу үчүн дал мүлктүк абалы боюнча чыныгы тоскоолго айланат.

Бул жагдай судьялык кызматка талапкерлерди окутуу Бишкек шаарында, аймактардан келип окугандардын жашоосу үчүн тиешелүү шарттары жок Сот адилеттигинин жогорку мектебинде өткөрүлгөндүгү, бул болсо окуу мөөнөтү бүткүчөктү турак жай жалдоо зарылдыгын шарттоосу менен да оорлошот. Мындай учурда турак жай жалдоо кирешесинин жалгыз булагы эмгек акысы болуп саналган, окуу мезгилине эмгек акысы сакталбаган эмгек өргүүсүн алгандыгы үчүн анысынан да айрылып калган, аймактардан келген талапкерлер үчүн кошумча каржылык жүк болуп калат. Бул өңдүү шарттарда окууга кыйла артыкчылыктуу мүмкүндүктөр сырттан каржылык колдоосу барлар же каржылуулар үчүн түзүлүп, мүлктүк абалы ар кандай адамдар үчүн тең эмес шарттардын келип чыгуусуна өбөлгө түзүлөт.

Аракеттеги тутум сот корпусун талапкерлердин квалификациялуу жана компетенттүү курамы менен камсыз кылууга багытталса да, Сот адилеттигинин жогорку мектебине окууга адамдардын абдан чектелген санын кабыл алуу, «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15 жана 17-беренелеринде көрсөтүлгөн кошумча талаптарды эске алганда, судьялык бош кызмат ордуна талапкер болгон катышуучулардын санын кыйла кыскартат. Натыйжада судьялык кызматка нагыз татыктуулардын тандалышына да терс таасирин тийгизет.

Андан тышкары, окутуунун аракеттеги тутуму талапкерлерди окутууга бюджеттик каражаттарды сарптоонун майнаптуулугу жагынан караганда өзүн актабайт, анткени, Сот адилеттигинин жогорку мектебинде окууну аяктагандыгы тууралуу сертификаттын болуусу талапкердин келечекте судья кызматын ээлөөсүнө кепилдик бербейт.

Баяндалгандардын негизинде талашылып жаткан ченемдердин судьянын кызмат ордуна талапкерлерди тандоо чөйрөсүнө мындай тандап таасир этүүсү жарандардын Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген кодулоодон коргоо, мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей болуу укугун бузууда. Талашылып жаткан ченемдер судьянын кызмат ордуна талапкер болгон жарандар үчүн алардын мүлктүк жана социалдык абалына жараша олуттуу тоскоолдуктарды жаратат.

Судьялык бош кызмат ордуна талапкерлер сот адилеттигин тиешелүү деңгээлде жүргүзүү үчүн терең теориялык билимге жана практикалык көндүмдөргө ээ болуусу абзел экендиги талашсыз. Бирок мындай көндүмдөрдү алуу үчүн уюштуруу камылгаларын түзүү жарандардын укуктарын мүлктүк жана социалдык абалы боюнча кемсинтүүсүз жүзөгө ашырылууга тийиш. Демек, судья-

№ 02-Р

лардын кызмат ордуна талапкер адамдардын ошол орунга ылайык келүүсүн баалоо жалаң гана Сот адилеттүүлүгүнүн жогорку мектебиндеги окутуудан өткөнүн тастыктаган сертификатка ээ болуу фактысына негизделбестен, алардын профессионалдык ишмердүүлүгүнүн натыйжаларын, эмгекке болгон мамилесин, алардын ишкердик сапаттарын эске алууга мүмкүнчүлүк берген бирдей критерийлерди колдонуу менен жүзөгө ашырылышы керек.

Мындай мамиле окшош шарттарда турган адамдарга бирдей мамиле жасоо зарылдыгын белгилеген тең укуктуулук жана адилеттүүлүк конституциялык принциптерине да ылайык келет. Бул принциптерди сактоо бирдей же окшош шарттарда турган адамдардын укуктарына акталбаган, объективдүү жана алгылыктуу эмес айырмачылыктарды киргизүүгө тыюу салууну билдирет.

Келтирилген конституциялык талаптарга ылайык мамлекеттин мойнунда сапаттуу жана дасыккан кесипкөй судьялык корпусту алуу милдетине жооп берген жана ошол эле учурда жарандардын мамлекеттик кызматка кирүүсүндөгү тең укуктуулукту кепилдеген талапкерлерди тандоону жана судьяларды даярдоону камсыздоо милдети турат. Бул милдетти аткаруу максатында мамлекет мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей, ар ким мамлекеттик кызматка кирүүдө тең укуктуу деген принциптерге ылайык келе турган квалификациялык талаптарды орнотууга милдеттүү.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучу тарабынан талашылып жаткан ченемдердин («Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы, 17-беренесинин 2-бөлүгү) жөнгө салуучулук таасиринин күчү аталган конституциялык Мыйзамдын 5-4, 21-1 беренелери менен тутумдук байланышта турат деп белгилейт. Аларда судьянын кызмат ордуна талапкерлердин окутуудан өтүшүнүн талаптары жана аларды конкурстук тандоонун эрежелери орнотулган. Ошону менен бирге эле Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнүн талаптарына ылайык арыздануучунун кайрылуусунда көрсөтүлгөн ченемдердин гана конституциялуулугуна баа бергенине карабастан, талашылып жаткан ченемдердин конституциялуулугуна баа берүү конституциялык Мыйзамдын алар менен тутумдук байланышта турган беренелеринин колдонулуусуна да таасир этет.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

№ 02-Р

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы, 17-беренесинин 2-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул чечим мамлекеттик бийликтин расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
13-февралы
Бишкек шаары

№ 03-Р

**Ысык-Көл областынын Райондор аралык сотунун судьясы
Мелис Муктарович Тагаевдин суроо-талабына байланыштуу
Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин
11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларынын конституци-
ялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча**

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаева, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын,

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Анарбек Жалалович Матисаковдун,

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлдөрү Максатбек Кульчороевич Есеналиевдин, Жакшылык Турдалиевич Токтосуновдун, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ишеним кат боюнча өкүлү Назгуль Рысбековна Мулкубатованын кагышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого Ысык-Көл областынын Райондор аралык сотунун судьясы М.М. Тагаевдин суроо-талабы себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 10-августунда Ысык-Көл областынын Райондор аралык сотунун судьясы М.М. Тагаевдин Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө суроо-талабы келип түшкөн.

Судья М.М. Тагаев өзүнүн суроо-талабында «Оптима банк» ачык

2019-жылдын
13-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

акционердик коомунун (мындан ары - «Оптима Банк» ААК) Жерге жайгаштыруу жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо боюнча Ысык-Көл райондук башкармалыгына карата Жерге жайгаштыруу жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо боюнча Ысык-Көл райондук башкармалыгынын 2018-жылдын 23-январындагы Өтмө укук акысын төлөө менен милдеттенмелерди токтотуу жөнүндө макулдашууну мамлекеттик каттоодон баш тартуу жөнүндө корутундусун жараксыз деп таануу жөнүндө доосу боюнча административдик ишти кароодо, каралып жаткан иште Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пункту колдонулууга тийиш деген тыянакка келгенин белгилейт.

Судьянын суроо-талабынын мазмунунан келип чыккандай, «Оптима Банк» ААК жеке ишкер М.Б. Мадиевге коммерциялык максаттарга деп 1 000 000 (бир миллион) АКШ доллары өлчөмүндө кредиттик линия ачып берген. Өз кезегинде карыз алуучу, кредит боюнча милдеттенмелеринин аткарылышын камсыздоо үчүн күрөө берүүчүгө менчик укугунда таандык, Ысык-Көл районунун Тамчы айылында жайгашкан, короосунда чарбага ылайыктуу курулушу болгон, аянты 6,0 га жер участогу бар бүтө элек объект түрүндөгү күрөөнү берген. Ошондой эле, «Оптима Банк» ААК менен карыз алуучу-күрөө берүүчүнүн ортосунда күрөөгө коюлган мүлктү өндүрүп алуунун соттон тышкаркы тартиби жөнүндө макулдашуу түзүлгөн.

Кредит боюнча карызды жабуу боюнча өз милдеттенмелерин тийиштүү аткарганга байланыштуу, «Оптима Банк» ААК жана карыз алуучу-күрөө берүүчү өтмө укук акысын төлөө менен милдеттенмелерди токтотуу жөнүндө макулдашуу түзүү жолу менен күрөөгө коюлган мүлктү күрөө алуучунун менчигине өткөрүп берүү жөнүндө келишимге келишти.

2018-жылдын 23-январында «Оптима Банк» ААК Жерге жайгаштыруу жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо боюнча Ысык-Көл райондук башкармалыгына жогоруда көрсөтүлгөн макулдашууну мамлекеттик каттоодон өткөрүү үчүн тапшырган, бирок ага андан баш тартылган. Жергиликтүү каттоо органынын каттоодон баш тартуусунда «Кыймылсыз мүлккө жана аны менен болгон бүтүмдөрдү укуктарды мамлекеттик каттоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 22-беренесинин 3-пунктунун «а» пунктчасына ылайык, эгерде көрсөтүлгөн документтер аталган Мыйзамда белгиленген талаптарга жана башка ченемдик укуктук актыларга ылайык келбесе, кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоодон баш тартылышы мүмкүн деп көрсөтүлгөн. Ошентип, «Ысык-Көл» экологиялык-экономикалык тутумун туруктуу өнүктүрүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесине ылайык рекреация объекттери Кыргыз Республикасынын, Кыргыз Республикасынын жарандарынын жана юридикалык жактарынын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын жана өз алдынча башкаруу органдарынын менчигинде болушу мүмкүн. Рекреация объекттерин, туризмдин инфраструктураларын чет өлкөлүк адамдарга берүүгө жана алардын менчигине өткөрүп берүүгө жол берилбейт. Көрсөтүлгөн объекттер аларга мөөнөттүү пайдалануу укугунда гана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталуучу тартипке ылайык берилиши мүмкүн. Ал эми «Оптима Банк» ААКтын акционерлер реестрине ылайык анын 97%нан ашуун акцияларына чет өлкөлүк адамдар ээлик кылат.

№ 03-Р

«Оптима Банк» ААК талашты сотко чейин чечүү тартибинде жогору турган административдик органга - Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматынын Кадастр жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо департаментине кайрылган, ал өзүнүн 2018-жылдын 12-февралындагы жообунда жергиликтүү каттоо органынын баш тартуусу менен макулдугун билгизген.

«Ысык-Көл» экологиялык-экономикалык тутумун туруктуу өнүктүрүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «чет өлкөлүк адам» түшүнүгүн аныктабагандыктан, Ысык-Көл областынын Райондор аралык соту талашты чечүү үчүн Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктун колдонуу зарыл деп эсептеген.

Судья М.М. Тагаевдин пикири боюнча жогоруда көрсөтүлгөн иште колдонулууга тийиштүү Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчалары тикелей чечмелөөдө жана маңызы боюнча юридикалык жактын, жекече Кыргыз Республикасынын аймагында түзүлгөн, катталган жана жайгашкан, бирок Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларында сыпатталган белгилерге ээ болгон банктык мекеменин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүндө каралган өзүнүн укуктарын улуттук юридикалык жак катары толук кандуу жүзөгө ашыруу укугун чектеген бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүнө ылайык келүүсү жөнүндө маселеде күмөндүүлүк соттук отурумда пайда болгон.

М.М. Тагаев Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларында караштырылган колдонуудагы укуктук жөнгө салуу чет өлкөлүк юридикалык жактын белгилерин аныктап, Кыргыз Республикасынын юридикалык жактарынын, маселен, банктык мекемелердин менчикке болгон жана ал укукту жүзөгө ашырууга байланыштуу башка конституциялык укуктарынын маңызына шек келтирилүүдө, аны менен сөзсүз түрдө анын негизги мазмунуна да таасирин тийгизүүдө деп эсептейт. Бирок, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3-пунктуна ылайык Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес.

Жогоруда баяндалганга негизденип, судья конкреттүү иште колдонулууга тийиштүү Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчалары тикелей чечмелөөдө жана маңызы боюнча юридикалык жактын, жекече Кыргыз Республикасынын аймагында түзүлгөн, катталган жана жайгашкан, Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларында сыпатталган белгилерине ээ болгон банктык мекеменин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүндө каралган өзүнүн укуктарын улуттук юридикалык жак катары толук кандуу жүзөгө ашыруу укугун чектеген бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүүнү суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын

2019-жылдын
13-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 24-сентябрындагы аныктамасы менен судья М.М. Тагаевдин суроо-талабы өндүрүшкө кабыл алынган.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 32-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык кайрылуунун субъекти бул иште тарап катары таанылган эмес жана соттук отурумга чакырылган эмес.

Жоопкер тараптын өкүлү А.Ж. Матисаков Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин ченемдеринин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө судьянын суроо-талабы Кыргыз Республикасынын аймагында жана анын мыйзамдарына ылайык түзүлгөн банк «чет өлкөлүк банк» болушу мүмкүн эмес деп көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жообунун жана юридикалык жактын «улутун» ачууда инкорпорация критерийин гана колдонгон Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин катынын негизинде демилге болгонун соттук отурумда белгилеген.

А.Ж. Матисаковдун пикири боюнча көрсөтүлгөн мамлекеттик органдар тарабынан чет өлкөлүк юридикалык жактын критерийлери жана белгилери менен аларга берилүүчү мыйзамдуу артыкчылыктар жана чектөөлөр тууралуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын ченемдери изилденген эмес. Ошентип, алар тарабынан «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдери эсепке алынган эмес, анда чет өлкөлүк адамдардын катышуусу бар юридикалык жактар айырмалуу улуттук режимге ээ деп көрсөтүлгөн (1-берененин 3-бөлүгүнүн 3-абзацы).

А.Ж. Матисаков юридикалык жактардын «жеке статус» жана «улут» сыяктуу укуктук абалынын категорияларына көңүл бурууда. Жер мыйзамдары жаатында юридикалык жактын «улут» категориясынан келип чыккан «ишмердик», «контроль» жана «коллизиялардын коллизиясы» критерийлерине чоң маани берилген, анткени жер боюнча укуктук мамилелердин адамдын жана мамлекеттин өндүрүшүнүн жана турмуш-тиричилигинин негизги каражаты катары өзүнүн өзгөчөлүгү бар.

Ушуга байланыштуу, жоопкер тараптын өкүлүнүн пикири боюнча, «улуттук режимдин» үстөмдүк принцибин аныктаган Кыргыз Республикасынын Жер кодексинде белгиленген чет өлкөлүк юридик-алык жактын белгилери, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 6-бөлүгүнөн келип чыгат. Бул режимге ылайык, чет өлкөлүк юридикалык жактардын укуктук абалы мыйзамда белгиленген айрым алып салуулар (өзгөчө эрежелер) менен Кыргыз Республикасынын юридикалык жактарына теңдештирилет. Андан да, Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин жоболоруна ылайык жер участкатору жүгүртүлүшү чектелген объекттер болуп эсептелбестен, коомдук кызыкчылыктарды көздөп жер мыйзамдары менен алардын жүгүртүлүшүнө карата өзгөчө эрежелер белгиленген объекттер болуп саналат.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен жоопкер тараптын өкүлү Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү М.К. Есеналиев Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в» жана

№ 03-Р

«г» пунктчалары Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

М.К. Есеналиевдин пикири боюнча Кыргыз Республикасынын Жер кодексинде юридикалык жакты чет өлкөлүктөрдүн катарына киргизүүнүн белгилери так жазылган. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык менчик ээлеринин өз укуктарын ишке ашыруунун чектери жана тартиби, аларды коргоонун кепилдиктери мыйзам менен аныкталат. Маселен, менчик укугун жүзөгө ашыруунун чектери Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 5-беренесинин 4-бөлүгүндө белгиленген, ага ылайык чет өлкөлүк банктар менен адистештирилген финансы-кредиттик мекемелерге менчикке берилген айыл чарба багытындагы жерлер жер участкан өндүрүп алуу кырдаалы түзүлгөндө, көрсөтүлгөн субъекттер тарабынан күрөө жөнүндө мыйзамдарда белгиленген тартипте менчик укугу келип чыккан учурдан тартып эки жылдын ичинде ажыратылууга тийиш. Ушуга байланыштуу, ал, бул укуктук талаш-тартыш административдик сот өндүрүшүнүн алкагында чечилиши мүмкүн деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн экинчи өкүлү Ж.Т. Токтосунов соттук териштирүүнүн предмети болгон кыймылсыз мүлк Ысык-Көл экологиялык-экономикалык тутумунун курорттук-рекреациялык зонада жайгашкан жана рекреация объекти болуп саналат деп түшүндүрдү. Демек, көрсөтүлгөн зонадагы рекреация объекттерине болгон укуктарга байланыштуу укуктук мамилелерге «Ысык-Көл» экологиялык-экономикалык тутумун туруктуу өнүктүрүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдери колдонулат. Көрсөтүлгөн Мыйзамдын 20-беренесине ылайык рекреация объекттери Кыргыз Республикасынын, Кыргыз Республикасынын жарандарынын жана юридикалык жактарынын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын жана өз алдынча башкаруу органдарынын менчигинде болушу мүмкүн. Рекреация объекттерин, туризмдин инфраструктураларын чет өлкөлүк адамдарга берүүгө жана алардын менчигине өткөрүп берүүгө жол берилбейт.

Ошол эле учурда, Ж.Т. Токтосуновдун пикири боюнча мыйзам чет өлкөлүк адамдардын, анын ичинде чет өлкөлүк катышуусу бар банктардын рекреация, инфраструктура жана туризм объекттерин күрөөгө алуу укугун чектебейт. «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 1-пунктунда Кыргыз Республикасынын жарандары жана юридикалык жактары, чет өлкөлүк жарандар жана юридикалык жактар (анын ичинде чет өлкөлүк банктар жана адистешкен финансы-кредиттик мекемелер), Кыргыз Республикасы, ошондой эле күрөө предметине менчик укугуна ээ мамлекеттер күрөө мамилелеринин катышуучулары болуп саналат деп белгиленген. Башкача айтканда, мыйзам менен күрөө мамилеринде рекреация объекттерине болгон укуктарга тыюу салынган эмес жана чектелген эмес.

Аны менен бирге, Ж.Т. Токтосунов көрсөткөндөй азыркы учурда чет өлкөлүк банктар рекреация объекттерин күрөөгө ала турган, ал эми күрөөгө коюучу милдеттенмелерин аткарган учурда карызды жабуу эсебине күрөөгө коюлган мүлктү менчигине ала албай турган кырдаал түзүлүп калды, анткени «Ысык-Көл» экологиялык-экономикалык тутумун туруктуу өнүктүрүү жөнүндө»

2019-жылдын
13-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Кыргыз Республикасынын Мыйзамында белгиленген чектөөлөргө ылайык, каттоочу орган чет өлкөлүк юридикалык жактын рекреация объекттерине болгон менчик укугун каттоону жүзөгө ашыра албайт.

Бул учурда, Ж.Т. Токтосунов болжогондой, Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларынын конституциялуулугун текшерүү маселесин эмес, мыйзамдарда болгон кенемтелердин жана «Ысык-Көл» экологиялык-экономикалык тутумун туруктуу өнүктүрүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемин мыйзамдуу негиздерде банктын менчигине өтүп кеткен, бирок мыйзамга ылайык ага таандык болушу мүмкүн эмес рекреация объектинин чет өлкөлүк адамдын менчик укугун каттоонун тартибин аныктаган Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 283-беренесинин ченемдерине, рекреация объектинин болгон ээликтен ажыратуунун тартибин жана шартын тактоо менен ылайык келтирүү маселесин кароо зарыл.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын өкүлү Н.Р. Мулкубатова Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары өз ишмердигин «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына жана Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларына ылайык жүзөгө ашырат деп белгилеген. Банк Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык мамлекеттик каттоодон өткөн күндөн тартып юридикалык жактын статусуна ээ болот жана Улуттук банк тарабынан бериле турган тиешелүү лицензиянын негизинде банк ишмердигин жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу. Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасында 25 банк иштейт, алардын ичинен 17 банк чет өлкөлүк капиталдын катышуусу менен түзүлгөн, жана бир банк Пакистандын Улуттук банкынын филиалы – чет өлкөлүк банк болуп саналат. Бардык банктар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык түзүлгөн, Кыргыз Республикасынын банктары болуп эсептелишет жана юридикалык жак катары Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде каттоодон өтүшкөн.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Мыйзамдын 114-беренесине ылайык банк кыймылсыз мүлктү, анын ичинде жерди Улуттук банк тарабынан белгиленген талаптарга ылайык сатып алууга, ижарага алууга, ижарага берүүгө жана ээликтен ажыратууга укуктуу. Маселен, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармалыгынын 2012-жылдын 29-августундагы №36/2 токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасындагы коммерциялык банктардын жана микрофинансылык компаниялардын кыймылсыз мүлк менен айрым бүтүмдөрү/операциялары жөнүндө» Жобо менен Кыргыз Республикасынын банкы тарабынан башка кыймылсыз мүлктү, анын ичинде жер участогун кармап турууга чектөөлөр коюлган.

Н.Р. Мулкубатова республиканын аймагындагы бардык банктар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык түзүлгөн, Кыргыз Республикасынын юридикалык жактары болуп саналат, банктык операцияларды жасоодо жана банк ишмердигине байланыштуу бүтүмдөрдү жүзөгө ашырууда Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык кыймылсыз мүлктү, анын ичинде жерди сатып алууга, ижарага алууга, ижарага берүүгө жана ээликтен

ажыратууга укуктуу деп белгилеген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлүнүн жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчалары саналат:

«1-статья. Ушул Кодексте колдонулуучу түшүнүктөр

Ушул Кодексте төмөндөгү түшүнүктөр колдонулат:

1) чет өлкөлүк юридикалык жак - төмөндө саналган белгилердин бирине ээ болгон юридикалык жак:

б) бир же андан ашык чет өлкөлүк жеке же юридикалык жактарга толугу менен таандык болгон;

в) бир же андан ашык чет өлкөлүк жеке же юридикалык жактар тарабынан: кат жүзүндөгү контракттын, добуш берүүчү көпчүлүк акцияларды сатуу укугу, аткаруучу жана байкоочу органдын көпчүлүк мүчөлөрүн дайындоо укугу аркылуу контролдоонуучу же башкарылуучу;

г) Кыргыз Республикасында катталган жана чет өлкөлүк жарандарга, жарандыгы жок адамдарга же ушул пунктчада аталган юридикалык жактарга таандык болгон уставдык капиталдын кеминде жыйырма пайызына ээ болгон;».

1999-жылдын 2-июнундагы № 45 Кыргыз Республикасынын Жер кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 1999-жылдын 16-июнундагы № 47-48 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасында менчиктин ар кандай түрлөрү таанылат жана жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчик түрлөрүн тең укуктуу корголушуна кепилдик берилет (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1-бөлүгү).

Жеке менчиктин ар кандай формаларын таануунун жана бирдей коргоонун конституциялык принциби Конституцияда саналып өткөн менчиктин бардык түрүн мамлекет тарабынан таануу милдетин болжойт, ага ылайык менчик ээлерине алардын менчикке болгон укуктарын тең укуктуулук шарттарында жүзөгө ашыруу тартиби да камсыз кылынат.

Бул принцип чарба ишмердигинин ар кандай субъекттеринин жана менчиктин ар кандай түрлөрүн калыптандырган экономикалык мамилелердин түрлөрүнүн жана типтеринин пайда болушу үчүн укуктук негиз катары кызмат кылат, мамлекеттик монополияны чектейт жана экономиканын өнүгүшүнө көмөктөшөт.

Менчиктин көп түрдүүлүгү конституциялык түзүлүштүн негиздерине таандык, мамлекеттин экономикалык туруктуулугунун пайдубалы болуп

2019-жылдын
13-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

саналат. Мында Кыргыз Республикасынын Конституциясы менчиктин кайсы бир формасын негизги же артыкчылыктуу деп бекитпейт, анын чектеринде жайгашкан бардык субъекттердин менчик формаларын тааныт, бирдей сактайт жана коргойт.

Кыргыз Республикасынын аймагында жайгашкан, менчиги ошондой эле укуктук кайтарууга жана коргоого алынууга тийиш субъекттерге чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар да кирет, алар Кыргыз Республикасынын 19-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык мыйзамда же Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген эл аралык келишимде белгиленгенден башка учурларда Кыргыз Республикасынын жарандары менен бирдей укуктардан пайдаланат жана милдеттерди аткарат.

Бул конституциялык жобо Кыргыз Республикасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы № 1406-ХII токтому менен кошулган Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын ченемдерине шайкеш келет. Көрсөтүлгөн Эл аралык пактыга ылайык катышуучу өлкөлөр адам укуктарын жана өзүлөрүнүн элдик чарбасын тиешелүү деңгээлде эске алуу менен өзүнүн жараны болбогон жактардын ушул Пактыда таанылган экономикалык укуктарын кандай деңгээлде кепилдей алаарын аныктайт алат.

Менчик укугунун субъекттери, анын ичинде чет өлкөлүк жеке жана юридикалык жактар, жарандыгы жок адамдар Кыргыз Республикасынын аймагында өзүнө таандык мүлккө карата мыйзамда тыюу салынбаган, башка адамдардын укуктарына жана мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарына карама-каршы келбеген бардык аракеттерди жасай алышат, анын ичинде мыйзам жана эл аралык келишимдер менен белгиленген чектердин алкагында өзүнүн мүлкүн башка жактардын менчигине өткөрүп берүүгө, менчик ээси бойдон калып аны өткөрүп берүүгө, мүлкүн күрөөгө коюуга же үчүнчү жактардын алдында өзүнүн милдеттенмелерин камсыз кылуу максатында аны ар кандай башка ыкмалар менен түйшүккө сала алышат.

3. Менчик ээсинин укуктарын жүзөгө ашыруунун тартибинин укуктук жөнгө салынышы конституциялык-укуктук статусу менчик укугун жүзөгө ашыруунун чектерине таасирин тийгизген менчик объектисинен да көз каранды. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык жер жана башка жаратылыш ресурстары Кыргыз Республикасынын гана менчиги болуп эсептелет, бирдиктүү экологиялык системаны сактоо максатында Кыргызстан элинин жашоосу менен иш-аракетинин негизи катары пайдаланылат жана мамлекеттин өзгөчө коргоосунда турат (12-берененин 5-бөлүгүнүн биринчи абзасы).

Жер менчик укугунун өзгөчө объекти катары адамдын эмгегинен жаралбаган материалдык дүйнөнүн көпчүлүк башка предметтеринен айырмаланып, кайра калыбына келбей турган, чектелүү ресурс болуп саналат, ошондуктан рационалдуу жана натыйжалуу пайдаланууну, ошондой эле жаратылыштын эң маанилүү бөлүгү, адамдын табигый жашоо чөйрөсү, өндүрүш каражаты, экономикалык ишмердикти жүзөгө ашыруунун негизи катары колдонулган табигый ресурс катары коргоону талап кылат. Мындай талап коомдук мамилелердин бардык катышуучуларына жайылтылат, бул чөйрөдө мыйзамдар менен жөнгө салуу үчүн негизги болуп саналат жана мыйзам чыгаруучунун

№ 03-Р

менчик укугун жана ага байланыштуу башка материалдык укуктарды белгилүү чектөөлөр менен коштолушу мүмкүн болгон жерди пайдалануунун өзгөчө эрежелерин, тартибин жана шарттарын белгилөө укугун шарттайт.

Ошону менен бирге, мындай мамилелердин жөнгө салынышы мыйзам чыгаруучу тарабынан өз билемдик менен эмес, Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык аныкталат, ага ылайык адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен зарыл болгон деңгээлде гана чектелиши мүмкүн (20-берененин 2-бөлүгү).

4. Менчик укугу субъективдүү укук болгондуктан кандай гана шарт болбосун чектелиши мүмкүн эмес деген укуктардын катарына кирбейт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгү). Ошон үчүн мамлекет мүлктүк мамилелерди жөнгө салуу, маселен, менчикти контролдоо боюнча чараларды жана айрым адамдардын менчик укугун чектөө боюнча башка чараларды киргизүү боюнча белгилүү ыйгарымдарга ээ, алар мыйзамдар менен гана жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен белгиленген максаттарга жетишүү үчүн колдонулушу мүмкүн.

Демек, чет өлкөлүк жеке жана юридикалык жактар, жарандыгы жок адамдар тарабынан, ошондой эле Кыргыз Республикасында алардын катышуусу менен бирикмелер тарабынан жер участкаларына ээ болууга менчик укугун чектөөгө жол берилет жана мыйзам чыгаруучу тарабынан аныкталышы мүмкүн.

Өз кезегинде, мыйзам чыгаруучу өзүнүн конституциялык ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда чет өлкөлүк жарандар жана юридикалык жактар үчүн жерди пайдалануу укуктарын жүзөгө ашырууда чектөөлөрдү киргизген, аны менен жерге болгон жеке менчик укугунун жөнгө салынуусунун улуттук режиминен алып салууларды орноткон (Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 5-беренеси).

Жогоруда көрсөтүлгөн жактар үчүн аталган укуктук жөнгө салуу Кыргыз Республикасынын жер ресурстары сыяктуу эгемендүү укуктарын камсыз кылууну максат кылат, анткени жер - Кыргызстан элинин жашоо тиричилигинин негизи, мамлекеттин аймактык бүтүндүгүнүн бузулуу коркунучун болтурбоонун кепилдиги.

Дал ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын жер кодексинде юридикалык жакка берилген түшүндүрмө кеңири болуп саналат жана өзүнө чет өлкө мамлекетинин мыйзамдарына ылайык түзүлгөн жана катталган юридикалык жакты гана эмес, чет өлкөлүк катышуу менен Кыргыз Республикасында катталган юридикалык жак деген түшүнүктү да кошо камтыйт. Башкача айтканда, ал - бир же андан ашык чет өлкөлүк жеке же юридикалык жактарга толугу менен таандык болгон; бир же андан ашык чет өлкөлүк жеке же юридикалык жактар тарабынан: кат жүзүндөгү контракттын, добуш берүүчү көпчүлүк акцияларды сатуу укугу, аткаруучу жана байкоочу органдын көпчүлүк мүчөлөрүн дайындоо укугу аркылуу контролдоочу же башкарылуучу; чет өлкөлүк жарандарга жана юридикалык жактарга, жарандыгы жок адамдарга таандык болгон уставдык капиталдын кеминде жыйырма пайызына ээ болгон; мамлекеттер аралык келишимдин же

2019-жылдын
13-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

макулдашуунун негизинде түзүлгөн юридикалык жак.

Укуктук түшүнүктөрдүн мазмунун негизсиз кеңейтүүнү же болбосо орунсуз тарытууну жокко чыгаруу үчүн аларды туура аныктоо зарыл, бул укук колдонуучу үчүн өтө чоң мааниге ээ.

Чет өлкөлүк юридикалык жактын жогоруда аталган белгилери юридикалык жактын улутун аныктоонун материалдык-укуктук критерийи болуп саналган контролдоонун критерийине негизделген, ал юридикалык жак кайсы мамлекетке таандык экенин жана кайсы мамлекетке кызмат кылганын, ошондой эле Кыргыз Республикасынын аймагында негизделген конкреттүү юридикалык жактын ээлери, катышуучулары, башкаруучу адамдары кайсы мамлекетке таандык экенин аныктоого жардам берет. Контролдоо критерийи эл аралык тажрыйбада кеңири колдонулат жана ал мамлекеттер тарабынан юридикалык жактардын улутун жана менчик объектинин өзгөчөлүгүнөн улам өзүнүн кызыкчылыктарын натыйжалуу аныктоо жана коргоо үчүн өзүнүн улуттук укуктук тутумуна имплементацияланат.

Жер мыйзамдарында чет өлкөлүк юридикалык жакка карата конкреттүү терминди анын критерийлери менен кошо белгилөө, маселен, аны бардык укуктук мамилелерге идентификациялоону колдонууну болжобойт, ал термин колдонулуучу тармакта гана, бул учурда, жер укуктук мамилелерге карата колдонулат.

Демек, мыйзам чыгаруучу тарабынан жарандык мыйзамдарда бекитилген инкорпорация белгисине кошумча болуп жер мыйзамдарында чет өлкөлүк юридикалык жактын белгилерин киргизүү юридикалык жеке мыйзамында негизделген, укуктук мамилелердин объектинин маанилүүлүгү менен шартталган, анда жер Кыргызстан элинин турмуш-тиричилигинин жана ишмердигинин негизи болуп саналат жана мамлекеттин коргоосунда турат.

Талашылып жаткан ченемдерде чет өлкөлүк юридикалык жактын аныкталган түшүнүгүнөн келип чыккан жер участкаторуна болгон менчик укугуна чектөөлөр улуттук коопсуздукту коргоо максатында белгиленген, анткени мамлекеттин аймактык бүтүндүгүнүн бузулуу коркунучун болтурбоого багытталган жана өлчөмдөш болуп саналат.

Талашылып жаткан ченемдердин сөзмө-сөз маанисинен регулятивдик таасир этүү Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча түзүлгөн уюмдардын бардык формаларына, анын Кыргыз Республикасынын банк мыйзамдарында ылайык өзүнүн ишмердигин жүзөгө ашырган банк мекемелерине да багытталган. Жер участкалары менен укуктук мамилелерди жөнгө салган жер мыйзамдарынын адистешүүсүнөн улам, банк уюмдары, атуул, алар Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча түзүлүп жана иштеп жаткан болсо дагы, Кыргыз Республикасынын аймагындагы жер укуктук мамилелерге киришкенинде, алар жер мыйзамдарынын жоболоруна баш иет жана алардын активдерин башкарган катышуучуларынын (акционерлеринин) курамы талашылып жаткан ченемдин колдонулушуна түшүп калса, анда алар чет өлкөлүк юридикалык жак катары каралат.

Ошентип, чет өлкөлүк юридикалык жактын белгилерин аныктаган талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүндө каралган менчик укугун коргоо кепилдиктерин бузбайт.

№ 03-Р

5. «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык күрөөнүн жүйөсү менчик укугу же кандай кыймылдуу жана кыймылсыз мүлккө болбосун, буюмга болгон дагы башка буюмдук укук же Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте ажыратылса боло турган укуктар болушу мүмкүн (4-берененин 1-бөлүгү). Мында бул Мыйзам чет өлкө жактардын, анын чет өлкөлүк катышуусу менен банктардын жер участкаторун, анын рекреация объекттерин күрөөгө алуу укугун чектебейт.

Бирок мыйзамдарда, эгерде банк же финансы-кредиттик мекеме Кыргыз Республикасынын Жер кодексине ылайык чет өлкөлүк юридикалык жак деген түшүнүккө туура келсе, рекреация объекти болгон күрөө предметинин менчикке өтүү маселеси жөнгө салынган эмес. «Ысык-Көл» экологиялык-экономикалык тутумун туруктуу өнүктүрүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен белгиленген чектөөлөрдөн улам каттоочу орган банк болгон чет өлкөлүк юридикалык жакка рекреация объектинен менчик укугун каттоо аркылуу бекитип берүүнү жүзөгө ашыра албайт.

Ушуга байланыштуу М.М. Тагаевдин суроо-талабында коюлган маселе рекреация объектин Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген мөөнөттөрдө жана тартипте ажыратууга чейин чет өлкөлүк юридикалык жак деген түшүнүккө туура келген финансы-кредиттик мекеме тарабынан рекреация объектинен убактылуу ээлик кылуу укугун каттоосун укуктук жөнгө салууда кенемтенин ордун толтуруу жагынан каралышы керек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчалары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 4, 5-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
20-февралы
Бишкек шаары

№ 04-Р

Александр Анатольевич Рябушкиндин кайрылуусуна байланыштуу «ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан ... жеке жак тарабынан» деген сөздөр менен баяндалган «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариеванын,

кайрылуучу тарап – Александр Анатольевич Рябушкиндин кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Жаныл Сыргаковна Дюшеевнанын, Джылкыайдар Сарыгулович Джумабековдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Венера Шаршеналиевна Бектурованын, Мирбек Исамаатович Арзиевдин;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар мамлекеттик кызматынын ишеним кат боюнча өкүлү Айзат Бактыбековна Шадыканованын, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Манас Болотович Сарымсаковдун катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

А.А. Рябушкиндин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ч.О. Осмонованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

№ 04-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 13-августунда А.А. Рябушкиндин «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2 жана 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн жана ага тиркелген материалдардан келип чыккандай, А.А. Рябушкин тарабынан 2016-жылдын 27-сентябрында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар мамлекеттик кызматында № 14051 күбөлүгү менен ырасталган «Zanoza» товардык белгиси катталган.

Бирок жеке ишкер С.М. Джумалиев Бишкек шаарынын Райондор аралык сотуна Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар мамлекеттик кызматына караштуу Апелляциялык кеңештин 2017-жылдын 6-июнундагы чечимин жараксыз деп таануу жана 2016-жылдын 27-сентябрындагы А.А. Рябушкиндин атына «Zanoza» товардык белгисинин каттоону жараксыз деп таануу жөнүндө административдик доо менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар мамлекеттик кызматына карата кайрылган.

С.М. Джумалиев өзүнүн доосунда «Zanoza» товардык белгисин А.А. Рябушкиндин атына каттоонун мыйзамсыздыгы жөнүндө белгилеген, себеби ал каттоо учурунда жеке ишкер эмес болуучу. «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык товардык белгиге карата өтүнмө ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан юридикалык же жеке жак тарабынан берилет. Көрсөтүлгөн Мыйзамдын 3-беренесинин 2-бөлүгү товардык белги юридикалык жактын, ошондой эле ишкерлик кылып жүргөн жеке жактын атына катталышы мүмкүн деп белгилеген.

Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2017-жылдын 4-декабрындагы чечими менен С.М. Джумалиевдин жогоруда көрсөтүлгөн административдик доосун канааттандыруудан баш тартылган. Бишкек шаардык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясынын 2018-жылдын 14-мартындагы аныктамасы менен Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2017-жылдын 4-декабрындагы чечими өзгөртүүсүз калтырылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун 2018-жылдын 25-майындагы токтому менен биринчи жана апелляциялык инстанция сотторунун жогоруда аталган актылары жокко чыгарылган, иш болсо, Бишкек шаарынын Райондор аралык сотуна жаңы кароого жөнөтүлгөн.

Кайрылуунун субъекти, С.М. Джумалиев Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар

2019-жылдын
20-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

мамлекеттик кызматынын аракеттерине даттанууда шилтеме жасаган «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдери адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин бекиткен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболоруна карама-каршы келет деп болжойт. Мыйзамдын көрсөтүлгөн ченемдери жеке ишкердин статусуна ээ болбогон жеке жактарды алардын мүлктүк белгиси боюнча укуктарын чектөөгө багытталган жана 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренеге ылайык келбейт, анткени Кыргыз Республикасында адамдын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек жана өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугу бекитилген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келбейт.

Арыздануучунун пикири боюнча Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдердин ченемдери да өтүнүүчүдөн ишкерчилик менен алек болгонун күбөлөндүргөн документтерди жана далилдерди талап кылууга тике тыюу салат жана өз жүйөлөрүнө негиздеме катары Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 5-апрелиндеги № 51 Мыйзамы менен ратификацияланган 2006-жылдын 28-мартындагы Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндө Сингапур келишиминин 3-беренесинин (4)-пунктун келтирүүдө, анда бир дагы келишим түзгөн тарап өтүнмөгө карата (1) жана (3)-пункттарда жана 8-беренеге көрсөтүлгөндөрдөн айырмаланган шарттарды аткарууну талап кылбайт деп бекитилген. Арыздануучу болжогондой, Сингапур келишиминин 3-беренесинин (1) жана (3)-пункттары жана 8-беренеси өтүнүүчүгө жеке ишкер катары каттоо жөнүндө күбөлүктү көрсөтүү талабын койбойт.

Кайрылуунун субъекти Өнөр жай менчигин коргоо боюнча Париж конвенциясы жана Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндө Келишим (ТЛТ) өңчөй талаптарды камтыбайт деп да белгилейт.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 26-сентябрындагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Кайрылуучу тараптын өкүлү Ж.С. Дюшеева соттук отурумда өз талаптарын тактады жана «ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан ... жеке жак тарабынан» деген сөздөр менен баяндалган «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун гана конституциялуулугун кароону жана арыздануучунун өтүнүчүн канааттандырууну суранган.

А.А. Рябушкиндин башка өкүлү Дж.С. Джумабеков өтүнүчтө келтирилген талаптарды колдоду жана аларды канааттандырууну суранды.

Жоопкер тараптын өкүлү В.Ш. Бектурова кайрылуучу тараптын жүйөлөрүн жараксыз, ал эми талаптары канааттандырууга жатпайт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине ылайык

№ 04-Р

Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер, ошондой эле эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдери Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Мында «Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренеси менен Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдери эл аралык укуктун ченемдерине жана Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларына ылайык Кыргыз Республикасы тарабынан кыйшаюусуз сакталууга жатат деп бекитилген.

Ушуга байланыштуу жоопкер тараптын өкүлү Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндө Сингапур келишиминин 3-беренесине шилтеме жасап, келишим түзгөн ар кандай тарап өтүнүүчүдөн өтүнмөдө бул беренедө көрсөтүлгөн бардык же айрым талаптардын, анын ичинде өтүнүүчүнүн, эгер андайы бар болсо, анык жана жалган эмес өнөр жай же соода ишканасы бар болгон мамлекеттин аталышын көрсөтүү тууралуу талаптын камтылышын талап кыла алат деп белгилеген.

Андан тышкары В.Ш. Бектурова Өнөр жай менчигин коргоо боюнча Париж конвенциясынын 4-беренесине ылайык Бирикменин ар бир өлкөсүнүн улуттук мыйзамдарына же Бирикме өлкөлөрү ортосунда түзүлгөн көп тараптуу макулдашууларга ылайык туура таризделген улуттук өтүнмө берүүнүн күчүнө ээ болгон ар бир өтүнмө берүү артыкчылыкка болгон укуктун пайда болуусу үчүн негиз болуп эсептелет деп аныкталганын көрсөткөн.

В.Ш. Бектурова товардык белгинин укуктук табиятынан келип чыкса, товардык белги бир өндүрүүчүнүн товары башка өндүрүүчүлөрдүн товарынан айырмалануу үчүн ишкерчилик чөйрөдө колдонулат деп белгилеген. Ошон үчүн товардык белгинин ээлери болуп ишкерчилик субъекттери гана саналышы мүмкүн.

Ошондой эле, ал кайрылуунун субъекти беренелерин шилтеме катары келтирилген Сингапур келишими мамлекет өтүнүүчүдөн өнөр жай же соода ишмердигин жүзөгө ашырып жатканын, ошондой эле тийиштүү далилдерди көрсөтүүнү талап кыла албай турган ченемдерди гана белгилейт деп баса белгилеген. Бирок бул келишим товардык белгилерге ээ болууга укуктуу адамдардын чөйрөсүн белгилебейт.

Баяндалганды эске алуу менен В.Ш. Бектурова «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдери жогоруда көрсөтүлгөн Келишимдин жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболоруна карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Жоопкер тараптын башка өкүлү М.И. Арзиев В.Ш. Бектурованын жүйөлөрүн колдоду.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар мамлекеттик кызматынын өкүлү (андан ары - Кыргызпатент) А.Б. Шадыканова «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренеси өтүнмөнүн мазмунуна жана ага тиркелүүчү документтерге карата коюлуучу талаптардын толук тизмесин

2019-жылдын
20-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

бекитет. Мында товардык белгини алууга болгон өтүнмөнү Кыргызпатентте каттоо стадиясында экспертиза жасоодо өтүнүүчүнүн жеке ишкер катары мамлекеттик каттоо фактысын текшерүү жүзөгө ашырылбайт. Бирок өтүнүүчүнүн товардык белги алууга каттоодон өтүү үчүн өтүнмөсүн берүүдө анын статусун ырастаган документтер көрсөтүлүшү жана өтүнмөнүн материалдарына тиркелип кошо берилиши мүмкүн.

Ошондой эле, А.Б. Шадыханова Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндө Сингапур келишимин, Кыргыз Республикасы 2002-жылдын 23-апрелиндеги № 75 Мыйзамы менен кошулган Товардык белгилер боюнча келишимди (ТЛТ) кошкондо, Кыргыз Республикасы товардык белгилер чөйрөсүндө бир катар эл аралык келишимдердин катышуучусу болуп саналат. Жогоруда аталган эл аралык келишимдерге ылайык келишим түзгөн бир да тарап өтүнмө каралып жаткан учурдун бүткүл мезгилинде ар кандай күбөлүк же соода реестринен көчүрмө талап кыла албайт.

Андан тышкары, Кыргызпатенттин өкүлү жогоруда аталган Мыйзамдын 43-беренесине ылайык, эгер Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимде Мыйзамда каралгандан башка эрежелер белгиленсе, анда эл аралык келишимдин эрежелери колдонулат, анткени алар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажыралгыс бөлүгү болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү М.Б. Сарымсаковдун көз карашы Кыргызпатенттин өкүлүнүн көз карашы менен өңчөй.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп төмөнкүдөй мазмундагы «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгү, 6-беренесинин 1-бөлүгү саналат:

«3-статья. Товардык белгини укуктук жактан коргоо. Товардык белгиге карата өзгөчө укук

Товардык белги юридикалык жактын, ошондой эле ишкерлик кылып жүргөн жеке жактын атына катталышы мүмкүн.

6-статья. Товардык белгини каттоого өтүнмө.

Товардык белгиге карата өтүнмө (мындан ары - өтүнмө) ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан юридикалык же жеке жак тарабынан Кыргызпатентке берилет.»

«Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда

№ 04-Р

белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинде 1998-жылдын 28-январындагы № 8-9 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар ким өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугуна ээ (42-берененин 1-бөлүгү).

Бул, эгер менчик ээсинин аракеттери мыйзамга карама-каршы келбесе жана башка адамдардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузбаса, анда ал өз мүлкүнө карата ар кандай аракеттерди өзү билип жасоого укуктуу дегенди билдирет. Бул шарттар интеллектуалдык менчикке да жайылтылат, ал адамдын ой-жүгүртүү ишмердигинин жыйынтыгы катары жарандык укуктук мамилелердин объекти болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 49-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык корголот.

Келтирилген конституциялык жоболор мамлекеттин интеллектуалдык менчик чөйрөсүндөгү саясатынын негизин түзөт, анын ичинде интеллектуалдык ишмердиктин жана индивидуалдаштыруу каражаттарын, товардык белгилерди жана кызмат көрсөтүү белгилерин кошкондо, пайдаланууга байланыштуу анын укуктук жөнгө салынуусу өзүнүн карамагында болот.

Интеллектуалдык менчик чөйрөсүндөгү коомдук мамилелерди мамлекеттик жөнгө салуу интеллектуалдык продукттарга субъективдүү укуктарды натыйжалуу коргоого, ошондой эле нагыз ишмердикте интеллектуалдык продукттарды натыйжалуу пайдаланууга багытталышы керек.

Тийиштүү укуктук жөнгө салууну жүзөгө ашырып жатып, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасы катышуучу болгон тийиштүү эл аралык келишимдердин талаптарын, маселен, 1883-жылы кол коюлган, 1967-жылы кайра каралган жана 1979-жылы толукталган Өнөр жай менчигин коргоо боюнча Париж Конвенциясынын, Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндөгү Келишимдин (ТЛТ), Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндөгү Сингапур келишиминин, Интеллектуалдык менчикке болгон укуктардын соода аспектилери боюнча Макулдашуунун (ТРИПС) (Дүйнөлүк соода уюмун түзүү жөнүндө Макулдашууга IC тиркеме) талаптарын эске алуусу керек.

3. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине ылайык товардык белгилер жарандык укук объекттерине таандык жана жарандык мыйзамдарда караштырылган башка индивидуалдаштыруу каражаттары менен бирге алар интеллектуалдык ишмердүүлүктүн каражаттарына теңештирилет жана мамлекеттик каттоодон өтүү шарты менен алар интеллектуалдык менчик объекттери деп таанылып, укуктук коргоого алынат (22, 1037, 1038, 1108-беренелери).

Кыргыз Республикасында товардык белгилерди, тейлөө белгилерин жана товарлардын чыгарылган жерин каттоого байланыштуу укуктук коргоо жана аны пайдалануу менен пайда болгон укуктук, экономикалык жана уюштуруу мамилелери Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде жана «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында аныкталган.

Бул Мыйзамдын 2-беренесинде товардык белги жана тейлөө белгиси - бул бир юридикалык жана жеке жактардын товарлары менен кызмат көрсөтүүлөрүн

2019-жылдын
20-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

башка юридикалык жана жеке жактардын бир түрдүү товарлары менен кызмат көрсөтүүлөрүнөн айырмалоого жөндөмдүү белгилөөлөр деп көрсөтүлгөн.

Жогоруда көрсөтүлгөн аныктамадан товардык белгилер жана тейлөө белгилери товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү индивидуалдаштыруу каражаттары катары кызмат кылат. Индивидуалдаштыруу каражаттарынын укуктук табияты жана маңызы ишкерчилик субъекттери чыгарган продукциясын обочолонтуу үчүн шарттуу белгилерди колдонушат. Товардык белги товарларды (жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү) индивидуалдаштыруу каражаты катары сатып алуучу үчүн товарды (жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү) конкреттүү өндүрүүчү менен элестейт жана товардын (жумуштун, кызмат көрсөтүүнүн) сапаты тууралуу тийиштүү түшүнүктү калыптандырат. Андан тышкары, товардык белгини каттоого таандык жана Реестрге киргизилген маалыматтар Кыргызпатент тарабынан товардык белги Реестрде катталган күндөн тартып же товардык белгини каттоого өзгөртүүлөр Реестрге киргизилген күндөн тартып бир ай ичинде расмий бюллетенде жарыяланат («Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 13-беренеси). Бул атаандаш товардык белгилеринин, башка индивидуалдаштыруу каражаттарынын ээлерине, ошондой башка кызыктар адамдарга алар тууралуу маалымат алууга, өңчөй товарлардан жана кызматтардан өзүнүн товарларын жана кызмат көрсөтүүлөрүн ажыратууга жардам берет.

Ошентип, мамлекет тарабынан ар ким үчүн өзүнүн мүлкүнө, анын ичинде интеллектуалдык менчикке ээлик кылууга, пайдаланууга жана тескөөгө конституциялык укугун жүзөгө ашырууда шарттар түзүлөт.

4. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 32-беренесине ылайык жарандык мамилелердин катышуучуларынын индивидуалдаштыруу каражаттары болгон товарлар, жумуштар жана кызмат көрсөтүүлөр интеллектуалдык ишмердиктин натыйжалары менен бирге интеллектуалдык менчиктин объекттерине таандык болот. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 1037-беренесине ылайык интеллектуалдык менчик объекттери интеллектуалдык иштин натыйжаларына; жарандык карым-катнашка катышуучулардын товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекече түргө өткөрүү каражаттарына; интеллектуалдык ишмердүүлүктүн башка натыйжалары жана ушул Кодексте же башка мыйзамдарда каралган учурларда жарандык карым-катнашка катышуучулардын товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекече түргө өткөрүү каражаттарына бөлүштүрүлөт.

Ушуга байланыштуу, интеллектуалдык менчик укугу чөйрөсүндө мыйзамдар жогоруда аталган объекттерге менчик укугуна ээ болуучу субъекттерди конкреттештирбеген соң, аларды интеллектуалдык иштин натыйжаларына жана жарандык карым-катнашка катышуучулардын жекече түргө өткөрүү каражаттарына ээ болгон субъекттер деп айырмаланууга тийиш.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 1037-беренесинин 1-пунктчасына ылайык интеллектуалдык иштин натыйжалары болуп илимдин, адабияттын жана искусствонун чыгармалары, аткаруулар, фонограммалар жана уктуруу уюмунун берүүлөрү, электрондук эсептөө машиналары үчүн програм-

№ 04-Р

малар жана маалыматтар базасы, интегралдык микросхемалардын топологиялары, ойлоп табуулар, пайдалуу моделдер, өнөр жайлык үлгүлөр, селекциялык жетишкендиктер, ачыла элек маалыматтар (коммерциялык жашыруун сыр), анын ичинде өндүрүштүк сырлар (ноу-хау) саналат.

Ушундан улам, интеллектуалдык иштин натыйжасы болуп объективдүү формада көрүнгөн жана анын мүнөзүнө жараша илим, адабият, искусство чыгармасынын, ой табылганын же чыгармачылык ой-жүгүртүүнүн натыйжасы катары өнөр жай үлгүсүнүн продукту саналууга тийиш. Ал эми ушул эле берененин 2-пунктчасына ылайык жарандык карым-катнашка катышуучулардын товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү индивидуалдаштыруу каражаты катары фирмалык аталыштар, товардык белгилер (тейлөө белгилери), товарлардын чыккан жеринин аталыштары кирет.

Ушуга байланыштуу, индивидуалдаштыруунун маңызы субъектти (объектти) ага гана таандык болгон тийиштүү белгилерди андан табуу жолу менен жалпы массадан ажыратууда тураарын эске алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы индивидуалдаштыруу каражаттары таандык болгон жарандык укук объекттери коммерциялык жүгүртүүнү чектөө менен чагылдырылган аларды колдонуунун жалпы өзгөчөлүгүнө ээ деген тыянакка келүүдө.

Товардык белгини пайдалануунун милдеттүүлүгү Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 1110-беренесинин талаптарынан да келип чыгууда.

Мындай талапты улуттук мыйзамдарды орнотуу мүмкүнчүлүгү жөнүндө Париж конвенциясынын 5-беренесинин С(1)-бөлүгүндө: «Эгер катталган товардык белгини пайдалануу өлкөсүндө ал милдеттүүлүк болсо, анда каттоо жокко чыгарылышы мүмкүн», Интеллектуалдык менчикке болгон укуктардын соода аспектилери боюнча Макулдашуунун (ТРИПС) (Дүйнөлүк соода уюмун түзүү жөнүндө Макулдашууга IC тиркеме) 19-беренесинин 1-пунктунда: «Эгер товардык белгини пайдалануу шарты каттоону күчүндө калтыруу үчүн талап болуп саналса, анда каттоо жокко чыгарылышы мүмкүн» деп айтылууда.

Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдердин жогоруда келтирилген тексттеринен улам, эгер коргоодогу товардык белги кайсы бир убакыт ичинде колдонулбаса, анда улуттук мыйзамдар анын укуктук корголушун токтотулушу мүмкүн болгон эрежесин орнотууга укуктуу.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинин товардык белгини каттоонун аракети товардык белги соттун чечиминин негизинде ал катталган күндөн тартып үч жыл катары менен үзгүлтүксүз пайдаланылбай калганга байланыштуу товардык белгинин каттоосунун токтотулуу мүмкүндүгүн караштырган 1110-беренеси мыйзам чыгаруучунун товардык белгини пайдалануу чөйрөсүн тактоого багытталган баштапкы оюн ырастоодо.

Биринчи кезекте, «ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан ... жеке жак» деген талашылып жаткан ченемдик жобо өзүндө кандайдыр бир тыюу салган же уруксат берген императивдик көрсөтмөнү камтыбастан, тактоо мүнөзүндө берилген. Укук ченемдерин конкреттештирүү укук жаратуу ишмердигинин зарыл жагдайы жана абстрактуу мазмундагы юридикалык ченемдердин конкреттүү жана даректүү деңгээлге которуу боюнча ченем

2019-жылдын
20-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

жаратуучу органдын объективдүү шарттуу, укуктук жөнгө салуунун тактыгын жана аныктыгын көтөрүүгө багытталган мыйзам ченемдүү ишмердиги болуп саналат.

Талашылып жаткан ченемдик жобо укук ээсинин ишмердик чөйрөсүн конкреттештирип, товардык белгинин максаттуу пайдаланылышын камсыз кылуу жана жарандык мамилелер чөйрөсүндө ар кандай кыянатчылыкты жокко чыгаруу максатында ишкерчилик менен ажырагыс байланышын көрсөтөт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясында жарандардын кепилденген укуктары менен эркиндиктеринин чектөөсү катары каралышы мүмкүн эмес.

5. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 3-бөлүгүндө Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер, ошондой эле эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдери Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажыралгыс бөлүгү болуп саналаары белгиленген.

Келтирилген конституциялык жобо мыйзам чыгаруучу үчүн товардык белгинин укуктук коргоосун Кыргыз Республикасы тарабынан ушул чөйрөдө белгиленген тартипте ратификацияланган эл аралык келишимдердин ченемдери менен макулдашуу зарылдыгы менен шартталат. Аны менен мамлекет жарандарга Конституцияда жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында бекитилген, ошондой эле мамлекеттик эл аралык милдеттенмелеринен келип чыккан укуктарды жана эркиндиктерди кепилдейт.

Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 5-апрелиндеги №51 Мыйзамы менен ратификацияланган Товардык белгилер боюнча мыйзамдар жөнүндөгү Сингапур келишиминин 3-беренесинин 4-пунктуна ылайык бир да келишим түзгөн тарап өтүнмөгө карата (1) жана (3) пункттарда жана 8-беренедө көрсөтүлгөн шарттардан айырмалуу шарттардын аткарылышын талап кыла албайт. Маселен, өтүнмө каралып жаткан бүткүл мезгилине карата өтүнүүчүдөн төмөнкүлөр сыяктуу шарттар талып кылынышы мүмкүн эмес: ар кандай күбөлүктү же соода реестринен көчүрмөнү көрсөтүү; өтүнүүчү өнөр жай же соода ишмердигин жүзөгө ашырып жатканын көрсөтүү, ошондой эле өтүнмөдө аталган товарларга жана/же кызмат көрсөтүүлөргө ылайыктуу ишмердикти жүзөгө ашырып жаткан ишмердиктин тийиштүү далилдердин, ошондой тиешелүү далилдерди көрсөтүү.

Көрсөтүлгөн эл аралык келишимди жүзөгө ашырууда «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 9-бөлүгүндө товардык белгини каттоого тапшырууда өтүнмөгө тиркелүүчү документтердин толук тизмеси берилген, анын ичинде өтүнүүчү тарабынан ишкерлик кылганын далилдей турган бир да документ көрсөтүлгөн эмес.

Бул ыйгарым укуктуу орган өтүнүүчү тарабынан ишкерлик кылганын жана каттоого тийиштүү товардык белгини пайдалануу үчүн зарыл түрү менен алектенүүсүн текшербейт дегенди билдирет. Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченемде конкреттештирүүчү ченемдик жобонун болуусу товардык белгинин каттоосун сот тарабынан мүмкүн болуучу жокко чыгарууга байланыштуу бардык аманаттар товардык белгини каттоодон өткөргөн, бирок

2019-жылдын
20-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

тийиштүү ишкерлик кылбаган жеке жакка таандык дегенди билдирет.

Ошентип, «Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан ченемдик жобосу Конституциянын жана Кыргыз Республикасы катышуучу болгон интеллектуалдык менчик укугу чөйрөсүндөгү эл аралык келишимдердин ченемдерине негизделген, товардык белгилерди жана тейлөө белгилерин каттоого, укуктук коргоого жана пайдаланууга байланыштуу коомдук мамилелерди тутумдуу жана комплекстүү жөнгө салууга багытталган жана аларга карама-каршы келбейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 6-беренесинин 1-бөлүгүнүн «ишкердик иш-аракетти жүзөгө ашырып жаткан ... жеке жак» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2 жана 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

№ 05-Р

Куланбек уулу Айбектин кайрылуусуна байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацынын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматы өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобонун 22-пунктунун тогузунчу абзацынын, 186 - пунктунун 6¹-пунктчасынын, 187-пунктунун бешинчи абзацынын, Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тарап – Куланбек уулу Айбектин ишеним кат боюнча өкүлү Марат Бакаевич Султаналиевдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Эрнест Замирович Молдошевдин, Чынгызбек Муртазакулович Бердимуратовдун, Света Садыковна Болджурованын; Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлдөрү Максатбек Кульчороевич Есеналиев, Асель Бекназаровна Абдураимованын, Быкын уулу Рысбектин; башка жак – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Айсулуу Жаныбековна Букамбаеванын, Жыргал Нуржановна Мурзалиеванын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын (андан ары - Мыйзам) 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацынын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобонун (андан ары - Жобо) 22-пунктунун тогузунчу абзацынын, 186-пунктунун 6¹-пунктчасынын жана 187-пунктунун бешинчи абзацынын, Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын (андан ары – Тартип уставы) 91-пунктунун үчүнчү абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Куланбек уулу Айбектин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Мыйзамдын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацынын, Жобонун 22-пунктунун тогузунчу абзацынын, 186-пунктунун 6¹-пунктчасынын, 187-пунктунун бешинчи абзацынын, Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 26-сентябрында Куланбек уулу Айбектин Мыйзамдын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгүнө; Жобонун 22-пунктунун тогузунчу абзацын, 186-пунктунун 6¹-пунктчасын жана 187-пунктунун бешинчи абзацын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 56-беренесинин 2-бөлүгүнө; Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген материалдардан келип чыккандай, Куланбек уулу Айбек өткөрүлгөн кызматтык тергөөнүн жыйынтыктары боюнча түзүлгөн 2017-жылдын 11-январында корутундунун негизинде Жобонун 186-пунктунун 6¹-пунктчасы боюнча 2017-жылдын 27-январында Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин (андан ары - УКМК) буйругу менен жогоруда көрсөтүлгөн органдан бошотулган. Көрсөтүлгөн ченем ушул эле Жобонун 187-пунктунун бешинчи абзацына ылайык колдонулган, ага ылайык мөөнөтүнөн эрте бошотуу Жобонун 186-пунктунун 4-10-пунктчалары менен каралган негиздер боюнча жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлери аскер кызматчылары болгондуктан, Куралдуу Күчтөрдүн жалпы аскердик уставдарынын, Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларынын жана аскер кызматын өтөө жөнүндө жоболордун

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

негизинде аскер кызматын өтөшөт. «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Мыйзамга ылайык аскердик кызмат өтөө өзүнө аскердик кызматтан бошотууну да камтыйт. Бирок, башка негиздердин ичинен аскердик кызматтан бошотуунун башка негиздерин да караган көрсөтүлгөн Мыйзамдын 31-беренесинин талашылып жаткан ченеми дискрециялык ченем болуп саналат, бул контекстте ал айкындуулуктун, анык болуунун критерийлерине жооп бербейт жана тийиштүү мамлекеттик органга аскер кызматчыларын бошотуу боюнча кеңири кароо укугун берүүдө. Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, Мыйзамдын талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Арыздануучу болжогондой, контракт боюнча кызмат өтөгөн аскер кызматчылары өзүлөрүнүн эмгекке жана эмгек эркиндигине болгон укуктарын жүзөгө ашырууда жана эч ким алардын Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген укуктарын негизсиз кемсинтүүгө укуктуу эмес. Мамлекет аскер кызматчыларына тийиштүү талаптарды жана ал талаптарды аткарбоо үчүн жоопкерчиликти орнотуу менен аскер кызматчыларын өз билемдикке салып жана негизсиз бошотуудан коргоо үчүн калыстык, мыйзамдуулук, тендик жана өлчөмдөштүк принцибин сактоосу керек. Мыйзамдын талашылып жаткан ченеми мындай негиз боюнча бошотулган аскер кызматчысын аскер кызматы менен шартталып берилген бир катар маанилүү социалдык кепилдиктерден да ажыратат жана башка негиздер боюнча бошотулган башка адамдарга карата аны тең эмес абалга коюуда.

Куланбек уулу Айбектин пикири боюнча, ишеничтен кеткендигине байланыштуу аскердик кызматтан запаска бошотуунун жана аскердик кызматтан мөөнөтүнөн мурда бошотуунун негизин караган Жобонун 186-пунктунун 6¹-пунктчасы жана 187-пунктунун бешинчи абзацы Мыйзамдын талашылып жаткан ченемине негизделген. Ал тарабынан талашылып жаткан Жобонун ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 56-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык жарандарды аскер кызматын өтөөдөн бошотуунун негиздери жана тартиби мыйзам менен белгиленет. Бул конституциялык жобо аскер кызматын чакырык боюнча да, контракт боюнча да өтөгөн бардык аскер кызматчыларына жайылтылат, анткени алар Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген мамлекетти коргоо жана коопсуздугун камсыз кылуу боюнча бирдей функцияларды аткарышат, демек бирдей укуктук статуска ээ болушат. Ушуга байланыштуу, Мыйзамдын 31-беренесинде каралбаган аскер кызматчыларын бошотуу үчүн кошумча негиздери караган Жобонун талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 56-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Арыздануучунун пикири боюнча, Жобонун талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө да карама-каршы келет, анда мамлекет, анын органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт деп белгиленген.

Арыздануучу, Жобонун 186-пунктунун 6¹-пунктчасында каралган ишеничтен кеткендигине байланыштуу аскер кызматчысын бошотуунун негизи

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жарандын аскер кызматын өтөө укугун чектөө болуп саналат деп эсептейт, ошондой эле бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы актыларды кабыл алууга тыюу салынган. Андан тышкары, өңчөй чектөөчү ченемдер аскер кызматчысын мөөнөтүнөн мурда бошотуунун негиздери катары Жобонун 186-пунктунун 4-10-пунктчаларына шилтеме кылган Жобонун 187-пунктунун бешинчи абзацында, ошондой эле Жобонун 22-пунктунда камтылган, ага ылайык мурда Жобонун 186-пунктунун 5-9¹-пунктчаларында жана Тартип Уставынын 106-пунктунда каралган негиздер боюнча аскер кызматынан бошотулган жарандар улуттук коопсуздук органдарына контракт боюнча аскер кызматка кабыл алынбайт.

Кайрылуу субъекти, өзүн күнөөлүү эмес деп эсептеген аскер кызматчысы, тартиптик жаза берилген учурдан тартып 10 сутканын ичинде даттанууга укуктуу деп караштырган Тартип Уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацын да конституциялуу эмес деп таанууну суранууда. Арыздануучунун пикири боюнча, бул ченем бошотулган аскер кызматчыларынын укуктарын, алардын конституциялык укуктарын коргоо үчүн жетиштүү убакыт бербей бошотууга даттануунун мөөнөттөрүндө чектөөдө.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, арыздануучу кызмат өтөөдөн бошотулгандан кийин, 2017-жылдын 30-январында сотко кайрылуу үчүн кызмат өтөөдөн бошотуу жөнүндө буйруктун жана башка документтердин көчүрмөлөрүн алуу туурасындагы арыз менен УКМКга кайрылган. Бирок 2017-жылдын 6-февралында ага документтерди берүүдөн баш тартылган. Андан тышкары, арыздануучу кызмат өтөөдөн бошотулгандыгы тууралуу УКМКнын жазуу жүзүндөгү билдирүүсүн жана буйрук менен таанышуу үчүн келүү талабын 2017-жылдын 7-февралында гана алган. Ушуга байланыштуу, анда Уставда каралган он суткалык мөөнөттө анын бошотулушу жөнүндө УКМК төрагасынын буйругуна даттанууга мүмкүнчүлүк болбой калды. Ага ылайык, Куланбек уулу Айбектин доо арызы соттор тарабынан Тартип уставынын талашылып жаткан ченеминде каралган буйрукка даттануунун он суткалык мөөнөтүнүн аяктагандыгына байланыштуу кароосуз калтырылган.

Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацында белгиленген тартиптик жаза чарасына даттануу мөөнөтү, жумуш берүүчү жумушчунун эмгек укуктарын бузган учурда Кыргыз Республикасынын эмгек кодексинин 414-беренесинде каралган жумуш берүүчүнүн аракеттерине даттануу мөөнөтүнөн кыйла аз. Ушуга байланыштуу, арыздануучу бошотуу түрүндөгү тартиптик жаза чарасын алган аскер кызматчылары бошотуу жөнүндө буйрукка соттук тартипте даттануу мөөнөтү боюнча Кыргыз Республикасынын башка жарандары сыяктуу эле укуктарга ээ болушу керек деп эсептейт. Арыздануучунун пикири боюнча, талашылып жаткан ченем аскер кызматчылары үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылбайт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Жогоруда баяндалганга негизденип, кайрылуу субъекти талашылып жаткан

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 5-ноябрындагы аныктамасы менен Куланбек уулу Айбектин кайрылуусу өндүрүшкө кабыл алынган.

Соттук отурумда кайрылуучу тараптын өкүлү өзүнүн ишеним көрсөтүүчүсүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Жоопкер тараптын өкүлү Э.З. Молдошев кайрылуу субъектинин жүйөлөрүн жараксыз, ал эми талаптарын канааттандырууга жатпайт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 56-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Ата-Мекенди коргоо – жарандардын ыйык парзы жана милдети. Бул ченем «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында чагылдырылган, анда чакырык жана контракт боюнча аскер кызматын өтөө тартиби, кызмат орундарга дайындоодо аскер кызматчыларына карата талаптар каралган. «Коргоо жана Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында Куралдуу Күчтөрүнүн түзүлүү принциптери каралган, алардын ичинде аскер жетекчилигин борбордоштуруу жана укуктук негизде бир башчылык принциби белгиленген. «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча аскер кызматчылары аскер кызматы менен шартталган чектөөлөр менен Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары жана эркиндиктеринен пайдаланышат. Мында жалпы жарандык укуктарды чектөө, ошондой эле аскер кызматчыларына аскер кызматы менен шартталган кошумча укуктарды берүү жана аларга кошумча милдеттерди салуу мыйзам, жалпы аскердик уставдар жана Кыргыз Республикасынын башка мыйзам актылары менен аныкталат. 1998-жылдын 7-августундагы Мыйзам менен кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн ички кызматынын уставында, аскер кызматынын өзгөчө мүнөзүнө ылайык анын мамлекеттик кызматтын башка түрлөрүнүн жана Кыргыз Республикасынын жарандарынын башка ишмердиктеринин алдында артыкчылыгы аныкталат; аскер кызматчылары аскер кызматынын шарттары менен аныкталган чектөөлөр жана колдонуудагы мыйзамдарды эсепке алуу менен Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн белгиленген укуктардан жана эркиндиктерден пайдаланышат; Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларына ылайык аскер кызматчыларынын укуктарынын, милдеттеринин жана жоопкерчиликтеринин мазмуну менен көлөмү алардын аскер кызматынын милдеттерин аткарууда турганына же турбаганына көз каранды болот деп белгиленген. «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы аскер мыйзамдарынын булактары жөнүндө маселени жөнгө салууда өңчөйлүктү көрсөтүүдө жана улуттук коопсуздук органдарынын укуктук негизин бекитет, аны Кыргыз Республикасынын Конституциясы, «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жана башка ченемдик укуктук актылар, ошондой эле Кыргыз Республикасы катышуучу болгон жана мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер түзөт. Бул Мыйзамга ылайык аскер кызматчылары болуп саналган улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлери Куралдуу Күчтөрдүн жалпы аскердик уставдарынын, Кыргыз Республикасынын аскер кызматын өтөө жөнүндө башка ченемдик укуктук актыларынын жана жоболорунун негизинде аскер кызматын өтөшөт.

Жогоруда келтирилген аскер мыйзамдары көрсөткөндөй, арыздануучу тарабынан талашылып жаткан Мыйзамдын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацынын аскер кызматчыларынын аскер кызматын өтөө тартибинин жоболоруна ылайык башка негиздер боюнча бошотулушу, Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт, анткени көрсөтүлгөн Мыйзам каралып жаткан бөлүгүндө башка ченемдик укуктук актыларга шилтеме ченемин камтыйт. Андан да, эмгекке болгон укук Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген эч кандай чектелүүгө жатпаган кепилдиктердин жана укуктардын тизмесине кирбейт (20-берененин 4, 5-бөлүктөрү).

Жоопкер тараптын өкүлүнүн пикири боюнча, улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлеринин аскердик кызматтан башка негиздер боюнча бошотулушу жогоруда белгиленген бир башчылык принциби жана алардын ишмердигинин өзгөчөлүгү менен мажбурланып орундатылган. Ошондуктан аскер кызматчылары бир катар конституциялык укуктардан чектелишкен, мисалы, саясий партияларда, кесиптик бирикмелерде мүчөлүккө тыюу салуу; зарыл болгон учурда аскер кызматчысы командирдин (начальниктин) буйругу боюнча ар убакта аскер кызматынын милдеттерин аткарууга киришүүгө милдеттүү. Ошол эле учурда, «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык аскер кызматчыларына жүктөлгөн милдеттердин өзгөчө мүнөзүнө байланыштуу аларга мамлекеттик кызматтын башка түрлөрү үчүн каралбаган социалдык кепилдиктер жана компенсациялар берилет.

Ошондой эле жоопкер тараптын өкүлү, кайрылуучу тараптын соттук коргонууга болгон укуктун бузулушу тууралуу билдирүүсү да жараксыз деп белгилеген, анткени Тартип уставынын 5-главасында аскер кызматчысынын кайрылуу укугу, анын ичинде сотко кайрылуу укугу регламенттелип, андан тышкары аскер кызматчыларына даттануу тапшырууда тоскоолдук кылууга жана ал үчүн жазалоого, кызматы боюнча куугунтуктоого же болбосо кемсинтүүгө тыюу салынган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинен келген жоопкер тараптын башка өкүлдөрү Ч.М. Бердимуратов жана С.С. Болджурова Э.З. Молдошевдин жүйөлөрүн колдошкон.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнөн келген жоопкер тараптын өкүлү М.К. Есеналиев кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана Жобонун кабыл алынышы үчүн укуктук негиз болуп «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Мыйзамдын 28-беренеси саналат, анда чакыруу жана контракт боюнча аскер кызматын өтөө тартиби,

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

кызмат ордуна дайындалууда аскер кызматчыларына болгон талаптар, ошондой эле аларды которуу аскер кызматын өтөөнүн тартиби жөнүндө жободо аныкталат деп белгиленген. «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Мыйзамдын 17-беренесине ылайык аскер кызматчылары болуп саналган улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлери Куралдуу Күчтөрдүн жалпы аскердик Уставдарынын, Кыргыз Республикасынын аскер кызматын өтөө жөнүндө башка ченемдик укуктук актыларынын жана жоболорунун негизинде өтөшөт. Демек, «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Мыйзам башка негиздер да кирген аскер кызматчыларын бошотуунун негиздерин карайт, ал аскер кызматын өтөөнүн тартиби жөнүндө жоболорго ылайык жүзөгө ашырылат.

М.К. Есеналиев Жобонун талашылып жаткан ченемдери боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясында Конституция жана мыйзамдар менен каралган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектөөгө жол берилет деп эсептейт. Ошентип, «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесинде аскер кызматчылары Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктарынан жана эркиндиктеринен аскер кызматынын шарттары менен шартталган чектөөлөр менен пайдаланышат.

Тартип уставынын талашылып жаткан ченеми боюнча ал даттанууну берүү үчүн 10 суткалык мөөнөт салынган тартиптик жаза чарасына даттануу үчүн жетиштүү убакыт жана ошон үчүн жарандардын конституциялык укуктарын бузбайт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнөн келген жоопкер тараптын экинчи өкүлү А.Б. Абдураимова коюлган талаптарды кийинкидей себептер боюнча негизсиз деп эсептейт.

Аскердик кызмат – бул мамлекеттик кызматтын өзгөчө түрү, аны аскер кызматчылары тарабынан өтөө «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобо, «Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставы жөнүндө», «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө», «Улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» мыйзамдар, Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн ички кызмат Уставы жана башка ушул сыяктуу өзүнчө ченемдик укуктук актылар менен регламенттелген.

Башка негиздер боюнча кызматтан бошотууну караган Мыйзамдын талашылып жаткан ченеми ушул мыйзамга ылайык башка ченемдик укуктук актыларды иретке келтирүү жана иштеп чыгуу максатында киргизилген болчу. Бул ченем өзү билип тапкан себептер менен жетекчиликтин карамагы боюнча аскер кызматчыларын бошотууну карабайт, ал жөн гана башка жогоруда аталган негиздерди толуктайт. Тажрыйбада бул негиз аскер кызматчысын бошотуу үчүн өзүнчө негиз катары колдонулбайт.

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Аскер кызматчысын ишеничтен кеткендигине байланыштуу запаска бошотуу жөнүндө Жобонун ченемдеринин конституциялуу эместиги жөнүндө арыздануучунун өтүнүчүн экинчи пункту боюнча, А.Б. Абдураимова, мындай негиздер Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык, ошондой эле аскер кызматы жөнүндө колдонуудагы мыйзамдарды эске алуу менен киргизилген деп эсептейт.

Тартиптик жаза чарага даттануу үчүн мөөнөттү белгилеген Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацынын конституциялуу эместиги жөнүндө өтүнүчтүн үчүнчү маселеси боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү аны да Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнөн келген жоопкер тараптын үчүнчү өкүлү Быкын уулу Рысбек эмгек эркиндигине болгон укук менен аскер кызматынан бошотуу үчүн негиздер сыяктуу укуктук мамилелерди жөнгө салуунун ортосунда кандайдыр бир укуктук жана мааниси боюнча өз ара байланыштын жоктугуна байланыштуу арыздануучунун жүйөлөрүн негизсиз деп эсептейт.

Мыйзамдар тийиштүү чөйрөдөгү өзгөчө маанилүү коомдук мамилелерди жөнгө салаары, ал эми алардын негизинде жана алардын аткарылышы үчүн, мамлекеттик башкаруу, анын ичинде аскер кызматын өтөөгө байланыштуу маселелерди деталдаштырууга чакырылган мыйзам алдындагы актылар кабыл алынаары жалпыга белгилүү. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү «Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 10-беренесинин 1-бөлүгүнүн 4-пунктуна ылайык тийиштүү мыйзам кабыл алынгандан кийин, анын жоболорун жүзөгө ашыруу максатында жана мыйзамда ага атайын көрсөтмөлөр болбогондон кийин мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыны чыгара алат. Мындай учурларда тийиштүү мыйзамдын талаптарын мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларда конкреттештирүүнүн ар кандай формалары колдонулат.

Жобонун талашылып жаткан ченемдери ишенимден чыккандыгына байланыштуу укук коргоо органдарынын кызматкерине карата укуктук чараларды киргизүүнү караштырган, Президенттин 2016-жылдын 18-июлундагы №161 Жарлыгы менен бекитилген Кыргыз Республикасынын укук коргоо органдарынын тутумун реформалоо боюнча чаралар Комплексин жүзөгө ашыруу үчүн кошумча катары киргизилген. Улуттук коопсуздук органдары үчүн бул өзгөчө көйгөйлүү, анткени алардын кызматкерлери ишмердиктин спецификасына байланыштуу мамлекеттик сырларга жетишүү үчүн чет өлкөлүк атайын кызматтардын, террорчул жана экстремистчил уюмдардын, уюшкан кылмыштуулуктун жана эл аралык баңгизат бизнестин, коррупциячыл жана башка жат элементтердин кызыгуусунун туруктуу объекттери болуп саналышат.

Ошону менен бирге, Быкын уулу Рысбек талашылып жаткан ченемдер императивдүү эмес, анткени кеп мындай негиздер боюнча улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлерин кызматтан бошотуу мүмкүндүгү жөнүндө гана болуп жатат жана ар бир конкреттүү учурда кызматтык тергөө жүргүзүлүп, анын жыйынтыгы боюнча, жетиштүү негиздер болсо, кызматтан бошотуу

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жөнүндө чечим кабыл алынышы мүмкүн деп белгилеген.

Кыргыз Республикасынын Конституциясында, «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» (17, 18-беренелери), «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» (7, 24-беренелери), «Кыргыз Республикасында дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдар жөнүндө» (7-берене) Кыргыз Республикасынын Мыйзамдарында жана башка мыйзамдарда аскер кызматчылар үчүн чектөөлөр мурда эле каралган. Алар улуттук коопсуздук органдарынын аскер кызматчыларынын жоопкерчилигин жана тартибин көтөрүүгө, коррупциялык жана башка укуктук бузуулардын алдын алууга багытталган, мыйзамдарда каралган ушул чектөөлөрдү жана тыюу салууларды бузганы үчүн кызматкерлердин кызматтан бошотулуу мүмкүндүгү үчүн бири бирин конкреттештирет жана толуктап турат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Ж.Н. Мурзалиева аскер кызматчыларын башка негиздер боюнча бошотуу жөнүндө Мыйзамдын талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын эмгек эркиндигине болгон укук жөнүндө 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт жана эмгекке болгон укукту чектебейт деп баяндады.

Жобонун талашылып жаткан ченемдеринин конституциялуу эместиги жөнүндө Куланбек уулу Айбектин талаптарынын экинчи пункту боюнча ал, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 56-беренесинин 2-бөлүгү аскер кызматын өтөөдөн бошотуунун негиздерин жана аны альтернативдик (аскер кызматынан тышкары) кызматка алмаштырууну жалпысынан жарандарга карата, анын ичинде аскер кызматчысынын статусуна ээ болбогондорго карата да регламенттейт деп белгилеген. Жарандарды аскер кызматын өтөөдөн бошотуунун жана аны альтернативдик (аскерден тышкары) кызматка алмаштыруунун негиздери «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Мыйзамдын 34, 35-беренелеринде каралган.

Жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамга ылайык Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аскер кызматын өтөөнүн тартибин, анын ичинде аскер кызматынан бошотуунун негиздерин аныктоого укуктуу. Бул чектөөлөр башка мыйзам актыларында да, «Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында (22, 47-беренелер), «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында (7, 24-беренелер), «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында (24, 31-беренелер), «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында (28-берене), «Терроризмге каршы аракеттенүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында (44-берене), «Экстремисттик аракеттерге каршылык көрсөтүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында (14, 15-беренелер) каралган.

Арыздануучунун талаптарынын үчүнчү пункту боюнча Ж.Н. Мурзалиева Тартип уставынын талашылып жаткан ченеми кодулоочу болуп саналбайт, арыздануучунун соттук коргонуу укугун жана мыйзам менен сот алдында

№ 05-Р

бирдейликти чектебейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп төмөнкүлөр саналат:

- «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацы:

«31-берене. Аскер кызматынан бошонуу

1. Аскер кызматчыларынын бошонуусу Аскер кызматын өтөө жөнүндө жоболорго ылайык төмөнкү негиздер боюнча жүргүзүлөт:

башка негиздер боюнча»;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобонун төмөнкүдөй мазмундагы 22-пунктунун тогузунчу абзацы, 186-пунктунун 6¹-пунктчасы жана 187-пунктунун бешинчи абзацы:

«22. Контракт боюнча аскердик кызматка төмөнкү жаран кабыл алынбайт:

Мурда ушул Жобонун 186-пунктунун 5-9¹-пунктчаларында жана Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 106-пунктунда каралган негиздер боюнча аскердик кызматтан бошотулган жарандар улуттук коопсуздук органдарына контракт боюнча аскердик кызматка кабыл алынбайт.

186. 6¹) Улуттук коопсуздук органдарында контракт боюнча аскердик кызмат өтөп жаткан аскер кызматчылары ишинин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, төмөнкүлөр жөнүндө күбөлөндүргөн кызматтык териштирүүнүн корутундусунун негизинде мамлекеттик органдын жетекчисинин чечими боюнча ишенчтен кеткендигине байланыштуу бошотулушу мүмкүн:

- акчалай жана товардык баалуулуктарды түздөн-түз тейлеген аскер кызматчысы күнөөлүү аракеттерди жасаганы;

- мыйзам менен белгиленген же оперативдүү зарылчылыктан келип чыккан учурлардан тышкары, ишкердик иштин бардык түрлөрү же коммерциялык уюмдардын башкаруу органдарындагы иштер менен алектенгени;

- динге карата тигил же бул мамилени үгүттөө үчүн өзүнүн кызматтык абалынан пайдаланганы;

- оперативдүү зарылчылыктан келип чыккан учурлардан тышкары, саясий партияларды, коммерциялык эмес жана диний уюмдарды түзгөнү, мүчө болгону, аларга катышканы, ар кандай түрдө көмөк көрсөткөнү, саясий максаттар-

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

ды көздөгөн мамлекеттик жана муниципалдык бийлик органдарынын кызмат адамдарына көмөк көрсөткөнү;

- профсоюздарга мүчө болгону, иш таштоолорду, митингдерди, манифестацияларды уюштурганы же аларга катышканы, ошондой эле мамлекеттик органдардын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иштешине тоскоолдук жараткан башка иш-аракеттерге катышканы;

- оперативдүү зарылчылыктан келип чыккан учурлардан же болбосо аскер бөлүгүнүн командиринин (мекеменин, уюмдун башчысынын) жазуу жүзүндөгү уруксаты менен жекече тартипте илимий, педагогикалык, ойлоп табуучулук, эксперттик иш менен байланышкан иштерден тышкары, ишканаларда, мекемелерде, уюмдарда айкалыштыруу менен иштегени;

- «кызматтык пайдалануу үчүн» жетүү чектелген грифи бар документтерди органдын жетекчисинин жазуу жүзүндөгү уруксатысыз кайсы болбосун юридикалык жана жеке адамдарга бергени;

- аскер кызматчысына ага жүктөлгөн милдеттерди аткарууда белгилүү болгон мыйзам менен корголгон сырды (мамлекеттик, аскердик, кызматтык же башка) ачыкка чыгарганы;

- башка мамлекеттин жарандыгы бар экендигин жашырганы же Кыргыз Республикасынын жарандыгы бар экендиги жөнүндө атайын жалган маалыматты бергени;

- мамлекеттик кызматчынын, ошондой эле анын жакын туугандарынын кирешелери, мүлкү жана милдеттенмелери жөнүндө декларацияны бербегени же мамлекеттик кызматчынын, ошондой эле анын жакын туугандарынын кирешелери, мүлкү жана милдеттенмелери жөнүндө декларацияда атайын туура эмес же толук эмес маалыматтарды бергени;

- аскер кызматына кабыл алууда аскер кызматчысынын жалган документтерди же атайын жалган маалыматтарды бергени;

- алар Кыргыз Республикасынын коррупцияга каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү мыйзамдарында белгиленген талаптарды жана чектөөлөрдү сактабаганы;

- алардын жеке кызыкчылыктарына, жакын туугандарынын кызыкчылыктарына, ошондой эле алардын багуусунда турган же чогуу жашаган же болбосо жалпы чарбасы бар адамдардын же жыныстык мамилелерде же болбосо төмөнкү мүлктүк милдеттенмелерге негизделген мамилелерде болгон адамдардын кызыкчылыктарына тиешеси бар маселелерди чечүүдө өздөрүнүн ыйгарым укуктарын пайдаланганы:

а) коммерциялык эмес же диний уюмдардын, саясий партиялардын же болбосо саясий максаттарды көздөгөн уюмдардын ишине, иш таштоолорду жана башка мыйзамсыз массалык иш-чараларды уюштурууга же аларды өткөрүүгө катышууга;

б) террористтик, экстремисттик жана мыйзамсыз диний ишке;

187. Мындан тышкары мөөнөтүнөн эрте бошотуу ушул Жобонун 186-пунктунун 4-10-пунктчалары менен каралган негиздер боюнча жүргүзүлөт.;

- Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын төмөнкүдөй мазмундагы 91-пунктунун үчүнчү абзацы:

«91. Өзүн күнөөлүү эмес деп эсептеген аскер кызматчысы, тартиптик жаза берилген учурдан тартып 10 сутканын ичинде даттанууга укуктуу.»

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

«Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2009-жылдын 9-февралындагы № 43 Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 2009-жылдын 13-февралындагы № 11 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобо мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин («Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик актылары» аттуу тиркемесинде) 2011-жылдын 31-майындагы № 9-10 (390-391) сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставы Кыргыз Республикасынын 1998-жылдын 7-августундагы № 116 Мыйзамы менен мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 1998-жылдын 16-сентябрындагы № 133-140 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар кимге эркин эмгектенүүгө, эмгекке жөндөмдүүлүгүн пайдаланууга, кесибин жана иштин түрүн тандоого, коопсуздуктун жана гигиенанын талаптарына жооп берген эмгектик коргоого жана эмгек шарттарына болгон укукту, ошондой эле мыйзам менен белгиленген жашоо минимумунан төмөн болбогон эмгек акы алуу укугун кепилдейт (42-берененин 3-бөлүгү).

Жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык ченемдин укуктук мазмунунан мамлекет ар кимде өзү эркин тандап алган же өз эрки менен макулдук берген эмгеги менен жашоосуна акча табууга мүмкүндүк болгондой шарттарды түзүүгө милдеттүү экендиги келип чыгат. Эркин эмгектенүүгө болгон укук болуп, жарандарга алардын финансылык, социалдык, рухий жана башка муктаждыктарын канааттандырган шарттары бар эмгек ишмердигин өз эрки менен тандап алуу мүмкүндүгүн берүү саналат. Эмгек эркиндигине болгон укук инсандын турмушунун негизги чөйрөлөрүнө тийиштүү, жарандардын укуктары менен кызыкчылыктарын жүзөгө ашыруунун формасы, ошондой эле адамдын эмгек жаатындагы бардык башка конституциялык укуктарынын кепилдигинин универсалдуу каражаты болуп саналат. Мындай укуктук көз караштар Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан анын 2015-жылдын 15-апрелиндеги, 2018-жылдын 9-сентябрындагы чечимдеринде калыптанган.

Эмгектенүү укугу элдин абийири менен урматын камсыз кылуу максаты үчүн

өзөктүү мааниге ээ жана анын жүзөгө ашырылуусу инсандын болушунча толук жана шайкеш өнүгүшүнө көмөк көрсөтүүсү керек.

Бул конституциялык жоболор эл аралык-укуктук актыларга да шайкеш келет, маселен, ар бир адамдын эмгекке, жумушту эркин тандоого, эмгектин калыс жана жагымдуу шарттарына жана жумушсуздуктан коргоого болгон укугун жарыялаган Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 23-беренеси; Пактка катышкан мамлекеттер өзүнө ар бир адамдын ал өзү эркин тандаган же өз эрки менен макул болгон эмгек менен өз жашоосуна акча табуу мүмкүндүгүн алуу укугун камтыган эмгек укугун таанышат жана бул укуктун камсыз болушу үчүн тиешелүү чараларды көрүшөт деген экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 6-беренеси.

Эл аралык-укуктук актылардын бул жоболору Пакттын катышуучусу болгон мамлекеттер, мажбурланган эмгекти сүрөгөн же ага улуксат берген аракеттерден карманууга милдеттенет; бардык эмгекке жараган адамдарга эмгектенүү укугун кепилдеп бере турган стратегияларды жана чараларды кабыл алышат; эмгектенүү укугу өзүнө жумушка орношуу укугун да, негизсиз кызматынан кетирүүгө дуушар болбоо укугун да камтый турганын түшүнүшөт деп болжойт. Эмгектенүү укугу тамактанууга, кийим-кечеге, турак жайга болгон укуктар сыяктуу адамдын жашоо жана турмуш тиричилигинин негиздерине тийиштүү айрым укуктардан пайдалануу үчүн өзөктүү мааниге ээ жана Пактта бекитилген укуктардан пайдаланган адамдардын абийир менен урматын камсыз кылуу максаты үчүн өзөктүү мааниге ээ.

Эмгектенүү укугу жумушту эркин тандоо укугу; жумушсуздуктан социалдык жактан коргоого болгон укук; мыйзамдарда белгиленген тартипте эмгек талаштарын чечүү укугу жана башкалар сыяктуу өз ара байланышкан өзүнүн элементтерине ээ, булардын ар биринин жалпысынан эмгек укугунун ченемдик мазмунуна тике таасири бар.

Эмгектенүү укугунун мындай элементтеринин бири болуп негизсиз кызматтан бошотулууга дуушар болбоо укугу саналат, бул, мамлекеттин, жумушчулардын негизсиз бошотулушун болтурбоо кепилдиктерин мыйзамдарда алдын ала кароо, кызматтан негизсиз бошотулган учурда коргоонун, анын ичинде соттук коргоонун натыйжалуу механизмдерин камсыз кылуу милдетин болжойт. Кызматтан негизсиз бошотулуудан сот тартибинде коргоо ыкмасы катары компенсация алуу мүмкүндүгү гана эмес, кызматында калыбына келтирүү мүмкүндүгү да караштырылышы керек.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Конституциясы мыйзам чыгаруучуга эмгек жана жумуштуулук жаатында жөнгө салууну жүзөгө ашырууда ар башка категориядагы адамдардын (ишмердиктин түрү жана шарты боюнча) укуктук статусуна айырмачылыктарды орнотууга, анын ичинде, эгер бул айырмачылыктар орундуу жана негиздүү болсо, конституциялык маанилүү максаттарга шайкеш келсе, алар менен эмгектик укук мамилелерин токтотууга тийиштүү өзгөчө эрежелерди киргизүүгө тыюу салбайт (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 4-июлундагы чечими).

3. Аскер кызматы бул Кыргыз Республикасынын жарандарынын Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүмдөрүндө жана мыйзамда аскер кызматы каралган мамлекеттик органдарда аткарган мамлекеттик кызматтын өзгөчө түрү болуп саналат. «Кыргыз Республикасынын

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесине ылайык аскер кызматын аскер кызматчылары чакырык боюнча жана контракт боюнча жүзөгө ашырышат.

Контракт боюнча аскердик кызмат жарандардын эмгектенүү укугунун жүзөгө ашырылуусунун ыкмаларынын бири болуп саналат жана жаран менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик орган ортосунда контракт түзүү жолу менен жүзөгө ашырылат. Мындай мамлекеттик органдарга, башка аскердик түзүмдөргө жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзам улуттук коопсуздук маселелерин чечкен ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдардын түзүмдөрүн да киргизет.

«Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесине ылайык улуттук коопсуздук органдары Кыргыз Республикасынын коопсуздугун камсыз кылуу күчтөрүнүн негизги бөлүгү катарында өздөрүнө берилген укуктардын чегинде инсандардын, коомдун, мамлекеттин коопсуздугун камсыз кылышат, Кыргыз Республикасынын конституциялык түзүлүшүнө, эгемендүүлүгүнө, аймактык бүтүндүгүнө карата мыйзамсыз аракеттерди табуу, алдын алуу жана жоюу иштерин жүзөгө ашырышат.

Мамлекет улуттук коопсуздук органдарындагы аскердик кызмат, адегенде, улуттук коопсуздукту камсыз кылуу боюнча конституциялык маанилүү функциялардын аткарылышы менен шартталган коомдук кызыкчылыктардын жүзөгө ашырылуусуна багытталганын эске алуу менен, улуттук коопсуздук органдарынын кызматкери болгон же бул органдагы кызматка талапкер болгон жарандардын категориясы үчүн алардын жеке жана кесиптик сапаттарына өзгөчө талаптарды орундуу коюуда, анткени мындан улуттук коопсуздук органдарына жүктөлгөн милдеттердин аткарылышынын натыйжалуулугу тикелей көз каранды.

Ушуга байланыштуу, кызматтан бошотуу маселелерин да кошкондо, ар кимдин эмгектенүүгө болгон конституциялык укугуна негизделген контракт боюнча аскер кызматын өтөөнүн укуктук жөнгө салынуусунун ченемдик мазмуну коомдук органдардын алдына коюлган милдеттердин мүнөзүн эске алуу менен өзүнүн өзгөчөлүктөрүнө жана алып салууларга ээ болушу мүмкүн.

Мыйзамдын 31-беренесинин талашылып жаткан ченеми аскер кызматынан бошотуу үчүн бөлөк негиздерден тышкары башка негиздерди да карайт. Мыйзамдын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн мааниси боюнча чакырык боюнча да, контракт боюнча да кызматка таандык болгон аскер кызматынан бошотуу үчүн негиздердин жалпылаштырылган тизмеси бар.

Башка негиздер боюнча деген шилтеме жобо, жөнгө салуу чөйрөсүн эске алуу менен, өзүнүн укуктук табияты боюнча башка мыйзамдарда каралган ченемдик жоболорду колдонулуу зарылдыгын болжойт. Бул ченемдик жобону анын колдонулуу чектеринин так эместигин эске алуу менен башкача түшүнүү аскер кызматчыларын бошотуу үчүн мыйзамдарда каралбаган негиздерди орнотууда ченем чыгаруучу органдын кеңири карамагына алып келиши мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2017-жылдын 7-июнундагы Чечиминде мурда көрсөткөндөй, мыйзам

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жоболору укуктук ченемдердин формалдуу аныктык, тактык, айкындуулук, кош маанилүү эместик жана алардын колдонуудагы укуктук жөнгө салуу тутумунда шайкештик талаптарына жооп берүүсү керек, себеби алардын укуктук аныктыгы укуктук ченемди бирдей түшүнүү жана түшүндүрмө берүү шартында гана камсыз болушу мүмкүн. Укуктук аныктык принцибинин талаптарын сактабоо бири бирине карама-каршы келген укук колдонуучулук тажрыйбаны жаратат да, алардын бир маанилүү эмес түшүндүрүлүшүнө жана өз билемдик менен колдонулушуна мүмкүнчүлүк түзүп, ошону менен адамдын жана жарандын конституциялык укуктары менен эркиндиктеринин бузулушуна алып келиши мүмкүн.

Эмгектенүүгө болгон конституциялык укуктун ар кандай чектелүүсү, атүгүл ал аскер кызматын өтөөнүн өзгөчөлүктөрүнө жараша конституциялык-маанилүү максаттар менен акталуу болсо да, аны башкача түшүндүрүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарган мыйзамдарда аныкталган негиздер менен критерийлердин негизинде жүзөгө ашырылуусу керек.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын башка мыйзамдарына шилтеме жасабастан аскер кызматынан бошотуу үчүн башка негиздерди караган мындай укуктук жөнгө салуу жарандардын негизсиз кызматтан бошотулушунан коргонуу укугунун бузулушуна жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгү менен кепилденген эмгектенүүгө болгон укуктун бузулушуна алып келиши мүмкүн.

4. Заманбап коомдук мамилелердин көп түрдүүлүгүнөн, татаалдыгынан жана жогорку динамикасынан улам укуктук жөнгө салуу мамлекеттин жогорку мыйзам чыгаруу органы кабыл алган мыйзамдар менен гана жүзөгө ашырылуусу мүмкүн эмес. Коомдук мамилелерди жөнгө салуунун натыйжалуулугу мамлекеттин укуктук тутумунда ар кандай жеке учурлардын өзгөчөлүгүнө карата мыйзамдардын негизги жана принципалдуу орнотмолору канчалык конкреттештирилгенине жараша болот. Ошон үчүн мамлекеттин турмушунда жардамчы жана деталдаштыруучу ролду аткарган мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актылардын тутумун курап чыгаруу мерчемдүү мааниге ээ боло баштайт. Алар мыйзамдарга салыштырмалуу даражасы төмөн жана азыраак юридикалык күчкө ээ, мыйзамдардын юридикалык күчүнө негизделген жана аларга карама-каршы келе албайт. Ушуга байланыштуу Конституцияда Кыргыз Республикасынын Өкмөтү Конституциянын жана мыйзамдардын негизинде жана аларды аткаруу үчүн Кыргыз Республикасынын бүткүл аймагында аткарылууга милдеттүү токтомдор менен буйруктарды чыгарат деп белгиленген.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобо «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жана аскер кызматчыларынын ишмердигин жөнгө салуучу башка ченемдик укуктук актылардын жоболорун жүзөгө ашыруу үчүн мыйзам алдындагы ченемдик

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

укуктук акт катары кабыл алынган. Ал Кыргыз Республикасынын жарандары тарабынан Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын адамдары жана прапорщиктер катары контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартибин аныктайт.

Арыздануучу тарабынан талашылып жаткан Жобонун 186-пунктунун 6¹-пунктчасы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 2-октябрындагы № 572 Токтому менен толукталган жана улуттук коопсуздук органдарында контракт боюнча кызмат өтөп жаткан аскер кызматчылар үчүн, бул мамлекеттик органдын ишмердигинин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, кызматтан бошотуунун негиздерин карайт. Талашылып жаткан ченемде аталган аскер кызматчыларын кызматтан бошотуу үчүн негиздер алардын ишеничтен кетүүсүнө алып келген аскер кызматчыларынын аракеттерин (аракетсиздиктерин) камтыйт.

Ишеничтен кетүү деп аскер кызматчыларынын чынчылдыгы жана акниеттүүлүгү тууралуу негиздүү күмөн саноонун негизинде тийиштүү мамлекеттик органдын кадыр-баркына терс таасирин тийгизиши мүмкүн болгон алардын аракеттеринин (аракетсиздиктеринин) кесепеттери түшүнүлөт. Ишеничтен кетүү кылык-жоруктардан, аткарылып жаткан функциялар менен милдеттерге болгон мамиледен келип чыгат жана ар кандай укуктук кесепеттерге алып келген конкреттүү жосундар түрүндө көрүнөт. Ченемдик укуктук актыларды даярдоо жана кабыл алуу тартибин аныктаган колдонуудагы укуктук жөнгө салуудан улам мындай жосундар менен чектөөлөрдү квалификациялаган курам объекттик же субъекттик курам боюнча жөнгө салууну жүзөгө ашырууга чакырылган ар кандай мыйзамдарда камтылышы мүмкүн. Ошентип, улуттук коопсуздук органдарында контракт боюнча аскер кызматын өтөп жаткан аскер кызматчыларынын ишмердиги «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынан жана Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынан тышкары «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө», «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө», «Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат жөнүндө», «Коррупцияга каршы аракеттенүү жөнүндө», «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө» жана башка Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен жөнгө салынат.

Жобонун 186-пунктунун 6¹-пунктчасы ишеничтен кеткендигине байланыштуу аскер кызматчыларын бошотууну караштыруу менен, дагы бир катар деталдашкан негиздерди киргизген, алар төмөнкү мыйзамдарда камтылат: 1) «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 36-беренесинде, 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун б) пунктчасында, «Аскер кызматчыларынын материалдык жоопкерчилиги жөнүндө» Мыйзамдын 3, 5-беренелеринде акчалай жана товардык баалуулуктарды тикелей тейлеген аскер кызматчысы тарабынан күнөөгө кириптер кылуучу аракеттерди жасоого тыюу салуу каралган; 2) «Аскер кызматчыларынын статусу

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жөнүндө» Мыйзамдын 24-беренесинин төртүнчү абзацында, «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Мыйзамдын 18-беренесинин жетинчи абзацында, «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун б) пунктчасында мыйзамда белгиленген же ыкчам зарылдык келип чыккан учурлардан тышкары ишкерликтин ар кандай түрү же коммерциялык уюмдардын башкаруу органдарында ишмердик менен алектенүүгө тыюу салуу каралган; 3) «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 7-беренесинин экинчи абзацында, «Кыргыз Республикасында дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдар жөнүндө» Мыйзамдын 7-беренесинин 2-бөлүгүндө өзүнүн кызматтык абалынан пайдаланып кайсы бир динди пропагандалоого же ага карата башка мамилесин билдирүүгө тыюу салуу каралган; 4) «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 24-беренесинин сегизинчи абзацында, «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Мыйзамдын 6-беренесинде, «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун е) пунктчасында ыкчам зарылдыктан келип чыккан учурлардан тышкары саясий партияларды, коммерциялык эмес жана диний уюмдарды түзүүгө, аларга мүчө болууга, алардын ишине катышууга, аларга жана саясий максаттарды көздөгөн мамлекеттик жана муниципалдык бийлик органдарынын кызмат адамдарына ар кандай формада көмөк көрсөтүүгө тыюу салуу каралган; 5) «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 24-беренесинин экинчи жана үчүнчү абзацтарында, «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Мыйзамдын 18-беренесинин жетинчи абзацында, «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун ж) пунктчасында мамлекеттик органдардын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иштешине тоскоолдук туудурган кесиптик биримдиктерде мүчө болууга, иш таштоолорду, митингдерди, манифестацияларды, ошондой эле башка аракеттерди уюштурууга же аларга катышууга тыюу салуу каралаган; 6) «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Мыйзамдын 18-беренесинин жетинчи абзацында оперативдүү зарылдыктан келип чыккан, же болбосо жеке тартипте аскер бөлүгүнүн командиринин (мекеменин, уюмдун башчысы) жазуу жүзүндөгү уруксаты менен илимий, педагогикалык, ойлоп табуучулук, эксперттик ишмердик менен байланышкан жумуштарды кошпогондо ишканаларда, мекемелерде, уюмдарда кош кызматта иштөөгө тыюу салуу каралган; 7) «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө» Мыйзамдын 12-беренесинин 2-бөлүгү менен өз ара байланышта «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун г) пунктчасында органдын жетекчисинин жазуу жүзүндөгү уруксатысыз ар кандай юридикалык жана жеке жактарга «кызматтык пайдалануу үчүн» уруксат алууга чектөө грифи бар документтерди берүүгө тыюу салуу каралган; 8) «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 24-беренесинин онунчу абзацында, «Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдары жөнүндө» Мыйзамдын 5-беренесинин экинчи абзацында, «Мамлекеттик жарандык кызмат жана

№ 05-Р

муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун г) пунктчасында аскер кызматчысына жүктөлгөн милдеттерди аткарууга байланыштуу ага белгилүү болгон мыйзам менен корголуучу сырды (мамлекеттик, кызматтык жана башка) ачыкка чыгарууга тыюу салуу каралган; 9) «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 24-беренесинин тогузунчу абзацында, «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун е) жана ж) пунктчаларында башка мамлекеттин жарандыгы бар экенин жаап-жашырууга же Кыргыз Республикасынын жарандыгы бар экени жөнүндө билип туруп жалган маалыматтарды берүүгө тыюу салуу каралган; 10) «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун д) пунктчасында, «Мамлекеттик жана муниципалдык кызмат орундарын ээлеп турган же ээлеген адамдардын кирешелерин, чыгымдарын, милдеттенмелерин жана мүлкүн декларациялоо жөнүндө» Мыйзамдын 9-беренесинин 1-бөлүгүндө кирешелери, мүлкү жана милдеттенмелери жөнүндө декларация бербегенге же болбосо билип туруп кирешелер жөнүндө декларацияда мамлекеттик кызматкердин, ошондой эле анын жакын туугандарынын мүлкү жана милдеттенмелери тууралуу так эмес же толук эмес маалыматтарды бергенге тыюу салуу каралган; 11) «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 8-пунктунда кызматчыга мамлекеттик жарандык кызматка же муниципалдык кызматка кирүүдө жасалма документтерди же билип туруп жалган маалыматтарды берүүгө тыюу салуу каралган; 12) «Коррупцияга каршы аракеттенүү жөнүндө» Мыйзамдын 9-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүндө, 14-беренесинде коррупцияга каршы аракеттенүү чөйрөсүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген талаптардын жана чектөөлөрдүн аскер кызматчылары тарабынан сакталбоосуна тыюу салуу каралган; 13) «Коррупцияга каршы аракеттенүү жөнүндө» Мыйзамдын 9-беренесинин 5, 9-бөлүктөрүндө, 14-беренесинде аскер кызматчылары тарабынан өзүлөрүнүн жеке, жакын туугандарынын, ошондой эле алардын багуусундагы же чогуу жашаган, же орток чарбасы бар адамдардын же сырдаш мамилелери бар же болбосо мамилелери мүлктүк милдеттенмелерге негизделген: а) коммерциялык эмес же диний уюмдардын, саясий партиялардын же саясий максаттарды көздөгөн уюмдардын ишмердигине, иш таштоолорду жана бөлөк мыйзамсыз массалык иш-чараларды уюштурууга же аларды өткөрүүгө катышканда; б) террорчул, экстремистчил жана мыйзамсыз диний ишмердик менен алектенген адамдардын кызыкчылыктарына тийиштүү маселелерди чечүүдө өзүнүн ыйгарым укуктарын пайдаланууга тыюу салуу каралган.

Жогоруда баяндалганга байланыштуу, талашылып жаткан ченемде каралган ишеничтен кеткендигине байланыштуу аскер кызматчыларын бошотуу үчүн негиздер коомдук мамилелердин белгилүү чөйрөсүнө таасирин тийгизген мыйзамдардан келип чыгат да, жыйындысында улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлеринин укуктук статусун жана аскер кызматын өтөөнүн тартибин жөнгө салат. Ошондой эле бул жогоруда көрсөтүлгөн Жобонун преамбуласынан жана 1-пунктунан келип чыгууда, анда улуттук коопсуздук органдарынын кызматкерлери болгон аскер кызматчылары

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

аскер кызматты «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына, бөлөк ченемдик укуктук актыларга, анын ичинде улуттук коопсуздук органдарынын ишмердигин регламенттеген атайын мыйзамдарга ылайык өтөшөт деп белгиленген.

Улуттук коопсуздук органдарынын беделине жана кызыкчылыктарына зыян келтириши мүмкүн болгон аскер кызматчыларынын аракеттерин (аракетсиздигин) болтурбоого жана жоюуга багытталган мындай укуктук жөнгө салуу аларга жүктөлгөн милдеттердин спецификасы менен шартталган. Жаран улуттук коопсуздук органдарына кызмат өтөөгө кирүүдө эмгектенүүгө өзүнүн жөндөмдөрүн эркин пайдалануу укугун жүзөгө ашырат жана белгилүү чектөөлөрдү жана өзгөчө, коомдук-укуктук ыйгарымдарды жүзөгө ашырууга байланыштуу милдеттенмелерди болжогон кесиптик ишмердикти өз ыктыяры менен тандайт.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, Жобонун талашылып жаткан пункту аскер кызматчыларынын ишеничтен кеткендиги боюнча аларды бошотуу үчүн мыйзамдарда каралбаган негиздерди камтыбайт, жана адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алынуусуна тыюу салган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацын бузуу катары каралышы мүмкүн эмес. Бул Жобону кабыл алуу боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ыйгарым укуктары «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 28-беренесинен келип чыгат, анда чакыруу жана контракт боюнча аскер кызматын өтөө тартиби, кызмат ордуна дайындалууда аскер кызматчыларына болгон талаптар, ошондой эле аларды которуу Аскер кызматын өтөө жөнүндө жободо белгиленет деп каралган.

Демек, арыздануучунун, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ишеничтен кетти деген негиз боюнча аскер кызматынан бошотуу түрүндөгү жарандардын укуктарын чектөөнү караган ушул Жобону кабыл алуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 2-бөлүгүнүн жобосун бузду деген жүйөлөрү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы каралып жаткан укуктук маселенин алкагында келген жогоруда көрсөтүлгөн тыянактардан улам ырасталган жок.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 56-беренесине ылайык Ата-Мекенди коргоо – жарандардын ыйык парзы жана милдети. Жарандарды аскер кызматын өтөөдөн бошотуунун же аны альтернативдүү (аскерден тышкары) кызмат менен алмаштыруунун негиздери жана тартиби мыйзам менен белгиленет. Бул конституциялык ченемдин укуктук мазмуну жарандардын мыйзам менен гана белгилене турган аскердик кызматты өтөө, мындай милдеттен бошонуу же мындай милдеттин түрүн аткарууну кызматтын башка түрүнө алмаштыруу мүмкүндүгүн чагылдырган аскердик милдетти аткаруудагы конституциялык милдетин карайт. Аскер кызматын өтөөдөн бошотуунун мыйзамдуу негиздеринен улам же мыйзамга ылайык аскер кызматты альтернативдик (аскерден тышкары) кызмат менен алмаштырууга

№ 05-Р

жол берилген мыйзамда так аныкталган жарандардын категориясынан тышкары аскер кызматынын милдеттүүлүгү жалпы мүнөзгө ээ болот.

Ушуга байланыштуу, контракт боюнча кызмат өтөп жаткан жарандардын ишеничтен кеткендигине байланыштуу аларды бошотуу үчүн негиздерди караган Жобонун талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 56-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт, себеби бул конституциялык ченем өзүнүн конституциялык милдетин – өзүнүн ыйык парзын аткаруусун жүзөгө ашыруу алкагында чакырык боюнча аскер кызматын өтөгөн жарандар үчүн жоболорду белгилейт.

Аскер кызматчыларын мөөнөтүнөн мурда бошотуу үчүн негиздер катары Жобонун 186-пунктунун 4-10-пункттарына шилтемени камтыган жогоруда көрсөтүлгөн Жобонун 187-пунктунун бешинчи абзацы, ошондой эле Жобонун 186-пунктунун 5-9¹-пунктчалары жана Тартип уставынын 106-пункту менен каралган негиздер боюнча аскер кызматынан мурда бошотулган жарандар улуттук коопсуздук органдарына контракт боюнча аскер кызматына алынышы мүмкүн болбогон ушул эле Жобонун 22-пункту өзүнүн мүнөзү боюнча шилтеме ченемдер болуп саналат да, башка пункттардын жоболору менен өз ара тутумдаш байланышта колдонулат жана өз алдынча аскер кызматчыларынын укуктарын бузган ченем катары каралбайт. Аскер кызматынан бошотуу үчүн негиздер аны өтөөнүн өзгөчөлүктөрүнө байлангандыктан, аларга атайын талаптар, анын ичинде мыйзамда белгиленген аскер тартибин кыйшаюусуз сактоо талаптары, алардын укуктары менен эркиндиктерин айрым чектөөлөрдүн зарылдыгы аскер кызматчыларынын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү, эмгектенүү эркиндигин бузуу катары каралышы мүмкүн эмес, ошондой эле кодулоочу мүнөзгө ээ эмес.

5. Тартип уставы аскердик тартиптин маңызын, аны сактоо боюнча аскер кызматчыларынын милдеттерин, сыйлоонун жана тартиптик жаза-чаралардын түрлөрүн, аларды колдонуу боюнча командирлердин (начальниктердин) укуктарын, ошондой эле сунуштарды, арыздарды жана даттанууларды берүү жана кароо тартибин аныктаган ченемдик укуктук акт болуп саналат. Уставдын күчү Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн, башка аскердик түзүлүштөрдүн жана Мыйзам менен аскер кызматы белгиленген мамлекеттик органдардын аскер кызматчыларына жайылтылат.

Тартип уставынын жоболоруна ылайык аскер кызматчыларын тартиптик жоопкерчиликке тартуу тартибинде аскер кызматчыларынын тартибине көтөрүңкү талаптарды койгон аскер кызматынын мүнөзү менен шартталган өзүнүн спецификасы болот.

Аскердик тартип - бардык аскер кызматчылары тарабынан мыйзамдарда, аскердик уставдарда жана командирлердин (начальниктердин) буйруктарында белгиленген иреттүүлүктүн жана эрежелердин бекем жана так сакталышы болуп саналат жана ар бир аскер кызматчысы тарабынан өз Мекенин коргоодо аскердик милдетин жана жеке жоопкерчилигин түшүнө билгендигине, анын өз элине жана ата-журтуна чексиз берилгендигине негизделет (Тартип уставынын 1-беренеси). Аскердик тартип аскердик кызматтын мүнөзүнөн келип чыккан кынтыксыз аскердик баш ийүүнү, субординацияны жана аскердик-кызматтык укуктук мамилелердин сөзсүз принциби болуп саналган баш көтөрбөстүктү

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

болжойт.

Арыздануучу тарабынан талашылып жаткан Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацы аскер кызматчынын ага салынган жаза чарасын, анын ичинде ал аскер тартибин бузган учурда бошотуу түрүндөгү жаза чарасына даттануу мөөнөтүн карайт. Арыздануучунун пикири боюнча талашылып жаткан ченем менен белгиленген он суткалык мөөнөт салынган жаза чарасын даттануу үчүн жетишсиз жана аскер кызматчысын эмгек кодекси менен узагыраак даттануу мөөнөтү болгон башка жумушчуларга карата теңсиз абалга коюп, аскер кызматчынын соттук коргонууга болгон укугун чектөөдө.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдеринде мурда көрсөтүлгөндөй ар кимге анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоо кепилдикке алынган, адам укуктарынын негизги жана ажыратылгыс укуктарынын бири болуп, бир эле мезгилде адамдын жана жарандын башка укуктары менен эркиндиктерин кепилдейт. Андай укуктардын бири кодулоодон коргонуу укугу жана мыйзам менен сот алдында бардыгынын укугу бирдей болуп саналат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү, 16-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү). Конституция адамдын жана жарандын укуктарынын теңдигин кепилдеп, ошондой эле, жарандардын укуктарын кодулоонун ар кандай формаларына тыюу салып, мыйзам чыгаруучуга эмгек жана жумуштуулук чөйрөсүндө жөнгө салууну жүзөгө ашырууда ар кандай категорияларга таандык адамдардын укуктук статусуна айырмачылыктарды киргизүүгө, анын ичинде, эгер андай айырмачылыктар орундуу жана негиздүү болсо, конституциялык-маанилүү максаттарга ылайык келсе, алар менен эмгектик укук мамилелерин токтотулушуна тиешелүү өзгөчө эрежелерди киргизүүгө тыюу салбайт дегенди билдирет (2014-жылдын 4-июлундагы, 2016-жылдын 11-майындагы чечимдери).

Ушуга байланыштуу, аскер кызматчыларынын эмгектенүү жана жумуштуулук чөйрөсүндөгү укуктук жөнгө салуунун орнотулушу, анын ичинде эмгек мыйзамдарынын жалпы эрежелеринен айырмалуу аскер кызматынын өзгөчөлүктөрүнөн улам салынган тартиптик жаза чараларды даттануу тартиби орундуу жана мыйзам менен сот алдында бардыгы бирдей деген принципке карама-каршы келбейт.

Талашылып жаткан ченем менен Тартип уставынын даттануу берүү үчүн белгиленген он суткалык мөөнөт аскер кызматчыларынын соттук коргонуу укугунун жүзөгө ашырылуусу үчүн тике тоскоолдуктарды камтыбайт, ошон үчүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган кепилдиктердин бузулушу катары каралышы мүмкүн эмес.

Ошону менен бирге, Тартип уставында жаза чараны салуу жөнүндө чечимди аскер кызматчылары тарабынан даттануунун белгиленген процедуралардын, тартиптик жаза чараны салуу жөнүндө тийиштүү актылардын көчүрмөлөрүн берүү мөөнөттөрүнүн жоктугу аскер кызматчыларынын соттук коргонууга конституциялык укуктарынын жүзөгө ашырылуусуна нагыз тоскоолдук туудурат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүк-

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

төрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацы ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө берилген конституциялык-укуктук мааниде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

«Кыргыз Республикасынын жарандарынын жалпыга бирдей аскердик милдети жөнүндө, аскердик жана альтернативдик кызматтар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн он экинчи абзацын башкача түшүнүлүүсү жана колдонулушу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 25-апрелиндеги № 185 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүндө, башка аскердик түзүлүштөрүндө жана мыйзам менен аскердик кызмат каралган мамлекеттик органдарында офицердик курамдын жана прапорщиктердин контракт боюнча аскердик кызматты өтөөсүнүн (запаста болуунун) тартиби жөнүндө Жобонун 22-пунктунун тогузунчу абзацы, 186-пунктунун 6¹-пунктчасы жана 187-пунктунун бешинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 56-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

3. Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацы салынган тартиптик жаза чарасына даттануу мөөнөтүнүн бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Тартип уставынын 91-пунктунун үчүнчү абзацы аскер кызматчылары тарабынан жаза чарасын салуу жөнүндө чечимге сотко даттануу процедурасын камтыбаган даражада Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына карама-каршы келет деп таанылсын.

4. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнө ылайык мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү демилгелесин.

5. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

2019-жылдын
6-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

6. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

7. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

№ 06-Р

Марат Эсентурович Токтомаатовдун кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариеванын,

кайрылуучу тарап – Марат Эсентурович Токтомаатовдун, анын ишеним кат боюнча өкүлү Руслан Асылбекович Тороевдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Талантбек Ырысбекович Ырысбековдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Айсулуу Жаныбековна Букамбаеванын, Жыргал Нуржановна Мурзалиеванын, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Улан Таштемирович Айтбаевдин, Кыргыз Республикасынын юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Урмат Шабынович Акулуевдин, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын өкүлдөрү Билим Сардалбекович Райымкуловдун жана Эдуард Анатольевич Линин катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Марат Эсентурович Токтомаатовдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиядан ажыратылган жаранга лицензия алууга тыюу салууну орноткон 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Э.Ж. Осмонбаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 19-ноябрында М.Э. Токтомаатовдун «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16, 18, 20 жана 42-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө ылайыктуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пункту менен каралган колдонуудагы укуктук жөнгө салуу мурда адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиядан ажыратылган жаранга мындай лицензияны кайталап алууга жол бербейт. Аны менен, арыздануучунун пикири боюнча, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын жарандары тарабынан ар ким экономикалык эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укуктуу деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган өз жөндөмдүүлүгүн эркин колдонуу укугун жүзөгө ашыруусу үчүн тоскоолдуктарды жаратууда. Ошондой эле көрсөтүлгөн берененин 3-бөлүгү, арыздануучу айткандай, ар кимдин эркин эмгектенүүгө, эмгекке өз жөндөмдүүлүгүн пайдаланууга, кесибин жана иштин түрүн тандоого, коопсуздуктун жана гигиенанын талаптарына жооп берген эмгектик коргоого жана эмгек шарттарына укуктуу экендигин таанууда.

Кайрылуу субъекти, талашылып жаткан ченем жарандын адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензияны кайталап алуу укугун чектөөдөн тышкары, кодулоого тыюу салган жана бардыгынын мыйзам жана сот алдында бирдейлигин кепилдеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин талаптарын бузган кодулоочу жобону өзүндө камтыйт деп белгилейт.

Ошентип, тартиптик жосун жасагандыгына байланыштуу укук коргоо жана башка мамлекеттик органдардагы кызматтан бошотулгандар, ошондой эле жүрүм-туруму кынтыксыз болбогондугуна байланыштуу судья кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотулгандар бошотулган күндөн тартып бир жыл өткөндөн кийин адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензия алуу укугуна ээ, ал эми мурда адвокаттык иш жүргүзгөн жана тиешелүү лицензиядан ажыраган адамдар адвокаттык иш жүргүзүү укугунан өмүр бою ажыратылууда.

Андан тышкары, М.Э. Токтомаатов өзүнүн көз карашын негиздөөдө, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин жоболоруна шилтеме жасоодо, ага ылайык Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек. Адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында гана Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 27-декабрындагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Т.Ы. Ырысбеков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Т.Ы. Ырысбеков «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 22-беренесинин 4-бөлүгү адвокаттык иш менен алектенүү укугун берген лицензиясынан ажыратуу жүргүзүлгөн негиздердин тизмесин караштырат деп көрсөтүүдө. Анын пикири боюнча, көрсөтүлгөн ченемде каралган негиздер мерчемдүү болуп саналат, ошон үчүн талашылып жаткан орнотулган чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп каралышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү арыздануучунун талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16, 18, 20 жана 42-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө ылайык келбегендиги жөнүндө жүйөлөрү негизсиз, анткени Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинде көрсөтүлгөн белгилер боюнча кодулоочу мүнөзгө ээ эмес, кимдир бирөөгө ар кандай аракеттерди жана ишмердикти жүзөгө ашырууга тыюу салбайт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрүндө белгиленген ар кимдин укуктарын чектебейт деп белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Ж.Н. Мурзалиева төмөнкүдөй пикир айтты.

«Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 22-беренесинин 4-бөлүгүндө адвокаттарды лицензиядан ажыратуунун учурларынын тизмеси белгиленген. Мындай чара адвокат тарабынан оордугунун даражасы боюнча эң эле олуттуу тартип жосундарынын жасалгандыгы үчүн колдонула турган тартип жоопкерчилигинин эң катуу чарасы болуп эсептелет. Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү талашылып жаткан ченемдин жоболоруна ылайык адвокаттын статусун калыбына келтирүүгө жана мурда адвокаттык лицензиядан ажыратылган адамга адвокаттык ишти жүргүзүүгө тыюу салуу орундуу болуп саналат деп эсептейт.

Ж.Н. Мурзалиева жосун жасаган адамдар үчүн адвокаттык ишти жүргүзүүгө чектөөнү караштырган талашылып жаткан ченем адвокатура институтунун кадыр-баркын кемсинткен аракеттерди жокко чыгарууга багытталган жана

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

мыйзам чыгаруучу тарабынан ар кимдин укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо жана камсыз кылуу максатында киргизилген деп болжойт.

Бирок, көрсөтүлгөн Мыйзамда тартиптик жосундарды жасаган юридикалык кесиптин коңшу тармактарында мурда иштеген, ошондой эле укук бузууларды жасаган адамдар үчүн адвокаттык лицензия алуу мүмкүндүгү каралганынын эске алганда, адвокат статусунан өмүр бою ажыратуу менен бирдей мүмкүнчүлүктөрдү берүүнүн ортосундагы өлчөмдөштүк күмөндүүлүк жаратууда.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын экинчи өкүлү А.Ж. Букамбаева, Ж.Н. Мурзалиеванын көз карашы менен макул болгон.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү У.Т. Айтбаев жарандардын эмгекке болгон жөндөмдүүлүгүн эркин пайдалануу укугун чектөөдө конституциялык жактан корголуучу баалуулуктар, коомдук жана жеке кызыкчылыктар, калыстык, теңдик жана өлчөмдөштүк принциптер балансын сактоо керек деп эсептейт. Мында ушул укуктун маңызынын өзүнө кол салуу жана анын негизги мазмунун жоготуу мүмкүндүгүн жокко чыгаруу менен, аша чаппаган, зарыл жана конституциялык жактан жактырылган максаттар менен шартталган чаралар гана колдонулушу керек.

Мында У.Т. Айтбаев талашылып жаткан ченемде каралган чектөөлөр мурда адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиядан ажыраган адамдар үчүн гана мөөнөтсүз мүнөзгө ээ, ошол эле учурда башка субъекттерде укуктук реабилитация менен лицензия алуу укугун алуу мүмкүндүгү калууда, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинде бекитилген теңдик конституциялык принцибинин бузулушуна алып келген бирдей эмес мүмкүнчүлүктөрдүн шартын орнотууда.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16, 18, 20 жана 42-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүдө деген тыянакка келүүдө.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү У.Ш. Акулуев М.Э Токтомаговдун өтүнүчү төмөнкүдөй негиздер боюнча канааттандырууга жатпайт деп эсептейт.

Адвокаттын негизги милдети болуп Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренеси менен кепилденген квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүү саналат. Адвокатты лицензиясынан ажыратуу калкка көрсөтүлүп жаткан юридикалык жардамдын тийиштүү деңгээлин камсыз кылуу механизмдеринин бири болуп саналат. У.Ш. Акулуев далилдегендей, мындай чектөөнүн зарылдыгы, биринчи кезекте, жарандарга юридикалык жардамдын ар кандай түрлөрүн күрсөтүү үчүн квалификациялуу юристтерди даярдоону камсыз кылуу жана тиешелүү кесиптик, башка квалификациялык талаптарды жана критерийлерди орнотуу боюнча мамлекеттин максаты менен орундатылган. Мурда адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиядан ажыратылган адамга лицензиянын берилиши зарыл болгон кесиптик

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

көндүмдөрү жок субъект тарабынан юридикалык жардам көрсөтүү тобокелине алып келиши мүмкүн, бул сот адилеттигинин милдеттери жана мамлекеттин ар кимге квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүү милдети менен айкалышпайт.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү жогоруда баяндалгандын негизинде арыздануучунун кайрылуусунда коюлган маселелер канааттандырылууга жатпайт деп белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын өкүлү Б.С. Райымкулов каралып жаткан иш боюнча талашылып жаткан ченем менен орнотулган чектөө өлчөмдөш болуп саналат, себеби ал адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо жана сот адилеттигине жетишүүнү камсыз кылуу боюнча конституциялык маанилүү максатты көздөйт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деген пикирин билдирди.

Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы өзүнүн өзгөчө маанилүүлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан Адвокатуранын ишмердигин уюштуруу маселелерин, ошондой эле адвокаттардын укуктарын, милдеттерин жана жоопкерчилигин мыйзам менен жөнгө салууну мамлекетке тике милдеттендирген өзгөчө коомдук-укуктук статуска ээ кылынган.

Сот адилеттигин жүзөгө ашырууда адвокаттардын өзгөчө ролу, аларга карата, кесипке ишенимди арттырууга багытталган жогорулатылган талаптарды коюуну ырастайт. Мындай көз караш Адам укуктары боюнча Европа соту тарабынан Мористин Францияга каршы иши боюнча айтылган. Ошентип, Адам укуктары боюнча Европа сотунун тажрыйбасы адвокат өзгөчө статуска ээ экендигин жана ага адам укуктарын коргоо боюнча жогорку милдеттер жүктөлүп, ал эми адвокат тарабынан кесиптик этиканын ченемдерин сактоо биринчи кезектеги маселе болуп саналаарын көрсөтүүдө.

Мыйзам чыгаруучу терс кесепеттердин болуу мүмкүндүгүнө, маселен, адвокаттар тарабынан өздөрүнүн милдеттерин тиешелүү деңгээлде аткарганга байланыштуу адвокаттын статусуна зыян келтирген жагдайларды болтурбоо максатында мурда адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиядан ажыратылган адамдарга карата чектөөнү негиздүү караган.

Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын экинчи өкүлү Э.А. Ли формалдуу жактан бирдей субъекттерге (адвокаттарга) бирдей мамилени болжогон конституциялык принцип ар кандай категорияда турган адамдарга бирдей кепилдиктерди берүү зарылдыгын шартталбайт деп белгилеген. Ошон үчүн каралып жаткан учурда адвокаттарды тиешелүү убакыт өткөндөн кийин адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензия алууга талапкер болуу укугуна ээ болгон субъекттер менен салыштыруу орунсуз, анткени мындай адамдар «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарын бузгандыгы үчүн тартип жоопкерчилигине тартылган эмес.

Адвокаттын ишмердигинин мазмуну жана этикалык купуя мааниси юридикалык жардам алууга кайрылган адамдардын кызыкчылыктарын коргоонун бардык этаптарында адвокаттын өз ишмердигинин жыйынтыктары үчүн юридикалык жана нравалык жоопкерчилигинин даражасын андап

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

билүүсү менен аныкталат. Ушуга байланыштуу, адвокаттык иш жүргүзүүгө жол берүүдөгү өзгөчө талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясынан келип чыккан социалдык жактан орундуу жана зарыл талаптар катары каралышы керек.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Адвокатуранын жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пункту саналат:

«19-берене. Адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензия алуу

2. Лицензияны төмөнкү жаран ала албайт:

4) мурда адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиясынан ажыраган;»

«Кыргыз Республикасынын Адвокатуранын жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 2014-жылдын 22-июлундагы № 57 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы адам укуктары жана эркиндиктерин жогорку баалуулук деп жарыялап, бардык мамлекеттик органдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан жана алардын кызмат адамдарынан алардын ишмердигинин мааниси менен мазмуну ушул баалуулукту турмушка ашырууда болсун деп талап кылат (16-беренесинин 1-бөлүгү). Ушуну менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы коомдогу мамилелер адамдан мамлекетке карай түзүлгөн, адамдын өзү жана анын субъективдүү укуктары баалуулук катары таанылган, ал эми мамлекетке жаратман ролу жана социалдык милдеттенме берилген мамлекетти түзүүгө болгон мамилени бекитет.

Ар бир адамдын жүрүм-турумунун түрү жана ченеми анын жеке сапаттары жана дүйнө таануу өзгөчөлүгү менен шартталган кызыкчылыктарынан көз каранды, бул натыйжада анын социумдагы ордун калыптандырат. Инсандын ким экендиги коомдо көрүнөт, ушуга байланыштуу, адам жүрүм-турумун аныктоо табигый муктаждыгы пайда болот, анда ал өзүнүн укуктары менен эркиндиктерин башкалардын кызыкчылыктары менен салыштырышы керек.

Мамлекет өзүнүн ишмердигинде өзүнүн бардык жарандарынын кызыкчылыктарын (коомдук кызыкчылыктарды) көздөгөндө жана сактап келгенде жана мамлекет тарабынан таанылган коомдук кызыкчылык укук ченемдеринде (коомдук кызыкчылык) жүзөгө ашырылганда мамлекет коомдук

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

кызыкчылыктын чагылдырмасы болот.

Ушундан улам мамлекеттин укуктук, демократиялык мамлекетти куруу жолундагы биринчи кезектеги милдети болуп, инсандын укуктары менен эркиндиктерин сактоо коомдук кызыкчылыктар менен айкалышып камсыз кылынган, ошону менен бирге ар бир инсандын жашоо тиричилиги жана эркин өнүгүүсү үчүн жагымдуу чөйрө түзүлгөн, калыс тең салмактуулукту орнотуу болуп саналат.

Ошол эле учурда, жеке жана коомдук кызыкчылыктарга тең салмактуу мамилени талап кылган конкреттүү укуктук кырдаалды регулятивдик чечүү зарылдыгы пайда болгон учурда дайыма эле жумшак жөнгө салуунун коомдук-укуктук методдору менен чектелүү мүмкүн эмес, андайда мамлекет коомдук маанилүү маселелерди чечүү мүмкүн эмес болгондо, тыюуларды жана башка императивдик мүнөздөгү чектөөлөрдү киргизүүгө муктаж.

Ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектөө мүмкүндүгүнө жол берет, бирок анын чектерин алар жетишүү үчүн киргизилген максаттар менен так чектеп көрсөтөт. Ошентип, бул ченемге ылайык адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында гана Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек.

Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын мааниси боюнча жогоруда көрсөтүлгөн жалпы мамлекеттик кызыкчылыктарды коргоо менен, биринчи кезекте, конституциялык укуктар менен эркиндиктердин маңызын бурмалоонун мүмкүн эместигинен, ошондой эле ал ушул маселеде өзү билип чечүүнүн чексиз эркиндигине ээ эмес экенинен келип чыгууга милдеттүү. Демек, ал адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин өлчөмсүз чектөө мүмкүндүгүн конкреттүү укук колдонуучулук кырдаал үчүн жокко чыгарган коргоо каражаттарын жана ыкмаларын гана колдоно алат. Мында, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө аталган коомдук кызыкчылыктар, эгер чектөөлөр зарыл болгон натыйжага ылайыктуу болсо жана аларды киргизүү зарылчылыгын туудурган себептердин өзгөрүлүшүнө жараша алар өз убагында жокко чыгырылып турган учурда гана, укуктар менен эркиндиктерди чектөөлөрдү актайт десе болот.

Ошентип, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектөөнү киргизүүнүн жогоруда белгиленген эрежелерин кыйшаюсуз сактоо, конкреттүү укуктук мамилелерде аларды колдонуунун ачыктыгы жана бирдейлиги – бул мамлекет тарабынан киргизилүүчү чектөөлөрдүн легитимдүүлүгү үчүн зарыл болгон шарт.

3. Адвокатура институту Конституцияда адамдын жана жарандын жарыяланган укуктарын сактоону кепилдөөгө милдеттүү экендигин, ошондой эле сот адилеттигин жүзөгө ашыруу сыяктуу маанилүү мамлекеттик функциясын аткарууда катышып жатканын эске алып, адвокатура ишмердиги

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

«Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы болгон мамлекеттик-башкаруу көрсөтмө менен регламенттелген, анда адвокаттык иш жүргүзүүгө талапкер болгон адамдар үчүн бир катар чектөөлөрдү караштырган.

Ошентип, жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 19-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык лицензияны төмөнкү жаран ала албайт: аракетке жөндөмсүз же аракетке жөндөмдүүлүгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте чектелген деп табылган; жабылбаган же алып салынбаган соттуулугу бар; тартиптик жосунун жасагандыгына байланыштуу укук коргоо жана башка мамлекеттик органдардан бошотулган - бошотулган күндөн тартып бир жылдын ичинде; мурда адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиясынан ажыраган; жүрүм-турумунун кынтыксыз эместигине байланыштуу судьянын кызмат ордуна мөөнөтүнөн мурда бошотулган - бошотулган күндөн тартып бир жылдын ичинде.

Мындай чектөөлөрдү киргизүү адвокатуранын ишмердиги коомдук-укуктук мүнөзгө ээ болгондугу менен байланыштуу, себеби инсандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо боюнча конституциялык кепилдиктерди камсыз кылуу менен, ошондой эле сот адилеттигинин максаттарына жетишүү менен шартталган. Демек, мындай категориядагы адамдардын жеке жана ишчил сапаттарына жогорулатылган талаптардын мыйзамдар деңгээлинде бекитилиши негиздүү, себеби мындан аларга жүктөлгөн маселелердин аткарылышынын натыйжалуулугу гана эмес, инсандын укуктары менен эркиндиктерин сактоо сыяктуу коомдук мамилелердин өзгөчө алсыз чөйрөсүнө кол салууда мыйзамдуулукту сактоо түздөн-түз көз каранды болот.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилденген кесиптик негиздеги квалификациялуу юридикалык жардамды көрсөтүүнүн өзү өзгөчө тартипти аныктоону жана анын жүзөгө ашырылуусунун шарттарын талап кылат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн чечимдеринде адвокаттын квалификациясынын деңгээлине жогорулатылган талаптар туурасында көз карашын бир нече жолу билдирген. Маселен, мамлекет натыйжалуу сот адилеттигинин тутумун куруу жана квалификациялуу юридикалык жардамдын каражаттарына жалпынын жетишүүсүн камсыз кылуу боюнча конституциялык маанилүү милдетти аткарууда юридикалык жардамдын көрсөтүлүшү жүктөлө турган адамдардын атайын тандоо тутумун айланып өтө албайт. Ошон үчүн мамлекет адвокаттарга белгилүү кесиптик жана башка талаптарды орнотууга, ошондой эле андай адамдарды кесиптик адвокаттык иш жүргүзүүгө уруксат берүүнүн зарыл болгон шарттарын аныктоого милдеттүү, себеби алардын көрсөтүп жаткан юридикалык жардамынан адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун натыйжалуулугу көз каранды болот (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 14-февралындагы чечими).

Юридикалык кызматтарды көрсөтүүчү адамдарга карата атайын квалификациялык талаптарды орнотуу эл аралык стандарттарга да ылайык келет. Юридикалык жардам көрсөтүүчү адамдардын тийиштүү квалификациясы мамлекеттер тарабынан камсыз кылуу зарылдыгы жөнүндө

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

эл аралык келишимдерде да белгиленет. Ошентип, кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга карата жасала турган мамиле боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун сегизинчи Конгресси менен юристтердин ролуна тиешелүү негизги принциптерде (Гавана, 1990-жылдын 27-августу – 7-сентябры) өкмөттөр юристтердин тиешелүү квалификациясын жана даярдыгын, кесиптик идеалдарды жана адеп-ахлак милдеттерин билүүсүн, ошондой эле улуттук жана эл аралык укукта таанылган адамдын негизги укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга милдеттүү экендиги атайын көрсөтүлөт.

Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгү менен кепилденген экономикалык эркиндикке, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укукту чектөө мүнөзүнө ээ.

Эмгекке жөндөмдүү адамдын турмушунун жана ишмердүүлүгүнүн базалык негизи кесиптин жана иштин түрүн эркин тандоо укугу, жашоого акча табуу мүмкүндүгүнө ээ болуу жана өз ишмердигинин натыйжаларын өзү билип тескөө укугу саналат.

Кыргыз Республикасы тарабынан адамдын ушул пайдубал укуктарын сактоо милдеттүүлүгү Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 23-беренесинде да бекитилген, ага ылайык ар бир адам эмгектенүүгө, ишти эркин тандап алууга, адилет жана жагымдуу эмгек шартына жана жумушсуздуктан корголууга укуктуу.

Ошон үчүн адвокаттык иш жүргүзүүгө байланыштуу маселелерди регламенттөөдө мамлекет коомдук мамлекеттик кызыкчылыктарды коргоону көздөө менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан корголуучу адамдын жана жарандын укуктар менен эркиндиктер чөйрөсүнө мамлекеттик кийлигишүү мүмкүндүгүнүн чектерин сактоого тийиш. Укуктук жөнгө салуунун айрым маселелери укуктук каражаттар аркылуу чечилиши мүмкүн болбой калган учурда гана коомдук кызыкчылыктардын мазмунунда чектөөчү укуктарды орнотуу максатка ылайык болуп саналат. Мамлекет инсанды анын укуктары менен эркиндиктерин чектөөдө коомдук кызыкчылыктын салмактуу маанилүүлүгүн жетекчиликке алуу керек, андай мамиле бир жагынан коомдун пайдубалынын бузулбастыгын, экинчи жагынан инсан менен мамлекеттин ортосунда шайкеш жашоо-тиричиликти камсыз кылат.

Ага ылайык, коомдук кызыкчылыктарды коргоонун объективдүү зарылчылыгы болгондо укуктук жөнгө салуу коомдук жана жеке кызыкчылыктарды карама-каршы коюу жолу менен эмес, алардын ортосундагы ынтымак менен өнөктөштүктүкү чагылдырган тең салмактуулукту орнотуу аркылуу жүзөгө ашырылуусу керек.

4. Адвокат тарабынан оордугунун даражасы боюнча өзгөчө оор тартип жосундары үчүн тартип жаза чарасынын эң эле катуусу адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензиясынан ажырагандыгына байланыштуу адвокат статусунун токтотулушу болуп саналат.

Юридикалык жоопкерчиликтиң мындай чарасы зарыл болуп эсептелет жана мамлекет коомдун коомдук-маанилүү кызыкчылыктарын коргоодо инсандын турумштук маанилүү кызыкчылыктарына, ошондой эле адвокатура

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

институтунун жана бүтүндөй сот адилеттигинин кадыр-баркына олуттуу зыян келтире ала турган, өзүнүн милдеттерин абийирсиздик менен аткарган адвокаттардын мыйзамсыз, социалдык-кооптуу жүрүм-турумунан алдын ала сактоочу максаттарды көздөөсү менен акталуу.

Ушуга байланыштуу, лицензиядан ажыратуу сыяктуу юридикалык жоопкерчиликтин мындай түрү конституциялык максаттарга ылайык келет, себеби ар кимдин квалификациялуу юридикалык жардам алууга жана алардын кызыкчылыктарынын сотто корголушуна болгон конституциялык укуктарынын жүзөгө ашырылуусун камсыз кылууга жол берет.

Аны менен бирге, белгилүү мезгил өткөндөн кийин адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензияны кайталап алууга кайрылуу мүмкүндүгүнөн биротоло ажыратылышы мамлекеттин жана инсандын эмгек эркиндигине болгон коомдук кызыкчылыктар ортосунда тең салмактуулукту бузган конституциялык маанилүү максаттарды өлчөмсүз көздөгөн чектөө болуп саналат.

Ошол эле мезгилде «Кыргыз Республикасынын Адвокатуранын жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3 жана 5-пункттары менен терс кесепеттер менен мамлекеттик органдардан кызматтан бошотулган айрым субъектилер же соттолгондор айрым жагдайларды жокко чыгаргандан же белгилүү мезгил өткөндөн кийин адвокаттык лицензия алуу мүмкүн боло турган шарттар каралганын белгилей кетүү керек.

Ошентип, жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерге ылайык жаран жасалган кылмыштын оордугуна карабастан, соттуулугу жабылып же алынып салынгандан кийин, тартиптик жосунду жасагандыгына байланыштуу укук коргоо жана башка мамлекеттик органдардан бошотулган адам - бошотулган күндөн тартып бир жылдан кийин, жүрүм-турумунун кынтыксыз эместигине байланыштуу судьянын кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотулган адам - бошотулган күндөн тартып бир жылдан кийин лицензия ала алат.

Жогоруда көрсөтүлгөн ченемдин маанисинен жана мазмунунан келип чыксак, соттуулугу жабылган же алып салынган шартта, ошондой эле белгилүү мезгил өткөндөн кийин тийиштүү субъектилерге адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензия алууга укук берилүүгө тийиш. Каралып жаткан маселенин укуктук жөнгө салынуусуна болгон мындай мамиле ар кимдин эркин эмгектенүү укугунун кыйшаюусуз сакталышы жөнүндө конституциялык орнотмолорду бузбастан юридикалык жоопкерчиликтин зарыл даражасын өзүнө камтыган. Ал эми адвокаттык иш жүргүзүү лицензиясынан ажыраган адам аны кайталап алуу мүмкүндүгүнөн биротоло ажырап жатат.

Бул мыйзам чыгаруучу соттуулугу жабылган же алып салынган адамдарга, кызматынан бошотулган судьяларга жана укук коргоо органдарынын кызматкерлерине адвокаттык лицензиядан ажыратылган адамдарга салыштырмалуу укуктардын чоң көлөмүн берүү менен бирөөлөрдүн экинчилерге карата артыкчылыктуу абалын орнотту дегенди билдирет.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы талашылып жаткан ченем тарабынан орнотулган чектөө объективдүү жана акылга сыяр орду жок жана конституциялык маанилүү максаттарга шайкеш келбейт деген тыянакка келүүдө. Мурда адвокаттык иш жүргүзүү

2019-жылдын
17-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

укугуна лицензиядан ажыратылган адамдарга белгилүү мезгил өткөндөн кийин жаңы лицензия алуу максатында ыйгарым укуктуу органга кайрылуу укугунун берилбеши өлчөмдөштүк принцибин бузууда жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келүүдө.

Жаңы укуктук жөнгө салууну киргизүүдө, ар кимдин укуктары менен эркиндиктерин коргоону камсыз кылууда, анын ичинде сот адилеттигин жүзөгө ашырууда адвокаттык иш жүргүзүүнүн коомдук-укуктук маанисин эске алганда адвокаттык лицензияны алуу үчүн кайталап кайрылуу укугу чексиз мүнөзгө ээ боло албайт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө баяндалган укуктук көз караштарга ылайык колдонуудагы укуктук жөнгө салууга тийиштүү өзгөртүүлөрдү демилгелесин.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

№ 07-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымынын кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

ЧЕЧИМИ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбурович Искаковдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Бейшенбек кызы Камила, Мирбек Исамаатович Арзиевдин;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Айсулуу Жаныбаевна Букамбаеванын, Жыргал Нуржановна Мурзалиеванын, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымынын кайрылуусу бул ишти кароого себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы М.Р. Бобукееванын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

2019-жылдын 12-февралында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымы Г.У. Калиеванын «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 2-пунктуна, 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 74-беренесинин 9-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө сунуштамасы келип түшкөн.

Сунуштамадан келип чыккандай, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин башка ыйгарым укуктары ичинде – Кыргыз Республикасынын сот тутумунун иши жөнүндө Жогорку соттун төрагасынын ар жылдык маалыматын угуу, сот адилеттигин жүргүзүүгө кийлигишпөө жана дайындуу сот иши боюнча отчетту талап кылууга тыюу салуу принцибин сактоо менен жүргүзөт деген ыйгарым укугун карайт.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу бул ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 2-пунктуна карама-каршы келет деп болжойт, ага ылайык Кыргыз Республикасында мамлекеттик бийлик мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү принцибине негизделет.

Кайрылуу субъекти мамлекеттик бийликтин мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийлик бутактарына бөлүштүрүлүшү мамлекеттик бийликти уюштуруунун жана укуктук мамлекеттин иштешинин маанилүү принциптеринин бири болуп саналат. Бийликти бөлүштүрүү принциби мыйзам жаратуу ишмердиги – мыйзам чыгаруу органы, аткаруу-тескөө ишмердиги – аткаруу бийлик органдары, сот бийлиги – соттор тарабынан жүзөгө ашырылат дегенди билдирет. Мында мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийлик бутактары өз алдынча жана салыштырмалуу көз карандысыз. Бийликтин бөлүштүрүлүшү мыйзам чыгаруу, мамлекеттик башкаруу, сот адилеттиги деген функциялардын табигый ажыратылышына негизделет.

Кайрылуу субъекти өз жүйөлөрүнө негиздеме катары Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечиминде баяндалган укуктук көз карашын келтирүүдө, анда бийликти бөлүштүрүү принцибине ылайык бийликтин ар бир бутагы мамлекеттик бийликтин жалпы тутумунда өз ордун ээлейт жана ага гана тийиштүү милдеттер менен функцияларды аткарат деп көрсөтүлгөн. Мындай бөлүштүрүүнүн маңызы бийликтин ар бир бутагына салыштырмалуу өз алдынчалуулук жана көз карандысыздыкты, ошондой эле бир бутактын экинчисине карата үстөмдүк кылуусун жокко чыгаруучу зарыл болгон тең салмактуулукту камсыз кылууга жол берген ыйгарым укуктар көлөмүн берүүдө турат.

Бирок, кайрылуу субъектинин пикири боюнча талашылып жаткан ченем мыйзам чыгаруу бийлигинин сот бийлигине карата үстөмдүгүн бекитүүдө, бул бийликти бөлүштүрүү принцибинин бузулушуна алып келүүдө жана сот бийлигинин көз карандысыздыгынын деңгээлин төмөндөтүүдө.

Кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө шилтеме жасоодо, ага ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

укуктардын алкагынан чыга алышпайт.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун ченемин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2007-жылдын 21-октябрындагы редакциясына ылайык болуучу. Ошентип, мурда колдонууда болгон Конституцияга ылайык Конституциялык соттун, Жогорку соттун төрагаларынын ар жылдык докладдарын угуу боюнча ыйгарым укук Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин карамагына кирген болуучу, бул Кыргыз Республикасынын 2010-жылдын 27-июнундагы Конституциясында каралган эмес.

Мындан, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын сот тутумунун иши жөнүндө маалыматты угуу боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин компетенциясын аныктоо менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 74-беренесинде аныкталган парламенттин ыйгарым укуктарынын алкагынан чыгып кеткени көрүнүүдө. Ошентип, Конституциянын аталган беренеси Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын негизги тизмесин камтыйт, ага көрсөтүлгөн компетенция кирбейт, андан да ушул эле берененин 9-бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Конституцияда гана каралган башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат деп караштырылган. Конституция бул мааниде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын аныктыгы, тактыгы жөнүндө так орнотмо берет. Демек, кыйшаюусуз Конституцияга ылайык кабыл алына турган талашылып жаткан ченемдин Мыйзамда болуусу Конституциянын үстөмдүк принцибин бузууда.

Ошентип, кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын тизмеси мыйзамдар же башка ченемдик укуктук актылар менен кеңейтилиши мүмкүн эмес деп болжойт.

Андан тышкары, кайрылуу субъекти талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын үстөмдүк жана түздөн-түз колдонулуу принциби чагылдырылган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүдө деп эсептейт.

Сот бийлиги судьялар жүзүндөгү сотторго гана таандык. Судьялардын көз карандысыздыгы, кол тийгистиги, алардын Конституция менен мыйзамдарга гана баш ийүүсү, сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ишмердикке кийлигишүүгө тыюу салуу жөнүндө конституциялык жоболор судьянын укуктук статусун аныктайт жана сот бийлигин мамлекеттик бийликтин көз карандысыз жана бейтарап бутагы катары бекитет. Соттун, судьялардын жана бүтүндөй сот бийлигинин көз карандысыздык принциби соттук коргонууга болгон конституциялык укуктун жүзөгө ашырылуусу менен түздөн-түз байланышта болот.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы аныктамасы менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымынын сунуштамасы өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдоп, аларды канааттандырууну суранган.

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Жоопкер тараптын өкүлү Бейшенбек кызы Камила кайрылуучу тараптын жүйөлөрүн кийинкидей негиздер боюнча жараксыз деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши мыйзам чыгаруу бийлигин жана өз ыйгарым укуктарынын алкагында контролдоочу функцияларды жүзөгө ашырган жогорку өкүлчүлүктүү орган болуп саналат.

Жоопкер тараптын өкүлү, Парламент өкүлчүлүктүү орган болуп саналат жана эл эгемендиктин ээси жана мамлекеттик бийликтин бирден-бир булагы катары өзүнүн өкүлдөрүн - депутаттарды парламентке шайлайт жана аларга элдин атынан жүзөгө ашырылуучу ыйгарым укуктарды өткөрүп берет деп белгилейт.

Мамлекеттик бийликтин органы катары Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү принцибине ылайык мамлекеттин мыйзам чыгаруу ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда өзгөчө орун берилген. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши мыйзамдарды кабыл алуу аркылуу Кыргызстан элинин эгемендүү эркин чагылдырган, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылуучу укуктук механизмдерди жаратат.

Мамлекеттик-башкаруу ыйгарым укуктарына ээ болгон адамдын өзүнүн саясий ишмердигинин жыйынтыктары үчүн жооп берүү милдетин түшүндүргөн эл алдында бийликтин жоопкерчиликтүүлүгү конституциялык принцибин сактоо дал ушунда туюндурулган. Адегенде, бул эл алдында бийликтин легитимдүүлүгү жана кадыр-баркы үчүн, ички жана тышкы саясаттын багыттарын туура тандоо үчүн, кабыл алынган чечимдердин жүзөгө ашырылуусу жана натыйжалуулугу үчүн жоопкерчилик.

Бейшенбек кызы Камила «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пункту менен каралган Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укугу сот адилеттигин жүзөгө ашырууга кийлигишпөө принцибин жана конкреттүү соттук иш боюнча отчетту талап кылууга тыюу салууну сактоо менен жүзөгө ашырылат деп айтууда. Жогорку Кеңеш сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ишмердикке кандайдыр бир кийлигишүүсүз Кыргыз Республикасынын сот тутумунун ишмердиги жөнүндө гана маалыматты угат. Ошону менен мыйзам чыгаруу жана сот бийлигинин органдары мамлекеттин функцияларын өз компетенциясынын чегинде өз алдынча жана бири бирине көз карандысыз жүзөгө ашырышат.

Жоопкер тараптын өкүлү сот тутумунун ишмердиги жөнүндө Жогорку соттун төрагасынын ар жылдык маалыматын угуу Конституциянын жана мыйзамдардын жоболорун эске алуу менен жүзөгө ашырылат деп, «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагында турган маалыматтарга жетүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 18-1 жана 20-1 беренелерине шилтеме жасап, ага ылайык соттордун соттук актылар жөнүндө маалыматты жайылтууну камсыз кылуу милдети каралганын белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин табиятын, ишмердигинин өзгөчөлүгүн жана укуктук абалын эске алганда, телекөрсөтүү жана радио аркылуу трансляцияланган сот тутумунун ишмердиги жөнүндө Кыргыз

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Республикасынын Жогорку сотунун төрагасынын маалыматын угуу Кыргызстандын калкын маалыматтандыруунун ыкмаларынын бири болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 74-беренесинде көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын тизмеси толук болуп саналбайт, бул алар тарабынан Конституцияда жана мыйзамдарда, маселен, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутатынын статусу жөнүндө» жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамдары менен каралган башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырууну билдирет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде Бейшенбек кызы Камила Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сунуштамасын канааттандыруудан баш тартууну суранууда.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү М.И. Арзиев Бейшенбек кызы Камиланын жүйөлөрүн колдогон.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Ж.Н. Мурзалиева Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сунуштамасы боюнча кийинкидей пикирин билдирген.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесине ылайык Кыргыз Республикасында мамлекеттик бийлик бүткүл эл тарабынан шайланган Жогорку Кеңеш жана Президент өкүл болгон жана камсыз кылган элдик бийликтин үстөмдүгүнүн; мамлекеттик бийликти бөлүштүрүүнүн; мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын эл алдындагы жоопкерчилигинин жана ачыктыгынын, өз ыйгарым укуктарын элдин кызыкчылыгында жүзөгө ашыруусунун; мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иш милдеттери менен ыйгарым укуктарын так ажыратуунун принциптерине негизденет.

Ж.Н. Мурзалиева ойлогондой, бийликти бөлүштүрүү принциби бийликтин ар бир бутагы өз алдынча иштейт жана башкасынын ыйгарым укуктарына киришпейт дегенди билдирет. Анын өз ирети менен жүзөгө ашырылышында тигил же бул бийлик тарабынан бири-биринин ыйгарым укуктарын тартып алуунун ар кандай мүмкүндүгү жокко чыгат. Бийликти бөлүштүрүү принциби токтото туруу жана тең салмактуулук тутуму менен жүзөгө ашырылат. Бул принциптин жардамы менен мамлекеттик органдар бирин алмаштырбай өз компетенциясынын алкагында иштейт; мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийлигин жүзөгө ашырган мамлекеттик органдардын өз ара мамилесинде өз ара контроль, тең салмактуулук, бирдейлик орнотулат. Демократиялык коом үчүн бийликти бөлүштүрүү принциби өзгөчө маанилүү жана барктуу. Ал мамлекеттик бийликтин концентрациясын, анын авторитардык жана тоталитардык бийликке айлануусун болтурбай турган мамлекеттик бийликтин салабаттуулугунда, тегиздигинде чагылдырылат. Демократиялык коомдогу бул принцип бийликтин үч бутагы бирдей, күчү боюнча тең, бири бирине карата тең салмактуулук катары иштейт жана бири бирине карата үстөмдүк кылууга жол бербейт дегенди болжойт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесине ылайык

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

судьялар көз карандысыз жана Конституция менен мыйзамдарга гана баш ийет. Сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ар кандай кийлигишүүлөргө тыюу салынат.

Ж.Н. Мурзалиева сот адилеттигине кийлигишпөө принцибин жана конкреттүү соттук иш боюнча отчетту талап кылууга тыюу салууну сактоодо сот тутумунун ишмердиги жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрагасынын маалыматын угуу бийликти бөлүштүрүү конституциялык принцибине карама-каршы келиши мүмкүн эмес деп болжойт.

Ошол эле учурда ал Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2007-жылдын 23-октябрындагы редакциясында Жогорку соттун төрагасынын ар жылдык докладын угуу Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарына таандык деп белгилеген. Бирок, мыйзам чыгаруучунун мындай ыйгарым укугу 2010-жылдын 27-июнунда бүткүл элдик референдумда кабыл алынган Кыргыз Республикасынын колдонуудагы Конституциясында жок.

Ушуга байланыштуу, Ж.Н. Мурзалиева Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары ушул Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт деп көрсөтүүдө.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат, Конституциянын негизинде конституциялык мыйзамдар, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар кабыл алынат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 74-беренеси Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарын карайт, анын ичинде Кыргыз Республикасынын сот тутумунун ишмердиги жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрагасынын ар жылдык маалыматын угуу сыяктуу ыйгарым укугу жок. Андан тышкары, ушул эле берененин 9-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Конституцияда гана каралган башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат.

Ошентип, Ж.Н. Мурзалиева талашылып жаткан ченемде каралган ыйгарым укук Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралган компетенциясынын алкагынан чыгып кетүүдө, демек, талашылып жаткан ченем ушул бөлүгүндө Конституцияга карама-каршы келет деген тыянакка келүүдө.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары ушул Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт деп белгилейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат. Конституциянын негизинде конституциялык мыйзамдар, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар кабыл алынат.

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Жогорку Кеңештин ыйгарым укуктарынын тизмеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 74-беренесинде каралган. Мында, Конституциянын көрсөтүлгөн беренесинин 9-бөлүгүндө Жогорку Кеңеш Конституцияда каралган дагы башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат деп белгиленген.

А.М. Курманбаева Конституцияда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын толук тизмеси аныкталган деп болжойт, жана ошого жараша Конституцияда Жогорку Кеңештин Кыргыз Республикасынын сот тутумунун ишмердиги жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрагасынын ар жылдык маалыматын угуу ыйгарым укугу белгиленген эмес деп белгилөөдө.

Баяндалганга ылайык, А.М. Курманбаева «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 2-пунктуна, 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 74-беренесинин 9-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пункту саналат:

«3-берене. Жогорку Кеңештин конституциялык ыйгарым укуктары

1. Жогорку Кеңештин ыйгарым укуктарына төмөнкүлөр кирет:

35) Кыргыз Республикасынын сот тутумунун иши жөнүндө Жогорку соттун төрагасынын ар жылдык маалыматын угуу, сот адилеттигин жүргүзүүгө кийлигишпөө жана дайындуу сот иши боюнча отчетту талап кылууга тыюу салуу принцибин сактоо менен жүргүзүлөт;».

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 2011-жылдын 25-ноябрында № 233 сан менен мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинин 2011-жылдын 2-декабрындагы № 102 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Баш мыйзамы саясий түзүлүштү, коомдун жана мамлекеттик бийлик органдарынын өз ара мамилесинин мүнөзүн, адамдын укуктарын жана эркиндиктерин, бийлик органдарынын уюштурулушунун тартибин жана принциптерин аныктоо менен, Кыргыз Республикасы демократия-

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

лык, укуктук мамлекет болуп эсептелет деп бекитет (1-берене). Бул Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин жана анын бардык органдарынын легитимизациялынышынын бирден-бир булагы болуп, тике жана өкүлчүлүктүү демократия аркылуу мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын системасын түзгөн Кыргызстандын эли саналат дегенди билдирет (Конституциянын 2-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү).

Ушуну менен эле бир убакытта, Кыргыз Республикасында укуктун үстөмдүгү жар салынат, мамлекеттин жана анын органдарынын бардык ишмердиги, коомдогу жүрүм-турумдун ченемдери, чыр-чатактарды чечүүнүн принциптери жана коомдук мамилелердин башка түрлөрү Конституцияга жана мыйзамдарга баш ийет.

Мамлекеттүүлүктүн демократиялык жана укуктук негиздерин бекитүү максатында, Кыргыз Республикасынын Конституциясы мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү принцибин кынтыксыз сактоону талап кылат (3-берене).

Демократиянын жана укуктун мааниси, укуктун жаратман миссиясы жана анын адамдын өзү менен ажырагыс байланышы чыныгы акылга сыяр укуктук заманбап коомдук бийликке жетүүгө жол бере турган, аны мыйзам чыгаруу, аткаруу жана соттук бийлик бутактарына бөлүштүрүүнүн негизинде жүзөгө ашыруунун тартибин бекиткен шарттарды түзүүнү болжойт.

Аталган принципти жүзөгө ашыруу коомду мамлекеттик бийликтин өз билемдигинен гана коргобостон, анын ишмердигин уюштуруу боюнча натыйжалуу системаны түзүүгө жол берет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2014-жылдын 11-апрелиндеги Чечиминде бул принцип бийликтин бир бийлик бутагында топтолуу мүмкүндүгүн жокко чыгарган, бардык бийлик бутактарына ыйгарым укуктарды өз алдынча жана көз карандысыз жүзөгө ашырууну жана ошол эле убакытта алардын өз ара аракеттешүүсү менен алардын өз ара тең салмакташуусун камсыз кыла турган укуктук кепилдиктердин, кармоолор жана каршы салмактар системасын орнотууну болжойт, ошондуктан бийликти бөлүштүрүү мыйзам чыгаруу, мамлекеттик башкаруу жана сот адилеттиги сыяктуу функциялардын табигый бөлүнүшүнө негизделет деп белгилеген. Карамагына бекитилген предметтеринин жана ыйгарым укуктарынын алкагынан чыкпай так кармануу жалпысынан мамлекеттин жакшы уюшкан иштөөсүнүн кепили болуп эсептелет.

Демек, мамлекеттик бийлик органдары, алардын укуктук табиятын эске алганда, өз компетенцияларынын алкагында өз алдынча, алар өз ара аракеттенишет, бири бирин чегинен ашырбай кармап, тең салмактап турушат. Мамлекеттик бийликтин бардык бутактары өз ишмердигин жүргүзүүдө тийиштүү чектен чыгышпайт, чектен чыгууга кармоолор жол бербейт, ал эми каршы салмак болуп ыйгарым укуктар эсептелет, аларды жүзөгө ашыруу мүмкүн боло турган кыянаттык менен пайдаланууларды жокко чыгарат.

Ошентип, бийликти бөлүштүрүү принциби биринчи кезекте, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын өзү менен, мамлекеттик бийлик бутактарын түзгөн органдардын милдеттери жана ыйгарым укуктарынын тактыгы жана аныктыгы аркылуу камсыз кылынат.

3. Конституциянын 3-беренесине ылайык Кыргыз Республикасында мамле-

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

кеттик бийлик бүткүл эл тарабынан шайланган Жогорку Кеңеш жана Президент өкүл болгон жана камсыз кылган элдик бийликтин үстөмдүгүнүн принцибине да негизденет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши өкүлчүлүктүү жогорку орган катары шайлоо аркылуу эл тарабынан түзүлөт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесине ылайык мыйзам чыгаруу бийлигин жана өз ыйгарым укуктарынын чегинде контролдук кылуу милдеттерин жүзөгө ашырат.

Аталган конституциялык жоболор бийликти болуштүрүү принциби менен өз ара байланышта соттук бийлик бутагын түзүүдө негизги ролду ойнойт жана бул бир жагынан алардын өз ара аракеттешүүсүн камсыз кылган, экинчи жагынан соттук бийлик бутагынын көз карандысыздыгы принцибин бузуу мүмкүндүгүн жокко чыгара турган укуктук механизмдерди жараткан мамлекеттик бийлик бутактарынын арасындагы өз ара мамиленин формасын алдын ала аныктайт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Конституциянын алкагында жана мыйзамдарды кабыл алуу аркылуу соттук институттарды уюштуруу ыйгарым укугуна ээ (Конституциянын 74-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту, 93-беренесинин 3 жана 4-бөлүктөрү), мында соттук органдын курамын жана түзүмүн бекитүү, ар кандай соттук мекемелердин ыйгарым укуктарын жана иерархиясын аныктоо менен ар бир соттук органдын уюштуруучулук моделин тандоону жүргүзөт. Андан тышкары, судьянын кызмат ордуна талапкерлерди тандоо тартибин, аларга болгон талаптарды, кынтыксыз эмес жүрүм-туруму үчүн судьяларды жоопко тартуу тартибин жана жоопкерчилик чарасын орнотуу да мыйзам чыгаруу органынын карамагына кирет. Мыйзам чыгаруучунун бул түзүүчүлүк, институционалдаштыруучу ишмердиги өзгөчө мааниге ээ, ал бийликти бөлүштүрүү идеясын гана эмес, парламентаризмдин (парламенттик демократиянын) концепциясын да толук кандуу чагылдырат.

Бирок парламенттик демократия, жогорку мыйзам чыгаруу органы башка мамлекеттик бийлик органдарынын ишин тикелей уюштура турган же каалаган убакытта алардын ишине кийлигише ала турган система болуп эсептелбейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген парламенттик демократиянын модели рационалдуу жана ашыра эмес, ал парламент тарабынан жүзөгө ашырылуучу контролго гана негизделген эмес. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболорунун башкача чечмелениши жооптуу башкаруу, бийлик бутактарынын бөлүнүшү жана өз алдынчалуулугу, укуктук жана демократиялык мамлекет конституциялык принциптерин төгүндөлүшүнө сөзсүз алып келет.

Парламенттик контроль мамлекеттик контролдун бир түрү болуп эсептелет, ал парламентаризмдин өз алдынча институту. Анын жардамы менен мамлекеттик бийлик органдарынын эң натыйжалуу ишмердиги, жалпы мамлекеттик механизмдин ишинин уюшкандыгы жетилет, бийликти кыянаттык менен пайдалануу жана адам менен жарандын укуктары менен эркиндиктерин бузуу алдын ала жокко чыгарылат, конституциялык орнотмолор жана мыйзамдардын ченемдеринин талаптары жүзөгө ашырылат.

Мында, Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

өз ыйгарым укуктарынын чегинде гана контролдук кылуу милдеттерин жүзөгө ашыраарын (70-берененин 1-бөлүгү) белгилей кетүү керек. Контролдук кылуу милдеттеринин алкагында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине мамлекетте жана коомдо болуп жаткан процесстер тууралуу, ошондой эле мамлекеттин жана коомдун ар кандай жашоо чөйрөлөрүндөгү кырдаалдар жана аларда пайда болгон көйгөйлөр жөнүндө объективдүү маалыматты алуу укугу берилген. Мыйзам чыгаруу органы үчүн мындай маалыматтын болуусу элдин жана жалпысынан мамлекеттин кызыкчылыгы үчүн анын ишмердүүлүгүнүн натыйжалуулугу, ошондой эле өзүнүн конституциялык милдетин тийиштүү аткаруу үчүн зарыл шарт болуп эсептелет.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши мамлекеттик органдардан маалыматты угуу аркылуу парламенттик контролду жүргүзүү боюнча ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда бийлик бутактарынын арасындагы тең салмактуулукту буза турган жана мыйзам чыгаруу бийлигинин башка бутактарга караганда басымдуулук кылган абалын жаратуу менен алардын ишмердигине кийлигишүүгө жол бере турган укуктук жөнгө салууну орното албайт. Башкасы мамлекеттик органдардын милдеттерин жана ыйгарым укуктарын ажыратуу жана бийликти бөлүштүрүү конституциялык принциптеринин бузулушун түшүндүрмөк.

Ошентип парламент башка бийлик бутактарына карата Негизги мыйзамда каралгандан көп бийликтик ыйгарым укуктарга ээ болушу мүмкүн эмес. Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын толук тизмесин камтыйт, ал Негизги мыйзамдын 74-беренесине ылайык мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар менен кеңейтилиши мүмкүн эмес.

4. Сот бийлиги мамлекеттик бийликтин өз алдынча бутагы болуп саналат жана эки негизги функциялардын бар болушу менен мүнөздөлөт: бул сот адилеттигин жана соттук контролду ишке ашыруу.

Көрсөтүлгөн функцияларды натыйжалуу аткаруу үчүн сот бийлиги көз каранды болуусу керек. Сот бийлигинин көз карандысыздыгынын даражасы анын укуктук жана социалдык табиятынын натыйжасында мамлекеттик бийликтин башка бутактары менен салыштырмалуу жогору болуусу керек, анткени демократиялык укуктук мамлекетте жогорку бийлик болуп мыйзамдын бийлиги саналат. Демек, мыйзамдын үстөмдүгүн камсыздоочу сот бийлиги объективдүү жана калыс болуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш үчүн кимдин гана болбосун таасиринен эркин болуусу керек.

Күчтүү, өз алдынча жана көз карандысыз сот бийлиги жалпы мамлекеттик механизмдин, бийликтин бардык бутактарынын натыйжалуу иштеши үчүн зарыл шарт болуп саналат. Сот бийлигинин башкы милдети алар кимден гана чыкпасын мыйзамсыз каражаттар менен ар кандай аракеттерди жүргүзүүнү алып салуу социалдык баалуулук катары укукту коргоо жана сактоо, соттук контролдоонун функцияларын ишке ашыруу болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, сот бийлигинин өз алдынчалыгы жана көз карандысыздыгы анын башка бийлик бутактарынын аракетсиздигин алдын алуу жана кыянат кылуусун токтотуу жөндөмдүүлүгү катары каралат.

Сот бийлигинин көз карандысыздыгы анын Конституцияга түздөн-түз баш

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

ийүүсүнө негизделет жана укук үстөмдүгүнө негизделген кайсы болбосун укуктук мамлекеттин маанилүү элементи жана негиз салуучу принциби болуп саналат. Башкача айтканда, сот бийлигинин көз карандысыздыгы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарын катуу сактоо аркылуу камсыздалышы мүмкүн. Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралгандан тышкары сот бийлигине таасир этүүнүн кандай гана болбосун башка ыкмаларын жана тариздерин кеңейтүү анын көз карандысыздыгына кол салуу катары каралышы керек.

Бийликтин сот бутагынын көз карандысыздыгы Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен ага жүктөлгөн миссиясын аткаруу үчүн зарыл. Укуктук мамлекетте бул сот адилеттигинин системасы натыйжалуу жана адилеттик менен иштей тургандыгынын кепилдиги болуп саналат. Негизги мыйзам менен сот бийлигине берилүүчү көз карандысыздык – бул артыкчылыктык укук же жеңилдик эмес, сот адилеттигин натыйжалуу, калыс жана адилеттик менен ишке ашыруунун кепилдиги.

Сот бийлигинин көз карандысыздык принциби адам укуктары жагындагы негизги эл аралык докумендерде бекитилген. Алсак, Кылмыштуулукту алдын алуу жана укук бузуучуларга карата мамиле кылуу боюнча БУУнун жетинчи Конгресси менен кабыл алынган (1985-жылдын 13-декабрындагы 40/146 резолюциясы) «Сот бийлигинин көз карандысыздыгынын Негизги принциптеринде» сот бийлигинин көз карандысыздыгы мамлекет тарабынан кепилдениши жана өлкөнүн конституциясында болбосо мыйзамдарында бекитилиши керек деп баяндалган. Мамлекеттик жана калган мекемелер сот бийлигинин көз карандысыздыгын сыйлоо жана сактоого милдеттүү.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы бир нече жолу сот бийлигинин көз карандысыздыгы судьянын сот адилеттигин жүзөгө ашыруу ишине кандайдыр болбосун кийлигишүүгө каршы кепилдик болуп саналат жана судьяларга адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо боюнча жүктөлгөн милдетти аткаруу мүмкүнчүлүгүн берүү зарылдыгы менен акталган деп белгилеген. Судьялардын көз карандысыздык принцибинин мааниси судьяга Конституция жана мыйзамдарга гана баш ийүү менен чечимдерди эркин кабыл алуу жана кандайдыр бир чектөөсүз, башкалардын таасирисиз, кысымсыз, коркутуусуз, кимдир бирөө тарабынан жана кандай гана себептер менен болбосун түз же кыйыр кийлигишүүсүз иштөөгө анык мүмкүнчүлүк берген шарттарды камсыз кылууга умтулууда турат (2013-жылдын 27-декабрындагы жана 2017-жылдын 15-февралындагы чечимдери).

Демек, мыйзам чыгаруучу орган сот бийлигинин мамлекеттик бийликтин башка органдары менен болгон өз ара мамилесин укуктук эрежелерге келтирүүдө анын конституциялык-укуктук макамын жана конституциялык баалуулуктардын ажырагыс бөлүгү катары анын көз карандысыздык кепилдигин эске алуусу керек.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан сот системасынын иши тууралуу маалыматты ачык көрсөтүлгөн баалоосуна жол берилбегендик бул бийликтин мыйзам чыгаруу жана сот бугактарынын ортосундагы тең салмактуулукту гана сактабастан, ал Кыргыз Республикасынын Жогорку

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

сотунун төрагасы тарабынан мындай маалыматты түздөн-түз берүүсүнүн зарылдыгы жок экендиги аркылуу көрсөтөт.

Ошентип, мыйзамдын үстөмдүгүн камсыздоочу сот бийлиги объективдүү жана калыс болуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш үчүн кимдин гана болбосун таасиринен эркин болуусу керек. Анын конституциялык модели адамдын укуктарын жана эркиндиктерин сот адилеттиги менен камсыздоо идеясы менен таңууланган, сот көз карандысыздыгынын жана сот бийлигинин толуктугун чектөөгө жол бербейт жана жалпы таанылган эл аралык укук үстөмдүк принциби менен берилген.

Жогоруда баяндалгандарды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин сот системасынын иши жөнүндө ар жылдык маалыматын угуу ыйгарым укугун орнотуучу талашылып жаткан ченемдин жөнгө салуучу күчү Конституция менен орнотулган Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарынын чегинен чыгат жана бийликти бөлүштүрүү принциби жана бийликтин сот бутагынын көз карандысыздык принциби катарында ушундай конституциялык баалуулуктардын бузулушуна алып келет. Бул ыйгарым укукту Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлчүлүктүү функцияларынан келип чыгуусун көрсөтүү аракети анын конституциялуулугун негиздей албайт.

Муну менен бирге, мамлекеттик органдардын жоопкерчилик жана ачыктык принцибине негизделип, сот системасы жабык болбошу керек жана анын иши тууралуу маалымат коомчулук үчүн да, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши үчүн да жеткиликтүү болууга тийиш (Конституциянын 3-беренеси). Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту тарабынан сот системасынын иши тууралуу маалыматты коомчулукка жеткирүүнүн ыкмалары жана тариздери өз алдынча аныкталышы керек. Маалымат бийликтин сот бутагынын өзүнүн демилгеси боюнча гана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине берилиши мүмкүн.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 2-пунктуна, 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө, 74-беренесинин 9-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке

2019-жылдын
24-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул чечим мамлекеттик бийликтин расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

№ 08-Р

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, 489-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Тимур Эднанович Карабаевдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Чынгызбек Муртазакулович Бердимуратовдун, Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Айсулуу Жаныбековна Букамбаеванын, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбуурович Искаковдун, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Улан Таштемирович Айтбаевдин, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, 489-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Т.Э. Карабаевдин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, 489-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы К.М. Киргизбаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 21-январында Т.Э. Карабаевдин Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, 489-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 31-беренесинин 3-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, арыздануучу Кыргыз Республикасынын жаңы Жазык-процесстик кодексинин айрым жоболору жазык сот өндүрүшүнүн принциптери менен милдеттерине карама-каршы келет жана Кыргыз Республикасынын Конституциясында жабырлануучулардын жана жашы жете электердин кепилденген укуктарын бузууда дейт.

Кайрылуу субъекти белгилегендей, 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө процесстик макулдашуу жана кызматташуу жөнүндө процесстик макулдашуу сыяктуу процесстик макулдашуулардын укуктук институтун өзүнө камтыган бир катар жаңылыктарды караштырат.

Оор жана анча оор эмес кылмыштар категориясына таандык кылмыштар боюнча күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө процесстик макулдашуу түзүлүшү мүмкүн. Бул макулдашуунун алкагында шектелүүчү же айыпталуучу жабырлануучунун зыянынын ордун толтурууга макул болгон шартында күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө өтүнүч киргизүүгө укуктуу. Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө процесстик макулдашууну түзгөн адамга сот эркиндигинен ажыратууга байланышпаган же Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин конкреттүү беренеси менен каралган санкциядагы жазанын минималдуу өлчөмүнүн чегинде жаза берилиши мүмкүн. Жазалар беренесинде эркинен ажыратууга байланышпаган санкция болбогон учурда эркинен ажыратуу түрүндөгү жаза конкреттүү беренде караштырылгандан бир категория ылдый берилет. Мында адам менен күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүлгөндө пробациялык көзөмөл колдонулбайт.

Т.Э. Карабаев күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну колдонгондо мындай макулдашууну түзгөнгө жабырлануучунун макул же макул эместиги такыр эске алынбайт, бул өз кезегинде мамлекеттик жана жеке кызыкчылыктардын тең салмактуулук көйгөйүн туудурат, анткени жабырлануучу кылмышкердин процесстик экономиянын коомдук кызыкчылыгынан улам гана тиешелүү жаза чарасын тартпай калышы менен макул болбой калышы мүмкүн деп эсептейт. Ушундан улам мындай аракеттердин адеп-ахлак жана мораль аспектилери менен айкалышуусун эске алуу менен калыстык маселелери актуалдуу болуп калууда.

Т.Э. Карабаевдин пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин ченемдеринде мамлекеттик кызыкчылык жабырлануучулардын жеке кызыкчылыктарына түздөн-түз басымдуулук кылууда. Мамлекет кылмышкердин күнөөнү мойнуна алууга жана аны эркиндигинен ажыратууга

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

байланышпаган жазаны алууга жабырлануучу макул болбогон учурда, атүгүл мындай мамиле жасалууга каршы болгон учурда да билип туруп ага жол берүүдө. Ошентип, айыпталуучу адам күнөөнү мойнуна алуу аркылуу эркиндигинен ажыратууга байланышкан жазадан жеңил баш тарта алат же аны кыйла жеңилдете алат.

Кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасында жабырлануучунун пикири такыр эске алынбасын, себеби коомдук кызыкчылыктар жана түшүнүктөр жеке адамдын (жабырлануучунун) субъективдүү пикиринен кыйла жогору тургандыгын белгилейт.

Андан тышкары, Т.Э. Карабаев күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууларды түзүүдө өзөктүү чечимдерди кабыл алуу боюнча процесстен жабырлануучуну жокко чыгаруунун орундуулугу жана мыйзамдуулугу туурасында ал жогоруда көрсөткөн аспектилер суроолорду пайда кылууда деп белгилейт. Бул адилеттүүлүктү калыбына келтирүүнүн адеп-ахлактык жана моралдык баалуулуктарына жаргылай негизделген сот адилеттүүлүгүнүн тутумунун маңызын бурмалоо мүмкүндүгү бар, ал жабырлануучунун материалдык залака жана зыян көрсөткүчтөрү болбогон кызыкчылыктарын канааттандырууга да тийиштүү болушу мүмкүн.

Кайрылуу субъекти, кызматташуу жөнүндө процесстик макулдашууну түзүү маселелерин жөнгө салган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 4-бөлүгүндө жашы жете элек аны менен мындай макулдашуу түзүүгө мүмкүн болгон субъект катары көрсөтүлгөн эмес деп белгилейт.

Ушуга байланыштуу, Т.Э. Карабаев жашы жете элек мындай макулдашууну адвокат же мыйзамдуу өкүл аркылуу түзүүгө укуктуу деп эсептейт. Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, келтирилген жүйөлөр Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген кодулоого тыюу салуу, соттук коргонуу, өз пикирин билдирүү укуктары талашылып жаткан ченемдер тарабынан бузулушун ырастап турат.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 28-февралындагы аныктамасы менен Т.Э. Карабаевдин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

2019-жылдын 31-майында арыздануучу өзүнүн өтүнүчүнө толуктоо киргизген, анда ал талашылып жаткан ченемдер тарабынан жашы жете электердин укуктарынын бузулушуна тийиштүү кошумча аргументтерди келтирген. Маселен, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пункту жана 491-беренесинин 4-пункту жашы жете элек шектелүүчү жана айыпталуучу менен процесстик макулдашуу түзүү мүмкүндүгүн бербейт, бул ар кандай жагдай-шарттарга карабастан кодулоону тыюу салган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын бузуу болуп саналат деп дагы бир жолу баса белгилеген.

Кайрылуучу тарап сот отурумунда өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү А.Т. Молдобаев кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына кийинкидей негиздер боюнча карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык жабырлануучуга келтирилген зыяндын ордун толтуруудан шектелүүчүнү, айыпталуучуну бошотуу үчүн негиз болуп саналбайт, ушуга байланыштуу талашылып жаткан ченемдерде жабырлануучунун укуктары бузулган жери жок. Мыйзам чыгаруучу күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүлгөн учурда да жабырлануучуга кылмыш менен келтирилген зыяндын орду тургузулушу керек деп караштырган. Жабырлануучу зыяндын, залаканын ордун толтуруу укугунан ажыратылбайт, күнөөнү мойнуна алуу шектелүүчүнү, айыпталуучуну жазадан жалпысынан бошотпойт, болгону гана жумшагыраак жазаны караштырат. Жасалган кылмыш үчүн жазанын болушунун принциби сакталат.

Жашы жете электер менен күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө жана кызматташуу жөнүндө макулдашуу жөнүндө түзүүнүн мүмкүн эместиги жөнүндө талашылып жаткан ченемдердин талаптары алардын укуктарын бузбайт, себеби Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 54-главасына ылайык жашы жете электер туурасында жазык сот өндүрүшүнүн өзгөчө тартиби караштырылат. Андан тышкары, жашы жете электердин укуктары аларга карата алда канча жеңил жаза чараларын караштырган Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин ченемдери менен корголгон.

Жосунду акыл-эси жайында эместиги абалында жасаган же кылмыш жасагандан кийин психикалык дартка чалдыккан адамдар менен макулдашууну түзүүнүн мүмкүн эместиги бөлүгүндө талашылып жаткан ченемдердин талаптары Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанылышы мүмкүн эмес, анткени бул адамдар өзүнүн психикалык абалына байланыштуу аракеттерине жооп бере албайт жана өзүнүн аракеттерин мойнуна алган күндө да алардын кесепетин биле албайт.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө процесстик макулдашуу үчүн белгиленген шарттар жана чектөөлөр соттук коргоого болгон конституциялык кепилдиктерди бузбайт жана жаш курагы боюнча кодулоо катары бааланышы мүмкүн эмес, себеби жабырлануучу соттук талаш-тартышта сөз сүйлөөгө, айыпты колдоого, шектелүүчүдөн, айыпталуучудан, соттолгондон кылмыш менен келтирилген мүлктүк жана моралдык зыяндын ордун толтурулушун алууга укуктуу. Бирок, жабырлануучу айыпталуучу үчүн жазаны аныктоодо катыша албайт, бул соттун өзгөчө укугу. Прокурор сотту айыпталуучуга кайсы бир жазанын берилиши жөнүндө гана сурана алат. Демек күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүүдө жабырлануучунун катышуу зарылдыгы жок.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө процесстик макулдашуу боюнча талашылып жаткан ченемдерде жабырлануучунун укуктарынын бузулган жери жок, анткени ал сот отурумунда катышууга жана сот актысына даттанууга укуктуу.

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 492-беренесинин 6-бөлүгүндө өкүм 43-главанын талаптарына ылайык, тактап айтканда, жабырлануучунун кызыкчылыктарын эске алуу менен жалпы тартипте чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин жаңы редакциясында каралган процесстик макулдашуулардын институту жазык процессинин колдонуудагы принциптеринин маңызын, укуктук мамилелер тармагынын максаттарына жана милдеттерине алардын өлчөмдөштүгүн түшүнүүдө, ошондой эле сот өндүрүшүнүн жеңилдетилген процедураларын киргизүүдө өткөрүлүп жаткан соттук-укуктук реформалардын бир бөлүгү болуп саналат. Бул процедуралар жазык сот өндүрүшүнүн дифференциациялоо белгилеринин чагылтуусу болуп саналат жана принципалдуу маанилүү орнотмолордун камсыз кылынышына муктаж. Ушул шарттарда макулдашылган өндүрүш контекстинде күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу жабырлануучуга жазык кылмышынын же жосундун натыйжасында келтирилген зыяндын ордун тургузуунун тездетүү ыкмасынын бири катары бааланат. Кызматташуу жөнүндө макулдашуу өзүнүн касиети менен өзгөчө кооптуу кылмыштардын ачылышына жана тергелишине көмөк болот. Процесстик макулдашуунун институту инсанды, коомду жана мамлекетти кылмыштардан коргоо; инсанды, коомду жана мамлекетти мыйзамсыз жана негизделбеген айыптоодон, соттоодон, анын укуктары менен эркиндиктеринен чектөөдөн коргоо; кылмыштарды жана жосундарды тез жана толук тергөө жана жазык мыйзамдарынын туура колдонулушу; материалдык зыяндын жана моралдык залаканын толтурушунун камсыз кылуу катары жазык өндүрүшүнүн ушундай милдеттерине туура келет.

Баяндалганды эске алуу менен, жоопкер тараптын өкүлү кайрылуучу тараптын талаптарын канааттандыруудан баш тартууну суранууда.

Жоопкер тараптын башка өкүлү Ч.М. Бердимуратов А.Т. Молдобаевдин жүйөлөрүн колдогон.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү А.Ж. Букамбаева кийинкидей пикирин билдирген.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу Кыргыз Республикасынын жазык процесстик мыйзамдарында жаңылык болуп саналат. Кылмыштуулукка каршы күрөшүү жаатында келишимдин жардамы менен мамлекет менен укук бузуучунун ортосунда белгилүү бир компромисске жетишүү болуп жаткандыгына байланыштуу прокурорго шектелүүчү (айыпталуучу) менен күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүү мүмкүндүгүнүн берилиши мамлекеттин жаңы идеологияга өтүшүн көрсөтүүдө.

Европа Кеңешинин Министрлер комитетинин №R (87) 18 рекомендациясында жазык сот адилеттигиндеги процесстик макулдашуулар жазык иштерди кароонун процедураларын процесстик үнөмдөө, жеңилдетүү жана кыскартуу, адамдардын кайтарууда болуу мөөнөттөрүн азайтуу, жазык иштерин кароого сарпталуучу каражаттарды сактоо, судьялардын иш жүгүн азайтуу ыкмалары катары чечмеленет.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 1, 3, 4-бөлүктөрүнө ылайык шектелүүчү, айыпталуучу анча оор эмес жана

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

оор кылмыштар жөнүндө жазык иштери күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүү жөнүндө өтүнүч киргизүүгө укуктуу.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө мындай макулдашуунун укуктук кесепеттери болуп жазык ишти жеңилдетилген тартипте кароо жана жазаны жумшартуу саналат.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 80-беренесине ылайык күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну адам менен түзгөндө сот, санкцияда каралган конкреттүү берененин жазанын минималдуу өлчөмүнүн чектеринде эркинен ажыратууга байланышпаган жазаны берет. Санкциясында эркинен ажыратууга байланышпаган берене болбогон учурда эркинен ажыратуу түрүндөгү жаза санкциянын конкреттүү беренесинде каралгандан бир категория ылдый берилет.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу шектелүүчү, айыпталуучу жана мамлекеттик айыптоонун тарабы катары прокурор менен түзүлөт. Мында мамлекеттик айыптоонун тарабы жазык жоопкерчилигине тартылып жаткан адамдын күнөөлүү экендигин далилдеп берүүгө милдеттүү. Көрсөтүлгөн адамдарга кылмыш жасаганын мойнуна алуу даярдыгын жана ниетин билдирүү менен жазаны кыска жолу менен баштап тартуу укугу берилет. Мында, чындыгында күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү үчүн жабырлануучунун макулдугу талап кылынбайт.

Бул жагдай күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү жөнүндө арыздарды жана өтүнүчтөрдү кароо тартибин караган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487, 488-беренелеринин жоболорунан келип чыгат жана жазык процессиндеги жабырлануучунун укугун чектебейт.

Ошентип, жаза дайым кылмыш жасаган адамды ар кандай мүнөздөгү жапа чегүүгө, укуктары менен эркиндиктерин чектөөгө байланыштуу. Бирок Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 9-беренесинин 2-бөлүгүндө аныкталгандай дене-бой азабы же адамдык ар-намысты кемсинтүү жазанын максаты болуп саналбайт. Тескерисинче, реформаланып жаткан мыйзамдар жазаны орнотууда болушунча гуманизм жана оңолуу менен социализацияга жетиштүү принциптеринен чыгат. Ушул эле максат менен жазык мыйзамы берилип жаткан жазаны жумшартуу үчүн ар кандай процесстик мүмкүндүктөрдү орнотот.

Жаза мамлекеттин атынан, соттун өкүмү боюнча берилүүчү, жазык мыйзамы менен орнотулган, жасалган кылмыштын расмий мамлекеттик баасын билдирген мамлекеттик мажбурлоонун чарасы болуп саналат, бул жазык жазанын конкреттүү түрүн жана өлчөмүн аныктоо мамлекеттин өзгөчө укугу экенин көрсөтүүдө. Ушул принцип күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүлгөн учурда жазаны берүү тартиби жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 80-беренесинде орун алган.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу, эгерде шектелүүчү, айыпталуучу кылмыштын жасалгандыгы боюнча иште болгон далилдерди, өздөрү келтирген зыяндын мүнөзүн жана өлчөмүн талашпаса, ошол учурда гана күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүлөөрүн баса белгилеген. Ошентип, зыяндын ордун толтурууга болгон жабырлануучунун укугу толугу менен эске

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

алынат.

Кылмыштардан жабырлануучунун укуктарын калыбына келтирүү мамлекеттин милдети болуп саналат, мында бул жобо бир эле маалда жабырлануучу адам тарабынан адамга жүктөлүп жаткан жазык жоопкерчилигинин чектерин алдын ала аныктоо укугу берилишин болжобош керек. Мындай укук, жазык-укуктук мамилелердин коомдук мүнөзүнө ылайык мамлекетке гана таандык болушу мүмкүн, ал эми башка учурда жумшагыраак жазаны колдонуу мүмкүндүгү жабырлануучунун абалына көз каранды болот. Андан тышкары, бул учурда каралып жаткан укуктук каражатты анын социалдык касиетине карама-каршы кара ниеттик менен пайдаланууну же жеке кызыкчылыктарга зыян келтирүү максатында болжогон жабырлануучу тарап укукту кыянаттык менен пайдалануу, шектелүүчүнүн же айыпталуучунун укуктарынын жүзөгө ашырылуусу үчүн объективдүү тоскоолдуктарды жаратуу коркунучу бар.

Башкасынан тышкары, күнөөнү мойнуна алуу жөнүндөгү макулдашууну күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу же андан баш тартуу жөнүндө прокурордун укугун караган жазык-процесстик мыйзамдын башка ченемдери менен бирге кароо зарыл. Мында, жабырлануучуга келтирилген зыянын өлчөмүнө жана мүнөзүнө ылайык макулдашуу түзүүнүн шартын жана жабырлануучунун сот чечимдерин, анын ичинде күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну бекитүү жөнүндө токтомду даттануу укугун эске алуу менен күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүлүп жатканда жабырлануучунун көз карашы прокурор тарабынан эске алынаары болжол кылынууга тийиш.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, А.Б. Букамбаева Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү, 489-беренесинин 1-бөлүгү, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 492-беренесинин 5-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболоруна карама-каршы келбейт деп эсептейт.

А.Б. Букамбаева Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 492-беренесинин 5-бөлүгүн талашылып жаткандыгы туурасында, чындыгында, жазык мыйзамы менен тыюу салынган жосундарды жасаган жашы жете электер жана акыл-эси жайында эмес абалда болгон же кылмыш жасагандан кийин психикалык жүрүм-туруму бузулган адамдар менен кызматташуу жөнүндө процесстик макулдашуу түзүлүшү мүмкүн эместигин белгилейт.

Жашы жете электер тарабынан жасалган кылмыштар жана жосундар жөнүндө иштер боюнча өндүрүштүн тартиби жазык сот өндүрүшүнүн өзгөчө тартибинде жүзөгө ашырылат. Жашы жете электерге карата сот адилеттигинин тутуму, биринчи кезекте, жашы жете электин камын көрүүгө жана укук бузуучунун өзгөчөлүктөрүнө жана укук бузуунун жагдайларына жараша таасир этүүнүн чараларынын өлчөмдөштүгүнө багытталган. Жашы жете электер туурасында жазык мыйзамдарына ылайык тарбиялоо мүнөзүндөгү мажбурлоо чараларын жана жазанын жумшагыраак чараларын кошкондо жазык-укуктук таасир этүү чараларынын өзгөчөлүктөрү караштырылган.

Мунун өбөлгөсү болуп өнүгүү процесси аяктай элек балдардын өзгөчө

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

алсыздыгы жана алардын чектелүү мүмкүндүгү болот. Ошондуктан сот адилеттиги жашы жете электер туурасында өзүнүн көңүлүн жасалган укуктук бузуунун мүнөзүнө гана эмес, анын жасалышынын себептерине да бурат.

Жашы жете электер туурасындагы мындай талап негиздүү болот, себеби сот тарабынан далилдерди изилдөөнү жана баалоону болжобогон процесстик процедураны жеңилдетүү жашы электер үчүн кошумча кепилдиктерди колдонууну камсыз кылууга жана алар туурасында калыс чечим кабыл алууга жол бербейт.

Жашы жете элек бала өзүнүн жаш курагына, эмоционалдык, рухий жана интеллектуалдык жетилбегендигине байланыштуу кызматташуу жөнүндө берилген өтүнүчтүн мүнөзүн жана кесепетин толугу менен билбейт жана өзүнүн аракеттери менен коргоочунун, ата-энесинин же камкорчунун аракеттерине толук кандуу баа бере албайт. Бул учурда мыйзам толук кандуу соттук териштирүүнү жүргүзүү үчүн мындай адамдарга кошумча кепилдиктерди берүү зарылдыгынан келип чыгат.

Андан тышкары, жашы жете электердин иштери боюнча сот адилеттиги жаатында эл аралык укуктун жоболору жазык процессинин ар кандай стадиясында жашы жете электердин укуктарынын ар кандай түрдө чектелишине жол бербейт. Маселен, 1924-жылдагы Бала укугунун Женева Декларациясы, 1959-жылдагы БУУнун Башкы Ассамблеясынын Бала укуктарынын декларациясы, 1989-жылдагы Баланын укуктары жөнүндө Конвенция жана 2000-жылдагы Факультативдик протоколу, 1985-жылдагы Жашы жете электер үчүн сот адилеттигин жүргүзүү үчүн БУУнун Минималдуу Стандарт Эрежелери (Бейжин эрежелери) жана эл аралык уюмдардын башка актылары.

Ошентип, А.Ж. Букамбаева Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 492-беренесинин 5-бөлүгү жашы жеткен адамдарга карата жашы жете электерди кодулоочу ченем катары каралышы мүмкүн эмес, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболоруна карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Искаков ушул сыяктуу көз карашта жана өңчөй аргументтерди келтирүүдө. Ушуга байланыштуу, Э.Б. Искаков арыздануучунун талашылып жаткан ченемдер менен жабырлануучунун, шектелүүчү жашы жете электин, айыпталуучунун укуктарынын бузулушу жөнүндө тыянактары негизсиз деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү У.Т. Айтбаев Президенттин Аппаратынын жана Жогорку соттун өкүлдөрү менен өңчөй көз карашта. Ошону менен бирге, ал мындай адамды тиешелүү процесстик статуска жана жазык иштин калыс чечилиши, ага келтирилген зыяндын ордунун толтурулушу жана күнөөлүүнүн жазаланышы максатында өзүнүн кызыкчылыктарын коргоо үчүн бардык мүмкүнчүлүктөрүнө өз убагында ээ болушу мамлекеттин милдети экендигин кошкондо, соттук коргоого жабырлануучунун конституциялык укугун камсыз кылууну сөзсүз маанилүү экендиги жөнүндө белгилейт. Ушуга байланыштуу, У.Т. Айтбаев болжогондой, күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүлүп жатканда жабырлануучунун көз карашы өзөктүү болушу керек деген пикирдин негизи

№ 08-Р

бар, себеби ал кылмыштын кесепетинен жапа чегип жатат, ал эми кийин жагында соодалашуу мүнөзүнө айланган бул маселенин чечилишин мамлекеттик органдардын карамагына калтырганда, ал дайыма эле жабырлануучунун кызыкчылыктары менен шартталышы мүмкүн эмес.

Андан тышкары, анын пикири боюнча, жазык сот өндүрүшүнүн тездетүүнүн актуалдуулугун эске алуу зарыл, анткени өткөн учурларда жазык иши боюнча тергөөнүн жана соттук териштирүүнүн негизсиз созулушуна алып келген жабырлануучунун келбегендиги сыяктуу факторлор кеңири таралган болуучу.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, У.Т. Айтбаев Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү, 489-беренесинин 1-бөлүгү, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 492-беренесинин 5-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 31-беренесинин 3-бөлүгүнүн жана 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн жоболоруна карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 492-беренесинин 5-бөлүгү туурасында У.Т. Айтбаев жашы жете электин укуктарынын чектелишинин талаш моменттеринин бири болуп кызматташуу жөнүндө макулдашуунун психологиялык жагы саналат деп эсептейт. Чындыгында, жашы жете электин мүнөздүү жаш курагынын өзгөчөлүгү ой-жүгүртүүнүн жетилбегендиги, социалдык тажрыйбанын жоктугу, психиканын туруксуздугу, ишенчээктиги ж.б. болуп саналат. Көрсөтүлгөндөргө байланыштуу айыптоо тарабынан жашы жете элекке карата кыянаттык кылуу коркунучун толук жокко чыгаруу мүмкүн эмес, жашы жете элек кылмыштын тең-катышуучуларына жалаа жабуу коркунучу дайыма кала берет.

Бирок жазык-процесстик мыйзамдары жашы жете электердин, шектелүүчүлөрдүн жана айыпталуучулардын укуктарын камсыз кылуунун өзгөчө кепилдиктерин караштырган зарыл болгон ченемдерин камтыйт, аларды жүзөгө ашыруу милдети айыптоо, коргоо тарабынан өкүлдөрүнө, сотко жүктөлгөн, ал эми кылмыштын тең-катышуучуларына жала жабуунун мүмкүндүгүн болтурбоо жана шектелүүчүлөрдүн же айыпталуучулардын айткан көрсөтмөлөрүнүн негиздүүлүгүн текшерүү - ал тергөөчүнүн милдети.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлүнүн пикири боюнча жашы жете электи кызматташуу жөнүндө макулдашуу түзүү мүмкүндүгүнөн мыйзам аркылуу ажыратуу жашы жете электин укуктарын мерчемдүү түрдө чектөөдө жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүдө.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева кийинкини белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 486-беренесинин жоболорунда Конституциянын 40-беренесине ылайык шектелүүчүгө кепилденген соттук коргоого укук жабырлануучуга да берилери эске алынбай турат, жабырлануучу да күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүү процедурасын колдонууга өзүнүн макул эместигин билдире алат. Ошентип, жазык-процесстик сот өндүрүшүнүн катышуучусу болгон жабырлануучу

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

кодунуучу абалда калууда, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдерине ылайык мүмкүн эмес.

Жабырлануучу тарап катары мамлекет болгон кылмыштар боюнча кызматташуу жөнүндө макулдашууда Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү жабырлануучу тараптын макулдугу талап кылынбайт деп болжойт.

Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө жана кызматташуу жөнүндө макулдашууну түзүү процедурасын колдонууга укук жашы жете электерге жайылтылбайт. Жашы 18ге жете элек балага карата жазык сот өндүрүшү бул адамдын жаш курагына байланыштуу бир катар чектөөлөрдү камтыйт. Мисалы, жашы жете элек 24 саатка гана сот чечимине чейин кармалышы мүмкүн. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын кызматкери шектелүүчү жашы жете элек нагыз кармалган учурдан же анын биринчи жолу суракка алынышынан тартып иште катышат.

Жашы жете электерге өзгөчө мамиле болуунун зарылдыгы Бала укуктарынын декларациясында, ошондой эле көптөгөн эл аралык документтерде каралат.

Кодулоого тыюу салуу Бала укуктары жөнүндө конвенцияда так аныкталган, 4-беренесине ылайык балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо балдарды кодулоого жол бербестик принциптерине жана баланын тагдырына тиешелүү чечимдерди кабыл алууда өзүнүн пикирин билдирүүгө баланын укугун камсыз кылууга негизделет. Ушундан улам, жашы жете электин жаш курагына байланыштуу, ага күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө жана кызматташуу жөнүндө процесстик макулдашууну түзүүгө укуктун жайылтылбашы жашы жете электин укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого багытталган.

Мында Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинде жашы жете электи жазык сот адилеттигинин тутумунан кийинкидей жагдайлардын болушунан улам колдонулуп жаткан чыгаруу институту караштырылган, ал: ал анча оор эмес кылмышты биринчи жолу жасаган; шектелүүчү жашы жете элек мурда соттолгон эмес; жашы жете элек жазык сот адилеттигинин тутумунан чыгаруу жана медиация программасында катышкан эмес; жашы жете элек жасаган кылмышын мойнуна алган.

Баяндалганды эске алуу менен, А.М. Курманбаева талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деген тыянакка келүүдө.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын пикирин угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп жабырлануучулардын макулдугусуз күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүүдө жабырлануучулардын жана кызматташуу жөнүндө макулдашуунун субъекти

№ 08-Р

боло албаган жашы жете электердин укуктарынын сакталышын текшерүү бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин төмөнкүдөй мазмундагы 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү, 489-беренесинин 1-бөлүгү, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 492-беренесинин 5-бөлүгү саналат:

«487-берене. Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү тууралуу өтүнмө билдирүүнүн тартиби

3. Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу төмөнкүдөй шарттар болгондо түзүлүшү мүмкүн:

1) шектелүүчү, айыпталуучу жашы жеткен адам болсо жана ал өзү билдирген өтүнүчтүн мүнөзүн жана натыйжаларын түшүнсө;

2) өтүнмө ыктыярдуу түрдө жана жактоочу менен консультация өткөргөндөн кийин билдирилсе;

3) шектелүүчү, айыпталуучу шектенүүнү, айыптоону жана кылмыштын жасалгандыгы боюнча иште болгон далилдерди, өздөрү келтирген залалдын мүнөзүн жана өлчөмүн талашпаса.

4. Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу төмөнкүдөй учурларда түзүлүшү мүмкүн эмес:

1) жазыктык мыйзамда тыюу салынган аракетти акыл-эси жайында эмес абалында жасаган же кылмышты жасагандан кийин психикалык дартка чалдыккан адамдар менен;

2) кылмыштар жыйынды түрүндө жасалып, алардын бири эле ушул беренедө каралган талаптарга туура келбегенде.

488-берене. Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзүү тууралуу өтүнмөнү кароонун тартиби

2. Прокурор күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу түзөт, анда төмөндөгүлөр көрсөтүлүшү керек:

1) анын түзүлгөн датасы жана орду;

2) айыптоо тарабынан макулдашууну түзүүчү прокуратура жана тергөө органынын кызмат адамы;

3) макулдашуу түзүп жаткан шектелүүчүнүн фамилиясы, ысымы, атасынын ысымы, башка маалыматтары, коргоочу жөнүндө маалыматтар;

4) кылмыштын жасалган убактысын, жерин ошондой эле далилденүүгө жатуучу башка жагдайларын көрсөтүү менен анын сыпатталышы;

5) Жазык кодекстин ушул кылмыш үчүн жоопкерчиликти караган беренеси, анын бөлүгү, пункту;

6) Жазык кодекстин айыпталуучуга карата колдонулушу мүмкүн болгон жеңилдетүүчү жагдайлары жана ченемдери, Жазык кодекстин 80-беренесинде каралган жазанын түрү жана өлчөмү.

3. Күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууга прокурор, тергөөчү, шектелүүчү, айыпталуучу жана анын жактоочусу кол коёт.

489-берене. Сотко чейинки өндүрүштүн жүрүшүндө түзүлгөн күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну тергөө судьясынын карашы

1. Тергөө судьясы прокурордон келип түшкөн күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну прокурордун, шектелүүчүнүн жана анын жактоочусунун катышуусу менен карайт.

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

491-берене. Сот отурумун жүргүзүүнүн жана токтом чыгаруунун тартиби

3. Айыптоочунун позициясын аныктоо менен судья жактоочуга жана мамлекеттик айыптоочуга күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууга карата өздөрүнүн пикирин билдирүүсүн сунуш кылат, ошондой эле алардын макулдашууну колдой тургандыгын тактайт.

4. Айыпталуучу, мамлекеттик айыптоочу күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууга каршы болгон учурда судья сот отурумун токтотуу жана жазык ишин жалпы тартипте кароону дайындоо жөнүндө токтом чыгарат. Мында айыпталуучунун күнөөсүн мойнуна алышы өкүмгө негиз болушу мүмкүн эмес жана ал башка далилдер менен бирге жыйынтыкталып, бааланышы керек.

492-берене. Кызматташуу жөнүндө макулдашууну түзүү тууралуу өтүнмө билдирүүнүн тартиби

5. Кызматташуу жөнүндө процесстик макулдашуу жашы жете элек адамдар жана жазыктык мыйзам тыюу салган жорукту акыл-эси жайында эмес абалда жасаган адамдар же кылмыш жасагандан кийин психикалык дартка чалдыккан адамдар менен түзүлүшү мүмкүн эмес.»

2017-жылдын 2-февралындагы № 20 Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 15-февралындагы №№ 23-28 сандарында жарыяланган, «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 31-январындагы № 9 санында жарыяланган «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 24-январындагы № 10 Мыйзамына ылайык 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык адам укуктары жана эркиндиктери жогорку баалуулук катары, алардын түздөн-түз колдонулушу, ажырагыстыгы жана ар бир адамга төрөлгөндөн тартып эле таандык экендиги кепилденет. Алар бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмунун аныктайт (16-берене 1-бөлүк).

Бул конституциялык орнотмо, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн чечимдеринде бир нече жолу белгилегендей, укуктук мамлекеттин ажырагыс атрибуту жана биринчи кезектеги милдети болуп адамдын өзүн баалуулук катары таануу жана анын субъективдүү укуктарын коргоо саналат. Алар мамлекетти коомдук мамилелердин негизги жөнгө салуучусу катары адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин мыкты коргоону камсыз кылууга ылайыктуу укуктук тутумду курууга жана укуктук механизмдерди түзүүгө милдеттендирет.

Мамлекет тарабынан адамдын жана жарандын субъективдүү укуктарын таануунун негизги милдети болуп адамга өзүнүн жүрүм-турумун эркин аныктоого мүмкүндүктү кепилдикке алууда турат.

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

Ошону менен бирге, башка адамдарга, коомго, мамлекетке зыян келтирбеген ченемде гана жеке адамдын эркин жүрүм-турумуна жол берилет. Ушуга байланыштуу, тармактык (жарандык, административдик, жазык ж.б.) мыйзамдарда ар ким өзүнүн жүрүм-турумунун варианттарын тандоого болгон чектеринде уруксаттар менен тыюу салуулар орнотулат.

Жалпысынан, Кыргыз Республикасынын укуктук тутуму укук коргоочу каражаттардын кеңири спектрин, анын ичинде юридикалык жоопкерчиликти ар кандай формаларын, ошондой эле адамдын жана жарандын негизги укуктарынын дагы, коомдун (мамлекеттин) кызыкчылыктарынын дагы сакталышын жана корголушун камсыз кылууга жол берген жыйындысынын так чийилип көрсөтүлгөн процедураларын караштырат.

Коомдук коркунучтун жогорку даражасына байланыштуу юридикалык жоопкерчиликти формаларынын бири болуп кылмыш жасаган адамга мажбурлап таасир этүүнүн укуктук каражаты болгон жазык жоопкерчилиги саналат. Жазык жоопкерчилигинин күчүнө кириши соттун өкүмүнүн негизинде адамды күнөөлүү экендигин таанууга жана конституциялык-маанилүү баалуулуктарга кылмыштуу кол салуулардан коргоону камсыз кылуу үчүн анын укуктары менен эркиндиктеринин чектелишине алып келет.

Жазык жоопкерчилиги кылмыш жасаган адамдын укукка каршы аракеттерине коомдун реакциясы болуп саналат жана ошондуктан мамлекет жана ушул адам ортосунда пайда болуп жаткан укуктук мамилелер коомдук-жеке мүнөзгө ээ болот. Мындай укуктук мамилелер материалдык жана процесстик укуктун ченемдери менен регламенттелген өз ара укуктар жана милдеттер менен айкалышкан.

Материалдык укук инсанды, коомду жана мамлекетти жазык тарабынан жазалануучу жосундардын белгилерин жана анын квалификациялык мүнөзүнө жараша жазыктык-укуктук жооп-керчиликти конкреттүү чараларын орнотуу аркылуу кылмыштуу кол салуулардан тике коргоо предметин аныктайт. Мында процесстик укук материалдык укукту жүзөгө ашыруу каражаты катары жазык сот өндүрүшүнүн субъектилерине карата жазык жоопкерчилигин колдонуу шарттарын жана тартибин жөнгө салат.

3. Жасалган кылмыш үчүн калыс жаза берилишинин шарттарынын бири болуп жазык жоопкерчиликти мыйзам чыгаруу деңгээлинде дифференциациялоо саналат. Мындай дифференциациялоонун көптөгөн формалары менен бирге алдыңкы роль кылмыштардын оордугуна жараша категорияларга бөлүштүрүү институтуна таандык.

Бул жазыктык-укуктук институт маанилүү болуп саналат, себеби кайсы бир кылмышты анык бир категорияга киргизүү жазыктык-укуктук кесепеттердин кеңири курамына алып келет, бул натыйжада, жазык жоопкерчиликти дифференциациялоону жана жазаны жекелештирүүнү камсыз кылат. Кылмыштарды бул сыяктуу категориялаштыруу жазыктык мыйзамдын ченемдерин тутумдаштырууга жол берген табигый көрүнүш болуп саналат. Бул бир жагынан, анча маанилүү эмес кылмыштарды жасаган адамдарга карата жазыктык мыйзамдуу гумандаштыруу менен, экинчи жагынан, - коом үчүн өзгөчө кооптуу кесепеттерине мүнөздүү рецидивге ээ болгон, уюшкан кылмыштуулук үчүн жоопкерчиликти катаалдаштыруу менен байланыштуу.

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

Анча оор эмес жана оор кылмыштардын түрү – бул Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинде бекитилген жана өзүнүн мазмуну, коомдук коркунучтун мүнөзү жана сапаттык параметрлер боюнча бири бирине жакын кылмыштардын категориялары болуп саналат. Аларга кылмыштуулуктун жазыктык-укуктук кесепеттеринин типтүү (аналогиялуу же ушул сыяктуу) курамы таандык. Бул категориялар ортосунда айырма эң башкысы сандык параметрлерге келип такалат: ал коомдук коркунучтун даражасы жана жазыктык-укуктук түйшүктүн көлөмүнүн таасир этүү деңгээли.

4. Жазыктык-укуктук мамилелердин коомдук мүнөзүнө жараша мамлекет жазык жоопкерчилигинин чектерин гана эмес, сот адилеттигине жетишүүнүн ар кандай жолдорун караштырган процедураларды да, анын ичинде жазык жоопкерчилигинин чарасын жеңилдетүүгө жана жазык куугунтугунун процедурасын жеңилдетүүгө жол берген негиздерди мыйзамда аныктоого ыйгарым укуктуу.

Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинде көрсөтүлгөн ыйгарым укуктар алкагында күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө, кызматташуу жана элдешүү жөнүндө макулдашууну өзүнө камтыган процесстик макулдашуунун укуктук институтун караштырган.

Шектелүүчү, айыпталуучу өзүнүн күнөөсүн мойнуна алууга байланыштуу жасалган анча оор эмес жана оор кылмыш үчүн мамлекет жазанын өлчөмүн азайтууну кепилдегенде күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу өзүнүн табияты боюнча жосундун жазыктык-укуктук квалификациясы жана жазанын өлчөмү маселесинде айыптоочу тарап жана коргонуучу тарап ортосунда макулдашууну бекиткен процесстик документ болуп саналат. Процесстик макулдашууну түзүүнүн негизги максаты мыйзамдуулуктун, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоо, күнөөсүздүк презумпциясынын принциптерин жана жазык процессинин башка негизги башаттарын катуу сактоодо түзүлгөн макулдашуунун шарттарына ылайык кылмыштарды тез жана толугу менен ачуу, тергөө жана ишти жеңилдетилген тартипте сотко чейинки тездетилген өндүрүш жана сотко чейинки териштирүүнү жүзөгө ашыруу жолу менен жазык процесстин башка милдеттерин ыкчам аткаруу болуп саналат.

Кылмыштын себептери, шарттары жана башка жагдайлары ачылганда, ага тиешеси бар башка адамдардын бети ачылганда жасалган кылмыш боюнча күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө процесстик макулдашуунун максаты акыйкатты тезинен аныктоо болуп саналат. Мындай макулдашуу убакыттын, мамлекеттин (тергөө, прокуратура органдарынын, соттун) жана жазык сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын күчүнүн жана каражаттарынын жумшалышын процесстик үнөмдөлүшүнө жетишүүгө багытталган.

Бирок мында, мамлекеттен күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуу сыяктуу мындай укуктук каражатты колдонууда, бир жагынан, шектелүүчүнүн, айыпталуучунун процесстик укуктарын жүзөгө ашыруунун бирдей шарттарын жана мүмкүнчүлүктөрүн камсыз кылуу, экинчи жагынан, башка жалпыга маанилүү конституциялык орнотмолорду аткаруу милдети алынбайт.

Укук колдонуу органдары процесстик макулдашуулар институтун колдонууда кылмыштуу кол салуулардан жабырлануучулардын укуктарын

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

жана кызыкчылыктарын таанууга, сактоого жана коргоого мамлекеттин милдетин алдын ала аныктаган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптары менен байланыштуу болот (16-берененин 3-бөлүгү, 29-берененин 1-бөлүгү, 40-берененин 1-бөлүгү). Шектелүүчү, айыпталуучу менен процесстик макулдашуунун укуктук институтунун жүзөгө ашырылуусу жабырлануучунун соттук коргоого жана бузулган укуктары менен кызыкчылыктарын калыбына келтирүүгө болгон анын конституциялык укуктарынан ажыратуу менен байланышпашы керек. Жабырлануучунун көрсөтүлгөн укуктарынын кепилдикке алынганынын көлөмү да, даражасы да мамлекет тарабынан жазык куугунтугун жүзөгө ашыруу боюнча анын ыйгарым укугунун жүзөгө ашырылуусуна көз каранды боло албайт. Башкасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунда, 40-беренесинин 1-бөлүгүндө жабырлануучуга мамлекет тарабынан сот адилеттигине жетишүүсүн камсыз кылууга бекитилгенди гана эмес, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүндө жарыяланган мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген принциптин да бузулушуна алып келмек.

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнөн келип чыккандай, ар бир адам мыйзамда каралган тартипте күнөөлүү экени далилденмейинче жана соттун чечими мыйзамдуу күчүнө киргени аныкталмайынча кылмыш жасоодо күнөөлүү деп эсептелбейт. Эч ким кылмыш жасаганын өзү мойнуна алганынын негизинде гана соттолушу мүмкүн эмес. Башкача айтканда айыпталуучу тарабынан күнөөнү мойнуна алуусу өкүмдүн негизине салынышы мүмкүн эмес жана Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 491-беренесинин 4-бөлүгү талап кылгандай башка далилдер менен жыйынтыкталып бирге бааланышы керек.

Ошентип, мамлекет, процесстик макулдашуулар институтун киргизүү аркылуу жазаны жеңилдетүү мүмкүнчүлүгүн орнотуу менен жабырлануучулардын укуктарынын жана кызыкчылыктарынын корголушунун кепилдигин, ошондой эле сот адилеттигине жетишүү максаттарын, күнөөсүздүк принциптеринин сакталышын жана жазанын болушун камсыз кылуу зарылдыгы менен байланыштуу.

5. Мыйзам чыгаруучу жазыктык-процесстик мыйзамдарда процесстик макулдашуулар институтун караштыруу менен аларды түзүүдө диспозитивдүүлүк принцибин орноткон. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык белгилүү бир шарттар сакталганда күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү мүмкүнчүлүгү гана орнотулган. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 488-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык прокурор күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү жөнүндө өтүнүчтү канааттандырууга да, андан баш тартууга да укуктуу. Мында, күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгаруу менен Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 4-бөлүгүндө караштырылган негиздер күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү жөнүндө өтүнүчтү канааттандырууда прокурордун баш тартуусу үчүн толук кандуу не-

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

гиздер катары кандайдыр бир ченемде каралышы мүмкүн эмес. Көрсөтүлгөн негиздер ар бир конкреттүү иштин жагдайларын объективдүү баалоодо жана мындай макулдашууну түзүү жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруудан баш тартуу үчүн башка себептерди аныктап билүүдө прокурорду чектей албайт.

Муну менен процесстик макулдашуулар институтун жүзөгө ашырууда прокурорго өзөктүү роль берилет, ага иш жана эсепке алуу боюнча бардык жагдайларды, биринчи кезекте, коомдук кызыкчылыктар менен айкалышта кылмыштуу кол салуулардан жабырлануучунун кызыкчылыктарын баалоо, күнөөсүздүк презумпциясынын жана жазанын болушунун принциптерин камсыз кылуу боюнча олуттуу функция жүктөлөт.

Ошентип, прокурор күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу же андан баш тартуу жөнүндө чечимди кабыл алууда ар бир конкреттүү учурда мындай макулдашуунун түзүлүшүнүн канчалык зарылчылыгы бар деген маселеден келип чыгууга милдеттүү. Жабырлануучу күнөөлүү адамга салынып жаткан жазык жоопкерчилигинин чектерин жана көлөмүн аныктай албайт. Жазык жоопкерчилигинин коомдук мүнөзүнүн басымдуулук кылуусуна жараша мындай укук ыйгарым укуктуу органдары аркылуу иштеген мамлекетке гана таандык.

Ушуга байланыштуу, күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашууну түзүү үчүн жабырлануучунун макулдугун алуу жөнүндө талаптын жоктугу жабырлануучунун соттук коргоого, кодуланбоого, өзүнүн пикирин билдирүүгө же андан баш тартууга мажбурлабоого конституциялык укугунун бузулушу катары каралышы мүмкүн эмес (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгү, 31-беренесинин 3-бөлүгү, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү).

6. Кайрылуучу тарап Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пунктунун, 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгү менен белгиленген жаш курагы боюнча кодулабоонун принцибин бузуп жатат деп болжойт. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук көз карашына ылайык кодулабоонун конституциялык принциби негизделбеген мүнөзгө ээ болгон ар кандай мамилеге тыюу салууну болжойт. Укуктарды жана эркиндиктерди жүзөгө ашырууда кодулоонун бардык формаларынан коргоону кепилдеген конституциялык тендик принцибинин сакталышы, башкасынан тышкары, объективдүү жана акылга сыяр акталууга ээ болбогон бир эле категориядагы адамдардын укуктарында мындай айырмачылыктарды киргизүүгө тыюу салууну билдирет (2016-жылдын 11-майындагы Чечим).

Бирок талашылып жаткан ченемдерди жашы жете электерге карата колдонулбагандыгы кодулоонун кайсы бир формаларын жаратпайт, анткени эл аралык укуктун ченемдери бул категориядагы адамдардын жазык жоопкерчилигине тартууга карата кызыкчылыктарын мыкты коргоону камсыз кылган укуктук ыкмаларды болжойт.

Ошентип, Баланын укуктары жөнүндө конвенцияга катышуучу-мамлекеттер, ага ылайык жазыктык мыйзамдарды бузгандыгы таанылган, аны бузууда айыпталып жаткан же күнөөлү деп таанылып жаткан, балада ал татыктуу

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

жана маанилүү экендигинин сезимин ойготууга көмөк болгон, анда адамдын укуктарына жана башкалардын негизги кызыкчылыктарына урмат кылууну бекемдеген жана баланын жаш курагы менен коомго кайра аралашуусун жана анда пайдалуу ролго ээ болушуна көмөктөшүүнү эске алып, ар бир баланын укуктарын тааныйт. Ушул максаттарда катышуучу-мамлекеттер эл аралык документтердин тийиштүү жоболорун эске алуу менен, маселен, бала жазыктык мыйзамдарды бузган же аны бузууда айыпталып жатат деп эсептелсе, ага күбөлүк көрсөтмөлөрдү берүүгө же күнөөнү мойнуна алууга мажбурланбайт деп жок дегенде эркиндик кепилдигине ээ болушун камсыз кылышат (40-беренесинин 1-бөлүгү жана 2-бөлүгүнүн «b» пунктунун «iv» пунктчасы).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Баланын укуктары жөнүндө конвенцияда белгиленген ченемдер Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү экендигин эске алуу менен жашы жете элек адамдар (18 жашка) күнөөнү мойнуна алуу жөнүндө макулдашуунун да, кызматташуу жөнүндө макулдашуунун да катышуучусу же тарабы боло албайт. Ушуга байланыштуу, жашы жете элек менен кызматташуу жөнүндө процесстик макулдашууну түзүүгө тыюу салууну караштырган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 492-беренесинин 5-бөлүгүнүн ченемдик жоболору тендик же жарандарды жаш курагы боюнча кодулоого тыюу салууга кепилдик болгон конституциялык принциптерин бузган катары каралышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдердин талаптарын эске алуу менен, мыйзам чыгаруучу жашы жете электерге карата бул категориядагы адамдар туурасында жазык жоопкерчилигинин санкциялык бөлүгүн кыйла жеңилдеткен жазык сот өндүрүшүнүн өзгөчө тартибин (54-глава) караштырган, ошондой эле аларга карата алдын алуучулук-тарбиялык мүнөздөгү укуктук каражаттарды колдонуу мүмкүндүгүн кенейткен.

Маселен, Жазык-процесстик кодекси тергөөчүгө жашы жете электи жазык сот адилеттигинин тутумунан чыгаруу сотко чейинки өндүрүштү токтотуу мүмкүндүгүн берген (458-берене), ошондой эле сотту өкүм чыгарууда пробациялык көзөмөлдү, тарбиялык мүнөздөгү мажбурлоо чараларын колдонуу менен жазадан бошотуу же эркиндигинен ажыратууга байланышпаган жазанын берилишинин мүмкүндүгүн кароого милдеттендирет (461-берене).

Жазык процесстин жүрүшүндө жашы жете элек шектелүүчүгө, айыпталуучуга жашы жеткендерге салыштырмалуу мамлекеттик мажбурлоо чараларынын ичинен кыйла жумшак процедуралар колдонулат. Ошентип, 24 сааттык кармоонун кыска мөөнөтү колдонулат, анын мыйзамдуулугу жана негиздүүлүгү 21 сааттык мөөнөт аяктаганга чейин чечилиши керек (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 12-беренесинин 1-бөлүгү, 99-беренесинин 5-бөлүгү).

Мында Кыргыз Республикасынын Жазык кодекси жашы элек тарабынан жасалган кылмышты жазаны жумшартуу жагдайлардын бири деп тааныйт (73-беренесинин 1-бөлүгүнүн 5-пункту), ушуга байланыштуу, ушул адамдарга коомдук жумуштар (65-берене), түзөтүү иштери (67-берене), айып (68-берене) сыяктуу ар бир категориядагы кыскартылган жаза берилет, ошондой эле

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

ооругандыгына байланыштуу жазаны тартуудан бошонуу үчүн кыскараак мөөнөт караштырылат (91-берене).

Жашы жете электерге карата колдонулуучу тарбиялык мүнөздөгү мажбурлоо чаралары жана жазалардын өзгөчөлүктөрү Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 17 жана 18-главаларында өзүнчө регламенттелген.

Ошентип, жазык жана жазык-процесстик мыйзамдар жашы жете электерге карата жазык сот өндүрүшүнүн өзгөчө тартибин жана жазык жазанын жеңилдетилген чараларын колдонууну караштыруу менен жашы жете электерге процесстик макулдашууларды түзүүдөн кем эмес преференцияларды алууга мүмкүндүк берет. Мында күнөөнү мойнуна алуу, ошондой эле тергөө менен кызматташуу жагдайы жаза чарасын аныктоодо сөзсүз эске алынат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 5-бөлүгү талап кылгандай баланын эң эле мыкты кызыкчылыктарын камсыз кылуу зарылдыгынан келип чыкса, жашы жете электер тарабынан жасалган кылмыштарды толук кандуу сотко чейинки жана соттук териштирүүнү жүзөгө ашыруу маанилүү жагдай болуп саналат. Жашы жете электерге карата иштерди жалпы тартипте кароодо сот актыларын даттануу жана ишти жогору турган сотто кайра каратуу процесстик укукту пайдалануу мүмкүндүгү сакталат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пункту).

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жашы жете электерди жазык жоопкерчилигине тартуунун мындай укуктук жөнгө салуунун белгилениши мыйзам чыгаруучуга жашы жете электердин кызыкчылыктарын эң эле мыкты кылып эске алган укуктук механизмдерди киргизүү шартында аларды процесстик макулдашуулар түзүлө турган адамдардын категорияларына киргизүүгө тоскоолдук кылбайт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 487-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 488-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү, 489-беренесинин 1-бөлүгү, 491-беренесинин 3, 4-бөлүктөрү, 492-беренесинин 5-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 31-беренесинин 3-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга

2019-жылдын
12-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 08-Р

тийиш.

4. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН**

2019-жылдын
26-июну
Бишкек шаары

№ 09-Р

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Азизахан Арибжанованын өкүлү Каныбек Насаркулович Муратбаевдин жана «Малаташ Голд» жоопкерчилиги чектелген коомунун кайрылууларына байланыштуу иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.А. Дуйшеев, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариева;

кайрылуучу тарап - Азизахан Арибжанованын ишеним каты боюнча өкүлү Каныбек Насаркулович Муратбаевдин, «Малаташ Голд» жоопкерчилиги чектелген коомунун (мындан ары - «Малаташ Голд» ЖЧК) ишеним каты боюнча өкүлү Дилшод Рахимжанович Расуловдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Талантбек Ырысбекович Ырысбековдун, Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Медер Кенешович Жусуповдун, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Маргарита Насаркановна Сапиянованын, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын, укук жаатындагы адис Азамат Рахимбердиевич Салиевдин катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого А. Арибжанованын өкүлү К.Н. Муратбаевдин жана «Малаташ Голд» ЖЧКнын өтүнүчтөрү себеп болду, ал эми Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

№ 09-Р

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы А.О. Нарынбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 7-февралында А. Арибжанованын өкүлү К.Н. Муратбаевдин Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобосун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуудан жана ага тиркелген материалдардан келип чыккандай, А. Арибжанова 2018-жылдын 19-мартында Ош областынын райондор аралык сотуна арыз менен кайрылып, анда Ош областынын райондор аралык сотунун 2008-жылдын 24-сентябрындагы чечимин жаңы жагдай боюнча кайра карап берүүнү суранган. Бул чечим менен А. Арибжанованын дүкөнүнө аянты 0,10 гектар жер участкан бекитип берүү жөнүндө Жаңы-Ноокат айыл округунун 2007-жылдын 28-февралындагы № 2 протоколу жана № 26 токтому жараксыз деп таанылган.

Кайрылуучу ишти жаңы жагдай боюнча кайра кароого негиз катары Ош областынын Ноокат райондук сотунун 2018-жылдын 12-январындагы чечимин көрсөткөн. Бул чечим менен Х. Насруллаевдин Ноокат районунун Жаңы-Ноокат айылында жайгашкан №1 дүкөнгө болгон менчик укугу тууралуу күбөлүктү калыбына келтирүү жөнүндө доо арызы канааттандыруусуз калтырылган, чечим мыйзамдуу күчүнө кирген.

Ушуга байланыштуу, жогоруда көрсөтүлгөндөй, А. Арибжанова Ош областынын райондор аралык сотуна ишти жаңы жагдай боюнча кайра кароо жөнүндө арыз менен кайрылган. Сот ишти карап чыгып, өзүнүн 2018-жылдын 25-сентябрындагы аныктамасы менен арызды канааттандыруусуз калтырган.

Аталган аныктама менен макул болбостон, А. Арибжанова Ош областтык сотуна даттануу менен кайрылган, сот даттанууну карап канааттандыруусуз калтырган. Мындай чечимге келүүгө негиз катары соттук коллегия Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин, жаңы жагдай боюнча сот актысын кайра кароо үчүн кызмат кылган жагдайлар белгиленген күндөн тартып үч айдын ичинде, бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет деген талабын көрсөтүп, процесстик мөөнөттөрдүн өтүп кеткенин белгилеген.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча каралууга тийиш болгон сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет деген чектөөсү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүндө жана

№ 09-Р

20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунда каралган укуктарын чектегендиктен Конституциянын талаптарына карама каршы келет.

Кыргыз Республикасынын Баш мыйзамына ылайык, Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдарды кабыл алууга тыюу салынат. Соттук коргонуу укугу эч чектелүүгө тийиш эмес. Ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдиктер берилет.

Ошондой эле, кайрылуучу Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8, 10-беренелеринде, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакттын 2, 14-беренелеринде, Адамдын укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндө көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигинин Конвенциясынын 6, 20-беренелеринде мамлекеттин көз карандысыз калыс сот жана акыйкат соттук териштирүү аркылуу адамдардын компетенттүү жана таасирдүү соттук коргоого болгон укуктарынын жүзөгө ашырылуусун камсыздоо милдети бекитилген деп белгилеп өткөн.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан укуктук ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 20-мартындагы аныктамасы менен бул кайрылуу, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө бөлүгү боюнча өндүрүшкө кабыл алынып, ал эми калган бөлүгүндө тийиштүү укуктук негиздеменин болбогондугуна байланыштуу өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 3-майында «Малаташ Голд» ЖЧКнын өкүлү Д.Р. Расуловдун Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтө көрсөтүлгөндөй, «Малаташ Голд» ЖЧК Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун 2015-жылдын 26-февралындагы жер казынасын пайдаланууну лицензиялоо маселелери боюнча комиссиянын протоколунун, кенди иштетүү максатында жер казынасын колдонуу укугуна лицензияны жокко чыгаруу бөлүгүндө жараксыз деп таануу жөнүндө токтомун кайтадан

№ 09-Р

ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо жөнүндө арыз менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылган.

Ошол эле убакта, «Малаташ Голд» ЖЧК Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арызды берүүнүн процесстик мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч менен кайрылган. Арызды берүү мөөнөтүнүн өткөрүлүп жиберилишинин себептеринин жүйөлүүлүгүн негиздөө катары, арыздануучу тарабынан талашылып жаткан соттук акты чыгарылгандан үч жыл өткөндөн кийин гана пайда болгон жагдайларга шилтеме кылынган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку соту «Малаташ Голд» ЖЧКнын өтүнүчүн карап чыгып, 2018-жылдын 3-декабрындагы өзүнүн аныктамасы менен өткөрүлүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүүдөн баш тарткан, аныктаманын жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин талашылып жаткан ченемдик жобосун баш тартуу үчүн негиз катары колдонгон.

Арыздануучунун пикири боюнча, Административдик-процесстик кодексин 271-беренесиндеги «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес» деген сөздөр менен киргизилген чектөө «Малаташ Голд» ЖЧКнын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүндө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарында, 40-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган конституциялык укуктарын бузуп жатат.

Өзүнүн талаптарын негиздөө катары кайрылуучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө шилтеме жасап, аларга ылайык Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек, адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн, киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек экендигин белгилейт.

Андан тышкары, кайрылуучу Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ар кимге анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого кепилдиктер берилет, ал эми Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына ылайык бул укук жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу сыяктуу эле эч чектелүүгө тийиш эмес деп эсептейт.

Жогоруда баяндалганга негизденип, кайрылуучу Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 20-майындагы аныктамасы менен жогоруда аталган кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Жогоруда аталган кайрылууларда баяндалган талаптар өз ара байланышканын

№ 09-Р

эске алуу менен, судья-баяндамачынын 2019-жылдын 24-майындагы аныктамасы менен бул иштер бир конституциялык сот өндүрүшүнө бириктирилген.

Сот отурумунда кайрылуучу тарап өз талаптарын колдоп, аларды канааттандырууну суранды.

Жоопкер тараптын өкүлү Т.Ы. Ырысбеков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү боюнча төмөнкүдөй пикирин билдирди.

Административдик-процесстик кодекстин 100-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, эгерде өткөрүлүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүмө билдирилбесе, процесстик мөөнөт аяктагандан кийин берилген даттануулар жана документтер берилген сот тарабынан каралбайт жана соттун жүйөлөнгөн аныктамасы менен аларды берген адамга кайра кайтарылат.

Ал эми Административдик-процесстик кодекстин 103-беренесинде процесстик мөөнөттөрдү калыбына келтирүү шарттары көрсөтүлгөн, ага ылайык эгерде мыйзамда башкача белгиленбесе, сот тарабынан жүйөлүү деп таанылган себептер боюнча мыйзамда белгиленген мөөнөттү өткөрүп жиберген адамдарга өткөрүп жиберилген мөөнөт калыбына келтирилиши мүмкүн.

Өткөрүп жиберилген процесстик мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө арыз өткөрүп жиберген мөөнөткө карата зарыл процесстик иш-аракеттерди (даттануу берүү, документтерди көрсөтүү) жасоо менен бир убакытта биринчи инстанциядагы сот аркылуу берилет жана тиешелүү сот тарабынан соттук жыйналышта каралат.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү А.Т. Молдобаев «Малаташ Голд» ЖЧКнын негиздерине талашылып жаткан ченемдик жобого Т.Ы.Ырысбеков келтирген жүйөлөрдү келтирип ошондой эле сот актыларынын туруктуулугуна жана укуктук аныктыгына басым жасады.

Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү сот отурумундагы корутунду сөзүндө талашылып жаткан ченемдик жобонун конституциялуулугун чечүүнү Конституциялык палатанын кароосуна калтырышты.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү М. К. Жусупов кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана талашылып жаткан ченемдик жобо боюнча төмөнкүдөй түшүндүрмө берди.

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси менен каралган кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз (сунуштама) сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде берилээри жөнүндө чектөө соттук коргонуу укугун ишке ашырууда укуктук карым-катнаштардын туруктуулугун камсыз кылуу максатында жана укуктуу кыянаттык менен пайдаланууга бөгөт чара катары киргизилген.

М.К. Жусуповдун айтымында, бул чараны киргизүүнүн муктаждыгы соттук тажрыйбадан келип чыккан. Анткени Административдик-процесстик кодекс күчүнө киргенге чейин мындай чектөө болгон эмес. Ушуга байланыштуу, жогорку инстанцияга чейин барып, каралып бүткөн иштер боюнча соттук актыларды кайрадан ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо жөнүндө арыздар

№ 09-Р

негизсиз көп болуп, укукту кыянаттык менен пайдаланууга жол берилген. Бул өз кезегинде сот өндүрүшүнүн созулушуна жана соттук процесстин катышуучуларынын сотторго болгон нааразычылыктарынын көбөйүшүнө алып келген.

Ошондуктан жогоруда аталган бөгөт азыркы учурдагы сот системасына коюлган талаптарга ылайык келет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин талашылып жаткан ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү М.Н. Сапиянова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен толук макул болбостон, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлүнүн пикирине окшош жүйөлөрдү келтирип, талашылып жаткан укуктук ченем көп жылдык соттук тажрыйбадан келип чыккандыгын белгиледи. Ошону менен бирге ал талашылып жаткан ченемдик жобонун конституциялуулугун чечүүнү Конституциялык палатанын кароосуна калтырды.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева кайрылуучу тараптын өтүнүчүн колдоп, төмөнкүдөй жүйөлөрдү келтирди.

Административдик-процесстик кодексинин 267-беренесине ылайык биринчи, апелляциялык жана кассациялык инстанциялардагы соттордун мыйзамдуу күчүнө кирген актылары кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча процесстин катышуучусунун арызынын (сунуштамасынын) негизинде кайра каралышы мүмкүн.

Мындан келип чыккандай, мыйзам чыгаруучу кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз (сунуштама) берүү үчүн убакыттык чектөө түрүндөгү шарт койгонун белгилөөгө болот.

Андан тышкары, Юстиция министрлигинин өкүлү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 27-декабрындагы жана 2014-жылдын 5-мартындагы чечимдеринде баяндалган укуктук көз караштарды келтирген. Аларга ылайык, соттук коргонуу бардык башка конституциялык укуктарга жана эркиндиктерге карата камсыздоо-калыбына келтирүү функциясын аткарган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттик коргоонун универсалдуу укуктук каражаты болуп эсептелет.

Конституцияда көрсөтүлгөн соттук коргонуу укугу, ар бир адамга анын Конституция жана мыйзамдар менен берилген негизги укуктары бузулган учурда компетенттүү улуттук соттор тарабынан укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүгө укуктуу.

Ошентип, А.М. Курманбаеванын пикири боюнча, сот процессинин кызыктар катышуучусу кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча соттун мыйзамдуу күчүнө кирген актысын кайра каратуу укугуна ээ болуу менен мыйзамдар менен каралган бузулган укуктарды соттук тартипте коргоо (калыбына

№ 09-Р

келтирүү) кошумча мүмкүнчүлүгүн жүзөгө ашырат.

Соттук коргонуу, анын ичинде жаңы жагдайлар боюнча соттун мыйзамдуу күчүнө кирген актысын кайра каратуу укугуна убакыттык чектөөнү койгон учурда да, мамлекеттик коргоонун универсалдуу укуктук каражаты катары чектелиши мүмкүн эмес. Демек, Административдик-процесстик кодекстин 271-беренесинин, каралууга тийиш болгон сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет деген чектөөсү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна карама-каршы келет.

Андан тышкары, А.М. Курманбаева белгилегендей, көрсөтүлгөн чектөө Конституцияда каралган соттук коргонуу укугун чектөө болуп, Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек деп белгиленген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө каршы келүүдө.

Ошондой эле, Юстиция министрлигинин өкүлүнүн айтымында, талашылып жаткан укуктук ченемге ылайык, сот процессинин кызыктар катышуучусу соттук акты күчүнө киргенден кийин үч жыл өткөндө кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо укугун жоготот, демек Конституцияда кепилденген соттук коргонуу укугунан ажырайт, ошондуктан аталган укуктук ченем Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама каршы келет.

Укук жаатындагы адис А.Р. Салиев кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул экенин билдирип, кийинкидей көз карашын билдирди.

Процесстик мөөнөттөр тараптардын кызыкчылыктарын коргоо каражаттарынын бири катары иштейт, мисалы, арызды кароо процессин ашыкча созуу же сот актысына даттануу менен байланыштырып жасалма кыйынчылыктарды түзүп созуудан коргойт. Ошондуктан мыйзам чыгаруучу процесстик мөөнөттөрдүн узактыгын аныктоодо, эки тараптын бирөөнө тартпаш, таламдардын тең салмактуулугун сактоо үчүн эки тараптын тең кызыкчылыктарын негизге алуусу керек. Экинчиден, процесстик укуктун тигил же бул институттары кызмат кылган максаттар жана милдеттер эске алынышы зарыл. Сот актыларын кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароонун алкагында соттук актыларды апелляциялык же кассациялык тартипте кайра кароо сыяктуу эле ошол эле милдеттер аткарылат жана алар чыгарылган сот актысынын тууралыгын текшерүүгө багытталган. Бирок, эгер даттануунун апелляциялык (КР АПК 213-беренесинин 2-бөлүгү) жана кассациялык (КР АПК 248-беренеси) тартиптеринде даттануу берүү үчүн өлчөмдөш мөөнөттөр орнотулса жана алар административдик ишти кароо жана чечүүнүн бул стадияларынын контекстине толук ылайык келсе, сот актыларын кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароонун алкагында маңызы боюнча сотко кайрылуу үчүн фильтр болуп санала турган кошумча процесстик мөөнөттү орнотуу максатка ылайык келбейт жана туура эмес. Сот актыларын кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо стадиясынын максаты бул административдик ишти кароодо сот актысындагы сот тарабынан аргасыздан кетирилбеген, сот актысына апелляциялык жана

№ 09-Р

кассациялык даттануунун мөөнөтү өтүп кеткенден кийин табылган сот актысындагы катаны оңдоо.

Мында, сотко кайрылуу үчүн коюлган кыскартылган мөөнөт кызыктар жак үчүн кошумча, эч нерсе менен негизделбеген тоскоолдук болуп саналат. Арыздануучунун процесстик укугундагы мындай чектөө анын сотко кайрылуу укугун сөзсүз бузат (КР АПК 5-беренеси). Андан тышкары, бул процесстик мөөнөт негизсиз жана мыйзамсыз сот актысын мыйзамдаштырат.

Кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар үч жыл өткөндөн кийин да белгилүү болушу мүмкүн экендигин эске алганда, мамлекет негизсиз жана мыйзамсыз сот актысына көңүл бурбай койгондой болот, ошону менен сот тутумунун милдеттери жана ар бир процесстик мыйзам койгон милдеттер аткарылбай калат. Мындай сот актысы адамга негизсиз жана мыйзамсыз милдеттерди жүктөп, ага карата адилетсиздикти түзөт.

Сот актыларын кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо соттук коргоо формасынын алкагында адам укуктарын коргоо тутумунун бир бөлүгү болуп эсептелет жана бул мааниде алганда сот актысын кайра каратуу укугун чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пункту жана 40-беренесинин 1-пункту менен кепилденген соттук коргонууга болгон конституциялык укуктан туура эмес жана негизсиз чектөө болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобосу саналат:

«271-берене. Арыз (сунуштама) берүү

Кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз (сунуштама) процесстин катышуучулары тарабынан биринчи инстанция боюнча кайра кароо үчүн кызмат кылган жагдайлар белгиленген күндөн тартып үч айдын ичинде, бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет».

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 1-февралындагы № 10-11 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасын укук-

№ 09-Р

тук мамлекет деп жар салып, өзүнүн үстөмдүгүн жана мамлекеттин бардык аймагындагы тикелей иштөөсүн орнотуп, адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет, алар түздөн-түз колдонулат, бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмунун аныктайт деп белгилейт (1-берененин 1-бөлүгү, 16-берененин 1-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өз чечимдеринде ушул конституциялык орнотмонун маңызы болуп мамлекет тарабынан адамдын өз баалуулугу менен анын субъективдүү укуктарын таануу жана адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоону эң мыкты камсыз кылууга мүмкүндүк бере ала турган укуктук тутумду, мамлекеттик жана жергиликтүү бийлик органдарынын тутумун түзүү жөнүндө талап деп тайбай белгилейт.

Адамдын жана жарандын негизги укуктары менен эркиндиктерин коргоо боюнча мамлекеттин чаралары өзүнүн функционалдык багыты боюнча алдын ала аракеттерге ээ болуп, мүмкүн боло турган кол салууларды алдын алууга багытталышы керек. Укуктарга кол салуу учурунда бузулган укуктарды калыбына келтирүүнү камсыз кылууга жол берген коргоо тутуму иштеп башташы керек. Мындай коргоо тутумунун ыкмаларына адам тарабынан өзүнүн укуктарын мыйзам менен тыюу салынбаган бардык жолдор менен өз алдынча коргоо, административдик коргоо усулдары, соттук коргоо, ошондой эле эл аралык-укуктук механизми кирет.

Мындай коргоо тутумунун натыйжалуулугу татыктуу жашоо жана ар бир адамдын эркин өнүгүүсүн камсыз кылууга багытталган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы мурда өзүнүн 2019-жылдын 12-июнундагы чечиминде Кыргыз Республикасынын укуктук тутуму укук коргоо ыкмаларынын кеңири спектрин, ошондой эле адамдын жана жарандын негизги укуктары менен эркиндиктерин сактоону жана коргоону камсыз кылууга жол бере ала турган чектери так белгиленген жол-жоболорду карайт деп белгилеген.

Адамдын укуктарын жана эркиндиктерин коргоонун ушул тутумунда бузулган укуктарды жана эркиндиктерди сактоо жана калыбына келтирүүнү чындап камсыз кыла ала турган сотко жана сот адилеттигине гана чечүүчү маани берилген.

Мындай укуктук көз карашты Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн чечимдеринде бир нече жолу билдирип келген. Маселен, 2015-жылдын 9-декабрындагы, 2018-жылдын 24-январындагы жана 1-ноябрындагы чечимдерде соттук коргонууга болгон укук укуктук мамлекеттин базиси, Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген адамдын жана жарандын башка укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылууга, зарыл болгон учурларда калыбына келтирүүгө жол берет.

Ошондуктан жалпысынан ар кандай процесстик каражаттардын жыйындысы аркылуу ишке ашырылуучу соттук коргонууга болгон укук чектелүүгө жатпаган укуктардын катарына кирет (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пункту).

№ 09-Р

Соттук коргонууга болгон укукту чектөөгө жол бербөө, эгерде адамдын өзү талашты, аны кароого компетенттүү башка альтернативдик органга өткөрүп берүү жөнүндө жазуу түрүндөгү макулдашууну түзүү жолу менен бул укуктан баш тартпаса эле, адамда жалпы юрисдикциядагы сотко ар кандай маселелер боюнча кайрылуу мүмкүндүгү болушу керек деп болжойт.

3. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси укуктардын жана эркиндиктердин соттук корголушунун кепилдиги жөнүндө конституциялык жобону конкреттештирүүдө, административдик сот өндүрүшүнүн милдеттери катары административдик иштерди адилеттүү, калыс жана өз убагында кароо жолу менен жеке адамдардын укуктарын, эркиндиктерин жана кызыкчылыктарын жана юридикалык жактардын административдик-укуктук (жалпы-укуктук) мамилелер чөйрөсүндөгү укуктарын жана кызыкчылыктарын административдик органдар жана алардын кызмат адамдары тарабынан бузулуусунан коргоону аныктады (4-берене).

Административдик иштер боюнча соттук коргоону талаптагыдай камсыз кылуу үчүн мыйзам чыгаруучу тарабынан тийиштүү процесстик аракеттерди жасоого процесстик мөөнөттөр орнотулган. Процесстик мөөнөттөрдүн мааниси алардын юридикалык факт катары кызмат кылышында турат, алардын натыйжасында процесстик укуктук мамилелер пайда болот, өзгөрөт жана токтойт. Андан тышкары, алар жалпы административдик сот өндүрүшүнүн (процесстин) динамикасын камсыз кылат жана административдик иштер боюнча сот адилеттигин жүзөгө ашыруу үчүн ылайыктуу шарттарды түзөт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренеси кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз берүү үчүн, сот актысын кайра кароого кызмат кылган жагдайлар белгиленген күндөн тартып башталган мөөнөттү гана караштырбастан, мыйзамдуу күчүнө кирген соттун чечимин кайра кароо мүмкүнчүлүгүнө тыюу салуучу мөөнөттү да орноткон, анын өтүп кетиши мындай арыз берүү укугун жокко чыгарат.

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин талашылып жаткан беренесинин мазмунунан мыйзам чыгаруучу кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз берүүнүн мөөнөтүн жөнгө салууда, арыз берүү үчүн үч айлык процесстик мөөнөттү да, талашылып жаткан соттук актынын мыйзамдуу күчүнө кирүү мөөнөтүнөн баштап эсептелген үч жылдык тыюу салуучу мөөнөттү да колдонуу менен мөөнөттүн эки түрүн айкалыштырганы көрүнүп турат.

Ошону менен бирге, арыздануучу кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз менен кайрылууга укуктуу болгон максималдуу тыюу салуучу мөөнөт мыйзам чыгаруучу тарабынан кайтадан ачылган же жаңы жагдайлардын пайда болуу мүмкүндүгүн эске алуу менен орнотулушу керек. Мындай жагдайлардын пайда болуу мүмкүндүгү убакыт менен чектелген эмес, ал эми аталган жагдайлар изилденген эмес жана изилдениши мүмкүн эмес мыйзамдуу күчүнө кирген сот актысын жокко чыгаруу тууралуу арыз менен сотко кайрылуу мүмкүндүгүн жокко чыгаруу бул адам үчүн соттук коргонуу укугунан ажыратууну билдирет, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн

№ 09-Р

8-пунктунун талаптарына ылайык мындайга жол берилбейт.

4. Сот актысы укуктук актылар тутумунда өзгөчө орунду ээлейт, сот бийлигинин ишмердигин жүзөгө ашыруунун эң маанилүү укуктук формасын түзөт жана укуктук аныктык белгисине ээ, бул анын төгүндөлбөстүгүн жана туруктуулугун билдирет. Бул сот актысынын туруктуулугун жана анын негизсиз жокко чыгаруудан же өзгөртүүдөн корголгонун шарттайт. Бул принциптен четтөө субъективдүү элементти камтыбаган жана так аныкталган эрежелерге негизделген өзгөчө жана сейрек учурларда гана мүмкүн.

Түпкү жыйынтыгы адилеттүү сот чечимин чыгаруу болуп саналган, Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген соттук коргоо, эгер колдонуудагы укуктук жөнгө салуу чечим чыгарууда сот андан көз каранды эмес объективдүү себептер боюнча билбеген же билиши мүмкүн болбогон маанилүү жагдайлардын пайда болгондугуна байланыштуу сот актысын кайра кароо мүмкүндүгүнө жол бербесе, толук жана натыйжалуу болуп таанылышы мүмкүн эмес. Бул жагдайлар же чечимди кабыл алуу учурунда болгон эмес, же болсо да иштин материалдарынан көрүнбөйт жана сот кадимкидей жагдайларда алар тууралуу билиши мүмкүн эмес. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясы мыйзам чыгаруучуну мыйзамдуу күчүнө кирген сот чечимин кайра кароонун укуктук механизмин караштырууга милдеттендирет (20-берененин 5-бөлүгүнүн 3-пункту).

Мындай укуктук ыкмалардын бири болуп сот актыларын кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо мүмкүндүгү болуп саналат. Каралып жаткан институт субъективдүү укуктарды коргоо механизминин процесстик элементи болуп эсептелет, ал соттук каталарды жоюу менен бирге иш боюнча акыйкатты орнотууга, бузулган укукту калыбына келтирүүгө жол берет. Өзүнүн укуктук табиятына жараша кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароонун негиздери негиздер эле эмес, иш боюнча өндүрүштү жаңылантуу үчүн себеп болуп эсептелет, аларды табуу же алардын пайда болушу сот актысын кайра кароо зарылдыгына алып келет.

Мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларынын акыркы болуусун четтетүүнүн мындай мүмкүндүгү өзүнүн мүнөзү боюнча өзгөчө болуп, соттун чечимдеринин мыйзамдуу күчүн, алардын төгүндөлбөстүгүн таануу менен камсыздалган укуктук аныктыктын талаптарына жооп бере турган мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра кароонун ушундай жол-жоболорун жана шарттарын орнотууну талап кылат.

Ошол эле убакытта, соттук коргоого болгон укукту жүзөгө ашыруу жолу аркылуу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо зарылдыгы бир жагынан сот актыларынын преюдициалдуулугу, экинчи жагынан бузулган укуктарды жана эркиндиктерди коргоо максатында күмөндүү сот актыларын кайра кароо зарылдыгынын ортосундагы тең салмактуулукту сактоону шарттайт. Мындай тең салмактуулук преюдициалдуулуктун жайылтылышынын чектерин жана аны төгүндөө тартибин орнотуу аркылуу камсыздалат.

Сот актыларынын преюдициалдуулугунун жайылтылышынын чектери өзгөчө мүнөзгө ээ болгон ыкмалардын бири катары ишти кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо мүмкүндүгүн болжойт, анткени

№ 09-Р

конкреттүү учурда укуктук аныктыкты орнотууга көмөк кылган иштин маанилүү жана төгүндөлбөс жагдайларын аныктоого багытталган.

Адилеттүүлүктү калыбына келтирүү мүмкүндүгү катары административдик процессте соттук чечимдерди кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароонун өзгөчөлүгү, биринчи кезекте адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин объективдүү жана толук кандуу коргоого багытталган административдик сот өндүрүшүнүн жыйынтыктарында жана натыйжалуулугунда жатат.

Соттук актыларды кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо өз алдынча, факультативдүү (анткени өндүрүш тиешелүү юридикалык фактылар болгон учурда, кызыкдар жактардын демилгеси боюнча гана козголот), өзгөчө (анткени жалпы эреже боюнча сот актыларын, аларды чыгарган сот тарабынан кайра каралышына жол берилбейт) сот өндүрүшүнүн стадиясы катары каралат жана стадиялардын кезектешүү тутумунда алдын ала аныкталган өз ордуна ээ болбостон жана соттордун өзүн-өзү контролдоосуна негизделип инстанциядан сырткары мүнөзгө ээ.

Кайра кароонун маңызы ишти кароону жаңылантуу үчүн кайтадан ачылган же жаңы жагдайлардын болуусу же болбогондугу тууралуу маселени чечүүдө турат. Соттук актыны кайра кароо жөнүндө арыз канааттандырылган учурда иш сот тарабынан жалпы негиздер боюнча, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинде бекитилген тартип боюнча каралат.

Кайтадан ачылган жана жаңы жагдайларды ачуу, сот бул жагдайларды эске алуу менен башка чечим чыгара алышы мүмкүн экендиги тууралуу күбөлөндүрөт. Бул стадиянын өзгөчөлүгү болуп, анын мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди жокко чыгарууга багытталышы эсептелет. Кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча соттук актыны кайра кароо жөнүндө арыз, чечимдин маңызына таасир этүү, маңызы боюнча башка жыйынтыкка жетүү максатын көздөйт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 10-бөлүгүндө конституциялык эмес деп таанылган мыйзамдардын ченемдерине негизделген сот актылары ар бир конкреттүү учурда укуктарына жана эркиндиктерине шек келтирилген жарандардын даттануулары боюнча сот тарабынан кайра каралат деп бекитилгенин белгилей кетүү керек.

Өз кезегинде, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан талаш-тартыш болуп жаткан сот актысы негизделген мыйзамдын же башка ченемдик укуктук актынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келбегендигин таануу жаңы жагдай болуп эсептелет деп каралган (269-берененин 2-бөлүгүнүн 1-пункту).

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясы сот актысын кайра каратууга болгон укукту тиешелүү мөөнөттөр менен чектөө мүмкүндүгүнө жол бербейт.

Жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу жана соттук коргонуу укуктарын чектөөгө жол берилбестигин кепилдеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пункттарынын талаптарына ылайык, Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен

№ 09-Р

ушул укуктарды чектөөчү кандайдыр бир мөөнөттөр орнотулбагандыгын эске алуу керек.

Бул баяндалгандар жеке жана юридикалык жактар өтүүгө мүмкүн болбогон бөгөт мөөнөттөрү аркылуу соттук коргонуу укугунун маңызынын өзүн чектей турган мындай жөнгө салуучулук таасирге кабылышы мүмкүн эмес экенин билдирет.

Ошентип, укуктук аныктык жана сот актыларынын акыркы болуу принциби, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын негизги приоритети - адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоого шек келтирбегенде гана чоң мааниге ээ.

Мындан тышкары жарандык-процесстик жана жазык-процесстик мыйзамдарында сот актыларын кайтадан ачылган жана жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо укугуна мөөнөттүк чектер жок. Сот өндүрүшүнүн негизги максаты – бул түрүнө карабастан бузулган укукту калыбына келтирүү экендигин эске алсак, мыйзам чыгаруучу тарабынан административдик сот өндүрүшүндө сот актыларын кайра кароо маселелерин жөнгө салууда мындай тандоочулук менен мамиле жасалышына жол берилбеши керек.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 271-беренесинин «бирок сот актысы мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып үч жылдан кеч эмес мезгилде ишти караган сотко берилет» деген ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул чечим мамлекеттик бийликтин расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

№ 10-Р

Ишенбай Дюшенбиевич Кадырбековдун кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү тууралуу иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья К. Дуйшеев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тарап – Ишенбай Дюшенбиевич Кадырбековдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Шабданбек Мырзакулович Алишевдин, Чынгызбек Муртазакулович Бердимуратовдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Латип Пазылович Жумабаевдин, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Асель Бекназаровна Абдураимованын, Кыргыз Республикасынын шайлоо жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук комиссиянын ишеним кат боюнча өкүлү Шаршеналы уулу Адилеттин, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

И.Д. Кадырбековдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ж.И. Саалаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 5-февралында И.Д. Кадырбековдун «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи жана үчүнчү абзацтарына ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, Кыргыз Республикасында өкүлчүлүктүү демократия мамлекеттеги саясий алаканын алдыңкы формасы болуп эсептелет. Анын маңызы жарандар бийлик органдарына алардын кызыкчылыктарын көздөөгө милдеттүү болгон өзүнүн өкүлдөрүн тандоо жолу менен чечимдерди кабыл алууда тике катышуусунда жана өздөрүнүн шайлануусунда турат. Шайлоо жана шайлануу укуктун жүзөгө ашырылуусу жарандардын мамлекетти башкаруунун маанилүү формаларынын бири. Демек, ар бир жаран шайлоочу катары кимди шайлап жатканына жана кимге өзүнүн бийлигинин жүзөгө ашырылуусун берип жатканына кайдыгер эмес.

Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Конституциясында шайлоонун субъектилери аныкталган деп белгилейт, алар: Жогорку Кеңештин депутаттары, Президент, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарынын депутаттары (2-беренесинин 4-бөлүгүнүн экинчи абзацы). Бирок, кайрылуунун субъекти болжогондой мыйзам чыгаруучу конституциялык ченемдин чегинен чыгып кеткен, ага ылайык конституциялык Мыйзамдын чөйрөсүнө Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоону аныктоо тартиби гана киргизилген (Конституциянын 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацы) жана Жогорку Кеңешке шайлануу субъекти саясий партия болуу керек дегенди түшүндүргөн Мыйзам кийинкидей редакциядагы ченемди кабыл алган: «Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоодо шайлоо бюллетенинде саясий партиялардын аталыштары чүчү кулакка аныкталгандай кезекте көрсөтүлөт» (конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 4-бөлүгү).

И.Д. Кадырбеков, эгерде шайлоо тутуму – бул шайлоочунун добушун мандатка айлантуу болсо, ал эми шайлоо бюллетени шайлоочунун жазуу жүзүндөгү эркин билдирген ырастамасы болгон болсо, демек, жарандар шайлоо бюллетенинде көрсөтүлгөн саясий партияга добуш берүү менен, маңызы боюнча, парламентке саясий партияны шайлап келген турбайбы дейт. Натыйжада, парламентте мыйзам чыгаруучулук ишмердикти саясий партиялар жүзөгө ашыруусу керек эле, ал эми иш жүзүндө Кыргыз Республикасынын шайлоо жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук комиссия мандаттарды шайлоочулар тааныбаган эле бейтааныш адамдарга мыйзамсыз берген.

Кайрылуучу тараптын пикири боюнча, саясий партияларга добушун берүүгө мажбур болгон адамдар тизмеде ким бар экенин билген эмес. Талапкерлердин тизмеси саясий партия тарабынан түзүлбөстөн, партиянын жетекчилиги тарабынан түзүлөт, талапкерлердин ирети болсо субъективдүү факторлорго

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

көз каранды болуп келген. Натыйжада, депутаттык мандат ээлери эл шайлаган адамдар эмес, саясий партиянын лидерлери тарабынан тандалган адамдар болуп калган. Бул жагдай жарандардын да, ага партия лидеринин эрки болбосо, парламентке шайлануу мүмкүндүгүн берген башка конституциялык укугун да чектеп койгон.

Ошондой эле кайрылуунун субъекти акылга сыйбаган кырдаалдын түзүлгөндүгүн да белгилейт. Бир жагынан, шайланган партиялар кишилерсиз кайып болуп иштей албайт, экинчи жагынан – парламентке эч ким билбеген бейтааныш адамдар келип түшүүдө, кызыгы, аларга жарандар добушун берген эмес эле. Аны менен, Кыргыз Республикасында жарандардын депутаттарды шайлоо боюнча укуктары бузулууда, бул Кыргыз Республикасынын жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерине карама-каршы келүүдө.

И.Д. Кадырбековдун пикири боюнча конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан ченемин кабыл алган мыйзам чыгаруучу шайлоонун пропорциялуу тутуму партияга добуш берүүнү болжойт жана депутаттык мандаттар саясий партиянын талапкерлер тизмесинде турган адамдарга, шайлоочулар аларды билсе да, билбесе да, аларга добуш беришсе да, беришбесе да, өткөрүлүп берилет.

Ошону менен бирге, И.Д. Кадырбеков пропорционалдуу шайлоо тутуму шайлоо тутумунун бир түрү катары талапкерлердин тизмеси үчүн берилген добуштардын пропорциясына жараша талапкерлердин тизмелери ортосунда депутаттык мандаттар бөлүштүрүлүүчү шайлоонун жыйынтыктарын аныктоо тартибин гана аныктайт деп белгилейт. Демек, шайлоо бюллетенинин текстинде саясий партияларынын аталыштары эмес, саясий партияларынын талапкерлеринин тизмеси көрсөтүлүшү керек.

Арыздануучунун пикири боюнча, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына ылайык өзү тандаган пропорционалдуу тутумдун вариациясына негизделген шайлоонун жыйынтыктарын аныктоо тартибин гана белгилөөгө тийиш эле.

Андан тышкары, кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Конституциясында Жогорку Кеңеш жарандар тарабынан шайланган 120 депутаттан, ошондой эле шайлоо күнүнө карата жашы 21ге жеткен жана шайлоого укуктуу Кыргыз Республикасынын ар бир жараны Жогорку Кеңештин депутаты болуп шайлана алат деген маселе даана орнотулганын белгилейт. Ошентип, И.Д. Кадырбековдун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Конституциясы шайлоочуларга талапкерлердин тизмеси үчүн гана эмес, депутаттыкка талапкер болгон тизмедеги иретине да таасир этүү үчүн добуш берүү укугун берген. Ошентип, талапкерлердин тизмеси ачык болуу керек, анткени талапкерлердин ачык тизмесинин колдонулушу парламенттеги өзүнүн өкүлдөрүнүн персоналдык курамына партиялардын таасирин гана азайтпастан, шайлоочулардын депутаттарды шайлоо укугун кайра калыбына келтирмек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 18-мартындагы аныктамасы менен И.Д. Кадырбековдун өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Жоопкер тараптын өкүлү Ш.М. Алишев арыздануучунун жүйөлөрүн кийинкидей негиздер боюнча жараксыз деп эсептейт.

Кыргыз Республикасы эгемендүү, демократиялык мамлекет, эли эгемендүүлүктүн ээси жана мамлекеттик бийликти жеке булагы, өз бийлигин түздөн-түз шайлоолордо жана референдумдарда, ошондой эле мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын системасы аркылуу жүзөгө ашырат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1 жана 2-беренеси). Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын, Кыргыз Республикасынын Президентин, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарынын депутаттарын шайлоо жалпы, тең жана түз шайлоо укугунун негизинде жашыруун добуш берүү менен өткөрүлөт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 2-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана Адам укуктарынын жалпы декларациясы (21-беренесинин 1, 3-беренелери), Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт (25-беренесинин а, б пункттары), Көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигинде катышуучу болгон 2002-жылдын 7-октябрындагы мамлекеттердин демократиялык укуктарынын, шайлоо укуктарынын жана эркиндиктердин стандарттары жөнүндө Конвенциясы (1-берененин 3, 4-пункттары жана 2-беренесинин а пункту) сыяктуу эл аралык актыларында бекитилген эл аралык шайлоо стандарттары мыйзам чыгаруучунун шайлоо тутумунун кайсы бир түрүн орнотууга милдеттендирбейт. Шайлоо тутумунун түрүн тандоо жана мыйзамда тийиштүү шайлоо процедураларынын бекитилиши мамлекеттин конкреттүү коомдук-саясий шарттарына жана саясий тутумунун өнүгүү өзгөчөлүктөрүнө көз каранды. Ошентип, кайсы бир шайлоо тутуму өзүнөн өзү эле жарандардын шайлоо укуктарын кемсинтүүнүн көрсөткүчү катары кызмат кыла албайт.

«Саясий партиялар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинде саясий партиялар калктын белгилүү бир бөлүгүнүн саясий эркин ишке ашыруу максатында түзүлөт жана мамлекеттик башкаруу иштерине: Жогорку Кеңешке, мамлекеттик кызматтарга жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоо үчүн өздөрүнүн талапкерлерин көрсөтүү, өкүлчүлүктүү органдарда фракцияларды түзүү түрүндө катышууну негизги максат катары коюшат. Мында партиянын негизги белгилери болуп элдик анын ичинде белгилүү жашка жеткен жарандардын колдоосунун болушу, мүчөлүктүн ыктыярдуулугу жана саясий программада чагылдырылган жалпы идеологиянын, максаттын жана стратегиянын болуусу саналаары, бул өз кезегинде жашы 18ге жеткен жарандар шайлоого, ал эми Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген жашы курагына жеткенде мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайланууга укуктуулугу «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Президентин шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарына ылайык

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

келээри эске алынууга тийиш.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасындагы пропорционалдуу шайлоо тутумундагы жабык тизмелер шайлоолорду укуктук жөнгө салуу механизмде борбордук орунга ээ болоорун аныктаган. Анткени шайлоочулук укуктук мамилелердин негизги белгилери элдик бийликтин трансформациялануусунда эркин жана демократиялык шайлоолор аркылуу мамлекеттик жана муниципалдык бийликке жарандардын практикалык катышуусун камсыз кылган өзгөчө социалдык-саясий мазмун менен алдын ала аныкталат.

Ошондой эле Ш.М. Алишев мындай пропорционалдуу шайлоо тутумунун тиби Европа парламентине, ошондой эле Россия Федерациясы, Израиль жана Европа биримдиги сыяктуу дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрүндө шайлоолордо колдонулат.

Ушуга ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоодо шайлоо бюллетенинде чүчү кулак менен аныкталган кезектеги саясий партиянын аталышынын көрсөтүлүшү конституциялуу эмес деп саналбайт.

Ошентип, чүчү кулак менен аныкталган кезекте саясий партиянын аталышы гана шайлоо бюллетенинде көрсөтүлүшү жөнүндө талашылып жаткан ченемдин көрсөтмөсүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүндө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунда бекитилген жалпылык принциптерин, шайлоо укугунун теңдигин, жарандардын мамлекеттик бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого жана аларга шайланууга укуктарын бузбаган активдүү шайлоо укугу шайлоочу тарабынан жүзөгө ашырылуусу үчүн зарыл болгон талап катары каралууга тийиш.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү Ч.М. Бердимуратов Ш.М. Алишевдин жүйөлөрүн колдогон.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Л.П. Жумабаев партиялык тизмелер пропорционалдуу өкүлчүлүктүн тутуму партиялар же кыймылдар талапкерлерин көрсөтүү принцибине негизделген, шайлоочуларга көрсөтүлгөн талапкерлер ичинен дагы, партиялар ичинен дагы тандап алуу эркиндигинин белгилүү даражасы берилиши мүмкүн. Маңызында, мыйзам чыгаруучу шайлоолордун пропорционалдуу тутумунун төрт түрүнүн бирин киргизүүгө укуктуу, алар: ачык, жабык, эркин тизмелер жана панашаж.

Партиялык тизмелер боюнча добуш берүүнүн пропорционалдуу тутуму ар бир партия тарабынан электоратка талапкерлердин тизмесин берилишин болжойт. Шайлоочулар партияга добуш берет, партиялар болсо шайлоо аймагындагы пропорционалдуу үлүшүнө жараша мыйзам чыгаруу органдагы орундарга ээ болушат. Талапкерлер ичинен жеңүүчүлөр тизмедеги алган орундарына жараша аныкталат.

Л.П. Жумабаевдин пикири боюнча, кайсы бир шайлоо тутумунун түрүн тандоо, мыйзамда тийиштүү механизмдердин, каражаттардын жана методдордун бекитилиши, шайлоо процедураларынын иштелип чыгышы мыйзам чыгаруучу тарабынан өлкөнүн кайсы бир өнүгүү кадамындагы

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

түзүлгөн тарыхый жана социалдык саясий шарттарды эске алуу менен дискрециялык негизде жүзөгө ашырылат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесине ылайык Жогорку Кеңеш 120 депутаттан турат, алар пропорционалдык тутум боюнча 5 жылга шайланат жана шайлоонун жыйынтыгы боюнча саясий партия парламентте 65тен ашпаган депутаттык мандат алышы мүмкүн.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо үчүн шайлоо тутумунун пропорционалдуу түрүн түздөн-түз бекитет да, саясий партиялардын Жогорку Кеңештин шайлоосуна катышууга укугун орнотуп, андан ары Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине депутаттарды шайлоо тартиби конституциялык Мыйзамда белгиленет деп аныктайт.

Л.П. Жумабаевдин пикири боюнча, «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамында жалпылык, добуштардын теңдиги, тике жабык добуш берүү, саясий партиялардын мүмкүндүктөр теңдиги сыяктуу шайлоолорду уюштуруунун жана өткөрүүнүн бардык эл аралык демократиялык принциптер сакталган. Кыргыз Республикасында Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоолорунда жабык тизмелердин пропорционалдуу шайлоо тутуму (сенек тизме) колдонулат, мында шайлоочу тек талапкерлердин тизмеси үчүн добуш берет. Тизмедеги талапкерлер партиянын съездинде бекитилген тартипте жайгаштырылат.

Андан тышкары, Л.П. Жумабаев көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 60-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жөнүндө чечим саясий партиянын съездинде жашыруун добуш берүү менен кабыл алынат, ага өлкөнүн бардык региондорунан делегаттар келип катышат, бул партиянын лидери тарабынан талапкерлердин тизмесин өзү билип түзүү мүмкүндүгүн жокко чыгарат деп белгилеген.

Көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 60-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык саясий партия көрсөткөн жана саясий партиянын колу жана мөөрү менен ырасталган талапкерлер тизмеси Кыргыз Республикасынын шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук шайлоо комиссиясына берилет. Андан кийин тизменин курамы жана жайгаштырылган тартиби талапкерлер тизмеден чыгып кетип эле кетпесе, калган учурда өзгөрүшү мүмкүн эмес.

Л.П. Жумабаев белгиленген конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 11-бөлүгү Кыргыз Республикасынын шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмеси каттоодон өткөндөн кийин 5 календардык күндөн кечиктирбестен саясий партиялардын аталышын, ошондой эле саясий партиянын атынан талапкерлердин тизмесине кирген талапкерлердин фамилиясын, аты-жөнүн (иштеген ишин) көрсөтүү менен талапкерлердин тизмесин каттоо жөнүндө билдирүү басма каражаттарында жарыялайт. Андан тышкары, көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 29-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык добуш берүү үчүн жайда шайлоо комиссиясы кереге көрнөктөрдү жасайт, аларда бардык талапкерлер, талапкерлердин тизмелерин каттаткан саясий партиялар жөнүндө маалыматтык материалдар жайгаштырылат.

№ 10-Р

Ошентип, Л.П. Жумабаев талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү А.Б. Абдураимова өтүнүчтө баяндалган жүйөлөр туурасында мындай деп түшүндүрмө берет.

Конституциялык Мыйзамга ылайык саясий партия көрсөткөн жана саясий партиянын колу жана мөөрү менен ырасталган талапкерлер тизмеси Кыргыз Республикасынын шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук шайлоо комиссиясына берилет. Андан кийин тизменин курамы жана жайгаштырылган тартиби талапкерлер тизмеден чыгып кетип эле кетпесе, калган учурда өзгөрүшү мүмкүн эмес. Мындай учурда мыйзамдын талаптарын эске алуу менен чыгып кеткен талапкердин ордуна саясий партиянын башка мүчөсү келет.

Конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Борбордук шайлоо комиссиясы документтер кабыл алынган күндөн тартып 10 календардык күн ичинде талапкерлердин тизмесин көрсөтүү тартибин конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келүүсүн текшерет жана талапкерлердин тизмесин каттоону жүзөгө ашырат же каттоодон баш тартуу жөнүндө жүйөлүү чечим чыгарат.

Борбордук шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин каттагандан кийин көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык 5 календардык күндөн кечиктирбестен саясий партиялардын аталышын, ошондой эле саясий партиянын атынан талапкерлердин тизмесине кирген талапкерлердин фамилиясын, аты-жөнүн (иштеген ишин) көрсөтүү менен талапкерлердин тизмесин каттоо жөнүндө билдирүү басма каражаттарында жарыялайт.

Демек, саясий партиялар көрсөткөн талапкерлер тизмеси жашыруун эмес, ачыктан ачык жарыяланууда ар бир шайлоочу аны менен тааныша алат.

Андан тышкары, конституциялык Мыйзамдын 29-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Добуш берүү үчүн жайда шайлоо комиссиясы кереге көрнөктөрдү жасайт, аларда бардык талапкерлер, талапкерлердин тизмелерин каттаган саясий партиялар жөнүндө маалыматтык материалдар жайгаштырылат.

Шайлоолор дайындалганга чейин шайлоочулар саясий партиялар, алардын программасы жана ар бир саясий партия көрсөткөн талапкерлердин тизмеси менен таанышуу максатында үгүттөө иш-чаралары жүргүзүлөт.

А.Б. Абдураимова мыйзамдарды депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүнүн так тартиби, шарттары аныкталган, ошондой эле депутаттык бош мандатын берүү тартиби көрсөтүлгөн.

Мыйзамдар мыйзамдын ченемдерин бузуу же андан четтегендик үчүн дайым жоопкерчиликти карайт, ушуга байланыштуу фактылар далилденгенде мыйзамда белгиленген чектен чыккан укукка каршы ар кандай аракеттер куугунтуктоого алынат.

Баяндалгандын негизинде, А.Б. Абдураимова талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук шайлоо комиссиясынын өкүлү Шаршеналы уулу А.

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

кийинкини белгилеген.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык Жогорку Кеңеш пропорционалдуу система боюнча 5 жылдык мөөнөткө шайлануучу 120 депутаттан турат. Шайлоонун жыйынтыктары боюнча саясий партияга парламентте 65тен көп эмес депутаттык мандат берилиши мүмкүн. Парламентке өтүү үчүн шайлоо босогосун кошуп алганда Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоонун тартиби конституциялык мыйзам менен аныкталат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясында конституциялык Мыйзам менен депутаттарды шайлоо тартиби гана эмес, парламентке өтүү үчүн шайлоо чеги да аныкталат деп белгиленген. Башкача айтканда, Шаршеналы уулу А. пикири боюнча, саясий партия үчүн парламентте орундун көрсөтүлгөнү, шайлоо чегинин белгилениши парламентке саясий партиялар шайланат деп аныктайт.

Пропорционалдуу тутум боюнча шайлоолорду өткөрүүдө депутаттык мандаттар талапкерлердин тизмесине берилген добуштардын пропорциясына жараша талапкерлердин тизмеси ичинде бөлүштүрүлгөндүгүнө байланыштуу, эгер бул тизмелер пайыздык чектен ашкан болсо, Шаршеналы уулу А. конституциялык Мыйзамда аныкталган саясий партиялардын парламентке өтүшү жөнүндө ченем укуктуу болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук шайлоо комиссиясынын пикири боюнча, талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгү менен ырасталат, анда саясий партиялар жарандардын саясий эркин билдирүүгө көмөк көрсөтөт, Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоого катышат деп айтылган.

Ушуга байланыштуу, Шаршеналы уулу А. Конституциянын көрсөтүлгөн ченемдеринин жыйындысы парламенттин депутаттарын пропорционалдуу тутум, саясий партиялар көрсөткөн талапкерлердин тизмеси боюнча тандоо тартибин болжогону толугу менен укук ченемдүү, жана конституциялык Мыйзамдын көрсөтүлгөн ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын пропорционалдуу шайлоонун принциптеринин белгиленген чектеринен чыкпайт.

Конституциялык Мыйзамдын 60-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин көрсөтүү укугуна шайлоону дайындоо жөнүндө чечим расмий жарыяланган күнгө чейин 6 айдан кем эмес мөөнөттө белгиленген тартипте мамлекеттик каттоодон өткөн жана же кайра каттоодон өткөн саясий партиялар ээ болот. Талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жөнүндө чечим саясий партиянын съездинде жашыруун добуш берүү менен кабыл алынат.

Конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү шайлоо күнүнө чейин 40 календардык күндөн кечиктирбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин Борбордук шайлоо комиссиясына саясий партиянын жетекчисинин колу жана саясий партиянын мөөрү менен күбөлөндүрүлгөн талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечимин берет.

№ 10-Р

Жогоруда баяндалгандан улам, Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлер тизмеси саясий партиянын жетекчиси эмес, саясий партиянын съезди тарабынан аныкталаары келип чыгууда.

Андан тышкары, конституциялык Мыйзамдын 60-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык кол тамга жана саясий партиянын мөөрү менен күбөлөндүрүлгөн саясий партия тарабынан көрсөтүлгөн талапкерлердин тизмеси Борбордук шайлоо комиссиясына берилет.

Конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык Борбордук шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин каттагандан кийин 5 календардык күндөн кечиктирбестен, саясий партиялардын аталыштарын, ошондой эле саясий партиядан талапкерлердин тизмесине киргизилген талапкерлердин фамилиясын, атын, атасынын атын, туулган жылын, ээлеген кызмат ордун (ишинин түрүн) көрсөтүү менен, талапкерлердин тизмесин каттоо жөнүндө билдирүүнү басма сөздө жарыялайт.

Ошондой эле Шаршеналы уулу А. 2018-2020-жылдарга карата шайлоолор жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын өркүндөтүү Стратегиясында жарандардын маалымдуулугун кеңейтүү жана партиялык чечимдеринин айкындыгын камсыз кылуу караштырылганын белгилеген. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары демилгелеген мыйзамдарда Стратегиянын пункттары да чагылдырылган. Маселен, «Саясий партиялар жөнүндө» Мыйзам долбоорунда негизги жоболорунун бири талапкерлерди көрсөтүүгө байланыштуу кабыл алынуучу чечимдердин айкындуулугун камсыз кылуу болуп саналат, бул түзөтүүлөр шайлоочуларга көбүрөөк маалымат алууга жана анын негизинде аң-сезимдүү тандоо жасоого жол берет.

Азыркы учурда конституциялык Мыйзамга талапкер, саясий партия талапкерлерди, талапкерлердин тизмесин каттоо күнүнөн тартып 5 күндөн кечиктирбестен бирден кем эмес республикалык мезгилдүү басма каражаттарында шайлоо алдындагы программасын жарыялоону, ошондой эле аны өзүнүн расмий сайтында жайгаштырууну талап кылган ченем киргизилген. Талапкердин, саясий партиянын жарыяланган шайлоо алдындагы программасы менен басылманын көчүрмөсү Борбордук шайлоо комиссиясына берилет.

Конституциялык Мыйзамдын 60-беренесинин 5-бөлүгүнүн экинчи абзацына ылайык талапкерлердин тизмеси Борбордук шайлоо комиссиясына берилгенден кийин, талапкерлердин чыгып кетүүлөрүнөн улам болуучу өзгөрүүлөрдү кошпогондо анын курамы жана ага талапкерлерди жайгаштыруунун тартиби өзгөртүлүшү мүмкүн эмес. Бул учурда чыгып кеткен талапкердин ордун ушул берененин 3-бөлүгүнүн талаптарын эске алуу менен партиянын башка мүчөсү ээлейт.

Ушуга байланыштуу, Борбордук шайлоо комиссиясынын өкүлү талапкерлердин катуу тизмесин сакталышын камсыз кылуу максатында, 2017-жылы тизмеден чыгам деген адам жазуу жүзүндөгү арызды жеке өзү берүү жолу менен, же жеке өзү берүүгө мүмкүн болбогон учурда бул багыттагы талаш-тартышты жокко чыгарган Борбордук шайлоо комиссиясына нотариалдык жактан күбөлөндүрүлгөн арызды ыйгарым укуктуу адам аркылуу берүү жолу менен талапкерлердин тизмеден чыгуу процедурасы такталган деп белгилеген.

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

Мында Шаршеналы уулу А. талапкерлердин ачык тизмесинин колдонулушу, арыздануучунун шайлоочу менен талапкердин жакын байланышына жасаган акценти аң сезимдүү тандоонун максатына жетүү үчүн жалгыз бир каражат эмес деп эсептейт.

Мыйзам чыгаруучу пропорционалдуу шайлоо тутумунун ар кандай түрүн аныктай алат, мына ушул парламент тарабынан анын саясий чечими болуп саналат. Жогорку Кеңеш тарабынан тийиштүү чечим кабыл алынган учурда талапкерлердин тизмеси ачык дагы болушу мүмкүн, бирок колдонуудагы тартип Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карама-каршы келген жери жок.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесине ылайык Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоо пропорционалдык тутум боюнча жүзөгө ашырылат, бул жерде шайлоо процессинин өзөктүү субъекти болуп саясий партия саналат.

Саясий партиялар жарандардын саясий эркин билдирүүгө көмөктөшөт, Жогорку Кеңештин депутаттарын, Президентти жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоодо катышат. Ал өзүнүн пикирин билдирүү үчүн жамааттык уюшулган платформа болушат. Партиялар мамлекеттик бийликтин мыйзам чыгаруу органдарын калыптандыруу процессинде өзгөчө орунга ээ, жарандардын пассивдүү шайлоо укугун жүзөгө ашырууну аралыктан жүргүзүшөт, ошондой эле мамлекеттик бийликтин мыйзам чыгаруу органында шайлоочулардын негизги тобунун кызыкчылыктарынын өкүлчүлүгүн камсыз кылышат.

Партия өзү коомдун бир бөлүгү болуп саналгандыктан белгилүү социалдык топтун кызыкчылыктарын чагылдырат, алага бийликте анын кызыкчылыктарын өкүлчүлүк кылуу боюнча ыйгарым укуктарын өткөрүп берет.

Ошентип, А.М. Курманбаева пропорционалдуу шайлоо тутуму шайлоочулардын партиялык тизмелер боюнча добуш берүүнү болжойт. Ар бир партия шайлоолордон кийин алган добушунун пропорционалдуу пайызына жараша мандаттын санына ээ болот.

Пропорционалдуу шайлоо укугу туунду принципти – шайлоо процессиндеги саясий партиялардын талапкерлеринин теңдик принцибин пайда кылат. Бул принципти жүзөгө ашыруу мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлануу, ошондой эле бул мүмкүндүктөрдү жүзөгө ашыруунун мамлекеттик кепилдиктерин түзүүдө бардык жарандар жана саясий партия үчүн бирдей укуктук шарттарды мыйзамдарда орнотуу менен камсыз кылынат.

Ушуга байланыштуу, А.М. Курманбаева кайрылуучу тараптын мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктун бузуу туурасында жүйөсүз, анткени, мурда белгиленип кеткендей, жарандар Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине шайлануу үчүн өзүнүн талапкерлерин көрсөтүүгө укугу болгон саясий партияларды түзүүгө укуктуу деп эсептейт.

Андан тышкары, А.М. Курманбаева мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнүн экинчи

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

абзацында бекитилген шайлоо укуктарынын принциптери бузулган эмес деп белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын пикирин угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 30-беренесинин 4-бөлүгү саналат:

«30-берене. Шайлоо бюллетени

4. Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоодо шайлоо бюллетенинде саясий партиялардын аталыштары чүчү кулакка аныкталгандай кезекте көрсөтүлөт».

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы 2011-жылдын 2-июлунда № 68 номер менен мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 2011-жылдын 5-июлундагы № 54 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык Кыргызстандын эли эгемендиктин ээси жана Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин бирден бир булагы болуп саналат (2-берененин 1-бөлүгү). Аны менен Баш Мыйзам Кыргыз Республикасынын конституциялык түзүлүшүнүн негизи катары бийлик элге таандык деп элдик бийликтин принцибин жарыялоодо жана эл өзү өзүнүн эгемен эркине жана нагыз кызыкчылыктарына ылайык ушул бийликти эркин жүзөгө ашыра алат.

Кыргызстандын эли өз бийлигин ушул Конституциянын жана мыйзамдардын негизинде түздөн-түз шайлоолордо жана референдумдарда, ошондой эле мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын системасы аркылуу жүзөгө ашырат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 2-бөлүгү).

Тикелей демократия мамлекеттин иштерин башкаруу маселелеринде түздөн-түз элдин эркин билдирүү формасында жүзөгө ашырылат, ал эми өкүлчүлүктүү демократия элдин эркин билдирген шайланма ыйгарым укуктуу өкүлдөр аркылуу элге өз бийлигин жүзөгө ашырууга жол берет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык элдик бийликтин жогорку деңгээлдеги көрүнүшү болуп эркин шайлоо саналат, эл шайлоо аркылуу жеке анын кызыкчылыгын чагылдырган жана мамлекеттин ишин натыйжалуу, бүтүндөй коом үчүн ачык жана жоопкерчиликтүү башкарууну ишке ашырган элдик бийликти түзүүгө катышат.

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

Ошентип, шайлоолор демократиялык мамлекеттин ажырагыс элементи катары элдик эгемендиктин негизги формасы, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын курууда, укук булагы катары өзгөчө ролу болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын жарандары шайлоочулук укуктук мамилелерге киришүү менен өзүнүн саясий эркин жана ага байланыштуу субъективдүү укуктарды жана кызыкчылыктарды гана жүзөгө ашырбастан, элдик бийликтин конституциялык принцибин дагы турмушка жүзөгө ашырууда.

Кыргыз Республикасынын жаранынын шайлоо жана шайлануу конституциялык укугун жүзөгө ашыруунун негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген принциптерге ылайык жашыруун добуш берүү менен жалпыга бирдей жана түздөн-түз шайлоо укугунун негизинде чыныгы эркин шайлоого катышуу мүмкүндүгү орун алган (2-берененин 4-бөлүгү, 52-берененин 1-бөлүгүнүн 2-пункту).

Келтирилген конституциялык жоболор эл аралык укуктун ченемдери менен үндөшүп турат. Маселен, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын 25-беренесине ылайык b пунктунда ар бир жаран жабык добуш берүүдө жалпыга бирдей жана тең шайлоо укугунун негизинде өткөрүлүп жаткан жана шайлоочулардын эркин билдирүүнү камсыз кылган нагыз мезгилдүү шайлоолордо кандайдыр бир кемсинтүүсүз жана негизделбеген чектөөлөрсүз добуш берүү мүмкүндүгү дагы, шайлануу укугу дагы болуу керек; Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 21-беренесине ылайык элдин эрки өкмөт бийлигинин негизи болуу керек деген жобону карайт, ал эрк жабык добуш берүү жолу менен жалпыга бирдей жана тең шайлоо укугунда добуш берүү эркиндигин камсыз кылган мезгилдүү жана жалган эмес шайлоолордо өзүн көрсөтүп турушу керек; Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин катышуучусу болгон мамлекеттерде демократиялык шайлоолордун, шайлоо укуктарынын жана эркиндиктеринин стандарттары жөнүндө Конвенциянын 1-беренесине ылайык жабык добуш берүүдө жалпыга бирдей жана түздөн-түз шайлоо укугунун негизинде элдик өкүлчүлүктүн органдарын түзүүдө жарандардын катышуусу бекитилген.

Жарандардын шайлоо укугу конституциялык-укуктук маанилүүлүгүнүн жогорку даражасына ээ болуу менен мамлекеттин иштерин башкарууда түздөн-түз катышуусунда ар бир конкреттүү шайлоочунун жеке кызыкчылыгын дагы, шайлоолордун объективдүү жыйынтыктарына жетишүүдө, анын негизинде элдик бийлик органдарын калыптандырууда жана легитимизациялоодо коомдук кызыкчылыкты дагы камтыйт.

Элдик бийлик принциби жана шайлоо укуктарынын конституциялык-укуктук табияты ченемдик-укуктук актыларды кабыл алуу аркылуу мамлекетти Кыргыз Республикасынын жарандары өзүнүн шайлоо укуктарын толук кандуу жүзөгө ашырылуусун жана Кыргызстан элинин эгемен эркинин шайлоолорунун жыйынтыктарынын негизинде акылга сыйар чагылуусуна алдын ала милдеттендирет.

3. Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык жарандардын Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилденген мамлекетти тикелей, же өзүнүнүн өкүлдөрү аркылуу башкарууда катышуу

№ 10-Р

укугун, өкүлчүлүктүү органдарга шайлоо жана ага шайлануу кошкондогу укугун жүзөгө ашыруунун ыкмаларын жана шарттарын аныктоо менен негизделбеген чектөөлөргө жана алар өзүнүн реалдуу мазмунун жоготпос үчүн ушул укуктардын маңызынын бурмалануусуна жол берүүгө укуктуу эмес. Мамлекет өлкөнүн кайсы бир өнүгүү этабындагы тарыхый шарттар менен аныкталып жаткан тийиштүү механизмдерди, каражаттарды жана усулдарды тандоодо дискрецияга ээ болот.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесине ылайык Жогорку Кеңештин депутаттары шайлоонун конституциялык мыйзам менен аныкталган тартибинде пропорционалдык тутум боюнча шайланышат. Аны менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы пропорционалдык тутум боюнча мезгилдүү өткөрүлүп жаткан шайлоолорду Жогорку Кеңешти түзүүнүн жалгыз мыйзамдуу ыкмасын таануу менен шайлоолорду уюштуруу, өткөрүү методун аныктоо жана жыйынтыктарын чыгаруу маселелерин мыйзам чыгаруучуга калтырууда.

Ошону менен бирге, бул жагдай мыйзам чыгаруучуга шайлоо тутумун куруу жана анын процедураларын аныктоо маселелеринде чексиз эркиндик берүү деп түшүндүрүлбөйт. Мыйзам чыгаруучу, конституциялык түзүлүштүн бири катары эркин жана калыс шайлоолор экендигинен келип чыксак, аларды атаандаштык жана айкындык шарттарында акылга сыйган мезгилдүүлүк өткөрүп туруу зарылдыгын болжойт, бул жаатта жарандардын шайлоо укуктарын жана шайлоочулардын эркин билдирүүсүнүн натыйжаларын бурмалануусуна жол бербестен демократиялык шайлоолордун жыйынтыктары боюнча түзүлгөн элдик бийлик органдарынын легитимдүү тиешелүү деңгээлде кепилдеген укуктук жөнгө салууну орнотууга, демократиялык, укуктук мамлекетте шайлоолордун табиятын жана касиетин эске алууга, Кыргыз Республикасынын Конституциясында жана эл аралык пактыларында орнотулган шайлоо укуктарынын принциптерин карманууга, калыс жана адекваттуу процедураларды орнотууга милдеттүү.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын көрсөтмөлөрүн өнүктүрүүдө Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан Кыргыз Республикасынын жарандарынын шайлоо укуктарынын жүзөгө ашырылуусунун тартибин аныктаган, Кыргыз Республикасынын Конституциясы орноткон шайлоо тутумунун үлгүсү алкагында Кыргыз Республикасынын Президентин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоолорун даярдоого жана өткөрүүгө жана шайлоолордун жыйынтыктарын чыгарууга байланыштуу мамилелерди жөнгө салган «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамын кабыл алган.

Жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 60-беренесине ылайык Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин көрсөтүү шайлоо дайындалган күндөн тартып башталат жана шайлоо күнүнө 45 календардык күн калганда аяктайт. Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин көрсөтүү укугуна шайлоону дайындоо жөнүндө чечим расмий жарыяланган күнгө чейинки мөөнөттө юстиция органдарында белгиленген

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

тартипте каттоодон өткөн жана же кайра каттоодон өткөн саясий партиялар ээ болот. Кол тамга жана саясий партиянын мөөрү менен күбөлөндүрүлгөн саясий партия тарабынан көрсөтүлгөн талапкерлердин тизмеси Борбордук шайлоо комиссиясына берилет. Талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жөнүндө чечим саясий партиянын съездинде жашыруун добуш берүү менен кабыл алынат. Мында партия талапкерлердин тизмесин түзүүдө бир жыныстагы адамдардын, жаштардын, ар кандай улуттагы адамдардын жана ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген адамдардын пропорционалдуу өкүлчүлүгүн эске алууга милдеттүү. Талапкерлердин тизмеси Борбордук шайлоо комиссиясына берилгенден кийин, талапкерлердин чыгып кетүүлөрүнөн улам болуучу өзгөрүүлөрдү кошпогондо анын курамы жана ага талапкерлерди жайгаштыруунун тартиби өзгөртүлүшү мүмкүн эмес. Бул учурда чыгып кеткен талапкердин ордун жогоруда көрсөтүлгөн талаптарды эске алуу менен партиянын башка мүчөсү ээлейт («Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 60-беренесинин 3-бөлүгү).

Борбордук шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жана бекитүү тартибин жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келүүсүн текшерет жана талапкерлердин тизмесин каттоону жүзөгө ашырат же каттоодон баш тартуу жөнүндө жүйөлүү чечим чыгарат.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнөн келип чыккандай Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоолордо шайлоо бюллетенинде чүчү кулак аныктаган кезекте саясий партиялардын аталыштары көрсөтүлөт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын колдонуудагы шайлоо мыйзамдарына ылайык талапкерлердин тизмесин түзүү тартибинен, добуш берүүнүн мазмунунан (партияга добуш берүү үчүн), аймактын өлчөмүнөн, алынган добуштарды мандатка которуу эрежелеринен келип чыкса, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын жабык тизме боюнча шайлоонун пропорционалдуу тутуму орнотулганы келип чыгууда.

Пропорционалдуу тутум болуп партиялар топтогон добуштардын пропорциясына жараша мандаттары бөлүштүрүлгөн партиялык өкүлчүлүк аркылуу мамлекеттик бийликтин шайлоо органдарын түзүү ыкмасы саналат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы бул шайлоо тутумунун конституциялык укуктук маңызы туурасында өзүнүн көз карашын бир нече жолу билдирген, атап айтканда, 2014-жылдын 22-сентябрындагы Чечиминде шайлоо процессинин негизги субъектилери болуп айрым талапкерлер эмес, добуш үчүн күрөшкө түшкөн талапкерлер тизмесин камтыган саясий партиялар саналат деп көрсөтүлгөн. Пропорционалдуу шайлоо тутумунун алкагында саясий партиялардын талапкерлерди (талапкерлер тизмесин) көрсөтүү укугу бул тутумдун укуктук табиятында турат.

Пропорциялык шайлоо системасы боюнча өткөрүлгөн шайлоолордо

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

шайлоочулар саясий партия тарабынан көрсөтүлгөн талапкерлерге добуш беришет. Уткан тизмедеги мандаттар алардын тизмеде жайгашуусундагы кезеги боюнча талапкерлердин ортосунда бөлүштүрүлөт. Ошентип, ар бир жаран Конституцияда кепилденген шайланууга болгон укугун талапкер катары партиялык тизме аркылуу ишке ашырып, шайлоонун жыйынтыгы боюнча депутаттык статуска ээ боло алат (2014-жылдын 24-сентябрындагы, 2014-жылдын 4-сентябрындагы Чечимдер).

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилгендей демократиянын мазмундуу мүнөзү болуп идеологиялык жана саясий көп түрдүүлүк, көп партиялуулук саналат, ал эми саясий партиялар өзү болсо укуктук мамлекеттин алкагында жана Конституция менен белгиленген формаларда иштей турган зарыл институт болот (4-берененин 1, 2, 3-бөлүктөрү).

Саясий партиялардын ишмердиги элдик (саясий) бийликти уюштурууга жана иштөөгө түздөн-түз байланыштуу болот, алардын бардыгы бийлик мамилелерине аралашкан, ошол эле учурда жарандык коомдун алкагында ыктыярдуу бирикмелер болгондуктан жарандарга коомдун саясий турмушуна катышуусун, жарандык коом менен мамлекеттин саясий алакасын, саясий тутумдун бүтүндүгүн жана омоктуулугун камсыз кылган өкүлчүлүктүү демократиянын зарыл институту катары чыгат.

Пропорционалдуу шайлоо тутумунун өзгөчөлүгү - талапкерлердин тизмесин көрсөтүү жана бекитүү аркылуу жарандардын шайлоо укуктарын жүзөгө ашырган расмий субъект катары саясий партиялардын легитимизациясын камсыз кылганында турат.

Саясий партиялардын талапкерлер тизмесин көрсөтүү жана бекитүү процедурасы татаал укуктук мамилелердин тутумун калыптандырат, ага партиялар өзү, депутаттар, ошондой эле шайлоонун өзү өткөрүлгөнгө чейин эле шайлоочулар да катышат, аны менен алар бүткүл шайлоо процессинин ажырагыс бөлүгү болуп калышат.

Нагыйжада, жабык тизмелер боюнча пропорционалдуу тутум электоратка реалдуу таасирине жараша өлкөнүн саясий күчтөрүнүн бүтүндөй түркүмүн парламентте чагылдырууга жана аздыктын парламентте өзүнүн өкүлдөрүнүн болушуна, шайлоо процессинин бардык субъектилеринин жамааттык жана жеке кызыкчылыктарынын акылга сыйган балансына жетишүүгө, көп партиялуулукту, идеологиялык жана саясий плюрализмди өнүктүрүүгө, саясий партиялар ортосунда мүмкүндүктөрдүн бирдейлигин жана чыныгы атаандаштыкты камсыз кылууга жол берет.

Ошол эле учурда, кайрылуучу тараптын партиялык жетекчилердин колунда бийликтин ашкере болушу менен жана жеке курам менен талапкерлердин тизмедеги кезегине таасир этүү мүмкүндүгү менен, партиялык депутаттардын шайлоочулар менен жана конкреттүү региондор менен байланышын жоготуу менен, парламентке белгисиз же жагымсыз адамдардын келиши менен мүнөздөлгөн мыйзам чыгаруучу тарабынан тандап алынган пропорционалдуу шайлоо тутумунун түркүмүнүн белгилүү кемчиликтери бар деген жүйөлөрү менен макул болбой коюуга болбойт.

Бул туурасында жабык тизмелер боюнча шайлоолордун пропорционалдуу тутумун кабыл алган бардык өлкөлөр үчүн ушул көрсөтүлгөн терс көрүнүштөр

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

таандык экенин белгилеп кетүүгө тийиш.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамда жабык тизмелер боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоонун белгиленген пропорционалдык тутуму эл аралык стандарттарга карама-каршы келбейт жана жарандардын мамлекеттик бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого жана ага шайланууга конституциялык укуктарынын чектелишине же бузулушуна алып келиши мүмкүн эмес.

Саясий партиялардын атынан кирген талапкерлердин жеке маалыматтарынын шайлоо бюллетенине кирбегендигин маалыматты шайлоочулардан жашыруу же аны жабык деп кароо болбойт.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык Борбордук шайлоо комиссиясы талапкерлердин тизмесин каттагандан кийин 5 календардык күндөн кечиктирбестен, саясий партиялардын аталыштарын, ошондой эле саясий партиядан талапкерлердин тизмесине киргизилген талапкерлердин фамилиясын, атын, атасынын атын, туулган жылын, ээлеген кызмат ордун (ишинин түрүн) көрсөтүү менен талапкерлердин тизмесин каттоо жөнүндө билдирүүнү басма сөздө жарыялайт. Андан тышкары, Добуш берүү үчүн жайда шайлоо комиссиясы кереге көрнөктөрдү жасайт, аларда бардык талапкерлер, талапкерлердин тизмелерин каттаткан саясий партиялар жөнүндө маалыматтык материалдар жайгаштырылат (конституциялык Мыйзамдын 29-беренесинин 3-бөлүгү). Бул маалымат бардык шайлоочулар үчүн ачык.

Шайлоо алдындагы үгүт кампаниясынын мезгилинде депутаттыкка болгон бардык талапкерлер жөнүндө толук маалымат, ошондой эле ар бир партиянын шайлоо алдындагы программасы ар бир шайлоочуга Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында уруксат берилген бардык каражаттар менен жеткирилет, аны менен шайлоо процессинин ачыктыгы камсыз кылынат. Демек, арыздануучунун саясий партиялар тарабынан көрсөтүлгөн талапкерлер туурасында шайлоочулар маалыматка ээ болбой калышууда деп айткан сөздөрү жараксыз.

Кабыл алынган шайлоо тутумунун өзгөчөлүгү шайлоочу өзүнүн чындап каалаганын билдирүү үчүн бүткүл шайлоо процессинин жигердүү катышуучусу болуу зарыл, бирок мындай укуктук жөнгө салуу жарандардын, талапкерлердин өзү жана алар тууралуу маалыматтын жабык формасы шайлоочу укугуну чектөө катары каралышы мүмкүн эмес деп таанылууга тийиш.

Шайлоо күнүнө карата 21 жашка чыккан, шайлоого укугу бар Кыргыз Республикасынын жараны Жогорку Кеңештин депутаты болуп шайлана алат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесинин үчүнчү абзацы) деген конституциялык жобо депутаттыкка болгон талапкерлер жөнүндө жеке маалыматтар милдеттүү тартипте көрсөтүлүшү керек деп билдирбейт. Колдонуудагы шайлоо тутумунун үлгүсүндө депутаттыкка барган талапкерлердин жеке маалыматтарын шайлоо бюллетенинде көрсөтүлбөгөндүгү шайлоо учурунда шайлоочунун эрки жана катталган

2019-жылдын
4-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 10-Р

талапкерлердин тизмеси ортосунда кечип өткүс кырдаалды түзбөйт, анткени тизмеде талапкердин көрсөтүлгөнүнө же көрсөтүлбөгөнүнө карабастан шайлоочу саясий партия көрсөткөн бүтүндөй тизме үчүн добуш берет, бул жарандардын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешти шайлоо жана ага шайлануу конституциялык укугунун жүзөгө ашырылуусуна жолтоо болбойт.

Жалпы шайкештикке жетишүү максатында пропорционалдуу шайлоо тутумунун кайсы бир түркүмүн тандоо жана аны мамлекеттин конкреттүү социалдык-саясий шарттары жана негиздери Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген саясий тутумдун өнүгүү өзгөчөлүгүнө жараша тийиштүү шайлоо процедураларынын мыйзамдарда бекитилиши мыйзам чыгаруучунун дискрециялык ыйгарым укуктарына таандык. Мыйзам чыгаруучу мындай шайлоо процедураларынын кайсы бир түрлөрүн колдонууда шайлоолордун конституциялык-укуктук табиятына шайкеш келген шайлоонун жыйынтыктары боюнча шайлоочулардын реалдуу эркин билдирүүнү камсыз кылган тийиштүү кепилдиктерди кароону милдеттенет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи жана үчүнчү абзацына карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

№ 11-Р

Максатбек Мергенбаевич Жорокулов, Ксения Леонидовна Тишинина, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ачык акционердик коому, Бермет Тазабековна Джаныкулованын кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тараптар – Максатбек Мергенбаевич Жорокулов, Ксения Леонидовна Тишининанын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Бектур Камильевич Осмонбаев жана Тилек Алмазбекович Алмазбековдун, Бермет Тазабековна Джаныкулова жана анын ишеним кат боюнча өкүлү Нурбек Акбарович Токтакунов, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ачык акционердик коомунун (мындан ары - «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы») ААК) ишеним кат боюнча өкүлү Евгений Энгельсович Городецкийдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаев, Орозобек уулу Максаттын;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Латип Пазылович Жумабаев, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Асель Бекназаровна Абдураимова, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбурович Исаков, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого М.М. Жорокулов, К.Л. Тишинина, Б.Т. Джаныкулова, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы ААКтын өтүнүчтөрү себеп болду.

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы А.О. Нарынбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 26-февралында М.М. Жорокуловдун Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

М.М. Жорокуловдун кайрылуусунун мазмунунан келип чыккандай, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 332-беренесинде бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтому бузуу үчүн жоопкерчиликке тартылган адам, жабырлануучу тарабынан, ошондой эле алардын мыйзамдуу өкүлү тарабынан райондук (шаардык) сотко даттанылышы мүмкүн деп караштырган.

Бирок, ошол эле учурда, жогоруда аталган кодекстин 333-беренесинин 3-бөлүгү бузуу субъекттеринин даттануусун кароонун жыйынтыгы боюнча чыгарылган райондук (шаардык) соттун чечими акыркы болуп саналат деп белгилеп, андан ары жогору турган сотторго ага даттанууга тыюу салат. Муну менен, аталган ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунда бекитилген, эч кандай чектелүүгө тийиш эмес жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун чектеп, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген соттук коргонуу укугун бузууда.

Арыздануучунун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу соттук коргонуу укугу менен өз ара тутумдук байланышта турат жана адамдын жана жарандын бардык калган укуктары менен эркиндиктеринин кепилдиги болуп саналып, жарандардын адилеттүү сотко, мамлекетке жана мыйзамдарга ишенимин арттырууга өбөлгө түзөт.

Андан тышкары, ал өз кайрылуусунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын, анын 2016-жылдын 11-майындагы чечиминде баяндалган укуктук көз карашын келтирген, ага ылайык укук субъекттеринин укуктары жана милдеттериндеги айырмачылыктарга алып келген укуктук жөнгө салуунун ар кандай дифференциациясы мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарын, анын ичинде, эгер айырмачылыктар объективдүүлүк жагынан

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

орундуу, негиздүү жана конституциялык маанилүү максаттарды көздөгөн болсо, ал эми андай максаттарга жетишүү үчүн колдонулуп жаткан укуктук каражаттар аларга өлчөмдөш болсо, анда айырмачылыктарга жол берилет деген теңдик принцибинен келип чыккан талаптарды сактоо менен жүзөгө ашырылышы керек. Бирок, М.М. Жорокуловдун пикири боюнча, талашылып жаткан ченемде каралган чектөө конституциялык маанилүү максаттарды көздөбөйт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 9-апрелиндеги аныктамасы менен кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Ошондой эле, 2019-жылдын 26-апрелинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына К.Л. Тишининанын Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

К.Л. Тишинина талашылып жаткан ченем менен бузуу жөнүндө иш боюнча соттук чечимге жогору турган соттук инстанцияларга даттануу укугу негизсиз чектелип жатканын күбөлөндүргөн М.М. Жорокуловдун жүйөлөрү сыяктуу аргументтерди келтирүүдө.

Ошону менен бирге, арыздануучу Кыргыз Республикасы катышуучусу болгон Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 7-беренеси менен ар бир адам ага конституция же мыйзам менен берилген анын негизги укуктары бузулган учурларда компетенттүү улуттук соттор аркылуу укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүгө укуктуу деп орнотулганын белгилейт.

Ошондой эле, Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактка ылайык, бул Пактка катышуучу болгон ар бир мамлекет Пактта таанылган укуктары жана эркиндиктери бузулган ар бир адамга укуктук коргоонун натыйжалуу каражатын камсыз кылууга жана соттук коргоонун мүмкүнчүлүктөрүн өркүндөтүүгө, компетенттүү бийлик тарабынан укуктук коргоо каражаттарын алар берилген учурда колдонууну камсыз кылууга милдеттенет.

Бирок, арыздануучунун пикири боюнча, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунун жана эл аралык ченемдердин талаптарын бузуу менен жарандардын конституциялык укуктарын жүзөгө ашырууга негизсиз жана өлчөмдөш эмес чектөөнү караштырат жана жаранды бузуу жөнүндө ишти жогору турган соттук инстанцияларда кайра каратуу укугунан ажыратат. Соттук коргонууга жана соттор тарабынан мыйзамдуу жана негиздүү чечимдерди чыгарууга болгон

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

конституциялык укукту жүзөгө ашыруунун чыныгы кепилдиктеринин бири болуп чечимдерге жогору турган соттук инстанцияларга даттануу укугу эсептелет. Ошону менен бирге, кээ бир учурларда ишти сотто кароодо мыйзамды туура эмес чечмелөөнүн, колдонуунун же болбосо иштин анык жагдайларын жетишсиз изилдөөнүн натыйжасында кетирилген, мыйзамсыз же негизсиз чечимдерди чыгарууга алып келген каталар болот. Андан тышкары, соттук чечимдерге жогору турган соттук инстанцияларга даттануу жарандарга ишти кароонун жүрүшүндө жаңы далилдерди келтирүүгө мүмкүнчүлүк берет.

К.Л. Тишинина жарандык, жазык жана административдик сот өндүрүштөрүнүн алкагында соттук актыларга жогору турган соттук инстанцияларга даттануу мүмкүнчүлүгү бар, ошол эле убакытта Бузуулар жөнүндө кодексте мындай мүмкүнчүлүк жок, бул эч кандай чектелүүгө жатпаган соттук коргонуу укугун кепилдеген Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун талаптарын бузат деп эсептейт.

Мындан тышкары, анын пикири боюнча, талашылып жаткан ченем бардыгынын мыйзам жана сот алдындагы теңдигин кепилдеген Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн жоболорун бузат.

Ошондой эле, арыздануучу тарабынан жүйө катары Конституциялык палатанын, анын 2014-жылдын 19-декабрындагы чечиминде чагылдырылган укуктук көз караштары келтирилүүдө, аларга ылайык сот адилеттүүлүгү өз маңызы боюнча андай деп, адилеттүүлүктүн талаптарына жооп берген жана укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүү шарттарында гана таанылышы мүмкүн, мыйзам чыгаруучу соттук актыларга даттануунун тартибин камсыз кылган соттук инстанциялардын тутумун түзүү аркылуу мыйзамдуу, негиздүү жана адилеттүү соттук актыларды чыгарууну камсыз кыла турган механизмди орнотууга милдеттүү. Соттук териштирүүнүн жүрүшүндө чыгарылган биринчи инстанциядагы соттун токтомдоруна даттануунун негизги багыты болуп алардын каталыгын (мыйзамсыздыгын жана негизсиздигин) өз убагында жоюу зарылдыгы жана бузулган укуктарды ыкчам калыбына келтирүү, жазык ишин акылга сыяр мөөнөт ичинде кароо үчүн тоскоолдуктарды жоюу саналат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, К.Л. Тишинина Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 7-июнундагы аныктамасы менен бул кайрылуу да өндүрүшкө кабыл алынган.

Жогоруда көрсөтүлгөн кайрылууларда баяндалган талаптар өз ара байланышта болгонун эске алуу менен, судья-бандамачынын 2019-жылдын 2-июлундагы аныктамасы менен бул иштер бир конституциялык сот өндүрүшүнө бириктирилген.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 19-августунда Б.Т. Джаныкулованын Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 27-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучу, 2019-жылдын 1-январында колдонууга киргизилген Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодекси бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна бузуу үчүн жоопкерчиликке тартылган адам, жабырлануучу тарабынан, ошондой эле алардын мыйзамдуу өкүлү тарабынан райондук (шаардык) сотко даттануу мүмкүндүгүн караганын белгилейт. Мында көрсөтүлгөн Кодекстин 333-беренесинин 3-бөлүгүндө бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна даттанууну кароонун жыйынтыгы боюнча кабыл алынган соттун чечими акыркы болуп саналат деп каралган. Ушуга байланыштуу, арыздануучу талашылып жаткан ченем тарабынан биринчи инстанциядагы соттун чечимине жогору турган сотторго даттануу укугу чектелүүдө деп болжойт. Ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пунктары жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу жана соттук коргонуу укуктары эч чектелүүгө тийиш эмес деп кепилдик кылат.

Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 27-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык укукка каршы аракеттерди жасоодо күнөөлүү деп таанылган ар бир адам ишин мыйзамга ылайык жогору турган сотто кайра каратууга укуктуу деп эсептейт.

Б.Т. Джаныкулова белгилегендей, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарын да бузууда, ага ылайык ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет.

Арыздануучу өзүнүн кайрылуусунда Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдердин жоболорун, анын ичинде Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8-беренесинин ченемдерин келтирүүдө, ага ылайык ар бир адам ага конституция жана мыйзамдар менен берилген негизги укуктары бузулган учурда аларды компетенттүү улуттук соттор аркылуу натыйжалуу калыбына келтирүүгө укуктуу.

Арыздануучу бардык башка конституциялык укуктар менен эркиндиктерге карата камсыздоочу-калыбына келтирүүчү функцияны аткарган адам менен жарандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттик коргоонун универсалдуу укуктук каражаты болгон соттук коргонуу укугу, жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу, жарандардын сот адилеттигине жетишүүсүнө кедерги боло турган ченемдердин кабыл алынуусун болтурбоо маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук көз караштарын келтирүүдө.

Ошентип, арыздануучу, Конституциялык палатанын 2014-жылдын 31-октябрындагы чечиминен соттук коргонуу укугун таасирдүү кепилдөө болуп жогору турган сотто ишти кайра каратуу мүмкүнчүлүгү саналаары келип чыгууда деп эсептейт. Мындан улуттук укуктук тутумда соттук

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

инстанциялардын, даттануунун ирети жана процедурасынын, жогору турган сот тарабынан соттук актыларды жокко чыгаруу же өзгөртүү үчүн негиздердин, жогору турган соттордун ыйгарым укуктарынын болушу менен чагылдырылган, ишти жогору турган сотто кайра каратуу мүмкүнчүлүгүнө укук болбосо, соттук коргонуу укугу толугу менен жүзөгө ашырылбайт деген келип чыгууда.

Б.Т. Джаныкулова Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодекси колдонууга киргизилген күндөн тартып Кыргыз Республикасынын аймагында жашаган жарандар жана адамдар бузуулар жөнүндө иштер боюнча биринчи инстанциядагы соттордун чечимдерине даттануу мүмкүндүгүнөн ажырашты деп эсептейт. Башка сөз менен айтканда, жогоруда аталган субъектилерди укук бузууда күнөөлүү деп тааныган биринчи инстанциядагы соттордун чечимдери андан ары даттанылбайт дегенди билдирет. Өз кезегинде, даттануу институту сот адилеттигинин сапатын жогорулатуу жана тобокелчиликти азайтуу максатында түзүлгөн болуучу. Ошентип, анын пикири боюнча, биринчи инстанциядагы соттун жумушундагы кандайдыр бир деңгээлде мерчемдүү кемчиликтерди толугу менен жокко чыгаруу мүмкүн эмес. Ошон үчүн сот өндүрүшү жана аны жөнгө салган процесстик укук атайын «сын-пикир» жана соттук каталарды жоюу ыкмасыз иштей албайт, дал ушул милдетти Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген даттануу институту аткарат. Анын Бузуулар жөнүндө кодексте жоктугу процесстик жана материалдык ченемдердин бузулушу менен чыккан чечимдердин пайыздык көрсөткүчүнүн көбөйүшүнө, демек жеке жана юридикалык жактардын укуктарынын көптөгөн бузулууларына алып келүүдө. Арыздануучу сот адилеттигинин башкы милдети, адилеттүү жана объективдүү соттоо аткарылбай жатат деп эсептейт.

Баяндалгандын негизинде, Б.Т. Джаныкулова Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 27-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 28-августундагы аныктамасы менен бул кайрылуу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган, өтүнүчтү калган бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Жогоруда аталган иштерди кароого даярдоонун жүрүшүндө 2019-жылдын 19-августунда «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы ААКтын Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Экологиялык жана техникалык коопсуздук боюнча Мамлекеттик

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

инспекциянын Бишкек шаары боюнча Региондор аралык башкармалыгы тарабынан 2018-жылдын 26-июлунда «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ААКка карата текшерүүнүн жыйынтыгы боюнча бузууларды четтетүү жөнүндө көрсөтмө берилген, 2018-жылдын 10-августунда административдик укук бузуу жөнүндө протокол түзүлгөн, 2018-жылдын 13-августунда административдик жаза чарасын колдонуу жөнүндө токтом чыккан деп белгилейт.

2018-жылдын 5-ноябрында «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ААК 2018-жылдын 13-августундагы жогоруда көрсөтүлгөн токтомду жараксыз деп таануу арызы менен Бишкек шаарынын Райондор аралык сотуна кайрылган. Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2019-жылдын 28-февралындагы аныктамасы менен административдик иш соттуулугу боюнча Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотуна өткөрүлүп берилген. Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун 2019-жылдын 15-майындагы токтому менен 2018-жылдын 13-августундагы жогоруда аталган токтом өзгөртүүсүз, ал эми «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы ААКтын арызы канааттандыруусуз калтырылган. Соттун бул токтомуна «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ААК апелляциялык даттануусун берген, ал Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун 2019-жылдын 31-июлундагы каты менен, сот кабыл алган чечим акыркы болуп саналат деп караштырган Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн негизинде арыздануучуга кайтарылып берилген.

Муну менен, кайрылуусубъектинин пикири боюнча, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ААК Конституцияга ылайык эч кандай чектелүүгө тийиш болбогон ишти жогору турган сотто кайра каратуу жана соттук коргонуу конституциялык укуктарынан ажыратылган болуучу.

Баяндалгандын негизинде, Е.Э. Городецкий Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 28-августундагы аныктамасы менен бул кайрылуу да өндүрүшкө кабыл алынган.

Жогоруда көрсөтүлгөн кайрылууларда баяндалган талаптар өз ара байланыштуу болгонун эске алуу менен судья-баяндамачынын 2019-жылдын 3-сентябрындагы аныктамасы менен бул иштер бир конституциялык сот өндүрүшүнө бириктирилген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы соттук отурумда К.Л. Тишининанын кызыкчылыктарын көздөгөн Б.К.

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Осмонбаевдин талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесинин 1 жана 3-бөлүктөрүнө да ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө оозеки өтүнүчүн канааттандырган.

Кайрылуучу тараптан чыгып сүйлөгөн М.М. Жорокулов, Б.Т. Джаныкулова, Е.Э. Городецкий, Б.К. Осмонбаев, Т.А. Алмазбеков, Н.А. Токтакунов өз талаптарын колдошту жана аларды канааттандырууну суранышууда.

Жоопкер тараптын өкүлү Орозобек уулу Максат арыздануучулардын жана алардын өкүлдөрүнүн жүйөлөрү менен макул болбостон, кийинкидей пикирин билдирген.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 313-беренесине ылайык ыйгарым укуктуу орган бузуулар жөнүндө иш боюнча өндүрүштүн катышуучуларынын катарына кирет. Каралып жаткан Кодекстин 329-беренесине ылайык бузуу жөнүндө ишти карап чыгып, ыйгарым укуктуу орган иш боюнча кагаз түрүндө же болбосо электрондук колтамга менен күбөлөндүрүлгөн электрондук документ формасында токтом чыгарат.

Ыйгарым укуктуу орган (кызмат адамы) 331-3-беренесине ылайык ишти кароо же башка процесстик аракеттерди жүзөгө ашыруу башталганга чейин жыйырма төрт сааттан кечиктирбестен кабарландыруу аркылуу бузуулар жөнүндө иш боюнча өндүрүштүн катышуучуларына ишти кароонун датасы жана орду, айрым процесстик иш-аракеттер тууралуу билдирет, аларды ишти кароого же башка процесстик иш-аракеттерди жүзөгө ашырууга катышууга чакырат.

Ошондой эле, бузуу жасагандыгы үчүн жоопкерчиликке тартылып жаткан адам жана жабырлануучу бузуу жөнүндө иш боюнча өндүрүш мезгилинде бир катар процесстик укуктарга ээ (314-317-беренелер).

Ошону менен бирге, бузуу жөнүндө иш боюнча өндүрүштүн көрсөтүлгөн катышуучулары тарабынан Бузуулар жөнүндө кодексте каралган учурлардан тышкары, бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтому райондук (шаардык) сотко даттанылышы мүмкүн (332-берене).

Кыргыз Республикасынын бузуулар жөнүндө кодексинин 335-беренесине ылайык райондук (шаардык) соттун судьясы бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна даттанууну карап чыгып, төмөнкүдөй чечимдердин бирин кабыл алат: 1) бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду - өзгөртүүсүз, ал эми даттанууну - канааттандыруусуз калтыруу тууралуу; 2) бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду - жокко чыгаруу жана бузуу жөнүндө иш боюнча өндүрүштү - токтотуу тууралуу.

Ошентип, жоопкер тараптын өкүлү жогоруда көрсөтүлгөн жоболор жарандын кепилденген соттук коргонуу, ошондой эле ишти кайра каратуу конституциялык укуктарынын жүзөгө ашырылуусуна көмөк болот деп белгилейт.

Жасалган бузуунун мүнөзүн, ошондой эле аны менен келтирилген зыяндын анчалык маанилүү болбогондугун эске алып, Бузуулар жөнүндө кодексин процесстик бөлүгү бузууларды тариздөө жана кароонун процесстик формасын жөнөкөйлөтүү жана тездетүү максатында иштелип чыккан.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясында орун алган мыйзам

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

жана сот алдындагы теңдик жөнүндө (16-берененин 3-бөлүгү); жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратууга, соттук коргонууга чектөөнүн жоктугу жөнүндө (20-берененин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пункттары) жана Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган укуктар менен эркиндиктерди соттук коргоого кепилдиктер жөнүндө (40-берененин 1-бөлүгү) ченемдерге карама-каршы келбейт деп эсептейт, анткени мамлекеттик ыйгарым укуктуу органдардын чечимдери райондук (шаардык) соттордо бузуулар жөнүндө иштерди кароодо соттук текшерүүдөн өткөрүлөт. Жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратууга чектөөнүн жоктугу бөлүгүндө, бул учурда ал жазык сот өндүрүшүнө тийиштүү деп эсептейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде Орозобек уулу Максат арыздануучулардын Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүн конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө өтүнүчтөрүн канааттандыруусуз калтырууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин экинчи өкүлү А.Т. Молдобаев Орозобек уулу Максаттын көз карашын колдоду.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Л.П. Жумабаев кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болду жана кийинкидей түшүндүрмө берди.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине ылайык Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат, Конституциянын негизинде конституциялык мыйзамдар, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар кабыл алынат. Демек, Кыргыз Республикасында бардык укуктук актылар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына ылайык келиши керек.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 14-беренесинин 3-пунктуна ылайык юридикалык жана жеке жактар бузуу субъектери болуп саналат.

Мыйзам чыгаруучу көрсөтүлгөн Кодексте бузуу субъектерине бузуу жөнүндө иштер боюнча кабыл алынган ыйгарым укуктуу органдардын чечимдерине сотко даттануу укугун берген.

Бирок, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү райондук (шаардык) сот тарабынан кабыл алынган чечим акыркы болуп саналат деп орнотуу менен ишти жогору турган сотто кайра каратуу укугун жана соттук коргонуу укугун чектөөгө тыюу салган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карама-каршы келүүдө.

Анын пикири боюнча, адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн, бирок талашылып жаткан ченемде каралган чектөө жогоруда көрсөтүлгөн максаттарды көздөбөйт.

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Л.П. Жумабаев Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пункттарына, 27-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Исаков арыздануучулардын жүйөлөрү менен макул болду жана каралып жаткан маселе боюнча кийинкидей көз карашын билдирди.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 7-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык бузуу жасагандыгы үчүн жоопкерчиликке тартуу ыйгарым укуктуу органдар тарабынан Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде жана башка мыйзамдарда белгиленген алардын ыйгарым укуктарынын негизинде жана чектеринде жүзөгө ашырылат.

Ыйгарым укуктуу орган тарабынан бузуулар жөнүндө иштерди кароо Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 45-главасында орнотулган тартипке ылайык жүзөгө ашырылат. Бузуу жөнүндө ишти карап чыгып, ыйгарым укуктуу орган төмөнкүдөй токтомдордун бирин чыгарат: жаза чарасын колдонуу жөнүндө, иш боюнча өндүрүштү кыскартуу жөнүндө, туумду эсептөө жөнүндө.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде каралган учурларды кошпогондо, бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтому бузуу үчүн жоопкерчиликке тартылган адам, жабырлануучу тарабынан, ошондой эле алардын мыйзамдуу өкүлү тарабынан, райондук (шаардык) сотко даттанылышы мүмкүн.

Бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна даттанууну карап чыгып, райондук (шаардык) соттун судьясы төмөнкүдөй чечимдердин бирин кабыл алат: бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду - өзгөртүүсүз, ал эми даттанууну - канааттандыруусуз калтыруу тууралуу, же болбосо бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду - жокко чыгаруу жана бузуу жөнүндө иш боюнча өндүрүштү - токтотуу тууралуу.

Даттанууну кароонун натыйжалары боюнча чечим токтом түрүндө чыгарылат жана токтоосуз мыйзамдуу күчүнө кирет. Даттанууну берүү сот тарабынан даттануу каралганга чейин жаза чарасын берүү жөнүндө токтомдун аткарылышын токтото турат. Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык соттун кабыл алган чечими акыркы болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлүнүн пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин укуктук конструкциясы бузуулар жөнүндө иштерди эки баскычтуу кароону караштырат жана райондук (шаардык) сот ыйгарым укуктуу органдын актыларына даттанууда апелляциялык инстанция катары иштейт. Көрсөтүлгөн Кодексти иштеп чыгууда башка өлкөлөрдүн тажрыйбасы эске алынган, анын ичинде сот актыларын кайра кароону оптимизациялоо бөлүгүндө жана концептуалдуу укуктук жаңылык катары соттук чечимдерге даттануунун чеги киргизилген. Мындай тартип даттануу укугун кыянаттык менен пайдаланууну жокко чыгарат, талаш-тартыштын чечилишин жана соттук актынын аткарылышын тездетет.

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Бирок, Кыргыз Республикасынын Конституциясы Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес, Конституцияда орнотулган, жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу эч чектелүүгө тийиш эмес деп жар салат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Э.Б. Искаков Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пункттарына карама-каршы келет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү А.Б. Абдураимова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана каралып жаткан маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кийинкидей көз карашын билдирди.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 14-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде жоопкерчилик каралган коомдук башкаруу тартибине каршы жеке же юридикалык жактар тарабынан жасалган укукка каршы, күнөөлүү жосун (аракет же аракетсиздик) бузуу деп таанылат. Эгерде бул жосундар Кыргыз Республикасынын Жазык кодексине жана Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексине ылайык жоопкерчиликке алып келбесе, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде каралган бузуулар үчүн жоопкерчилик келип чыгат.

Өкмөттүн өкүлүнүн пикири боюнча Бузуулар жөнүндө кодексте регламенттелген укук бузуулар жазык жосундарына кирбейт, ушуга байланыштуу алардын коомдук кооптуулук деңгээли төмөн болуп саналат. Андан тышкары, соттук коргонуу, жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укуктарынын абсолюттук мүнөзү жазык иштерине карата гана колдонулат. Ушуга байланыштуу, бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна даттануу боюнча райондук (шаардык) соттун токтому жогору турган соттук инстанцияларда даттанууга жатпайт.

Талашылып жаткан ченемде камтылган чектөө бузуулар жөнүндө иштер боюнча соттук создуктурууларды жокко чыгаруу жана жарандардын сотко негизсиз кайрылууларынын санын азайтуу максатында киргизилген болуучу.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, А.Б. Абдураимова Бузуулар жөнүндө кодекстин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пункттарына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева арыздануучулардын өтүнүчтөрүн колдоду жана кийинкидей жүйөлөрдү келтирди.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 313-беренесине ылайык ыйгарым укуктуу орган дагы бузуулар жөнүндө иш боюнча өндүрүштүн катышуучусу болуп саналат. Жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 329-беренесине ылайык бузуу жөнүндө ишти карап чыгып, ыйгарым укуктуу орган иш боюнча кагаз түрүндө же болбосо электрондук колтамга менен күбөлөндүрүлгөн электрондук документ формасында токтом чыгарат.

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Өз кезегинде, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 332-беренесине ылайык бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтому бузуу үчүн жоопкерчиликке тартылган адам, жабырлануучу тарабынан, ошондой эле алардын мыйзамдуу өкүлү тарабынан райондук (шаардык) сотко даттанылышы мүмкүн.

Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченемге ылайык соттун кабыл алган чечими акыркы болуп саналат. Андан тышкары, А.М. Курманбаева белгилегендей, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 335-беренесине ылайык бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна даттанууну карап чыгып, райондук (шаардык) соттун судьясы төмөнкүдөй чечимдердин бирин кабыл алат: 1) бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду - өзгөртүүсүз, ал эми даттанууну - канааттандыруусуз калтыруу тууралуу; 2) бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду - жокко чыгаруу жана бузуу жөнүндө иш боюнча өндүрүштү - токтотуу тууралуу. Даттанууну кароонун натыйжалары боюнча чечим токтом түрүндө чыгарылат жана токтоосуз мыйзамдуу күчүнө кирет. Мында, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодекси жогоруда көрсөтүлгөн соттун токтомуна даттануу мүмкүндүгүн караштырган жоболорду өзүнө камтыбайт.

Бирок, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына ылайык жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу жана соттук коргонуу укугу эч чектелүүгө тийиш эмес.

Кыргыз Республикасынын сот системасы Конституция жана мыйзамдар менен белгиленет, ал Жогорку соттон жана жергиликтүү соттордон турат (93-берененин 3-бөлүгү). Жогорку сот жарандык, жазык, экономикалык, административдик жана башка иштер боюнча жогорку сот органы болуп саналат жана мыйзамда белгиленген тартипте сот процессине катышуучулардын кайрылуулары боюнча соттордун соттук актыларын кайра кароону жүзөгө ашырат (Конституциянын 96-беренесинин 1-бөлүгү).

«Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 25-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык жергиликтүү соттордун тутумун төмөнкүлөр түзөт: 1) биринчи инстанциядагы соттор (райондук соттор, шаардагы райондук соттор, шаардык соттор, райондор аралык соттор); 2) экинчи инстанциядагы соттор (облустук соттор, Бишкек шаардык соту).

А.М. Курманбаеванын пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтомуна даттанууну караган райондук (шаардык) соттун чечимине экинчи инстанциядагы тийиштүү сотко, ал эми экинчи инстанциядагы соттун чечимине – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна даттанууну караштырган жоболор каралган эмес, бул жарандардын соттук коргонуу укугунун бузулушуна алып келүүдө.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, А.М. Курманбаева Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пунктарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын пикирлерин угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин төмөнкүдөй мазмундагы 333-беренесинин 3-бөлүгү саналат:

«333-берене. Сотко даттануу берилгендигине байланыштуу токтомдун аткарылышын токтото туруу

3. Соттун кабыл алган чечими акыркы болуп саналат.».

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 17-майындагы № 60-61 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасын укуктук мамлекет деп аныктап, адам укуктарын жана эркиндиктерин Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына киргизет. Бул бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмуну эң негизгиси, көрсөтүлгөн конституциялык баалуулуктарды коргоо зарылдыгынан келип чыгышы керек дегенди билдирет (1-берененин 1-бөлүгү, 16-берененин 1-бөлүгү).

Көрсөтүлгөн конституциялык орнотмонун маңызы, натыйжасы мамлекет тарабынан биринчи кезекте адамдын баалуулугун жана анын субъективдүү укуктарын коргоо боло турган укуктук тутумду түзүү, анын ичинде адилеттүү сот системасын куруу зарылдыгында туюнтулат.

Ушуга байланыштуу, адам менен жарандын негизги укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча мамлекеттин ишмердиги өзүнүн функционалдык милдети боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарынын алкагында түзүлүшү керек (5-берененин 3-бөлүгү). Мында, адам менен жарандын укуктары жана эркиндиктерине кол салуу болгон учурда, бузулган укуктарды калыбына келтирүүнү камсыз кыла ала турган коргоо тутуму ишке кириши керек. Ал эми мындай укуктардын корголушун кепилдеген мамлекеттик-укуктук каражаттардын ичинде башкы роль сот бийлигине тийиштүү. Мындай укуктук көз карашты Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өз чечимдеринде бир нече жолу билдирген. Маселен, 2015-жылдын 9-декабрындагы, 2018-жылдын 24-январындагы жана 1-ноябрындагы чечимдеринде соттук коргонуу укугу укуктук мамлекеттин базиси болуп саналат жана зарыл болгон учурда Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген адам менен жарандын башка укуктары жана эркиндиктерин калыбына келтирилишин камсыз кылууга жол берет

№ 11-Р

деген.

Ошондуктан жалпысынан ар кандай процесстик каражаттардын жыйындысы аркылуу жүзөгө ашырылып жаткан соттук коргонуу укугу, чектелүүгө тийиш эмес укуктардын катарына кирет (Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пункту).

Кыргыз Республикасынын Конституциясында ар кимге укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоо кепилденет деп жар салган жобо, эң кур дегенде, эки курамдык бөлүктү өзүнө камтыйт: биринчиден, мамлекет ар кимдин талабы боюнча соттук териштирүүнү жана мындай териштирүүнүн алкагында талаш-тартышты колдонуудагы мыйзамдарга ылайык маңызы боюнча чечүүнү камсыз кылууга милдеттүү. Экинчиден, соттук коргоо мыйзамдуу укук же кызыкчылык бузулгандан кийин жүзөгө ашырылат, башкача айтканда кепилдик келечектеги укук бузууларды алдын алуу катары эмес, бузулган укукту калыбына келтирүү катары жүзөгө ашырылат.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан соттук-укуктук реформанын алкагында бир катар кодекстер кабыл алынган, аны менен айыптуу, укукка каршы жосундардын (аракеттер же аракетсиздиктер) бардык түрлөрү, алардын коомдук кооптуулугунун деңгээлине жараша бузуулар, жосундар, кылмыштар деп бөлүштүрүлгөн.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде Кыргыз Республикасынын аймагында жасалган бузуулар үчүн жоопкерчилик аныкталат. Бул Кодекс укук бузуулардын, жаза чаралардын түрлөрүн, жасалган укук бузуу үчүн жаза чарасын салуу процедурасын жана мамлекеттик органдын чечимин сотко даттануу мүмкүндүгүн, ошондой эле жаза чараларды аткаруунун тартибин караштырат. Ошентип, Кодекс өзүнө Кодексте каралган укук бузууларды жасаган жеке жана юридикалык жактарды жоопкерчиликке тартуу боюнча укуктун материалдык да, процесстик да ченемдерин камтыйт.

Көрсөтүлгөн Кодекстин главаларынын бири ыйгарым укуктуу орган тарабынан кабыл алынган бузуу жөнүндө иш боюнча токтомо даттанууну кароо процедурасын жөнгө салат. Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 332-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык бузуу жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтому бузуу үчүн жоопкерчиликке тартылган адам, жабырлануучу тарабынан, ошондой эле алардын мыйзамдуу өкүлү тарабынан райондук (шаардык) сотко даттанылышы мүмкүн. Муну менен, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинде каралган бузуулар үчүн жаза чарасын колдонуу боюнча аткаруу бийлик органдарынын актыларынын мыйзамдуулугун текшерүү боюнча ыйгарым укуктарды райондук (шаардык) сотторго бекитип берген.

Мында Кодекстин 333-беренесинин 3-бөлүгү бузуу жөнүндө иш боюнча токтомо даттануу боюнча кабыл алынган райондук (шаардык) соттун чечимин акыркы деп белгилеп, бузуу субъектин жогору турган сот тарабынан ишти каратуу укугунан ажыратууда.

Бул Кодекстин мааниси боюнча, мыйзам чыгаруучу тарабынан талашылып жаткан ченемде колдонулган акыркы деген түшүнүк, соттун чечими чыгарылгандан кийин дароо күчүнө кирет жана аткарылат дегенди билдирет, ал эми ага даттануу, кызыкдар адамдын даттануусу боюнча анын мыйзамдуулугун

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

жана негиздүүлүгүн текшерүүнүн милдеттүүлүгү, анын аткарылышын токтото туруу мүмкүнчүлүгү сыяктуу эле жокко чыгарылган.

Балким, мыйзам чыгаруучу көрсөтүлгөн Кодексте бузуулар жөнүндө иштерди алардын анчалык оор эместигине жараша эки баскычтуу кароону караштыруу менен, райондук (шаардык) сот ыйгарым укуктуу органдардын актыларына даттанууда соттук контролду жүзөгө ашыруу боюнча апелляциялык инстанция катары чыгаарын болжогон. Жаза чарасын колдонуу боюнча ыйгарым укуктуу органдын чечиминин мыйзамдуулугун текшерүүдө, сот, башкача айтканда бузуу жөнүндө өндүрүшкө катышкан бардык адамдарды тартуу менен Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 334-беренесине ылайык Кодекстин 44-главасында каралган эрежелерди колдонууга милдеттүү. Ошентип, сот бардык тараптарды жана башка жактарды тартуу менен ыйгарым укуктуу органдын аракетинин мыйзамдуулугун текшерип жатып, толук кандуу текшерүүгө укуктуу. Бирок, соттук контролдоонун мындай процедурасы тараптарды жаза чарасын колдонуу жөнүндө ыйгарым укуктуу органдын актысынын мыйзамдуулугун баалоодо мүмкүн болуучу соттук катадан сактабайт.

Албетте, жоопкерчиликке тартылган адамдын, жабырлануучунун, ошондой эле алардын мыйзамдуу өкүлдөрүнүн даттануусу боюнча жасалган укук бузуу үчүн жаза чарасын колдонуу боюнча ыйгарым укуктуу органдын актысын соттук контролдоонун алкагында соттук текшерүү ыйгарым укуктуу органдын ыкчам ишмердигине кийлигишпестен, анын аракеттеринин (аракетсиздиктеринин) жана чечимдеринин мыйзамдуулугун текшерүү менен гана чектелет.

Бирок, контролдук ишмердиктин каражаттары жана усулдарынын чакан тизмесине ээ болгон соттук контролдоого, жалпысынан сот адилеттиги сыяктуу эле, жеке жана юридикалык жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын, башкача айтканда жеке кызыкчылыктарды коргоону камсыз кылуу жана ыйгарым укуктуу органдар тарабынан кетириле турган каталарды жокко чыгаруу максаты таандык экенин белгилеп кетүү керек.

Ушуга байланыштуу, сот чечимине даттануу укугу – бул укукка ээ болгон субъект үчүн мыйзамдуу негиздерди жетекчиликке алып, мыйзамда белгиленген мөөнөттөрдө соттук коргонуу үчүн соттук инстанцияга кайрылуу мүмкүндүгүн аныктаган соттук коргонуу укугунун элементи, биринчиден, калыс, компетенттүү, толук кандуу жана натыйжалуу соттук коргонуу максатында, экинчиден, объективдүү чындыкка жетишүү, чыныгы, адилеттүү, мыйзамдуу жана негизделген чечимди чыгаруу үчүн иштейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы соттук коргонуу укугунун конституциялык мазмунун ачуу менен укуктук көз карашын калыптандырган, ага ылайык соттук коргонуу укугунун натыйжалуу кепилдиги болуп жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу мүмкүндүгү саналат (2014-жылдын 31-октябрындагы чечим); жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу соттук коргонуу укугунун туундусу болуп эсептелет (2015-жылдын 9-декабрындагы чечим); сот чечимдерине даттануу укугу сот өндүрүшүнүн чөйрөсүндө инсандын укуктарынын кепилдиктерин бекиткен эл аралык-укуктук актылардын мыңызынан жана ар кимге жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун берген Кыргыз Республикасынын

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуан келип чыгат. Бул укук соттук коргонуу укугунун курамдык бир бөлүгү болуп саналат жана абсолюттук мүнөзгө ээ, колдонулуу чөйрөсү же болбосо башка жагдайлар боюнча чектелиши мүмкүн эмес, анткени мыйзамсыз, негизделбеген же адилетсиз сот актысы соттук коргоонун каражаты катары кызмат кыла албайт (2018-жылдын 4-апрелиндеги чечим).

Соттук коргонуу укугу жарандын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын мыйзам чыгаруу жана аткаруу бийлигинин өз билемдигинен гана эмес, соттун ката чечимдеринен да коргоону болжойт. Ошону менен бирге, мындай коргоонун натыйжалуу кепилдиги болуп жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу мүмкүндүгүнүн өзү да саналат, ал ар бир сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен кайсы бир формаларда мамлекет тарабынан камсыз кылынышы керек.

Демек, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодекси боюнча сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүктөрүн караштырган ченемдер да укуктун жалпы принциптерине карама-каршы келе албайт, инсандын кадыр-баркынын конституциялык кепилдиктерин кемсинте албайт жана ар кимдин соттук коргонуу укугун, анын ичинде жаза чарасын колдонуу укугуна ээ болгон ыйгарым укуктуу органдын аракеттеринин мыйзамдуулугун текшерүү боюнча соттук контролдоону жүзөгө ашырууда соттук катадан коргонуу укугун чектебеш керек.

Мында Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин талашылып жаткан ченеми көрсөтүлгөн Кодекстин алкагындагы укуктук мамилелердин бардык субъекттерине карата кандайдыр бир алып салууларсыз жана артыкчылыктарсыз бирдей тартипте караштырат. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексине ылайык өзүнүн укуктарын коргогон адамдардын укуктук абалын Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик, Жарандык процесстик, Административдик-процесстик кодекстеринде белгиленген коргоо формалары менен салыштыруу туура эмес, анткени көрсөтүлгөн кодекстердин жөнгө салуу чөйрөлөрү бири биринен айырмаланып турат. Ушуга байланыштуу, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келиши мүмкүн эмес.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесине ылайык Жогорку сот жарандык, жазык, экономикалык, административдик жана башка иштер боюнча жогорку сот органы болуп саналат жана мыйзамда белгиленген тартипте сот процессине катышуучулардын кайрылуулары боюнча соттордун соттук актыларын кайра кароону жүзөгө ашырат. Ошону менен бирге, Жогорку соттун актылары акыркы болуп эсептелет.

Бул конституциялык орнотмо Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун кассациялык өндүрүш алкагындагы актылары процесстик мыйзамдарда белгиленген тартипте процесстин катышуучулары кайрылган учурда гана чыгарылаарын билдирет. Ошон үчүн төмөн турган соттордун чечимдери акыркы мүнөздө боло албайт деген пикир жаңылыштык болуп саналат.

Сот актысын чыгаруу процесстик жана материалдык-укуктук ченемдер менен байланыштуу. Сот актысын чыгаруу үчүн материалдык-укуктук ченем

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

негиз болуп саналат, ошол эле учурда аны чыгаруу процессинин өзү, башкача айтканда ал камтууга милдеттүү атрибуттар процесстик ченемдер менен регламенттелет.

Процесстик жана материалдык укуктун ченемдерине ылайык чыгарылган сот актысынын акыркы болушу ишти кароонун жүрүшүндө далилдөө процесси сот актысынын мыйзамдуулугуна жана негиздүүлүгүнө таасирин тийгизиши мүмкүн болгон мерчемдүү бузууларсыз өткөндүгүн болжойт. Ошентип, ишке катышкан адамдар аларга мыйзам менен берилген укуктардан пайдаланып, өзүлөрүнүн соттук коргонуу укугун, алардын ою боюнча мүмкүн болуучу жана зарыл деп эсептеген деңгээлде жүзөгө ашырышкан.

Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин талашылып жаткан ченеминин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүсүн тапкан жок.

5. Укуктук мамлекеттин стандарттары жарандар мамлекеттик бийлик органдарынын жана аларды башкаруучу адамдардын өз билемдигинен бекем корголгон деп болжойт.

Ушуга байланыштуу, сот актысы укуктук актылардын тутумунда өзгөчө орунду ээлейт, сот бийлигинин ишмердигин жүзөгө ашыруунун маанилүү укуктук формасын түзөт жана анын төгүндөлбөстүгү менен туруктуулугун билдирген укуктук аныктык белгисине ээ. Бул сот актысынын туруктуулугун жана анын өз билемдик менен жокко чыгаруудан же өзгөртүүдөн корголгондугун болжойт. Бул принциптен четтөө өзгөчө жана субъективдүү элементти камтыбаган жана так аныкталган эрежелерге негизделген сейрек учурларда гана мүмкүн.

Эгер колдонуудагы укуктук жөнгө салуу тараптын сот чечими менен макул болбогондугуна байланыштуу сот актысын кайра кароо мүмкүндүгүн бербесе, акыркы жыйынтыгы адилеттүү сот чечимин чыгаруу болгон Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген соттук коргоо толук кандуу жана натыйжалуу боло албайт. Биринчи инстанциядагы соттун жумушундагы кандайдыр бир деңгээлде мерчемдүү катачылыктарды толук жок кылуу мүмкүн эмес, ушуга байланыштуу сот өндүрүшү жана аны жөнгө салган процесстик укук соттук каталарды четтетүүнүн атайын процедурасыз иштей албайт.

Мындай укуктук каражаттарга текшерүү инстанциядагы сотторго: апелляциялык жана кассациялык инстанцияларга төмөн турган соттук инстанциялар тарабынан чыгарылган чечимдердин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн жогору турган соттор тарабынан мыйзамда белгиленген процедуралар чегинде текшерүү максатында, соттор тарабынан кетирилген каталарды оңдоо үчүн кайрылуу укугу кирет. Каралып жаткан институт субъективдүү укуктарды коргоо механизмнин процесстик элементи болуп саналат, ал соттук каталарды оңдоодон тышкары иш боюнча акыйкаттыкты аныктоого, бузулган укукту калыбына келтирүүгө жол берет.

Баяндалгандар, жеке жана юридикалык жактар соттук коргонуу укугунун маңызын чектеген жөнгө салуучулук таасирге дуушар болбошу керек дегенди

2019-жылдын
11-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 11-Р

билдирет.

Ошентип, талашылып жаткан ченем жарандардын жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун чектөө менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3 жана 8-пункттарынын, 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарын бузууда.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 96-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Ушул чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Максатбек Мергенбаевич Жорокулов, Ксения Леонидовна Тишинина, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ачык акционердик коому, Бермет Тазабековна Джаныкулованын кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судьялар К. Абдиевдин жана Ч.А. Айдарбекованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

Максатбек Мергенбаевич Жорокулов, Ксения Леонидовна Тишинина, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ачык акционердик коому, Бермет Тазабековна Джаныкулованын кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 11-сентябрында чыгарылган чечими боюнча кийинкидей укуктук көз караштарга негизделген өзгөчө пикирибиз бар.

Биринчи кезекте, Конституциялык палатанын резолютивдик бөлүгү менен макул экенибизди белгилейбиз, ал эми өзгөчө пикирибиз ушул чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнө таандык.

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар кимге ушул Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет, ал жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу менен өз ара байланышта болуп, эч кандай чектөөгө тийиш эмес жана мыйзам жана сот алдында бардыгы

бирдей деген принциптин негизинде жүзөгө ашырылат (40-берененин 1-бөлүгү, 20-берененин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттары, 16-берененин 3-бөлүгү).

Бул мамлекет калыс, компетенттүү жана натыйжалуу болгон соттук коргонууга укуктун толугу менен жүзөгө ашырылуусун камсыз кылууга милдеттүү дегенди билдирет, бул жерде мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын бардык актылары, алардын аракеттери жана аракетсиздиги Конституция, мыйзамдар, Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдер жана эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптери жана ченемдери менен кепилдикке алынган укуктар бузулган учурда, аларды сот адилеттигинин принциптеринин мыйзамдуу негизде бекитилген процедурасынын негизинде сактоо менен калыбына келтирилиш керек жана алар сотто даттанылгандай болуу керек.

Мыйзам чыгаруучу бул Конституциялык укукту жүзөгө ашырууда соттун ишмердигинин легитимдүү болушун жана анын кабыл алынган сот актыларынын легалдуулугун камсыз кылган процесстик мыйзамдарды кабыл алууга милдеттүү. Мыйзам чыгаруучу өзүнүн ушул милдеттери алкагында мыйзамды же башка ченемдик

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судьялар К. Абдиевдин, Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири

укуктук актыларды чечмелөөнүн натыйжасында укуктук мамлекеттин принциптеринин негизинде талаш-тартышты натыйжалуу чече турган, бузулган укукту калыбына келтире турган же тийиштүү жүрүм-турумду коомдо камсыз кыла турган сот тутумунун ишмердигинин мындай укуктук жөнгө салынуусун белгилөөгө колундагы дискрециядан, коомдук мамилелердин укуктук табиятынан улам жасай алат. Процесстик мыйзамдардын өзгөчөлүгү жана мазмуну укук бузуулардын белгилүү курамын көрсөтмө кылган, адамдардын кайсы бир жүрүм-турумуна тыюу салган же жигердүү аракеттерге милдеттендирген материалдык укуктун ченемдеринен келип чыгат.

Ушуга байланыштуу, эгер соттук коргонууга укук жана мыйзам менен сот алдында бардыгы бирдей деген принцип бузулбаса, анда мыйзам чыгаруучу ар кандай процедураларды колдонуу менен бири биринен айырмаланган укуктук жөнгө салуунун ыкмаларын жана методдорун эске алуу менен жарандык, административдик, жазык ж.б. белгилүү чөйрөлөргө топтолуп жаткан укуктук мамилелерден келип чыккан ар кыл социалдык конфликттерди кароодо соттун ишмердигин жөнгө салуучу процесстик мыйзамдарды белгилөөгө укуктуу (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү, 16-беренесинин 3-бөлүгү).

2. Эч кандай чектелүүгө тийиш болбогон ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан соттолгондорго кепилдик болот (27-берененин 1-бөлүгү, 20-берененин 5-бөлүгүнүн 3-пункту). Бул жобо Атуулдук жана граждандык укуктар жөнүндө эл аралык пактынын жоболору менен үндөшүп турат, ага ылайык ар бир соттолгон адам жасаган кандайдыр бир кылмышы үчүн соттуулугун же өкүмүн мыйзамга ылайык жогору турган соттук инстанция тарабынан кайра каратууга укуктуу

(14-берененин 5-бөлүгү).

Ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратууга конституциялык укук адамдын негизги укугу болуп, мамлекет тарабынан соттолгонго өкүмүн биринчи инстанциянын эрежелери боюнча анын ишин карай ала турган жогору турган сотко даттануу мүмкүндүгүн камсыз кылуу милдети караштырылат. Мындай милдеттенме соттолгонго анын иши боюнча чечимди жогору турган соттон кайра каратууга талап кылуу субъективдүү укугун бекиткен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 27-беренесинин 1-бөлүгүнүн жоболорунан, ошондой эле эркиндикке жана жеке кол тийбестикке, жүрүү эркиндигине укукту жана башка базалык укуктарды чектөөгө жол берген жазык сот өндүрүшүнүн маңызынан келип чыгат. Жазык иштерди кароодо ар кандай соттук ката Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген мамлекеттин коомдук-маанилүү максаттары үчүн да инсандын өзү үчүн да, мерчемдүү зыян келтириши мүмкүн. Ушуга байланыштуу, соттолгондун ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу эч кандай чектелүүгө тийиш эмес.

Аны менен бирге, биринчи инстанция тарабынан чыгарылган жыйынтыктоочу соттук актыны жогору турган сотто даттануу мүмкүндүгү сыяктуу мындай кепилдик жарандарга башка иштер боюнча берилиши мүмкүн, себеби ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу соттук коргонууга болгон укуктун бир бөлүгү болуп саналат да, жактардын чөйрөсү же башка жагдайлар боюнча чектелиши мүмкүн эмес, анткени мыйзамсыз, негизделбеген же адилетсиз соттук акт соттук коргонуу каражаты болуп кызмат кыла албайт (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 4-апрелиндеги Чечиминин укуктук көз карашы).

Абсолюттук укук катары ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу сот

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судьялар К. Абдиевдин, Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири

адилеттиги жүзөгө ашырылып жаткан соттун ишмердигинин алкагында конкреттүү адам туурасындагы иштин маңызы боюнча чечилүүсү же иш боюнча өндүрүштүн токтотулушу менен аяктаган жыйынтыктоочу соттук актыны даттануу учуруна жайылтылаары белгиленүүгө тийиш (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-декабрындагы Чечиминин укуктук көз карашы).

Сот адилеттиги сыяктуу соттун мындай ишмердигин маанилүүлүгүн мүнөздөгөн белгилеринин бири укук ченеминин бузулушуна же бузулушу мүмкүн деген болжолуна жана ал боюнча материалдык укуктун ченемдерин колдонуунун натыйжасында жыйынтыктоочу соттук актысын кабыл алууга байланыштуу социалдык кагылышуунун түздөн-түз соттуулугу саналат.

Соттор жарандардын конституциялык укуктары менен эркиндиктерин чектеген чечимдердин, мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын аракеттеринин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүдө турган соттук контролдоо сыяктуу функцияларын сот адилеттигинин функциялары менен бирге жүзөгө ашырат. Соттук контролдоонун мазмуну жогоруда көрсөтүлгөн органдардын мүмкүн болуучу каталарын алдын алуу жана эчак кетирилген бузууларды оңдоодо турат. Бул соттук аракеттер алдын алуучулук жана калыбына келтирүүчүлүк мүнөздө болуп, алар мамлекеттик бийлик органдары тарабынан ченемдик укуктук актыларда көрсөтүлгөн ыйгарым укуктарды жүзөгө ашыруунун натыйжасындагы кабыл алынып жаткан актыларын жана аракеттерин сотко даттануу менен кайрылуу аркылуу жүзөгө ашырылат.

Сот адилеттигинин жана соттук контролдоонун функциялары ортосунда айырмачылык процесстик чечимдерди ар кандай тартипте кабыл алуусунда турат. Соттук

териштирүү мезгилинде сот адилеттигин жүзөгө ашыруудагы соттун ишмердиги далилдерди баамдоону, ишти маңызы боюнча чечип жаткан жыйынтыктоочу актыны кабыл алууну кошкондо, баамдоонун бардык укуктук каражаттарын пайдаланууда социалдык кагылышууну чечүүгө багытталат. Соттук контролдоодогу соттун ишмердиги ишти чечүү максатын көздөбөйт, ал биринчи кезекте, процесстик ченемдерге ылайык өзүнүн компетенциясынын алкагында ыйгарым укуктуу орган тарабынан мажбурлоо чараларынын колдонулушунун мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн баамдайт.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу соттук ишмердиктин ар бир түрүнүн мазмундук бөлүгүн эске алып, сот актыларын даттануу үчүн мүмкүндүктөрдү кошкондо, сотко кайрылуунун ар кандай процедураларын белгилөөгө укуктуу.

3. Укук теориясындагы укук бузуунун ар кандай аныктамалары жана классификациясы бар, бирок укук бузууну бирин экинчисинен айырмалай турган мындай аныктамалардын маанилүү курамы болуп, укук бузуулар жараткан кесепеттер саналат. Укук бузууну жасаган адамдын коомдук коопсуздугун кошкондо, мындай кесепеттерге жараша алар юридикалык жоопкерчиликке тартылышат.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексине ылайык жасалган укук бузуу үчүн юридикалык жоопкерчиликтин түрү маселесинде мыйзам чыгаруучу так жооп берген жери жок. Мындай жооп Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 11-сентябрындагы Чечиминде да көрсөтүлгөн эмес, ал эми, биздин көз карашыбызда, бул иште укук бузуучу жоопкерчиликке тартылып жаткан юридикалык жоопкерчиликтин түрүнүн мүнөздөмөсүндө коюлган укуктук маселеге жарым жартылай жооп бар.

Кыргыз Республикасынын Бузуулар

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судьялар К. Абдиевдин, Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири

жөнүндө каралып жаткан кодекси мамлекеттик башкаруу чөйрөсүндө анча маанилүү эмес укук бузуулардын курамын жана ыйгарым укуктуу органдар тарабынан өздөрүнүн компетенциясы алкагында жүзөгө ашырып жаткан мажбурлоо чаралары колдонуучулук процедураларды калыптандырган соттук-укуктук реформанын концепциясын жүзөгө ашырууда кабыл алынган. Көрсөтүлгөн реформанын алкагында эл аралык тажрыйбаны эске алуу менен жарандардын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугунун жогорку даражасы үчүн жосундардын коомдук коопсуздугунун аныктамасына калыптанган мамиле кайра каралган жана кылмыштар, жосундар жана бузуулар деп үч түргө бөлүштүрүлгөн жазык жазасына туура келген жосундардын жаңы тутуму киргизилген. Жогоруда көрсөтүлгөн концепцияга ылайык бизге тааныш административдик укук бузуулар эми жазык жоопкерчилигинде караштырылган жазык жазасына алып келүүчү бузуулардын тобуна өткөн.

Европа Кеңешинин укуктук актылар тутумунда соттук чечимдерди даттануу укугу адамдын укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо жөнүндө Конвенцияга карата № 7 Протоколдун 2-беренесинде бекитилген, ага ылайык жазык кылмышын жасагандыгы үчүн ар бир соттолгон адам, ага карата чыгарылган өкүмдү же белгиленген жаза чарасын жогору турган сот инстанциясы тарабынан кайталап каратууга укуктуу деп белгиленген. Бул укукту жүзөгө ашыруу, ал жүзөгө ашырыла турган негиздерди кошкондо мыйзам менен жөнгө салынат, бирок ал укуктан мыйзамга ылайык анча маанилүү эмес укук бузууларга карата, же адам биринчи эле инстанциясында жогорку сот тарабынан соттуу болгондо же аны актоого каршы апелляцияны кароо боюнча соттолгондо, алып салуулар жасалышы мүмкүн. Жогоруда көрсөтүлгөн Конвенцияны бузууга байланыштуу иштерди карап

жаткан Адам укуктары боюнча Европа соту бир нече укуктук көз караштарды туюндурган, алар даттануу эркиндигин жазык юрисдикциясынын алкагында гана колдонулуучу адамдын өзүнчө укугу катары эмес, калыс соттук териштирүүгө укуктун кыйла кеңири курамдык бөлүгүн катары караган. Мындай учурда Конвенциянын 6-беренесинин кетирилген бузуусу аныкталган учурда Адам укуктары боюнча Европа соту ар кимдин соттук коргонууга укугун түздөн-түз бекиткен Конвенцияга карата № 7 Протоколунун 2-беренесинин бузулушу болгонбу деген маселени өзүнчө кароону зарыл деп эсептебейт. Адатта, Конвенцияга карата № 7 Протоколунун 2-беренесинин бузулушу жөнүндө тыянакка келген Адам укуктары боюнча Европа сотунун чечимдери жазык иштерине эмес, биздин мыйзам чыгаруучунун түшүнүгүндөгү административдик иштерге таандык болгон.

Бул маселе боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун Комитети дагы Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 14-беренесинин 5-пункту апелляцияны колдонуу мүмкүндүгүнө карата жазанын анча маанилүү эместиги жөнүндө эскертмени камтыбайт деген көз карашта. БУУнун Адам укуктары боюнча комитети иштеп чыккан бул көз карашка ылайык «кылмыш» ар кайсы тилдерде (crime, infraction, delito) сөздүн ар кандай варианттарын эске алуу менен, бул сөздүн маанисине карата кепилдик өтө олуттуу кылмыштар болбогон учурда да колдонулат (2007-жылдын 23-августундагы № № ССРР/С/ГС/32 Атуулдук жана жарандык укуктар жөнүндө эл аралык пактыга карата БУУ АУКтун № 32 Жалпы тартиптеги эскертүүлөрүнүн 45-пункту).

Эл аралык институттардын практикасы укук бузуулар ар кайсы мамлекетте ар кандай колдонууларын көрсөтүп турат, бул мыйзам чыгаруучунун дискрециясы жана биздин мыйзам чыгаруучунун түшүнүгүндө административдик укук бузууга туура келген

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судьялар К. Абдиевдин, Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири

анча маанилүү эмес укук бузууну жасаган адам ишти мыйзам боюнча жогору турган соттон кайра каратууга укуктуу.

Ушуга байланыштуу, жазык иштери боюнча соттолгондорго ишти жогору турган соттон кайра каратууга кепилдик берген конституциялык укук, жосундун маанилүү эместигине карабастан соттук коргонууга укуктун ажырагыс бөлүгү катары каралат жана мындай жосундар үчүн жазык жоопкерчилигине тартыла турган Кыргыз Республикасынын бузуулар жөнүндө кодекси боюнча бузууларды жасаган адамдарга да жайылтылышы мүмкүн.

Ошентип, бузуу жөнүндө иш боюнча токтомго райондук соттун кабыл алынган чечи-

ми жогору турган инстанцияга даттанууга тыюу салууну караган талашылып жаткан ченем, тактап айтканда, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү сотту коргонууга укукту жана ишти жогору турган соттон кайра каратуу укугун чектейт, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет.

**Судьялар: К. Абдиев,
Ч.А. Айдарбекова.**

Максатбек Мергенбаевич Жорокулов, Ксения Леонидовна Тишинина, «Бишкеккурулуш» өндүрүштүк-курулуш фирмасы» ачык акционердик коому, Бермет Тазабековна Джаныкулованын кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

**Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судья Э.Ж. Осмонбаевдин
ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ**

1. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Конституциянын 20-беренесинин түпкү мазмунун жана вазыйпасын, ошондой эле Конституциянын юридикалык түзүлүшүн туура эмес түшүнүүдөн улам, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп өтө жаңылыш тыянакка келген.

Адегенде эле, Конституциянын түзүмү боюнча Конституциянын жалпы жоболор деп аталган экинчи бөлүмүнүн биринчи главасы Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин негизги принциптерине жана туунду эрежелерине арналгандыгын эстен чыгарбоо зарыл. Ушул главадан орун алган 20-берене укуктун негиздөөчү ченеми эмес жана ал адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктеринин өзүн орнотпостон, аларды чектөөнүн эрежелерин гана камтыйт. 20-берененин 4, 5-бөлүктөрүндө укуктарды жана эркиндиктерди атап өтүү менен бирге алардын дефинициясы түздөн-түз келтирилип, Конституциянын башка ченемдерин ээрчүү зарылдыгын көрсөтүүчү шилтеме ыкмасы менен жүзөгө ашырылган. Кеп Конституциянын экинчи бөлүмүнүн

экинчи жана үчүнчү главалары тууралуу болууда. Бул Конституциянын 20-беренесинин баяндоо ыкмасынан өзү эле көрүнүп турат.

Ошентип, Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пункту менен ушул Конституцияда белгиленгендей ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу эч чектелбей тургандыгы каралган. «Ушул Конституцияда белгиленген» деп шилтеме түрүндөгү бул ченемди баяндоодогу колдонулган юридикалык техника ушул укуктун Конституциянын конструкциясындагы башка орду тууралуу түздөн-түз күбөлөндүрүп турат. Конституциянын 27-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык соттолгон ар бир адам ишин мыйзамга ылайык жогору турган сотто кайра каратууга укуктуу. Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунда бул укуктун субъекти болгон соттолгондун тикелей белгинбегендиги, Конституциялык палата эсептегендей, ушул беренде мазмуну боюнча жаңы укуктун пайда болуусун билдирбейт, ал жөн гана Конституциянын 27-беренесинин 1-бөлүгүндө баяндалган укуктун чагылдырылышы болуп саналат.

Бул жерден Жазык кодексине ылайык жоопкерчиликке тартылган жана жаза алган гана адам соттолгондордун катарына кирет деген демейдеги ой-жүгүртүү жаңылыштык болуп саналат. Жеке жактын күнөөсү сот тарабынан анын укукка каршы жосу-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине
карата судья Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

нун жасоодо күнөөсү таанылган жана юридикалык жоопкерчилик чарасы аныкталган бардык учурда ал соттолгондун статусуна ээ болот, бул укук теориясындагы жалпыга таанылган доктриналардан гана эмес, «соттолгон» деген сөздүн этимологиясынын өзүнөн да келип чыгат. Демек, Жазык кодексине, Жоруктар жөнүндө Кодекске ылайык дагы соттолгон адамдар ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратууга укуктуу. Ал эми бузуулар жөнүндө иштер сотторго караштуу болбостон, ыйгарым укуктуу органдар тарабынан чечилгендиктен, сот ушул иштерди кайталап кароо менен соттук контролдоо функциясын ишке ашырууда, демек ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуунун конституциялык кепилдиги Бузуулар жөнүндө кодексине ылайык жоопкерчиликке тартылган адамдарга карата колдонулбайт. Демек, талашылып жаткан ченем Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна карама-каршы келбейт.

Кабыл алынган Чечимде ишти жогору турган сот тарабынан кайталап кароо жана кайра каратуу деген укуктук түшүнүктөр аралаштырылып берилүүдө, бул такыр мүмкүн эмес. Ишти кайталап кароо соттун биринчи инстанциясынын эрежелери боюнча гана жүргүзүлөт жана укуктук мамилелердин субъекти болгон конституциялык орнотмолордун күчүнө ылайык соттолгонго гана тийиштүү (Конституциянын 27-беренесинин 1-бөлүгү), ал эми ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу ар кандай процесстик эрежелер боюнча жүзөгө ашырылат. Ошон үчүн кабыл алынган Чечимде Конституциялык палатанын мурунку чечимдеринде баяндалган жана ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратууга тийиштүү келтирилген укуктук көз караштары орунсуз болуп саналат.

2. Конституция Кыргыз Республикасын укуктук мамлекет деп жарыялайт (1-берене). Бул коомдук мамилелердин бардык чөйрөлөрү укуктун улуктугуна негизделет

дегенди билдирет.

Укуктун социалдык баалуулугу коомдук мамилелердин бардык катышуучуларынын жүрүм-турумун кандай болоорун камсыз кылуу менен алардын туруктуулугун бекемдөөдө турат. Коом мүчөлөрүнүн кызыкчылыктары кесилишип турган сайын, алар бири бирине гана эмес, коомдун кызыкчылыгына бүтүндөй карама-каршы келиши мүмкүн, укук коомдогу ар кандай кызыкчылыктар ортосунда укук тартибин жана тең салмактуулукту кармап турууга жол берет.

Укукту калыптандырууда чечүүчү рол мамлекетке таандык, ал ченемдик жөнгө салуучулардын жардамы менен социалдык мамилелердин катышуучуларынын жүрүм-турум алкагын түзөт. Жөнгө салуучулук таасирдин максаты бузуу болгон учурда мамлекеттик мажбурлоо механизми менен камсыз кылынган юридикалык жоопкерчилик пайда болгон абалга жетишүүгө келтиргендей болуп, коомдук мамилелерди иретке келтирүүдө турат.

Мыйзам чыгаруучу тарабынан коомдук коопсуздуктун мүнөзүн, даражасын, укуктук кесепеттердин жана келтирилген зыяндын оордугун эске алуу менен бардык укукка каршы жосундар укук бузууларга, жоруктарга жана кылмыштарга бөлүштүрүлгөн, ошондой эле ага ылайык бузуулар, жоруктар жөнүндө кодекстер жана Жазык кодекси кабыл алынган.

Мыйзам чыгаруучу процесстик таризделишин тездетүү жана кароо процедурасын жөнөкөйлөтүү максатында бузуулар жөнүндө иштердин анча маанилүү эместигине байланыштуу ар кандай мамлекеттик органдарга жана алардын кызмат адамдарына мыйзам менен жүктөлгөн милдеттер менен функцияларына жараша юрисдикциялык акт чыгаруу менен бузуулар жөнүндө иштер боюнча өндүрүштөрдү чечүү үчүн ыйгарым укуктарды берип, административдик

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине
карата судья Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

(соттон тышкаркы) юриспруденцияны караштырган.

Бузуулар жөнүндө иштердин объективдүү кайра каралышында жогору турган мамлекеттик органдардын кызыктар болбогондугуна байланыштуу пайда болуп жаткан кагылыш кырдаалдарды жокко чыгаруу максатында мыйзам чыгаруучу бул категориядагы иштерге колдонуудагы даттанууга укуктук жөнгө салуу тартибин бузуулар жөнүндө иш боюнча ыйгарым укуктуу органдын токтому райондук (шаардык) сотко түздөн-түз даттанылуу мүмкүндүгүн белгилөө менен өзгөрткөн. Талашылып жаткан ченемге ылайык соттун кабыл алган ченеми акыркы болуп саналат.

Ошентип, соттук караштуулугуна тикелей таандык болбогон жана маңызы боюнча чечилбеген бузуулар жөнүндө иштер боюнча мыйзам чыгаруучу тарабынан кызыктар тараптарга соттук контролдоонун жүзөгө ашырылуусу үчүн сот бийлигине кайрылуу мүмкүндүгү берилген. Сот соттук контролдоо тартибинде күнөөлүүлүк жана жоопкерчиликтин чарасы жөнүндө маселени чечпейт, ал ыйгарым укуктуу органдар тарабынан эчак кабыл алынган чечимдердин мыйзамдуулугуна жана негиздүүлүгүнө баа берет (Бузуулар жөнүндө кодекстин 335-беренеси). Демек, Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык чектелүүгө тийиш болбогон укуктардын катарына кирген соттук коргонууга болгон укук мыйзам чыгаруучу тарабынан бир

деңгээлдик соттук контролдоону орнотуу аркылуу камсыз кылынган.

Ошентип, Конституциялык палатанын Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 33-беренесинин Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карамакаршы келүүсү жөнүндөгү пикири дагы негизделген жок. Бир деңгээлдүү же көп деңгээлдүү соттук контролдоону орнотуу тек гана мыйзам чыгаруучунун ыйгарым укугу жана ал көптөгөн факторлого, анын ичинде жеке инсандын укуктар, эркиндиктер жана кызыкчылыктар чөйрөсүнө киришүү даражасына, мамлекет тарабынан ал чыгымдарды калыбына келтирүү үчүн зарыл болгон чыгымдардын өлчөмдөштүгүнө жана аракеттерине жараша болот. Каралып жаткан учурда көп деңгээлдүү соттук контролдоонун орнотулушу соттук тутумду анча маанилүү эмес иштер менен алек болуусунун кыйла көбөйүшүнө алып келиши мүмкүн. Ошондой эле, Кодекстин өзүндө каралгандай бузуунун алты айлык эскирүү мөөнөтүн эске алганда, жоопкерчиликтен качууну көздөгөн жактардын укуктуу кыянаттык менен пайдалануунун аманат учурлары кескин түрдө көбөйөт. Бул өз кезегинде, жазанын кайтарылбастык принцибин камсыз кылууну кескин түрдө татаалдаштырат, бул өлкөдөгү мыйзамдуулуктун жана укук тартибинин жалпы абалына сөзсүз таасирин тийгизбей койбойт.

Судья

Э.Ж. Осмонбаев

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

№ 12-Р

Нурбек Айтыевич Касымбековдун, Асель Союзбековна Кодуранованын, Ирина Юрьевна Карамушкинанын, Мурадыл Ганиевич Мадеминовдун, Анвар Артыковдун, Карамат Бабашевна Орозованын, Таалайбек Болотбекович Усубалиевдин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы М.С. Раимбекованын,

кайрылуучу тарап - Нурбек Айтыевич Касымбеков, Асель Союзбековна Кодуранова, Ирина Юрьевна Карамушкина, Мурадыл Ганиевич Мадеминов, ошондой эле Н.А. Касымбековдун жана А.С. Кодуранованын ишеним кат боюнча өкүлү Нурбек Акбарович Токтакуновдун;

жоопкер тарап - Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаев, Чынгызбек Муртазакулович Бердимуратов, Шабданбек Мурзакулович Алишевдин;

башка жактар - Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Латип Пазылович Жумабаев, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусунда, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого Н.А. Касымбековдун, А.С. Кодуранованын, И.Ю. Карамушкинанын, М.Г. Мадеминовдун, А. Артыковдун, К.Б. Орозованын, Т.Б. Усубалиевдин өтүнүчү себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пункту-

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

нун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Э.Ж. Осмонбаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 7-июнунда Н.А. Касымбековдун, А.С. Кодуранованын, И.Ю. Карамушкинанын, М.Г. Мадеминовдун, А. Артыковдун, К.Б. Орозованын, Т.Б. Усубалиевдин «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 2-бөлүгүнө, 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 3-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-3-бөлүктөрүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө, 35-беренесине, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 64-беренесинин 11-бөлүгүнө, 70-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучулар билдиргендей, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу кайрылууга себеп болду.

Көрсөтүлгөн Мыйзамдын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы менен «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жана Кыргыз Республикасынын экс-президентинин статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 11-беренесине өзгөртүү киргизилген, ага ылайык Кыргыз Республикасынын экс-президенти мамлекеттик бийлик органдарында саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын ээлөөгө, ошондой эле саясий партиянын жетектөөчү органдарындагы кызмат орундарын ээлөөгө же болбосо саясий партиянын ишине башкача түрдө катышууга тийиш эмес. Кыргыз Республикасынын экс-президенти ушул статьянын 3-бөлүгүндө белгиленген чектөөлөрдү сактабаган учурда, Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун сунуштамасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин актысы менен ага ушул Мыйзамда каралган бардык кепилдиктерди берүү, ошондой эле республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен материалдык жана башка камсыз кылуу токтотулат.

Мында «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинде 1-беренесинин 9-пунктунун жоболору 2007-жылдын 23-октябрынан тартып

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

келип чыккан укуктук мамилелерге колдонулат деп белгиленген.

Арыздануучулардын пикири боюнча, Мыйзамдын көрсөтүлгөн жоболору Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 2-бөлүгүнө, 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 3-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-3-бөлүктөрүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө, 35-беренесине, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 64-беренесинин 11-бөлүгүнө, 70-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келүүдө.

Кайрылуунун субъекттери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 35-беренесине ылайык ар ким биригүү эркиндигине укуктуу деп көрсөтүүдө. Мында Конституциянын 4-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык саясий партиялар өздөрүнүн укуктарын жана эркиндиктерин жүзөгө ашыруу жана жарандардын өз эркин коргоо, саясий, экономикалык, социалдык, эмгектик, маданий жана башка кызыкчылыктарын канааттандыруу үчүн эркин билдирүү жана кызыкчылыктарынын жалпылыгынын негизинде түзүлүшү мүмкүн.

Ошону менен бирге, кайрылуучулар көрсөткөндөй Кыргыз Республикасынын экс-президентинин саясий партиянын ишмердигине катышууга коюлган тыюу салуу анын биригүү жана саясий партия түзүү эркиндигин бузууда.

Арыздануучулар Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер, ошондой эле эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдери Кыргыз Республикасынын укук тутумунун ажыралгыс бөлүгү болуп саналат деп белгилешүүдө.

Андан ары, кайрылуучулар ар кимдин тынч чогулууга жана биригүүгө укуктарын белгилеген Адам укуктарынын жалпы декларациясына, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактыга шилтеме кылышууда. Арыздануучулар талашылып жаткан жоболордо караштырылган чектөөлөр мамлекеттин ар кимдин биригүү, бирикмелерди түзүү жана аларда мүчө болуу, тең мамиле жана кодуланбоо эркиндигине болгон укукту урматтоого, коргоого жана анын жүзөгө ашырылуусуна көмөктөшүүгө милдети болгон эл аралык принциптерине карама-каршы келет деп белгилешүүдө (2014-жылдын 13-14-декабрында Венеция комиссиясынын 101-пленардык сессиясында бекитилген Биригүүнүн эркиндиги боюнча Жетекчи принциптер).

Андан тышкары, кайрылуунун субъекттери өздөрүнүн негиздемелеринде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 11-мартындагы Чечиминдеги биригүү эркиндиги атайын уруксат алуусуз бирикменин мүчөсү болуу укугун; башка адамдарды бириктирүүнү жана бир бирикмеге кошулуу же андан чыгууну; бирикменин ишине катышуусун камтыйт деген укуктук көз карашына шилтеме кылышууда.

Арыздануучулар «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жоболору мамлекеттик бийлик органдарында саясий, атайын мамлекеттик кызматтарды ээлөөгө Кыргыз Республикасынын экс-президентинин укуктарын чектөө менен экс-президенттин Конституциянын

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

42-беренесинин 3-бөлүгү менен кепилденген эркин эмгектенүүгө, эмгекке жөндөмдүүлүгүн пайдаланууга, кесибин жана иштин түрүн тандоого укугун бузууда.

Кайрылуунун субъекттери эркин эмгектенүү укугу адамдын башка укуктарын жүзөгө ашыруу үчүн чоң мааниге ээ экендигин белгилешүүдө, ал адамдын кадыр-баркынын бөлүнбөс жана ажыралгыс бөлүгү болуп саналат.

Ошондой эле, арыздануучулардын пикири боюнча, көрсөтүлгөн Мыйзамдын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жоболору Конституциянын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пункту менен караштырылган мамлекеттик бийлик органдарына шайланууга укугун дагы бузууда.

Ошентип, Конституциянын 70-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык шайлоо күнүнө карата 21 жашка чыккан, шайлоого укугу бар Кыргыз Республикасынын жараны Жогорку Кеңештин депутаты болуп шайлана алат. Бирок, талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын экс-президентин мындай укуктан ажыратууда, демек ал Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты болуп шайлана албайт, анткени депутаттын кызмат орду саясий болуп саналат.

Ошентип, кайрылуунун субъекттери Кыргыз Республикасынын экс-президенти Конституциянын 52-беренесинин 4-бөлүгү менен кепилденген мамлекеттик кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктарга, бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ боло албайт деген тыянакка келүүдө.

Арыздануучулардын пикири боюнча, жогоруда көрсөтүлгөн талашылып жаткан жобо Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген укугун бузууда.

Арыздануучулар өзүнүн жүйөлөрүн негиздөөдө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечиминде мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген принцип туурасында билдирген укуктук көз карашын келтиришүүдө, ошондой эле мыйзам алдында бардыгынын бирдейлик маселелерин жана принциптерин жөнгө салган Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдердин ченемдерине шилтеме кылышууда.

Арыздануучулар Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгү кодулоону, анын ичинде саясий ынанымдар боюнча дагы кодулоону болтурбоону кепилдейт деп басым кылышууда. «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы Кыргыз Республикасынын экс-президентин саясий ынанымдары боюнча кодулоодо, анткени ал саясий партиянын жетекчилик органдарында кызмат орундарын ээлебеш керек, же саясий партиянын ишмердигинде башка жол менен катышуусу болбошу керек.

Кайрылуучулар Мыйзамдын көрсөтүлгөн ченеми Кыргыз Республикасынын экс-президентин саясий ынанымдары боюнча чектөө менен ошол эле учурда улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти коргоо, саламаттыкты жана калктын адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатын көздөгөн жери жок, бул Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келүүдө.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Кайрылуунун субъекттери Президенттин милдетин аткаруунун коомдук маанилүүлүгүн эске алуу менен, Президентке ыйгарым укуктары токтотулгандан кийин дагы ага мамлекет тарабынан белгилүү кепилдиктер берилээрин, анткени ал өзгөчө маанилүү мамлекеттик сырлардан кабардар жана мамлекеттик кайтаруунун объекти болуп саналаарын белгилешүүдө. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечимине ылайык Кыргыз Республикасынын Конституциясы экс-президенттин наамына конституциялык укуктук статус берүү менен ыйгарым укуктары токтотулгандан кийин да Кыргыз Республикасынын Президентинин милдеттерин аткаруунун коомдук маанилүүлүгүн, ошондой эле иштеп жаткан мамлекет башчысы үчүн каралган айрым укуктук кепилдиктерди сактоо зарылдыгын тааныйт. Арыздануучулардын пикири боюнча, талашылып жаткан ченем менен Башкы прокурордун сунуштамасы боюнча Кыргыз Республикасынын экс-президентине берилген бардык кепилдиктерди Кыргыз Республикасынын иштеп жаткан Президенти тарабынан токтотуу укугунун берилиши, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын мамлекеттик органдар жана алардын кызмат адамдары ушул Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт деп белгиленген тыюу салуунун 5-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келүүдө.

Өтүнүчтүн авторлору жогоруда баяндалган мүмкүн болбой турган жагдай, анткени Конституциянын 64-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Президенти Конституцияда гана каралган башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат деп эсептешет. Конституцияда түздөн-түз белгиленген Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктары мыйзам менен өзгөртүлүшү, кеңейтилиши же чектелиши мүмкүн эмес. Демек, Кыргыз Республикасынын Президентине Кыргыз Республикасынын экс-президентинин бардык кепилдиктерин токтотуу боюнча кошумча ыйгарым укуктарын мыйзам менен белгилөө Конституцияда аныкталган ыйгарым укуктар алкагынан чыгып кетүүдө.

Арыздануучулар эсептегендей, талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын экс-президентине карата Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан санкция формасында болууда.

Андан тышкары, мыйзамдарда Кыргыз Республикасынын Президентинин актын сотто талашып-тартышуу мүмкүнчүлүгү караштырылган эмес. Аны менен Кыргыз Республикасынын экс-президенти Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган укуктар менен эркиндиктердин соттук коргонуу кепилдигинен ажыраган.

Ошондой эле талашылып жаткан ченемдер ушул эле Мыйзамдын 1-беренесинин 10-бөлүгүнө карама-каршы келүүдө, ага ылайык Кыргыз Республикасынын экс-президентине карата соттун айыптоочу өкүмү күчүнө кирген учурдан тартып Кыргыз Республикасынын экс-президентине караштырылган бардык кепилдиктер токтотулат. Демек, Кыргыз Республикасынын экс-президентине карата кепилдиктердин токтотулушу сот актысынын негизинде гана болушу керек.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренеси Кыргыз Республикасынын экс-президентинин кол тийбестигине тийиштүү жоболор 2007-жылдын 23-октябрынан баштап пайда болгон укуктук мамилелерге колдонууну белгилейт. Аны менен арыздануучулардын пикири боюнча, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын экс-президенттин кол тийбестиктен ажыратуу процедурасынын бөлүгүндө мыйзамды өткөн мезгилге карай колдонулушун күчүнө киргизген, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү же оорлотуучу мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт деген 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Өтүнүчтө «мыйзам өткөн мезгилге карай колдонулбайт» деген рим укугунун принциби келтирилүүдө, тактап айтканда, ченемдик укуктук акт күчүнө киргенге чейинки учурда болгон фактыларга жана юридикалык натыйжаларга колдонулбайт, бул принцип стабилдүүлүктүн кепилдиктерин камсыз кылуу үчүн зарыл жана коомчулукта мамилелердин өз билемдикке салып жөнгө салынышына бөгөт болуп кызмат кылат.

Андан тышкары, арыздануучулар Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечими менен кабыл алынганга чейин Кыргыз Республикасынын экс-президенти укуктук иммунитетке ээ болгон жана Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктарын аткарып жаткан мезгилде жасаган аракеттери же аракетсиздиктери үчүн жазык жоопкерчилигине тартылмак эмес, ал Конституциялык палата тарабынан «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери тууралуу» Мыйзамдын 12-беренеси жокко чыгарылгандыгына байланыштуу күчүн жоготкон.

Бирок, арыздануучулар айткандай, талашылып жаткан ченем менен мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын экс-президентин жоопкерчиликке тартуу процедурасын белгилеп, аталган ченемдин өткөн мезгилге карай колдонулушун күчүнө киргизген, башкача айтканда 2003-жылдын 23-декабрынан баштап аны күчүнө киргизүүдө деп болжошууда. Ошентип, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын экс-президенти 2018-жылдын 23-октябрына чейин ээ болгон абсолюттук кол тийбестиктен ажыратууда. Демек, Кыргыз Республикасынын экс-президентинин жоопкерчилигин белгилөөчү мыйзам Конституциянын 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык өткөн мезгилге карай колдонулбашы керек.

Кайрылуунун субъекттери баяндалгандын негизинде талашылып жаткан жоболорду Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келүүсүн таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 5-июлундагы аныктамасы менен талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 3-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө, 35-беренесине, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна ылайык келүүсүн

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алган.

Арыздануучулардын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын саясий партияларды жана бирикмелерди түзүүнүн жалпы принциптерин белгилөөчү ченемдерине жасаган шилтемелери, мамлекеттик органдардын жана кызмат адамдарынын ишмердигине, эл аралык келишимдердин юридикалык күчүнө тийиштүү ченем-принциптер, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешин түзүү тартибин белгилөөчү ченемдер судьялар коллегиясы тарабынан арыздануучулардын укуктук көз карашын ченем контролдоону талап кылбаган, негиздемени кошумча бекиткен форма катары баамдалган.

2019-жылдын 14-октябрында мурда тапшырылган өтүнүчкө «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин конституциялуу эместиги туурасында кийинки караштырган жана арыздануучулардын көз карашын негиздеген аргументтер келтирилген.

Өтүнүчтүн авторлору Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечими менен Кыргыз Республикасынын Президенти ыйгарым укуктарын аткарып жаткан мезгилинде жасаган жосундары үчүн Кыргыз Республикасынын экс-президентин жоопкерчиликке тартууну карабаган бөлүгүндө «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесинин ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келүүсү таанылган деп белгилешүүдө.

Ушуга байланыштуу, кайрылуучу тарап мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан жогоруда көрсөтүлгөн чечимди чыгарганга чейин көрсөтүлгөн берененин мурдагы редакциясы колдонууда турганына карабастан «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесине өткөн мезгилге карай колдонулуу күчүн киргизген деп эсептешүүдө. Арыздануучулардын пикири боюнча, мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата ревизияга жол берилген жана аны менен чечимдин акыркы болуп саналат дегенине шек келтирилген, аны менен Жогорку соттун Конституциялык палатасынын чечими акыркы болуп эсептелет жана даттанууга жатпайт деп жоболоштурулган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 8-бөлүгүнүн талаптарын бузган.

Кайрылуучулар өзүнүн аргументтерин далил кылышып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 11-апрелиндеги бийликтин бөлүштүрүлүү принциби туурасындагы укуктук көз карашын келтиришип, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Кыргыз Республикасынын Конституциясында (1-берененин 1-бөлүгү, 3-берененин 4-пункту, 5-берененин 3-бөлүгү, 13-берене, 74-берененин 9-бөлүгү, 97-берененин 8-бөлүгү) каралган орнотмолордун алкагынан чыгып кеткен деген тыянакка келишүүдө.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Арыздануучулар Мыйзамдын талашылып жаткан 12-беренеси адамдын саясий-укуктук жоопкерчилигин орнотууда, андыктан Конституциянын 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык өткөн мезгилге карай колдонулушу мүмкүн эмес, ага ылайык адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү же оорлотуучу мыйзам өткөн мезгилге карай колдонулбайт деп эсептешүүдө.

Арыздануучулар КМШ мамлекеттеринин катышуучуларынын Парламент аралык Ассамблеясында жактырылган «КМШ мамлекеттеринин катышуучуларынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» 1995-жылдын 1-майындагы сунуштама мыйзам актысына шилтеме кылышууда, ага ылайык ченемдик укуктук акт, укук бузуу үчүн жоопкерчиликти жокко чыгарган же жеңилдеткен, же болбосо ченемдик укуктук акт күчүнө киргенге чейинки мамилелерге өзүнүн колдонулушун жайылтат деген аракет актынын өзүндө же актыны колдонууга киргизүү жөнүндө актыда каралган учурлардан тышкаркы, күчүнө киргенге чейинки мамилелерге өзүнүн колдонулушун жайылтпайт.

Арыздануучулар «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылар жөнүндө» Мыйзамдын жоболоруна шилтеме жасашууда, ага ылайык жарандардын, юридикалык жактардын жоопкерчилигин, белгилөөчү же күчөтүүчү, жаңы милдеттерин салуучу же алардын абалын начарлатуучу ченемдик укуктук актылар өткөн мезгилге карай колдонулбайт деп, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жана Кыргыз Республикасынын экс-президентинин статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесине карата дагы мыйзам өткөн мезгилге карай колдонулбашы керек деген тыянакка келишүүдө.

Өтүнүчтүн авторлору экс-президенттин абалын начарлатуучу мыйзамга өткөн мезгилге карай колдонулушун күчүнө киргизүү, мурда колдонууда болгон мыйзамдарга ылайык алынган укуктарынын жокко чыгуусун билдирүүчү жана конкреттүү укуктук мамилелерде жүзөгө ашырылып жаткандыгы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнөн, 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынан, 20-беренесинин 1-3-бөлүктөрүнөн, 28-беренесинин 1-бөлүгүнөн келип чыккан талаптар менен дагы айкалышпайт.

Арыздануучулар жогоруда көрсөтүлгөн жүйөлөрүн негиздеп берүүдө бир катар укук таануучу окумуштууларынын мыйзамдын өткөн мезгилге карай колдонулуунун укуктук табияты жөнүндө пикирлерин келтиришүүдө, кайрылуучулардын пикири боюнча, алар каралып жаткан маселеде мыйзамдын өткөн мезгилге карай колдонулушунун негизсиздигин далилдеп берүүдө.

Ошондой эле арыздануучулар мыйзамдарга өткөн мезгилге карай колдонулушуна тыюу салуу жөнүндө тыянактарды камтыган Россия Федерациясынын, Беларусь Республикасынын жана Казакстан Республикасынын конституциялык контролдоо органдарынын укуктук көз караштарына, ошондой эле Евразиялык экономикалык биримдигинин мамлекеттеринин катышуучуларынын укуктук көз караштарына шилтеме жасашууда.

Арыздануучулар бул толуктоосунда талаптардын көлөмүн көбөйтүшкөн жана талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 74-беренесинин 9-бөлүгүнө, 97-беренесинин 8-бөлүгүнө ылайык келүүсүн

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

текшерилишин суранышууда.

Кайрылуучу тарап сот отурумунда өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Жоопкер тараптын өкүлү А.Т. Молдобаев арыздануучулардын жүйөлөрүн кийинкидей негиздер боюнча жараксыз деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы адамдын укуктары менен эркиндиктерин артыкчылыкка ээ болгон жана өзгөчө маанилүү социалдык баалуулуктар деп жар салып, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүндө, бекитип жана адамдын кандайдыр бир жеке же социалдык белгилерине карабастан мыйзам жана сот алдында бирдей болуу принцибин орнотуу менен адам укуктары жана эркиндиктери жаатында жалпыга кабыл алынган стандарттардын зарылдыгын тааныган.

Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунда, А.Т. Молдобаевдин пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын экс-президенти үчүн тең укуктуулук принциптеринин сакталышынын жалпы эрежелеринен кандайдыр бир алып салуу катары баамдалган укуктук иммунитетти караштырган.

Жоопкер тараптын пикири боюнча, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жана Кыргыз Республикасынын экс-президентинин статусу жөнүндө» Мыйзамдын 13-17-беренелеринде белгиленген укуктук социалдык кепилдиктер (материалдык камсыздоо, тиричилик жактан камсыз кылуу жана транспорт жагынан тейлөө, байланыш каражаттарын колдонуу, маркум болгон экс-президенттин үй-бүлө мүчөлөрүнө социалдык кепилдиктер жана алардын, материалдык жактан камсыздоо) Кыргыз Республикасынын Конституциясы кепилдеген тең укуктуулуктун жалпы эрежелеринен чегинүү дагы болуп саналат. Мына ошон үчүн мыйзам чыгаруучу экс-президентке мамлекетте өзгөчө орун ээлөөгө мүмкүнчүлүк берген өзгөчө укуктук статусту белгилеп, жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 11-беренесинде белгиленген атайын талаптар менен түйшөлткөн көтөрүңкү жоопкерчиликти караган, тактап айтканда, алар: мамлекеттик бийлик органдарына саясий, атайын мамлекеттик кызматтарды ээлебөө, ошондой эле саясий партиянын жетекчилик органдарында кызмат орундарын ээлөөгө же башкача жол менен саясий партиянын ишмердигинде катышууга тыюу салуу.

А.Т. Молдобаев мамлекеттик бийлик органдарында саясий кызмат орундарын, ошондой эле атайын мамлекеттик кызмат орундарын ээлеген адамдар жөн гана башкаруучулук иш-милдеттерди жүзөгө ашырбастан, жалпы мамлекеттик программаларды жүзөгө ашырып жаткандыктан саясий чечимдерди кабыл алууга да таасирин тийгизе алат. Ушуга байланыштуу, коомдук бийлик органдарынын ишмердигин жөнгө салган ченемдердин тармактык тийиштүүлүгүн аныктоодо, жарандын мамлекеттин иштерин башкарууда катышууга болгон элдик бийликтин жана саясий укуктук принциптерин жүзөгө ашыруудан келип чыккан укуктук мамилелер экендиги эске алынууга тийиш, демек, ал эмгек мыйзамдарынын ченемдери менен жөнгө салынбайт.

Ушуга байланыштуу, А.Т. Молдобаев «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасында жана 2-беренесинде белгиленген экс-президентке карата талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгү менен кепилденген саясий жана башка ынанымдарынын белгилери боюнча, мүлктүк же башка абалы боюнча кодулабоонун принцибин бузуу катары каралышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасында мамлекеттик бийликтин түзүлүшүнүн жана иштешинин өзгөчөлүгүн эске алып, мыйзам чыгаруучу экс-президенттин өзгөчө статусун белгилөө менен, административдик аппараттын ишмердиги мамлекеттик органдын максаттарын, милдеттерин жана функцияларын аткарууда бейтарап жана калыс мүнөздө болушу керек деп болжоп, мамлекеттик ишмердикти саясаттан ажыраткан чараларды да караштырган.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлүнүн айтуусу боюнча экс-президент тарабынан саясий жана мамлекеттик кызмат орундарын ээлөө саясий-аныктоочулук мүнөзгө ээ, бул кийин жагында кандайдыр бир терс кесепеттерге (саясий жоопкерчилик чараларын колдонууда саясатташтырууга, туруксуздукка жана кыянатчылыкка) алып келиши мүмкүн.

Ошондой эле, ал экс-президент өзгөчө маанилүү маалыматтарды жана мамлекеттик сырларды алып жүрүүчү болуп кала бергендиктен, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын экс-президентинин саясий партиялардын ишине катышуусунун негиздүү жана объективдүү шарттарын аныктаган деп көрсөтөт.

А.Т. Молдобаев талашылып жаткан ченем менен каралган чектөөлөр жалпысынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 35-беренеси менен орнотулган экс-президенттин биригүү эркиндигине болгон кепилденген конституциялык укугун бузбайт жана бул укукту жүзөгө ашыруусун чектебейт деп белгиледи.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келбегендиги тууралуу А.Т. Молдобаев бул берене жазык мыйзамдарынын чөйрөсүндөгү укук мамилелерди жөнгө салат жана талашылып жаткан ченемге тиешеси жок деп белгиледи.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин экинчи өкүлү Ш.М. Алишев жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 1-беренесинин 9-пунктунун жобосун 2007-жылдын 23-октябрынан тарта пайда болгон укуктук мамилелерге карата колдонуу, талашылып жаткан Мыйзамдын ченемдерин «Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жаңы редакциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2007-жылдын 23-октябрындагы Мыйзамынын 12-беренесине ылайык келтирүү муктаждыгынан келип чыккандыгын белгиледи. Кыргыз Республикасынын экс-президенти үчүн абсолюттук кол тийбестикти, анын Президенттин ыйгарым укуктарын аткаруу жана ыйгарым укуктарды алып салган убагында жасалган жосундары үчүн жол-жобосуз жоопкерчиликке тартууну орноткон «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын (2003-жылдын 18-июлундагы редакциясындагы) 12-беренеси колдонулбашы керек эле.

Ошондой эле, Ш.М. Алишев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 25-сентябрындагы укуктук көз-карашына шилтеме жасады, ага ылайык, Конституциялык палата «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен табигый бирдикте жана ага шайкеш турат, турпаты менен анын өткөөл жоболорун, аны колдонууга киргизүү тартиби жөнүндө ченемдерди туюндуруу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын туундусу жана андан ажырагыс, мураскерликтин жана мамилелердин туруктуулугун камсыздоого багытталган деп белгилеген.

Мындан тышкары мыйзам чыгаруучу органдын өкүлү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечими менен Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктарын аткарган мезгилинде жасаган жосундары үчүн экс-президентти жоопкерчиликке тартуу процедурасын карабаган бөлүгүндө «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылгандыгы тууралуу белгиледи.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын жогоруда көрсөтүлгөн чечиминде баяндалган укуктук көз-караштарына шилтеме жасап, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 67-беренесинде орнотулган Кыргыз Республикасынын Президентин кызматтан четтетүү процедурасына окшош «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жана Кыргыз Республикасынын экс-президентинин статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесинде мыйзам чыгаруучу менен экс-президентти жазык жоопкерчилигине тартуу үчүн анын макамын алып салуу механизм орнотуусу, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык келет деген чечимге келди.

Жоопкер тараптын үчүнчү өкүлү Ч.М. Бердимуратов Ш.М. Алишевдин жана А.Т. Молдобаевдин жүйөлөрүн колдогон.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Л.П. Жумабаев «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына киргизилген өзгөртүүлөрү менен каралган чектөөлөр Конституциянын ченемдерине карама-каршы келбейт, экс-президент саясий бийликтин органдарында саясий жана атайын кызматтарды ээлегенге карапайым жарандарга караганда көбүрөөк мүмкүнчүлүккө жана ресурска ээ болгондуктан, экс-президент болуп көрбөгөн жактардын мамлекеттик саясий, атайын кызматтарга бирдей жетүүнү камсыздоо максатын көздөйт деп белгилейт.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Ошондой эле, Л.П. Жумабаев «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жоболору экс-президенттин саясий партиянын мүчөсү болуу укугун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин негизинде чектебейт деп эсептейт, ага ылайык партиялар, кесиптик бирликтер, дагы башка коомдук бирикмелер өздөрүнүн укуктарын жана эркиндиктерин жүзөгө ашыруу жана жарандардын өз эркин коргоо, саясий, экономикалык, социалдык, эмгектик, маданий жана башка кызыкчылыктарын канааттандыруу үчүн эркин билдирүү жана кызыкчылыктарынын жалпылыгынын негизинде түзүлүшү мүмкүн.

Муну менен бирге, анын пикири боюнча, саясий партиянын жетекчилик органдарындагы кызматтарды ээлөөгө болбосо башкача түрдө саясий партиянын ишине катышуусуна тыюу салуу түрүндөгү экс-президентке карата чектөө, мыйзам чыгаруучу менен экс-президент жетекчиси боло турчу саясий партиянын үстөмдүк кылуусуна жол бербөө максатында орнотулган.

Л.П. Жумабаев адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында, Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн деп белгиледи.

Ушуга байланыштуу, экс-президентке жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасында каралган чектөөлөрдү кабыл алууну болбосо аларды кабыл албоону жана экс-президенттин артыкчылыктарынан баш тартууну тандоо укугу берилген.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө жана 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсү тууралуу Кыргыз Республикасынын Президентинин туруктуу өкүлү төмөндөгүнү белгиледи.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жаңы редакциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2003-жылдын 18-февралындагы Мыйзамы Кыргыз Республикасынын экс-президенти кол тийбестикке ээ деп орноткон. Ал Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктарын аткаруу мезгилинде жасаган аракеттери же аракетсиздиги үчүн жазык жана административдик жоопкерчиликке тартылышы, ошондой эле кармалууга, камакка алынууга, тинтүүгө, суракка алынууга же жеке текшерүүгө дуушар кылынышы мүмкүн эмес (Конституциянын 53-беренеси).

Көрсөтүлгөн редакциядагы Конституция, экс-президенттерди юридикалык жоопкерчиликке тартуунун жалпы учур менен салыштырганда так тартибин орнотпостон, аларга абсолюттук кол тийбестикти берген. Бул ченемди ишке ашырууда «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2003-жылдын 18-июлундагы № 152 Мыйзамы кабыл алынган.

Экс-президенттин абсолюттук кол тийбестиги Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгү менен орнотулган сот жана

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

мыйзам алдында бардыгы бирдей деген негизги принцибине ачыктан-ачык карама-каршы келгенин эске алып, «Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жаңы редакциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2007-жылдын 23-октябрындагы Мыйзамы менен Кыргыз Республикасынын экс-президентинин статусун «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен аныктоо бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүү киргизилген.

Бирок, Л.П. Жумабаев эсептегендей, Кыргыз Республикасынын Конституциясына киргизилген өзгөртүүлөргө карабастан, бул Мыйзам аны менен шайкеш келтирилбеген жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келген. Ошондуктан Конституциялык палатанын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечими менен Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктарын аткарган мезгилинде жасаган жосундары үчүн экс-президентти жоопкерчиликке тартуу процедурасын карабаган бөлүгүндө аталган ченем карама-каршы келет деп таанылган.

Кыргыз Республикасынын Президентинин туруктуу өкүлү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине ылайык, Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат жана анын негизинде конституциялык мыйзамдар, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар кабыл алынат деп көрсөткөн. Конституциянын ченемдерине карама-каршы келген ченемдик укуктук акт Конституциянын ченемдеринин таасирин жокко чыгара жана токтото тура албайт. Ушуга байланыштуу, Л.П. Жумабаев Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, киргизилген өзгөртүүлөргө кайтарым күчүн мыйзамдуу берген деген тыянакка келген, алар 2007-жылдын 23-октябрынан тарта пайда болгон укуктук мамилелерге колдонулушу мүмкүн.

Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын Президентинин туруктуу өкүлү «жоопкерчиликти белгилөөчү мыйзам» деген түшүнүктүн алдында укук бузуу үчүн тигил же башка мурда болбогон жоопкерчиликти киргизип жаткан мыйзам саналат деп белгиледи. Ал эми «жоопкерчиликти күчөтүүчү мыйзам» деген түшүнүктүн алдында жоопкерчиликтин катуураак түрүн болбосо жоопкерчиликтин ошол эле түрүнүн алкагындагы катуураак, жазасын орнотуучу мыйзам түшүнүлөт.

Жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 2-беренесинин талашылып жаткан жобосу белгилүү бир иш-аракеттерди белгилүү бир шарттарда жасаганда, экс-президенттен кол тийбестикти алуу эрежесин да регламенттөөчү, ал экс-президенттин абалын начарлатуу фактысы катары каралышы мүмкүн эмес.

Ошентип, Л.П. Жумабаев талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева дагы талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы менен орнотулган

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

жана жетектөөчү кызмат орундарын ээлөөгө же болбосо саясий партиянын ишине башкача түрдө катышууга тыюу салууну караган чектөөлөрдүн конституциялуулук маселеси боюнча көз карашы Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлүнүн көз карашына окшош.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренеси менен орнотулган бул Мыйзамдын 1-беренесинин 9-пунктунун жоболору 2007-жылдын 23-октябрынан тарта пайда болгон укуктук мамилелерге колдонулуусу боюнча А.М. Курманбаева төмөндөгүнү белгиледи.

Жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзам менен орнотулган экс-президенттен кол тийбестикти алуу процедурасы экс-президенттин кол тийбестигин жокко чыгарбайт, ал болгону белгилүү бир иш-аракеттерди белгилүү бир шарттарда жасаганда кол тийбестикти алуу гана эрежелерин аныктайт, ошону менен анын абалын начарлатпайт.

А.М. Курманбаева өзүнүн жүйөлөрүнүн аргументациясында, «Кыргыз Республикасынын укуктук ченемдик актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын укуктук ченемдик актынын убакыт боюнча колдонулушун жөнгө салуучу жоболорун келтирди.

Мында Кыргыз Республикасынын 2006-жылдын 9-ноябрындагы № 180 Мыйзамы менен кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын редакциясында экс-президенттин кол тийбестигинин укуктук негиздери орнотулган эмес.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы экс-президенттин кол тийбестигинин укуктук негиздеринин Конституцияга түзөтүүлөрдүн киргизилгендигине байланыштуу өзгөртүүлөрү менен шайкеш келтирилбегендигин эске алып, А.М. Курманбаева Мыйзамда экс-президенттин кол тийбестигинен ажыратуу процедурасынын жоктугу мыйзамдардагы боштуктар деп эсептейт.

А.М. Курманбаева Конституциялык палатанын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечими менен Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктарын аткарган мезгилинде жасаган жосундары үчүн экс-президенти жоопкерчиликке тартуу процедурасын карабаган ченемдин бөлүгүндө «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренеси Конституцияга карама-каршы келет деп таанылгандыгын көрсөткөн.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» 2010-жылдын 27-июнундагы Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык, Конституция күчүнө киргенге чейин колдонулуп келген мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар Конституцияга каршы келбеген бөлүгүндө колдонулат.

Ушуга байланыштуу, ал «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Мыйзамы, анын ичинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясына шайкеш келтирүү максатында кабыл алынганын белгилейт.

Иштин материалдарын изилдөөнү аяктагандан кийин, тараптардын өкүлдөрүнүн корутунду сөздөрүн угуу стадиясында, кайрылуучу тараптын атынан А.С. Кодуранова билдирилген талаптардын көлөмүн азайтуу тууралуу билдирген жана «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын конституциялуулугун текшерүүнү алып салууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын пикирлерин угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 32-беренесине ылайык, тараптар, башкалардын ичинде, өтүнүчтөрдү билдирүүгө, далилдерди берүүгө, процесстин жүрүшүндө келип чыккан бардык маселелер боюнча өз жүйөлөрүн жана пикирлерин билдирүүгө, талаптардын негиздерин же предметин өзгөртүүгө, алардын көлөмүн көбөйтүүгө же азайтууга укуктуу.

Муну менен бирге, бул процессуалдык укуктарды пайдалануу жөнгө салынбаган мүнөзгө ээ болушу мүмкүн эмес, болбосо, бул конституциялык сот адилеттигин ченемдүү жүргүзүүгө тоскоолдук жараткан укукту ыксыз кыянат пайдаланууга алып келет.

Жогоруда белгиленген конституциялык Мыйзамдын 43-беренесине ылайык, эгерде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын корутунду сөздөрүнөн кийин ишти чечүү үчүн маанилүү болгон кошумча жагдайларды аныктоонун же жаңы далилдерди изилдөөнүн зарылчылыгын тапса, ал маселени кайра кароо жөнүндө аныктама чыгарат. Бирок кайрылуучу тараптан изилдөөнү сөзсүз жана иштин материалдарын изилдөө стадиясын кайра кароо зарылдыгын таанууга мүмкүн боло турган кандайдыр бир жаңы материалдар берилген эмес.

Демек, жогоруда көрсөтүлгөн укуктук жөнгө салуунун маанисинен келип чыккандай, тараптар жогоруда көрсөтүлгөн процессуалдык укуктарды, анын ичинде өздөрүнүн талаптарынын көлөмүн азайтууну иштин материалдарын изилдөө стадиясы аяктаганга гана чейин иш жүзүнө ашыра алат. Ушуга байланыштуу, бул иштин алкагында кайрылуучу тараптын баштапкы талаптардын бардык көлөмү конституциялык контролго алынат.

2. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы жана 2-беренеси саналат:

«1-берене.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2003-ж., № 10, 462-ст.) төмөнкүдөй өзгөртүүлөр киргизилсин:

8) 11-статьяда:

б) статья төмөнкүдөй мазмундагы 3 жана 4-бөлүктөр менен толукталсын:

«Кыргыз Республикасынын экс-президенти мамлекеттик бийлик органдарында саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын ээлөөгө, ошондой эле саясий партиянын жетектөөчү органдарындагы кызмат орундарын ээлөөгө же болбосо саясий партиянын ишине башкача түрдө катышууга тийиш эмес.

Кыргыз Республикасынын экс-президенти ушул статьянын 3-бөлүгүндө белгиленген чектөөлөрдү сактабаган учурда, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынун сунуштамасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин актысы менен ага ушул Мыйзамда каралган бардык кепилдиктерди берүү, ошондой эле республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен материалдык жана башка камсыз кылуу токтотулат.

2-берене.

Ушул Мыйзамдын 1-беренесинин 9-пунктунун жоболору 2007-жылдын 23-октябрынан тартып келип чыккан укуктук мамилелерге колдонулат».

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2019-жылдын 15-майындагы № 61 Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинин 2019-жылдын 17-майындагы № 40 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

3. Эгемендүү Кыргызстандын башкы жетишкендиктеринин бири болуп адамдын өз баалуулугун жана уникалдуулугун, анын коомдон салыштырмалуу өз алдынчалуулугу болуп саналат. Социалдык коомчулуктун өзүнүн пайда болуусу үчүн зарыл болгон социалдык-маанилүү касиеттерге жана сапаттарга адам гана ээ, ал жерде индивиддин инсан катары көрүнүүсү ага берилүүчү укуктар жана эркиндиктердин чөйрөсүнө, ошондой эле алардын реалдуулугун камсыздаган колдонуудагы механизмдердин бар болуусуна жараша жүрөт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин жогорку баалуулук деп жарыялап, бул орнотмону жүзөгө ашыруу мамлекеттин бардык иш-аракетинин мааниси деп көрөт. Бул милдетти аткаруу мамлекеттин өзүнө объективдүү керек, анткени мында жалпы коомдун туруктуу жана илгери адымдаган өнүгүүсү үчүн ылайыктуу шарттар түзүлүүдө. Ушуну менен катар адам жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин калган социалдык баалуулуктарга карата артыкчылыгы инсанды басуу аракеттеринин жаралышын жана индивиддин муктаждыктарын жана кызыкчылыктарын тоготпоону болтурбоого мүмкүндүк берет.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясы, анын баш сөзүндө бекитилген эркин жана көз карандысыз демократиялык мамлекетти куруу максатына берилгенинен келип чыккандай, өз аймагынын чегинде жана өзүнүн юрисдикциясында турган бардык адамдардын жалпы дүйнөдө таанылган укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылат (16-берененин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацы), анын ичинде кайсы гана болбосун белгилер боюнча ар түрдүү кодулоого тыюу салуу менен мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей (16-берененин 3-бөлүгү, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацы), ар кимдин биригүү эркиндигине (35-берене), соттук коргонуу (40-берененин 1-бөлүгү), эркин эмгектенүү укугун (42-берененин 3-бөлүгү), ошондой эле мамлекеттик бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого жана аларга шайлануу укугун орнотот (52-берененин 1-бөлүгүнүн 2-пунктчасы).

Мындан тышкары, Конституция мамлекеттик бийликти жүргүзүүнүн мүмкүн болгон чегин жана негиз салуучу эрежелерин орноткон ченем-принциптерди камтыйт, анын ичинде мамлекетке, анын органдарына, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыкпоо милдетин жүктөйт (5-берененин 3-бөлүгү), Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер, ошондой эле эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдери Кыргыз Республикасынын укук тутумунун ажыралгыс бөлүгү экендигин тааныйт (6-берененин 3-бөлүгү), жаңы милдеттерди же оордотуучу жоопкерчиликти белгилөөчү мыйзам же башка ченемдик укуктук акты өткөн мезгилге карата колдонулуусуна (6-берененин 5-бөлүгү, 28-берененин 1-бөлүгү), ошондой эле адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдардын кабыл алынышына тыюу салат (20-берененин 1-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн чечимдеринде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацы, 3-бөлүгү менен орнотулган бирдейлик жана кодулабоо принциби тууралуу укуктук көз карашын бир нече жолу билдирген. Маселен, 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечимде мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген принцип ар бир инсандын бирдей баалуулугун жарыялоо, индивиддерге коомдук жана мамлекеттик турмушка катышуу үчүн бирдей укуктук мүмкүнчүлүктөрдү берүү, алардын бирдей көлөмдөгү жана мазмундагы укуктар менен милдеттерге, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруу жана коргоо боюнча бирдей укуктук мүмкүнчүлүктөргө ээ болушун билдирет деп аныкталган.

Кодулабоо конституциялык принциби деп инсандын табиятынан же социалдык өзгөчөлүгүнө карай укуктарын, эркиндиктери менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын чектөөгө же кемсинтүүгө конституциялык тыюу салууну түшүнүү керек (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 16-ноябрындагы Чечими).

Биригүү эркиндиги конституциялык укугу бардыгы ээ болгон фундаменталдык жана негизги укуктардын бири болуп саналат.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Жарандардын бирикмеси жарандык коомдун маанилүү институту, аларды мамлекеттин саясий, экономикалык жана социалдык-маданий жашоосуна тартуунун жолдорунун бири болуп эсептелет. Биригүү мүмкүнчүлүгү жарандарга өздөрүнүн каалоолорун жана кызыкчылыктарын бир жерге топтоого, мүмкүнчүлүктөрүн ишке ашырууга, өз жөндөмдүүлүктөрүн көрсөтүүгө жана ошону менен бирге өз муктаждыктарын канааттандырууга жол берет. Муну менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы жарандын биригүү маселесинде толук эркиндигин баса белгилейт (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 11-мартындагы Чечими).

Соттук коргонууга болгон укук бул адам менен жарандын фундаменталдык конституциялык укуктарынын бири. Соттук коргоо индивиддин укуктук корголгондугунун негизги шарты болуп турат, анын баалуулугу укуктар менен эркиндиктердин кенири катарына ээ болгондугунда эмес, а аларды калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгүндө жатат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 16-январындагы Чечиминде билдирилген укуктук көз карашына ылайык, соттук коргонуу укугу укуктук мамлекеттин базиси болуп саналат жана адам менен жарандын Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген башка укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга, зарыл болгон учурда аларды калыбына келтирүүгө жол ачат.

Башка бардык конституциялык укуктарга жана эркиндиктерге карата камсыздоочу-калыбына келтирүүчү функцияны аткаруучу укук катары Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен абсолюттук, эч кандай чектөөгө болбогон укуктардын ичине кирет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар кимге эркин эмгектенүүгө, эмгекке жөндөмдүүлүгүн пайдаланууга, кесибин жана иштин түрүн тандоого, коопсуздуктун жана талазыктын талаптарына жооп берген эмгектик коргоого жана эмгек шарттарын, ошондой эле мыйзам менен белгиленген жашоо минимумунан төмөн болбогон эмгек акы алуу укугун кепилдейт.

Жогоруда көрсөтүлгөн ар ким ал өзү эркин тандап алган же өз ыктыяры менен макул болгон эмгеги менен жанын багуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек дегенди билдирет. Дал ошондуктан эмгекти тандоо эркиндиги конституциялык кепилдиктердин өзгөчө категориясына бөлүнүп чыгарылат. Ошентип, эркин эмгектенүү укугу жарандарга алардын финансылык, социалдык, рухий жана башка муктаждыктарын канааттандырган шарттары бар эмгек ишмердигин өз ыктыяры менен тандоо мүмкүнчүлүгүн берүүнү билдирет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы мажбурлоо эмгегине тыюу салат жана ар бир адамга эмгекке болгон жөндөмдүүлүгүн эркин пайдалануу, кесибин жана ишмердиктин түрүн тандоо укугун берет.

Ошентип, эркин эмгектенүү укугу ар бир инсандын субъективдүү укугу катары мамлекеттүүлүктүн демократиялык маңызын алдын ала аныктайт, анда инсандын экономикалык эркиндиги коомдун социалдык-экономикалык жашоосун укуктук жөнгө салууда баалуу ориентир болуп калат (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 15-апрелиндеги жана 19-сентябрындагы чечимдери).

Ар бир адамга төрөлгөндөн эле таандык жана өзүнүн табияты боюнча ажы-

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

рагыс болгон пайдубал укуктар жана эркиндиктер менен катар, Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасынын жарандыгына ээ болгондугуна шартталган бир нече укуктарды карайт. Адамдын укуктары жана эркиндиктери сыяктуу мамлекет аларды тааныйт жана коргойт. Бул укуктар, эреже катары, жарандардын мамлекеттик иштерге, бийликтин жогорку жана жергиликтүү органдарынын шайлоолоруна катышуу мүмкүнчүлүгүн, ошондой эле адамдын мамлекет менен туруктуу саясий-укуктук байланышынан келип чыккан башка укуктарды жана милдеттерди божомолдойт. Мындай укуктардын бири болуп мамлекеттик бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоо жана аларга шайлануу укугу болуп саналат.

Демократиялык укуктук мамлекетте шайлоо укуктары конституциялык түзүлүштүн негиздерин сактоо үчүн маанилүү болуп саналат, анткени шайлоо процессинен көпчүлүк бийликтин курамы жана анын конституциянын жана мыйзамдардын үстөмдүгүнө, жарандардын укугун жана эркиндигин кармоого болгон мамилеси көз каранды (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 25-ноябрындагы Чечими).

Муну менен бирге, адам менен жарандын укуктары жана эркиндиктеринин келип чыгуусу табигый жаратылышка же жарандыгынын бардыгына шартталгандыгын, бирок алардын көлөмүнүн абалы кайсы бир адамдын жана жарандын конкреттүү социалдык шарттарда болгонуна жараша өзгөрүп туруусун эске алуу зарыл. Мындай шарттардын бири болуп индивиддин өз ыктыяры жана анын жүрүм-турумунун тиешелүү үлгүсүн таңуулаган социалдык ролду кабыл алуусу болуп саналат.

4. Коом жашоого анын жашоо аракетинин тартипке келтирилгендигин жана жөнгө салынгандыгын камсыздоочу механизми болмоюн кудуретсиз. Мындай механизм болуп Конституция менен анын негиз салуучу принциптерин орноткон мамлекет чыгат.

Мамлекет социалдык компромисстин институту катары коомдун кайсы бир бөлүгүнүн эмес, жалпы коомдун кызыкчылыгын билдирет. Мамлекеттик башкаруунун уюштуруучулук негизи жана анын ажырагыс элементи болуп мамлекеттик аппарат чыгат, мамлекеттик таасирдин ар түрдүү формаларын жана методдорун колдонуучу, коомдук мамилелерди мыйзам чыгаруучу, аткаруу, соттук жана башка мамлекеттик бийликтин институттарынын жардамы менен жөнгө салууну жүргүзгөн органдарын жана кызмат адамдарынын тутумун көрсөтөт жана ал кызматкерлерден турат.

Мамлекет жалпы коомго жана анын ар бир мүчөсүнө карата ар түрдүү кыстоонун методдорун легалдуу колдонуу монополиясына ээ, ошондуктан коом анын иш-аракетинин, анын ичинде мамлекеттик бийликтик ыйгарым укуктар энчиленген жактар тарабынан бийликтин зомбулугун жана башка мыйзамсыз жүрүм-турумдарды алып салууга багытталган белгилүү чектөөлөрдү жана тыюуларды киргизүү аркылуу катуу регламенттөөсүз тура албайт.

Ошентип, инсандын мамлекеттик бийликтик иш чөйрөгө тартылуусу анын укуктук статусун ага жүктөлө турган милдеттерге жараша кыйла өзгөртөт жана жөнөкөй адамдын же жарандын укуктук статусуна барабар болушу мүмкүн эмес.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин аскердик жана башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен чектөөгө жол берилет (20-берененин 2-бөлүгү). Баш мыйзам менен аскердик жана мамлекеттик кызматтар, аларды ээлөө атайын чектөөлөр менен коштолушу мүмкүн боло турган адамдын иш чөйрөсүнө таандык кылынат. Ошону менен мыйзам чыгаруучуга мамлекеттик кызматка кирүүнүн жана аны өтөөнүн өзгөчө эрежелерин киргизүү, ошондой эле мамлекеттик кызматка келип жаткан адамдарга алардын кесиптик даярдыгына, ишкердик жана моралдык-этикалык сапаттарына тиешелүү жогорулатылган талаптарды коюу, ошондой эле жөнү бар жүрүм-турумдун чектерин орнотуу укугу берилет.

Өзгөчө эрежелерди жана жогорулатылган талаптарды орнотуу биринчи иретте бүткүл коомдун пайдасы үчүн мамлекеттик бийликти жүргүзүүнүн жогорку деңгээлин сактоого багытталган. Ошондуктан жарандар мамлекеттик кызматка кирүүдө, ошону менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин тийиштүү чектелишине өз ыктыяры менен макул болуп жаткандарын түшүнүшү керек.

5. Мамлекеттик бийлик саясий, атайын, административдик жана муниципалдык кызмат орундарын ээлеген кызматкерлер менен камсыздалат. Саясий мамлекеттик кызмат орду – аны ээлөөнүн жүрүшүндө адам бийликтик ыйгарым укуктарды жүзөгө ашыруучу жана саясий программаларды жана долбоорлорду турмушка ашырууга багытталган саясатын аныктоочу чечимдерди кабыл алуучу, Конституцияда жана башка ченемдик укуктук актыларда белгиленген ыйгарым укуктардын алкагында коюлган саясий максаттарды жана милдеттерди ишке ашыруу үчүн жоопкерчилик тартуучу кызмат орду.

Президенттин кызмат орду Кыргыз Республикасынын жогорку саясий мамлекеттик кызмат орду болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 60-беренесине ылайык Президент мамлекет башчысы болуп саналат, элдин жана мамлекеттик бийликтин биримдигин көрсөтүп турат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечиминде Президент өз алдынча, мамлекеттик бийликтин башка органдарынан юридикалык жактан көз карандысыз, бирок алар менен тыгыз карым-катышта болуп мамлекеттик жана коомдук турмуштагы эң маанилүү маселелерди чечүү үчүн колдонулуучу кеңири ыйгарым укуктарга ээ деп белгилеген.

Кыргыз Республикасынын Президенти түздөн-түз же кыйыр мамлекеттик бийликтин бардык үч бутагын түзүүдө катышат, асыресе, Конституцияда каралган тартипте жана учурларда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине шайлоо жана мөөнөтүнөн мурда шайлоону дайындоо тууралуу маселелерди чечет. Президент сот тутумун түзүүдө катышат, Өкмөт мүчөлөрүн, коргоо, улуттук коопсуздук маселелерин тескеген мамлекеттик органдардын жетекчилерин, ошондой эле алардын орун басарларын кызматка дайындайт жана бошотот. Президент Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Башкы колбашчысы болуп саналат, Кыргыз Республикасынын

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

Кураалдуу Күчтөрүнүн жогорку командалык курамын аныктайт, дайындайт жана кызматтан бошотот да Коопсуздук кеңешин жетектейт.

Мамлекет башчысына жүктөлгөн милдеттердин мазмуну менен мүнөзүнө жараша аларды толук кандуу жана натыйжалуу аткаруу ага көз карандысыздыктын өлчөмдөш кепилдиктери менен укуктук коргоо каражаттары берилгенде гана мүмкүн. Президенттин көз карандысыздыгынын маңызы ал чечимдерди эркин жана өз алдынча кабыл алуу жана Конституция менен мыйзамдарга гана баш ийип, бүткүл коомдун кызыкчылыгын көздөп, бирөөнүн кийлигишүүсүз аракеттенүүгө реалдуу мүмкүндүккө ээ болгон шарттарды түзүүдө камтылат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы ошол эле чечиминде Президенттин укуктук абалын, ал ыйгарым укуктарын токтоткондон кийин да өзгөчө жөнгө салуу зарыл деген жыйынтыкка келген. Бул зарылдык шайлоо жолу менен бийликтин дайыма, легитимдүү жаңыланып туруу жана ротациялануу касиетине ээ болгон демократиялык мамлекет шартында, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 61-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык бир эле адам эки жолу Президент болуп шайлана албай турганын эске алганда, экс-президенттин укуктук иммунитетти Президенттин ыйгарым укуктарын жүзөгө ашыруу мезгилинде ага жүктөлгөн функцияларды натыйжалуу жана сырткы факторлордон көз карандысыз аткарууну камсыз кыла ала турган тийиштүү жүрүм-турумга дурус мотивация берген эң маанилүү укук демилгелөөчү каражат болуп эсептелет дегенден келип чыгат.

Жалпысынан Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2018-жылдын 3-октябрындагы Чечиминде иштелип чыккан укуктук көз караштарынын маңызы төмөнкүлөргө келип такалат:

биринчиден, укуктук иммунитетти, бийликти бөлүштүрүү жана ар кандай бийлик бутактарынын тең салмактуу иштөө принцибине ылайык мамлекеттик бийлик тутумун түзүүгө жетүүгө жол берген токтото туруу жана тең салмактуулук тутумунун легитимдүү зарыл аспаптарынын бири катары таанууга;

экинчиден, Президенттин укуктук иммунитетти, ага жүктөлгөн милдеттерди натыйжалуу жана көз карандысыз аткарууга мүмкүндүк берген эң маанилүү укуктук каражат болуп эсептелет;

үчүнчүдөн, экс-президенттин укуктук иммунитетти президент институтунун ажырагыс элементи болуп эсептелет, анын жоктугу сөзсүз иштеп жаткан Президенттин укуктук иммунитетинин алсыздыгына алып кетет.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик түзүлүшүнүн демократиялык табияты мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү принцибинин негизинде түзүү менен камсыздалып жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын көптөгөн жоболорунда каралган тизгиндөө жана тең салмактуулук тутуму менен сакталышы керек. Мамлекеттик бийлик бутактары сыяктуу эле президент институту Баш мыйзам тарабынан анын көз карандысыздыгын камсыз кылган укуктук каражаттар тутумуна ээ кылынган. Маселен, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 67-беренеси мамлекет башчысына аны жоопкерчиликке тартуунун өзгөчө тартибин орнотуу аркылуу укуктук

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

иммунитет берет. Аталган ченемге ылайык ал жазык жоопкерчилигине аны кызматтан четтетүүдөн кийин гана тартылышы мүмкүн. Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 69-беренесине ылайык кызматтан четтетилгендерден башка бардык мурдагы Президенттер Кыргыз Республикасынын экс-президенти деген наамга ээ болушат. Экс-президенттин статусу мыйзам менен орнотулат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясы экс-президенттин укуктук статусу тууралуу маселени атайын бөлүү менен Президенттин ыйгарым укуктарын токтоткон адамдын укуктук абалынын маанилүүлүгүн белгилейт. Башкача айтканда, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын жогоруда аталган чечиминде көрсөтүлгөндөй укуктук иммунитет гана эмес, экс-президент үчүн «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жана Кыргыз Республикасынын экс-президентинин статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында каралган бардык башка өмүр бою берилген укуктук жана социалдык кепилдиктер да, өз жыйындысында Президент тарабынан өзүнүн функционалдык милдеттерин толук кандуу аткаруу үчүн зарыл шарт катары, иштеп жаткан Президенттин келечектеги өзүнүн абалынын аныктыгы жана туруктуулугундагы керектөөсүн канааттандыруучу укуктук механизмди түзөт.

Ошондуктан, көрсөтүлгөн укуктук инструменттер экс-президент үчүн сыйлоо чарасы же жеке артыкчылык катары эч бир бааланышы мүмкүн эмес жана иштеп жаткан Президенттин ишмердигин тийиштүү камсыз кылуу боюнча тизгиндөө жана тең салмактуулук тутумун иштетүү үчүн зарыл конституциялык-укуктук жоболордун тутумун түзөт. Ал эми бул укуктук каражаттардын жоктугу Президенттин ыйгарым укуктарын аткаруу мезгилинде аракетсиздикке же этият аракеттерге алып келет, бул Кыргыз Республикасынын жалпы мамлекеттик жана улуттук кызыкчылыктарына залал келтириши мүмкүн.

Тизгиндөө жана тең салмактуулук механизмдин негизги курамдык бөлүктөрүнүн бири болуп, конституциялык коопсуздук тутуму эсептелет, ал бийликтин натыйжалуулугун, анын алмашылып туруусун, жоопкерчилигин жана коомдун контролунун астында болуусун камсыз кылат, конституциялуулук жана мыйзамдуулук режиминин тобокелдерин минималдаштырат, экономикалык коопсуздукту жана улуттук эгемендүүлүктү, ошондой эле инсандын бийликтин өз билемдигинен укуктук корголуусун кепилдейт. Конституциялык коопсуздукту камсыз кылуунунун ыкмаларынын бири болуп, жогорку мамлекеттик бийлик органдарынын кызмат адамдарынын конституциялык-укуктук жоопкерчилигин, ошондой эле алардын жүрүм-турумунун тийиштүү моделин түзгөн талаптарды жана чектөөлөрдү алардын персоналарына карата орнотуу эсептелет.

Президенттин ыйгарым укуктарын аткаруудан экс-президенттин наамына өтүү конституциялык процессинин динамикасы, ошондой эле мыйзамга ылайык экс-президентке бериле турган кепилдиктердин жыйындысы анын персонасына коомдун аң сезиминде маанилүү орунду жана позитивдүү да, терс да боло турган өлкөнүн коомдук-саясий турмушундагы өзүнүн таасирин сактоого мүмкүндүк берет. Дал ушул экс-президенттин наамынын

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

кыйла эл адында болушун алдын ала аныктайт, ушуга байланыштуу ал, ага карата конституциялык-укуктук жоопкерчилик чаралары, анын ичинде мыйзам чыгаруучунун пикири боюнча Кыргыз Республикасынын улуттук кызыкчылыктарына залал келтире ала турган ишмердикти жүзөгө ашырбоо талаптары формасындагы чектөөлөр карала турган субъект болуп эсептелет.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы менен орнотулган жаңы киргизүүлөр экс-президентке мамлекеттик бийлик органдарында саясий, атайын мамлекеттик кызматтарды ээлөөгө, ошондой эле саясий партиянын башкаруу органында кызматтарды ээлөөгө же болбосо саясий партиянын ишмердигине башка жол менен катышууга тыюу салууну караштырат. Экс-президент тарабынан бул чектөөлөр сакталбаган учурда, Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун сунуштамасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин акты менен ага бардык кепилдиктерди, ошондой эле республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен материалдык жана башка камсыз кылууну берүү токтотулат.

Экс-президенттин укуктарына аталган чектөөлөрдү киргизүү, ошондой эле бул талаптарды сактабаган учурда жоопкерчиликти орнотуу, мыйзам чыгаруучу тарабынан өзүнүн дискрециясынын алкагында жүргүзүлгөн жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан улуттук коопсуздукту жана коомдук тартипти камсыздоого багытталган өлчөмдөш чаралар катары бааланат жана экс-президенттин укуктук абалы менен шартталган.

Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы экс-президенттин укуктарына чектөөнү жана ага бардык кепилдиктерди, ошондой эле республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен материалдык жана башка камсыз кылууну берүүнү токтотуу формасындагы жоопкерчиликти орнотуу бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен жол берилген даражада жүзөгө ашырылган.

Ошону менен бирге, жогоруда аталган жагдайларга ылайык олуттуу милдеттендирмелер менен жүктөлгөн экс-президенттин наамына ээ болгон адам өз ыктыяры менен бул статустан баш тартууга жана жаран катары Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген адамдын жана жарандын бардык укуктары менен эркиндиктерин жүзөгө ашырууга, ошондой эле жалпы негизде социалдык бакубаттуулуктар менен колдонууга укуктуу.

6. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт.

Аталган тыюу салууну киргизүү мамлекеттик бийлик органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын функционалдык милдеттерин аларга жүктөлгөн

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

милдеттерге жараша так ажыратуу зарылдыгы менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 24-апрелиндеги Чечиминде чагылдырылган укуктук көз карашына ылайык, демократиянын жана укуктун маңызы укуктун жаратуучу милдети, анын адамдын өзү менен болгон үзгүлтүксүз байланышы мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийлик бутактарына бөлүүнүн негизинде жүзөгө ашыруунун тартибин бекиткен, чыныгы акылга сыяр укуктук заманбап коомдук бийликке жетишүүгө жол берген шарттарды түзүүнү болжойт. Аталган принципти жүзөгө ашыруу коомду мамлекеттик бийликтин өз билемдигинен гана коргобостон, анын ишмердигин уюштуруу боюнча натыйжалуу тутумду түзүүгө жол берет.

Ошондуктан орнотулган ыйгарымдардын алкагынан чыгуунун ар кандай формалары бийликти бир колдо концентрациялоонун жогорку тобокелдиги менен өкүмдүү ыйгарым укуктарды мыйзамсыз ээлеп алууга алып келет, бул мамлекеттик бийликтин узурпацияланышына алып келиши мүмкүн.

Бул конституциялык орнотмонуң максаты болуп коомдук кызыкчылыктарды өкүмдүү ыйгарым укуктарды коомдук бийликтин субъекттери тарабынан кыянаттык менен пайдалануудан коргоо жана мамлекеттик бийлик органдары жана алардын кызмат адамдарына мамлекеттик маанилүү маселелерди өз кароосу боюнча чечүүгө жол берген дискрециялык ыйгарым укуктарды алып салуу эсептелет.

Ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 64-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарым укуктарынын толук тизмеги Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен гана орнотулат жана башка ченемдик укуктук актылар менен кеңейтилиши мүмкүн эмес.

Бирок, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасына ылайык Кыргыз Республикасынын экс-президенти ушул статъянын 3-бөлүгүндө белгиленген чектөөлөрдү сактабаган учурда, Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун сунуштамасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин актысы менен ага аталган Мыйзамда каралган бардык кепилдиктерди берүү, ошондой эле республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен материалдык жана башка камсыз кылуу токтотулат. Башкача айтканда, Президентке Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралбаган жана өкүмдүү ыйгарым укук берилүүдө.

Андан тышкары, ушул Чечимде белгиленгендей экс-президент статусу президент институтунан ажыратылгыс деген көз карашта, ошондой эле бийлик органдарынын функцияларын жана ыйгарым укуктарын ажыратуу принцибинин негизинде иштеп жаткан Президентте экс-президентке карага мындай укуктун болуусуна жол берилгис.

Ошентип, талашылып жаткан ченем каралып жаткан бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 64-беренесинин 11-бөлүгүнө карама-каршы келет. Ушуга байланыштуу анын ар кимдин соттук коргонуу укугун кепилдеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине ылайык келүүсү жагынан караганда аны

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

баалоо зарылдыгы түшүп калууда.

7. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгү менен жаңы милдеттерди же оордотуучу жоопкерчиликти белгилөөчү мыйзам же башка ченемдик укуктук акты өткөн мезгилге карата колдонулбайт деп бекитилген.

Бул собол мыйзамдар дайыма өзгөрүп турган шарттарда укуктук тутумдун бүтүндүгүн жана анын курамдык бөлүктөрүнүн ортосундагы макулдашылгандыкты сактоого, анын жашагычтыгын камсыз кылууга жана укуктук жөнгө салуунун оптималдуу формаларына жетүүгө мүмкүндүк берет. Бул конституциялык орнотмо укук колдонуунун эң негизги принциптеринин бири болуп эсептелет, анын Кыргыз Республикасынын бардык тармактардагы мыйзамдары үчүн күчү бар.

Бул принциптин жардамы менен укуктук мамилелер өз негизинде алардын катышуучулары үчүн туруктуулук жана аныктуулукка ээ болушат. Мында укуктук жөнгө салуунун бир формасынан экинчисине өтүүнүн негиз салуучу талабы болуп укук субъектилеринин жаңы мыйзамдын күчүнө киришине чейин болгон абалынын начарлашына жол бербөө саналат.

Бул принцип укуктук тутумдун өнүгүү процессине позитивдүү мүнөз берүү менен юридикалык ченемдердин негизсиз колдонулушуна тоскоолдук болот.

Жаңы милдетти киргизүү таптакыр жаңы эрежелерди жана мурда укуктук категория болуп саналбаган, укуктук жөнгө салууга жатпаган милдеттүү жүрүм-турумдардын ченемдерин орнотууну түшүндүрөт. Жаңы милдет тийиштүү аракеттерди жасоо же болбосо жасоодон баш тартуу, ошондой эле жасалган же жасалбаган аракеттер үчүн жооп берүү буйруусунун пайда болуусу менен коштолот.

Мыйзам тартип бузуучуга мыйзамсыз жоруктар үчүн жаңы же мурдагыдан катуу мажбурлоо чарасын же анын субъективдүү укуктарына чектөө салууга алып келген, мурда орнотулган юридикалык жоопкерчиликтин өлчөмү жана көлөмү көбөйгөн учурда жоопкерчиликти оордотуучу болуп саналат.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Конституциясы адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү же оорлотуучу мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт деп кепилдейт. Жасалган учурга карата укук бузуу деп таанылбаган иш-аракети үчүн эч ким жоопкерчилик тартпашы керек (28-берененин 1-бөлүгү). Аталган мурда мыйзамсыз деп таанылбаган жорук үчүн мамлекеттик мажбурлоо чараларын орнотууда мыйзам аны колдонууга киргизгенге чейин мурда болгон окуяларга тарашы мүмкүн эмес дегенди билдирет.

Ошону менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы адамдын жана жарандын укуктук абалынын туруктуулугун кепилдей ала турган жана юридикалык жоопкерчилик жаатындагы мамлекеттин мыйзам чыгаруу аракеттеринин адилеттиги жана гумандуулугунда ишенимдүүлүктү берген укуктук жөнгө салууну жана укук колдонууну орнотууну талап кылат.

«Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын экс-президентинин кол тийбестигинин көлөмү

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

жана мазмуну маселелерин, ошондой эле аны четтетүү процедурасын жөнгө салган 1-берененин 9-пунктунун жоболору 2007-жылдын 23-октябрынан баштап пайда болгон укуктук мамилелерге карата колдонулат.

Ушуга байланыштуу, арыздануучулар Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүн, 28-беренесинин 1-бөлүгүн бузуу менен экс-президенттин абалын начарлаткан мыйзамга өткөн мезгилге карай колдонууга жол берди деп белгилешүүдө. Мыйзам чыгаруучу экс-президентти жоопкерчиликке тартуунун процедурасын орнотуу менен аны 2007-жылдын 23-октябрынан баштап күчүнө киргизди, муну менен экс-президентти ал Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2018-жылдын 3-октябрында Чечим чыгарганга чейин ээ болгон абсолюттук кол тийбестиктен ажыратты.

Биринчи иретте, Кыргыз Республикасынын экс-президентинин кол тийбестигин алуу процедурасын камтыган мыйзам чыгаруучу менен кабыл алынган ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүндө, 28-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган конституциялык-укуктук мааниде жаңы милдетти же мурда орнотулган юридикалык жоопкерчиликти оорлотууну киргизүүнүн белгилерин камтыбайт деп өзгөчө белгилеп кетүү керек. Демек, талашылып жаткан ченем мыйзамдын өтүп кеткен мезгилге карата колдонулушуна орнотулган конституциялык тыюу салууга туура келүүчү укуктук ченем катары бааланышы мүмкүн эмес.

Ошол эле убакытта муну менен бирге Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2003-жылдын 18-июлундагы № 152 редакциясындагы «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында экс-президенттин укуктук иммунитетин Президенттин ыйгарым укуктарын аткаруу мезгилинде жасалган кылмыштар үчүн юридикалык жоопкерчиликтин башталышы үчүн четтетүү процедурасынын болбогондугу, анын кол тийбестиги абсолюттуу болушу мүмкүн дегенди билдирбейт деп жыйынтыктайт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы бир нече жолу белгилегендей, укуктук иммунитет тизгиндөө жана тең салмактуулук тутумунун легитимдүү каражаты болуп эсептелет, аны колдонуусуз бийликти бөлүштүрүү принцибинин негизинде мамлекеттик бийликтин конструкциясын түзүү мүмкүн эмес. Ошондуктан, мамлекеттик курулуш чөйрөсүндө гана мааниге ээ болгон укуктук каражат катары, укуктук иммунитет кандай гана мамлекеттик кызматка таандык болбосун, өзүнүн так чектерине жана четтетүү процедурасына ээ болушу керек. Андай болбосо, укуктук иммунитеттин Кыргыз Республикасынын колдонуудагы Конституциясында каралган конституциялык-укуктук мааниси жоготулат жана ал анын ээсинин жеке артыкчылыгына трансформацияланышына алып келет, бул укуктук мамлекеттин көз карашына туура келбейт.

Ошон үчүн укуктук иммунитетти алып салуу механизминин жоктугу анын ээсинин тийиштүү укуктук абалы катары таптакыр каралышы мүмкүн эмес жана мындай процедураны киргизүүдөн кийинки абалга караганда ийгиликтүү катары жана жаңы милдеттерди камтыган же колдонуудагы юридикалык жоопкерчиликтин формаларын оорлотуучу укуктун жаңы ченемдеринин пайда

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

болуусуна байланыштуу абалдын начарлашы катары бааланышы мүмкүн эмес.

Ошентип, арыздануучулардын пикири боюнча, мыйзам чыгаруучу тарабынан 2007-жылдын 23-октябрынан баштап Кыргыз Республикасынын экс-президентинин кол тийбестигин четтетүү процедурасын киргизүү менен шартталган экс-президенттин абалынын начарлашы, мыйзамдын өткөн мезгилге карай колдонулушуна тыюу салуу тууралуу конституциялык орнотмо менен себептик-натыйжалык байланышта турбайт.

Ушул себептен, «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасы «Кыргыз Республикасынын Президентинин актысы менен» деген сөздөрдү алып салганда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 35-беренесине, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 74-беренесинин 9-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Президентине өзүнүн актысы менен экс-президентке бардык кепилдиктерди, республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен материалдык жана башка камсыз кылууну берүүнү токтотуу боюнча ыйгарым укукту берген «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын «Кыргыз Республикасынын Президентинин актысы менен» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 64-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

3. «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

4. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 12-Р

күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

6. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

№ 13-Р

Улукбек Бактыбекович Турдубековдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Улукбек Бактыбекович Турдубековдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Мирлан Эшенкулович Майтпасов, Канат Абайылдаевич Темиров, Эрлан Орозобекевич Абдыразаковдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Соода-өнөр жай палатасына караштуу Эл аралык бейтарап сотунун өкүлү Наталья Борисовна Аленкинянын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого Улукбек Бактыбекович Турдубековдун өтүнүчү себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 16-апрелинде Б.У. Турдубековдун Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө, 40-беренесине, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуудан келип чыккандай, талашылып жаткан ченем карыз алуучу жана финансы-кредит уюмдары ортосунда түзүлүп жаткан келишимдерге жана макулдашууларга, карыз алуучунун жалгыз турак жайын өндүрүп алууну күрөө предметине айландыруу тууралуу арбитраждык (бейтарап) эскертмени киргизүүгө анык тыюу салууну караштырат. Кайрылуу субъектинин пикири боюнча мындай ченем жалгыз турак жайына ээ болгон жарандардын банктык мекемелерден кредит алуу укугун чектейт, коммерциялык жана башка финансы мекемелеринин жарандарды кредиттөө укугун чектейт, ошондой эле бейтарап сотторго жарандар жана банктык мекемелер ортосундагы талаш-тартыштарды кароосуна чектөөлөрдү жаратат.

Арыздануучунун пикири боюнча талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет, аларга ылайык ар ким өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугуна ээ, ар ким экономикалык эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укуктуу. Коммерциялык банктар талашылып жаткан ченемдерге ылайык жарандарга өндүрүп алууну күрөө предметине айландыруу тууралуу арбитраждык (бейтарап) эскертмени келишимдерге жана макулдашууларга киргизүүдөн баш тартууда, бул келишимдин эркиндигинин принцибине карама-каршы келет. Жарандар жана юридикалык жактар келишим түзүүдө эркин болушат; келишим түзүү мыйзамда каралган же ыктыярдуу алынган милдеттенме болгон учурдан тышкары келишимди түзүүгө мажбурлоого жол берилбейт.

У.Б. Турдубеков эсептегендей, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренесинин жоболорун дагы бузууда, ага ылайык жарандык укук мамилелеринен келип чыгуучу талаш-тартыштарды соттон тышкары чечүү үчүн бейтарап соттор уюштурулушу мүмкүн, алардын ыйгарым укуктары жана иштеши мыйзам менен аныкталат. Ушул конституциялык ченемди жүзөгө ашырууда кабыл алынган «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы карыз алуучунун жалгыз турак жай түрүндөгү күрөөлүк мүлк менен камсыздалган кредиттик келишимдерге жана макулдашууларга байланышкан иштерди бейтарап соттор тарабынан каралышына тыюу салынган эмес.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча талашылып жаткан ченем бейтарап

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

соттордун гана эмес, жарандар, коммерциялык банктардын жана башка финансылык мекемелердин да бейтарап макулдашууларды түзүү жана кредиттик келишимдерден жана макулдашуулардан келип чыккан талаш-тартыштарды бейтарап соттордо чечүү укуктарын чектөөдө, бул жарандардын конституциялык белгиленген максаттарда гана жарандардын укуктарынын чектелишине жол берилгендигин аныктоочу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Ошондой эле, У.Б. Турдубековдун пикири боюнча талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесине карама-каршы келүүдө, ага ылайык ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет; мамлекет адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндигин коргоонун соттон тышкары жана сотко чейинки усулдарын, түрлөрүн, ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыздайт; ар ким өз укугун жана эркиндигин мыйзам менен тыюу салынбаган бардык ыкмалар менен коргоого укуктуу.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 28-майындагы аныктамасы менен У.Б. Турдубековдун өтүнүчү талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 58-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган. Тийиштүү укуктук аргументтердин жоктугунан улам Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү жагында баш тартылган.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Жоопкер тараптын өкүлү Э.О. Абдыразаков арыздануучунун жүйөлөрүн кийинкидей негиздер боюнча негизсиз деп эсептейт.

«Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 4-февралындагы №27 Мыйзамына ылайык, эгерде күрөөгө коюлган мүлк берилген кредиттин эсебинен сатып алынган же курулган күрөө жүйөсү болуп жеке адамдын менчик укугуна тиешелүү жалгыз турак жайы болуп саналса, күрөөнүн жүйөсүн өндүрүп алууга соттун чечими боюнча гана жол берүүнү караган өзгөртүүлөр жана толуктоолор Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине жана «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына киргизилген (Жарандык кодексинин 335-беренесинин 4-бөлүгү жана «Күрөө жөнүндө» Мыйзамдын 62-беренеси).

Ушугабайланыштуу, көрсөтүлгөн ченемди укуктук актылардын талаптарына ылайык келтирүү үчүн, ошондой эле банктык жана микрофинансылык кызматтардын керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо максатында «Финансылык кызмат сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

карата минималдуу талаптар жөнүндө» Жобону бекитүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтомуна өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 24-августундагы №35/3 токтому менен тийиштүү өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

Э.О. Абдыразаков, тажрыйбада айрым финансы-кредит уюмдары бейтарап эскертмени киргизип, соттук тартипте эмес, бейтарап соттор аркылуу жалгыз турак жайын өндүрүп алуу мүмкүндүгүн караштырат, бул Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин жана «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерине ылайык келбейт деп белгилеген. Жалгыз турак жайы болуп саналган күрөө жүйөсү соттук тартипте гана, башкача айтканда, жалпы юрисдикция соттору аркылуу өндүрүлүшү мүмкүн. «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын преамбуласына ылайык, бул Мыйзам соттон тышкары органдардын түзүлүү тартибин аныктайт, ошондой эле талаш-тартыштарды чечүү жагындагы алардын ишин жөнгө салат. Ошону менен бирге, күрөө жүйөсүн өндүрүп алуу талаш-тартыш болуп саналбайт, ошондуктан ал бейтарап соттун кароо предмети болушу мүмкүн эмес.

Коммерциялык банктардын кредиттик иши Улуттук банк Башкармасынын 2010-жылдын 30-июнундагы №52/4 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит уюмдарында кредиттик тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө Жобо менен жөнгө салынат.

Жогоруда көрсөтүлгөн Жобонун 12-пунктунун талаптарына ылайык, банктын ички саясатында күрөө предметинен өндүрүү чечими кабыл алынган учурда ал карыз алуучунун/күрөө коюучунун жалгыз турак жайы экендигин тастыктаган фактыларды текшерүү талаптары каралууга тийиш. Эгерде, күрөө предметинен өндүрүү учурунда күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк карыз алуучунун/күрөө берүүчүнүн жалгыз турак жайы болуп саналса, бул мүлктү өндүрүүнү айлантуу соттун чечими боюнча жүргүзүлүүгө тийиш.

Андан тышкары, көрсөтүлгөн Жобонун 53-пунктунун талаптарына ылайык, банк карыз алуучудан ага менчик укугу боюнча тиешелүү болгон жана анын үй-бүлө мүчөлөрү жашап жаткан жана ошол жерде катталган, карыз берүүчүнүн кат жүзүндө берилген маалыматына ылайык, жалгыз турак жайы болуп саналган кыймылсыз мүлкүн – батирин же үйүн күрөө катары кабыл алган шартта, карыз берүүчүнүн эмгекке жарамдуу курактагы үйбүлө мүчөлөрүнүн иштеген жерине жана тапкан кирешелерине, ошондой эле көрсөтүлгөн учурда кредиттерди берүүгө байланышкан ар түрдүү тобокелдиктерге өзгөчө көңүл бурууга тийиш.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик укуктук актылары жалгыз турак жайына ээ болгон жарандардын кредит алуу укуктарын, ошондой эле финансы-кредит уюмдарынын жарандарды кредиттөө укуктарын чектебейт.

Арыздануучунун жарандар жана финансы-кредит уюмдар ортосундагы талаш-тартыштарды кароодо бейтарап соттор үчүн чектөөлөр жаралууда жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан «Кыргыз

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын аткарбоо үчүн шарттар түзүлүүдө деген ырастоосу тууралуу, Э.О. Абдыразаков, Кыргыз Республикасынын Конституциясы бейтарап териштирүү процедурасы боюнча жарандык-укуктук талаш-тартыштарды, талаш-тартыштардын чектелүү санын чечүү үчүн уюштурулган бейтарап соттор аркылуу чечүү мүмкүндүгүнө, коомдук маанилүү функциялар берилген алар зарыл болгон кепилдиктердин сакталуусунун өзгөрүлбөс шартында жол берилет деп белгилейт.

Мамлекет адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун соттон тышкары жана сотко чейинки усулдарын, формаларын жана ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыздайт.

Андан тышкары, бейтарап соттор тарабынан жарандык талаш-тартыштарды чечүүнүн соттон тышкаркы мүнөзүнө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренеси түздөн-түз көрсөтүп турат, ага ылайык, жарандык укук мамилелеринен келип чыгуучу талаш-тартыштарды соттон тышкары чечүү үчүн бейтарап соттор уюштурулушу мүмкүн. Бейтарап сотторду түзүү тартиби, алардын ыйгарым укуктары жана иштеши мыйзам менен аныкталат.

«Кыргыз Республикасында бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 45-беренесинин 2-пунктуна ылайык, мыйзам тарабынан орнотулган бейтарап соттун чечүүсүнө берүүгө мүмкүн болбогон талаш-тартыштар бейтарап соттордо каралбайт.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 2-беренесинин 4 жана 6-пункттарынын талаптарына ылайык, башка ченемдик укуктук актыларда камтылган жарандык мыйзамдардын ченемдери көрсөтүлгөн Кодекске ылайык келиши керек жана көрсөтүлгөн берененин 4-пунктундагы актыларда камтылган жарандык укуктун ченемдери Жарандык кодексин ченемдерине карама-каршы келген учурларда Кодексин жоболору колдонулат.

Ошентип, бейтарап соттор талаш-тартыштарды сотко чейин жөнгө салуу органы болгонун эске алып, эгер өндүрүп алуу учурунда күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк карыз берүүчүнүн/күрөө берүүчүнүн жалгыз турак жайы болгон болсо, анда бул мүлктү өндүрүп алуу жалпы юрисдикциядагы соттун чечими боюнча гана ишке ашырылуусу керек. Ушуга байланыштуу, талашылып жаткан ченем жогоруда көрсөтүлгөн мыйзамдардын ченемдерин аткаруу максатында орнотулууда.

Ошондой эле, Э.О. Абдыразаков, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы банктардын ишине минималдуу талаптарды орнотууда, анткени регулятор ченемдик укуктук актыларды кабыл алуу (чыгаруу) укугу бар ченем жаратуучу органдардын бири. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы көзөмөлдү жүзөгө ашыруу алкагында банктардын ишине анализ жүргүзөт жана алардын мыйзамдарда каралган талаптарды сактоосу боюнча мониторингди жүзөгө ашырат. Ошондуктан Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы банктык жана микрофинансылык кызматтардын керектөөчүлөрүнүн укуктарын коргоосун күчөтүү максатында, жалгыз турак жайы болгон жарандарга берилүүчү кредиттерге талаптарды орноткон, бул мындай жарандардын кредит алуу укуктарын жана финансы-кредит уюмдарынын жарандарды кредиттөө

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

укуктарына тыюу салбайт жана аларды чектебейт.

Баяндалганды эске алуу менен, Э.О. Абдыразаков талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Жоопкер тараптын өкүлдөрү К.А. Темиров жана Э.М. Майтпасов Э.О. Абдыразаковдун жүйөлөрүн колдошкон.

Кыргыз Республикасынын Соода-өнөр жай палатасына караштуу Эл аралык бейтарап сотунун өкүлү Н.Б. Аленкина каралып жаткан укуктук маселе тууралуу кийинкидей түшүндүрмө берди.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасы менен орнотулган тыюу салуу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин конституциялык чектөөнүн чегин бузууда. Жарандык укук мамилелеринен келип чыккан талаш-тартыштарды чечүү үчүн бейтарап сотторго жарандардын кайрылуу укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 2-бөлүгүнүн 42-беренесинин 2-бөлүгү менен өз ара байланышына негизделген. Ушуга, тактап айтканда, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 9-декабрындагы Чечиминде көңүл бурулган.

Талаш-тартышты бейтарап сотко өткөрүп берүү укугу бейтарап келишимин түзүү аркылуу жүзөгө ашырылат. Мамлекеттик сотко кайрылуу укугун жүзөгө ашыруудан баш тартуу тараптардын эркинин автономиялуулугуна жана алардын келишимдин эркиндик укугуна негизделген. Тараптардын өз укуктарын альтернативдүү ыкма менен чечүү пайдасына жасаган тандоосу инсандын эркиндигин билдирүүсү болуп саналат жана жогорку баалуулук катары мамлекет, анын органдары жана кызмат адамдары тарабынан урматталуусу жана ар кандай колдоого алынуусу керек, акыры, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын аталган Чечиминде көрсөтүлгөндөй ал «жарандык мамилелер чөйрөсүндө талаш-тартыштардын чечилишинин мүмкүндүгүн кеңейтет.».

Демократизация процессинин жана жарандык сот адилеттигинин диспозитивдүү башаттарын күчөтүүнүн бөлүгү катары талаш-тартыштардын арбитрабелдүүлүгүнүн либералдашуусу мамлекетти адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндигин коргоонун соттон тышкары жана сотко чейинки усулдарын, түрлөрүн, ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыздоого милдеттендирип жаткан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө жана адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктерин Конституция жана мыйзамдар менен белгиленген максаттардан тышкары чектөөгө тыюу салган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө негизделет. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек.

Н.Б. Аленкинанын пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Жобосунун каралып жаткан ченемин кабыл алуу менен келишим боюнча башынан эле алсыз болуп саналган керектөөчүлөрдүн укуктарын

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

коргоо максатын көздөгөн болсо, коргоо каражатын тандоо белгиленген социалдык максатта күн мурун аныкталышы керек эле. Андай каражат катары жеке жактар менен келишим түзүүдө бейтарап эскертмени киргизүүгө тыюу салуу жолу менен талашылып жаткан ченемде келишимдин эркиндигинин чектелиши тандалган. Башка сөз менен айтканда, ченем жаратуучу орган бул жерде керектөөчү болгон алсыз тараптын кызыкчылыктарын коргоо келишимдин эркиндигинин жана жеке иштерге кийлигишпөөнүн базалык принциптерине салыштырмалуу алда канча маанилүү баалуулук деп эсептеген.

Н.А. Аленкина бардык жеке жактар менен, анын ичинде жеке ишкерлерди кошкондо, келишимдерге арбитраждык эскертмени киргизүүгө альтернативасыз тыюу салуу финансылык кызматтардын керектөөчүлөрүнүн ичиндеги топтун ар кандай кызыкчылыктарына ийкемдүүлүктүн жана дифференциациялуу мамиленин жоктугун көрсөтүүдө жана аны менен адамдын укуктары менен эркиндиктерин чектөө идеяларына негизделген базалык негиздерин бузууда. Ар кандай субъекттер жана ар кандай кырдаалдар үчүн бирдей тыюу салуу адилеттүү боло албайт, анткени мамилелердин катышуучуларын тең эмес абалга коёт.

Андан тышкары, анын пикири боюнча, талашылып жаткан жобо финансылык кызматтардын катышуучуларына кагылышудан кийинки стадияда да арбитраждын бардык артыкчылыктарынан пайдаланууга мүмкүнчүлүк бербейт. Аңгыча, талаш-тартыш пайда болгондон кийин ишке ашырылган сотко кайрылуу укугунан эркин, мажбурлоосуз баш тартуу аң-сезимдүү болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген соттук коргонуу укугун кемсинтпейт.

Адамдын укуктары менен эркиндиктерин чектелүүсүнүн аларга өлчөмдөш каражаттарынын легитимдүү максаттары жок болгон кезде, талашылып жаткан акт менен киргизилген, мамилелердин катышуучуларынын демилгесин жана тандоо эркиндигин артыкбаш тебелеген чектөө болуп саналат.

Бирок, ченем жаратуучу орган кандай гана максатты көздөбөсүн, мындай чектөөлөрдүн Конституция же мыйзам менен тийиштүү укуктук таризделиши жок болгон кезде, анын пикири боюнча, бул актыны кабыл алуунун бакубат максатын жактаган эч кандай аргументтер жетиштүү болбойт. Демократиялык коомдо жогорку мыйзам чыгаруу органынын эркин ведомстволук кызыкчылыктар жана актылары менен алмаштыруу акылга сыйбайт. Бул адам укуктарын коргоого түздөн-түз коркунуч жаратат.

Андан тышкары, Н.Б. Аленкина Жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын туюндурмасы укуктук аныктыктын принцибин бузат деп эсептейт. «Кыргыз Республикасында бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесине ылайык арбитраждык (бейтарап) эскертме бул талаш-тартышты бейтарап соттун кароосуна өткөрүп берүү жөнүндө тараптардын макулдашуусу. Ал тараптардын мамлекеттик сотко кайрылуудан баш тартууга жана талаш-тартышты чечүүнүн альтернативдүү формасын тандоого байланышкан процесстик маселелерге тийиштүү. Арбитраждык эскертме материалдык укуктун, анын ичинде күрөөгө коюлган мүлктү өндүрүп алуу маселелерин жөнгө салбайт. Булар, эреже катары күрөө жөнүндө келишимде

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

жана/же күрөөгө коюлган мүлктү соттук эмес тартипте өндүрүп алуу жөнүндө макулдашууда камтылат. Арбитраждык (бейтарап) эскертме көрсөтүлгөн келишимдердин бөлүгү болушу мүмкүндүгүнө карабастан, бейтарап макулдашуунун автономия принцибинен улам, ал өзүнүн предмети жана башка олуттуу шарттары болгон өзүнчө келишим. Демек, «күрөөгө коюлган мүлктү өндүрүп алуу жөнүндө арбитраждык (бейтарап) эскертме» деген туюндурма өзүнө карама-каршы түшүнүктөрдү камтыйт, бул укуктун улуктугу принцибин түзгөн укуктук аныктык принцибине карама-каршы келет. Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Соода-өнөр жай палатасына караштуу Эл аралык бейтарап соттун өкүлү ченемдик укуктун актынын аныкталбаган жана так эмес туюнтмалары адам укуктарынын, бирдейлик жана мыйзамдын улуктугу принциптеринин бузулушуна өзүнөн өзү алып келиши мүмкүн, анткени мындай укуктук көрсөтмөлөр дайындуулук мүнөзүн жоготуп, укуктук мамилелердин катышуучуларына өзүнүн жүрүм-турумунун кесепетин көрө билүүгө мүмкүндүк бербейт.

Н.Б.Аленкина белгилегендей, талаш-тартыштардын арбитрабелдүү эместиги тууралуу талашылып жаткан ченем ченемдик укуктук актыларды кабыл алуунун белгиленген тартибин бузуу менен кабыл алынган. Күрөө жүйөсүн өндүрүп алуу жөнүндө арбитраждык (бейтарап) эскертмени келишимге жана макулдашууга киргизүүгө тыюу салып жаткан ченем 2016-жылдын 1-октябрында күчүнө кирген 2016-жылдын 24-августундагы өзгөртүүлөргө ылайык, башкача айтканда «сот» деген терминдин эскертилиши талаш-тартышты сөзсүз түрдө мамлекеттик сотто кароо дегенди билдирбейт деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан 2015-жылдын 9-декабрындагы Чечими кабыл алынгандан кийин киргизилген. Талаш-тартыштын тараптары бейтарап сотко аны кароого өткөрүп берүү жөнүндө макулдашууну түзүүгө, аны менен өзүнүн келишим эркиндигине болгон укугун ишке ашырууга укуктуу.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы бул өңдүү чектөөлөрдү киргизүү менен демократиялык коомдун институту катары талаш-тартыштарды чечүү боюнча коомдук маанилүү функцияларын мамлекет тарабынан ыйгарылган бейтарап соттордун укуктарын кемсинтүүдө. Бейтарап соттордун компетенциясын анын компетенциясынан белгилүү талаш-тартыштарды алып салуу жолу менен чектөө укугу мыйзам кабыл алуу жолу менен мыйзам чыгаруу органына гана таандык. Ошентип, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык па-

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

латасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун төмөнкүдөй мазмундагы 21-пунктунун 9-пунктчасы саналат:

«21. ФКУ, кызмат көрсөтүүлөрүнөн керектөөчүлөрдү кредиттөө учурунда ак ниеттүүлүк, ачык-айкындуулук, тактык, карыз алуучуларга карата өнөктөштүк мамиле жасоо, алардын экономикалык таламдарын жана финансылык мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу, ошондой эле төмөнкү талаптардын сөзсүз аткарылышын камсыз кылуу сыяктуу жоопкерчилик менен кредиттөө принциптерин так сактоого милдеттүү:

9) мыйзамдарда каралган учурларды эске албаганда, күрөө предметинен болгон турак жайдан соттук тартипте гана өндүрүүнү жүргүзүү ишке ашырылып, ал ачык тоорук аркылуу сатып өткөрүлүүгө тийиш. Келишимдерге жана макулдашууларга өндүрүп алууну күрөө предметине айландыруу тууралуу арбитраждык (бейтарап) эскертмени киргизүүгө жол берилбейт;».

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жоба мыйзамдарда белгиленген тартипте ылайык кабыл алынган, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары» №5/2015 журналында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар кимге өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугун, өз мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонуу укугун кепилдейт (42-берененин 1, 2-бөлүктөрү).

Келтирилген конституциялык жоболор, эгер менчик ээсинин аракеттери мыйзамга карама-каршы келбесе, жана башка жактардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын, анын ичинде менчик ээсинин кыймылсыз мүлк объекттерине таандык мүлктүн эсебинен өзүнүн жарандык-укуктук милдеттенмелерин аткаруу мүмкүнчүлүктөрүн бузбаса, өзүнө тийиштүү мүлккө карата өз ыктыяры боюнча аракеттерди жасоого укуктуу дегенди билдирет.

Мүлккө ээлик кылуу, пайдалануу жана тескөө боюнча ыйгарым укуктардын чектери мыйзам менен белгиленет (Конституциянын 12-беренесинин 6-бөлүгү). Мында өз мүлкүн пайдаланууга байланышкан мамилелердин укуктук жөнгө салынуусу укуктук мамлекеттин юридикалык теңдикке жана адилеттикке негизделген принциптерине ылайык келиши керек жана менчик укугу Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын бардык башка укуктары жана эркиндиктери сыяктуу эле жалпыга таанылган эл аралык укуктун принциптери менен ченемдерине жана Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык таанылуудан жана кепилденүүдөн келип чыгышы

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

керек.

Жарандык-укуктук мамилелердин катышуучуларынын теңдигин, эркиндигинин автономиялуулугун жана мүлктүк өз алдынчалуулугун, кимдир бирөөнүн өз билемдик менен жеке иштерге кийлигишүүсүнүн мүмкүн эместигин болжогон менчиктин кол тийбестигинин жана келишимдин эркиндигинин конституциялык принциптери мүлккө ээлик кылуу, аны пайдалануу жана тескөө эркиндиги менен шартталат.

Экономикалык ишмердиктин эркиндигинин укуктук маңызы мамлекет тарабынан бүткүл коомдун бакубаттуулугунун деңгээлин көтөрүү үчүн экономикалык мамилелердин өнүгүшүнө жардам берүүчү жарандардын жана алардын бирикмелеринин ишмердиги үчүн белгилүү бир шарттардын түзүлүшүн болжойт.

Бул маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 23-декабрындагы Чечиминде өзүнүн көз карашын билдирген, анын маңызы кыймылсыз мүлктүн ээсинин укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен таанылат жана кайтарылат, менчик ээси теңдиктин, эркиндиктин автономиялуулугунун жана келишимдин эркиндигинин принциптерине негизделген жарандык-укуктук мамилелерге кирүү аркылуу мыйзамда тыюу салынбаган экономикалык ишмердик менен алектенүүгө, мыйзамда белгиленген чектерде өз мүлкүн эркин тескөөгө, ошондой эле өзүнүн жарандык-укуктук милдеттенмелерин өзүнүн мүлкүнүн эсебинен аткарууга укуктуу дегенди билдирет. Ушуга байланыштуу, кыймылсыз мүлктүн ээси мыйзамда каралган же аны менен каралбаган (келишимдин эркиндигинин принциптери) келишимдин маанисинен жана мазмунунан келип чыккан жарандык-укуктук милдеттенмелер менен өзү үчүн белгиленген бардык кесепеттер үчүн жооп берет. Жарандык-укуктук милдеттенмелерди аткарбоо мыйзамда белгиленген жарандык-укуктук жоопкерчиликке алып келет, ал өзүнө кредитордун пайдасына менчик ээсинин мүлкүн мажбурлап өндүрүүнү камтыйт. Менчик ээсинин милдеттенмелери боюнча мүлктү, анын ичинде турак жайды өндүрүү жолу менен алып коюу - мүлккө менчик укуктарынын токтотулушунун мыйзамда каралган учуру болуп саналат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар ким өз укуктарын мыйзам менен тыюу салынбаган бардык ыкмалар менен коргоо укугун бекитип, мында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндигин коргоонун соттон тышкары жана сотко чейинки усулдарын, түрлөрүн жана ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыздайт (40-берененин 1 жана 2-бөлүктөрү). Жарандык-укуктук талаш-тартыштарды чечүүнүн мындай ыкмаларынын катарына бейтарап сот тарабынан жүзөгө ашырылып жаткан бейтарап териштирүү кирет. Тараптардын жарандык-укуктук талаш-тартышты бейтарап сотко өткөрүп берүү укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 2-бөлүгүнүн ченемдерине да негизделген, ага ылайык ар ким экономикалык эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укуктуу.

Бейтарап соттор Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренеси менен белгиленген конституциялык-укуктук статусунан улам Кыргыз

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

Республикасынын сот тутумуна кирбеген түзүм болуп саналат. Алар жарандык-укуктук мамилелерден келип чыккан талаш-тартыштарды чечүүгө адистештирилген сотко чейинки органдарга таандык экендигин билдирет, ыйгарым укуктары, түзүлүү тартиби жана алардын ишмердиги мыйзам менен аныкталат. Ушуга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Конституциясы жеке жактар ортосундагы жарандык-укуктук талаш-тартыштардын коомдук маанилүү функциясы бар жарандык коомдун институту катары иштеген бейтарап соттордо чечилүү мүмкүндүгүнө жол берет. Дал ушундай укуктук көз караш Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 9-декабрындагы Чечиминде көрсөтүлгөн.

Талаш-тартыштын тараптары аны бейтарап соттун кароосуна өткөрүп берүү жөнүндө макулдашууну арбитраждык (бейтарап) эскертме түрүндө түзүп жатып жана аны менен келишим эркиндигин ишке ашырып, мамлекеттик сот тарабынан иштин каралышына барбастан талаш-тартышты бейтарап териштирүү аркылуу чечүүгө укуктуу. Ар кимдин бейтарап сот тарабынан ишти каратуу укугунан мындай баш тартуусу мажбурлоосуз жүргүзүлгөн шартта, ал анын соттук коргонуу конституциялык укугун бузбайт.

Бейтарап териштирүү сыяктуу жарандык укуктук мамилелерден келип чыккан талаш-тартыштарды чечүүнүн мындай ыкмасынын мазмуну «Кыргыз Республикасында бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамына ылайык, иштин бардык жагдайларын ар тараптуу, объективдүү изилденишин караган, мажбурлап аткарылышы мамлекет тарабынан камсыздалган мыйзамдуу жана негиздүү чечимди чыгаруу жолу менен белгилүү тартипте арбитраж тарабынан талаш-тартышты кароо процессин болжойт.

Конституциялык-укуктук статуска ээ болгон бейтарап соттор жарандык-укуктук мамилелерден келип чыккан талаш-тартыштардын чечилишине жардам берген түзүм катары, эгерде бейтарап соттор тарабынан мындай иштерди кароого мыйзамдар тарабынан тыюу салынбаган болсо, талаш-тартыштар тараптардын макулдашуусу гана боюнча каралат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренесинин жоболору менен өз ара байланышта турган жогоруда көрсөтүлгөн мыйзамдардын ченемдеринен келип чыккан мындай түшүнүк, бейтарап териштирүү мыйзам жана бейтарап сот алдында тараптардын тендиги, атаандаштык жана бейтарап соттун чечимдеринин аткарылышынын милдеттүүлүгү деген принциптердин негизинде ишке ашырылып жатканына карабастан, алардын көрүнүшү бейтарап соттун жеке, мамлекеттик эмес табиятынан келип чыккан өзүнүн өзгөчөлүктөрү менен шартталган.

4. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 335-беренесинин 4-бөлүгүнө жана «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 62-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, күрөөгө коюлган мүлктү өндүрүп алуу сотко чейинки жана сот тартибинде ишке ашырылат. Эгер күрөөгө коюлган мүлк мыйзамдарда белгиленген тартипте тарыхый, көркөм же коом үчүн башка маданий баалуулукка ээ болгон мүлккө киргизилген учурда, ошондой эле эгерде күрөө предмети өндүрүп алуу учуруна карата жеке жактын менчик укугуна тиешелүү жалгыз турак жайы болуп саналса, күрөө предметин өндүрүп алуу соттун чечими боюнча гана жүргүзүлөт.

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

Сотко чейинки тартипти пайдалануу, бир четинен күрөө кармоочунун кызыкчылыктарын коргоо процедурасын жөнөкөйлөтүү жана тездетүүгө жана мүмкүн болгон соттук чыгымдарды азайтууга жардам берген соттук коргоонун жалпы эрежелеринин далилденген өзгөчөлүгү болсо, бирок башка жагынан алып караганда, мыйзам чыгаруучунун пикири боюнча, күрөө берүүчү сот тарабынан гана жүзөгө ашырыла турган анын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын сактоо боюнча комплекстүү чараларды колдонуу мүмкүндүгүнөн ажыроодо.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу күрөөнүн көрсөтүлгөн предметине өндүрүп алуунун тек гана сот тартибин орнотуу менен, алардын социалдык өзгөчө маанисинен келип чыгат, аны менен мындай маселелердин соттук эмес тартипте чечилүү мүмкүндүгүн алып салат.

Менчик ээсинин укуктарын жүзөгө ашыруу тартибинин укуктук жөнгө салуу мазмуну жана методдору, менчик укуктардын жүзөгө ашыруунун чектерине конституциялык-укуктук статусу таасир эткен менчик объектисинен белгилүү бир көз карандылыкка коюлушу мүмкүн. Жаран жана анын үй-бүлө мүчөлөрү үчүн жашоо үчүн жалгыз турак жайына болгон менчик укук тек гана экономикалык укук катары каралышы мүмкүн эмес, анткени ал социалдык маанилүү функцияны аткарат жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген жарандын бир катар негизги укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылат.

Кыргыз Республикасы социалдык мамлекет катары өзүнүн жарандарынын турак жайына болгон укугун бекитүү аркылуу социалдык жактан корголуусу жөнүндө кам көрүүгө милдеттүү, мында жарандардан анын жүзөгө ашыруу жоопкерчилигин алып салбастан, ошол эле учурда мамлекеттик бийлик органдарына ал үчүн зарыл болгон шарттарды, анын ичинде ушул укукту кайтарууга жана коргоого багытталган мыйзамдарды кабыл алуу жолу менен түзүү милдетин жүктөйт.

Турак жайга болгон укуктарды жөнгө салууда, анын ичинде турак жайга болгон менчик укугунун өтүп кетүүсүндө, мамлекет мындай мамилелердин менчик ээсинин үй-бүлө мүчөлөрүн кошкондо, бардык катышуучуларынын кызыкчылыктарын, ошондой эле алардын конституциялык укуктары менен эркиндиктерин негизсиз чектөөдөн качуу үчүн пайда болуучу турмуштук кырдаалдарды ар кандай баалоо мүмкүндүгүн эске алууга тийиш.

Демек, менчик ээси жарандык-укуктук милдеттенмелерди аткабаган учурда мүлктү өндүрүп алуунун укуктук механизмдин белгилөөдө, мыйзам чыгаруучу адамдын татыктуу жашоосун жана эркин өнүгүүсүн камсыз кылуучу шарттарды түзүүгө чакырылган укуктук социалдык мамлекеттин принциптерин көздөп, менчик ээсинин жашоосун камсыздоочу зарыл каражаты катары турак жайына болгон табигый муктаждыгын жүзөгө ашырууга жол берген деңгээлде турак жай чөйрөсүндөгү укугун камсыз кылуу үчүн жалгыз болуп саналган турак жайын өндүрүп алуунун өзгөчөлүктөрүн аныктоого укуктуу.

Мыйзам чыгаруучу тарабынан жаран үчүн жашай турган жалгыз болгон турак жайын өндүрүп алуунун соттук тартибинин гана белгилениши менчик ээсинин үй-бүлө мүчөлөрүнүн укуктарын күчөтүлгөн кайтарылышын болжойт,

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

ал экономикалык мүнөздө гана болбостон, күрөөнүн көрсөтүлгөн предметинин социалдык мааниси менен да шартталган. Ушуга байланыштуу, күрөө предметинин сапаттарын эске алуу менен, мамлекет укуктук социалдык мамлекеттин максаттарын көздөп, келишимдик мамилелерден келип чыккан маселелердин жана талаш-тартыштардын атайын сотко караштуулугун орнотууга укуктуу.

5. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 105-беренесине ылайык Улуттук банк Кыргыз Республикасынын банк системасын көзөмөлдөйт, Кыргыз Республикасындагы акча-насыя саясатын аныктайт жана жүргүзөт, бирдиктүү валюта саясатын иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат, акча белгилеринин эмиссиясын жүргүзүүгө өзгөчө укукка ээ, банктык каржылоонун ар түрдүү түрлөрүн жана принциптерин ишке ашырат.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банктык ишмердик жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 17, 20-беренелерине ылайык, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөл функцияларын жүзөгө ашырууда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөлүнө алынган бардык банктар жана юридикалык жактар үчүн аткарылууга милдеттүү ченемдик укуктук актыларды чыгарууга укуктуу.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөлүнө алынган коммерциялык банктар жана башка юридикалык жактарга даректелген талашылып жаткан ченемдик жобо күрөө предметин өндүрүп алуу жөнүндө арбитраждык (бейтарап) эскертмени киргизүүгө тыюу салууну карайт.

Арбитраждык эскертмени киргизүүгө тыюу салууну караган талашылып жаткан ченемдин туюндурмасы Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 335-беренесинин 4-бөлүгүнүн жана «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 62-беренесинин 1-бөлүгүнүн жөнгө салуу предметинин чегинен чыккан жери жок. Көрсөтүлгөн ченемдерден улам күрөөнүн белгилүү предметтерине өндүрүүгө айлантуу маселелери мыйзам чыгаруучу тарабынан сот адилеттигин жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу тек гана соттордун карамагына өткөрүлүп берилген, аны менен ушул маселелерди сотко чейинки, анын ичинде бейтарап сот аркылуу чечүүнүн бардык формалары алынып салынган.

«Кыргыз Республикасында бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын өзүнчө бир ченеминин конституциялуулугун чечүүдө иштелип чыккан укуктук көз караштын маанисин туура эмес түшүнгөндүгүнө себептүү, арыздануучунун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 9-декабрындагы Чечимине жасаган шилтемеси орунсуз.

Демек, арбитраждык эскертмени киргизүү жөнүндө бул тыюу салуу ченем жаратуучу орган катары Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан өзүнүн ыйгарым укуктарынан аша чабуу катары каралышы мүмкүн эмес, анткени чектөөчү мүнөздөгү жоболорду камтыбайт жана Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин, «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерин ишке ашырууда кабыл алынган жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын бузбайт.

2019-жылдын
30-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 13-Р

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 58-беренесине карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Улукбек Бактыбекович Турдубековдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимине карата судья Ч.А. Айдарбекованын

ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ

У.Б. Турдубековдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгү боюнча кийинкидей укуктук көз караштарга негизделген өзгөчө пикирим бар.

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар ким өз мүлкүнө ээлик кылууга, пайдаланууга жана тескөөгө, экономикалык эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укуктуу, Конституция жана мыйзамдар менен конституциялык белгилүү максаттарга өлчөмдөш болуп чектелиши мүмкүн (42-беренесинин 1, 2-бөлүгү, 20-беренесинин 2-бөлүгү).

Жарандык мамилелердин катышуучуларынын укуктук абалын, анын ичинде кыймылсыз мүлк менен бүтүмдөрдү ишке ашырууда алдын ала аныктаган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын келтирилген жоболорунан менчик ээсине таандык

болгон мүлктү башка адамдардын укуктары жана эркиндиктери менен байланыштырып кароо зарылдыгы жөнүндө талап келип чыгууда, эгер менчик ээси мыйзамга карама-каршы келбеген жана башка адамдардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузбаса, өзүнө таандык болгон мүлккө карата каалаган аракеттерди жасоого укуктуу дегенди билдирет.

Менчик ээси мыйзам тарабынан берилген эркиндиктин чектеринде бирдейликтин, эрктүүлүктүн автономиясынын жана келишимдин эркиндигинин принциптеринде негизделген жарандык-укуктук мамилелерге кирүүгө укуктуу. Экономикалык эркиндикке, ар кандай экономикалык ишмердик үчүн өзүнүн мүлкүн эркин пайдаланууга конституциялык укуктун элементи болгон келишим эркиндигинин принциби келишим түзүү эркиндигин, мыйзамдарда каралган жана караштырылбаган келишимдин түрүн тандоо эркиндигин, ошондой эле келишимдин шарттарын аныктоо эркиндигин билдирет. Келишим түзүү эркиндигине, анын ичинде кыймылсыз мүлккө бүтүмдөрдү жасоодо ар кандай чектөө же тыюу салуу экономикалык эркиндикке жана өзүнүн мүлкүн эркин пайдаланууга болгон укуктун мазмунуна түздөн-түз таасири бар.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине карата
судья Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

Ушуга байланыштуу, карыз алуучу жана финансы-кредит уюмдары ортосунда түзүлүп жаткан келишимдерге жана макулдашууларга, карыз алуучунун жалгыз турак жайын өндүрүп алууну күрөө предметине айландыруу тууралуу арбитраждык (бейтарап) эскертмени киргизүүгө анык тыюу салууну караштырган Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 24-июнундагы №35/10 токтому менен бекитилген Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө жобонун 21-пунктунун 9-пунктчасынын талашылып жаткан ченем келишим эркиндигине болгон укукту жана экономикалык эркиндикке, өзүнүн мүлкүн ар кандай экономикалык ишмердик үчүн эркин пайдаланууга укукту чектөө болуп саналат.

2. Экономикалык эркиндикке, ар кандай экономикалык ишкердик үчүн өзүнүн мүлкүн эркин пайдаланууга конституциялык укук эбегейсиз болуп саналбай тургандыгын жана мыйзам менен чектелиши мүмкүн экендигин эске алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2016-жылдын 21-сентябрындагы, 2018-жылдын 30-майындагы өзүнүн чечимдеринде киргизилип жаткан чектөөлөр укуктук мамилелердин бардык катышуучуларынын укуктар жана мыйзамдуу кызыкчылыктар ортосунда балансты камсыз кылуу үчүн пропорционалдуулук жана өлчөмдөштүк критерийлерине, ошондой эле калыстык, адекваттуулук талаптарына туура келүүсү, өткөн мезгилге карай колдонуу күчүнө ээ болбогондугу жана конституциялык укуктарынын маңызына шек келтирбөө тууралуу мыйзам чыгаруучуга бир нече жолу эскертилген, ал эми чектөөлөрдүн зарылдыгы жана алардын мүнөзү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын

20-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген конституциялык мерчемдүү баалуулуктарды коргоо зарылдыгы менен шартталуусу керек.

Ушуга байланыштуу, кыймылсыз мүлктү күрөөгө алуу жөнүндө келишим боюнча берилген мүлккө карата өндүрүп алуу болушу мүмкүн болгон укуктук кесепеттердин бири катары укуктук мамилелердин процессиндеги адамдардын конституциялык укуктарын бузбаш үчүн талашылып жаткан ченем менен каралган чектөө жогоруда белгиленген баалуулуктарга туура келүүсү керек.

Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугун текшерүүдө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүндө каралгандай адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга тыюу салуу бар экендиги эске алынуусу керек. Демек, талашылып жаткан ченемдин жоболору мүлктү күрөөгө коюуда пайда болгон укуктук мамилелерди жөнгө салуучу мыйзамдын жоболору менен байланыштырып көрсөтүлүүгө тийиш, себеби мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актылар алардан жогорку юридикалык күчү бар ченемдик укуктук актылардын негизинде жана аларды аткарууда кабыл алынуусу керек.

Жоопкер тараптын пикири боюнча андай мыйзамдар болуп соттук жана соттон тышкаркы тартипте күрөө жүйөсүнө өндүрүп алуу мүмкүндүгүн караштырган Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси жана «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы саналат.

3. Конституциялык палатанын алдына коюлган укуктук маселе күрөөгө коюлган мүлктү соттук жана соттон тышкары тартипте өндүрүп алуу түшүнүгүнүн мазмуну менен тыгыз байланышта болот.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине карата
судья Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

«Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык күрөөгө коюлган мүлктү соттук жана соттон тышкары тартипте өндүрүп алуу жүзөгө ашырылат (62-берене).

Жогоруда белгиленген мыйзамдын мааниси боюнча күрөөгө коюлган мүлктү соттон тышкары тартипте өндүрүп алуунун тартиби күрөөгө коюлган мүлктү тескөө демилгесинин күрөө кармоочунун колуна өтүү үчүн негиздер пайда болгондо, күрөө кармоочу соттон тышкары тартипте күрөө жүйөсүнө өндүрүп алуу тартиби жөнүндө макулдашууга ылайык, анын ичинде ал мүлктү күрөө кармоочунун менчигине айлантуу мүмкүндүгүн кошкондо, ушул мүлктү өткөрүүнүн ыкмаларын аныктоого укуктуу болуусун болжойт. Бул тартип күрөө берүүчү менен күрөө кармоочунун ортосунда негизги милдеттенмени аткаруу жана күрөөгө коюлган мүлктү өндүрүп алуу процессинде пайда болгон талаш-тартышты чечүү мүмкүндүгүн караштырбайт, ал жөн гана түзүлгөн келишимге негизделген кредитордун/күрөө кармоочунун талаптарын канааттандыруу ыкмасын камтыйт. Бир жагынан, соттон тышкары тартипти колдонуу күрөө кармоочунун кызыкчылыктарын коргоо процедурасынын жеңилдетилишине жана тездетилишине көмөк болуучу жана күрөө кармоочуга мүмкүн болуучу сот чыгымдарынан бошонууга жол ачкан соттук коргоонун жалпы эрежелеринен алып салуу. Башка жагынан, күрөө берүүчү укуктар менен мыйзамдуу кызыкчылыктарынан сот аркылуу гана корголо турган чаралар комплексин пайдалануу мүмкүнчүлүгүнөн ажыратылууда.

Жогоруда көрсөтүлгөн мыйзам менен каралгандай күрөөгө коюлган мүлктү өндүрүп алуунун мындай тартибин жарандык мамилелерден келип чыккан талаш-тартыштарды чечүүнүн сот тартибине альтернативдүү форма катары

чыккан бейтарап соттор тарабынан ишке ашырылып келаткан соттон тышкары тартибине теңештирүүгө болбойт.

Эгер күрөө жөнүндө келишимде күрөө жүйөсүнө соттон тышкары тартипте өндүрүп алуу мүмкүндүгү караштырылбаган болсо, күрөөгө коюлган мүлккө карата өндүрүп алуу кандай гана болбосун бардык учурда ишке ашырылат. Сот соттук тартипте төмөнкүдөй маселелерди чечет: күрөө жүйөсүн кайтаруу жана аны сатып өткөрүү боюнча суммалардан тышкары, сатылгандан кийин аныкталуучу күрөө жүйөсүнүн наркынан күрөө кармоочусуна төлөнө турган бардык суммаларды; наркынан күрөө кармоочунун талабы кана аттандырыла турган күрөө жүйөсүн; өндүрүп алынган күрөө жүйөсүн сатып өткөрүү ыкмасын; күрөө жүйөсүн сатып өткөрүүдө анын баштапкы (старттык) баасын; эгерде алар зарыл болсо, күрөө жүйөсү сатып өткөрүлгөнгө чейин сакталышын камсыз кылуу боюнча чараларды; процесстик ченемдер менен белгиленген процедура боюнча торуктан түшкөн акчаны бөлүштүрүү тартибин жана кезектүүлүгүн. Демек, тараптардын тең укуктуулугунун жана атаандаштыгынын принцибин колдонууда күрөө берүүчү же күрөө кармоочу тарабынан күрөөгө коюлган мүлккө карата демилгенген өндүрүп алуунун соттук тартиби, күрөөгө коюлган мүлккө карата өндүрүп алуу үчүн негиздер пайда болгон учурда, көбүнесе, кыймылсыз мүлктү күрөөгө коюу жөнүндө келишимдин тараптарынын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоого багытталган.

Ошентип, күрөө жөнүндө атайын мыйзамдын жоболору күрөөгө коюлган мүлккө өндүрүп алуунун эки ыкмасын караштыруу менен, соттон тышкары тартип каралып жаткан учурда күрөөгө коюлган мүлктү кармоо укугу Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөл алдында болгон банктар жана

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине карата
судья Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

юримдикалык жактар болгон күрөө кармоочулардын карамагына өтөөрүн даана аныктаган, ал эми карыз алуучу/кредит алуучу мүлктүн башка менчик ээлеринин пикирин эске алуусу талап кылынган учурда жогоруда аталган банктар менен түзүлгөн абалды өзгөртө алышпай калууда. Ошол эле учурда соттук тартип деп иштердин мындай категориясы караштуу болгон жалпы юрисдикциянын соттору саналат.

Ошону менен бирге, кайрылуучу тараптын пикири боюнча, эгер «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен бейтарап соттор тарабынан кароо үчүн иштерди өткөрүп берүүгө тыюу салуу болбосо, мамлекеттик сотко караштуу талаш-тартыштар бейтарап соттордун кароосуна өткөрүп берсе болот дейт.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренеси менен конституциялык-укуктук статусу белгиленген бейтарап соттор сот тутумуна кирбейт, бейтарап соттор жарандык укук мамилелеринен келип чыгуучу талаш-тартыштарды соттон тышкары чечүү үчүн уюштурулган соттон тышаркы органдар болуп саналат, алардын ыйгарым укуктары жана иштеши мыйзам менен аныкталат. Ушуга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Конституциясы жеке менчик жактар ортосунда жарандык-укуктук талаш-тартыштарды коомдук маанилүү функцияларга ээ болгон жарандык коомдун институту катары иштеген бейтарап соттор аркылуу бейтарап териштирүү процедурасы боюнча чечилүү мүмкүндүгүнө жол берүүдө (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 15-декабрындагы Чечими).

Талаш-тартыштын тараптары, арбитраждык (бейтарап) эскертме түрүндө макулдашууну бейтарап соттун кароосуна өткөрүп берүүнү түзүп, мамлекеттик сот тарабынан иштин каралышын күтпөстөн, келишим эркиндигине болгон укугун ишке ашырып,

бейтарап териштирүү аркылуу талаш-тартышты чечүүгө укуктуу. Ишти бейтарап сотто каратуу укуктан мындай баш тартуу мажбурлоосуз болгон шартта соттук коргоонууга конституциялык укукту бузбайт.

Бейтарап териштирүү катары жарандык укуктук мамилелерден келип чыгуучу талаш-тартыштарды чечүүнү мындай ыкма-сынын мазмуну «Кыргыз Республикасында бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамга ылайык арбитрлер тарабынан иштин бардык жагдайларын ар тараптуу, объективдүү изилденишин караган, мажбурлап аткарылышы мамлекет тарабынан камсыз кылынган мыйзамдуу жана негизделүү чечимди чыгаруу менен, белгилүү тартипте талаш-тартышты кароо процессин болжойт.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекси сотко ведомстволук караштуулуктагы талаш маңызы боюнча сотто чечим кабыл алынганга чейин тараптардын макулдугу менен бейтарап соттун кароосуна өткөрүп берүү мүмкүндүгүн караштырат (27-берене). «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзам менен мамлекеттик сот тарабынан каралып жаткан талаш-тартыш бейтарап сот тарабынан чечилишине өткөрүп берилиши мүмкүн, бирок бул талаш-тартыштын маани-маңызы боюнча сот чечим кабыл алганга же тараптар жарашуу келишимин түзгөнгө чейин гана болору; бул Мыйзам менен белгиленген талаш-тартыштардан тышкары, мамлекеттик сотко караштуу инвестициялык талаш-тартыштарды кошкондо, жарандык укуктук мамилелерден келип чыккан ар кандай талаш-тартыштар бейтарап соттор тарабынан чечилүүгө өткөрүлүп бериле тургандыгы аныкталган.

Ушуга байланыштуу, соттук тартипте, тактап айтканда компетенттүү мамлекеттик сотто жарандык укуктук мамилелерден келип чыккан күрөө жүйөсүн өндүрүп алуу жөнүндө маселени кароо мүмкүндүгүн

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине карата
судья Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

караштырган Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин, «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын, «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын өз ара байланыштагы жоболору тараптардын атаандаштыгынын жана тендигинин, ишти объективдүү кароонун, кабыл алынып жаткан чечимдердин мыйзамдуулугунун жана негиздүүлүгүнүн принциптерин, ошондой эле мамлекеттик сот тарабынан берилип жаткан аткаруу баракчасы боюнча анын чечимдеринин мажбурлап аткарылышын өзүнө камтыган бейтарап териштирүүнү белгиленген процедура боюнча мындай талаш-тартыштарды караган бейтарап сот тарабынан мындай маселени кароону өткөрүп берүүнү жокко чыгарбайт.

Ушуга байланыштуу, кыймылсыз мүлккө, анын ичинде «Күрөө жөнүндө» Мыйзамдын жоболорунда каралган турак жайды өндүрүп алуу тартиби деп аталган соттук тартип деп тараптар өз ыктыяры менен түзгөн келишиминде арбитраждык (бейтарап) эскертмеси болгон маселенин бейтарап соттор тарабынан чечилүү мүмкүндүгүн түшүнүүгө болот, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренеси менен белгиленген жеке менчик укуктарын кепилдеген конституциялык жоболорго толугу менен шайкеш келет.

5. Жарандык мамилелердин катышуучуларынын укуктары жана мыйзамдуу кызыкчылыктары мыйзам чыгаруучунун конституциялык-мерчемдүү баалуулуктардын балансын сактоо максатында бул укуктардын белгилүү чектелишин өндүрүлүшүнө жол берген дискрециясынын алкагында жүзөгө ашырылып жаткан укуктук жөнгө салуу чектеринде ишке ашырылууда.

Жеке адамга менчик укугунда таандык жалгыз турак жайына өндүрүп алуунун соттук тартибин гана белгилеген «Күрөө

жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарына карата (62-берененин 1-бөлүгү) мыйзам чыгаруучу күрөө жүйөсүнүн социалдык маанилүүлүгүнөн келип чыккан, анткени ал өзүнүн укуктарын соттон тышкаркы тартипте коргоодо мүмкүнчүлүктөрү чектелген жарандардын категориясынын кызыкчылыктары менен байланыштуу болушу мүмкүн.

Келишим эркиндиги өзү мыйзам менен аны чектөө мүмкүндүгүн караган, өзгөчө жакыр жана муктаж болгон адамдардын турак жайга укуктун кепилдиги мамлекетке милдетендирилген жана таанылып жаткан конституциялык-мерчемдүү баалуулуктардын балансын камсыз кылуу үчүн мыйзам чыгаруучу конкреттүү учурда жана конкреттүү укуктук мамилелерде бир баалуулуктардын экинчисине карата артыкчылык берип белгилөөгө укуктуу.

Ушуга байланыштуу, мамлекет күрөө жүйөсүнүн укуктук касиетин эске алуу менен, укуктук социалдык мамлекеттин максаттарын көздөп, келишимдик мамилелерден келип чыккан маселелердин жана талаш-тартыштардын жүйөсүнүн (объектик) соттуулугун белгилөөгө укуктуу. Демек, жарандын жашоо үчүн жалгыз болгон турак жайын өндүрүп алуу соттун жалпы юрисдикциясы деп таанылган соттук тартипте гана жүзөгө ашырылуусу керек. Мыйзам чыгаруучу тарабынан күрөө жүйөсүнө берилген коомдук маани мындай талаш-тартыштарды бейтарап соттордун карамагынан чыгаруу менен, анын кароосуна өткөрүп берүүгө жол бербейт.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу биринчи кезекте жалгыз турак жайдын менчик ээсинин үй-бүлө мүчөлөрүн, анын ичинде жашы жете элек үй-бүлө мүчөлөрү болушу мүмкүн деп алардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында мыйзам деңгээлинде кабыл алынган келишим эркиндигине болгон укуктарды

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын чечимине карата
судья Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

ишке ашырып жаткан келишимдик мамилелердин субъекттер укуктарын чектөө мыйзамга ылайык кабыл алынган жана конституциялык-мерчемдүү максаттарга өлчөмдөш.

6. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы Кыргыз Республикасынын банк тутумуна көзөмөлдөө функцияларын аткарууда, Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк ишмердүүлүгү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык Улуттук банктын көзөмөлү алдында болгон бардык банктар жана башка юридикалык жактар үчүн аткарылууга милдеттүү ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгууга укуктуу (Мыйзамдын 17, 20-беренелери).

Улуттук банктын көзөмөлүндөгү коммерциялык банктар менен башка юридикалык жактарга даректелген жана күрөө жүйөсүнө өндүрүп алуу жөнүндө келишимге жана макулдашууга арбитраждык (бейтарап) эскертмени киргизүүгө тыюу салууну караган талашылып жаткан ченемдик жобо «Күрөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 62-беренесинин талабы

менен тутумдаш өз ара байланышта, ал жеке адамдарга менчик укугунда таандык болгон жалгыз турак жайын өндүрүп алуунун соттук тартибин гана белгилейт, демек бейтарап сотторго мындай категориядагы маселелерди жана талаш-тартыштарды кароого жол бербейт.

Ушуга байланыштуу, талашылып жаткан ченем ченем жаратуучу орган тарабынан мыйзамга ылайык жана мыйзам менен белгиленген ыйгарым укуктар алкагында кабыл алынган, бул адамдын жана жарандын укуктарын, эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга тыюу салууну караган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын бузбайт.

Судья Ч.А. Айдарбекова

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
АТЫНАН

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

№ 14-Р

Самат Исланович Рыскулов, Инна Владимировна Цой, Дастан Далабайевич Бекешевдин кайрылуусуна байланыштуу «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүнүн, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4 - пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонованын курамында, сот отурумунун катчысы М.С. Раимбаеванын,

кайрылуучу тарап - Самат Исланович Рыскуловдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Азат Джумгалбекович Бакаев, Талант Ырысбекович Ырысбековдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Латип Пазылович Жумабаевдин, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын ишеним кат боюнча өкүлү Алимбек уулу Алтынбектин катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүнүн, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого С.И. Рыскулов, И.В. Цой, Д.Д. Бекешевдин өтүнүчү себеп болду.

«Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүнүн, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттарынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы М.Р. Бобукееванын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 17-майында С.И. Рыскулов, И.В. Цой, Д.Д. Бекешевдин «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүнүн, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттарынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүч келип түшкөн.

Арыздануучулардын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдер административдик кызмат орундарын ээлөө үчүн иш стажын белгилөөгө байланыштуу маселелерди регламенттөө менен башка кесиптик ишмердиктеги стажы бар адамдарга караганда, мамлекеттик стажы болгон кызматкерлерге артыкчылык берилүүдө дейт.

Ушуга байланыштуу, кайрылуунун субъекттери талашылып жаткан ченемдер жарандар мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктарга, бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ деген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгүнүн жоболорун бузууда деп болжол кылышууда.

Алардын пикири боюнча «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгү, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттары кемсинтүүчү болуп саналат жана мамлекеттик кызматка кирүүдө тең эмес шарттарды жана мүмкүндүктөрдү жаратууда.

Арыздануучулар белгилегендей, адамдарды мамлекеттик органдарда стажы бар жана андай стажы болбогондорго бөлүштүрүү түрүндөгү көрсөтүлгөн чектөө, ар кандай жагдайлардан улам мамлекеттик кызматта иштегенге мүмкүнчүлүгү болбогон жана иштебеген, жогорку кесипкөй жана квалификациялуу жумушчулардын мамлекеттик кызматка келүү мүмкүндүгүн жокко чыгарууда.

С.И. Рыскулов, И.В. Цой жана Д.Д. Бекешев талашылып жаткан ченемдерде каралган административдик кызмат орундарын ээлөөгө талапкерлигин көрсөткөн адамдар үчүн ар кандай шарттар бардыгынын мыйзам жана сот алдындагы бирдейлигин кепилдеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келбейт деп болжол кылышууда.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучулар «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүн, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттарын Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранышууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-июнундагы аныктамасы менен өтүнүч өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда С.И. Рыскулов өтүнүчтө баяндалган талаптарды колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

Жоопкер тараптын өкүлү А.Дж. Бакаев арыздануучунун жүйөлөрүн кийинкидей негиздер боюнча негизсиз деп эсептейт.

«Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматтарды ээлөө үчүн иш стажына жана тажрыйбасына, билим деңгээлине жана багытына, мамлекеттик тилди билүү деңгээлине квалификациялык талаптарды караштырган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү көрсөтүлгөн Мыйзам улук, башкы жана жогорку кызматтарды ээлөө үчүн эмгек ишмердигинин башка чөйрөлөрүндөгү иш стажына караганда, мамлекеттик жана/же муниципалдык кызматтардагы стаждын болуусуна арткычылык берип караштырган. Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат жарандардын Конституцияда жана башка ченемдик укуктук актыларда аныкталган милдеттерди, функцияларды жана бийлик ыйгарымдарын туруктуу негизде жүзөгө ашыруу боюнча мамлекеттик органдарда жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында кесипкөй кызматтык ишмердиги болуп саналат.

Жоопкер тарап «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын колдонулушу мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматтын натыйжалуулугун арттырууга, жарандардын мамлекеттик органдардагы жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарындагы кесиптик кызматтык ишмердүүлүгүнүн улантайуучулугун, туруктуулугун жана көз карандысыздыгын камсыз кылууга багытталган деп белгилейт. Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат кесипкөйлүктүн, компетенттүүлүктүн жана демилгелүүлүктүн, туруктуулук жана ишти улантуучулуктун принциптеринде иштейт.

А.Дж. Бакаев мамлекеттик жана муниципалдык кызматтагы эмгек ишмердиги өзүнүн спецификасына жана өзгөчөлүгүнө ээ, мамлекеттик же муниципалдык кызматчынын алган билиминин багытына карабастан ченемдик-укуктук актылар менен иштөөсүндө жана тажрыйбада колдонуусунда, башкаруучулук мүнөздөгү документтерди даярдоосунда турат деп эсептейт. Мыйзам чыгаруучу кесипкөйлүктүн, компетенттүүлүктүн, туруктуулуктун жана ишти улантуучулуктун принциптерин жетекчиликке алып, улук, башкы жана жогорку кызматтарды ээлөө үчүн талаптардын бири катары мамлекеттик же муниципалдык кызматта иш стажы же тажрыйбасынын болушу каралат.

Мында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Мыйзамда кенже кызмат орундарын ээлөө үчүн иш стажына карата кандайдыр бир талаптар каралган эмес деп белгилейт.

Ошондой эле А.Дж. Бакаев Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгүндө жана «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин 4-пунктунда бекитилген теңдиктин жана бирдей мүмкүнчүлүктөрдүн принциби жарандардын эч бир кодулоосуз ар кандай мамлекеттик жана муниципалдык кызмат ордун ээлөө укугун болжойт деп белгиледи.

Жоопкер тараптын өкүлү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 30-апрелиндеги Чечиминде баяндалган укуктук көз карашта, аталган принцип мамлекеттик жарандык жана муниципалдык жарандык кызматчылардын кесиптик ишмердигинин укуктук жөнгө салынышына өзгөчө мамилени жокко чыгарбагындыгын белгилейт.

А.Дж. Бакаевдин пикири боюнча мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылардын кызматтык мамилелерин укуктук жөнгө салууда өзгөчөлүктөрдү белгилөө мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматтын жогорку деңгээлин кармап туруу максатында анын милдеттери, уюштурулуу жана иштөө принциптери менен тийиштүү кызматтарда милдеттерди аткарып жаткан адамдардын кесипкөй ишмердигинин атайын мүнөзү менен шартталган. Алар мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматтын укуктук статусун регламенттөөнүн бардык маселелерине, анын ичинде кызматка кирүүгө, кызматта иштөөгө жана аны токтотууга байланыштуу пайда болгон маселелерге тийиш.

Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылардын эмгек ишмердигинин өзгөчөлүгү менен шартталгандай мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат чөйрөсүндө өзгөчө талаптардын жана чектөөлөрдүн белгиленishi Конституцияда кепилденген укуктар менен эркиндиктердин бузулушу же чектелиши катары каралышы мүмкүн эмес. Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат чөйрөсүндө укуктук жөнгө салуунун мындай өзгөчөлүгү туруктуулук, кесипкөйлүк, компетенттүүлүк, ишти улантуучулук, алмашып туруучулук жана мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат тутумун туруктуу өркүндөтүү принциптеринин жүзөгө ашырылуусун камсыз кылат. Булардын баары эмгек жана ишмердүүлүк жаатында кодулабоо жөнүндө Эл аралык эмгек уюмунун № 111 Конвенциясынын 1-беренесине шайкеш келүүдө, атайын талаптарга негизделген белгилүү жумушка карата ар кандай айырмачылыктын болушу, ага жолотпоо жана артыкчылык берүү кемсинтүү болуп саналбайт.

А.Дж. Бакаев «Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан ченемдери адам укуктарын чектөө катары каралбайт, анткени алар жаш курагына, билим деңгээлине жана багытына коюлган талаптар менен бирдей талаптар болуп саналат.

Баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан ченемдери мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүдө бирдей укуктар жана бирдей мүмкүнчүлүктөр, ошондой эле бардыгы мыйзам алдында бирдей деген Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген принциптерди бузбайт деп эсептейт.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү Т.Ы. Ырысбеков А.Дж. Бакаевдин жүйөлөрүн колдоду.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Л.П. Жумабаев талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына кийинкидей негиздер боюнча карама-каршы келбейт деп эсептейт.

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

Мамлекеттик кызматчынын статусун алуу үчүн адамга жана аны кызматка алуу процедурасына карата коюлуучу негизги талаптарды караштырган мамлекеттик жарандык кызматка кирүү маселелери Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында дыкаттык менен регламенттелген.

«Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесине ылайык мамлекеттик кызмат деген Кыргыз Республикасынын жарандарынын мамлекеттик органдардагы кесиптик кызматтык иши. Мамлекеттик кызмат өзүнө мамлекеттик жарандык кызматты, аскердик кызматты, укук коргоо кызматын жана дипломатиялык кызматты камтыйт. Административдик мамлекеттик кызмат орду - ыйгарым укуктардын жана жоопкерчиликтин белгиленген көлөмү менен мамлекеттик органдын милдеттерин жана иш-милдеттерин ишке ашыруу үчүн түзүлгөн, мамлекеттик органдын штаттык бирдиги катары уюшулган кызмат орду.

Андан тышкары, көрсөтүлгөн Мыйзамдын 11-беренесине ылайык мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат мамлекеттик органга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органына жүктөлгөн милдеттердин жалпы комплексине байланыштырылган кызмат орундарынын тутумуна негизделет. Тутумдун иштеши кызматчыларды карьералык пландоонун негизинде жогорулатуу менен камсыз кылынат.

Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясынын 1996-жылдын 12-декабрындагы 51/59 Резолюциясына ылайык мамлекеттик кызмат орду, улуттук мыйзамдарда аныкталгандай эле – бул ишенимге сугарылган жана мамлекеттин кызыкчылыгында иштөө милдеттенмесин болжогон кызмат орду.

Кызматка алуунун конкреттүү процедурасынын белгиленүүсү кызмат ордунун мүнөзүнө тыгыз байланыштуу. Мамлекеттик жарандык кызматта же башка тийиштүү кесипкөй чөйрөдө стажы болгон адамдар сөзсүз квалификациясы жогору жана кайсы бир чөйрөдө жетиштүү тажрыйбасы бар экендиги да шексиз. Бирок, административдик кызматта иштеген мамлекеттик кызматчынын ишинин өзгөчөлүгүн эске алсак, мамлекеттик стаждын болушу албетте артыкчылык кылат.

Л.П.Жумабаев өзүнүн жүйөлөрүн негиздеп берүүдө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 30-апрелиндеги Чечимин, ошондой эле Эмгек жана ишмердүүлүк жаатында кодулабоо жөнүндө Эл аралык эмгек уюмунун № 111 Конвенциясынын жоболорун келтирүүдө.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева талашылып жаткан ченемдерде Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келген жерлерди тапкан жок жана аргументтер катары Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 30-апрелиндеги, 2015-жылдын 18-февралындагы, 2015-жылдын 15-апрелиндеги, 2016-жылдын 27-январындагы чечимдериндеги мамлекеттик кызмат чөйрөсүндө теңдиктин принциби чечмеленген укуктук көз караштарды келтирүүдө.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматтын улук, башкы жана жогорку кызматтарын ээлөө үчүн талапкерлерге карата талаптар бирдей

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

мүмкүнчүлүктөр принцибин бузган жери жок жана мамлекеттик жарандык кызматчылардын кесипкөй ишмердигин укуктук жактан жөнгө салынуусуна карата өзгөчө мамилени жокко чыгарбайт. Мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылардын кызматтык мамилелерин укуктук жөнгө салууда өзгөчөлүктөрдү белгилөө мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматтын жогорку деңгээлин кармап туруу максатында анын милдеттери, уюштурулуу жана иштөө принциптери менен тийиштүү кызматтарда милдеттерди аткарып жаткан адамдардын кесипкөй ишмердигинин атайын мүнөзү менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын өкүлү Алимбек уулу А. каралып жаткан укуктук маселе туурасында кийинкидей түшүндүрмө берди.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгү жарандар мыйзамда каралган тартипте мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктарга, бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ болуусун карайт.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек.

Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына ылайык «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгүндө, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттарында, анын ичинде мамлекеттик же муниципалдык кызматтагы иш стажына карата да квалификациялык талаптарды белгилеген.

Мамлекеттик кызматка орношуу жолу жарандардын кандайдыр бир кодулоосуз ар кайсы мамлекеттик кызмат ордун ээлөө укугу болуп саналат. Бош орундар болгондо жана ар бир жарандын кесиптик жактан туура келүүсүнө ылайык мамлекеттик кызматка орношуу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөр тууралуу кеп болууда. Жарандын расасына, жынысына, улутуна, тилине, социалдык тегине, мүлктүк абалына, жашаган жерине, динине болгон мамилесине, ынанымдарына, коомдук бирикмелерге таандык болуусуна байланыштуу андан баш тартууга тыюу салынат. Бирдей мүмкүнчүлүктөр жана кодулоого тыюу салуу принциби, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын өкүлүнүн пикири боюнча мамлекеттик жарандык кызматчылардын жана муниципалдык кызматчылардын кесипкөй ишмердигин укуктук жактан жөнгө салынуусуна атайын мамилени жокко чыгарбайт, бул Эмгек жана ишмердүүлүк жаатында кодулабоо жөнүндө Эл аралык эмгек уюмунун № 111 Конвенциясынын жоболоруна ылайык келет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Алимбек уулу А. талашылып жаткан ченемдер кодулоону тыюу салуунун конституциялык принцибин бузбайт деп

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 8-беренесинин 17-бөлүгү, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттары саналат:

«8-берене. Статс-катчы

17. Статс-катчынын кызмат ордун жогорку билими, административдик мамлекеттик жана/же муниципалдык жогорку же башкы кызмат орундарында же болбосо атайын, саясий мамлекеттик жана/же муниципалдык кызмат орундарында 5 жылдан кем эмес жыйынды иш стажы бар адамдар ээлей алышат.

Статс-катчынын кызмат ордун ошондой эле башка иш чөйрөлөрүндө 7 жылдан кем эмес жетекчилик иш тажрыйбасы бар адамдар, бирок мамлекеттик жана/же муниципалдык кызмат орундарында 3 жылдан кем эмес жыйынды иш стажы болгон шартта ээлей алышат.

Статс-катчынын кызмат ордун элөө үчүн иш стажына акы төлөнбөөчү негизде жүзөгө ашырылуучу саясий муниципалдык кызмат орундарындагы адамдардын иши кирбейт.

14-берене. Квалификациялык талаптар

2) улук кызмат орду - мамлекеттик жана/же муниципалдык кызматтагы жыйынды стажы бир жылдан кем эмес же болбосо тиешелүү кесиптик чөйрөдө 3 жылдан кем эмес иш стажы;

3) башкы кызмат орду - мамлекеттик жана/же муниципалдык кызматтагы жыйынды стажы 3 жылдан кем эмес же тиешелүү кесиптик чөйрөдө 5 жылдан кем эмес иш стажы;

4) жогорку кызмат орду - мамлекеттик жана/же муниципалдык кызматтагы жыйынды стажы 5 жылдан кем эмес же тиешелүү кесиптик чөйрөдө 7 жылдан кем эмес иш стажы.».

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипте ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинде 2016-жылдын 7-июнундагы № 49-50 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей (16-берененин 3-бөлүгү).

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2015-жылдын 8-апрелиндеги, 2017-жылдын 22-февралындагы, 2018-жылдын 14-февралындагы, 2018-жылдын 17-октябрындагы чечимдеринде бул ченемдин конституциялык-укуктук маанисин ачууда, мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген конституциялык принцип, биринчи кезекте, жыныс белгилерине, расасына, тилине, майыптуулугуна, этникалык таандыгына, дин тутуусуна, жаш курагына, саясий же башка ынанымдарына, билимине, тегине, мүлктүк же башка абалына, ошондой эле коомдук жана жеке турмуштун ар кандай чөйрөлөрүндө адамдын жана жарандын укуктук мүмкүндүктөрүнүн теңдигинин бузулушуна алып келүүчү башка жагдайларына негизделген кандайдыр бир айырмалоонун, жокко чыгаруунун же артыкчылык берүүнүн мыйзамда белгиленишин болтурбоону болжогон кодуланууга каршы мүнөздөгү талап катары түшүнүү керек экендигин бир нече жолу белгилеген.

Бул конституциялык орнотмонун мазмуну Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгүндө да чагылдырылган, ага ылайык Кыргыз Республикасынын жарандарына мамлекеттик кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктар, бирдей мүмкүнчүлүктөр берилет.

Жарандардын мамлекеттик кызматка кирүүдө бирдей укуктарга ээ болуу принциби Кыргыз Республикасынын ар бир жараны кандайдыр бир кодулануусуз жана орунсуз чектөөлөрсүз мамлекеттик кызматка теңдиктин жалпыга бирдей шарттарынын негизинде кирүүгө укуктуу деп болжойт.

Көрсөтүлгөн конституциялык жобо Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 25-беренесинин «с» пункту менен өз ара байланышта болуп, ага ылайык ар бир жаран өзүнүн өлкөсүндө кандайдыр бир кодулоосуз жана негизделбеген чектөөлөрсүз, теңдиктин жалпыга бирдей шарттарынын негизинде мамлекеттик кызматка кирүү укуктары менен мүмкүнчүлүктөрүнө ээ болушу керек.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Конституциясы жарандарга бирдейликтин принцибинин негизинде мамлекеттик кызматка кирүү укугун берүү менен, алардын ушул кызматка милдеттүү түрдө орношуусун кепилдебейт. Демек, мамлекеттик кызматка кирүүдө бирдейлик принцибин абсолютташтыруу мүмкүн эмес.

3. Мамлекеттик кызмат социалдык-укуктук институт болуп саналат, анын иштешинин натыйжалуулугунан мамлекеттик бийликтин уюштуруучулук туруктуулук менен бышыктык жана бүтүндөй коомдун бакубаттуулугу көз каранды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 30-апрелиндеги өзүнүн чечиминде мамлекеттик кызматчылардын кызматтык мамилелерин укуктук жөнгө салууда өзгөчөлүктөрдү белгилөө мамлекеттик кызматтын жогорку деңгээлин кармап туруу максатында анын милдеттери, уюштурулуу жана иштөө принциптери менен тийиштүү кызматтарда милдеттерди аткарып жаткан адамдардын кесипкөй ишмердигинин атайын мүнөзү менен шартталган. Алар мамлекеттик кызматчылардын укуктук статусун регламенттөөнүн бардык маселелерине,

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

анын ичинде кызматка кирүүдө, кызматта иштөөгө жана аны токтотууга байланыштуу пайда болгон маселелерге тийиш.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2015-жылдын 18-февралындагы Чечиминде мамлекеттик кызматка кирүүдө бирдей укуктар туурасында укуктук көз карашын билдирген, ага ылайык жарандардын эч бир кодулоосуз каалаган мамлекеттик кызматын ээлөө укугу, жаран талап кылууга укуктуу, ал эми мамлекеттик кызмат анын талап кылган кызматын берүүгө милдеттүү дегенди түшүндүрбөйт.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу эмгек мамилелерин укуктук жөнгө салууну жүзөгө ашырууда шарты жана теги боюнча ишмердиктин ар кандай категорияларына таандык адамдардын укуктук статусуна айырмачылыктарды орнотууга укуктуу жана ал айырмачылыктар чындап эле орундуу, негиздүү жана конституциялык маанилүү максаттарга ылайык келсе, анда мыйзам чыгаруучу айрым кызмат орундарын ээлөө жана андан бошотуу тартибине тийиштүү өзгөчө эрежелерди да киргизүүгө укуктуу.

Жогоруда көрсөтүлгөн укуктук көз караштар «Эмгек жана ишмердүүлүк жаатында кодулоо жөнүндө» Эл аралык эмгек уюмунун 1958-жылдагы № 111 Конвенциясынын 1-беренесинин 2-пунктунун жоболору менен өз ара байланышта, ал жерде белгилүү бир жумушка байланыштуу атайын талаптарга негизделген ар кандай айырмачылык, жокко чыгаруу же артыкчылык берүү кодулоо деп саналбай тургандыгы аныкталган.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу бүтүндөй коомдун бакубаттуулугу үчүн мамлекеттик органдардын ыйгарым укуктарынын аткарылышын камсыз кылуу боюнча кесипкөй ишмердүүлүк катары мамлекеттик кызматтык өзгөчөлүгүн эске алып, мамлекеттик кызматка кирип жаткан жарандар үчүн атайын укуктук жөнгө салуу аркылуу тийиштүү укуктар менен милдеттерди гана орнотпостон, мамлекеттик кызматтын милдеттеринин өзгөчөлүгүн, уюштурулуу принциптерин жана иштешин эсепке алуу менен квалификациялык талаптарды да белгилөөгө укуктуу.

4. Мыйзам чыгаруучу мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүнүн бирдей укуктарын камсыз кылуу тууралуу маселенин мыйзам менен жөнгө салынуусу жөнүндө конституциялык уруксат берүүсүнөн келип чыгуу менен (52-берененин 4-бөлүгү), мамлекеттик жарандык кызматтын укуктук, уюштуруучулук жана финансы-экономикалык негиздерин белгилеген, ошондой эле мамлекеттик жана муниципалдык кызматта иштейм деген талапкерлер үчүн так көрсөтүлгөн квалификациялык талаптарды камтыган «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын кабыл алган.

«Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык мамлекеттик жарандык кызмат (мындан ары - кызмат) - Кыргыз Республикасынын Конституциясында (мындан ары - Конституция) жана Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларында (мындан ары - ченемдик укуктук актылар) аныкталган милдеттерди, иш-милдеттерди жана бийликтик ыйгарым укуктарды туруктуу негизде жүзөгө ашыруу боюнча Кыргыз Республикасынын жарандарынын мамлекеттик

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

органдардагы кесипкөй кызматтык ишин билдирген, мамлекеттик кызматтын түрү. Көрсөтүлгөн Мыйзамдын 4, 23-беренелеринин колдонулушунан улам мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат мамлекеттик башкаруу тутумунун бирдиктүүлүгүнө жана бүтүндүгүнө негизденет жана бош орундарын ээлөөгө конкурс өткөрүү аркылуу Кыргыз Республикасынын жарандарынын тең катышуусун камсыз кылуу менен мамлекеттик жарандык кызмат үчүн бирдей тартипти белгилейт.

Өз кезегинде, мамлекеттик жарандык кызматтын бош кызмат ордуна талапкерлердин конкурска катышуусу алардын белгиленген квалификациялык талаптарга ылайык келүүсү болгондо гана мүмкүн. Мында квалификациялык талаптар мамлекеттик кызматтын тутумуна өзгөчө атаандаштыкка жөндөмдүү адистердин тартылуусуна багытталган механизмдин, ошондой эле карьералык пландоодо мамлекеттик кызматчылар үчүн шыктандыруу катары кызмат кылат.

Ошентип, мамлекеттик жарандык кызматка кызмат орундарын ээлөө үчүн конкурстук тандоону өткөрүүдө, укуктук тутумда квалификациялык талаптардын белгилениши өзүнүн юридикалык табияты жана касиети боюнча мамлекеттик кызматка кирүүдө, бирдейлик (бирдей мүмкүнчүлүктөр) жана калыстык принциптеринин жүзөгө ашырылуусун көбүрөөк даражада камсыз кылууга жардам берет.

Колдонуудагы укуктук жөнгө салуу тутумунда мамлекеттик жарандык бош кызмат ордун ээлөөгө карата талапкерлерге коюлуучу квалификациялык талаптардын белгилениши, анын ичинде белгилүү кызмат орундарында иш тажрыйбасынын болуусу, натыйжалуу мамлекеттик аппаратты түзүү жана мамлекеттик бийликти ишке ашыруунун бийик деңгээлин кармап туруу максаты менен шартталган.

Квалификациялык талаптарга ылайык келүүнүн өзү кесипкөй адистешүүсү болгон жана мамлекеттик кызматтын белгилүү чөйрөсүндө талап кылынган артыкча компетенттүү жарандардын табылуусун болжойт, алар өз кезегинде бош мамлекеттик кызмат ордуна жарыяланган конкурска катышуу жолу менен мамлекеттик кызматка кирүүдөгү теңдик укугун жүзөгө ашыра алат.

Аны менен, мамлекеттик кызматка кирүүдөгү теңдикти мыйзамдар тарабынан мамлекеттик жарандык кызматтын кайсы бир кызмат ордуна коюлуучу квалификациялык талаптарга кесипкөй жана жеке сапаттары туура келген жарандардын тобуна карата гана колдонсо болот.

Ушуга байланыштуу, мамлекеттик кызматчылардын эмгек ишмердигинин өзгөчөлүгү менен шартталган мамлекеттик кызмат чөйрөсүндөгү өзгөчө талаптардын белгилениши Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилдикке алынган жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин бузулушу катары каралбайт. Мамлекеттик кызмат чөйрөсүндө укуктук жөнгө салуунун мындай өзгөчөлүгү туруктуулук, кесипкөйлүк, компетенттүүлүк, ишти улантуучулук, алмашып туруучулук жана анын тутумунун үзгүлтүксүз өркүндөтүү принциптеринин жүзөгө ашырылуусун камсыздайт.

Мамлекеттин ишмердигинин натыйжалуулугу жана коомдун бакубаттуулугу, биринчи кезекте, мамлекеттик бийлик органдарынын бардык деңгээлдеринде башкаруучулук иш-милдеттеринин сапаттуу аткарылышы менен аныкталат.

2019-жылдын
20-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 14-Р

Ал көбүнесе мамлекеттик аппараттын абалына, мамлекеттик кызмат сыяктуу институттун уюштурулушуна жана иштешине көз каранды. Башкаруунун өзгөчө көндүмдөрүн жана коом алдындагы жоопкерчилик деңгээлин калыптандырган ишмердиктин дал ушул түрү анын өзгөчөлүгүн аныктайт. Ушуга байланыштуу, мамлекеттик бийлик органдарында жана кесипкөй ишмердиктин башка чөйрөлөрүндө иш стажына карата квалификациялык талаптардагы айырмачылыктар мамлекеттик жарандык кызмат ордун элөө үчүн мыйзам тарабынан коюлуучу орундуу талаптардан болуп саналат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 17-бөлүгү, 14-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2, 3, 4-пункттары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул Чечим мамлекеттик органдардын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
7-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 01-П

Мамасадык Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 11-октябрындагы № 38 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонованын курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, М. Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткуловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 11-октябрындагы № 38-а аныктамасына даттануусун соттук отурумда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү, жана М. Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткуловдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2018-жылдын 4-сентябрында М. Абдыкалыковдун Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин 1-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген материалдардан, арыздануучу адвокат И.Н. Айткулов аркылуу Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотуна Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун 2011-жылдын 23-сентябрындагы ага карата козголгон жазык ишти Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин тергөө башкармалыгына (андан ары - УКМК ТБ) тапшыруу тууралуу чечимин мыйзамсыз деп таануу жөнүндө, ошондой эле тергөөчүнүн далилдерди чогултуу боюнча аракеттерин мыйзамсыз деп таануу жөнүндө даттануу менен кайрылган.

Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун 2011-жылдын 23-ноябрындагы токтому менен иш боюнча тергөөнү УКМК ТБга өткөрүп берүү тууралуу Башкы прокурордун чечими мыйзамсыз деп таанылган, М. Абдыкалыковдун даттануусу калган бөлүгүндө канааттандыруусуз калтырылган. Көрсөтүлгөн токтом адвокат И.Н. Айткулов тарабынан Бишкек шаардык сотунда даттанылган. Бишкек шаардык сотунун судьялар коллегиясынын 2012-жылдын 25-январындагы аныктамасы менен Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотунун 2011-жылдын 23-ноябрындагы

2019-жылдын
7-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

токтому өзгөртүлгөн жана арыздануучунун даттануусу толугу менен канааттандырылган.

2012-жылдын 22-мартында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун судьялар коллегиясы тарабынан Бишкек шаардык сотунун судьялар коллегиясынын 2012-жылдын 25-январындагы аныктамасы каралган жана күчүндө калтырылган.

Кийинчерээк Жогорку соттун судьялар коллегиясы прокурор өзгөчө учурларда тергөөнүн караштуулугуна карабастан жазык ишти тергөөнү бир органдан бир органга берүүгө ыйгарымдуу деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 34-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктун жетекчиликке алып, ишти жаңы ачылган жагдайлар боюнча карап чыгып, 2012-жылдын 1-июнундагы токтому менен бул иш боюнча бардык болгон сот чечимдерин жокко чыгарган жана даттанууну канааттандыруудан баш тарткан.

М. Абдыкалыковдун өтүнүчүндө 2012-жылдын июнь айында Жазык-процесстик кодексинин 34-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктун конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө кайрылуу менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылганын да белгилеген. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы анын өтүнүчүн кароонун жыйынтыгы боюнча жогоруда көрсөтүлгөн берененин «өзгөчө учурларда – тергөөнүн караштуулугуна карабастан» деген сөздөр менен чагылдырылган ченемдик жобосун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 104-беренесинин 6-пунктуна ылайык келбейт деп тааныган.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун судьялар коллегиясы 2018-жылдын 22-июлундагы аныктамасы менен жаңы ачылган жагдайлар боюнча иш боюнча өндүрүштү жандандыруу жөнүндө М. Абдыкалыковдун арызын канааттандыруусуз калтырган.

Арыздануучунун айтуусу боюнча, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту өз чечимин Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин талаптарына ылайык жазык сот өндүрүшү тергөө өндүрүшү жана соттук териштирүү учурунда колдонуудагы мыйзамга ылайык жүзөгө ашырылат, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 13-январындагы чечими 2016-жылдын 11-декабрындагы референдум аркылуу Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүүгө байланыштуу юридикалык күчүн жоготкон деп жүйөлөштүргөн.

Арыздануучунун пикири боюнча талашылып жаткан ченем тергөө-сот органдарына тергөө өндүрүшү жана соттук териштирүү учурунда колдонуудагы мыйзамга ылайык жазык сот өндүрүшүн жүзөгө ашырууну орнотуу менен Конституцияга карама-каршы келүүдө, ага ылайык мыйзамды бузуу менен табылган далилдер айыптоону негиздөө жана соттук актыны чыгаруу үчүн колдонулушу мүмкүн эмес.

Ушуга байланыштуу, М. Абдыкалыков 2018-жылдын 4-сентябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин 1-бөлүгүн

№ 01-П

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү менен кайрылган.

М. Абдыкалыков өз өтүнүчүндө талашылып жаткан ченемдин колдонулушу тергөө учурунда колдонулуп жаткан жазык-процесстик ченемдерди бузуу менен табылган далилдерди пайдалануу мүмкүндүгүнө жол берет, аны менен анын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарына мерчемдүү залал келтирилүүдө, сот адилеттигинин кызыкчылыктарына жана сот бийлигинин кадыр-баркына зыян келтирилүүдө деп белгилеген. Арыздануучу талашылып жаткан ченемдин туура эмес колдонулушуна анын укуктук күмөндүүлүгү, анын мазмунун бирдей эмес түшүнүү мүмкүндүгү көмөктөш болууда де эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы М. Абдыкалыковдун өтүнүчүн карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык келүүсү жөнүндө маселеде күмөндүүлүктү тапкан жок жана 2018-жылдын 11-октябрындагы аныктамасы менен өтүнүчтү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясынын пикири боюнча арыздануучу, укук көз караштан алып караганда, талашылып жаткан ченемдин жөнгө салуу предмети менен ал шилтеме жасаган конституциялык орнотмолордун ортосундагы өз ара байланышты же карама-каршылыкты көрсөтпөй турган нагыз жагдайларды келтирүүдө. Келтирилген өтүнүчтө талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугундагы күмөндүүлүктү туудурган ынандырылгыч укуктук аргументтер жок. М. Абдыкалыковдун айткандары укуктук мүнөздө болбостон, укук колдонуучулук тажрыйбадагы көйгөйлөргө таандык болууда.

М. Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткулов судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 11-октябрындагы аныктамасы менен макул болбостон 2019-жылдын 29-январында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өз даттануусунда судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пунктуна шилтеме жасап, өтүнүч формасы жана мазмуну боюнча көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келбегендиги эмнеде чагылдыраарын так аныктаган эмес деп көрсөткөн. Мында, И.Н. Айткулов судьялар коллегиясынын аныктамасы жалпылаштырган мүнөзгө ээ жана өтүнүчтү кабыл алуудан баш тартуунун себептерин ачкан жок деп белгилейт.

Арыздануучу судьялар коллегиясы укук колдонуучулук тажрыйбанын көйгөйлөрү талашылып жаткан ченемдин карама-каршы баяндалышынан келип чыкканын, түшүндүрмөсү анын конституциялуулугундагы маселеде укуктук күмөндүүлүктү жаратканын эске алган эмес деп эсептейт.

И.Н. Айткулов Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 13-январындагы чечимине байланыштуу жаңы ачылган жагдайлар боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун судьялар коллегиясынын 2012-жылдын 1-июлундагы токтомун кайра кароодон

2019-жылдын
7-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

баш тартуу факты Конституциялык палатага кайрылууга себеп болгону тууралуу судьялар коллегиясы менен макул болуп, судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын Жогорку соту тарабынан ишти жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра кароодон мыйзамсыз жана негизсиз баш тартуу фактысын көрө алган эмес деп эсептейт.

И.Н. Айткуловдун пикири боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун судьялары тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жана башка мыйзамдарынын талаптарын сактабоосу мурда тапшырылган өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуу үчүн негиз катары кызмат кылмак. Ал Конституциялык палатанын судьялары «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 53-беренесинде орнотулган ыйгарымукуктардан пайдаланууга жана Кыргыз Республикасынын Жогорку соту Конституциялык палатанын 2014-жылдын 13-январындагы чечимине карабастан, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин 1-бөлүгүнө шилтеме жасап, төрт жыл өткөндөн кийин өзүнүн 2012-жылдын 1-июнундагы токтомун кайра кароодон баш тартууда туюндурулган мыйзамдуулукту орой бузуу фактысы боюнча жеке аныктама чыгарууга милдеттүү деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келди.

Ченемдик укуктук актылардын конституциялуулук презумпциясынын күчүнө ылайык, алардын конституциялуу эместиги тууралуу маселенин коюлушу алардын конституциялуулугунда күмөндүүлүктү даана көрсөткөн укуктук мүнөздөгү так жүйөлөр болгондо гана мүмкүн.

Келтирилген даттанууда Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык келбегендиги жөнүндө И.Н. Айткуловдун жүйөлөрү, талашылып жаткан ченем менен ал шилтеме кылган конституциялык орнотмонун өз ара логикалык-укуктук байланышын көрсөткөн жүйөлөштүрүлгөн негиздемелерди камтыбайт. Арыздануучунун аргументациясы жана ой-толгоолору Кыргыз Республикасынын Жогорку соту тарабынан талашылып жаткан ченемди колдонуу фактысына негизделген жана анын жөнгө салуу жүйөсүнүн мазмуну менен тутумдаш байланышта эмес. Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 3-бөлүгүнүн 1-пунктунун, 5-бөлүгүнүн негизинде каралып жаткан өтүнүчтү кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө судьялар коллегиясынын тыянагы туура болуп саналат.

Конституциялык палатанын ыйгарым укуктары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүндө жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы менен аныкталган жана укук колдонулуучулук тажрыйбанын конституциялуулугуна баа берүүнү карабайт.

2019-жылдын
7-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

Сот органдары тарабынан, анын ичинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдерине байланыштуу мурда кабыл алынган актыларды кайра кароо маселелери, өз актыларын кайра кароо боюнча сот органдарынын аракеттеринин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү, конкреттүү иште колдонулууга тийиш болгон материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин туура тандалышы, иштин нагыз жагдайларын аныктоо жана изилдөө сыяктуу маселелер Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына таандык эмес («Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4 жана 18-беренелери). Андан дагы, бул сыяктуу фактылар кайрылууну конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алуу же андан баш тартуу жөнүндө маселенин чечилишине таасирин тийгизе албайт.

Жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 53-беренесинде орнотулган Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укугу туурасында сот отурумунда ишти маңызы боюнча кароонун жүрүшүндө мыйзамдуулук бузулган учурлар табылса, Конституциялык палата тарабынан жекече аныктама чыгарыларын жана анын тиешелүү субъекттерге жөнөтүлөрүн белгилейбиз.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 11-октябрындагы аныктамасын жокко чыгарууга негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Мамасадык Абдыкалыковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун «Мамасадык Абдыкалыковдун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2018-жылдын 11-октябрындагы аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

2019-жылдын
2-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 02-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү Мирбек Исамамович Арзиевдин жана Бейшенбек кызы Камиланын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы № 02 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү М.И. Арзиевдин жана Бейшенбек кызы Камиланын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы № 02 аныктамасына даттануусун соттук отурумда карап чыгып,

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 12-февралында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымы Г.У. Калиеванын «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 2-пунктуна, 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 74-беренесинин 9-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө сунуштамасы келип түшкөн.

Сунуштамадан келип чыккандай, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде сот адилеттигин жүзөгө ашырууга кийлигишпөө принцибин жана конкреттүү сот иши боюнча отчетту талап кылууга тыюу салууну сактоо менен Кыргыз Республикасынын сот тутумунун ишмердиги жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрагасынын ар жылдык маалыматын угууну карайт.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча бул ченем мамлекеттик бийликти уюштуруунун эң маанилүү принциптеринин бири болгон мамлекеттик бийликти бөлүштүрүү принцибине карама-каршы болууда (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 2-пункту). Бул принциптин маңызы бийликтин ар бир бутагына салыштырмалуу өз алдынчалуулук жана көз карандысыздыкты берүүдө, ошондой эле бийликтин бир бутагынын башкасына үстөмдүк кылуусун жокко чыгарган алардын ортосунда зарыл болгон тең

2019-жылдын
2-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

салмактуулукту камсыз кылган ыйгарым укуктардын көлөмүн берүүдө турат.

Кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө да шилтеме кылууда, ага ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун ченеми 2007-жылкы редакциядагы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренесинин 1-бөлүгүнүн 30-пунктун жүзөгө ашырууда кабыл алынган жана Конституциялык жана Жогорку соттордун төрагаларынын ар жылдык баяндамаларын угуу боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ыйгарым укуктарын караган, ал эми күчүндөгү Конституцияда мындай ыйгарым укуктар жок.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрагасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 74-беренесинин 9-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Баш мыйзамда аныкталган ыйгарым укуктарынын алкагынан чыга албайт жана аларды мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар менен кеңейтүү мүмкүндүгүнө жол бербейт деп белгилейт. Ушуга байланыштуу, арыздануучунун пикири боюнча талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө түздөн-түз карама-каршы келүүдө.

Кайрылуу субъекти баяндалганга негизденип, талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымы Г.У. Калиеванын сунуштамасын карап чыгып, өзүнүн 2019-жылдын 19-февралындагы аныктамасы менен бул кайрылууну конституциялык сот өндүрүшүнө кийинкидей негиздер менен жүйөлөштүрүп кабыл алган.

Соттук коргонуу укугу ар кимдин, анын ичинде юридикалык жактардын да конституциялык укугу болуп саналат. Демек, эгер юридикалык жак анын Конституцияда таанылган укуктары мыйзамдар жана ченемдик укуктук актылар менен бузулуп жатат деп эсептесе, ал Конституциялык палатага кайрыла алат.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 24-беренесине ылайык конституциялык Мыйзамдын талаптарына жооп берүүчү сунуштамалар, өтүнүчтөр жана суроо-талаптар таризиндеги Конституциялык палатага кайрылуу Конституциялык палатада каралуучу иштин себептери болуп эсептелет.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 20-беренесинин 1-бөлүгү Конституциялык палатага кайрылуу субъекттеринин тизмесин караштырган, ага мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот - бардык үч бийлик бутагынын өкүлдөрү кирет.

Келтирилген кайрылуу мамлекеттик органдын конституциялык-укуктук

2019-жылдын
2-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

статусуна ылайык анын компетенция маселелерин козгогондугун эске алып, судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн негизинде жогорку сот органы катары Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун кайрылуусун сунуштама таризинде кабыл алууну мүмкүн деп эсептеген.

Келип түшкөн материалдардан судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндө маселеде күмөндүүлүктүн болгонун тапкан, бул ишти конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароо үчүн негиз болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү М.И. Арзиев жана Бейшенбек кызы Камила судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы аныктамасы менен макул болбостон 2019-жылдын 27-мартында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылышкан.

Арыздануучулар өз даттануусунда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 7-бөлүгүнө ылайык Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер алар тарабынан бузулуп жатат деп эсептелсе ар бир адам мыйзамдын жана башка ченемдик укук актыларынын конституциялуулугун талашууга укуктуу деп белгилешкен.

Мында алар «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктуна ылайык, эгерде жеке же юридикалык жак Конституцияда таанылган анын укуктары жана эркиндиктери мыйзамдарда жана башка ченемдик укуктук актыларда бузулган деп эсептесе, аларга Конституциялык палатага кайрылуу укугу таандык деп көрсөтөшүүдө.

Ошентип, арыздануучулардын пикири боюнча юридикалык жактар конституциялык сот өндүрүшүн козгоо жөнүндө маселени алар тарабынан талашылып жаткан ченемдер менен Кыргыз Республикасынын Конституциясындакепилденгенукуктаржанаэркиндиктербузулганжебузулушу мүмкүн болгондо гана коюуга укуктуу. Кайрылуу субъекти Конституцияга жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талаптарына ылайык, анын пикири боюнча, талашылып жаткан акт менен Кыргыз Республикасынын Конституциясында таанылган кайсы укуктар жана эркиндиктер бузулуп жатканын сунуштамада көрсөтүп, өзүнүн көз карашын негиздеп, Конституциянын тийиштүү ченемдерине шилтеме жасоо менен алардын нагыз же мүмкүн болуучу бузулуусун күбөлөндүрүүчү жүйөлөрдү жана далилдерди келтирүүгө милдеттүү. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын бул талаптарын аткарбоо өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу үчүн негиз болуп саналат.

Андан тышкары, Жогорку Кеңештин өкүлдөрү өз даттануусунда талашылып жаткан ченемде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын

2019-жылдын
2-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

94-беренесинде каралган сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ишмердикке кийлигишпөө принциби жана конкреттүү сот иши боюнча отчетту талап кылууга тыюу сакталганын белгилешүүдө.

Ушуга байланыштуу, арыздануучулар «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан ченеми Конституцияда таанылган укуктарды жана эркиндиктерди эч кандай даражада бузган жери жок деп айтышууда. Ошондой эле, арыздануучулар, кайрылуучу тарап өз сунуштамасында анын конституциялык укуктары менен эркиндиктеринин бузулуусу жөнүндө жүйөлөрдү келтирген эмес, демек, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сунуштамасы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан жетиштүү негиздерсиз өндүрүшкө кабыл алынган деп эсептешүүдө.

Баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымынын кайрылуусун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын өндүрүшүнө кабыл алуу жөнүндө аныктамасын жокко чыгарууну суранышууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрүнүн жүйөлөрүн жана кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келди.

Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасы укуктун үстөмдүгүн Конституциянын үстөмдүгү аркылуу камсыз кылган демократиялуу, укуктук мамлекет болуп саналат.

Конституциянын үстөмдүгүн камсыз кылууда өзөктүү роль конституциялык контролдоо органына ыйгарылган, анын маңызы Конституцияда кепилденген ар кимдин укуктары жана эркиндиктеринин бузулуу маселеси боюнча да, конституциялык орнотмолорго ылайык мамлекеттик түзүлүштүн, анын ичинде мамлекеттик бийлик органдарынын компетенциясынын маселелери боюнча да мыйзамдардын, башка ченемдик укуктук актылардын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндө иштерди чечүүдө турат.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик түзүлүшүнүн демократиялык мүнөзү мамлекеттик бийликти мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийликтерине бөлүштүрүү принцибинин негизинде куруу аркылуу да камсыз кылынат. Мындай бөлүштүрүүнүн маңызы бийликтин ар бир бутагына тийиштүү укуктук статусту, өз алдынчалуулукту жана көз карандысыздыкты, ошондой эле бир бийлик бутагынын экинчисине үстөмдүк кылууну жокко чыгарып, алардын ортосундагы тең салмактуулукту камсыз кыла ала турган ыйгарым укуктардын көлөмүн ыйгарууда турат.

Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Конституция менен кепилденген укуктар жана эркиндиктер бузулган учурда гана эмес, Баш мыйзамга ылайык

2019-жылдын
2-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

келбестиктер табылган башка учурларда да Конституциялык палатага кайрылуу укугу каралган.

Сот бийлиги мамлекеттик бийлик бутактарынын бири катары кандайдыр бир жеке укуктук максаттарды көздөбөйт, мыйзам чыгаруучу жана аткаруучу бийлик бутактары менен бир катар мыйзамдын үстөмдүгүн камсыз кылууга жана мамлекеттин конституциялык негиздерин коргоого багытталган коомдук-укуктук функцияларды жүзөгө ашырат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесине ылайык Жогорку сот мыйзамда белгиленген тартипте сот процессине катышуучулардын кайрылуулары боюнча соттордун соттук актыларын кайра кароону жүзөгө ашырган жогорку сот органы болуп саналат. Жогорку сот анын конституциялык-укуктук статусуна жана ага жүктөлгөн милдеттерге ылайык башка мамлекеттик бийликтин жогорку органдары сыяктуу эле мамлекеттик бийлик органдарынын компетенция маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылууга укуктуу.

Демек, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген укуктардын жана эркиндиктердин бузулушуна байланыштуу Конституциялык палатага кайрылуу укугу пайда болгон башка юридикалык жактар менен бир катарда каралышы мүмкүн эмес.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун төрайымынын сунуштамасын өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө аныктамасын жокко чыгарууга негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү Мирбек Исамамович Арзиевдин жана Бейшенбек кызы Камиланын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-февралындагы № 02 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

2019-жылдын
6-майы
Бишкек шаары

№ 03-П

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Бакыт Мытысбекович Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн Каныбек Кыдыкович Омуркановдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Б.М. Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн К.К. Омуркановдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасына даттануусун соттук отурумда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Б.М. Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн К.К. Омуркановдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 7-февралында Б.М. Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн К.К. Омуркановдун Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 4-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 80-беренесинин 3-бөлүгүнүн, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 89-беренесинин 4-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген материалдардан Б.М. Маанаевдин кызыкчылыгында К.К. Омурканов Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жазаларды аткаруунун мамлекеттик кызматынын № 47 мекемесинин начальнигине Б.М. Маанаевди жатак-абакка которуу жөнүндө сотко сунуштама киргизүү жөнүндө кайрылган, кайрылуу берилген учурда Б.М. Маанаев Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 50-беренесине ылайык жаза мөөнөтүнүн үчтөн эки бөлүгүн өтөгөн (Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 24-январындагы № 10 Мыйзам менен күчүн жоготкон). Бирок андан баш тартылган, анткени уюшкан кылмыштуу топтун курамында кылмыш жасаган адамдарга карата жатак-абакка которуу жана мөөнөтүнөн мурда бошотуу чарасы колдонулбайт (2018-жылдын 14-ноябрындагы чыгыш № 1926 кат).

ЖАМКтын № 47 мекемесинин начальнигинин соттолгон Б.М. Маанаевди жатак-абакка которуу жөнүндө сунуштаманы сотко киргизүүдөн баш тартуу

2019-жылдын
6-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

түрүндөгү аракеттери Бишкек шаарынын Ленин райондук сотуна даттанылган, сот К.К. Омуркановдун даттануусун канааттандыруусуз калтырган. Сот өзүнүн токтомун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Пленумунун 2003-жылдын 2-апрелиндеги № 5 токтомуна жана Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 7-беренесине ылайык мөөнөтүнөн мурда бошотууну же жазанын өтөлбөгөн мөөнөтүн жеңилеңе алмаштырууну колдонуу же колдонбоо мүмкүндүгү жөнүндө маселе мөөнөтүнөн мурда бошотууну же жазанын өтөлбөгөн мөөнөтүн жеңилеңе алмаштырууну колдонуу учурунда күчүндөгү мыйзамга ылайык чечилүүсү керек деп жүйөлөштүргөн.

Арыздануучу өзүнүн өтүнүчүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине жана Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 12-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык уюшкан кылмыштуу топтун курамында же кылмыштуу топтун жасаган кылмыштары үчүн соттолгондордун жоопкерчилигин күчөткөн Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин (2017-жылдын 31-январындагы) жана Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин (2017-жылдын 2-февралындагы) талашылып жаткан ченемдери өткөн мезгилге карата колдонулбайт жана 2010-жылы соттолгон Б.М. Маанаевге карата колдонулбашы керек деп белгилейт.

К.К. Омурканов Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 5-беренесине (Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 24-январындагы № 10 Мыйзамы менен күчүн жоготкон) жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Пленумунун 2003-жылдын 2-апрелиндеги токтомунун 22-пунктуна ылайык мамлекетте мыйзамсыз сот тажрыйбасы калыптанدى, натыйжада Б.М. Маанаевдин жана башка соттогондордун конституциялык укуктары орой бузулууда деп эсептейт.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы Б.М. Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн К.К. Омуркановдун өтүнүчүн карап чыгып, кайрылуу мазмуну боюнча «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келбейт деген тыянакка келди жана 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасы менен аны өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясы, жеке жактар Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылуу субъектилери катары конституциялык контроль органынын алдына мыйзамдын же башка ченемдик укуктук актынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө маселени Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери алар тарабынан бузулган же бузулушу мүмкүн болгон учурда кое алат деп белгилеген (Конституциянын 97-беренесинин 7-бөлүгү).

Ошону менен бирге, арыздануучу тарабынан өтүнүчтө талашылып жаткан ченемдердин, мыйзамдар же башка ченемдик укуктук актылар менен жаңы милдеттер орнотулган же жоопкерчилик оордотулган учурда алардын өткөн

2019-жылдын
6-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

мезгилге карата колдонулуу чектерин орноткон Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине карама-каршы келүүсү жөнүндө жүйөлөр келтирилген. Өтүнүчтө талашылып жаткан ченемдер менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын жана жарандын, анын ичинде Б.Т. Маанаевдин кайсы укуктары бузулуп жатканы көрсөтүлгөн эмес. Ушуга байланыштуу, К.К. Омурканов каралып жаткан өтүнүчтө баяндалган талаптардын алкагында кайрылуу субъекти боло албайт.

Судьялар коллегиясы коюлган маселе укук колдонуу чөйрөсүнө таандык жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнө, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесине ылайык конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында каралышы мүмкүн эмес деп көрсөткөн.

Судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасы менен макул болбостон, К.К. Омурканов 2019-жылдын 25-мартында Б.М. Маанаевдин кызыкчылыгында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өз даттануусунда, судьялар коллегиясынын талашылып жаткан аныктамада келтирген кайрылуу субъекти туурасындагы негиздемелери Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер алар тарабынан бузулуп жатат деп эсептелсе ар бир адам мыйзамдын жана башка ченемдик укук актыларынын конституциялуулугун талашууга укуктуу деп белгиленген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 7-бөлүгүнө карама-каршы келет деп көрсөтүүдө.

Кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 24-беренесине шилтеме жасап, Б.М. Маанаевге эркинен ажыратылган учурдан тартып коопсуздугу камсыздальшы, өзүн жеке коргоого мүмкүнчүлүк берилиши, адвокаттын квалификациялуу юридикалык жардамынан пайдаланыш, ошондой эле коргоочусу болуш керек деп белгилейт. Ушуга байланыштуу, Конституциялык палатада анын кайрылуусун каралуу мүмкүнчүлүгүнөн судьялар коллегиясы тарабынан ажыратуусун негизсиз деп эсептейт.

К.К. Омурканов судьялар коллегиясынын өтүнүчтө талашылып жаткан ченемдер тарабынан Б.М. Маанаевдин кайсы укуктары менен эркиндиктери бузулганы конкреттештирилбеген деген тыянактары менен макул эмес. Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 4-беренесинин 2-бөлүгү, 80-беренесинин 3-бөлүгү, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 89-беренесинин 4-пункту Б.М. Маанаевдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган укуктары жана эркиндиктерин бузуп жатканы өтүнүчтө көрсөтүлгөн деп белгилейт.

Андан тышкары, К.К. Омурканов Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 22-беренесине ылайык эч ким, анын ичинде Б.М. Маанаев да түзөтүү мекемесинин түрүн соттолгондорго өзгөртүүгө, тактап айтканда анын коргоп жаткан адамын жатак-абагына которууга тыюу салуу түрүндөгү адамкерчиликсиз, катаал же ар-намысты кемсинткен жазанын түрлөрүнө дуушар кылына албайт деп белгилейт. Кыргыз Республикасынын

2019-жылдын
6-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

Конституциясынын 28-беренесине ылайык адамга жоопкерчиликти белгилеген же күчөткөн мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт. Арыздануучунун айтканы боюнча, Б.М. Маанаев 2010-жылы кылмыштуу топтун курамында же кылмыштуу топто жасаган кылмышы үчүн жазык-аткаруу мыйзамдары соттолгондорго түзөтүү мекемесинин түрүн өзгөртүүгө тыюу салууну караштырган эмес.

Бирок, 2019-жылдын 1-январынан тартып Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин талашылып жаткан ченемдери күчүнө кирген жана Б.М. Маанаевдин акыбалын оордоткон, бул К.К. Омуркановдун Конституциялык палатага кайрылуусу үчүн негиз болгон.

Андан тышкары, арыздануучу ЖАМКтын № 47 мекемесинин начальнигинин Б.М. Маанаевге карата аракеттери мыйзамсыз, себеби Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 50 жана 145-беренелерине карама-каршы келет (Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 24-январындагы № 10 Мыйзамы менен күчүн жоготкон), ага ылайык өзгөчө оор кылмыштар үчүн соттолгондор жазасынын үчтөн экисин өтөгөндөн кийин жатак-абагына которулушу мүмкүн болуучу дейт. Ал эми, 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген талашылып жаткан ченемдер соттолгондорго түзөтүү мекемесин өзгөртүүгө тыюу салууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келүүдө.

К.К. Омуркановдун Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 4-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 80-беренесинин 3-бөлүгүнүн, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 89-беренесинин 4-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине ылайык эместиги жөнүндө көрсөтүлгөн даттануусундагы жүйөлөрү ал шилтеме жасаган конституциялык орнотмолор менен талашылып жаткан ченемдердин логикалык-укуктук байланышын камтыган жүйөлүү негиздемелери жок. Ошентип, арыздануучу судьялар коллегиясынын аныктамасына даттануу менен судьялар коллегиясынын тыянактары менен шартталган жана аны жокко чыгарууга багытталган аргументтерди келтирген жери жок. Ал өзүнүн көз карашын негиздөөдө кайрылууда баяндалган жүйөлөрдү кайталап келтирүүдө, талашылып жаткан ченемдерди колдонууга байланыштуу жагдайларды жаңыдан баяндап берүүдө.

Судьялар коллегиясы К.К. Омурканов өзүнүн өтүнүчүндө койгон маселелери Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети боло албайт деген тыянагы негиздүү, себеби ал корголуучунун кайсы укуктары менен эркиндиктери бузулуп жатканы конкреттештирилген эмес, жөн гана талашылып жаткан ченемдердин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесине карама-каршы келүүсү жөнүндө жүйөлөр келтирилген. Ушул берененин 5-бөлүгү мыйзамдардын жана ченемдик укуктук актылардын өткөн мезгилге карата колдонулушунун жалпы эрежелерин аныктаган ченем-принцип болуп саналат жана адамдын жана жарандын конкреттүү субъективдүү укуктарын жана эркиндиктерин орнотпойт.

2019-жылдын
6-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

Арыздануучу тарабынан судьялар коллегиясы аны Конституциялык палатага кайрылуу мүмкүндүгүнөн ажыратты деген айтуусу судьялар коллегиясынын тыянактарын туура эмес түшүнүүнүн кесепети болуп саналат. К.К. Омурканов судьялар коллегиясынын аныктамасында көрсөтүлгөн кемчиликтерди четтетүү шартында талашылып жаткан ченемдердин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүч менен Конституциялык палатага кайталап кайрылууга укуктуу.

Ошентип, судьялар коллегиясынын келтирилген кайрылуунун «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарынын мазмуну боюнча ылайык эместиги жөнүндө тыянактары негиздүү болуп саналат. Арыздануучунун кайрылууда келтирген жүйөлөрү укук колдонуучулук чөйрөсүнө таандык жана талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде күмөндүүлүк жаратып жатат деп коюлган маселе боюнча укуктук аргумент катары каралышы мүмкүн эмес.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. «Бакыт Мыгтысбекович Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн Каныбек Кыдыкович Омуркановдун Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин 4-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 80-беренесинин 3-бөлүгүнүн, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 89-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 14-мартындагы № 09 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө Бакыт Мыгтысбекович Маанаевдин кызыкчылыгын көздөгөн Каныбек Кыдыкович Омуркановдун даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
20-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 04-П

**Висид Кенешевич Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн
Эльмира Шакеновна Чортонованын Кыргыз Республикасынын
Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар
коллегиясынын 2019-жылдын 19-мартындагы № 10
аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө**

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, В.К. Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Э.Ш. Чортонованын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-мартындагы № 10 аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана В.К. Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Э.Ш. Чортонованын өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 7-февралында В.К. Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Э.Ш. Чортонованын Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 427-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген материалдардан Жайыл районунун Полтавка айыл өкмөтүнүн жергиликтүү кеңеши менен 2018-жылдын 30-августунда жана 2018-жылдын 20-сентябрында сессиялар өткөрүлгөн, алар арыздануучунун пикири боюнча, «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу», «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен белгиленген процедураларды бузуу менен өткөн, анын жыйынтыктары боюнча ага айыл өкмөтүнүн башчысы катары ишенбөөчүлүк көрсөтүү жөнүндө чечим кабыл алынган.

В.К. Керимов бул чечимдер менен макул болбостон, аларды жараксыз деп таануу жөнүндө Чүй областтык Райондор аралык сотуна доо менен кайрылган.

Кайрылуунун субъекти өтүнүчүндө, тажрыйба көрсөткөндөй, ушул өңдүү иштер боюнча өндүрүш Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 427-беренесинин негизинде токтотулат, ага ылайык саясий жана атайын мамлекеттик кызмат орундарын ээлеп турган адамдарды иштен бошотуу,

2019-жылдын
20-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

иштен бошотуу күнүн жана себептерин жазма баяндоону өзгөртүү, башка ишке которуу, аргасыз ишке чыкпай калган же акы аз төлөнүүчү ишти аткарган мезгил үчүн акы төлөө жана тартиптик жаза берүү маселелери боюнча жекече эмгек талаш-тартыштары соттук эмес тартипте чечилет.

Алсак, 2018-жылдын 20-ноябрында Т.К. Касыровдун Ивановка айылдык кеңештин айыл өкмөтүнүн башчысына ишенбөөчүлүк көрсөтүү жөнүндө протоколду жана токтомду, ошондой эле Ысык-Ата райондук мамлекеттик администрациясынын Ивановка айыл өкмөтүнүн башчысын ээлеген кызматынан бошотуу жөнүндө буйругун жараксыз деп таануу жөнүндө административдик доосу боюнча өндүрүш Чүй областынын Райондор аралык сотунун аныктамасы менен токтотулган.

Арыздануучу сот Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 427-беренесинин жана Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 186-беренесинин 1-бөлүгүнүн негизинде административдик сот өндүрүшүнүн тартибинде жогоруда аталган иш боюнча өндүрүштү токтотконун белгилеген.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, талашылып жаткан ченемде саясий муниципалдык кызматтарды эмес, саясий жана атайын мамлекеттик кызматтарды ээлеген адамдардын жеке эмгек талаштары жөнүндө кеп болгон дейт.

Ушуга байланыштуу, В.К. Керимов талашылып жаткан ченемде «саясий жана атайын мамлекеттик кызматтарды ээлеген» деген сөз айкашта «жана» бириктирүүчү функцияга ээ болуп, ал «саясий мамлекеттик кызматтарды, атайын мамлекеттик кызматтарды ээлеген» деген маанини берээрин болжогон.

Кайрылуунун субъекти, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине карата комментарийлерге ылайык саясий муниципалдык кызматтар талашылып жаткан ченемдер аркылуу колдонулууга жатпай тургандыгын белгилеген.

В.К. Керимовдун пикири боюнча, айыл өкмөтүнүн башчыларын кызматтан бошотуу жана саясий муниципалдык кызматтар жөнүндө маселелер талашылып жаткан ченемдин колдонулууга чөйрөсүнө жайылтылбаш керек.

Арыздануучу, «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык айыл өкмөтүнүн башчысы айылдык кеңештин депутаттары менен шайланат, ал эми аны ээлеген кызматынан мөөнөтүнөн мурда бошотуу ыйгарым укугу райондук мамлекеттик администрациянын башчысына таандык деп белгилеген. Ошондой эле, көрсөтүлгөн Мыйзам менен айылдык кеңеш тарабынан ишенбөөчүлүк көрсөтүүнүн натыйжасында айыл өкмөтүнүн башчысын кызматынан мөөнөтүнөн мурда бошотуу тартиби каралган.

Ошентип, айылдык кеңеш тарабынан айыл өкмөтүнүн башчысына биринчи жолу ишенбөөчүлүк көрсөтүлгөндүн натыйжасында райондук мамлекеттик администрациянын башчысы айыл өкмөтүнүн башчысын мөөнөтүнөн мурда бошотуу же бошотуудан баш тартуу жөнүндө маселени үч күн ичинде карап чыгууга жана чечим кабыл алууга укуктуу. Айылдык кеңеш айыл өкмөтүнүн башчысына кайталап ишенбөөчүлүк көрсөткөн учурда райондук мамлекеттик администрациянын башчысы ишенбөөчүлүктүн негиздүүлүгүн жана негиздин мыйзамдуулугун кароо укугусуз эле аны ээлеген кызматынан бошотот.

2019-жылдын
20-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

Ушуга байланыштуу, кайрылуунун субъекти, айыл өкмөттөрүнүн башчыларынын эмгек талаштарына талашылып жаткан ченемдердин колдонулушуу жайылтылганда, алар эмгек чөйрөсүндө айрым кызыктар топту түзгөн айылдык депутаттардын кеңеши тарабынан эмгек жаатында кодуланууга дуушар болоорун болжогон.

В.К. Керимов райондук мамлекеттик администрациянын башчысынын кароосуна айыл өкмөтүнүн башчысына ишенбөөчүлүктү көрсөтүүнү кайталап киргизгенде, ал айылдык кеңештин ишенбөөчүлүктү көрсөтүүнүн негиздери менен макул болбогон күндө да, айыл өкмөтүнүн башчысы мөөнөтүнөн мурда бошотулушу жөнүндө акыркы чечим кабыл алууга мажбур деп көрсөткөн. Андан да, анын пикири боюнча, айыл өкмөтүнүн башчысы айылдык кеңештин ишенбөөчүлүк көрсөтүүнүн актысында көрсөтүлгөн негиздерди сотто даттанууга укуктуу эмес, себеби иштердин бул категориясы боюнча кызматтан бошотуу маселелери сотко караштуу эмес.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы В.К. Керимовдун өтүнүчүн карап чыгып, кайрылуу мазмуну боюнча «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарына туура келбейт деген тыянакка келди да, 2019-жылдын 19-мартындагы № 10 аныктамасы менен аны өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясы конституциялык контролдоонун укуктук маңызы болуп коомдук мамилелерди конституциялык принциптерге жана орнотмолорго каршы укуктук жөнгө салынышынын укуктук мүнөздөгү ынандуу жүйөлөрү болгондо ченемдик укуктук актылардын же алардын бөлүктөрүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына ылайык келүүсүн текшерүү саналат.

Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзам Конституциялык палатага кайрылуу жана коюлган маселе боюнча арыздануучунун көз карашын негиздеп берүүсү боюнча бир катар талаптарды караштырган (20, 24, 25 жана 28-беренелер).

Жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык арыздануучу өзүнүн кайрылуусунда кайрылуучунун коюлган маселе боюнча көз карашы жана аны Конституциянын ченемдерине шилтеме менен укуктук негиздемеси көрсөтүлүүгө тийиш. Бул талап арыздануучунун жүйөлөрү укуктук мүнөзгө ээ болушу керек, конституциялык орнотмолор менен тутумдук байланышта болушу керек жана алар талашылып жаткан укук ченеминин регулятивдик таасир этүүсүнүн конституциялуулугу даана күмөндүүлүктү туудурушу керек дегенди билдирет.

Бирок, В.К. Керимовдун кайрылуусунун мазмуну, коллегиянын пикири боюнча, арыздануучунун талашылып жаткан ченеми укук колдонуучу органдар тарабынан анын маңызын бир беткей эмес түшүнүүсүнө байланыштуу ал укук колдонуучулук тажрыйбасындагы көйгөйлөр жөнүндө гана айтып

2019-жылдын
20-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

келет. Маселен, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 427-беренесинин кодунолушу саясий жана атайын мамлекеттик кызматтарга жайылтылат жана муниципалдык саясий кызматтарга жайылтылбайт деп келген.

Ушуга байланыштуу судьялар коллегиясы өзүнүн аныктамасында «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамга ылайык ченемдик укуктук актылардын чечмелөөсүнө байланыштуу маселелерди кароо Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына кирбейт деп көрсөткөн.

В.К. Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Э.Ш. Чортонов судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-мартындагы аныктамасы менен макул болбостон, 2019-жылдын 16-майында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда судьялар коллегиясы В.К. Керимовдун өтүнүчүн кабыл алуудан баш тартуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген анын сот адилеттигине жетишүү укугун бузган деп көрсөтүүдө.

Арыздануучу, өзүнүн арызында В.К. Керимовдун өтүнүчүндө баяндалган жүйөлөрдү кайталап келтирүүдө, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин ченемдеринин колдонулушуна байланыштуу жагдайларды кайрадан баяндап берүүдө, ошондой эле эмгек талаш-тартышынын маңызына тике таандык болгон иштин нагыз жагдайларын келтирүүдө.

Мында, Э.Ш. Чортонов судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченемдердин колдонулушу саясий жана атайын мамлекеттик кызматтарды ээлеген адамдарга гана жайылтылганына карабастан жалпы юрисдикциянын соттору бул өңдүү иштер боюнча мамлекеттик саясий кызмат жана муниципалдык саясий кызмат түшүнүктөрүнө мыйзам тарабынан ажыратылып берилгенине көңүл бурбасын эске алган эмес деп айтууда.

Кайрылуунун субъекти Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 26-ноябрындагы Кыргыз Республикасынын эмгек кодексинин 427-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Чечиминде саясий кызматты ээлеген адамды кызматынан бошотуу жөнүндө чечим Конституцияда каралган негиздерде жана тартипте кабыл алынган болсо жана саясий жүйөлөр менен негизделген болсо, мындай чечимдерди даттануу жана жалпы юрисдикция соттору тарабынан аларды кароо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жана мыйзамдарынан көз карашынан алып кароо мүмкүн эмес деп айтылат.

Демек, Э.Ш. Чортонов болжогондой, мыйзам чыгаруучу мамлекеттик кызматчылардын башка категориясынан саясий мамлекеттик кызматтардагы адамдарды бошотуу, алардын кызматынан бошотулушу жөнүндө чечимдерди соттук тартипте даттануу укугунан ажыратуу тартибин бөлүп чыгарууда мамлекеттик бийлик органдарынын саясий жүйөлөр менен кабыл алынган чечимдерди стабилдештирүү жана мындай чечимдерге юридикалык баа берүүгө мүмкүн эмес болгондугуна байланыштуу мамлекеттик бийликтин жогорку органдарынын чечимдерине баа берүү түйшүгүнөн сотторду да

2019-жылдын
20-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТому

№ 04-П

арылткан.

Арыздануучу талашылып жаткан берененин колдонулушу айыл өкмөтүнүн башчысына колдонулушу мүмкүн эмес, себеби ушул адамдарды кызматтан бошотуу тартиби Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралган эмес, бирок «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен жөнгө салынат деп болжойт.

Э.Ш. Чортонова Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинде жана башка мыйзам актыларында бул категориядагы адамдарга соттук коргоого конституциялык кепилдикти камсыздаган ченемдердин жоктугу укуктук мамлекет үчүн мүмкүн эмес деп эсептейт.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча соттор тарабынан Эмгек кодексинин 427-беренесинин ченемдерин мындай түшүнүү Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарын бузууда, аларга ылайык соттук коргоого болгон укук эч кандай чектелүүгө тийиш эмес жана ар кимге анын укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоого укук кепилденет.

Баяндалганды эске алуу менен, Э.Ш. Чортонова 2019-жылдын 19-мартындагы судьялар коллегиясынын аныктамасын жокко чыгарууну жана В.К. Керимовдун өтүнүчүн кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жан судьялар коллегиясынын кайрылуунун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келүүдө.

Э. Ш. Чортонованын Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 427-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык эместиги жөнүндө даттанууда көрсөткөн жүйөлөрү жеке эмгек талаш-тартыштарын чечүүдө саясий муниципалдык кызматтарды ээлеген адамдарга карата көрсөтүлгөн ченемдин жалпы юрисдикциянын соттору тарабынан колдонулушунун проблемалары менен аргументтелген.

Кайрылуунун субъектинин жүйөлөрү, жалпысынан, жалпы юрисдикциянын соттору саясий мамлекет кызмат жана саясий муниципалдык кызмат деген түшүнүктөрдү ажыратпайт, эмгек талаш-тартыштарын чечүүдө талашылып жаткан ченемди туура эмес колдонууда деген сөзгө келип такалууда. Мында, арыздануучу эмгек жөнүндө мыйзамдарда саясий муниципалдык кызматты ээлеген адамдардын конституциялык укуктарын коргоого кепилдикти камсыз кылган ченемдин жоктугун көрсөтүүдө.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучу койгон маселелер укук колдонуу чөйрөсүнө таандык жана конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароонун предмети болушу мүмкүн эмес деген тыянакка келүүдө.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучу атаган маселе укук ченемдерин аналогия боюнча колдонуу маселелерине таандык экенин белгилейт. Укук аналогиясынын институту аны колдонуунун так эрежелерин, шарттарын жана мүмкүндүк чектерин талап кылат. Болбосо, ал мыйзамдуулукту бузуунун

2019-жылдын
20-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

каражаты болуп, анын башынан болгон колдонуу мүнөзүнүн максаттарына карама-каршы колдонулушуна алып келиши мүмкүн. Бул институт укуктук жөнгө салууда кенемтелерди чечүүнүн натыйжалуу каражаты болуп, ошол эле учурда, жарандардын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин чектөөгө байланыштуу укуктук колдонулушу мүмкүн эмес.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-мартындагы № 10 аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. «Висид Кенешевич Керимовдун Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 427-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу тууралуу» Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 19-мартындагы № 10 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө Висид Кенешевич Керимовдун кызыкчылыгын көздөгөн Эльмира Шакеновна Чортонованын даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
26-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 05-П

«Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 21-майындагы №22 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» ачык акционердик коомунун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 21-майындагы №22 аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 11-апрелинде «Туран», «Акылман», «Виндоорс», «Электрофарфор» жоопкерчилиги чектелген коомдорунун жана «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун (андан ары – юридикалык жактар) «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2009-жылдын 16-июлундагы №222 Мыйзамдын 1-беренесинин 2-пунктунун («Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндө», «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» мыйзамдарына, Кыргыз Республикасынын Салык кодексине) Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүч келип түшкөн.

Берилген өтүнүчкө ылайык юридикалык жактар 1996-жылдан 1998-жылга чейин «Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндө» Мыйзамда бекитилген тартипке ылайык каттоодон өткөн «Бишкек» эркин экономикалык аймактын субъекттери болуп саналат.

Арыздануучулар, көрсөтүлгөн юридикалык жактарды мамлекеттик каттоо учурунда «Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндөгү» Мыйзам колдонууда болуучу (1992-жылдын 16-декабрындагы редакцияда, 12-берененин 1-бөлүгүн кошпогондо Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 11-январындагы №6 Мыйзамы менен күчүн жоготкон), ал аларга эркин экономикалык зоналарда (андан ары - ЭЭА) алардын ишмердиги жүзөгө

2019-жылдын
26-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-П

ашырылып жаткан бүт мезгилге салыктын, алымдардын жана жыйымдардын бардык түрлөрүнөн бошотуу түрүндөгү жеңилдиктерди кепилдеген. ЭЭА субъекттери тарабынан товардык продукциянын жалпы көлөмү республиканын ички дүң продуктусунун 10 пайыз өлчөмүнө жеткенде, ЭЭАда жеңилдиктерди пайдалануунун башка шарттары каралуу мүмкүн болмок.

Ошол эле учурда, «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2009-жылдын 16-июлундагы №222 Мыйзам менен «Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндө» 1992-жылдын 16-декабрындагы Мыйзамдын 12-беренесинин 1-бөлүгүнө өзгөртүү киргизилген, ага ылайык Кыргыз Республикасынын Салык кодекси кабыл алынган күндөн тартып 10 жыл ичинде гана ЭЭА субъекттерине карата жеңилдетилген салык салуу жана бажы режими колдонула турган (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан 2008-жылдын 17-октябрында кабыл алынган).

Кайрылуунун субъекттеринин пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Салык кодекси кабыл алынган күндөн тартып 10 жылдык мөөнөт менен жеңилдиктерди колдонуунун мөөнөтүн чектөө түрүндөгү киргизилген өзгөртүү ЭЭАда ишмердигин жүзөгө ашырган чарбакер субъекттердин абалын начарлатууда жана «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылар жөнүндө» Мыйзамга жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө карама-каршы келүүдө, ага ылайык жаңы милдеттерди же оордотуучу жоопкерчиликти белгилөөчү мыйзам же башка ченемдик укуктук акты өткөн мезгилге карата колдонулбайт.

Баяндалгандын негизинде, кайрылуу субъекттери талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы Туран», «Акылман», «Виндоорс», «Электрофарфор» жоопкерчилиги чектелген коомдорунун жана «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун өтүнүчүн карап чыгып, кайрылуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарына туура келбейт деген жыйынтыкка келген жана 2019-жылдын 21-майындагы №22 аныктамасы менен аны өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жеке жана юридикалык жактардын конституциялык сот адилеттүүлүгүнө жетишүүсүнүн жогорку даражасын камсыз кылып жатып, бул субъекттердин конституциялык контролдоо органына мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу жөнүндө суроо-талап менен кайрылуусунун шарттарын орнотуу менен бирге алардын чектерин белгилейт. Судьялар коллегиясы белгилегендей бул шарттын маңызы талашылып жаткан ченем тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин тике (конкреттүү) же мүмкүн боло турган (абстрактуу) бузулуусунун болушунда камтылат. Демек, жеке жана юридикалык жактарда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылуу укугу Кыргыз

2019-жылдын
26-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-П

Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмү менен орнотулган адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган же бузула турган учурда гана пайда болот.

Ошону менен бирге, арыздануучулардын талабы Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан таанылган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган фактыларга эмес, талашылып жаткан ченемдин ченем-принцип болуп саналган, адамдын, жарандын конкреттүү субъективдүү укуктары менен эркиндиктерин орнотпогон, мыйзамдардын жана ченемдик-укуктук актылардын артка карай колдонуунун жалпы эрежелерин аныктаган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө карама-каршы келүүсүнө негиздеген.

Судьялар коллегиясы жеке жана юридикалык жактар кайрылууда алардын конкреттүү укуктар менен эркиндиктеринин бузулушун көрсөтпөстөн талашылып жаткан ченемдин ченемдик укуктук актылардын иштөө тартибинин конституциялык талаптарга ылайык келүүсү туурасында өңүтүнөн алып, анын конституциялуулугу жөнүндө маселени кое албай тургандыгын эске алуу менен кайрылууда келтирилген талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө көрсөтүлгөн адамдын, жарандын конкреттүү укуктары жана эркиндиктери менен тутумдук байланышта турбайт деген тыянакка келген.

«Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коому судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 21-майындагы № 22 аныктамасы менен макул болбой, 2019-жылдын 13-августунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда судьялар коллегиясынын жүйөлөрү негизсиз, анткени «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 18-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктуна ылайык Конституциялык палата конституциялык сот өндүрүшү алкагында мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар Конституцияга карама-каршы келген учурда алардын конституциялуу эместигин таануу тууралуу иштерди карайт деп көрсөтүүдө.

Кайрылуунун субъектиси Кыргыз Республикасынын Конституциясы Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер мыйзам жана башка ченемдик укук актылар тарабынан бузулуп жатат деп эсептелсе ар бир адам алардын конституциялуулугун талашууга укуктуу деп көрсөтүүдө (97-берененин 7-пункту).

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда талашылып жаткан ченем ченемдик укуктук актынын артка карай колдонулуу маселелерин гана жөнгө салган Конституциянын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө жана «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына карама-каршы келет деп кайталап жазууда.

Кайрылуу субъектиси түшүндүрмө бергендей, «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коому «Бишкек» эркин экономикалык аймактын субъектиси болуп саналат, 1998-жылы «Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык катталган. Кайрылуунун субъекти көрсөткөндөй, мамлекеттик

2019-жылдын
26-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-П

каттоодон өтүү учурунда, өндүрүштүк ишканаларды куруу жана өндүрүштү уюштуруу мезгилинде, «Эркин экономикалык зоналар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (1992-жылдын 16-декабрындагы редакциясында, 2014-жылдын 11-январындагы Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык күчүн жоготкон) күчүндө болуучу, ага ылайык белгиленген тартипте каттоодон өткөн ЭЭАнын субъекттерине эркин экономикалык аймактагы ишмердигин бүткүл мезгилине салыктардын, алымдардын жана жыйымдардын бардык түрлөрүнөн бошотуу түрүндөгү жеңилдиктер кепилденген болуучу.

Бирок арыздануучу 2009-жылдын 16-июлундагы «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын № 222 Мыйзамынын 1-беренесинин 2-пункту менен («Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндө», «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» мыйзамдарына, Кыргыз Республикасынын Салык кодексине) Кыргыз Республикасынын Салык кодекси кабыл алынган күндөн тартып жеңилдиктердин 10 жылдык мөөнөт менен чектелиши ЭЭАнын чарбакер субъекттеринин абалын начарлатты деп эсептейт.

Баяндалганды эске алуу менен, «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коому судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 21-майындагы № 22 аныктамасын жокко чыгарып, өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келүүдө.

Судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жеке жана юридикалык жактарга Конституциянын жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын кайрылууларга койгон талаптарды сактаган учурда конституциялык сот адилеттигине жетишүүнүн жогорку деңгээлин камсыз кылат деп туура белгилеген. Эң алды менен, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен таанылган адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган болсо, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесине ылайык ар кимде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылуу укугу пайда болот.

Бирок, арыздануучу тарабынан өзүнүн көз карашынын укуктук негиздемеси катары, адамдын, жарандын конкреттүү субъективдүү укуктарын жана эркиндиктерин белгилебеген, мыйзамдардын жана ченемдик укуктук актылардын артка карай колдонуунун жалпы эрежелерин аныктаган жана ченем-принцип болгон Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгү гана келтирилүүдө.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2019-жылдын 21-майындагы судьялар коллегиясынын аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө»

2019-жылдын
26-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-П

конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын («Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык зоналар жөнүндө», «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына, Кыргыз Республикасынын Салык кодексине) 1-беренесинин 2-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө «Туран», «Акылман», «Виндоорс», «Электрофарфор» жоопкерчилиги чектелген коомдорунун, ошондой эле «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» акционердик коомунун өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 21-майындагы № 22 аныктамасын жокко чыгаруу тууралуу даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 06-П

Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 31 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Д.Т. Зилалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 31 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Д.Т. Зилалиевдин, анын өкүлү Н.К. Сыдыковдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 20-июнунда Д.Т. Зилалиевдин Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө, 27-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген материалдардан 1997-жылдын редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 308-1-беренесинин (мыйзамсыз баюу) 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун негизинде Д.Т. Зилалиевдин үстүнөн кылмыш иши козголуп, анын натыйжасында айып коюлган.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин жаңы редакциясы 2017-жылдын 24-январында кабыл алынып, ал 2019-жылдын 1-январында күчүнө кирип, 1997-жылдын 1-октябрындагы редакциясы күчүн жоготкондугуна карабастан, кайрылуучу өзүнүн үстүнөн жүргүзүлгөн жазыктык куугунтуктоо 2019-жылдын май айына чейин улантылып, аталган Кодекстин 323-беренесинде (мыйзамсыз баюу) каралган кылмышты жасады деп шектелгендиги жөнүндө билдирме 2019-жылдын 2-майында берилип, иш маңызы боюнча кароого райондук сотко өткөрүлгөндүгүн көрсөткөн.

Д.Т. Зилалиев белгилегендей, жазыктык процессте күнөөсүздүк презумпциясы шектүүнүн жана айыпталуучунун укуктарын сактоо маселесинде маанилүү

№ 06-П

кепилдиги жана адилет соттук териштирүүнүн милдеттүү түзүмү болуп, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинен келип чыгат. Бул презумпцияга ылайык күнөөсү мыйзамдуу тартипте далилденип жана соттун айыптоочу өкүмү менен белгиленгенче адам кылмыш жасоодо күнөөсүз болуп саналып, кылмыш жазасына туш боло албайт; эч ким кылмыш жасоодо өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес; айыптоо мыйзамсыз жол менен алынган далилдерге жана божомолдорго негизделе албайт; бардык күмөн саноолор адамдын пайдасына чечмеленет; адамдын күнөөсүн далилдөө милдети мамлекетке жүктөлөт. Күнөөсүздүк презумпциясы тууралуу кепилдиктер Адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо жөнүндөгү конвенциянын 6-беренесинин 2-пунктунда да каралган.

Жазыктык процессте инсандын укуктарынын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын маанилүү кепилдиги болуп өзүнө, үй-бүлө мүчөлөрүнө же жакын туугандарына карата көрсөтмө же түшүндүрмө берүүдөн баш тартуу үчүн адамды жоопкерчиликке тартууга жол берилбестик бекитилген. Бул кепилдик Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралып, бардык адамдарга карата тең деңгээлде колдонууга тийиш жана аны азайтууга же жокко чыгарууга жол берилбейт.

Кайрылуу субъекти укуктун үстөмдүк принцибинин башкы элементтери - юридикалык аныктуулук, укуктук ченемдик аныктуулук, ачыктык жана эки маанилүү эместик деп белгилейт. Ушул талаптарды сактоо жазыктык чөйрөдө анын спецификасын эске алуу менен өзгөчө маанилүү, анткени жазыктык жоопкерчиликке тартууда адамдын укуктарын жана эркиндиктерин олуттуу чектөө менен байланыштуу болот деп эсептейт. Тактап айтканда, талаш жаратуучу ченемдин редакциясынын мааниси боюнча кылмыштын курамы мүлктү сатып алуу үчүн мыйзамдуу булактарды ырастабоо учурунда пайда боло тургандыгы байкалат да, мыйзамдуу жана мыйзамсыз булактар болуп эмне санала тургандыгы аныкталбайт.

Эгерде талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөн активдерди мүлккө сатып алуунун негизделгендигинин мыйзамдуулугу далилдер менен ырасталбаса, мындай баюу мыйзамсыз болуп, кылмыштын объективдүү тарабын түзөт. Башкача айтканда, кылмыш катары мыйзамсыз баюунун негизги белгиси катары мыйзам көрсөтүлгөн активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугунун далилдеринин жоктугун аныктайт. Талашылып жаткан ченемдин диспозициясынын таризделиши боюнча далилдердин жоктугу, мыйзамсыз баюу катары мындай кылмыштын курамынын объективдүү тарабынын адамдын аракетинде болушун таануу кылып, субъекттин активдерди менчикке сатып алышынын негиздеринин мыйзамдуулугун далилдер менен ырастоонун керектигин шарттайт.

Д.Т. Зилалиев Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболорун эске алып, конкреттүү адам тийиштүү активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугунун далилдерин чогултууга милдеттүү субъект болуп, кандайдыр бир кылмышты, анын ичинде жогоруда аталган Кодекстин 323-беренеси менен каралган кылмышты жасоодо шектүү же айыпталуучу адам боло албайт деп эсептейт. Мында, адам өзүнүн күнөөсүздүгүнүн далилдерин өзүнүн каалоосу боюнча бере алат же бербейт, ал эми күнөөнү

№ 06-II

далилдөө айыптоо тарабына жүктөлөт.

Кайрылуучунун пикири боюнча, мыйзамсыз баюу кылмыштын курамынын негизги белгисин процесстик иштин жыйынтыктары менен байланыштырат. Айыптоо тарабы менчикке активдерди сатып алуунун конкреттүү ыкмасын аныктоого көңүл бурбай коюушу мүмкүн. Бул айыптоочу тарапты да, коргоочу тарапты да адаштырат, анткени активдерди менчикке сатып алуу негиздердин мыйзамдуулугунун далилдеринин болушуна же жоктугуна топтоштурулган. Мыйзамсыз баюу кылмышынын курамы мындай активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугунун далилдерин ырастоонун жоктугунда гана пайда болот да, айыптоо божомолдордо курула албай, мындай жагдай жазык-процесстик мыйзамдардын негизги принциптерине каршы келет. Мыйзамсыз баюунун курамы белгилүү эместикти камтыйт жана жагдайды талдоодо мыйзамсыз булактардан келип чыгышы далилденгенче ал чыныгы же жалган деп санала тургандыгын териштирүү мүмкүн эмес.

Кайрылуу субъекти менчикке активдерди мыйзамдуу негиздерде сатып алган, бирок мындай сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуу ырасталышы жок адамды мыйзамсыз баюу үчүн жазык жоопкерчилигине тартылууга мүмкүн болуп калгандыгын белгилейт. Мындай сатып алуу далилдер менен ырасталышынын жоктугу, сатып алуунун мыйзамдуу эместигинин далили катары каралып, анын ээсинин аракеттери болсо - мыйзамсыз баюу катары квалификацияланышы мүмкүн.

Талашылып жаткан ченем активдерди менчикке сатып алуунун негиздеринин мыйзамдуулугуна күмөн саноолор олуттуу өлчөмдө бул адамдын пайдасына эмес чечмелениши мүмкүн жана анын мыйзамсыз байышынын ырастоосу катары каралышы мүмкүн, бирок Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык эч ким өзүнүн күнөөсүздүгүн далилдөөгө милдеттүү эмес жана күнөөлүү экенине карата ар кандай шектенүү айыпталуучунун пайдасына чечмеленет.

Демек кайрылуучу, талашылып жаткан ченем ачыктык, тактык жана бир маанилүүлүк талаптарына ылайык келбейт, ошондуктан конституциялык укуктук үстөмдүүлүк принцибинин түзүмү катары болуп саналган юридикалык аныктуулукка каршы келет деп эсептейт.

Конституциялык көрүнүшкө өткөн мезгил маселелерин бузуу менен байланыштуу Жазык кодекстин 323-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык жаңы милдеттерди же оордотуучу жоопкерчиликти белгилөөчү мыйзам же башка ченемдик укуктук акты өткөн мезгилге карата колдонулбайт. Ушул конституциялык ченемге ылайык ченемдик укуктук акттын мезгилдеги аракети акт күчүнө кирген учурдан башталып, ал күчүн жоготкондо токтотулат деп түшүнсө болот.

Кайрылуучу талашылып жаткан ченемге тийиштүү маселелер боюнча жосундун кылмыштуулугу жана жазалуулугу жосун жасалган убакытта колдонулган мыйзам менен аныкталып, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү же оордотуучу мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт деп эсептейт.

Мындан тышкары, кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Жогорку

№ 06-П

Кеңешине жана Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине кайрылып, алардан алган каттарды кайрылуусунда өзүнүн көз карашын негиздөөчү далилдер катары көрсөткөн.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Д.Т. Зилалиев Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө, 27-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Ошол эле учурда, Д.Т. Зилалиев 2019-жылдын 2-июлунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына өзүнүн өтүнүчүнө толуктоо менен кайрылган. Анда кайрылууда көрсөтүлгөн талаптар менен бирге Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 6-бөлүгүнө дагы ылайык келбейт деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктун жетекчиликке алып, 2019-жылдын 4-июлундагы №31 аныктамасы менен төмөнкүдөй негиздер боюнча өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамында Конституциялык палатага болгон кайрылууну тариздөөгө жана арыздануучу койгон маселе боюнча анын көз карашын негиздөөгө болгон бир катар талаптар каралган (20, 24, 25 жана 28-беренелер).

Аталган конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктуна ылайык эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуугу Конституциялык палата тарабынан текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо коллегия кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2014-жылдын 25-июнундагы Чечими менен мыйзамсыз баюу маселесин текшерип чыгып, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн диспозициялары Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 26-беренесинин 2, 4-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп тааныган жана бул Чечим өз күчүн сактайт.

Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 26- беренесинин 6-бөлүгүнө, 27-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табуу жөнүндө кайрылуу субъектинин талаптары боюнча судьялар коллегиясы төмөнкүнү белгилеген.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө, 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык мыйзамдын жана башка ченемдик укуктук актынын Конституцияга ылайык

№ 06-П

келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу - ишти кароого негиз болуп эсептелет, арыздануучу өз кайрылуусунда ал койгон маселе боюнча көз карашын жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын тиешелүү ченемдерине шилтеме келтирүү менен анын укуктук негиздемесин көрсөтүүгө милдеттүү.

Ал эми, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгү, 26-беренесинин 6-бөлүгү, 27-беренесинин 3-бөлүгү, 28-беренесинин 1-бөлүгү бир эле укук бузгандык үчүн эч ким кайра юридикалык жоопкерчилик тартпоо; мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбоо; мыйзамда каралган учурларда адам сот арачыларынын катышуусу менен ишти сотто каратуу жөнүндө принциптерин камтыйт жана алардын мазмуну талашылып жаткан укуктук ченем менен айкалышында тастыктаган укуктук негиздемеси жоктугуна байланыштуу жогоруда аталган күмөндүүлүктү жаратпайт.

Мындан тышкары, Д.Т. Зилалиевдин өтүнүчү жогоруда аталган конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык кайрылуу субъектинин Конституциялык палатада иш жүргүзүүгө ыйгарым укуктарга ээ болбогон өкүлү тарабынан берилсе судьялардын коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат. Аталган конституциялык Мыйзамдын 32-беренесинин 2-бөлүгүндө тараптар өз ишин жеке же өздөрүнүн өкүлдөрү аркылуу алып барышы мүмкүн, бирок өкүлдөрдүн ыйгарым укуктары Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинде каралган тартипте жол-жоболоштурулат деп судьялар коллегиясы көрсөткөн.

Д.Т. Зилалиев, анын өкүлү Н.К. Сыдыков судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы аныктамасы менен макул болбостон, 2019-жылдын 25-июлунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда белгилегендей, судьялар коллегиясы шилтеме келтирген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 25-июнундагы Чечиминде 1997-жылдын 1-октябрындагы редакциясындагы Кылмыш-Жаза кодексинин 308-1-беренеси (мыйзамсыз баюу) каралып, бул берененин диспозициясы ушул эле Кодекстин (азыркы учурда Жазык кодекси) 2017-жылдын 2-февралындагы редакциясындагы 323-беренесинин (мыйзамсыз баюу) диспозициясынан такыр эле айырмаланат. Тактап айтканда, Жазык кодексинин жаңы редакциясында толук эки жыл үчүн мыйзамдуу булактар аркылуу тастыкталган расмий кирешелер, сатып алуу жолу гана жана адамдын мындай мүлктү жакын туугандарына өткөрүп берүүсү каралат. Д.Т. Зилалиевдин пикири боюнча бул көрүнүштөргө судьялар коллегиясы өз юридикалык баасын көрсөткөн эмес.

Д.Т. Зилалиев жазыктык жоопкерчиликти белгилеген ченемдерге коюлуучу талаптар, жазыктык жоопкерчиликке тартуунун өзгөчүлүктөрү жөнүндө, ошондой эле талашылып жаткан ченемде «мыйзамдуу» же «мыйзамсыз» булактар болуп эмне санала тургандыгы так көрсөтүлгөн эмес деп кайрадан белгилеген. Ал мисал катары келтиргендей, күнөөлүү жак контрабанда, баңги зат же коррупция сыяктуу мыйзамсыз булактардын эсебинен байыса, мындай учурда адам жазык жоопкерчилигине контрабанда үчүн да, мыйзамсыз баюу үчүн да тартылууга тийиш болуп, бул Конституциянын 27-беренесинин

№ 06-П

3-бөлүгүнө каршы келет. Ошол эле учурда, «мыйзамдуу булактар» деген түшүнүк 2014-жылдагы Жазык кодексинде жок болгондугуна байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 25-июнундагы Чечиминде каралган эмес.

Мындан тышкары, Д.Т. Зилалиев судьялар коллегиясы өтүнүчтө коюлган маселе күмөндүүлүктү жаратпайт деп көрсөтүп, өз ыйгарым укуктарынан чыккан деп эсептейт. Талашылып жаткан мыйзамдын конституциялуулугу күмөндүүлүктү жаратабы же жаратпайбы, өтүнүчтө негиздеме барбы же жокпу, ал канчалык негиздүү же негиздүү эмес бул арыздануучунун пикири боюнча Конституциялык палатанын толук курамынын ыйгарым укугу, ал эми, судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуучу учурлар жогоруда белгиленген конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-бөлүгүндө так көрсөтүлүп, алардын катарында аталган жүйө каралган эмес.

Ошондой эле, Д.Т. Зилалиев судьялар коллегиясы аталган конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 32-беренесинин 2-бөлүгүнө жана Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине тараптардын өкүлдөрү тууралуу келтирген шилтемелер менен макул эмес. Себеби, өтүнүчтө Д.Т. Зилалиевдин колу коюлуп, ал тергөө абагында болгондуктан, өтүнүчтү өз колу менен бере албай, анын адвокаты Н.К. Джаналиева өтүнүчкө өзүнө тийиштүү ордер-буйрутманын жана адвокаттык күбөлүгүнүн көчүрмөлөрүн тиркеп, Д.Т. Зилалиевдин өтүнүчүн тапшырууга толук укуктуу болгон деп эсептейт.

Жогоруда келтирилген жүйөлөрдүн негизинде Д.Т. Зилалиев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы №31 аныктамасын жокко чыгарууну жана өзүнүн өтүнүчүн кабыл алууну суранууда.

Ошону менен бирге, Д.Т. Зилалиев 2019-жылдын 6-августунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына өзүнүн даттануусуна толуктоо менен кайрылган. Анда даттанууда көрсөтүлгөн талаптар менен бирге 1997-жылдын 1-октябрындагы редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин жана 2017-жылдын 2-февралындагы редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 323-беренесинин диспозицияларынын айырмасын көрсөтүп, бул айырмалар тууралуу судьялар коллегиясы өз юридикалык баасын жана анализин жүргүзгөн эмес деп белгилеп, даттанууда коюлган талаптарды канаттандырууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Мыйзамсыз баюу конституциялык өндүрүштүн предмети катары каралып, бул маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 25-июнунда Чечим чыгарып, бул чечим өз күчүн сактайт. Бул Чечимде Конституциялык палата күнөөсүздүк презумпциясынын укуктук маңызы, күнөөнү далилдөө түйшүгүнүн же милдетинин, айыпталуучунун далилдөөгө тийиштүү ролунун (укугунун),

№ 06-П

кызмат адамынын өзү алып жаткан коомдук-укуктук статусунун жана коррупцияга каршы каралган чаралардын өзгөчүлүктөрү жөнүндө укуктук позициясын белгилеген. Текшерилип жаткан Кылмыш-жаза кодексинин 308-1-беренесинин диспозицияларынан, бул кылмыштын субъектилери болуп, кызмат адамы жана жооптуу абалды ээлеп турган кызмат адамдары (саясий жана атайын мамлекеттик кызматты ээлеп турган адамдар) саналары белгилүү болуп, бул кылмыштын субъективдүү тарабы, объекти, объективдүү тарабы көрсөтүлүп, объективдүү тарабын так аныктоо үчүн, мыйзам чыгаруучу талашка түшкөн берененин диспозициясынын редакциясын тактап алууну Конституциялык палата баса белгилеген. Ошону менен бирге, бул Чечимде кызмат адамынын өзүнүн мыйзамдуу кирешелеринен ашып кеткен активдеринин көбөйүп кеткендигин далилдөө милдети, анын эл алдында укуктук статусунан жана кызматтык ишмердүүлүгүнөн келип чыккан анын милдеттеринин алкагында ишке ашырылат жана жазык сот ишинин алкагында өз күнөөсүздүгүн далилдөө катары каралбайт деп көрсөтүлгөн.

Демек, аталган Чечимде кызмат адамынын мыйзамсыз баюу маселесинин конституциялуулугу толук түрүндө каралып, судьялар коллегиясынын, Д.Т. Зилалиев койгон маселенин конституциялуугу Конституциялык палата тарабынан текшерилип, анын өз күчүн сактаган актысы бар деген тыянагы жүйөлүү.

Д.Т. Зилалиев өзүнүн даттануусунда Жазык кодексинин эки редакциясынын айырмасын көрсөтүп, өтүнүчүндө келтирген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө, 26- беренесинин 6-бөлүгүнө, 27-беренесинин 3-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1-бөлүгүнө шилтемелердин укуктук негиздемесинин жетишпестиги тууралуу судьялар коллегиясынын тыянагы негиздүү болуп саналат.

Ал эми кайрылуучунун күнөөлүү жак мыйзамсыз булактардын эсебинен байыса жазык жоопкерчилигине бир нече беренелер менен тартылышы мүмкүн, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 27-беренесинин 3-бөлүгүнө каршы келет деген жүйөсү негизсиз. Бул маселе укуктук жактан жазык мыйзамдарынын туура пайдаланылышына таандык жана укук колдонуу чөйрөсүнө тийешелүү. Ошондой эле, талашылып жаткан ченем адамдын жоопкерчилигин белгилөөчү жана оорлотуучу мыйзам жобосу катары өткөн мезгилге карата колдонууга алып келип жатат деген пикири жазык мыйзамын туура эмес түшүнүүнүн кесепетинен келип чыккан. Анткени Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 6-беренесинде камтылган адилеттүүлүк принцибине ылайык эч ким бир эле кылмыш үчүн кайрадан жазык жоопкерчилигине тартылуусуна жол берилбейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 31 аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

№ 06-П

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Дуйшенбек Текшербекович Зилалиевдин өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 4-июлундагы № 31 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
27-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 07-П

Байышбек Абдырахманович Нааматовдун, анын ишеним каты боюнча өкүлү Мукар Шалтакович Чолпонбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 30 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы Н.А. Кененсариеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Б.А.Нааматовдун, анын ишеним каты боюнча өкүлү М.Ш.Чолпонбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 30 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Б.А.Нааматовдун, анын ишеним каты боюнча өкүлү М.Ш.Чолпонбаевдин өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 12-июнунда «Улан» айыл чарба кооперативинин (мындан ары - кооператив) төрагасы Б.А.Нааматовдун, анын ишеним каты боюнча өкүлү М.Ш.Чолпонбаевдин 2009-жылдын 24-июлундагы «Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 40-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, 1996-жылдын редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 221-беренесинин 4 жана 5-пунктары менен, эгерде мындай укук бузуулар менчигинен ажыратууга байланышпаган болсо да, менчик ээсинин же башка ээлик кылуучунун анын укугунун ар кандай бузулушун четтетүү жөнүндөгү

2019-жылдын
27-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 07-П

талабына; мамлекеттик башкаруу жана өз алдынча башкаруу органдарынын көрсөтүлгөн жактарга тиешелүү мүлккө ээлик кылуу, аны пайдалануу жана тескөө боюнча алардын укуктарын бузган актыларын жараксыз деп табуу жөнүндө менчик ээлеринин же башка жактардын талаптарына доонун эскириши колдонулбайт деп камтылган.

Бул ченемдердин негизинде, доонун мөөнөттөрү эскиришине карабастан, менчик ээлер өзүнүн мүлкүн башка бирөө ээлик кылуудан же аларды менчик укугунан ажыраткан мамлекеттик башкаруу жана өз алдынча башкаруу органдарынын актыларын жараксыз деп сот тартибинде талап кылуу укугуна ээ болушчу.

Бирок, 2009-жылдын 24-июлундагы «Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 221-беренесинин 4 жана 5-пунктары алынып салынып, ошого жараша доонун мөөнөттөрү эскиришине байланыштуу, менчик ээлер өзүнүн мүлкүн башка бирөө (бөтөн) ээлик кылуудан талап кылуу укугунан же адамдарды менчик укугунан ажыраткан мамлекеттик башкаруу жана өз алдынча башкаруу органдарынын актыларын жараксыз деп талап кылуудан ажыратылган.

Арыздануучулар билдиргендей, Чүй облустунун райондор аралык соту 2013-жылдын 29-апрелиндеги аныктамасы менен кооперативге өткөрүп жиберген мөөнөттү кайрадан калыбына келтирүүгө каралган доо арызды киргизүүдөн баш тартып, иш боюнча өндүрүштү токтоткон. Бул райондор аралык соттун аныктамасы 2013-жылдын 18-сентябрында Чүй облустук соту менен жана 2014-жылдын 10-декабрында Кыргыз Республикасынын Жогорку соту менен күчүндө калтырылган.

Бирок, кайрылуучу субъект белгилегендей, кооперативдин арызы боюнча мурда кооперативге таандык болгон, башка адамдарга катталган жер участогун бекитүү жөнүндө укук тастыктоочу документтерин жасалмалоо факты боюнча 2015-жылы кылмыш иши козголуп, бул адамдар 2018-жылдын 20-декабрындагы Сокулук райондук сотунун өкүмү менен соттолушкан. Бул өкүм 2019-жылдын 1-январындагы Чүй облустук соту менен өзгөртүүсүз калтырылган.

Жасалма документтердин негизинде өзүм билемдик менен кооперативдин жерлерин ээлеп алган адамдарга карата айыптоочу өкүм күчүнө киргендиктен, кооператив ишти кайтадан ачылган жагдайлар боюнча кайрадан кароо үчүн Чүй облустунун райондор аралык сотуна кайрылган, бирок сотко кайрылууга болгон мөөнөтү эскиргендигине байланыштуу кайрадан кароодон баш тартылган. Ушуга байланыштуу, арыздануучулар апелляциялык даттанууну Кыргыз Республикасынын Чүй облустук сотуна беришкен.

2019-жылдын
27-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 07-П

Арыздануучулар талашылып жаткан ченем менен Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 4 жана 5-пункттарын алып салуу мыйзамсыз ажыратылган менчик, мыйзамсыз ээлик кылуудан ушундай мүлктү менчиктике талап кылган же менчик ээлерди мүлкүнөн ажыраткан мамлекеттик башкаруу жана өз алдынча башкаруу органдарынын актыларын сот тартибинде жараксыз деп талап кылган учурларда менчик укугунун соттук коргоо мүмкүндүгү жокко чыгарылып, ушуну менен, менчик кол тийгис жана мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилет деген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына карама-каршы келет деп эсептешет.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучулар «Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 40-беренесине карама-каршы келет деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы №30 аныктамасы менен өтүнүч өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Судьялар коллегиясы арыздануучулар койгон маселе менчик укугун коргоого байланышкан талаштар менен доонун эскирген мөөнөтүн калыбына келтирүү жолу аркылуу соттук коргоо укугу калыбына келтирилет деген зарылчылыкка жалпысынан келүүдө деп белгилеген.

Ушуга байланыштуу, талашылып жаткан Мыйзам менен Граждандык кодекске жеке жана юридикалык жактардын менчик укугун коргоо менен байланышкан укуктук түзүлүштү өзгөртүүгө багытталган комплекстүү түзөтүүлөр киргизилип, анда Граждандык кодексинин 221-беренеси гана эмес, 215-беренеси да олуттуу түрүндө өзгөрүлгөндүгүнө арыздануучулар басым кылган.

Судьялар коллегиясынын аныктамасында Граждандык кодексинин 215-беренеси Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароонун предмети болуп, анын натыйжасында 2016-жылдын 17-февралында Чечим чыгарылган. Бул чечимде доонун эскирилишинин өткөрүлгөн мөөнөтүн калыбына келтирүү үчүн сотко кайрылуу мүмкүндүгүнүн жоктугу соттук коргоо укугун юридикалык жактарга жана ишкерлерге, ошондой эле, юридикалык жакты түзүүчүнүн (катышуучунун, акционердин) же мүлктүн менчик ээсинин бузулган укуктары боюнча сотко доо койгон башка адамдарга карата, ушуну менен бирдей, ишкердик иштин объектилерине каралган буюмдук, милдеттенме же башка мүлккө байланышкан бузулган укуктарды чектөө болот деп көрсөтүлгөн.

Мында аталган чечимде Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацында каралган субъектилерге, аларды (субъектилерди) бул бөлүгүндө жарандык укук мамилелердин башка катышуучулары менен теңдөө максатында, белгиленген жагдайлар бар болсо доонун эскирилишинин өткөрүлгөн мөөнөтүн калыбына келтирүү үчүн укуктук мүмкүндүктү берүүчү ылайыктуу өзгөртүүлөрдү ченем чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 215-беренесинин 2-пун-

2019-жылдын
27-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 07-П

ктуна киргизсин деп тапшырылган.

Ушуга байланыштуу, судьялар коллегиясы өзүнүн аныктамасында «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүн 5-пунктуна ылайык эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуугу Конституциялык палата тарабынан текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат деп көрсөткөн.

Судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы аныктамасы менен макул болбой, Б.А. Нааматов жана анын өкүлү М.Ш. Чолпонбаев 2019-жылдын 10-июлунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылышкан.

Өзүнүн даттануусунда арыздануучулар судьялар коллегиясынын аталган аныктамасы негизсиз чыгарылган жана жокко чыгарылууга тийиш деп көрсөтүшөт.

Кайрылуу субъектилердин пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын белгиленген чечиминде кароонун предмети болуп, доонун эскирилишинин колдонуу маселесин жөнгө салуучу Граждандык кодексинин 215-беренеси болгондугун судьялар коллегиясы эске алган эмес. Ал эми алардын өтүнүчүндө, доонун эскирилиши жайылбаган талаптарды жөнгө салуучу Граждандык кодексинин 221-беренесине таандык болгон маселелерди кароо сунушталган.

Демек, Б.А. Нааматов, анын ишеним каты боюнча өкүлү М.Ш.Чолпонбаев, алар өзүнүн өтүнүчүндө жарандардын жана юридикалык жактардын, алар каалаган учурда доонун эскирилишине карабастан кайсы убакта болбосун алардын бузулган укуктарын жоюу жөнүндө, адамдарга тиешелүү мүлккө ээлик кылуу, аны пайдалануу жана тескөө боюнча алардын укуктарын бузган мамлекеттик башкаруу жана өз алдынча башкаруу органдарынын актыларын жараксыз деп табуу жөнүндө укуктарын жарандык мыйзамдардан алып салуунун конституциялуулугун кароону суранышкан. Ушуга байланыштуу, арыздануучулар Граждандык кодексинин 221-беренесинин маселелери Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароонун предмети болгон эмес деп эсептешет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Б.А.Нааматов, анын өкүлү М.Ш.Чолпонбаев 2019-жылдын 4-июлундагы № 30 аныктамасын жокко чыгарууну жана алардын өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Көрсөтүлгөн даттанууда Б.А.Нааматовдун жана анын өкүлү М.Ш.Чолпонбаевдин 2009-жылдын 24-июлундагы «Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин

2019-жылдын
27-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 07-П

1-бөлүгүнө жана 40-беренесине ылайык эместиги жөнүндөгү жүйөлөрү, алардын пикири боюнча, алар койгон маселенин маңызын судьялар коллегиясы туура эмес түшүнүүнүн кесепетинен гана келип чыгат дегенге келүүдө.

Кайрылуучу субъекттер Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароонун предмети болгон Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 215-беренеси алар талашка койгон Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 221-беренеси менен тутумдук байланышта турбайт, себеби бул берене башка маселелерди жөнгө салат деп эсептешет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучулардын даттануусунда баяндалган жүйөлөрүн изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 17-февралындагы чечими менен алардын кайрылуусунда коюлган суроолор толук түрүндө камтылган эмес деп, ушул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуу зарыл деген тыянакка келүүдө.

Өтүнүч «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын бардык талаптарына жооп берет жана коюлган маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу каралып, ишти конституциялык өндүрүштө кароого негиз болуп эсептелет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Байышбек Абдырахманович Нааматовдун, анын ишеним каты боюнча өкүлү Мукар Шалтакович Чолпонбаевдин даттануусу канааттандырылсын жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 30 аныктамасы жокко чыгарылсын.

2. «Улан» айыл чарба кооперативинин төрагасы Байышбек Абдырахманович Нааматовдун, анын өкүлү Мукар Шалтакович Чолпонбаевдин 2009-жылдын 24-июлундагы «Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине жана Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 5-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 40-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынсын.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 08-П

Жолдошбек Алиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Жолдошбек Алиевдин Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун ыйгарым укуктарын узартуу жөнүндө» №126 Жарлыгынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 2-июлундагы №28 аныктамасына даттануусун канааттандыруудан баш тартуу тууралуу

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Ж. Алиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 2-июлундагы №28 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун соттук отурумда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Ж. Алиевдин өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 28-майында Ж. Алиевдин Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун ыйгарым укуктарын узартуу жөнүндө» №126 Жарлыгын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 94-беренесинин 8-бөлүгүнө, 95-беренесинин 4-бөлүгүнө, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесинин 8-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Ж.Алиев өзүнүн өтүнүчүндө «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесинин 8-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун жана жергиликтүү сотторунун судьялары жаңы Конституцияга ылайык жаңы судьялар шайланганга жана дайындалганга чейин өз ыйгарым укуктарын сактап туарын белгилеген.

Ошондуктан, арыз берүүчү Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотто-

№ 08-П

рунун ыйгарым укуктарын узартуу жөнүндө» №126 Жарлыгы менен Ала-Бука райондук сотунун судьялык кызмат ордуна дайындалган А.К. Жаримбетов Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине ылайык (1993-жылдын 5-майындагы редакциясындагы) өзүнүн ыйгарым укуктарын 5 жыл жүргүзүшү керектигин, ал мөөнөт 2012-жылдын 29-июнунда бүткөндүгүн белгилеген.

Бирок, Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы №126 Жарлыгы менен кызматта туруу мөөнөтү бүтүп бара жаткан айрым судьялардын ыйгарым укуктары узартылган. Арыз берүүчүнүн ырастоосунда, судьялардын ыйгарым укуктарын узартуу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнүн талаптарына карама-каршы келет, ага ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституция жана мыйзамдар менен аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт.

Бул Жарлыктын негизинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Төрагасынын буйругуна ылайык, Ала-Бука райондук сотунун судьясы А.К. Жаримбетов өзүнүн милдеттерин Ноокен райондук сотто судьянын милдетин убактылуу аткаруучу катары 3 жыл аткарган, бул арыз берүүчүнүн пикиринде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жергиликтүү соттордун судьяларына талаптарды жана аларды кызматтан убактылуу четтетүүнү орноткон 94-беренесинин 8-бөлүгүнүн жана 95-беренесинин 4-бөлүгүнүн талаптарына карама-каршы келет.

Ал эми Ноокен райондук сотунун 2015-жылдын 11-февралындагы чечими менен Ж. Алиевге карата айыптоочу өкүм чыккан.

Ушуга байланыштуу, арыз берүүчү Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы №126 Жарлыгы менен ыйгарым укуктары мыйзамсыз узартылган судья А.К. Жаримбетов Ж. Алиевдин ишин карап, аны эркинен 6 жылдык мөөнөткө ажыратуусу мыйзамсыз болгон деп эсептеген.

Жогоруда баяндалган жүйөлөрдүн негизинде, Ж. Алиев талашылып жаткан Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгын Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүн, 3-бөлүгүнүн 1-пунктун жетекчиликке алып, 2019-жылдын 2-июлундагы № 28 аныктамасы менен төмөнкүдөй негиздер боюнча өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жарандардын жана башка жеке, юридикалык жактардын конституциялык сот адилеттүүлүгүнө жетишүүсүнүн жогорку даражасын камсыз кылып жатып, бул субъекттердин конституциялык контроль органына мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу тууралуу суроо-талап менен кайрылуусунун шарттарын орнотуу менен бирге анын чегин белгилейт. Бул шарттардын маңызы, талашылып жаткан ченем менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмү менен каралган адамдын жана жарандын укуктары менен

№ 08-П

эркиндиктерин тике (конкреттүү) же мүмкүн боло турган (абстракттуу) бузулуусунун болушунда камтылат. Ошентип, жеке жана юридикалык жактарда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылуу укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмү менен таанылган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган же бузула турган учурда гана пайда болот.

Бирок, арыз берүүчүнүн талабы Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен таанылган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган фактыларга эмес, талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 94-беренесинин 8-бөлүгүнө, 95-беренесинин 4-бөлүгүнө, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесинин 8-бөлүгүнө карама-каршылыгына негизделген. Кайрылууда коюлган талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын жана жарандын конкреттүү укуктары жана эркиндиктери менен тутумдук байланышта турбайт жана талашылып жаткан ченем менен алардын бузулгандыгын көрсөтпөйт.

Мындан тышкары, Конституциялык палата, конституциялык контролдоо органы катары, аракеттеги мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсүнө текшерүүнү жүргүзөт. Конституциялык палата жүргүзгөн конституциялык контролдун мааниси жана маңызы Конституция менен таанылуучу ар кимдин укуктарынын жана эркиндиктеринин каралып жаткан убакта аракеттеги укуктун конкреттүү ченемдеринин конституциялык орнотмолорго ылайык келүүсүнө текшерүүнү жүргүзүү жолу менен камсыздальышын көрсөтөт.

Демек, талашылып жаткан акт укук колдонуучулук бир жолку жеке мүнөздө болуп, адамдардын аныкталбаган чөйрөсүнө жана көп ирет колдонууга эсептелген жалпыга милдеттүү жүрүм-турум эрежелери болуп эсептелүүчү укук ченемдин белгилерине ээ болгон эмес жана азыркы убакта өз актуалдуулугун жоготкон.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесине ылайык Конституциялык палата укук маселелерин гана белгилейт жана чечет.

Ал эми арыз берүүчүнүн жүйөлөрүнүн мааниси судьялардын кызмат ордунда болуусуна, ыйгарым укуктарына тиешелүү кызмат адамдардын чыгарган актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн, ошондой эле Ж. Алиевге карага айыптоочу өкүм чыгарган судьянын ыйгарым укуктарынын мыйзамдуулугун текшерүүдө гана турат.

Баяндалгандарга байланыштуу, судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамына ылайык кызмат адамдарынын иш-аракеттеринин конституциялуулугуна байланышкан маселелерди кароо Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына кирбей тургандыгын белгилеп, кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

№ 08-П

Ж. Алиев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 2-июлундагы аныктамасы менен макул болбой, 2019-жылдын 13-августунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Даттанууда кайрылууда келтирилген жүйөлөр кайталанып көрсөтүлгөн.

Ж. Алиев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 2-июлундагы №28 аныктамасын жокко чыгарып, кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугунун презумпциясы ченемдик укуктук актынын конституциялуулугундагы күмөндүүлүктүн талашылып жаткан ченемдердин жөнгө салуу предмети менен конституциялык орнотмолордун бузулушунун ортосундагы байланышын көрсөтүүчү укуктук мүнөздөгү жүйөлөр менен тастыкталышын талап кылат.

Судьялар коллегиясынын аныктамасында белгиленгендей, арыз берүүчүнүн талабы Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен таанылган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган фактыларга эмес, талашылып жаткан Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы №126 Жарлыгы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 94-беренесинин 8-бөлүгүнө, 95-беренесинин 4-бөлүгүнө, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзамынын 1-беренесинин 8-бөлүгүнө карама-каршылыгына негизделген. Кайрылууда билдирилген талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын жана жарандын конкреттүү укуктары жана эркиндиктери менен тутумдук байланышта турбайт жана талашылып жаткан ченем менен алардын бузулгандыгын көрсөтпөйт.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Президентинин талашылып жаткан аталган Жарлыгы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болушу мүмкүн эмес. Анткени ал Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 2-сентябрындагы чечиминде көрсөтүлгөн укуктук ченемдик актылардын белгилерине ээ эмес. Алсак, аталган чечимде ченемдик укуктук акт – бул ченем жаратуучу орган тарабынан анын компетенциясынын чегинде аныкталган таризде кабыл алынган (чыгарылган) жана укуктук ченемдерди белгилөөгө, өзгөртүүгө же жокко чыгарууга багытталган жазуу жүзүндөгү расмий документ деп белгиленген. Өз кезегинде укуктук ченем деп жалпы милдеттүү жазма буйруктарды түшүнсө болот, алар эреже катары, туруктуу мүнөздө болуп, адамдардын аныкталбаган чөйрөсүнө жана көп ирет колдонууга багытталат. Ошентип, укуктук ченемдик акт төмөнкү белгилер менен мүнөздөлөт: мамлекет менен орнотулуп же санкцияланган жүрүм-турумдун жалпы милдеттүү эрежеси болуп саналат; жалпы мүнөзгө ээ, көп

№ 08-П

ирет колдонууга эсептелген жана персонифицияланган эмес; формалдык түрдө аныкталган; мамлекеттик мажбурлоо менен камсыздалат.

Ал эми Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы №126 талашылып жаткан Жарлыгы ченемдик укуктук актыга тиешелүү жогоруда көрсөтүлгөн белгилерге ээ эмес.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1, 4-пункттарына ылайык, эгерде кайрылуу таризи жана мазмуну боюнча аталган конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келбесе, ошондой эле билдирилген талап Конституциялык палатанын кароосуна караштуу болбосо, судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат деп белгиленген.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 2-июлундагы №28 аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Жолдошбек Алиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Жолдошбек Алиевдин Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 27-июнундагы «Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун ыйгарым укуктарын узартуу жөнүндө» №126 Жарлыгынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 2-июлундагы №28 аныктамасын жокко чыгаруу тууралуу даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 09-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 5-июлундагы № 37 аныктамасына Жанатбек Нурдинович Гульжигитовдун даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Ж.Н. Гульжигитовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июлундагы № 37 аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Ж.Н. Гульжигитовдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 14-июнунда Ж.Н. Гульжигитовдун Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 49-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3, 5-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 36-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, талашылып жаткан ченем асырап алуучунун жаш курагы 60 жаштан ашпоого тийиш деп белгилеп, асырап алуу үчүн жаш куракты белгилөө менен байланышкан маселелерди регламенттейт. Арыздануучунун пикири боюнча баланы асырап алууда көрсөтүлгөн жаш курактын белгилениши дискриминациялык мүнөзгө ээ, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарына карама-каршы келет.

Кайрылуу субъекти баланын ата-энеси каза болгон, белгисиз же сот тарабынан дайынсыз жок деп таанылган, сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылган, сот тарабынан олуттуу эмес деп таанылган себептер боюнча сот тарабынан ата-энелик укуктарынан ажыратылган, бала менен 6 айдан ашык бирге жашабаган, аны тарбиялоодон жана багуудан баш тарткан учурларда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын макулдугу

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 09-П

менен, баланын туугандары болуп саналган, курагы 60 жаштан ашкан адамдар, ошондой эле баланы камкорчусу жана көзөмөлчүсү болуп саналган адамдар асырап алуучулар болушу мүмкүн деп белгилеген. Анын пикири боюнча көрсөтүлгөн жоболор баланы асырап алууга тыюу салынган жашы 60тан өткөн адамдарга салыштырмалуу жашы 60тан ашуун туугандары же камкорчусу, же көзөмөлчүсү болгон адамдардын пайдасына туугандыгы боюнча чечилип, кошумча дискриминацияны жаратат.

Арыздануучу талашылып жаткан ченем мыйзам алдында бардыгы бирдей деген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн талаптарын бузат деп эсептейт.

Ж.Н. Гульжигитов болжогондой, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык балдардын эң эле мыкты кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби колдонулат. Бирок көрсөтүлгөн принцип талашылып жаткан ченемде жүзөгө ашырылган эмес. Мында курагы 60-жаштан өткөн жана баланы асырап алууга ниети болгон адамдын жашоо шарттарын изилдебестен, баланы асырап алууга кедергилерди аныктабастан, асырап алуучуга карата баланын мамилесин билбестен, асырап алууга тыюу салуу, арыздануучунун пикири боюнча, аталган конституциялык принциптин талаптарын дагы бузат. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгү адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгарган жана кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек деп аныктап, жашы 60тан өткөн адамдарды бала асырап алуу укугунан ажыратат.

Андан тышкары, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 36-беренесинин 2-бөлүгү менен ар бир бала анын дене-боюнун, акыл эсинин, ички руханий, ыймандык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлине укугу караштырылган деп көрсөткөн.

Ошону менен бирге, кайрылуу субъектинин пикири боюнча талашылып жаткан ченемдин регулятивдик колдонулушу баланын жогорудагы конституциялык укугун камсыз кыла алган, бирок жашы 60тан өткөн адамдарды бала асырап алуу мүмкүндүгүнөн ажыратат.

Мында Ж.Н. Гульжигитов жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 45-беренесинин 2-бөлүгүндө баланы асырап алуу жөнүндө материалдар тиешелүү чечим чыгаруу менен үч айлык мөөнөттөн кечиктирилбестен сот тарабынан жарандык сот өндүрүшү тартибинде каралышы керек деп белгиленип, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүндө караштырылган курагы 60-жаштан ашкан асырап алуучунун соттук коргонууга укугу бузулуп жатат деп эсептейт.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, кайрылуучу субъект талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы Ж.Н. Гульжигитовдун өтүнүчүн карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 49-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3, 5-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 36-беренесинин 2-бөлүгүнө жана

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 09-П

40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсү маселесинде күмөндүүлүктү тапкан жок жана 2019-жылдын 5-июлундагы № 37 аныктамасы менен өтүнүчтү конституциялык өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясынын пикири боюнча кайрылуу субъектинин өтүнүчү «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктундагы талаптарга ылайык келген эмес.

Андан тышкары, келтирилген кайрылууда арыздануучунун жүйөлөрү жашы 60тан ашкан адамдар тарабынан баланы асырап алууга тыюу салууга байланыштуу маселелерге тийиштүү болуучу. Ушундан улам, судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченемдин регулятивдик колдонулушу балдарды үй-бүлөдө тарбияланышына артыкчылык берүүнү, алардын бакубаттуулугу жана өсүп-өнүгүшү тууралуу кам көрүүнү болжойт. Статистикалык маалыматтарга караганда Кыргыз Республикасында эркектердин жашоо узактыгы 69 жаш, ал эми аялдардыкы 79 жаш болгондуктан, белгиленген чектөө биринчи кезекте асырап алынып жаткан балдардын кызыкчылыктары менен шартталган. Демек, жашы 60тан ашкан жана пенсиялык курактагы (63 жаш) адамдарга асырап алууга мүмкүндүк берүүдө туруктуу жеке көмөк жана жардам көрсөтүү зарылдыгы келип чыгат, анткени бул курактагы асырап алуучулар өзүнүн жаш курагына ылайык ата-эненин укуктарын жана милдеттерин толугу менен аткара алышпайт, бул асырап алынып жаткан балдардын социалдык көнүгүшүнө кыйыныкчылыктарды жаратат.

Судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченемде караштырылган чектөө ата-эненин камкордугусуз калган балдардын гана кызык-чылыгында белгиленген жана баланын социалдык жайгашуусунун деңгээлин төмөндөшүнө алып келбейт.

Ж.Н.Гульжигитов судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 5-апрелиндеги № 37 аныктамасы менен макул болбостон, 2019-жылдын 16-сентябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 25-беренесинин 3-бөлүгүндө кайрылууга караштырылган талаптар арыздануучу тарабынан сакталган, ошондой эле кайрылууну кароого негиздер, коюлган маселе боюнча көз карашы жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын тийиштүү ченемдерине шилтеме көрсөтүү менен укуктук негиздеме, Конституциялык палатага өтүнүч менен кайрылууга байланыштуу талап жана тиркелип жаткан документтердин тизмеси көрсөтүлгөн деп белгилейт.

Ж.Н. Гульжигитов «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык кайрылууну кабыл алуудан баш тартуу үчүн негиздер каралган, бирок ал берген өтүнүч көрсөтүлгөн тизмеге карама-каршы келбестен, тескерисинче, аталган конституциялык Мыйзамдын талаптарына формасы жана мазмуну боюнча ылайык келет деп эсептейт.

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 09-П

Арыздануучу кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктаманын сыпаттама бөлүгүндө коллегия коюлган маселени маңызы боюнча карап, балдардын кызыкчылыктары менен шартталган жашы 60тан ашкан адамдар тарабынан асырап алууга тыюу салуу жөнүндө Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексиндеги чектөөнүн белгиленгендиги тууралуу көрсөтүүдө, ошондой эле Кыргыз Республикасында эркектердин жашоо узактыгы жөнүндө маалыматты берүүдө, анысы статистикалык маалыматарга караганда эркектер үчүн 69 жаш, аялдар үчүн 79 жаш, ал эми пенсиялык курак 63 жаш деп көрсөткөндүгүн белгилейт. Бирок судьялар коллегиясы 61 жана 62 жашка жеткен адамдардын балдарды асырап алуу жаш курагы боюнча кодулоо маселесин изилдеген эмес.

Мында арыздануучу кайрылууну кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктамада талашылып жаткан ченемдин конституциялуу эместигин таануу жөнүндө бардык талаптар изилденген эмес, ошондой эле арыздануучу тарабынан талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн карама-каршы келүүсү жөнүндө маселе каралган эмес деп көрсөтөт.

Андан тышкары, Ж.Н. Гульжигитов кайрылууда судьялар тарабынан балдарды асырап алууну чектөөнү жөнгө салуу маселеси боюнча изилденбей калган чет өлкө мамлекеттеринин мыйзамдар жоболору да чагылдырылганын белгилейт.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 5-июлундагы № 37 аныктамасын жоко чыгарууну жана кайрылууну конституциялык өндүрүшкө кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун даттануусунда баяндалган жүйөлөрүн изилдеп чыгып, ушул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуу зарыл деген тыянакка келүүдө.

Өтүнүч «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын бардык талаптарына жооп берет жана коюлган маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу каралып, ишти конституциялык өндүрүштө кароого негиз болуп эсептелет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Жанатбек Нурдинович Гульжигитовдун «Жаран Жанатбек Нурдинович Гульжигитовдун Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 49-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар

2019-жылдын
24-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 09-П

коллегиясынын 2019-жылдын 5-июнундагы № 37 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандырылсын.

2. Жанатбек Нурдинович Гульжигитовдун Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 49-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3, 5-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 36-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынсын.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
28-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 10-П

Сергей Анатольевич Швайберовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы № 43 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаевдин курамында, катчы М.С. Раимбаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, С.А. Швайберовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы №43 аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана С.А. Швайберовдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 5-августунда С.А. Швайберовдун Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, арыздануучу «GIT for EP» жоопкерчилиги чектелген коомунун (андан ары – «GIT for EP» ЖЧКсы) катышуучусу катары «GIT for EP» ЖЧКсынын катышуучулардын курамынан Марина Аркадьевна Лазареваны чыгаруу жөнүндө доо арыз менен Бишкек шаарынын Райондор аралык сотуна кайрылган. Арыздануучу өзүнүн доо арызында М.А. Лазарева коомдун түзүлгөн учурунан тартып, анын ишмердигинде катышкан жок деп көрсөткөн. 2009-жылы М.А. Лазарева коом түзүлгөндөн кийин бир айдын соңунда коомдон чыгуу милдеттенмесин жана бардыгын тиешелүү денгээлде тариздөөнү өзүнө алып, негиздөөчү төлөмдү төлөөдөн баш тарткан. Бул үчүн Мамлекеттик каттоо жөнүндө күбөлүктүн түпнускасын алган, бирок өзүнүн милдеттенмелерин аткарган эмес, ал эми 2016-жылдан тартып коомду жоюу

2019-жылдын
28-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 10-П

үчүн күч жумшап, ишмердикке тоскоолдук жаратып, коом тууралуу терс мүнөздөгү маалыматты таратып, коомдун жана жеке арыздануучунун өзүнүн ар-намысына, кадыр-баркына жана ишкердик беделине зыян келтирип жатат. Кайрылуу субъекти ушул доо арызга арыз берүүчү адамдын мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу жөнүндө өтүнүч берүү укугун регламенттеген Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 1-бөлүгүнө шилтеме жасап, мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу жөнүндө өтүнүчүн тиркеген.

2019-жылдын 14-январында Бишкек шаарынын Райондор аралык соту Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнө шилтеме жасап, доо арызды кайтаруу жөнүндө аныктама чыгарган.

С.А. Швайберов жогоруда көрсөтүлгөн аныктама менен макул болбостон, 2019-жылдын 24-январында соттун көрсөтүлгөн анык-тамасына жеке даттануу киргизген.

Бишкек шаардык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегия 2019-жылдын 13-февралында «GIT for EP» ЖЧКсынын катышуучусу катары С.А Швайберов Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн колдонулушу туура келбейт деген арыздануучунун жүйөлөрү менен макул болуп, Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун жогоруда көрсөтүлгөн аныктамасын жокко чыгарган жана ишти Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун жаңы кароосуна жөнөткөн.

М.А. Лазарева соттун жогоруда көрсөтүлгөн аныктамасы менен макул болбостон, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кассациялык даттануу киргизген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясы 2019-жылдын 16-апрелинде өзүнүн аныктамасы менен Бишкек шаардык сотунун соттук коллегиясынын 2019-жылдын 13-февралындагы аныктамасын жокко чыгарган жана Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2019-жылдын 14-январындагы аныктамасын күчүндө калтырган.

Кайрылуунун субъекти Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 364-беренесинин 1-бөлүгү императивдик ченем болуп, соттун кассациялык инстанциясы даттануунун жүйөлөрү чегинде иштеги материалдар боюнча биринчи жана апелляциялык инстанция тарабынан материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин туура колдонулушун текшерет деп белгилеген. Ушундан улам, арыздануучу өзүнүн кайрылуусунда соттун биринчи инстанциясынын шилтемесинин негизсиздиги жөнүндө негизги жүйө болуп соттун аныктамасына берилген жеке даттанууда ал талашып жаткан ченем болуучу деп көрсөтөт. Мында М.А. Лазареванын кассациялык даттануусунда өзүнүн негизинде арыздануучу экономикалык ишмердикти жүргүзүп келе жаткандыктан сот арыз ээсине мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыра албайт деген пикирди камтыган.

2019-жылдын
28-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 10-П

С.А. Швайберов Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 365-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык, эгер иштин туура эмес чечилишине алып келген процесстик укуктун ченемдерин колдонууда ката кетирилген болсо, соттун кассациялык инстанциясы биринчи же апелляциялык инстанциянын актыларын толугу менен же болбосо жарым-жартылай жокко чыгарып, ишти жаңы кароого жөнөтүшү керек болуучу деп эсептейт. Бирок соттук коллегия соттордун биринчи жана экинчи инстанцияларынын аныктамаларындагы чечимдерди кабыл алуу үчүн негиздер катары колдонулбаган Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 2-бөлүгүнө шилтеме жасаган. Бул соттук коллегия токтомдун жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнүн тогузунчу абзацында «GIT for EP» ЖЧКсынын курамынан М.Н. Лазареваны чыгаруу жөнүндө арыздануучунун доо арызын кайтаруу жөнүндө соттун биринчи инстанциясынын аракеттеринин тууралыгынын тыянагы катары Кыргыз Республикасынын Жазык процесстик кодексинин 106-беренесинин 2-бөлүгүн аткарууда өтүнүчтө жылдыруу жөнүндө тиркелген далилдердин жоктугун көрсөткөн.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун жогоруда көрсөтүлгөн соттук коллегиясы токтом түрүндө чечимди кабыл алуу үчүн башка негиздерди пайдаланып, Кыргыз Республикасынын Жазык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн негизинде чыгарылган Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2019-жылдын 14-январындагы аныктамасынын мыйзамдуулугун ырастаган деп белгилеген.

Кайрылуу субъекти Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык мамлекет жана анын органдары коомдун кайсы бир бөлүгүнө эмес, бүткүл коомго кызмат кылат деп эсептейт. Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченем менен мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созуу жөнүндө өтүнүчтү жана сот тарабынан мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созууну канааттандыруу жагында юридикалык жактар жана ишкерлер коомдун катарынан чыгарылууда.

Андан тышкары, С.А. Швайберов талашылып жаткан ченем өз алдынча иштейт жана Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп көрсөткөн.

Мында арыздануучу талашылып жаткан ченем адам жана жарандын укуктары жана эркиндиктери мамлекеттин жогорку баалуулуктары катары жана кандайдыр бир белгилер боюнча кодулоого жол бербөө маселелерин регламенттеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарынын, 3-бөлүгүнүн талаптарын бузат, себеби укуктар менен эркиндиктерди, ошондой эле кодулоодон камсыз кылбайт, мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созуу жөнүндө өтүнүчтү жана сот тарабынан мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созууну канааттандыруу бөлүгүндө юридикалык жактардын жана ишкерлер-

2019-жылдын
28-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 10-П

дин мыйзам жана сот алдында бирдейлигин камсыз кылбайт деп эсептейт.

Кайрылуу субъекти талашылып жаткан ченем юридикалык жактардын жана ишкерлердин сот адилеттигине, соттук коргонууга, ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратууга жетишүүсүн чектейт, бул анын пикири боюнча адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгарган же кемсинтүүчү мыйзамдардын кабыл алынышын болтурбоону, көрсөтүлгөн укуктардын Конституцияда каралган максаттарда гана чектөө мүмкүндүгүн, соттук коргонууга укуктун жана ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укуктун чектелишинин болтурбоону караштырган Конституциянын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнүн, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарынын талаптарын да бузат деп белгилеген.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы № 43 аныктамасы менен өтүнүчтү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тартылган.

Судьялар коллегиясынын пикири боюнча кайрылуу субъектинин өтүнүчү «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пункту менен коюлган талаптарга туура келген эмес.

Коллегия арыздануучунун кайрылуусунда талашылып жаткан ченемдин конституциялуу эместиги жөнүндө келтирилген жүйөлөрү С.А. Швайберовдун кызыкчылыктарына тийиштүү доолор боюнча жалпы юрисдикциянын соттору тарабынан материалдык жана процесстик ченемдерди туура эмес колдонууда түзүлгөнүн белгилеген.

Ошону менен бирге, аныктамада Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына укук колдонуучулук тажрыйбанын конституциялуулугуна, анын ичинде жалпы юрисдикциянын соттору тарабынан конкреттүү иштерди кароодо материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин туура колдонулушуна байланыштуу маселелерди кароо кирбей тургандыгы белгиленген.

Ушуга байланыштуу, судьялар коллегиясы өзүнүн аныктамасында өтүнүчтө баяндалган арыздануучунун жүйөлөрү «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 24-беренесинин экинчи абзацына ылайык конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароо үчүн негиз болуп саналган жана талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугунда күмөндүүлүктү туудурган жагдайлар катары бааланышы мүмкүн эмес деп көрсөткөн.

2019-жылдын
28-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 10-П

С.А. Швайберов судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы № 43 аныктамасы менен макул болбостон, 2019-жылдын 3-октябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн көз карашын негиздөөдө кайрылууда баяндалган жүйөлөрдү кайталап келтирүүдө, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин талашылып жаткан ченемдин соттун үч инстанциясы тарабынан арыздануучу келтирген талашылып жаткан ченем жогоруда көрсөтүлгөн сот актылары боюнча чечимдердин негизи болуп колдонулушуна байланыштуу жагдайларды кайталап баяндоодо.

Кайрылуу субъектиси мамлекет жана анын органдары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык коомдун бир бөлүгүнө эмес, бүткүл коомго кызмат кылат деп эсептейт. Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченем менен мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созуу жөнүндө өтүнүчтү жана сот тарабынан мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созууну канааттандыруу бөлүгүндө юридикалык жактар жана ишкерлер коомдун катарынан чыгарылууда.

Андан тышкары, С.А. Швайберов талашылып жаткан ченем өз алдынча иштейт жана Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп көрсөтөт.

Мында арыздануучу адам жана жарандык укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттин жогорку баалуулуктары, кандайдыр бир белгиси боюнча кодулоого жол берилбешин аныктаган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарынын, 3-бөлүгүнүн талаптарын бузат деп эсептейт. Талашылып жаткан ченем укуктарды жана эркиндиктерди коргоону камсыздабайт, анын ичинде сот тарабынан мамлекеттик алымдын төлөнүшүн жылдыруу же созууну канааттандыруу бөлүгүндө юридикалык жактардын жана ишкерлердин мыйзам жана сот алдында бирдейлигин камсыз кылбайт.

Арыздануучу талашылып жаткан ченем юридикалык жактардын жана ишкерлердин сот адилеттигине, соттук коргонууга, ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратууга жетишүүсүн чектейт, бул анын пикири боюнча адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгарган же кемсинтүүчү мыйзамдардын кабыл алынышын болтурбоону, көрсөтүлгөн укуктардын Конституцияда каралган максаттарда гана чектөө мүмкүндүгүн, соттук коргонууга укуктун жана ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укуктун чектелишин мүмкүн эместигин караштырган Конституциянын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнүн 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарынын талаптарын да бузат деп белгилеген.

Мында арыздануучунун пикири боюнча судьялар коллегиясы арыз ээсинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынан

2019-жылдын
28-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 10-П

өтүнүчтүн сыпаттама бөлүгүндө ал келтирген сот актыларын талашууну аракет кылып жатат деген тыянакка жаңылышып келген.

Кайрылуунун субъекти өтүнүчтүн резолюциялык бөлүгүндө конкреттүү иштерди кароодо материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин соттор тарабынан туура колдонулушунун маселелери коюлган эмес деп белгилейт.

Баяндалганды эске алуу менен, С.А. Швайберов Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы № 43 аныктамасын жокко чыгарууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун даттануусунда баяндалган жүйөлөрүн изилдеп чыгып, ушул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуу зарыл деген тыянакка келүүдө.

Өтүнүч «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талаптарына жооп берет жана коюлган маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу каралып, ал ишти конституциялык сот өндүрүштө кароого негиз болуп эсептелет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Сергей Анатольевич Швайберовдун «Жаран Сергей Анатольевич Швайберовдун Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 25-сентябрындагы № 43 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандырылсын.

2. С.А. Швайберовдун Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынсын.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 11-П

Шабдан Касиевдин, Жапар Сатарович Топошовдун, Адыл Исмаилович Абаевдин, Рустам Бакишович Маатовдун, Номанжан Ибраимжановдун, Далилбек Мамасадиикович Исмаиловдун, Жениш Урунбаевич Нурматовдун, Абдылда Толубаевдин, Анатолий Яковлевич Филимоновдун, Шавкатбек Абдухалиловдун, Абдыбаек Абдыкаюмович Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Турсунали Курбанович Халикуловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июнундагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот отурумунун катчысы М.С. Раимбаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Ш. Касиевдин, Ж.С. Топошовдун, А.И. Абаевдин, Р.Б. Маатовдун, Н. Ибраимжановдун, Д.М. Исмаиловдун, Ж.У. Нурматовдун, А. Толубаевдин, А.Я. Филимоновдун, Ш. Абдухалиловдун, А.А. Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Т.К. Халикуловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июнундагы аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Ш. Касиевдин, Ж.С. Топошовдун, А.И. Абаевдин, Р.Б. Маатовдун, Н. Ибраимжановдун, Д.М. Исмаиловдун, Ж.У. Нурматовдун, А. Толубаевдин, А.Я. Филимоновдун, Ш. Абдухалиловдун, А.А. Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Т.К. Халикуловдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 30-апрелинде Ш. Касиевдин, Ж.С. Топошовдун, А.И. Абаевдин, Р.Б. Маатовдун, Н. Ибраимжановдун, Д.М. Исмаиловдун, Ж.У. Нурматовдун, А. Толубаевдин, А.Я. Филимоновдун, Ш. Абдухалиловдун, А.А. Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Т.К. Халикуловдун Кыргыз

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 11-П

Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамынын 17-беренесинин II-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6 жана 20-беренелерине ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчкө ылайык аталган адамдар (жактар) СССР Мамлекеттик коопсуздук комитетинин (мындан ары – СССР МКК) Кызыл Туулуу чыгыш чек ара аймагына тиешелүү болгон 1983-жылы Ош шаарында атайын түзүлгөн жалаң гана аскерге милдеттүү шопурлардын ичинен турган автомобилдик батальонунун эсебине киргизилишкен. Согуш аракеттер мезгилинде (1979-1989-жылдары) жогоруда аталган жактар Афганистан Республикасынын аймагында аскерлерди ок атуучу куралдар, авиабомба, снаряд, күйүүчү-майлоочу материалдар, тамак-аш менен камсыз кылуу боюнча атайын тапшырмаларды аткаруу үчүн айдоочулар катары кызмат өтүшкөн.

Согуш аракеттери бүткөндөн кийин аталган субъекттерге алардын кызматы үчүн жеңилдиктер укугу жөнүндө күбөлүктөр берилип, анын негизинде алар тийиштүү социалдык жеңилдиктерди алууга укуктуу болушкан. Демек, КПСС БКнын жана СССР МСнин 1983-жылдын 17-январындагы №59-27 «Советтик аскерлердин чектелген контингентинин курамында кызмат өтөгөн аскер кызматындагыларга, жумушчуларга жана кызматкерлерге Афганистан Демократиялык Республикасынын аймагында жана алардын үй-бүлөлөрүнө жеңилдиктерге укук жөнүндө» токтомунун 6-пункту менен аталган токтомдун 1-5-пункттары СССРдин Мамлекеттик коопсуздук комитетинин аскер кызматкерлерин (согуштук кеңешчилерди жана адистерди кошкондо), согуш аракеттерине катышкан адамдар, аскер адамдарына, башка мамлекеттердин аймагындагы согуштук аракеттерге катышкан жумушчуларга жана кызматкерлерге жана алардын үй-бүлөсүнө интернационалдык парзды башка өлкөлөрдө аткаргандарга колдонууга жайылтылат деп каралган.

Советтер Союзу кулагандан кийин, 1992-жылдын 13-ноябрында Москвада Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигине катышкан мамлекеттердин Өкмөттөрү мурунку СССРдин мыйзамдары жана башка ченемдик укуктук актылары менен мурда түзүлгөн укуктарды жана артыкчылыктарды сактоо жөнүндө чечим кабыл алган, анда аталган укуктарды жана жеңилдиктерди бир тараптуу чектөөгө жол берилбей тургандыгы каралып, мында Шериктештиктин мүчөсү болгон Мамлекеттер жогоруда айтылган адамдардын категорияларына коомдук коргоону күчөтүү боюнча чараларды кабыл алуу укугуна ээ болот деп көрсөтүлгөн.

Арыздануучу өтүнүчүндө ал жактаган адамдар атайын эсепте турушчу жана СССР МКК юрисдикциясына тиешелүү болуп, «аскер-интернационалисттер» катары жергиликтүү эмгек жана социалдык

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 11-П

өнүгүү башкармалыгынын эсебинде турушчу деп белгилеген. Т.К. Халикулов жактаган жарандар Кыргыз Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамынын 3-беренесинин 4-пунктуна ылайык согуштун ардагерлери болуп таанылган. Мында ушул Мыйзамдын 17-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ушул адамдар 14-беренесинде каралган (1-пункттан башкасы) Улуу Ата Мекендик согуштун катышуучуларынын социалдык кепилдиктеринен пайдаланып келген.

Т.К. Халикулов, эгерде мурда аскер кызматчыларынын статусу советтик мезгилдеги мыйзамдар менен аныкталса, Кыргыз Республикасынын «Аскер кызматчыларынын статусу жөнүндө» Мыйзамынын 1-беренесине ылайык Согуш убагында, мобилизациялоо мезгилинде, өзгөчө абалдын шарттарында жана куралдуу чыр-чатактарда аскер кызматын өтөп жаткан аскер кызматчыларынын статусунун өзгөчөлүгү азыр Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жана башка ченемдик укуктук актылары менен жөнгө салынат деп көрсөткөн.

Арыздануучунун айтымында, доочулар жеңилдиктерди алган учурдан баштап электр жана жылуулук энергиясын, жашоо аянтын жана коммуналдык кызматтарды пайдаланууну төлөгөндө республикалык бюджеттин эсебинен 50 пайыз түрүндө төлөмдөрдөн, телефонду орнотууда жана телефондун абоненттик төлөмүнөн бошотулчу, эки жылда бир жолу врачтардын корутундусу боюнча санитардык-курорттук дарылоого акысыз жолдомо алышчу, шаардык, жүргүнчү транспортторунун болгон түрлөрү менен (таксиден тышкары), шаардын чет жакасындагы жана эл аралык каттамдардагы темир жол транспорттору менен акысыз жүрүшчү, ж.б.

Бирок, 2004-жылы СССР МКК чек ара аскерлерин (1991-2004-жылдары Россия Федерациясынын КФКнын чек ара аскерлери) Кыргыз Республикасынын аймагынан чыгарууга жана Россия Федерациясынын Эмгек мыйзамдары кодексине ылайык жарандар кызмат ордунан бошотулгандыгына байланыштуу жеңилдиктерди төлөп берүү толук түрүндө токтотулган.

2007-жылы Ош шаарынын Социалдык коргоо башкармалыгы Ош шаарынын аскер комиссарынан окуу жыйындарга чакырылган жана Афганистанга жиберилген аскерге милдеттүүлөрдүн 65 адам санындагы тизмесин суроо-талап кылып, социалдык жеңилдиктер тууралуу документтерди берүүнү токтоткон.

Ушуга байланыштуу, Т.К. Халикулов бул маселе боюнча болгон инстанцияларда сот отурумдар, анын ичинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунда өтүп, алардын социалдык жеңилдиктерди алуу укугу калыбына келтирилген деп билдирген.

Ошону менен бирге, арыздануучу Кыргыз Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 11-П

эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамынын 17-беренесинин II бөлүгүнүн маанисин түшүнүүдө жана ар түрдүү мамлекеттик органдар тарабынан колдонууда жаралган туруктуу келише албастыктар адамдарга берилүүчү социалдык жеңилдиктерди алууда 2004-жылдан бери тутумдук проблемаларга алып келет деп белгилеген.

Жогоруда баяндалгандын негизинде кайрылуу субъекти талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы Т.К. Халикуловдун өтүнүчүн карап чыгып, Кыргыз Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамдын 17-беренесинин II бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6 жана 20-беренелерине ылайык келүү маселесинде күмөндүүлүктү жаратпайт деген тыянакка келип, 2019-жылдын 4-июнундагы аныктама менен өтүнүчтү конституциялык сот өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясынын пикири боюнча арыздануучунун жүйөлөрүнүн маңызы талашылып жаткан ченемди укук колдонуу тажрыйбасында болгон көйгөйлөр менен байланыштуу болуп, мында анын регулятивдик мазмунун мамлекеттик органдар бири-бирине каршы келе турган түшүнүмдөн пайда болгондуктан, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 24-беренесине ылайык конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароо үчүн негиз болуп саналган жана талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугунда күмөндүүлүктү туудурган жагдайлар катары жана укуктук далилдер катары бааланышы мүмкүн эмес.

Ш. Касиевдин, Ж.С. Топошовдун, А.И. Абаевдин, Р.Б. Маатовдун, Н. Ибрайимжановдун, Д.М. Исмаиловдун, Ж.У. Нурматовдун, А. Толубаевдин, А.Я. Филимоновдун, Ш. Абдухалиловдун, А.А. Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Т.К. Халикулов судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июнундагы аныктама менен макул болбостон, 2019-жылдын 30-сентябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Өзүнүн даттануусунда арыздануучу судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченем менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын (6 жана 20-беренелер) ортосундагы ылайык келбестик эмнеден турганын белгилей алган эмес деп көрсөткөн.

Кайрылуу субъекти өзүнүн даттануусунда алгачкы кайрылуусунда баяндалган далилдерди кайталап келтирип, ал жактаган адамдардын эмгек иши менен байланышкан жагдайларды кайта далилдейт

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 11-П

жана ошондой эле башка мамлекеттердин аймагында болгон согуш аракеттердин катышуучуларына акчалай жардамды төлөө менен тике мамилеге турган иштин фактыларга негизделген жагдайларын келтирет.

Арыздануучу жогоруда аталган адамдарга жеңилдиктерди аныктоо маселесинде ылайыктуу ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар так жана даана жооп бере албай жатат деп көрсөтөт.

Мындан тышкары, кайрылуу субъекти көрсөткөндөй, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 22-декабрындагы № 795 «Жеңилдиктердин ордуна ай сайын акчалай компенсация төлөө жөнүндө» токтому менен акчалай жардамдарды төлөө тартиби жол-жоболоштурулган, бирок ал толугу менен жүзөгө ашырылбай келатат деп көрсөтөт.

Баяндалгандын негизинде, Т.К. Халикулов Кыргыз Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамынын 17-беренесинин II бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинин, Кыргыз Республикасынын Коргоо министрлигинин, Кыргыз Республикасынын Коргоо иштери боюнча мамлекеттик комитетинин жана башка мамлекеттик органдардын актыларын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда судьялар коллегиясынын тыянактары менен шартталган жана ал даттанган аныктаманы жокко чыгарууга багытталган далилдерди келтирбейт.

Конституциялык контролдоонун укуктук маңызы болуп конституциялуулукка даана шек келтирген укуктук мүнөздөгү ырасталган жүйөлөрү бар болгондо, ченемдик укуктук актылардын же алардын бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү текшерилет.

Ушуга байлануштуу, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамында Конституциялык палатага болгон кайрылууну тариздөөгө жана арыздануучу койгон маселе боюнча анын көз карашын негиздөөгө болгон бир катар талаптар каралган (20, 24, 25 жана 28-беренелер).

Жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык арыздануучу өзүнүн кайрылуусунда

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 11-П

коюлган маселе боюнча көз карашын жана аны Конституциянын ченемдерине шилтеме менен укуктук негиздемесин көрсөтүүгө милдеттүү. Бул талап арыздануучунун далилдери фактологиялык эмес, укуктук мүнөздө болуп, конституциялык орнотуулар менен тутумдук байланышта туруп, ал талашып жаткан укуктук ченемдин регулятивдик таасиринин конституциялуулугунда даана күмөндүүлүктү жаратуусу керек дегенди билдирет.

Ал эми, кайрылуу субъектинин алгачкы кайрылуусунун жана даттануусунун мазмуну кайрылуучуларга карата Кыргыз Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамынын 17-беренесинин I жана II бөлүктөрүн колдонуу маселесине тийиштүү болот, анткени тигил же бул ченемдин колдонуусу түздөн-түз компенсациялык төлөмдөрдү алууга таасир этип, мында иштин фактыларга негизделген жагдайларын изилдөөгө талап кылынып, жалпы юрисдикциядагы соттордун ыйгарым укуктарына кирет.

Ушуга байланыштуу, алгачкы өтүнүчтө жана даттанууда айтылган жүйөлөр «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 24-беренесине ылайык ишти өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө маселени чечүүгө негиз боло албайт.

Ылайыктуу мамлекеттик органдардын актыларын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карама-каршы келет деп тануу маселесинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүндө, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесинин 1-бөлүгүндө жана 18-беренесинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына караштуулук болгон иштердин толук тизмеси аныкталып, алардын катарына ченемдик мүнөздөгү эмес актыларга укуктук баа берүү кирбейт деп белгилөө абзел.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 4-июнундагы аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2019-жылдын
1-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 11-П

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Шабдан Касиевдин, Жапар Сатарович Топошовдун, Адыл Исмаилович Абаевдин, Рустам Бакишович Маатовдун, Номанжан Ибраимжановдун, Далилбек Мамасадиикович Исмаиловдун, Жениш Урунбаевич Нурматовдун, Абдылда Толубаевдин, Анатолий Яковлевич Филимоновдун, Шавкатбек Абдухалиловдун, Абдыбает Абдыкаюмович Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Турсунали Курбанович Халикуловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Шабдан Касиевдин, Жапар Сатарович Топошовдун, Адыл Исмаилович Абаевдин, Рустам Бакишович Маатовдун, Номанжан Ибраимжановдун, Далилбек Мамасадиикович Исмаиловдун, Жениш Урунбаевич Нурматовдун, Абдылда Толубаевдин, Анатолий Яковлевич Филимоновдун, Шавкатбек Абдухалиловдун, Абдыбает Абдыкаюмович Ашировдун кызыкчылыктарын көздөгөн Турсунали Курбанович Халикуловдун Кыргыз Республикасынын «Согуштун, Куралдуу Күчтөрдүн ардагерлери жана оруктагы эмгекчилер жөнүндө» Мыйзамынын 17-беренесинин II бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2019-жылдын 4-июнундагы аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлгандан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

1(9) / 2019

ISSN 1694 – 7517

ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

УДК 94(47)
ББК 63,3 (3)
Н 30

Н 30 Вестник Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской
Республики № 1 (9) / 2019 (на государственном и официальном
языках) Б.: «ПринтХаус», 2020.-622 с.

ISBN 978 -9967-12-441-8

Учредитель: Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Редакционный совет:

Председатель: **Бобукеева М.Р.** – судья-секретарь Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики;

Члены: **Айдарбекова Ч.А.** – судья Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики;

Осмонова Ч.О. – судья Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики;

Саалаев Ж.И. – судья Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики;

Эсеналиева З.Т. – заведующая отделом анализа исполнения
решений и систематизации законодательства Аппарата
Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Керзбеков К.К. – депутат Жогорку Кенеша Кыргызской Республики,
председатель Комитета по конституционному законодательству,
государственному устройству, судебному-правовым вопросам и
регламенту Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, д.ю.н.;

Мырзалимов Р.М. – профессор кафедры конституционного
и административного права юридического факультета Кыргызского
национального университета им. Ж. Баласагына, д.ю.н.;

Баетов А.Б. – и.о. профессора, вице-президент Международного
университета Кыргызстана, д.ю.н.;

Мусабекова Ч.А. – доцент кафедры теории и истории государства
и права Кыргызско-Российского Славянского университета
им. Б. Ельцина, к.ю.н.

Адрес редакции: **Кыргызская Республика**
г. Бишкек, бульвар Эркиндик, 39
почтовый индекс 720040
тел.: +996 312 62 15 17; +996 312 66 21 52
факс: +996 312 62 20 40
e-mail: mail@constpalata.kg
официальный сайт: www.constpalata.kg

Н 0503020000-14
ISBN 978 -9967-12-441-8

УДК 94(47)
ББК 63,3 (3)

СОДЕРЖАНИЕ

РЕШЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 января 2019 года по делу о проверке конституционности абзаца четвёртого подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, в связи с обращением Самедова Самед Али оглы, представляющего интересы Бейшембаевой Нургул Абыкеевны. **304**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 1 февраля 2019 года по делу о проверке конституционности абзаца третьей части 3 статьи 15 и части 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» в связи с обращением Жорокулова Максатбека Мергенбаевича. **314**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 13 февраля 2019 года по делу о проверке конституционности подпунктов «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики в связи с запросом судьи Межрайонного суда Иссык-Кульской области Тагаева Мелиса Муктаровича. **326**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 февраля 2019 года по делу о проверке конституционности нормативного положения части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров», выраженного словами «физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность» в связи с обращением Рябушкина Александра Анатольевича. **337**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 6 марта 2019 года по делу о проверке конституционности абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», абзаца девятого пункта 22, подпункта 6¹ пункта 186, абзаца пятого пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 **347**

апреля 2011 года №185, абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в связи с обращением Куланбек уулу Айбека.

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 апреля 2019 года по делу о проверке конституционности пункта 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» в связи с обращением Токтоматова Марата Эсентуровича. **368**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 апреля 2019 года по делу о проверке конституционности пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в связи с обращением председателя Верховного суда Кыргызской Республики. **379**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 12 июня 2019 года по делу о проверке конституционности частей 3, 4 статьи 487, частей 2, 3 статьи 488, части 1 статьи 489, частей 3, 4 статьи 491, части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Карабаева Тимура Эднановича. **390**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 июня 2019 года по делу о проверке конституционности нормативного положения статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта» в связи с обращениями Муратбаева Каныбека Насаркуловича в интересах Арибжановой Азизахан и общества с ограниченной ответственностью «Малаташ Голд» **408**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 сентября 2019 года по делу о проверке конституционности части 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в связи с обращением Кадырбекова Ишенбая Дюшенбиевича. **421**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 сентября 2019 года по делу о проверке конституционности части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях в связи с обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича, Тишиной Ксении Леонидовны, Джаныкуловой Бермет Тазабековны, открытого акционерного общества Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш». **438**

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 октября 2019 года по делу о проверке конституционности подпункта «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» в связи с обращением Касымбекова Нурбека Айтыевича, Кодурановой Асель Союзбековны, Карамушкиной Ирины Юрьевны, Мадеминова Мурадыла Ганыевича, Артыкова Анвара, Орозовой Карамат Бабашевны, Усубалиева Таалайбека Болотбековича.

463

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 30 октября 2019 года по делу о проверке конституционности подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10 в связи с обращением Турдубекова Улукбека Бактыбековича.

488

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 ноября 2019 года по делу о проверке конституционности части 17 статьи 8, пунктов 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» в связи с обращением Рыскулова Самата Ислановича, Цой Инны Владимировны, Бекешева Дастана Далабайевича.

507

ПОСТАНОВЛЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 7 марта 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего интересы Абдыкалыкова Мамасадыка, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 октября 2018 года № 38-о. **518**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 апреля 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Арзиева Мирбека Исамамовича и Бейшенбек кызы Камилы на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2019 года № 02-пп. **524**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 6 мая 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы Омурканова Каныбека Кыдыковича, представляющего интересы Маанаева Бақыта Мыгысбековича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 14 марта 2019 года № 09. **529**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 июня 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы Чортоновой Эльмиры Шакеновны, представляющей интересы Керимова Висида Кенешевича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 марта 2019 года № 10. **535**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 сентября 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет», на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 21 мая 2019 года № 22. **541**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 сентября 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы Зилалиева Д.Т., на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 31. **546**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 сентября 2019 года об отмене определения коллегии судей **552**

Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 30 и принятии к производству ходатайства председателя сельскохозяйственного кооператива «Улан» Нааматова Байышбека Абдырахмановича, его представителя Чолпонбаева Мукара Шалтаковича.

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 октября 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы Алиева Ж. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 июля 2019 года № 28. 558

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 октября 2019 года об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 июля 2019 года № 37 и принятии к производству ходатайства гражданина Гульжигитова Жанатбека Нурдиновича. 563

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 октября 2019 года об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 сентября 2019 года № 43 и принятии к производству ходатайства гражданина Швайберова С.А. 567

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 1 ноября 2019 года об отказе в удовлетворении жалобы гражданина Халикулова Т.К., представляющего интересы Касиева Ш., Топошова Ж.С., Абаева А.И., Маатова Р.Б., и других на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июня 2019 года. 573

Материалы научно-практической конференции «Принцип соразмерности в конституционном правосудии: практика ограничения прав и свобод человека и гражданина». 580

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

16 января
2019 года
город Бишкек

№ 01-Р

по делу о проверке конституционности абзаца четвёртого подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, в связи с обращением Самедова Самед Али оглы, представляющего интересы Бейшембаевой Нургул Абыкеевны

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

обращающейся стороны - Самедова Самед Али оглы, представляющего интересы Бейшембаевой Нургул Абыкеевны по доверенности;

стороны-ответчика – Сарымсакова Манаса Болотовича, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Мурзалиевой Жыргал Нуржановны, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Курманалиева Канатбека Уланбековича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзаца четвёртого подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Самедова С.А., представляющего интересы Бейшембаевой Н.А.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределённость в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики абзац четвёртый подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521.

Заслушав информацию судьи-докладчика Нарынбековой А.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 23 июля 2018 года поступило ходатайство Самедова С.А., представляющего интересы Бейшембаевой Н.А., о признании пункта 2 статьи 135, пункта 7 части 1 статьи 138, части 5 статьи 325, пункта 5 части 1 статьи 357 Гражданского

№ 01-Р

процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащими частям 1, 2, 3, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, а также абзаца четвёртого подпункта «а» пункта 1 и абзаца пятого подпункта «а» пункта 2 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, противоречащими части 1 статьи 5, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства и приложенных к нему материалов, у заявителя возник гражданский спор, который впоследствии решался в судах трех инстанций. Решение данного вопроса при реализации права на судебную защиту осложнялось несоразмерной суммой государственной пошлины, взыскиваемой с заявителя при подаче искового заявления, что ограничивало доступ к судебной защите.

Так, заявитель указывает, что Первомайский районный суд города Бишкек, руководствуясь оспариваемой нормой при цене иска в 1 904 000 (один миллион девятьсот четыре тысячи) сомов, взыскал с него государственную пошлину в размере 190 400 (сто девяносто тысяч четыреста) сомов, тогда как при рассмотрении экономических дел при аналогичной сумме иска взыскивается государственная пошлина в размере 48 080 (сорок восемь тысяч восемьдесят) сомов.

В этой связи заявитель считает, что оспариваемые нормы, устанавливая необходимость уплаты государственной пошлины, как обязательное условие принятия искового заявления к производству, противоречат части 1 статьи 5, части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению субъекта обращения, согласно статье 20 Конституции в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина. Права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям. Запрещается принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина. Законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией.

Оспариваемые нормы, по мнению Самедова С.А., ограничивают доступ к правосудию, на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, а равно и на судебную защиту.

На основании изложенного, субъект обращения просит признать оспариваемые положения противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 сентября 2018 года данное обращение было принято к производству только в части проверки конституционности абзаца

№ 01-Р

четвёртого подпункта «а» пункта 1 и абзаца четвёртого подпункта «а» пункта 2 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521. В остальной части было отказано в принятии к производству, ввиду наличия решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному вопросу.

23 ноября 2018 года заявитель внес дополнение к своему ходатайству, в котором уточнил свои требования по проверке оспариваемых норм. В частности, им было внесено уточнение о необходимости проверки конституционности только абзаца четвертого подпункта «а» пункта 1 вышеуказанных Ставок государственной пошлины на соответствие части 3 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20, а также абзацу первому части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики. В остальной части своих требований просил оставить их без рассмотрения.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Сарымсаков М.Б. отметил, что Жогорку Кенешем Кыргызской Республики принят Кодекс Кыргызской Республики о неналоговых доходах, который в соответствии с Законом Кыргызской Республики от 10 августа 2018 года «О введении в действие Кодекса Кыргызской Республики о неналоговых доходах» вступил в силу с 1 января 2019 года. При этом Закон Кыргызской Республики «О государственной пошлине» вышеуказанным законом признан утратившим силу.

Сарымсаков М.Б. отметил, что ставки государственной пошлины имеют определенную градацию. Наличие такой градации направлено на учет особенностей и возможностей лиц, подающих иски. При этом законодатель предусмотрел случаи освобождения, отсрочки, рассрочки уплаты государственной пошлины, что обеспечивает гражданам возможность обращения в суд для защиты своих нарушенных прав и законных интересов.

Целью взыскания государственной пошлины является покрытие издержек государственных органов, и не направлено на получение доходов.

Данное обстоятельство свидетельствует о том, что государственные пошлины хотя и взимаются в связи с оказанием индивидуальной услуги, но не могут рассматриваться как договорные платежи. Государственная пошлина как платеж, взимается в индивидуальном порядке в связи с оказанием лицу услуги публично-правового характера.

Он подчеркнул, что пошлина выплачивается в связи с выполнением государственных функций органами государственной власти, действуя в общих интересах. Уплата государственной пошлины при подаче искового заявления в суд сопряжена с правом конкретного лица на судебную защиту и определяется общественно полезной функцией суда - поддержанием режима законности.

В соответствии со статьей 3 Закона Кыргызской Республики от 10 августа 2018 года «О введении в действие Кодекса Кыргызской Республики о неналоговых доходах», Правительству Кыргызской Республики поручено в шестимесячный срок пересмотреть ставки государственной пошлины в сторону уменьшения по исковым заявлениям имущественного характера.

№ 01-Р

Также решением Комитета Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по экономической и фискальной политике от 23 октября 2018 года Правительству Кыргызской Республики поручено в месячный срок внести на согласование Жогорку Кенеша Кыргызской Республики соответствующий проект постановления Правительства Кыргызской Республики, направленный на уменьшение ставки государственной пошлины по оспариваемой норме.

На основании вышеуказанных документов Министерством юстиции разработан соответствующий проект постановления Правительства Кыргызской Республики «Об утверждении ставок государственной пошлины». В частности, данным проектом постановления предусмотрено снижение ставок государственной пошлины, установленных подпунктом «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утвержденных постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, посредством установления единого порядка исчисления размера государственной пошлины с исковых заявлений, подаваемых в суды как физическими, так и юридическими лицами.

Указанный проект постановления Правительства Кыргызской Республики письмом за № 27-71/182 от 27 декабря 2018 года внесен на согласование Жогорку Кенеша Кыргызской Республики.

С учетом изложенного, представитель Правительства Кыргызской Республики Сарымсаков М.Б. оставил разрешение ходатайства заявителя на усмотрение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Мурзалиева Ж.Н. полагает, что одной из основных причин изменения порядка оплаты государственной пошлины явилось резкое увеличение количества необоснованных обращений в суды. В связи с чем, в целях предупреждения таких обращений была введена уплата государственной пошлины при подаче иска в суд, с возможностью освобождения малоимущих граждан от ее уплаты. По ее мнению, 10-процентная ставка государственной пошлины по имущественным спорам может быть реальным препятствием к правосудию. При этом, несмотря на то, что гражданским процессуальным законодательством предусмотрен институт освобождения, рассрочки и отсрочки государственной пошлины, механизмы их применения остаются нереализованными в полной мере.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Курманалиев К.У. считает, что действующий порядок оплаты государственной пошлины не ущемляет права граждан на судебную защиту, поскольку Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики предусматривает институт освобождения лиц полностью или частично от уплаты государственной пошлины, а также ее отсрочку или рассрочку в связи с имущественным положением.

Курманалиев К.У. также отметил, что Законом Кыргызской Республики «О введении в действие Кодекса Кыргызской Республики о неналоговых доходах» Правительству Кыргызской Республики поручено пересмотреть размер ставок государственной пошлины в сторону уменьшения по исковым заявлениям имущественного характера. Во исполнение указанного Закона Правительством

№ 01-Р

Кыргызской Республики внесен в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики соответствующий проект постановления Правительства Кыргызской Республики.

С учетом изложенного, представитель Верховного суда Кыргызской Республики Курманалиев К.У. ходатайство Самедова С.А. считает несостоятельным, поскольку вопрос уменьшения размера ставок государственной пошлины подлежит разрешению путем внесения изменений в действующее законодательство.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является абзац четвёртый подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, следующего содержания:

1. С подаваемых в суд исковых заявлений, в том числе по преддоговорным спорам, с заявлений (жалоб) по делам особого производства, с апелляционных и кассационных жалоб (кроме льготных), а также за выдачу судом копий (дубликатов) документов государственная пошлина взимается в следующих размерах:

а) с исковых заявлений при цене: свыше 10 000 сомов	10 процентов от цены иска;
--	----------------------------

Постановление Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521 принято в соответствии с порядком, установленным законодательством, рассматриваемая редакция оспариваемой нормы была принята постановлением Правительства Кыргызской Республики от 19 февраля 2015 года № 75, опубликована в газете «Эркин Тоо» от 6 марта 2015 года № 17-18. Обозначенное постановление внесено в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В Конституции Кыргызской Республики закреплён принцип равенства всех перед законом и судом (часть 3 статьи 16). Равенство всех перед законом проявляется в единстве права, которое применяется одинаково ко всем субъектам процессуальных правоотношений и в общем смысле гарантирует право равного доступа к суду и равенства состязательных возможностей и обеспечивает, чтобы обращение со сторонами в таких разбирательствах было свободным от какой бы то ни было дискриминации. Эта гарантия запрещает также любые различия в отношении доступа к судам, не основанные на законе и не могущие быть оправданными по объективным и разумным основаниям.

По вопросам равенства всех перед законом и судом Конституционная палата

№ 01-Р

Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно выражала свою правовую позицию. В частности, в Решении от 11 мая 2016 года было отмечено, что любая дифференциация правового регулирования, приводящая к различиям в правах и обязанностях субъектов права, должна осуществляться законодателем с соблюдением требований Конституции Кыргызской Республики, в том числе вытекающих из принципа равенства, в силу которых различия допустимы, если они объективно оправданы, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели, а используемые для достижения этих целей правовые средства соразмерны им.

Принцип равенства распространяется не только на непосредственно признаваемые Конституцией Кыргызской Республики права и свободы, но и на связанные с ними другие права, приобретаемые на основании закона. Данные конституционные принципы корреспондируются с положениями статьи 26 Международного пакта «О гражданских и политических правах», которыми закрепляются гарантии права каждого человека на равенство всех перед законом и на равную защиту закона.

Вышеуказанные конституционные принципы недискриминации и равенства, применяемые судом при отправлении правосудия, имеют существенное значение для обеспечения гарантии доступа граждан к справедливому суду и принятию им справедливого решения, а равно и поддержанию принципа доверия граждан к государству и закону.

Субъекты права при равных условиях должны находиться в равном положении, если же условия не являются равными, законодатель вправе устанавливать для них различный правовой статус. Конституционный принцип, предполагающий равный подход к формально равным субъектам, не обуславливает необходимость предоставления одинаковых гарантий лицам, относящимся к разным категориям, а равенство перед законом не исключает фактических различий и необходимости их учета законодателем.

В рассматриваемом аспекте право на равенство всех перед законом и судом находится в тесной системной взаимосвязи с правом на судебную защиту, гарантированным пунктом 8 части 5 статьи 20 и статьей 40 Конституции Кыргызской Республики, которое не подлежит никакому ограничению и выступает в качестве гарантии всех остальных прав и свобод человека и гражданина.

Право на судебную защиту также закреплено в статье 8 Всеобщей декларации прав человека, в статье 14 Международного пакта о гражданских и политических правах, участницей которых является Кыргызская Республика.

3. Обеспечение права граждан на судебную защиту является важным признаком правового государства. Судебная защита является универсальным, а потому наиболее эффективным способом защиты нарушенных прав и свобод личности. При этом уровень судебной защиты прав граждан выступает показателем демократичности самого общества.

Право на судебную защиту применительно к гражданскому судопроизводству трансформируется, в первую очередь, в право на обращение в суд (доступ к правосудию). Доступность правосудия означает недопустимость принятия норм, блокирующих доступ граждан к правосудию. Не имея доступа к правосудию, лицо не может реализовать свое право на судебную защиту в

№ 01-Р

полном объеме. Только реально обеспеченное право на судебную защиту придает смысл обращению лица в суд. Таким образом, право на правосудие есть основная гарантия, предоставляемая гражданину государством для реализации прав, свобод и охраняемых законом интересов.

Конституционно-правовой смысл данного права раскрывался также в решениях Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2015 года, от 24 января 2018 года, от 1 ноября 2018 года.

Так, в решении от 1 ноября 2018 года было отмечено, что право на судебную защиту является базисом правового государства и позволяет обеспечить, в случае необходимости, восстановить гарантированные Конституцией Кыргызской Республики другие права и свободы человека и гражданина. Правосудие осуществляется только судом посредством судопроизводства в рамках одной из процессуальных форм, позволяющей наиболее последовательно и полно реализовать такие принципы отправления правосудия, как доступ к правосудию, состязательность, справедливость, беспристрастность, независимость суда.

Доступ к правосудию следует рассматривать как принцип процессуальных отраслей права, и как начало, которое пронизывает все законодательство о судостроительстве и судопроизводстве. В этом смысле доступ к правосудию напрямую связан с определенными условиями, которые носят не только процессуальный, но и фактический характер.

При этом предусмотренная законодательством широкая возможность для обращения за судебной защитой не означает, что любое лицо, с любым требованием, при любых обстоятельствах и в свободной форме может обратиться в суд, который возбудит гражданское судопроизводство и вынесет решение.

Заявленное в суд требование, за защитой которого обращается заинтересованное лицо, может быть предметом судебного разбирательства только при наличии у такого лица субъективного права на обращение за судебной защитой. В соответствии со статьей 4 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики любое заинтересованное лицо вправе в порядке, установленном законом, обратиться в суд за защитой нарушенных или оспариваемых прав, то есть возникновение и реализация субъективного права на доступ к правосудию на стадии возбуждения гражданского судопроизводства, прежде всего, обусловлены наличием или отсутствием определенных юридических фактов (условий). Именно эти юридические факты выступают в качестве неперенных элементов возбуждения гражданского дела в суде первой инстанции, так как с ними законодатель связывает как наличие права на доступ к правосудию, так и возможность его реализации. Их отсутствие является основанием для отказа в принятии, возвращения или оставления без движения заявления заинтересованного лица.

При этом обременительные судебные расходы в действительности делают обращение в суд невозможным при всей формальной доступности последнего.

4. Судебные расходы представляют собой затраты, которые несут участвующие в деле лица, по поводу и в связи с рассмотрением и разрешением гражданского дела в суде. В соответствии со статьей 101 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики судебные расходы состоят из государствен-

№ 01-Р

ной пошлины и издержек, связанных с рассмотрением дела в суде.

Взыскание государственной пошлины преследует компенсационную и превентивную цели. Если компенсационная цель обеспечивает возмещение части государственных средств, выделяемых на содержание судов, то превентивная, в свою очередь, предупреждает неосновательные обращения в суд и побуждает лиц к добровольному исполнению обязанностей перед управомоченными лицами. Такая правовая позиция была высказана Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 24 января 2018 года.

Однако размер государственной пошлины не обязательно должен быть эквивалентен понесённым в связи с отправлением правосудия затратам, и обязан определяться законодателем на основе принципов справедливости и соразмерности исходя из цели обеспечения публичного порядка в конкретной сфере общественных отношений и характера прав, реализация которых связывается с необходимостью уплаты государственной пошлины.

Размер государственной пошлины должен быть обоснованным, иначе говоря, необходимо сопоставлять с целями, ради которых установлена государственная пошлина, и в то же время ставки не должны ограничивать право граждан на доступ к правосудию.

Согласно действующему правовому регулированию, ставки государственной пошлины дифференцированы в зависимости от цены иска и характера заявленных требований. Ставки государственной пошлины по делам, рассматриваемым судами, различаются не только по видам юридически значимых действий, но и по характеру заявленных исковых требований. Выполнение установленных законодательством правил может создавать определённые трудности для заинтересованных лиц при обращении в суд, и в то же время оно выступает определённым механизмом для предупреждения необоснованной подачи спора в суд. Если такие правила обусловлены значимыми целями, то возникающие в связи с этим препятствия будут отвечать критериям разумности и целесообразности, не ставя под сомнение саму возможность реализации права на судебную защиту, следовательно, и доступность правосудия, как законодательную гарантию её реализации в гражданском процессе.

Поскольку государственная пошлина представляет собой денежную сумму, подлежащую уплате участвующим в деле лицом, вопрос о размере этой суммы имеет немаловажное значение, прежде всего, для плательщика.

В данном контексте Конституционная палата в своём Решении от 24 января 2018 года отметила, что государственная пошлина в рамках гражданского судопроизводства не должна быть чрезмерной или неразумной, чтобы не нарушать принцип доступности правосудия. Ставки государственной пошлины должны отражать разумные пределы и не обременять лицо таким образом, чтобы их уплата становилась реальным препятствием доступа к правосудию.

Соответственно, определение должного баланса между интересами лица, обращающегося в суд за защитой своих нарушенных прав и интересами правосудия, является необходимым условием для законодателя, чтобы определить разумные пределы ставок государственной пошлины и четкий порядок предоставления льгот по ее уплате.

№ 01-Р

При определении размеров государственной пошлины необходимо соотносить суммы, которые могут быть получены от её взимания, и затраты на финансирование судебной деятельности по гражданским делам, исходя из того, что государственная пошлина является целевым сбором, назначение которого состоит в том, что он в принципе должен только в определенной мере покрывать расходы на соответствующую публичную деятельность, в данном случае - деятельность по отправлению правосудия.

Однако сумма государственной пошлины, установленная в оспариваемой норме в размере 10 процентов при цене иска свыше 10 000 сом, подаваемых истцами, является несоразмерно высокой, в условиях когда уровень доходов и жизни населения страны является относительно низким. Соответственно, при обращении в судебные органы по гражданско-правовым спорам, связанным с имуществом, обладающим высокой стоимостью, лицам приходится уплачивать необоснованно высокую государственную пошлину, что является обременительным и фактически делает обращение в суд невозможным при всей формальной доступности правосудия.

В то же время законодатель в пункте 2 Ставок государственной пошлины, утвержденных постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, предусмотрел иные виды ставок государственной пошлины для исковых заявлений, подаваемых в суды, рассматривающих экономические и административные дела. Так, государственная пошлина с исковых заявлений имущественного характера при цене иска от 500 тысяч сомов до 2 млн.500 тысяч сомов составляет 20 тысяч сомов + 2 процента от суммы иска свыше 500 тысяч сомов.

Такая диспропорция в дифференциации государственной пошлины по искам, подаваемым в суд по гражданским и экономическим делам является несправедливым и неоправданным с точки зрения доступа к правосудию, ибо существенно ограничивает право на судебную защиту, гарантированную Конституцией Кыргызской Республики, поскольку из-за непомерно высоких ставок государственной пошлины реализация права на судебную защиту по гражданским делам становится декларативной, несмотря на наличие норм Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики об освобождении, рассрочке и отсрочке уплаты государственной пошлины.

В связи с чем, из-за несоразмерно высоких ставок государственной пошлины из юрисдикции судов исключается целый ряд гражданских исков, тем самым предоставляя некий иммунитет от гражданской ответственности некоторым категориям лиц - что не соответствует принципу равенства всех перед законом и судом, а также нарушает право на судебную защиту (часть 3 статьи 16, пункт 8 части 5 статьи 20, часть 1 статьи 40 Конституции).

Вместе с тем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики полагает, что отмена действия оспариваемой нормы приведет к вакууму в правовом регулировании вопросов реализации права на судебную защиту. В этой связи, исходя из принципа разумной сдержанности органа конституционного контроля, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает возможным принятие решения о неконституционности оспариваемой нормы с отлагательным условием.

№ 01-Р

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. В целях исключения правового вакуума в вопросе уплаты государственной пошлины признать абзац четвёртый подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утверждённых постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, противоречащим части 3 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20, абзацу первому части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики с 16 апреля 2019 года.

2. Правительству Кыргызской Республики внести соответствующие изменения в правовое регулирование ставок государственной пошлины не позднее срока, установленного пунктом 1 настоящего Решения, и вытекающие из его мотивировочной части.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее Решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

1 февраля
2019 года
город Бишкек

№ 02-Р

по делу о проверке конституционности абзаца третьего части 3 статьи 15 и части 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» в связи с обращением Жорокулова Максатбека Мергенбаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре судебного заседания Джолгокпаевой С.А., с участием:

стороны-ответчика – Сыдыкова Мунарбека Эрмаматовича, Орозобек уулу Максата, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Мурзалиевой Жыргал Нуржановны, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Есеналиева Максатбека Кульчороевича, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Сапияновой Маргариты Насаркановны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Бекбашевой Чолпон Аскарбековны, представителя Высшей школы правосудия при Верховном суде Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзаца третьего части 3 статьи 15 и части 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Жорокулова М.М.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределённость в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики абзац третьей части 3 статьи 15 и часть 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики».

Заслушав информацию судьи-докладчика Саалаева Ж.И., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 15 августа 2018 года поступило ходатайство Жорокулова М.М. о признании абзаца третьего части 3 статьи 15 и части 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» противоречащими части 1 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 16 и части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

Заявитель отмечает, что в соответствии с частями 5, 8 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики судьей Верховного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 40 лет и не старше 70 лет, имеющий высшее юридическое образование и стаж работы по юридической профессии не менее 10 лет; судьей местного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 30 лет и не старше 65 лет, имеющий высшее юридическое образование и стаж работы по юридической профессии не менее 5 лет.

В то же время, обращающаяся сторона указывает, что в соответствии с оспариваемыми нормами граждане, отвечающие вышеуказанным требованиям Конституции, для того чтобы претендовать на должность судьи Кыргызской Республики должны пройти через трех этапный конкурс и пройти девятимесячное обучение в Высшей школе правосудия при Верховном суде Кыргызской Республики.

По мнению Жорокулова М.М., оспариваемые нормы ориентированы на материально обеспеченных граждан и являются дискриминационными для малообеспеченных граждан. В обоснование своей позиции заявитель в обращении приводит примерную сумму расходов, связанных с обучением в Высшей школе правосудия.

Кроме этого, по мнению Жорокулова М.М., законодатель устанавливая абзацем третьим части 3 статьи 15 и частью 2 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» в качестве дополнительного требования наличие сертификата, выдаваемого по окончании учебы претендентам на должности судей, не принял во внимание материальные расходы претендентов, прибывающих из разных регионов страны, и не предусмотрел равные возможности и условия для претендентов, в результате которого граждане ущемляются по имущественному положению.

Субъект обращения считает, что оспариваемые нормы рассчитаны на жителей города Бишкека, желающих стать судьями, и дискриминируют претендентов из других регионов Кыргызской Республики по имущественному положению.

Основываясь на вышеизложенном, заявитель просит признать абзац третий части 3 статьи 15 и часть 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» противоречащими части 1 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 16 и части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 сентября 2018 года данное обращение было принято к производству.

Представитель стороны-ответчика Сыдыков М.Э. не согласившись с доводами обращающейся стороны, выразил следующее возражение.

Оспариваемыми нормами конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» установлены единые требования ко всем гражданам Кыргызской Республики, желающим стать судьями независимо от их материального или другого положения и не предусмотрено прохождение конкурса для поступления на учебу и последующее обучение в Высшей школе правосудия в городе Бишкек либо в другом определенном регионе.

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

В соответствии со статьей 4 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» статус судьи определяется повышенными требованиями к его приобретению и прекращению, установлением высоких стандартов к личности обладателя, квалификации и поведению, усилением ответственности за ненадлежащее исполнение судейских полномочий, материальным и социальным обеспечением и иными гарантиями, соответствующими высокому статусу.

В Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2015 года указано, что, исходя из специфики задач и характера деятельности, круга обязанностей и степени ответственности перед законом и обществом, должность судьи выделяется в особую категорию.

Также, Сыдыков М.Э. отметил, что судьи при отправлении правосудия выносят решения от имени Кыргызской Республики, судья – это особая профессия, в силу этого к ним предъявляются повышенные требования к их профессионализму, компетенции, ответственности и прохождению соответствующей подготовки. Это является серьезной предпосылкой для защиты на должном уровне прав и свобод человека и установления законности в стране.

На основании вышеизложенного, Сыдыков М.Э. выразил мнение, что абзац третий части 3 статьи 15 и часть 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» не противоречат части 1 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 16 и части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики, поскольку доводы приведенные гражданином Жорокуловым М.М. (процедура и порядок проведения конкурса и обучения, место проведения обучения) не находятся в системной связи с оспариваемыми нормами.

Второй представитель стороны-ответчика Орозобек уулу Максат поддержал доводы Сыдыкова М.Э.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Мурзалиева Ж.Н., не согласившись с доводами обращаемой стороны, высказала следующее мнение в отношении оспариваемых норм.

Предъявление высоких стандартов к квалификации, в том числе дополнительных требований к уровню подготовки граждан, претендующих на должность судьи, обусловлено высоким статусом судьи, как представителя одной из ветвей государственной власти, обеспечивающего защиту прав и законных интересов граждан и юридических лиц.

Целью обучения лиц, не имеющих практики в судебной деятельности, является подготовка специалистов, готовых по профессиональным и моральным качествам отправлять правосудие, для их последующего отбора на судейские должности. Таким образом, выполняются требования государства и общества по обеспечению судебного корпуса компетентными и независимыми сотрудниками. Эта цель достигается проведением соответствующего конкурса и наличием учебного процесса подготовки претендентов. При этом материальные и организационные трудности претендентов связаны с получением соответствующего объема знаний. В связи с чем, доводы о дискриминационном характере дополнительных требований, содержащихся в

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

оспариваемых нормах не обоснованы, так как они не допускают ограничения лиц по их экономическому статусу. Требования предъявляются лишь к их образованию, трудовому стажу и возрасту.

В то же время, по мнению Мурзалиевой Ж.Н., имеются ряд вопросов, связанных с прохождением претендентами, получившими сертификаты, отбор через Совет по отбору судей Кыргызской Республики.

В частности, претенденту, прошедшему обучение в Высшей школе правосудия и получившему сертификат об его успешном окончании, не предоставляются никакие гарантии о назначении его на должность судьи. Как показывает практика, система баллов Совета по отбору судей ставит в неравное положение таких претендентов по отношению к претендентам, имеющим судейский стаж. В основном они занимают по рейтингу низкие места и могут надеяться на назначение только в том случае, если Президент Кыргызской Республики отклонит претендента имеющего более высокий рейтинг. В связи с чем, обучение с отрывом от производства в течение года не оправдывает себя.

В этой связи возникает двойное положение, с одной стороны, государство, учитывая значимость обучения претендентов, несет серьезные финансовые расходы, с другой стороны, не может дать гарантии претендентам, получившим сертификаты по окончании учебы, назначения на должность судьи. В итоге это приводит к нерациональному использованию бюджета. Такое же нерациональное отношение наблюдается и в отношении ресурсов претендентов.

В связи с чем, Мурзалиева Ж.Н. считает возможным в целях защиты прав граждан, претендующих на должности судей, оптимизацию формата обучения претендентов через вечернее, дистанционное обучение.

На основании вышеизложенного, Мурзалиева Ж.Н. считает, что оспариваемые нормы конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

По мнению представителя Правительства Кыргызской Республики Есеналиева М.К., в соответствии с частью 9 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики статус судьи определяется конституционным законом, где возможно установление дополнительных требований для претендентов на должность судьи и определенные ограничения на должности судей Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда и местных судов.

В связи с этим, в оспариваемых статьях конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» предусмотрены соответствующие дополнительные требования для кандидатов на должности судей, а именно требуется наличие сертификата, выдаваемого по результатам экзамена после окончания обучения.

В соответствии с абзацем вторым части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств.

Вместе с этим, абзац третий обозначенной статьи Конституции

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

предусматривает, что не являются дискриминацией специальные меры, установленные законом и направленные на обеспечение равных возможностей для различных социальных групп в соответствии с международными обязательствами.

На основании вышеизложенного, Есеналиев М.К. считает, что нормы оспариваемых статей конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» не являются дискриминационными и не противоречат части 1 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 16 и части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

В то же время представитель Правительства Кыргызской Республики отмечает, что с учетом приведенных в ходатайстве обращающегося расчетов расходов на обучение претендентов, прибывших из дальних регионов страны, дополнительные требования, содержащиеся в оспариваемых нормах, приводят к ухудшению положения кандидатов, так как на законодательном уровне отсутствуют организационные механизмы и процедуры обучения претендентов на должность судей, обеспечивающие его доступность для претендентов.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Сапиянова М.Н. считает доводы обращающейся стороны необоснованными и выразила следующее мнение.

Статус судей Кыргызской Республики определяется конституционным Законом, в нем могут быть установлены дополнительные требования и некоторые ограничения для кандидатов на должности судей.

Оспариваемыми нормами конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» к лицам, впервые претендующим на замещение должности судьи Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда, местных судов и не имеющим стаж судейской работы, а также к лицам, имеющим судейский стаж работы, у которых при этом срок перерыва между подачей заявления на участие в конкурсе и освобождением лица от должности судьи либо прекращением полномочий судьи превышает десять лет, устанавливается следующее дополнительное требование - наличие сертификата, выдаваемого по результатам обучения претендентов.

Лица, претендующие на должность судьи, должны пройти обучение сроком до одного года, в течение которого ему предоставляется отпуск без сохранения заработной платы по месту работы. По окончании обучения проводится квалификационный экзамен, выдается сертификат, срок действия которого составляет три года. Программа обучения, состав комиссии по приему экзамена, а также порядок его сдачи утверждаются Советом судей. Обучение проводится безвозмездно, слушатели обеспечиваются учебно-методическими пособиями.

По мнению Сапияновой М.Н., дополнительное обучение кандидатов в судьи по специальной программе и подготовка их к судейской профессии направлено на обеспечение назначения на должность судьи специалистов, обладающих квалификацией высокого уровня. Такие требования отвечают и международным правовым стандартам. В частности, в Основных принципах ООН, касающихся независимости судебных органов, предусмотрено, что лица, отобранные на судебные должности, должны иметь высокие моральные

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

качества и способности, а также соответствующую подготовку и квалификацию в области права.

Судей является лицо уполномоченное осуществлять правосудие в порядке, предусмотренном Конституцией и законами, и выполняющее свои обязанности на профессиональной основе. Статус судьи определяется повышенными требованиями к его обладателю и установлением высоких стандартов к его личности, квалификации и поведению, усилением ответственности за ненадлежащее исполнение судебных полномочий, материальным и социальным обеспечением соответствующим высокому статусу и другими гарантиями.

На основании вышеизложенного, Сапиянова М.Н. считает, что предусмотренные в оспариваемых нормах дополнительные требования к кандидатам на должности судей не могут расцениваться как дискриминация.

Представитель Высшей школы правосудия при Верховном суде Кыргызской Республики Бекбашева Ч.А. выразив свое несогласие с доводами обращавшейся стороны, привела аналогичные аргументы, которые изложила в своем выступлении представитель Верховного суда Кыргызской Республики Сапиянова М.Н.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются абзац третий части 3 статьи 15 и часть 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» следующего содержания:

«Статья 15. Требования, предъявляемые к судьям Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда, порядок их избрания

3. К лицам, впервые претендующим на замещение должности судьи Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда и не имеющим стаж судейской работы, а также к лицам, имеющим судейский стаж работы, у которых при этом срок перерыва между подачей заявления на участие в конкурсе и освобождением лица от должности судьи либо прекращением полномочий судьи превышает десять лет, устанавливается следующее дополнительное требование - наличие сертификата, выдаваемого по результатам обучения претендентов.

Статья 17. Требования, предъявляемые к судьям местных судов

2. К лицам, впервые претендующим на замещение должности судьи местного суда и не имеющим стаж судейской работы, а также к лицам, имеющим судейский стаж работы, у которых при этом срок перерыва между подачей заявления на участие в конкурсе и освобождением лица от должности судьи

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

либо прекращением полномочий судьи превышает десять лет, устанавливается следующее дополнительное требование - наличие сертификата, выдаваемого по результатам сдачи квалификационного экзамена (далее - экзамен). Экзамен сдается по итогам обучения претендентов. Сертификат действителен в течение трех лет. Программа обучения, состав комиссии по приему экзамена, а также порядок его сдачи утверждаются Советом судей».

Конституционный закон Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» принят в соответствии с порядком, установленным законодательством Кыргызской Республики, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 15 июля 2008 года №51, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств (часть 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики).

Конституционно-правовой смысл указанного принципа был раскрыт в ряде решений Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

В частности, в Решении от 19 сентября 2018 года указано, что под конституционным принципом недискриминации понимается конституционный запрет ограничения или ущемления прав, свобод и законных интересов личности в зависимости от ее антропологических или социальных особенностей. При этом любая дифференциация правового регулирования, приводящая к различиям в правах и обязанностях субъектов права, должна осуществляться законодателем с соблюдением требований части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, в силу которой ограничения допустимы, если они объективно оправданны, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели, а вводимые ограничения, используемые для достижения этих целей, должны быть соразмерны им.

Указанный конституционный принцип должен быть рассмотрен во взаимосвязи с принципом равенства и недискриминации в сфере государственной службы, закрепленным в части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики. В соответствии с данным принципом гражданам гарантируются равные права и равные возможности при поступлении на государственную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом, что означает право граждан на занятие любой государственной должности без всякой дискриминации. Однако это не означает, что гражданин вправе требовать, а государство обязано предоставить ему запрашиваемую должность. Установление особых требований и ограничений в сфере государственной службы, обусловленное спецификой трудовой деятельности государственных служащих, не может рассматриваться как нарушение или ограничение прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики. Такая специфика правового регулирования в сфере государственной службы обеспечивает реализацию принципов стабильности, профессионализма, компетентности, преемственности, сменяемости и

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

постоянного совершенствования ее системы. Ограничения, касающиеся условий замещения определенных должностей, допустимы во всех сферах правового регулирования и связаны с различиями правового статуса лиц, принадлежащих к разным категориям, в зависимости от специфики, рода и условий деятельности. При этом, вводимые законодателем объективно оправданные и обоснованные ограничения, соразмерные общезначимым конституционным целям, в соответствии с частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики не могут рассматриваться как нарушение принципа равных прав и запрета дискриминации. Такую правовую позицию Конституционная палата выражала в своих решениях от 30 апреля 2014 года, 18 февраля 2015 года.

3. Кыргызская Республика является правовым государством, в которой государственная власть основывается на принципе разделения государственной власти (на законодательную, исполнительную и судебную) (часть 1 статьи 1, статья 3 Конституции Кыргызской Республики).

Судебная власть как одна из ветвей государственной власти призвана охранять право, правовые устои государственной и общественной жизни от любых нарушений, кто бы их не совершал. Исходя из конституционно-правового статуса судей, predetermined тем, что они осуществляют публично-правовые задачи судебной власти, к судьям предъявляются повышенные требования – высокий профессионализм, компетентность, ответственность, наличие соответствующей подготовки, знаний и навыков, необходимых для выполнения служебных обязанностей.

Компетентность судей рассматривается как принцип, основное начало построения и функционирования судебной системы. Требование правовой квалификации судей закреплено во многих международно-правовых документах.

Так, в Основных принципах ООН, касающихся независимости судебных органов, провозглашается, что «лица, отобранные на судебные должности, должны иметь высокие моральные качества и способности, а также соответствующую подготовку и квалификацию в области права».

Это обусловлено тем, что на судей возложены важные государственные функции по разрешению социальных конфликтов с помощью права и восстановление нарушенных прав может быть доверено лицам, соответствующим всем требованиям, предъявляемым к судье Основным законом, международными актами и законами.

В этой связи, уровень правовой подготовки судьи, его квалификация, компетентность являются краеугольным камнем судебской функции, поскольку от них зависит не только прямой результат их работы – качество выносимых судебных актов и отправления правосудия, но и уровень доверия общества к судебной власти.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем Решении от 15 апреля 2015 года указывала, что, исходя из специфики задач и характера деятельности, круга обязанностей и степени ответственности перед законом и обществом, должность судьи выделяется в особую категорию. В этой связи к должности судьи предъявляются повышенные требования, которые выражаются в установлении высоких стандартов к личности обладателя,

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

квалификации и поведению, и усилением ответственности за ненадлежащее исполнение судейских полномочий.

4. Конституция Кыргызской Республики установила требования к лицам, претендующим на должности судей Кыргызской Республики (статья 94). При этом в части 9 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики предусмотрена возможность установления конституционным законом дополнительных требований к кандидатам на должности судей.

По смыслу приведенной диспозитивной нормы Конституции Кыргызской Республики, законодатель наделен полномочием по установлению дополнительных требований к кандидатам на должности судей, помимо тех, которые уже закреплены в Конституции Кыргызской Республики.

В реализацию указанной конституционной нормы законодатель внес в статьи 15 и 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» дополнения, устанавливающие дополнительные требования к лицам, впервые претендующим на замещение должности судьи Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда, местного суда и не имеющим стаж судейской работы, а также к лицам, имеющим судейский стаж работы, у которых при этом срок перерыва между подачей заявления на участие в конкурсе и освобождением лица от должности судьи либо прекращением полномочий судьи превышает десять лет – наличие сертификата, выдаваемого по результатам обучения претендентов.

Основные условия обучения необходимого для получения сертификата регламентированы в статье 5-4 вышеуказанного конституционного Закона. Согласно указанной статье обучение претендентов на должности судей осуществляется Высшей школой правосудия. Лица, претендующие на должность судьи, должны пройти обучение сроком до одного года, в течение которого ему предоставляется отпуск без сохранения заработной платы по месту работы. По окончании обучения проводится квалификационный экзамен.

Законодатель, принимая оспариваемые субъектом обращения нормы, действовал в рамках своей дискреции и руководствовался, прежде всего, интересами граждан и общества в части обеспечения судейского корпуса квалифицированным и компетентным составом. Принцип правовой компетентности, заложенный в части 1 статьи 4 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», предполагает, что законодатель, исходя из особого статуса судей, должен предъявлять к ним как носителям судебной власти высокие стандарты к квалификации и иные требования, в том числе по уровню подготовки.

Сомнения граждан в компетентности и профессионализме судей могут вызвать сомнения в законности и обоснованности их действий как носителей публичной власти, поскольку осуществление правосудия является одним из основных конституционных институтов, фундаментальных элементов государственности.

Вместе с тем, законодатель, при установлении дополнительных требований для кандидатов на должности судей, должен был руководствоваться теми

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

же принципами, которые лежат в основе конституционных требований к претендентам на должности судей, а именно, они должны были соответствовать принципам равного доступа, равных возможностей при поступлении на государственную службу (часть 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики). Причем, следует отметить, что существующий порядок приема претендентов на обучение в Высшей школе правосудия не может рассматриваться как выполнение вышеуказанных требований Конституции Кыргызской Республики.

Таким образом, законодатель, принимая оспариваемые нормы и устанавливая дополнительные требования для кандидатов на должности судей, не учел ряд обстоятельств, которые стали реальным препятствием для участия в конкурсе большого числа претендентов на замещение вакантной должности судьи и привели к различиям в возможностях в связи с социальным и имущественным положением.

В частности, обучение кандидатов на должности судей проводится только по очной форме, что предполагает работающим лицам, зачисленным для прохождения обучения, оформить отпуск без сохранения заработной платы на длительный срок, так как период обучения, согласно указанного конституционного Закона, может составить до одного года. Здесь прослеживаются два момента: первое, не все руководители учреждений готовы предоставить отпуск на длительный срок, поскольку в этом случае увеличивается нагрузка на других сотрудников, и второе, если и предоставляется отпуск без сохранения заработной платы, то лицо лишается дохода в виде заработной платы. Учитывая, что, если у лица отсутствуют иные активы и источники дохода для содержания себя и членов своей семьи, это становится реальным препятствием для прохождения обучения именно по имущественному положению.

Данное обстоятельство усугубляется еще и тем, что обучение кандидатов на должности судей проводится в городе Бишкек в Высшей школе правосудия, которая не имеет соответствующей инфраструктуры для проживания обучающихся, приехавших из регионов, что предполагает аренду жилья на время обучения. Аренда жилья в этом случае также становится дополнительной неподъемной финансовой нагрузкой для претендентов из регионов, единственным источником дохода которых является заработная плата, которой они лишаются в связи с оформлением отпуска без сохранения заработной платы на период обучения. При таких условиях более предпочтительные шансы на обучение появляются у тех, кто имеет финансовую поддержку со стороны или являются финансово состоятельными, что создает предпосылки возникновения неравных условий для лиц с разными имущественными положениями.

Действующая система хотя и направлена на обеспечение судейского корпуса квалифицированным и компетентным составом претендентов, однако набор очень ограниченного количества лиц на обучение в Высшей школе правосудия, с учетом дополнительных требований для претендентов, установленных статьями 15 и 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики», существенно сужает круг участников,

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

претендующих на вакантные судейские должности, что в конечном итоге влияет также на отбор наиболее достойных на судейские должности.

Более того, действующая система обучения является неоправданной с точки зрения эффективности использования бюджетных средств на обучение претендентов, так как наличие сертификата, свидетельствующего об окончании обучения в Высшей школе правосудия не гарантирует, что кандидат в будущем займет должность судьи.

В силу изложенного, такое избирательное воздействие оспариваемых норм на сферу отбора претендентов на должности судей нарушает гарантированные Конституцией Кыргызской Республики права граждан на защиту от дискриминации и равенство всех перед законом и судом. Оспариваемые нормы создают значительные препятствия для граждан, претендующих на должности судей в зависимости от их имущественного и социального положения.

Безусловно, претенденты на вакантные судейские должности должны иметь глубокие теоретические знания и практические навыки для отправления правосудия на надлежащем уровне. Однако создание организационных предпосылок для получения таких навыков должно осуществляться без ущемления прав граждан по имущественному и социальному положению. Следовательно, оценка соответствия лиц, претендующих на должности судей, должна осуществляться с использованием одинаковых критериев, позволяющих принимать во внимание результаты их профессиональной деятельности, отношение к труду, их деловые качества, а не основываться исключительно на факте отсутствия у них требуемого сертификата, подтверждающего прохождение обучения в Высшей школе правосудия.

Такой подход согласуется и с конституционными принципами равенства и справедливости, из которых вытекает необходимость равного обращения с лицами, находящимися в равных условиях, и соблюдение которых означает, помимо прочего, запрет вводить не имеющие объективного и разумного оправдания различия в правах лиц, находящихся в одинаковых или сходных обстоятельствах.

В силу приведенных конституционных предписаний на государство возложена обязанность по обеспечению такой организации отбора претендентов и подготовки судей, которая отвечала бы задачам получения качественного и высокопрофессионального судейского корпуса, гарантируя при этом равный доступ граждан к государственной службе. В целях достижения этой задачи государство обязано установить такие квалификационные требования, которые будут соответствовать принципам равенства всех перед законом и судом, равного доступа каждого к государственной службе.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что сила регулятивного воздействия оспариваемых заявителем норм (абзац третьей части 3 статьи 15, часть 2 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики») находится в системной связи со статьями 5-4, 21-1 указанного конституционного Закона, которые устанавливают требования к прохождению обучения претендентами на должность судьи и правила их

1 февраля
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-Р

конкурсного отбора. Вместе с этим, оценка конституционности оспариваемых норм воздействует также на применимость статей конституционного Закона, находящихся в системной связи с ними, несмотря на то, что Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, в соответствии с требованиями части 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», дает оценку конституционности только тех норм, которые были указаны в обращении заявителя.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать абзац третьей части 3 статьи 15, часть 2 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» противоречащими части 1 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 16, части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

13 февраля
2019 года
город Бишкек

№ 03-Р

по делу о проверке конституционности подпунктов «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики в связи с запросом судьи Межрайонного суда Иссык-Кульской области Тагаева Мелиса Муктаровича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

стороны-ответчика - Матисакова Анарбека Жалаловича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Есеналиева Максатбека Кульчороевича, Токтосунова Жакшылыка Турдалиевича, представителей Правительства Кыргызской Республики по доверенности; Мулкубатовой Назгуль Рысбековны, представителя Национального банка Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности подпунктов «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явился запрос судьи Межрайонного суда Иссык-Кульской области Тагаева М.М.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики подпункты «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи - докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 10 августа 2018 года поступил запрос судьи Межрайонного суда Иссык-Кульской области Тагаева М.М. о проверке соответствия подпунктов «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики частям 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

В своем запросе судья Тагаев М.М. отмечает, что при рассмотрении им административного дела по иску Открытого акционерного общества «Оптима Банк» (далее – ОАО «Оптима Банк») к Иссык-Кульскому районному управлению по землеустройству и регистрации прав на недвижимое имущество о признании недействительным заключения Иссык-Кульского районного управления по землеустройству и регистрации прав на недвижимое имущество об отказе

№ 03-Р

в государственной регистрации Соглашения о прекращении обязательств отступным от 23 января 2018 года, пришел к выводу, что в рассматриваемом деле подлежит применению пункт 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики.

Как следует из содержания запроса судьи, ОАО «Оптима Банк» предоставило индивидуальному предпринимателю Мадиеву М.Б. кредитную линию в размере 1 000 000 (один миллион) долларов США на коммерческие цели. Заемщик в свою очередь, в обеспечение исполнения обязательств по кредиту, предоставил залог в виде незавершенного объекта с земельным участком в размере 6,0 га с надворными постройками, расположенный по адресу Иссык-Кульский район, село Тамчы, принадлежащий залогодателю на праве частной собственности. Также между ОАО «Оптима Банк» и заемщиком-залогодателем было заключено соглашение о порядке обращения взыскания на заложенное имущество во внесудебном порядке.

В связи с ненадлежащим исполнением своих обязательств по погашению задолженности по кредиту, ОАО «Оптима Банк» и заемщик-залогодатель пришли к договоренности о передаче заложенного имущества в собственность залогодержателя путем заключения соглашения о прекращении обязательств отступным.

ОАО «Оптима Банк» 23 января 2018 года представило указанное выше соглашение в Иссык-Кульское районное управление по землеустройству и регистрации прав на недвижимое имущество о его государственной регистрации, однако ему было отказано. В отказе местного регистрационного органа было указано, что согласно подпункту «а» пункта 3 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним», отказ в регистрации прав на недвижимое имущество может быть произведен, если представленные документы не соответствуют требованиям, установленным указанным Законом и другими нормативными правовыми актами. Так, в соответствии со статьей 20 Закона Кыргызской Республики «Об устойчивом развитии эколого-экономической системы «Иссык-Куль» объекты рекреации могут находиться в собственности Кыргызской Республики, граждан и юридических лиц Кыргызской Республики, местных государственных администраций и органов местного самоуправления. Иностранцам предоставление и передача в собственность объектов рекреации, инфраструктуры туризма не допускаются. Указанные объекты могут передаваться им только на правах срочного пользования в соответствии с порядком, определяемым Правительством Кыргызской Республики. Согласно реестру акционеров ОАО «Оптима Банк» иностранные лица владеют более 97 процентами акций.

В порядке досудебного разрешения спора, ОАО «Оптима Банк» обратилось в вышестоящий административный орган - Департамент кадастра и регистрации прав на недвижимое имущество Государственной регистрационной службы при Правительстве Кыргызской Республики, который в своем ответе от 12 февраля 2018 года согласился с отказом местного регистрационного органа.

Поскольку Закон Кыргызской Республики «Об устойчивом развитии эколого-экономической системы «Иссык-Куль» не определяет понятие «иностранное

№ 03-Р

лицо», Межрайонный суд Иссык-Кульской области посчитал необходимым применить пункт 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики для разрешения спора.

По мнению судьи Тагаева М.М., в судебном заседании возникла неопределенность в вопросе о том - соответствуют ли частям 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики, подлежащие применению в вышеуказанном деле, подпункты «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики в той части, в какой она в буквальном толковании и по смыслу ограничивает право юридического лица, в частности, банковского учреждения, созданного, зарегистрированного и находящегося на территории Кыргызской Республики, однако имеющего признаки, описанные в подпунктах «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики на осуществление в качестве национального юридического лица (или юридического лица Кыргызской Республики) в полной мере своих прав, предусмотренных частями 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

Тагаев М.М. считает, что действующее правовое регулирование, заложенное в подпунктах «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики и определяющие признаки иностранного юридического лица затрагивают существо конституционного права юридических лиц Кыргызской Республики, в частности, банковских учреждений на собственность и других прав, связанных с реализацией этого права и, тем самым, несомненно, влияют на его основное содержание. Однако, в соответствии с пунктом 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией.

Основываясь на вышеизложенном, судья просит проверить на соответствие частям 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики, подлежащие применению в конкретном деле подпункты «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики в той части, в какой указанные нормы в буквальном толковании и по смыслу ограничивают право юридического лица Кыргызской Республики, в частности, банковского учреждения, созданного, зарегистрированного и находящегося на территории Кыргызской Республики, имеющего признаки, описанные в подпунктах «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики на осуществление в качестве национального юридического лица в полной мере своих конституционных прав, предусмотренных пунктами 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 сентября 2018 года запрос судьи Тагаева М.М. был принят к производству.

В соответствии с частью 3 статьи 32 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» субъект обращения стороной в данном деле не признавался и на судебное заседание не приглашался.

Представитель стороны-ответчика Матисаков А.Ж. в судебном заседании

№ 03-Р

отметил, что запрос судьи о проверке конституционности норм Земельного кодекса Кыргызской Республики инициирован на основании ответа Национального банка Кыргызской Республики, где указано, что банк, созданный на территории и в соответствии с законодательством Кыргызской Республики, не может быть «иностранным банком» и письма Министерства юстиции Кыргызской Республики, применивший при раскрытии «национальности» юридического лица только критерий инкорпорации.

По мнению Матисакова А.Ж., указанными государственными органами не были изучены критерии и признаки иностранного юридического лица и нормы законодательства Кыргызской Республики о предоставляемых им законных преимуществах и ограничениях. Так, ими не были учтены нормы Закона Кыргызской Республики «Об инвестициях в Кыргызской Республике», где юридические лица с участием иностранного лица имеют отличительный национальный режим (абзац 3 части 3 статьи 1).

Матисаков А.Ж. обращает внимание на такие категории правового положения юридических лиц как «личный статут» и «национальность». В сфере земельного законодательства большое значение отведено критериям «деятельности», «контроля» и критерию «коллизия коллизий», вытекающих из категории «национальности» юридического лица, так как земельные правоотношения имеют свою особенность как основного средства производства и жизнедеятельности человека и государства.

В этой связи, по мнению представителя стороны-ответчика, признаки иностранного юридического лица, установленные в Земельном кодексе Кыргызской Республики, определяющие принцип верховенства «национального режима», вытекают из части 6 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики. В силу данного режима, правовое положение иностранных юридических лиц уравнивается с юридическими лицами Кыргызской Республики за некоторыми изъятиями (особыми правилами), установленными законами. Более того, согласно положениям Земельного кодекса Кыргызской Республики, земельные участки являются не объектами, ограниченными в обороте, а объектами, в отношении оборота которых земельным законодательством в публичных интересах установлены особые правила.

С учетом вышеизложенного, представитель стороны-ответчика просит признать подпункты «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики не противоречащими частям 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Есеналиев М.К. считает, что подпункты «б», «в» и «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

По мнению Есеналиева М.К., в Земельном кодексе Кыргызской Республики четко прописаны признаки отнесения юридического лица к иностранным. Согласно части 6 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики пределы и порядок осуществления собственниками своих прав и гарантии их защиты определяются законом. В частности, пределы осуществления права собственности установлены частью 4 статьи 5 Земельного кодекса Кыргызской

№ 03-Р

Республики, в соответствии с которой земли сельскохозяйственного назначения, переданные в собственность иностранным банкам и специализированным финансово-кредитным учреждениям при обращении взыскания на земельный участок, подлежат отчуждению указанными субъектами в течение двух лет с момента возникновения права собственности в порядке, установленном законодательством о залоге. В этой связи он считает, что данный правовой спор может быть разрешен в рамках административного судопроизводства.

Второй представитель Правительства Кыргызской Республики Токтосунов Ж.Т. пояснил, что недвижимое имущество, которое является предметом судебного разбирательства, расположено в курортно-рекреационной зоне эколого-экономической системы Иссык-Куль и является объектом рекреации. Соответственно к правоотношениям, связанным с правами на объекты рекреации в указанной зоне, применяются нормы Закона Кыргызской Республики «Об устойчивом развитии эколого-экономической системы «Иссык-Куль». В соответствии со статьей 20 указанного Закона объекты рекреации могут находиться в собственности Кыргызской Республики, граждан и юридических лиц Кыргызской Республики, местных государственных администраций и органов местного самоуправления. Иностранцам предоставление и передача в собственность объектов рекреации, инфраструктуры туризма не допускаются.

В то же время, по мнению Токтосунова Ж.Т., закон не ограничивает право иностранных лиц, в том числе банков с иностранным участием, принимать в залог объекты рекреации, инфраструктуры и туризма. Пунктом 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О залоге» установлено, что участниками залоговых отношений являются граждане и юридические лица Кыргызской Республики, иностранные граждане и юридические лица (в том числе иностранные банки и специализированные финансово-кредитные учреждения), Кыргызская Республика, а также государства, обладающие правом собственности на предмет залога. То есть, законом права на объекты рекреации в залоговом обороте не запрещены и не ограничены.

Вместе с тем, как указывает Токтосунов Ж.Т., в настоящее время сложилась ситуация, при которой иностранные банки могут принимать в залог объекты рекреации, а принять заложенное имущество в собственность в счет обеспечения долга при неисполнении залогодателем своих обязательств, не могут, так как в силу ограничений, установленных Законом Кыргызской Республики «Об устойчивом развитии эколого-экономической системы «Иссык-Куль», регистрационный орган не может осуществить регистрацию права собственности на объект рекреации за иностранными юридическими лицами.

В данном случае, как полагает Токтосунов Ж.Т., необходимо рассмотреть вопрос не о конституционности пунктов «б», «в» и «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики, а вопрос наличия пробелов в законодательстве и приведения нормы Закона Кыргызской Республики «Об устойчивом развитии эколого-экономической системы «Иссык-Куль» в соответствие с нормами статьи 283 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, определяющими порядок регистрации права собственности

№ 03-Р

иностранным лицом на объект рекреации, который оказался в собственности банка на законных основаниях, но в силу закона не может ему принадлежать, с уточнением порядка и условиях его дальнейшего отчуждения.

Представитель Национального банка Кыргызской Республики Мулкубатова Н.Р. отметила, что коммерческие банки Кыргызской Республики осуществляют свою деятельность в соответствии с Законом Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» и нормативными правовыми актами Национального банка. Банк приобретает статус юридического лица со дня его государственной регистрации в соответствии с законодательством Кыргызской Республики и правомочен осуществлять банковскую деятельность на основании соответствующей лицензии, выдаваемой Национальным банком. В настоящее время в Кыргызской Республике действуют 25 банков, из которых 17 банков созданы с участием иностранного капитала и один банк является иностранным банком - филиал Национального банка Пакистана. Все банки созданы в соответствии с законодательством Кыргызской Республики, являются банками Кыргызской Республики и зарегистрированы в Министерстве юстиции Кыргызской Республики как юридические лица.

В соответствии со статьей 144 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» банк вправе приобретать, арендовать, передавать в аренду и отчуждать недвижимое имущество, в том числе землю, в соответствии с требованиями, установленными Национальным банком Кыргызской Республики. В частности, Положением «Об отдельных сделках/операциях коммерческих банков и микрофинансовых компаний Кыргызской Республики с недвижимым имуществом», утвержденным постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 29 августа 2012 года №36/2, установлены ограничения в удерживании банком Кыргызской Республики прочего недвижимого имущества, в том числе земельного участка.

Мулкубатова Н.Р. отметила, что все банки на территории республики созданы в соответствии с законодательством Кыргызской Республики, являются юридическими лицами Кыргызской Республики и вправе при совершении банковских операций и осуществлении сделок, связанных с банковской деятельностью, приобретать, арендовать, передавать в аренду и отчуждать недвижимое имущество, в том числе землю, в соответствии с законодательством Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты

№ 03-Р

Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются подпункты «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики следующего содержания:

«Статья 1. Понятия, применяемые в настоящем Кодексе

В настоящем Кодексе применяются следующие понятия:

11) иностранное юридическое лицо - юридическое лицо, которое обладает одним из нижеперечисленных признаков:

б) принадлежит полностью одному или более иностранным физическим или юридическим лицам;

в) контролируется или управляется одним, или более иностранными физическими или юридическими лицами посредством: письменного контракта, права реализовать большинство голосующих акций, права назначать большинство членов исполнительного или наблюдательного органа;

г) зарегистрировано в Кыргызской Республике и имеет не менее двадцати процентов уставного капитала, принадлежащих иностранным гражданам, лицам без гражданства или юридическим лицам, упомянутым в настоящем пункте;».

Земельный кодекс Кыргызской Республики от 2 июня 1999 года № 45 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» 16 июня 1999 года № 47-48, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В Кыргызской Республике признается разнообразие форм собственности и гарантируется равная правовая защита частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности (часть 1 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики).

Конституционный принцип признания и защиты равным образом разных форм собственности предполагает обязанность государства признавать все перечисленные в Конституции формы собственности, где его собственникам обеспечивается порядок реализации их права собственности на условиях принципа равенства.

Данный принцип служит правовой основой для появления различных субъектов хозяйственной деятельности, видов и типов экономических отношений, формирующих разные формы собственности, ограничивает государственную монополию и способствует развитию экономики.

Многообразие форм собственности относится к основам конституционного строя, является фундаментом экономической стабильности государства. При этом Конституция Кыргызской Республики не устанавливает какую-либо форму собственности основной или приоритетной, а признает и равным образом охраняет и защищает все формы собственности всех субъектов, расположенных в пределах ее границ.

К субъектам, расположенным на территории Кыргызской Республики, чья собственность подлежит такой же правовой охране и защите, относятся и иностранные граждане, и лица без гражданства, которые в силу части 1 статьи 19 Конституции Кыргызской Республики пользуются правами и исполняют обязанности наравне с гражданами Кыргызской Республики, кроме случаев,

№ 03-Р

установленных законом или международным договором, участницей которого является Кыргызская Республика.

Данное конституционное положение согласуется с нормами Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, к которому Кыргызская Республика присоединилась постановлением Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 12 января 1994 года N 1406-XII. Согласно указанному Международному пакту, страны - участники могут с надлежащим учетом прав человека и своего народного хозяйства определять, в какой мере они будут гарантировать признаваемые в настоящем Пакте экономические права лицам, не являющимся их гражданами.

Субъекты права собственности, в том числе иностранные физические и юридические лица, лица без гражданства, могут совершать на территории Кыргызской Республики в отношении принадлежащего им имущества любые действия, не запрещенные законом, и не противоречащие правам и охраняемым законом интересам других лиц, в том числе отчуждать свое имущество в собственность другим лицам, передавать им, оставаясь собственником, отдавать имущество в залог или обременять его другими способами в целях обеспечения своих обязательств перед третьими лицами в пределах, установленных законом и международными договорами.

3. Правовое регулирование порядка реализации прав собственников зависит и от объекта собственности, конституционно-правовой статус которого влияет на пределы осуществления права собственности. В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики земля и другие природные ресурсы являются основой жизни и деятельности народа Кыргызстана и находятся под особой правовой охраной и защитой государства (абзац первый части 5 статьи 12).

Земля, как особый объект права собственности, в отличие от большинства иных предметов материального мира, не созданных трудом человека, является невозобновляемым, ограниченным ресурсом, и поэтому требует рационального и эффективного использования, а также ее охраны как важнейшей части природы, естественной среды обитания человека, природного ресурса, используемого в качестве средства производства, основы осуществления экономической деятельности. Такое требование распространяется на всех участников общественных отношений, является базовым для законодательного регулирования в данной сфере и обуславливает право законодателя устанавливать особые правила, порядок и условия пользования землей, которые могут быть сопряжены с определенными ограничениями права собственности и иных корреспондирующих ему вещных прав.

Вместе с тем, правовое регулирование таких отношений определяется законодателем не произвольно, а в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики, согласно которой права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами только в той мере, в какой это необходимо в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц (часть 2 статьи 20).

4. Право собственности, являясь субъективным правом, не принадлежит к таким правам, которые не могут быть ограничены ни при каких условиях

№ 03-Р

(часть 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики). Поэтому государство обладает определенным усмотрением по регулированию имущественных отношений, в частности, введение мер по контролю за собственностью и иные меры по ограничению права собственности отдельных лиц, которые могут применяться только законом и для достижения целей, установленных частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Соответственно, ограничение права собственности на обладание земельными участками иностранными физическими и юридическими лицами, лицами без гражданства, а также объединениями с их участием в Кыргызской Республике является допустимым и может определяться законодателем.

В свою очередь, законодатель, реализуя свое конституционное правомочие, ввел ограничения для иностранных граждан и юридических лиц, лиц без гражданства в осуществлении права землепользования, тем самым установив изъятия из национального режима регулирования права частной собственности на землю (статья 5 Земельного кодекса Кыргызской Республики).

Указанное правовое регулирование для вышеуказанных лиц, имеет целью обеспечить суверенные права Кыргызской Республики на ее земельные ресурсы, так как земля выступает в качестве основы жизни и деятельности народа Кыргызстана, предотвращение угрозы нарушения территориальной целостности государства.

Именно в этой связи, понятие иностранного юридического лица, данное в Земельном кодексе Кыргызской Республики, является более широким и включает в себя не только юридическое лицо, созданное и зарегистрированное в соответствии с законодательством иностранного государства, но и юридическое лицо, зарегистрированное в Кыргызской Республике с иностранным участием. То есть – юридическое лицо, принадлежащее полностью одному или более иностранным физическим или юридическим лицам; контролируемое или управляемое одним или более иностранными физическими или юридическими лицами посредством: письменного контракта, права реализовать большинство голосующих акций, права назначать большинство членов исполнительного или наблюдательного органа; не менее двадцати процентов уставного капитала которого принадлежит иностранным гражданам и юридическим лицам, лицам без гражданства; созданное на основе межгосударственного договора или соглашения.

Правильное определение правовых понятий необходимо для того, чтобы исключить как необоснованное расширение, так и неоправданное сужение их содержания, что имеет важное значение для правоприменителя.

Вышеперечисленные признаки иностранного юридического лица основаны на критерии контроля, являющегося материально-правовым критерием определения национальности юридического лица, позволяющим определить, какому государству принадлежит и служит юридическое лицо, а также какому государству относятся владельцы, участники, управляющие лица конкретного юридического лица, учрежденного на территории Кыргызской Республики. Критерий контроля широко применяется в международной практике и имплементируется государствами в свои национальные правовые системы, чтобы эффективнее определять национальность юридических лиц и защищать

№ 03-Р

свои интересы ввиду особенности объекта собственности.

Установление в земельном законодательстве конкретного термина с определением его критериев, в частности иностранного юридического лица, не подразумевает его идентификацию применительно ко всем правоотношениям, а только в той отрасли, где этот термин будет использоваться, в данном случае, в земельных правоотношениях.

Соответственно, введение законодателем признаков иностранного юридического лица в земельное законодательство в дополнение к признаку инкорпорации, закрепленного в гражданском законодательстве, которое основано на личном законе юридического лица, обусловлено значимостью объекта правоотношений, где земля является основой жизни и деятельности народа Кыргызстана и находится под особой охраной государства.

Ограничения права собственности на земельные участки, вытекающие из понятия иностранного юридического лица, определенных оспариваемыми нормами, установлены в целях защиты национальной безопасности, так как направлены на предотвращение угрозы нарушения территориальной целостности государства и являются соразмерными.

Из буквального смысла оспариваемых норм их регулятивное воздействие направлено на все формы организаций, учреждаемых по законодательству Кыргызской Республики, в том числе на банковские организации, осуществляющих свою деятельность в соответствии с банковским законодательством Кыргызской Республики. В силу специфичности земельного законодательства, регулирующего правоотношения с земельными участками, банковские организации, даже если они учреждены и действуют по законодательству Кыргызской Республики, вступая в земельные правоотношения на территории Кыргызской Республики, подчиняются положениям земельного законодательства и рассматриваются как иностранные юридические лица, если их состав участников (акционеров), управляющих активами подпадает под действие оспариваемых норм.

Таким образом, оспариваемые нормы, определяющие признаки иностранного юридического лица, не нарушают гарантии защиты права собственности, предусмотренные частями 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

5. В соответствии с Законом Кыргызской Республики «О залоге» предметом залога может быть право собственности или иное вещное право на любое движимое или недвижимое имущество, вещи или права, которые могут быть отчуждены в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики (часть 1 статьи 4). При этом данный Закон не ограничивает право иностранных лиц, в том числе банков с иностранным участием, принимать в залог земельные участки, в том числе и объекты рекреации.

Однако законодательством не отрегулирован вопрос перехода в собственность предмета залога, являющегося объектом рекреации, если банк или иное финансово-кредитное учреждение подпадает в соответствии с Земельным кодексом Кыргызской Республики под понятие иностранного юридического лица. В силу ограничений, установленных Законом Кыргызской Республики «Об устойчивом развитии эколого-экономической системы

№ 03-Р

«Иссык-Куль», регистрационный орган не может осуществить регистрацию права собственности на объект рекреации за иностранным юридическим лицом - банком.

В этой связи, поставленный в запросе судьи Тагаева М.М. вопрос должен рассматриваться с точки зрения восполнения пробела в правовом регулировании оформления права временного обладания объектом рекреации финансово-кредитным учреждением, подпадающим под понятие иностранного юридического лица, до его отчуждения в сроки и порядке, установленные законодательством Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать подпункты «б», «в», «г» пункта 11 статьи 1 Земельного кодекса Кыргызской Республики не противоречащими частям 1, 4, 5 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

20 февраля
2019 года
город Бишкек

№ 04-Р

по делу о проверке конституционности нормативного положения части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров», выраженного словами «физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность» в связи с обращением Рябушкина Александра Анатольевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., с участием:

обращающейся стороны - Дюшеевой Жаныл Сыргаковны, Джумабекова Джылкыяйдара Сарыгуловича, представителей Рябушкина Александра Анатольевича по доверенности;

стороны-ответчика – Бектуровой Венеры Шаршеналиевны, Арзиева Мирбека Исамаматовича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Шадькановой Айзат Бактыбековны, представителя Государственной службы интеллектуальной собственности и инноваций при Правительстве Кыргызской Республики по доверенности, Сарымсакова Манаса Болотовича, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Рябушкина А.А.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики часть 2 статьи 3, часть 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров».

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмоновой Ч.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 13 августа 2018 года поступило ходатайство Рябушкина А.А. о проверке соответствия части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской

№ 04-Р

Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» части 2 статьи 16, частям 1, 2 и 3 статьи 20, части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства и приложенных к нему материалов, Рябушкиным А.А. 27 сентября 2016 года в Государственной службе интеллектуальной собственности и инноваций при Правительстве Кыргызской Республики был зарегистрирован товарный знак «Zanoza», удостоверенный свидетельством за №14051.

Однако индивидуальный предприниматель Джумалиев С.М. обратился в Межрайонный суд города Бишкек с административным иском к Государственной службе интеллектуальной собственности и инноваций при Правительстве Кыргызской Республики о признании недействительным решения Апелляционного совета при Государственной службе интеллектуальной собственности и инноваций при Правительстве Кыргызской Республики от 6 июня 2017 года и о признании недействительной регистрацию товарного знака «Zanoza» на имя Рябушкина А.А. от 27 сентября 2016 года.

Джумалиев С.М. в своём иске указал о неправомерности регистрации товарного знака «Zanoza» на имя Рябушкина А.А., поскольку на момент регистрации последний не являлся индивидуальным предпринимателем. В соответствии с частью 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» заявка на регистрацию товарного знака подаётся юридическим или физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность. Часть 2 статьи 3 указанного Закона также устанавливает, что товарный знак может быть зарегистрирован на имя юридического лица, а также физического лица, осуществляющего предпринимательскую деятельность.

Решением Межрайонного суда города Бишкек от 4 декабря 2017 года в удовлетворении вышеуказанного административного иска Джумалиева С.М. было отказано. Определением судебной коллегии по административным и экономическим делам Бишкекского городского суда от 14 марта 2018 года решение Межрайонного суда города Бишкек от 4 декабря 2017 года оставлено без изменения.

Постановлением Верховного суда Кыргызской Республики от 25 мая 2018 года вышеназванные акты судов первой и апелляционной инстанций были отменены, а дело направлено на новое рассмотрение в Межрайонный суд города Бишкек.

Субъект обращения полагает, что нормы Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров», со ссылкой на которые Джумалиев С.М. обжалует действия Государственной службы интеллектуальной собственности и инноваций при Правительстве Кыргызской Республики, противоречат положениям Конституции Кыргызской Республики, закрепляющим права и свободы человека и гражданина. Указанные нормы Закона направлены на ограничение прав физических лиц, не имеющих статус индивидуального предпринимателя, по их имущественному признаку и не соответствуют части 2 статьи 16, статье 20, так как в Кыргызской Республике не должны приниматься законы,

№ 04-Р

отменяющие или умаляющие права и свободы человека и части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, где закреплено право свободного владения, пользования и распоряжения своим имуществом, результатами своей деятельности.

По мнению заявителя, нормы международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, также устанавливают прямой запрет на требование от заявителей документов и доказательств, свидетельствующих о занятии предпринимательской деятельностью и приводит в обоснование своих доводов пункт (4) статьи 3 Сингапурского договора о законах по товарным знакам от 28 марта 2006 года, ратифицированного Законом Кыргызской Республики от 5 апреля 2008 года № 51, которым установлено, что ни одна договаривающаяся сторона не может требовать в отношении заявки выполнения условий, отличных от указанных в пунктах (1) и (3) и в статье 8. Как полагает заявитель, пункты (1) и (3) статьи 3, а также статья 8 Сингапурского договора не предъявляют требований к заявителю представить свидетельство о регистрации в качестве индивидуального предпринимателя.

Субъект обращения также отмечает, что Парижская конвенция по охране промышленной собственности и Договор о законах по товарным знакам (TLT) не содержат аналогичных требований.

С учетом вышеизложенного, субъект обращения просит признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 сентября 2018 года данное обращение было принято к производству.

В судебном заседании представитель обращающейся стороны Дюшеева Ж.С. уточнила свои требования и просила рассмотреть конституционность только нормативного положения части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров», выраженного словами «физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность» и удовлетворить ходатайство заявителя.

Другой представитель Рябушкина А.А. Джумабеков Дж.С. поддержал требования, изложенные в его ходатайстве, и просил их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бектурова В.Ш. считает доводы обращающей стороны несостоятельными, а требования не подлежащими удовлетворению.

В соответствии со статьей 6 Конституции Кыргызской Республики, вступившие в установленном законом порядке в силу международные договоры, участницей которых является Кыргызская Республика, а также общепризнанные принципы и нормы международного права являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики. При этом статьей 31 Закона Кыргызской Республики «О международных договорах Кыргызской Республики» установлено, что международные договоры Кыргызской Республики подлежат неукоснительному соблюдению Кыргызской Республикой в соответствии с нормами международного права и

№ 04-Р

нормативными правовыми актами Кыргызской Республики.

В этой связи, представитель стороны – ответчика со ссылкой на статью 3 Сингапурского договора о законах по товарным знакам отметила, что любая договаривающаяся сторона может требовать от заявителя, чтобы заявка содержала все или некоторые требования, установленные данной статьей, в том числе требование об указании названия государства, на территории которого заявитель имеет действительное и не фиктивное промышленное или торговое предприятие, при наличии такового.

Кроме того, Бектурова В.Ш. указала, что в соответствии со статьей 4 Парижской конвенции по охране промышленной собственности определено, что основанием для возникновения права приоритета признается всякая подача заявки, имеющая силу правильно оформленной национальной подачи заявки в соответствии с национальным законодательством каждой страны Союза или с двусторонними, или многосторонними соглашениями, заключенными между странами Союза.

Бектурова В.Ш. считает, что, исходя из правовой природы товарного знака, товарный знак применяется в предпринимательской деятельности для отличия товаров одного производителя от товаров других производителей. Поэтому обладателями товарного знака могут быть только субъекты предпринимательства.

Также она подчеркнула, что Сингапурский договор, на статьи которого ссылается субъект обращения, устанавливает только нормы, в соответствии с которыми государство не может требовать указания того, что заявитель осуществляет промышленную или торговую деятельность, а также представление соответствующих доказательств. Однако данный договор не устанавливает круг лиц, которые вправе стать обладателями товарных знаков.

С учетом изложенного, Бектурова В.Ш. считает, что оспариваемые нормы Закона «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» не противоречат положениям вышеуказанного Договора и Конституции Кыргызской Республики.

Другой представитель стороны-ответчика Арзиев М.И. поддержал доводы Бектуровой В.Ш.

Представитель Государственной службы интеллектуальной собственности и инноваций при Правительстве Кыргызской Республики (далее - Кыргызпатент) Шадьканова А.Б. пояснила, что статья 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» устанавливает исчерпывающие требования, предъявляемые к содержанию заявки и документам, которые должны быть приложены к ней. При этом проверка факта государственной регистрации заявителя в качестве индивидуального предпринимателя при экспертизе заявки на товарный знак на стадии его регистрации в Кыргызпатенте не осуществляется. Однако документы, подтверждающие статус заявителя при подаче заявки на регистрацию товарных знаков, могут быть представлены и приобщены к материалам заявки.

Также, Шадьканова А.Б. отметила, что Кыргызская Республика является участницей ряда международных договоров в области товарных знаков, включая

№ 04-Р

Сингапурский договор о законах по товарным знакам, Договор о законах по товарным знакам (TLT), к которой Кыргызская Республика присоединилась Законом от 23 апреля 2002 года № 75. В соответствии с вышеназванными международными договорами ни одна договаривающаяся сторона не может требовать предоставления в отношении заявки на протяжении всего периода ее рассмотрения любого свидетельства или выписки из торгового реестра.

Кроме того, представитель Кыргызпатента полагает, что в силу статьи 43 вышеназванного Закона если международным договором, участницей которого является Кыргызская Республика, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в законе, то применяются правила международного договора, так как они согласно статье 6 Конституции являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики.

Позиция представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики Сарымсакова М.Б. аналогична с позицией представителя Кыргызпатента.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является нормативное положение части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров», выраженное словами «физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность».

«Статья 3. Правовая охрана товарного знака. Исключительное право на товарный знак

Товарный знак может быть зарегистрирован на имя юридического лица, а также физического лица, осуществляющего предпринимательскую деятельность.

Статья 6. Заявка на регистрацию товарного знака

Заявка на регистрацию товарного знака подается юридическим или физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность, в Кыргызпатент.»

Закон Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 28 января 1998 года № 8-9, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики каждый имеет право на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами

№ 04-Р

своей деятельности (часть 1 статьи 42).

Это означает, что собственник вправе по своему усмотрению совершать в отношении принадлежащего ему имущества любые действия, если они не противоречат закону и не нарушают права и законные интересы других лиц. Эти условия распространяются и на интеллектуальную собственность, которая, как результат мыслительной деятельности человека, является объектом гражданских правоотношений и в соответствии с частью 3 статьи 49 Конституции Кыргызской Республики охраняется законом.

Приведенные конституционные положения составляют основу политики государства в области охраны интеллектуальной собственности, правовое регулирование которой, в том числе в связи с использованием результатов интеллектуальной деятельности и средств индивидуализации, включая товарные знаки и знаки обслуживания, находится в его ведении.

Государственное регулирование общественных отношений в сфере интеллектуальной собственности должно быть направлено на эффективную защиту субъективных прав на интеллектуальные продукты, а также результативное использование интеллектуальных продуктов в практической деятельности.

Осуществляя соответствующее правовое регулирование, законодатель должен учитывать требования соответствующих международных договоров по торговым знакам, участницей которых является Кыргызская Республика, в частности, Парижской Конвенции по охране промышленной собственности, заключенной в 1883 году, пересмотренной в 1967 году и дополненной в 1979 году, Договора о законах по товарным знакам (ТЛТ), Сингапурского договора о законах по товарным знакам, Соглашения по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС) (приложение 1С к Соглашению о создании Всемирной торговой организации).

3. В соответствии с Гражданским кодексом Кыргызской Республики товарные знаки относятся к объектам гражданских прав и наряду с иными предусматриваемыми гражданским законодательством средствами индивидуализации они приравниваются к результатам интеллектуальной деятельности и признаются объектами интеллектуальной собственности, которым предоставляется правовая охрана при условии их государственной регистрации (статьи 22, 1037, 1038, 1108).

Правовые, экономические и организационные отношения, возникающие в связи с регистрацией, правовой охраной и использованием товарных знаков, знаков обслуживания и наименований мест происхождения товаров в Кыргызской Республике определены Гражданским кодексом Кыргызской Республики и Законом Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров».

Статьей 2 данного Закона установлено, что товарный знак и знак обслуживания - это обозначения, способные отличать соответственно товары и услуги одних юридических или физических лиц от однородных товаров или услуг других юридических или физических лиц.

Из вышеуказанного определения следует, что товарные знаки и знаки обслуживания выступают как средства индивидуализации товаров, работ,

№ 04-Р

услуг. Правовая природа и сущность средств индивидуализации заключаются в том, что эти условные обозначения служат для обособления производимой субъектами предпринимательской деятельности продукции. Товарный знак, как средство индивидуализации товаров (работ, услуг), содержит определенную информацию, которая позволяет покупателю отождествлять товар (работу, услугу) с конкретным производителем и формирует соответствующее представление о качестве товара (работы, услуги). Кроме того, сведения, относящиеся к регистрации товарного знака и внесенные в Реестр, публикуются Кыргызпатентом в официальном бюллетене в течение одного месяца с даты регистрации товарного знака в Реестре или с даты внесения в Реестр изменений регистрации товарного знака (статья 13 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров»). Это позволяет владельцам конкурирующих товарных знаков, иных средств индивидуализации, а также другим заинтересованным лицам получать доступ к информации о них, и отличать свои товары и услуги от аналогичных товаров и услуг.

Таким образом, государством создаются условия для каждого в осуществлении конституционного права на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности, в том числе и интеллектуальной собственностью.

4. В соответствии со статьей 32 Гражданского кодекса Кыргызской Республики средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров, работ и услуг отнесены к объектам интеллектуальной собственности наряду с результатами интеллектуальной деятельности. Так, в соответствии со статьей 1037 Гражданского кодекса Кыргызской Республики объекты интеллектуальной собственности подразделяются на результаты интеллектуальной деятельности; средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров, работ и услуг; другие результаты интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров, работ и услуг в случаях, предусмотренных данным Кодексом или иными законами.

В этой связи, поскольку законодательство в сфере прав на интеллектуальную собственность не конкретизирует круг субъектов права на вышеперечисленные объекты интеллектуальной собственности, следует различать круг субъектов, обладающих правом на объекты результатов интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации участников гражданского оборота.

В соответствии с подпунктом 1 статьи 1037 Гражданского кодекса Кыргызской Республики результатами интеллектуальной деятельности выступают такие объекты, как произведения науки, литературы и искусства, исполнения, фонограммы и передачи организации вещания, программы для электронных вычислительных машин и базы данных, топологии интегральных микросхем, изобретения, полезные модели, промышленные образцы, селекционные достижения, нераскрытая информация (коммерческая тайна), в том числе секреты производства (ноу-хау).

Исходя из этого следует, что результатом интеллектуальной деятельности является выраженный в объективной форме ее продукт, именуемый в зависимости от его характера произведением науки, литературы, искусства,

№ 04-Р

изобретением или промышленным образцом как результат творческого мышления. Тогда как средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров, работ и услуг, согласно подпункту 2 этой же статьи, включают: фирменные наименования, товарные знаки (знаки обслуживания), наименования мест происхождения товаров.

В этой связи, учитывая, что сущность индивидуализации заключается в выделении субъекта (объекта) из всеобщей массы путем выявления у него определенных, присущих только ему признаков, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики приходит к выводу о том, что объекты гражданских прав, к которым относятся средства индивидуализации, имеют общую особенность их применения, выраженное в ограничении коммерческим оборотом.

Обязательность использования товарного знака вытекает также из требований статьи 1110 Гражданского кодекса Кыргызской Республики.

О возможности установления в национальном законодательстве такого требования говорится в части С (1) статьи 5 Парижской конвенции: «Если в стране использование зарегистрированного товарного знака является обязательным, [то] регистрация может быть аннулирована», в пункте 1 статьи 19 Соглашения по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС) (приложение 1С к Соглашению о создании Всемирной торговой организации): «Если использование [товарного знака] является требованием для сохранения в силе регистрации, то регистрация может быть аннулирована».

Из приведенных выше текстов международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, следует, что национальное законодательство вправе установить правило, согласно которому в случае, если охраняемый товарный знак не используется в течение определенного времени, то его правовая охрана может быть прекращена.

Таким образом, статья 1110 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, предусматривающая возможность прекращения регистрации товарного знака досрочно в связи с неиспользованием товарного знака непрерывно в течение любых трех лет подряд после его регистрации на основании решения суда, еще раз подтверждает изначальный замысел законодателя, направленный на уточнение сферы использования товарного знака.

Прежде всего, оспариваемое нормативное положение: «физическое лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность» не содержит в себе какое-либо запрещающее или разрешающее императивное указание, а носит уточняющий характер. Конкретизация норм права является необходимой стороной правотворческой деятельности и представляет собой объективно обусловленную, направленную на повышение точности и определенности правового регулирования, закономерную деятельность нормотворческого органа по переводу абстрактного содержания юридических норм на более конкретный и адресный уровень.

Оспариваемое нормативное положение, конкретизируя сферу деятельности правообладателя, указывает на неразрывную связь товарного знака с предпринимательской деятельностью с целью обеспечения его целевого использования и исключения различного рода злоупотреблений в сфере

№ 04-Р

гражданского оборота и не может рассматриваться как ограничение прав и свобод граждан, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

5. Частью 3 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики установлено, что вступившие в установленном законом порядке в силу международные договоры, участницей которых является Кыргызская Республика, а также общепризнанные принципы и нормы международного права являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики.

Приведенное конституционное положение обуславливает для законодателя необходимость согласования правовой охраны товарных знаков с нормами международных договоров в этой области, ратифицированных в установленном порядке Кыргызской Республикой. Тем самым, государство гарантирует права и свободы граждан, как закрепленных в Конституции и законах Кыргызской Республики, так и вытекающих из международных обязательств государства.

Согласно пункту 4 статьи 3 Сингапурского договора о законах по товарным знакам, ратифицированного Законом Кыргызской Республики от 5 апреля 2008 года № 51, ни одна договаривающаяся сторона не может требовать в отношении заявки выполнения условий, отличных от указанных в пунктах (1) и (3) и в статье 8. В частности, в отношении заявки на протяжении всего периода ее рассмотрения не может быть потребовано выполнение таких условий как представление любого свидетельства или выписки из торгового реестра; указание того, что заявитель осуществляет промышленную или торговую деятельность, а также представление соответствующих доказательств, указание того, что заявитель осуществляет деятельность, соответствующую товарам и/или услугам, перечисленным в заявке, а также представление надлежащих доказательств.

В реализацию указанного международного договора в части 9 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» определен исчерпывающий перечень документов, прилагаемых к заявке на регистрацию товарного знака, в который не входит какой-либо документ, подтверждающий осуществление заявителем предпринимательской деятельности.

Это означает, что уполномоченный регистрационный орган не проверяет, осуществляет ли заявитель предпринимательскую деятельность и именно тот вид, который необходим для использования подлежащего регистрации товарного знака. Вместе с тем, наличие конкретизирующего нормативного положения в оспариваемой норме означает, что все риски, связанные с возможной отменой судом регистрации товарного знака, лежат на физическом лице, зарегистрировавшем товарный знак, но не занимающимся соответствующей предпринимательской деятельностью.

Таким образом, оспариваемое нормативное положение Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» основано на нормах Конституции и международных договоров в области права интеллектуальной собственности, участницей которых является Кыргызская Республика, направлено на системное и комплексное регулирование общественных отношений, возникающих в связи с регистрацией, правовой охраной и использованием товарных знаков и знаков

№ 04-Р

обслуживания и не противоречит им.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать нормативное положение части 2 статьи 3, части 1 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров», выраженное словами «физическим лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность», не противоречащим части 2 статьи 16, частям 1, 2 и 3 статьи 20, части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

6 марта
2019 года
город Бишкек

№ 05-Р

по делу о проверке конституционности абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», абзаца девятого пункта 22, подпункта 6¹ пункта 186, абзаца пятого пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года №185, абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в связи с обращением Куланбек уулу Айбека

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э. Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

обращающейся стороны – Султаналиева Марата Бакаевича, представителя Куланбек уулу Айбека по доверенности;

стороны-ответчика – Молдошева Эрнеста Замировича, Бердимуратова Чынгызбека Муртазакуловича, Болджуровой Светы Садыковны, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности; Есеналиева Максатбека Кульчороевича, Абдураимовой Асель Бекназаровны, Быкын уулу Рысбека, представителей Правительства Кыргызской Республики по доверенности,

иных лиц – Букамбаевой Айсулуу Жаныбековны, Мурзалиевой Жыргал Нуржановны, представителей Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» (далее- Закон), абзаца девятого пункта 22, подпункта 6¹ пункта 186, абзаца пятого пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской

№ 05-Р

Республики от 25 апреля 2011 года №185 (далее – Положение), абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики (далее – Дисциплинарный устав).

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Куланбек уулу Айбека.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики абзац двенадцатый части 1 статьи 31 Закона, абзац девятый пункта 22, подпункт 6¹ пункта 186, абзац пятый пункта 187 Положения, абзац третий пункта 91 Дисциплинарного устава.

Заслушав информацию судьи - докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 26 сентября 2018 года поступило ходатайство Куланбек уулу А. о признании абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона противоречащим части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики; абзаца девятого пункта 22, подпункта 6¹ пункта 186, абзаца пятого пункта 187 Положения противоречащими части 3 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 20, части 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики; абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава противоречащим частям 2, 3 статьи 16, абзацу первому части 2, части 3, пункту 8 части 5 статьи 20, абзацу первому части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленных материалов, 27 января 2017 года приказом Государственного комитета национальной безопасности (далее -ГКНБ) Куланбек уулу А. был уволен из вышеуказанного органа по подпункту 6¹ пункта 186 Положения на основании заключения от 11 января 2017 года, составленного по итогам проведенного служебного расследования. Указанная норма была применена в соответствии с абзацем пятым пункта 187 этого же Положения, согласно которому досрочное увольнение может производиться по основаниям, предусмотренным подпунктами 4-10 пункта 186 Положения.

По мнению субъекта обращения, сотрудники органов национальной безопасности, являясь военнослужащими, проходят военную службу на основании общевоинских уставов Вооруженных Сил, других нормативных правовых актов Кыргызской Республики и положений о прохождении воинской службы. В соответствие с Законом «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» прохождение военной службы включает в себя увольнение с воинской службы. Однако оспариваемая норма статьи 31 указанного Закона, предусматривающая среди прочих оснований, иные основания увольнения военнослужащих, является дискреционной нормой, которая в данном контексте не отвечает критериям ясности, определенности и дает право широкого усмотрения по увольнению военнослужащих соответствующему государственному органу. Оспариваемая

№ 05-Р

норма Закона, по мнению субъекта обращения, противоречит части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Как полагает заявитель, военнослужащие, проходящие службу по контракту, реализуют свое право на труд и свободу труда и никто не вправе необоснованно подвергать умалению их права, гарантированные Конституцией Кыргызской Республики. Государство, устанавливая соответствующие требования к военнослужащим и ответственность за невыполнение этих требований, должно соблюдать принцип справедливости, законности, равенства и соразмерности для защиты военнослужащих от произвольного и необоснованного увольнения. Оспариваемая норма Закона также лишает военнослужащего, уволенного по такому основанию, от ряда важных социальных гарантий, предоставление которых обусловлено военной службой, и ставит его в неравное положение с другими лицами, уволенными по другим основаниям.

По мнению Куланбек уулу Айбека, подпункт 6¹ пункта 186 и абзац пятый пункта 187 Положения, предусматривающие основание увольнения с военной службы в запас в связи с утратой доверия и досрочное увольнение с военной службы, основаны на оспариваемой норме Закона. Оспариваемые им нормы Положения противоречат части 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой основания и порядок освобождения граждан от несения воинской службы устанавливаются законом. Данное конституционное положение распространяется на всех военнослужащих, несущих военную службу, как по призыву, так и по контракту, поскольку они выполняют одни и те же функции по обеспечению обороны и безопасности государства, установленные Конституцией Кыргызской Республики, и соответственно имеют одинаковый правовой статус. В этой связи, оспариваемые нормы Положения, предусматривающие дополнительные основания для увольнения военнослужащих, не предусмотренные статьей 31 Закона, противоречат части 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики.

Оспариваемые нормы Положения, по мнению заявителя, также противоречат части 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, которой установлено, что государство, его органы и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

Заявитель считает, что предусмотренное в подпункте 6¹ пункта 186 Положения основание увольнения военнослужащего в связи с утратой доверия является ограничением права прохождения гражданином военной службы, что также противоречит части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, которой установлен запрет на принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина. Кроме того, аналогичные ограничительные нормы содержатся в абзаце пятом пункта 187 Положения, содержащий отсылку на подпункты 4-10 пункта 186 Положения в качестве оснований для досрочного увольнения военнослужащего, а также в пункте 22 Положения, согласно которому на военную службу по контракту в органы национальной безопасности не могут быть приняты граждане, ранее уволенные с военной службы по основаниям, предусмотренным подпунктами 5 - 9¹ пункта 186 Положения и пунктом 106 Дисциплинарного Устава.

Субъект обращения также просит признать неконституционным абзац

№ 05-Р

третий пункта 91 Дисциплинарного Устава, которым предусмотрено, что военнослужащий, считающий себя невиновным, имеет право в течение 10 суток с момента наложения дисциплинарного взыскания подать жалобу. Данная норма, по мнению заявителя, ограничивает права уволенных военнослужащих в сроках обжалования увольнения, не давая им достаточного времени для защиты их конституционных прав.

Как следует из ходатайства, заявитель после его увольнения 30 января 2017 года обратился в ГКНБ с заявлением о предоставлении ему копий приказа об увольнении и других документов, чтобы обратиться в суд. Однако 6 февраля 2017 года он получил отказ в выдаче ему документов. Кроме того, заявитель получил письменное уведомление ГКНБ о его увольнении и требование явиться для ознакомления с приказом лишь 7 февраля 2017 года. В связи с чем, ему не представилось возможным подать жалобу на приказ председателя ГКНБ о его увольнении в предусмотренный Уставом десятисуточный срок. Соответственно, исковое заявление Куланбек уулу А. было оставлено судами без рассмотрения в связи с истечением десятисуточного срока на обжалование приказа, предусмотренного в оспариваемой норме Дисциплинарного устава.

Срок обжалования дисциплинарного взыскания, установленный абзацем третьим пункта 91 Дисциплинарного устава, значительно меньше срока обжалования действий работодателя, предусмотренного статьей 414 Трудового кодекса Кыргызской Республики, в случае нарушения им трудовых прав работников. В связи с этим, заявитель считает, что военнослужащие, в отношении которых применено дисциплинарное взыскание в виде увольнения, должны иметь те же права, что и другие граждане Кыргызской Республики по срокам обжалования приказа об увольнении в судебном порядке. Оспариваемая норма, по мнению заявителя, не обеспечивает равные возможности для военнослужащих и противоречит частям 2 и 3 статьи 16, абзацу первому части 2, части 3, пункту 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Основываясь на вышеизложенном, субъект обращения просит признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 ноября 2018 года обращение Куланбек уулу А. было принято к производству.

В судебном заседании представитель обращающейся стороны поддержал требования своего доверителя и просил их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Молдошев Э.З. считает доводы субъекта обращения несостоятельными, а требования не подлежащими удовлетворению.

В соответствии с частью 1 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики защита Отечества - священный долг и обязанность граждан. Данная норма нашла свое отражение в Законе Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», которым предусматривается порядок прохождения военной службы по призыву и контракту, требования к военнослужащим при назначении на должности. Законом Кыргызской Республики «Об обороне и Вооруженных Силах Кыргызской Республики» предусмотрены

№ 05-Р

принципы строительства Вооруженных Сил, среди которых отмечен принцип централизации военного руководства и единоначалия на правовой основе. По Закону Кыргызской Республики «О статусе военнослужащих», военнослужащие пользуются правами и свободами граждан Кыргызской Республики с ограничениями, обусловленными условиями военной службы. При этом ограничения общегражданских прав, а также предоставление военнослужащим дополнительных прав и возложение на них дополнительных обязанностей, обусловленных условиями военной службы, определяются законом, общевоинскими уставами и другими актами законодательства Кыргызской Республики. Уставом внутренней службы Вооруженных Сил Кыргызской Республики, принятого Законом от 7 августа 1998 года отмечено, что исходя из особого характера военной службы определяется ее приоритет перед другими видами государственной службы и иной деятельностью граждан Кыргызской Республики; военнослужащие пользуются установленными для граждан Кыргызской Республики правами и свободами с ограничениями, определяемыми условиями военной службы, и с учетом действующего законодательства; в соответствии с нормативными правовыми актами Кыргызской Республики содержание и объем прав, обязанностей и ответственности военнослужащих зависят от того, находятся ли они при исполнении обязанностей военной службы или нет. Закон Кыргызской Республики «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики» демонстрирует идентичность в регулировании вопроса об источниках военного законодательства и устанавливает правовую основу деятельности органов национальной безопасности, которую составляют Конституция Кыргызской Республики, Закон Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» и иные нормативные правовые акты, а также вступившие в установленном законом порядке в силу международные договоры, участницей которых является Кыргызская Республика. Согласно данному Закону сотрудники органов национальной безопасности, являющиеся военнослужащими, проходят военную службу на основании общевоинских уставов Вооруженных Сил, других нормативных правовых актов Кыргызской Республики и положений о прохождении воинской службы.

Как показывает выше приведенное военное законодательство, оспариваемый заявителем абзац двенадцатый части 1 статьи 31 Закона увольнение военнослужащих в соответствии с положениями порядка прохождения военной службы по иным основаниям, не противоречит Конституции Кыргызской Республики, так как указанный Закон в рассматриваемой части содержит отсылочную норму на иные нормативные правовые акты. Более того, право на труд не входит в установленный Конституцией Кыргызской Республики перечень гарантий и прав, не подлежащих никаким ограничениям (части 4, 5 статьи 20).

По мнению представителя стороны – ответчика, увольнение с военной службы сотрудников органов национальной безопасности по иным основаниям продиктовано отмеченным выше принципом единоначалия и спецификой их деятельности. Поэтому военнослужащие ограничены в ряде конституционных

№ 05-Р

прав, как, например, запрет на членство в политических партиях, профессиональных союзах; при необходимости военнослужащий по приказу командира (начальника) обязан приступить к исполнению обязанностей военной службы в любое время. В то же время, согласно Закону Кыргызской Республики «О статусе военнослужащих» в связи с особым характером обязанностей, возложенных на военнослужащих, им предоставляются социальные гарантии и компенсации, не предусмотренные для других видов государственной службы.

Также представитель стороны ответчика отметил, что заявление обращающей стороны о нарушении права на судебную защиту является несостоятельным, так как главой 5 Дисциплинарного устава регламентировано право обращения военнослужащего, в том числе в суд, где помимо прочего еще и введен запрет препятствовать подаче жалобы военнослужащими и подвергать их за это наказанию, преследованию либо ущемлению по службе.

Другие представители стороны-ответчика от Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Бердымуратов Ч.М. и Болджурова С.С. поддержали доводы Молдошева Э.З.

Представитель стороны – ответчика от Правительства Кыргызской Республики Есеналиев М.К. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что правовой основой для принятия Положения является статья 28 Закона «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», которая определяет, что порядок прохождения военной службы по призыву и контракту, требования к военнослужащим при назначении на должности, а также их перемещение устанавливаются положениями о порядке прохождения военной службы. Согласно статье 17 Закона «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики» сотрудники органов национальной безопасности, являющиеся военнослужащими, проходят военную службу на основании общевоинских уставов Вооруженных Сил, других нормативных правовых актов Кыргызской Республики и положений о прохождении воинской службы. Соответственно, Закон «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» предусматривает, в том числе основания увольнения военнослужащих, к числу которых относятся иные основания, которые производятся в соответствии с положениями о порядке прохождения военной службы.

По оспариваемым нормам Положения Есеналиев М.К. считает, что Конституцией Кыргызской Республики допускается ограничение прав и свобод человека и гражданина, предусмотренных Конституцией и законами. Так, статьей 1 Закона «О статусе военнослужащих» военнослужащие пользуются правами и свободами граждан Кыргызской Республики с ограничениями, обусловленными условиями военной службы.

По оспариваемой норме Дисциплинарного устава, он считает, что срок в 10 суток для подачи жалобы является достаточным временем для обжалования наложенного дисциплинарного взыскания и поэтому не нарушает конституционные права граждан.

Второй представитель стороны-ответчика от Правительства Кыргызской Ре-

№ 05-Р

спублики Абдураимова А.Б. считает заявленные требования необоснованными по следующим причинам.

Военная служба — это особый вид государственной службы, прохождение которой военнослужащими регламентируется отдельными нормативными правовыми актами, такими как Закон Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», Положением о порядке прохождения военной службы по контракту офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, законами «О Дисциплинарном уставе Вооруженных Сил Кыргызской Республики», «О статусе военнослужащих», «Об органах национальной безопасности», Уставом внутренней службы Вооруженных Сил Кыргызской Республики и другими актами.

Оспариваемая норма Закона, предусматривающая увольнение со службы по иным основаниям, была включена в целях упорядочивания и разработки иных нормативных правовых актов в соответствии с данным законом. Эта норма не предусматривает увольнение военнослужащих по усмотрению руководства по надуманным причинам, а лишь дополняет ряд других вышеперечисленных оснований. В практике данное основание не применяется как отдельное основание для увольнения военнослужащего.

По второму пункту ходатайства заявителя о неконституционности норм Положения об увольнении в запас военнослужащих в связи с утратой доверия, Абдураимова А.Б. считает, что такие основания были введены в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики, а также с учетом действующего законодательства о военной службе.

По третьему вопросу ходатайства о неконституционности абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава, устанавливающего срок для обжалования дисциплинарного взыскания, представитель Правительства Кыргызской Республики также считает его непротиворечащим Конституции Кыргызской Республики.

Третий представитель стороны - ответчика от Правительства Кыргызской Республики Быкын уулу Р. считает необоснованными доводы заявителя, в связи с отсутствием какой-либо правовой и смысловой взаимосвязи между регулированием таких правоотношений, как право на свободу труда и основаниями для увольнения с военной службы.

Общезвестно, что законы регулируют наиболее важные общественные отношения в соответствующей сфере, а на их основе и во исполнение которых принимаются подзаконные акты, которые, как правило, призваны детализировать вопросы государственного управления, в том числе, связанные с прохождением военной службы. Так, Правительство Кыргызской Республики в соответствии с пунктом 4 части 1 статьи 10 конституционного Закона «О Правительстве Кыргызской Республики», после принятия соответствующего закона, в целях реализации его положений и в отсутствие специального указания на то в законе, может издавать подзаконный нормативный правовой акт. В этих случаях применяются различные формы конкретизации требований

№ 05-Р

соответствующего закона в подзаконных нормативных правовых актах.

Оспариваемые нормы Положения были внесены как дополнение для реализации Комплекса мер по реформе системы правоохранительных органов Кыргызской Республики, утвержденного Указом Президента от 18 июля 2016 года №161, в соответствии с которым было предусмотрено внесение правовых мер в отношении сотрудника правоохранительного органа в связи с утратой ему доверия. Особую актуальность это имеет для органов национальной безопасности, сотрудники которых с учетом специфики деятельности постоянно являются объектами повышенного интереса иностранных спецслужб, террористических и экстремистских организаций, организованной преступности и международного наркобизнеса, коррупционных и других деструктивных элементов для получения доступа к государственным секретам.

Вместе с этим, Быкин уулу Р. отметил, что оспариваемые нормы не являются императивными, так как речь идет только о возможности увольнения сотрудников органов национальной безопасности по таким основаниям, и в каждом конкретном случае проводится служебное расследование, по итогам которого, при наличии достаточных оснований, может быть принято решение об увольнении.

Определенные ограничения для военнослужащих уже предусмотрены в Конституции Кыргызской Республики, в законах Кыргызской Республики «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики» (статьи 17, 18), «О статусе военнослужащих» (статьи 7, 24), «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике» (статья 7) и в других законах. Они направлены на повышение ответственности и дисциплины военнослужащих органов национальной безопасности, профилактику коррупционных и иных правонарушений, конкретизируют и дополняют друг друга для возможного увольнения сотрудников за нарушения этих ограничений и запретов, предусмотренных законодательством.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Мурзалиева Ж.Н. пояснила, что оспариваемая норма Закона об увольнении военнослужащих по иным основаниям не противоречит части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики о праве на свободу труда и не ограничивает право на труд.

По второму пункту требований Куланбек уулу Айбека о неконституционности оспариваемых норм Положения она отметила, что часть 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики регламентирует основания освобождения от несения воинской службы и замены ее альтернативной (вневоинской) службой в отношении граждан в целом, в том числе и на лиц, не имеющих еще статус военнослужащих. Основания освобождения граждан от несения воинской службы и замены ее альтернативной (вневоинской) службой предусмотрены статьями 34, 35 Закона «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, военной и альтернативной службах». Следовательно, данная конституционная норма не имеет отношения к порядку увольнения военнослужащих с военной службы.

Правительство Кыргызской Республики согласно вышеуказанному Закону вправе определять порядок прохождения военной службы, в том числе

№ 05-Р

основания увольнения с военной службы. Данные ограничения предусмотрены также в других законодательных актах, Законе Кыргызской Республики «О государственной гражданской и муниципальной службе» (статьи 22, 47), Законе Кыргызской Республики «О статусе военнослужащих» (статьи 7, 24), Законе Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» (статьи 24, 31), Законе Кыргызской Республики «О защите государственных секретов Кыргызской Республики (статья 28), Законе Кыргызской Республики «О противодействии терроризму» (статья 44), Законе Кыргызской Республики «О противодействии экстремистской деятельности» (статьи 14, 15).

По третьему пункту требований заявителя Мурзалиева Ж.Н. считает, что оспариваемая норма Дисциплинарного устава не является дискриминационной, никак не ограничивает право заявителя на судебную защиту и равенство перед законом и судом.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются:

- абзац двенадцатый части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» следующего содержания:

«Статья 31. Увольнение с военной службы

1. Увольнение военнослужащих производится в соответствии с положениями о порядке прохождения военной службы по следующим основаниям:

по иным основаниям.»;

- абзац девятый пункта 22, подпункт 6¹ пункта 186, абзац пятый пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года №185, следующего содержания:

«22. На военную службу по контракту в органы национальной безопасности не могут быть приняты граждане, ранее уволенные с военной службы по основаниям, предусмотренным подпунктами 5 – 9-1 пункта 186 настоящего Положения и пунктом 106 Дисциплинарного Устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики.

186. 6¹) Военнослужащие, проходящие военную службу по контракту в органах национальной безопасности, с учетом особенностей деятельности могут быть уволены в связи с утратой доверия по решению руководителя государственного органа на основании заключения служебного расследования, свиде-

№ 05-Р

тельствующего о:

- совершении виновных действий военнослужащим, непосредственно обслуживающим денежные и товарные ценности;
- занятии любыми видами предпринимательской деятельности или деятельности в органах управления коммерческих организаций, за исключением случаев, установленных законом или вызванных оперативной необходимостью;
- использовании своего служебного положения для пропаганды того или иного отношения к религии;
- создании, членстве, участии или содействии в любой форме политическим партиям, некоммерческим и религиозным организациям, должностным лицам государственных и муниципальных органов власти, преследующим политические цели, кроме случаев, вызванных оперативной необходимостью;
- членстве в профсоюзах, организации или участии в забастовках, митингах, манифестациях, а также в других действиях, препятствующих функционированию государственных органов или органов местного самоуправления;
- работе по совместительству на предприятиях, в учреждениях и организациях, за исключением случаев, вызванных оперативной необходимостью, либо в персональном порядке с письменного разрешения командира воинской части (начальника учреждения, организации), работе, связанной с научной, педагогической, изобретательской, экспертной деятельностью;
- передаче документов с грифом ограничения доступа «для служебного пользования» любым юридическим и физическим лицам без письменного разрешения руководителя органа;
- разглашении охраняемой законом тайны (государственной, военной, служебной и иной), ставшей известной военнослужащему в связи с исполнением им возложенных обязанностей;
- сокрытия наличия гражданства иного государства или предоставление заведомо ложной информации о наличии гражданства Кыргызской Республики;
- непредставлении декларации о доходах, имуществе и обязательствах либо представлении заведомо недостоверных или неполных данных в декларации о доходах, имуществе и обязательствах государственного служащего, а также его близких родственников;
- представлении военнослужащим подложных документов или заведомо ложных сведений при поступлении на военную службу;
- несоблюдении ими требований и ограничений, установленных законодательством Кыргызской Республики в сфере противодействия коррупции;
- использовании ими своих полномочий при решении вопросов, затрагивающих их личные интересы, интересы их близких родственников, а также лиц, состоящих на их иждивении либо совместно проживающих, либо имеющих общее хозяйство, или лиц, с которыми они поддерживают интимные отношения или отношения, основанные на имущественных обязательствах:
 - а) в деятельности некоммерческой или религиозной организации, политической партии или организаций, имеющих политические цели, в организации забастовок и других незаконных массовых мероприятий или участии в их проведении;
 - б) в террористической, экстремистской и незаконной религиозной

№ 05-Р

деятельности;

187. Кроме того, досрочное увольнение производится по основаниям, предусмотренным подпунктами 4-10 пункта 186 настоящего Положения.»;

- абзац третий пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики следующего содержания:

«91. Военнослужащий, считающий себя невиновным, имеет право в течение 10 суток с момента наложения дисциплинарного взыскания подать жалобу.».

Закон Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» от 9 февраля 2009 года № 43 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 13 февраля 2009 года № 11, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

Положение о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденное постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года №185, было принято в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликовано в газете «Эркин Тоо» (приложение «Нормативные акты Правительства Кыргызской Республики») от 31 мая 2011 года N 9-10 (390-391), внесено в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

Дисциплинарный устав Вооруженных Сил Кыргызской Республики принят Законом Кыргызской Республики от 7 августа 1998 года №116 в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 16 сентября 1998 года, № 133-140, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики гарантирует каждому право на свободу труда, распоряжаться своими способностями к труду, на выбор профессии и рода занятий, охрану и условия труда, отвечающие требованиям безопасности и гигиены, а также право на получение оплаты труда, не ниже установленного законом прожиточного минимума (часть 3 статьи 42).

Из правового содержания вышеуказанной конституционной нормы вытекает, что государство обязано создавать такие условия, чтобы каждый имел возможность зарабатывать себе на жизнь трудом, который он свободно избирает или на который свободно соглашается. Право на свободу труда означает предоставление гражданам возможности выбрать по своему волеизъявлению трудовую деятельность, условия которой удовлетворяют его финансовые, социальные, духовные и иные потребности. Право на свободу труда затрагивает основные сферы жизнедеятельности личности, является формой реализации правомочий и интересов граждан, а также универсальным средством гарантии всех других конституционных прав человека в области труда. Такие правовые позиции были сформулированы Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в ее решениях от 15 апреля

№ 05-Р

2015 года, 9 сентября 2018 года.

Право на труд имеет основополагающее значение для целей обеспечения достоинства и самоуважения людей, и его реализация должна способствовать наиболее полному и гармоничному развитию личности.

Эти конституционные положения согласуются и с нормами международно-правовых актов, в частности, статьей 23 Всеобщей декларации прав человека, провозглашающей право каждого человека на труд, на свободный выбор работы, на справедливые и благоприятные условия труда и на защиту от безработицы; статьей 6 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, которая гласит, что участвующие в Пакте государства признают право на труд, которое включает право каждого человека на получение возможности зарабатывать себе на жизнь трудом, который он свободно выбирает или на который он свободно соглашается, и примут надлежащие меры к обеспечению этого права.

Эти положения международно-правовых актов предполагают, что государства - участники Пакта обязуются воздерживаться от действий, поощряющих или разрешающих принудительный труд; принять стратегии и меры, призванные гарантировать право на труд всем работоспособным лицам; понимать, что право на труд включает как право на трудоустройство, так и право не подвергаться необоснованному увольнению. Право на труд имеет основополагающее значение для пользования некоторыми правами, затрагивающими основы существования и жизненного уклада человека, такими, как право на питание, одежду, жилище и имеет основополагающее значение для целей обеспечения достоинства и самоуважения людей, пользующихся закрепленными в Пакте правами.

Право на труд имеет свои взаимосвязанные элементы, такие как право на свободный выбор работы; право на социальную защиту от безработицы; право на разрешение трудовых споров в порядке, установленном законами и другие, каждый из которых имеет непосредственное влияние на нормативное содержание в целом права на труд.

Одним из таких элементов права на труд является право не подвергаться необоснованному увольнению, что предполагает обязанность государства предусмотреть в законодательстве гарантии от необоснованного увольнения работников, обеспечивать эффективные механизмы защиты, в том числе судебной, в случае необоснованного увольнения. В качестве способа защиты от необоснованного увольнения в судебном порядке должна быть предусмотрена не только возможность получения компенсации, но и возможность восстановления на работе.

Вместе с тем, Конституция Кыргызской Республики не запрещает законодателю при осуществлении регулирования в сфере труда и занятости устанавливать различия в правовом статусе лиц, принадлежащих к разным категориям (по роду и условиям деятельности), в том числе, вводить особые правила, касающиеся прекращения с ними трудовых правоотношений, если эти различия являются оправданными и обоснованными, соответствуют конституционно значимым целям (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2014 года).

№ 05-Р

3. Военная служба является особым видом государственной службы, исполняемой гражданами Кыргызской Республики в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба. В соответствии со статьей 3 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» военная служба осуществляется военнослужащими по призыву и по контракту.

Военная служба по контракту является одним из способов реализации права граждан на труд и осуществляется путем заключения контракта между гражданином и государственным органом, в котором предусмотрена военная служба. К таким государственным органам, другим воинским формированиям вышеуказанный Закон относит и подразделения уполномоченных государственных органов, ведающих вопросами национальной безопасности.

Согласно статье 1 Закона Кыргызской Республики «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики» органы национальной безопасности являются составной частью сил обеспечения безопасности Кыргызской Республики и в пределах предоставленных им полномочий обеспечивают безопасность личности, общества и государства, ведут работу по выявлению, предупреждению и пресечению противоправных посягательств на конституционный строй, суверенитет и территориальную целостность Кыргызской Республики.

Государство, учитывая, что военная служба в органах национальной безопасности, прежде всего, направлена на реализацию общественных интересов, обусловленных выполнением конституционно значимых функций по обеспечению национальной безопасности, оправданно устанавливает для категории граждан, являющихся сотрудниками органов национальной безопасности, или претендующих на службу в этом органе, особые требования к их личным и профессиональным качествам, так как от этого напрямую зависит эффективность выполнения задач, возложенных на органы национальной безопасности.

В этой связи, нормативное содержание правового регулирования прохождения военной службы по контракту, основанное на конституционном праве каждого на труд, включая и вопросы увольнения со службы, может иметь свои особенности и изъятия с учетом характера и задач, поставленных перед публичными органами.

Оспариваемая норма статьи 31 Закона предусматривает, помимо прочих оснований для увольнения с военной службы, и иные основания. По смыслу части 1 статьи 31 Закона содержится обобщенный перечень оснований для увольнения с военной службы, которые относятся как к службе по призыву, так и к службе по контракту.

По своей правовой природе отсылочное положение по иным основаниям, с учетом сферы регулирования, предполагает необходимость применения нормативных положений, предусмотренных другими законами. Иное понимание этого нормативного положения, учитывая неопределенность границ его действия, может привести к широкому усмотрению нормотворческим органом в установлении оснований для увольнения военнослужащих, не

№ 05-Р

предусмотренных законами.

Как уже указывала Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем Решении от 7 июня 2017 года, законоположения должны отвечать требованиям формальной определенности, точности, ясности, недвусмысленности правовых норм и их согласованности в системе действующего правового регулирования, поскольку их правовая определенность может быть обеспечена лишь при условии единообразного понимания и толкования правовой нормы. Не соблюдение требований принципа правовой определенности порождает противоречивую правоприменительную практику, создает возможность их неоднозначного истолкования и произвольного применения и, тем самым, может приводить к нарушению конституционных прав и свобод человека и гражданина.

Любое ограничение конституционного права на труд, даже если оно оправдано конституционно-значимыми целями ввиду особенностей несения военной службы, должно осуществляться на основе определенных законами оснований и критериев, исключающих возможность его иного толкования.

Таким образом, такое правовое регулирование, предусматривающее иные основания для увольнения с военной службы, без отсылки на другие законы Кыргызской Республики, может привести к нарушению права граждан на защиту от необоснованного увольнения и, соответственно, нарушению права на труд, гарантированного частью 3 статьи 42 Конституцией Кыргызской Республики.

4. Ввиду многообразия, сложности и высокой динамичности современных общественных отношений правовое регулирование не может осуществляться лишь законами, принимаемыми высшим законодательным органом государства. Эффективность регулирования общественных отношений зависит от того, насколько в правовой системе государства конкретизированы основные и принципиальные установки законов применительно к своеобразием различных частных случаев. Поэтому важное значение в жизни государства приобретает выстраивание системы подзаконных нормативных правовых актов, выполняющих вспомогательную и детализирующую роль. Они обладают меньшей юридической силой, чем законы, базируются на юридической силе законов и не могут противоречить им. В этой связи Конституцией установлено, что Правительство Кыргызской Республики на основе и во исполнение Конституции и законов издает постановления и распоряжения, которые обязательны для исполнения на всей территории Кыргызской Республики (части 1 и 2 статьи 90).

Положение о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденное постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года №185 было принято как подзаконный нормативный правовой акт в реализацию положений Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» и иных нормативных правовых актов, регулирующих деятельность военнослужащих. Оно определяет порядок прохождения гражданами

№ 05-Р

Кыргызской Республики военной службы по контракту (пребывания в запасе) в качестве лиц офицерского состава и прапорщиков в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба.

Оспариваемый заявителем подпункт 6¹ пункта 186 Положения был дополнен Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 2 октября 2014 года N 572 и предусматривает основания для увольнения военнослужащих, проходящих военную службу по контракту в органах национальной безопасности, с учетом особенностей деятельности данного государственного органа. Перечисленные основания для увольнения военнослужащих в оспариваемой норме содержат действия (бездействия) военнослужащих, приводящие к утрате доверия к ним.

Под утратой доверия понимаются последствия действий (бездействия) военнослужащих, которые на основе обоснованных сомнений в их честности и добросовестности, могут негативным образом отразиться на репутации соответствующего государственного органа.

Утрата доверия складывается из поступков, отношения к выполняемым функциям и обязанностям и выражается в виде конкретных проступков, имеющих разные правовые последствия. В силу существующего правового регулирования, определяющих порядок подготовки и принятия нормативных правовых актов, квалифицирующий состав таких проступков или ограничений может содержаться в разных законах, призванных осуществлять регулирование по объектному или субъектному составу. Так, деятельность военнослужащих, проходящих военную службу по контракту в органах национальной безопасности, регулируется, кроме закона «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» и Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики, законами Кыргызской Республики «О статусе военнослужащих», «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики», «О государственной гражданской службе и муниципальной службе», «О противодействии коррупции», «О защите государственных секретов Кыргызской Республики» и другие.

Подпункт 6¹ пункта 186 Положения, предусмотрев увольнение военнослужащих в связи с утратой доверия, ввел ряд еще более детализированных оснований, которые содержатся в следующих законах: 1) запрет на совершение виновных действий военнослужащим, непосредственно обслуживающим денежные и товарные ценности, предусмотрен статьей 36, подпунктом б) пункта 6 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе», статьями 3, 5 Закона «О материальной ответственности военнослужащих»; 2) запрет на занятие любыми видами предпринимательской деятельности или деятельности в органах управления коммерческих организаций, за исключением случаев, установленных законом или вызванных оперативной необходимостью, предусмотрен абзацем четвертым статьи 24 Закона «О статусе военнослужащих», абзацем седьмым статьи 18 Закона «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики», подпунктом б) пункта 3 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе

№ 05-Р

и муниципальной службе»; 3) запрет на использование своего служебного положения для пропаганды того или иного отношения к религии, предусмотрен абзацем вторым статьи 7 Закона «О статусе военнослужащих», частью 2 статьи 7 Закона «О свободе вероисповедания и религиозных организациях в Кыргызской Республике»; 4) запрет на создание, членстве, участии или содействии в любой форме политическим партиям, некоммерческим и религиозным организациям, должностным лицам государственных и муниципальных органов власти, преследующим политические цели, кроме случаев, вызванных оперативной необходимостью, предусмотрен абзацем восьмым статьи 24 Закона «О статусе военнослужащих», статьей 6 Закона «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики», подпунктом е) пункта 6 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе»; 5) запрет членства в профсоюзах, организации или участии в забастовках, митингах, манифестациях, а также в других действиях, препятствующих функционированию государственных органов или органов местного самоуправления, предусмотрен абзацами вторым и третьим статьи 24 Закона «О статусе военнослужащих», абзацем седьмым статьи 18 Закона «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики», подпунктом ж) пункта 6 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе»; 6) ограничение на работу по совместительству на предприятиях, в учреждениях и организациях, за исключением случаев, вызванных оперативной необходимостью, либо в персональном порядке с письменного разрешения командира воинской части (начальника учреждения, организации), работе, связанной с научной, педагогической, изобретательской, экспертной деятельностью, предусмотрено абзацем седьмым статьи 18 Закона «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики»; 7) запрет на передачу документов с грифом ограничения доступа «для служебного пользования» любым юридическим и физическим лицам без письменного разрешения руководителя органа, предусмотрен подпунктом г) пункта 6 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» во взаимосвязи с частью 2 статьи 12 Закона «О защите государственных секретов Кыргызской Республики»; 8) запрет на разглашение охраняемой законом тайны (государственной, военной, служебной и иной), ставшей известной военнослужащему в связи с исполнением им возложенных обязанностей, предусмотрен абзацем десятым статьи 24 Закона «О статусе военнослужащих», абзацем вторым статьи 5 Закона «Об органах национальной безопасности Кыргызской Республики», подпунктом г) пункта 6 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе»; 9) запрет на сокрытие наличия гражданства иного государства или предоставление заведомо ложной информации о наличии гражданства Кыргызской Республики предусмотрен абзацем девятым статьи 24 Закона «О статусе военнослужащих», подпунктами е) и ж) пункта 3 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе»; 10) запрет на непредставление декларации о доходах, имуществе и обязательствах либо представление заведомо недостоверных или неполных данных в декларации о доходах, имуществе и обязательствах государственного

№ 05-Р

служащего, а также его близких родственников предусмотрен подпунктом д) пункта 3 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе», частью 1 статьи 9 Закона «О декларировании доходов, расходов, обязательств и имущества лиц, замещающих или занимающих государственные и муниципальные должности»; 11) запрет на представление военнослужащим подложных документов или заведомо ложных сведений при поступлении на военную службу предусмотрен пунктом 8 части 1 статьи 47 Закона «О государственной гражданской службе и муниципальной службе»; 12) запрет на несоблюдение военнослужащим требований и ограничений, установленных законодательством Кыргызской Республики в сфере противодействия коррупции, предусмотрен частями 1, 3 статьи 9, статьей 14 Закона «О противодействии коррупции»; 13) запрет на использование военнослужащими своих полномочий при решении вопросов, затрагивающих их личные интересы, интересы их близких родственников, а также лиц, состоящих на их иждивении либо совместно проживающих, либо имеющих общее хозяйство, или лиц, с которыми они поддерживают интимные отношения или отношения, основанные на имущественных обязательствах: а) в деятельности некоммерческой или религиозной организации, политической партии или организаций, имеющих политические цели, в организации забастовок и других незаконных массовых мероприятий или участия в их проведении; б) в террористической, экстремистской и незаконной религиозной деятельности, предусмотрен частями 5, 9 статьи 9, статьей 14 Закона «О противодействии коррупции».

В связи с вышеизложенным, основания для увольнения военнослужащих в связи с утратой доверия, предусмотренные в оспариваемой норме, вытекают из законов, которые, имея свою сферу действия на определенный круг общественных отношений, в совокупности регулируют правовой статус и порядок прохождения военной службы сотрудниками органов национальной безопасности. Это также вытекает из преамбулы и пункта 1 вышеуказанного Положения, в которых отмечено, что военнослужащие, являющиеся сотрудниками органов национальной безопасности, проходят службу в соответствии с Законом Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», другими нормативными правовыми актами, в том числе и специальными законами, регламентирующими деятельность органов национальной безопасности.

Такое правовое регулирование, направленное на предотвращение и преодоление действий (бездействия) военнослужащих, способных нанести вред репутации и интересам органов национальной безопасности, обусловлено спецификой возложенных на них задач. Поступая на службу в органы национальной безопасности, гражданин реализует право на свободное распоряжение своими способностями к труду и добровольно избирает профессиональную деятельность, предполагающую наличие определенных запретов и обязанностей, связанных с реализацией особых, публично-правовых полномочий.

С учетом вышеизложенного, оспариваемый пункт Положения не

№ 05-Р

содержит оснований для увольнения военнослужащих по утрате доверия, не предусмотренных законами, и не может рассматриваться как нарушение абзаца второго части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, предусматривающего запрет на принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина.

Правомочие Правительства Кыргызской Республики по принятию данного Положения вытекает из статьи 28 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», которой предусмотрено, что порядок прохождения военной службы по контракту, требования к военнослужащим при назначении на должности, а также их перемещение устанавливаются положениями о порядке прохождения военной службы.

Соответственно, доводы заявителя о том, что Правительство Кыргызской Республики, принимая данное Положение, в котором предусмотрены ограничения прав граждан в виде увольнения с военной службы по основанию утраты доверия, нарушило положения части 2 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики не находят своего подтверждения в силу вышеуказанных выводов, к которым пришла Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в рамках рассматриваемого правового вопроса.

Согласно статье 56 Конституции Кыргызской Республики защита Отечества - священный долг и обязанность граждан. Основания и порядок освобождения граждан от несения воинской службы или замены ее альтернативной (вневоинской) службой устанавливаются законом. Правовое содержание данной конституционной нормы предусматривает конституционную обязанность граждан в исполнении ими воинского долга, выраженного в несении воинской службы, возможности освобождения от такой обязанности или замены вида выполнения такой обязанности на другой вид службы, которые могут устанавливаться только законом. Обязанность военной службы носит всеобщий характер, за исключением категорий граждан, четко определенных законом, которые в силу законных оснований освобождены от несения воинской службы или им согласно закону, допускается замена воинской службы альтернативной (вневоинской) службой.

В этой связи, оспариваемая норма Положения, предусматривающая основания для увольнения граждан в связи с утратой доверия, несущих воинскую службу по контракту, не противоречит части 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики, поскольку данная конституционная норма устанавливает положения для граждан, несущих воинскую службу по призыву, в рамках реализации своей конституционной обязанности – выполнении ими своего священного долга.

Абзац пятый пункта 187 вышеуказанного Положения, содержащий отсылку на подпункты 4-10 пункта 186 Положения в качестве оснований для досрочного увольнения военнослужащих, а также пункт 22 этого же Положения, согласно которому на военную службу по контракту в органы национальной безопасности не могут быть приняты граждане, ранее уволенные с военной службы по основаниям, предусмотренным подпунктами 5 - 9-1 пункта 186 Положения и пунктом 106 Дисциплинарного устава по своему характеру

№ 05-Р

являются отсылочными нормами и применяется только в системной связи с положениями других пунктов и сами по себе не могут рассматриваться как нарушающие права военнослужащих. Поскольку основания для увольнения с военной службы продиктованы особенностями ее несения военнослужащими, к которым устанавливаются специальные требования, в том числе неукоснительное соблюдение воинской дисциплины, необходимость некоторых ограничений их прав и свобод, установленных законодательством, не может рассматриваться как отменяющие или умаляющие права и свободы военнослужащих, нарушающие право на свободу труда, а также не носят дискриминационный характер.

5. Дисциплинарный устав является нормативным правовым актом, определяющим сущность воинской дисциплины, обязанности военнослужащих по ее соблюдению, виды поощрений и дисциплинарных взысканий, права командиров (начальников) по их применению, а также порядок подачи и рассмотрения предложений, заявлений и жалоб. Действие Дисциплинарного устава распространяется на военнослужащих Вооруженных сил и других воинских формирований Кыргызской Республики, в которых законом установлена военная служба, в том числе и на сотрудников органов национальной безопасности.

В соответствии с положениями Дисциплинарного устава порядок привлечения военнослужащих к дисциплинарной ответственности имеет свою специфику, обусловленную характером военной службы, предъявляющей повышенные требования к дисциплине военнослужащих.

Воинская дисциплина есть строгое и точное соблюдение всеми военнослужащими порядка и правил, установленных законами, воинскими уставами и приказами командиров (начальников) и основывается на осознании каждым военнослужащим воинского долга и личной ответственности за защиту Родины, на его беззаветной преданности народу и Отечеству (статья 1 Дисциплинарного устава). Воинская дисциплина предполагает беспрекословность воинского повиновения, вытекающего из характера военной службы, безоговорочной субординации и являющегося безусловным принципом военно-служебных правоотношений.

Оспариваемый заявителем абзац третий пункта 91 Дисциплинарного устава предусматривает срок обжалования военнослужащим наложенного на него взыскания, в том числе и в виде увольнения, в случае нарушения им военной дисциплины. Установленный оспариваемой нормой десятисуточный срок, по мнению заявителя, является недостаточным для обжалования наложенного взыскания и ставит военнослужащего в неравное положение с другими работниками, которым трудовым законодательством установлен более длительный срок, и, тем самым, ограничивает права военнослужащих на судебную защиту.

Как уже указывалось в решениях Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, которое, будучи одним из основных и неотчуждаемых прав человека, выступает одновременно гарантией всех других прав и свобод человека и гражданина. Одним из таких прав является право на защиту от дискриминации и равенство перед законом и судом (часть 1 статьи 40, части

№ 05-Р

2, 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики). Изложенное означает, что Конституция, гарантируя равенство прав и свобод человека и гражданина, а также запрещая любые формы дискриминации прав граждан, не запрещает законодателю при осуществлении регулирования в сфере труда и занятости - устанавливать различия в правовом статусе лиц, принадлежащих к разным категориям (по роду и условиям деятельности), в том числе вводить особые правила, касающиеся прекращения с ними трудовых правоотношений, если эти различия являются оправданными и обоснованными, соответствуют конституционно значимым целям (решения от 4 июля 2014 года, от 11 мая 2016 года).

В этой связи, установление правового регулирования в сфере труда и занятости военнослужащих, в том числе и порядка обжалования наложенных дисциплинарных взысканий, в силу особенностей военной службы, отличное от общих правил трудового законодательства, является оправданным и не противоречит принципу равенства всех перед законом и судом.

Установленный оспариваемой нормой Дисциплинарного устава десятисуточный срок для подачи жалобы не содержит прямых препятствий для реализации военнослужащим права на судебную защиту, поэтому не может рассматриваться как нарушение гарантий, предусмотренных частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Вместе с тем, отсутствие в Дисциплинарном уставе четко установленных процедур обжалования военнослужащим решения о наложении взыскания, сроков предоставления копий соответствующих актов о наложении дисциплинарных взысканий, создает фактическое препятствие на реализацию военнослужащими конституционного права на судебную защиту.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать абзац двенадцатый части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» не противоречащим абзацу второму части 2 статьи 20, части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики в том конституционно-правовом смысле, которое дано в мотивировочной части настоящего Решения.

Иное понимание и применение абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах» будет противоречить абзацу второму части 2 статьи 20, части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать абзац девятый пункта 22, подпункт 6¹ пункта 186, абзац пятый

№ 05-Р

пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных Силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года №185, не противоречащими части 3 статьи 5, абзацу второму части 2 статьи 20, части 2 статьи 56 Конституции Кыргызской Республики.

3. Признать абзац третий пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики в части срока обжалования наложенного дисциплинарного взыскания, не противоречащим частям 2, 3 статьи 16, абзацу первому части 2, части 3 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Признать абзац третий пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики противоречащим пункту 8 части 5 статьи 20, абзацу первому части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в какой не содержит процедуру обжалования военнослужащим решения о наложении взыскания в суд.

4. Правительству Кыргызской Республики инициировать изменения в законодательство в соответствии с мотивировочной частью настоящего Решения.

5. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента оглашения.

6. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

7. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

17 апреля
2019 года
город Бишкек

№ 06-Р

по делу о проверке конституционности пункта 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» в связи с обращением Токтомотова Марата Эсентуровича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., с участием:

обращающейся стороны - Токтомотова Марата Эсентуровича, его представителя по доверенности Тороева Руслана Асылбековича;

стороны-ответчика – Ырысбекова Талантбека Ырысбековича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Букамбаевой Айсулуу Жаныбаевны, Мурзалиевой Жыргал Нуржановны, представителей Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Айтбаева Улана Таштемировича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Акулуева Урмата Шабыновича, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности, Райымкулова Билима Сардалбековича и Ли Эдуарда Анатольевича, представителей Адвокатуры Кыргызской Республики,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Токтомотова Марата Эсентуровича.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики пункт 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности», которым установлен запрет на получение лицензии гражданину, лишенному лицензии на право занятия адвокатской деятельностью.

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмонбаева Э.Ж., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 19 ноября 2018 года поступило ходатайство Токтомотова М.Э. о проверке соответствия пункта 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об

№ 06-Р

Адвокатуры Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» статьям 16, 18, 20 и частям 2, 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства, существующее правовое регулирование, предусмотренное пунктом 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуры Кыргызской Республики и адвокатской деятельности», не позволяет гражданину, ранее лишенному лицензии на право занятия адвокатской деятельностью, повторно получить такую лицензию. Тем самым, по мнению заявителя, оспариваемая норма создает препятствия для осуществления гражданами Кыргызской Республики права на свободное использование своих способностей, предусмотренное частью 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой каждый имеет право на экономическую свободу, свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом. Также часть 3 указанной статьи, как утверждает заявитель, признает право каждого на свободу труда, распоряжаться своими способностями к труду, на выбор профессии и рода занятий, охрану и условия труда, отвечающие требованиям безопасности и гигиены.

Субъект обращения отмечает, что оспариваемая норма, помимо ограничения права гражданина на повторное получение лицензии на право занятия адвокатской деятельностью, также несет в себе дискриминирующее положение, нарушающее требования статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, налагающей запрет на дискриминацию и гарантирующей равенство всех перед законом и судом.

Так, граждане, уволенные из правоохранительных и других государственных органов в связи с совершением дисциплинарного проступка, а также досрочно освобожденные с должности судьи в связи с безупречностью поведения, имеют право на получение лицензии на право занятия адвокатской деятельностью по истечении одного года со дня освобождения, а лица, ранее занимавшиеся адвокатской деятельностью и лишенные соответствующей лицензии, лишаются права на занятие адвокатской деятельностью пожизненно.

Кроме того, Токтоматов М.Э., обосновывая свою позицию, ссылается на положения статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина. Права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях лишь защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

На основании вышеизложенного, заявитель просит признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей от 27 декабря 2018 года данное обращение

№ 06-Р

было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Ырысбеков Т.Ы. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемая норма Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Ырысбеков Т.Ы. указывает, что часть 4 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» предусматривает перечень оснований, в соответствии с которыми производится лишение лицензии на право занятия адвокатской деятельностью. По его мнению, основания, предусмотренные указанной нормой, являются существенными и поэтому ограничение, установленное оспариваемой нормой, не может рассматриваться как противоречащее Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики отмечает, что доводы заявителя о несоответствии оспариваемой нормы статьям 16, 18, 20 и частям 2, 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики необоснованны, поскольку не носят дискриминационный характер по признакам, обозначенным статьей 16 Конституции Кыргызской Республики, не запрещают кому-либо осуществлять любые действия и деятельность и не ограничивают права каждого, установленные частями 2 и 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Мурзалиева Ж.Н. высказала следующее мнение.

Частью 4 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» установлен перечень случаев лишения адвокатов лицензии. Такая мера является самым строгим видом дисциплинарной ответственности, которая подлежит применению за совершение адвокатом наиболее серьезных дисциплинарных правонарушений. Исходя из положений оспариваемой нормы, представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики считает, что запрет на восстановление статуса адвоката и осуществление адвокатской деятельностью лицом, ранее лишенным адвокатской лицензии, является оправданным.

Мурзалиева Ж.Н. полагает, что оспариваемая норма, предусматривающая ограничение к занятию адвокатской деятельностью для лиц, допустивших проступки, направлена на исключение действий, умаляющих авторитет института адвокатуры, и введена законодателем в целях защиты и обеспечения прав, свобод и законных интересов каждого.

Однако учитывая, что указанным Законом предусмотрена возможность получения адвокатской лицензии лицам, ранее работавшим в смежных отраслях юридической профессии, допустивших дисциплинарные проступки,

№ 06-Р

а также для лиц, совершивших правонарушения, подвергает сомнению соразмерность пожизненного лишения статуса адвоката и предоставления равных возможностей.

Второй представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Букамбаева А.Ж. согласилась с позицией Мурзалиевой Ж.Н..

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Айтбаев У.Т. считает, что, ограничивая право граждан на свободное распоряжение своими способностями к труду, необходимо соблюдать баланс конституционно защищаемых ценностей, публичных и частных интересов, принципов справедливости, равенства и соразмерности. При этом использовать не чрезмерные, а только необходимые и обусловленные конституционно одобряемыми целями меры, с исключением возможности посягательства на само существо этого права и утраты его основного содержания.

При этом Айтбаев У.Т. отметил, что ограничения, предусмотренные оспариваемой нормой, носят бессрочный характер только для лиц, ранее лишенных лицензии на право занятия адвокатской деятельностью, тогда как у других субъектов остается возможность правовой реабилитации и приобретения права на получение лицензии, что устанавливает условия неравных возможностей, приводящих к нарушению конституционного принципа равенства, закрепленного статьей 16 Конституции Кыргызской Республики.

В этой связи, представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики пришел к выводу, что пункт 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» противоречит статьям 16, 18, 20 и частям 2, 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Акулуев У.Ш. считает, что ходатайство Токтоматова М.Э. не подлежит удовлетворению по следующим основаниям.

Основной задачей адвоката является оказание квалифицированной юридической помощи, которая гарантирована статьей 40 Конституции Кыргызской Республики. Лишение адвоката лицензии является одним из механизмов обеспечения надлежащего уровня оказываемой юридической помощи населению. Необходимость такого ограничения, как утверждает Акулуев У.Ш., прежде всего, продиктовано целью государства по обеспечению подготовки квалифицированных юристов для оказания гражданам различных видов юридической помощи и установлению определенных профессиональных, иных квалификационных требований и критериев. Выдача лицензии на адвокатскую деятельность лицу, ранее ее лишенному, может повлечь риск оказания юридической помощи субъектом, не обладающим необходимыми профессиональными навыками, что несовместимо с задачами правосудия и обязанностью государства гарантировать каждому квалифицированную юридическую помощь.

№ 06-Р

На основании вышеизложенного, представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики отмечает, что поставленные заявителем в обращении вопросы не подлежат удовлетворению.

Представитель Адвокатуры Кыргызской Республики Райымкулов Б.С. по рассматриваемому делу высказал мнение о том, что установленное оспариваемой нормой ограничение является соразмерным, поскольку преследует конституционно значимую цель - защиту прав и свобод человека и гражданина и обеспечение доступа к правосудию, тем самым, не противоречит части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Адвокатура Кыргызской Республики, в силу своей особой значимости, наделяется Конституцией Кыргызской Республики исключительным публично-правовым статусом, напрямую обязывающим государство урегулировать законом вопросы организации деятельности Адвокатуры, а также прав, обязанностей и ответственности адвокатов.

Особая роль адвокатов в отправлении правосудия оправдывает предъявление к ним повышенных требований, направленных на поддержание доверия к профессии. Такая позиция была высказана Европейским судом по правам человека по делу Морис против Франции. Таким образом, практика Европейского суда по правам человека также показывает, что адвокат имеет особый статус и на него налагаются высокие обязательства по защите прав человека, а соблюдение адвокатом норм профессиональной этики является первостепенным.

Ввиду возможного наступления риска негативных последствий, в частности, ненадлежащего исполнения своих обязанностей адвокатами, законодатель обоснованно предусмотрел ограничение в отношении лиц, которые ранее были лишены лицензии на право занятия адвокатской деятельностью в целях недопущения обстоятельств, наносящих урон статусу адвоката.

Второй представитель Адвокатуры Кыргызской Республики Ли Э.А. отметил, что конституционный принцип, предполагающий равный подход к формально равным субъектам (адвокатам), не обуславливает необходимость предоставления одинаковых гарантий лицам, относящимся к разным категориям. Поэтому в рассматриваемом случае сравнение адвокатов с субъектами, которые по истечении определенного времени имеют право претендовать на получение лицензии на занятие адвокатской деятельностью, не уместно, поскольку такие лица не привлекались к дисциплинарной ответственности за нарушения требований Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности».

Содержание и этический подтекст деятельности адвоката на всех этапах защиты интересов лиц, обратившихся за юридической помощью, определяется осознанием адвокатом степени своей юридической и нравственной ответственности за результаты своей деятельности. В этой связи особые требования при допуске к адвокатской деятельности должны рассматриваться как социально оправданные и необходимые требования, вытекающие из

№ 06-Р

Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является пункт 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» следующего содержания:

«Статья 19. Получение лицензии на право занятия адвокатской деятельностью

2. Лицензию не может получить гражданин:

4) ранее лишенный лицензии на право занятия адвокатской деятельностью;».

Закон Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» от 14 июля 2014 года № 135 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 22 июля 2014 года № 57, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики, провозглашая права и свободы человека высшей ценностью, требует от всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц, чтобы смысл и содержание их деятельности заключались в претворении в жизнь этой ценности (часть 1 статьи 16). Тем самым, Конституция Кыргызской Республики закрепляет такой подход к построению государства, когда взаимоотношения в обществе выстраиваются от человека – к государству, где признается самоценность человека и его субъективных прав, а государству отводится созидательная роль и социальное назначение.

Вид и мера поведения каждого человека зависят от его интересов, обусловленных личными качествами и своеобразностью мировосприятия, что в итоге формирует его место в социуме. Проявление индивида происходит в обществе, в связи с чем, возникает естественная потребность в определении поведения человека, когда он должен соизмерять свои права и свободы с интересами остальных.

Государство становится выразителем публичного интереса, когда в своей деятельности выражает и соблюдает интересы всех своих граждан (общественный интерес) и признанный государством общественный интерес реализуется в нормах права (публичный интерес).

Исходя из этого, первоочередной задачей государства на пути построения правового, демократического государства является установление такого справедливого баланса, когда соблюдение прав и свобод личности

№ 06-Р

обеспечивается в сочетании с общественными интересами, образуя при этом благоприятную среду для жизнедеятельности и свободного развития каждого индивида.

Между тем, при возникновении необходимости регулятивного разрешения конкретной правовой ситуации, требующей сбалансированного подхода к частным и публичным интересам, не всегда можно ограничиться публично-правовыми методами мягкого регулирования, тогда государство вынуждено вводить запреты и иные ограничения императивного характера, без которых решение общезначимых задач становится невозможным.

Поэтому часть 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики допускает возможность ограничения прав и свобод человека и гражданина, однако при этом строго очерчивает ее границы целями, для достижения которых они могут быть введены. Так, согласно данной норме права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

По смыслу Конституции Кыргызской Республики законодатель, охраняя вышеуказанные общегосударственные интересы, обязан исходить, прежде всего, из недопустимости искажения самого существа конституционного права и свободы, а также из того, что он не имеет неограниченной свободы усмотрения в этом вопросе. Соответственно, он может использовать лишь те средства и способы защиты, которые для конкретной правоприменительной ситуации исключают возможность несоразмерного ограничения прав и свобод человека и гражданина. При этом публичные интересы, перечисленные в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, могут оправдывать ограничения прав и свобод только в том случае, если они адекватны необходимому результату и будут своевременно устраняться по мере изменения причин, вызвавших необходимость их введения.

Таким образом, неукоснительное соблюдение вышеобозначенных правил введения ограничений прав и свобод человека и гражданина, ясности и однозначности их применения в конкретных правовых отношениях - это необходимое условие для легитимности вводимых государством ограничений.

3. Учитывая, что институт адвокатуры призван гарантировать соблюдение провозглашенных в Конституции прав и свобод человека, а также участвует в выполнении такой важной государственной функции, как отправление правосудия, деятельность адвокатуры регламентирована государственно-властным предписанием, а именно Законом Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности», который предусмотрел ряд ограничений для лиц, претендующих на занятие адвокатской деятельностью.

№ 06-Р

Так, в соответствии с частью 2 статьи 19 вышеуказанного Закона лицензию на право занятия адвокатской деятельностью не может получить гражданин: признанный недееспособным или ограниченно дееспособным в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики; имеющий непогашенную или неснятую судимость; уволенный из правоохранительных и других государственных органов в связи с совершением дисциплинарного проступка, - в течение одного года со дня увольнения; ранее лишенный лицензии на право занятия адвокатской деятельностью; досрочно освобожденный с должности судьи в связи с неупрежденностью поведения - в течение одного года со дня освобождения.

Введение таких ограничений вызвано тем, что деятельность адвокатуры носит публично-правовой характер, поскольку обусловлено обеспечением конституционных гарантий по охране прав и свобод личности, а также достижением целей правосудия. Следовательно, закрепление на законодательном уровне повышенных требований к личным и деловым качествам данной категории лиц обоснованно, поскольку от этого напрямую зависит не только эффективность выполнения возложенных на них задач, но и соблюдение законности при вмешательстве в наиболее уязвимую сферу общественных отношений, как соблюдение прав и свобод личности.

В этой связи, оказание на профессиональной основе гарантированной Конституцией Кыргызской Республики квалифицированной юридической помощи, соответственно, требует определения особого порядка и условий ее осуществления.

В своих решениях Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно выражала позицию относительно повышенных требований к уровню квалификации адвоката. В частности, государство, при выполнении конституционно значимой задачи по построению эффективной системы правосудия и обеспечения всеобщего доступа к средствам квалифицированной юридической помощи, не может обойтись без специальной системы отбора лиц, на которых будет возложено предоставление юридической помощи. Поэтому государство обязано устанавливать определенные профессиональные и иные требования к адвокатам, а также определять необходимые условия допуска тех или иных лиц к профессиональной адвокатской деятельности, поскольку от качества оказываемой ими юридической помощи зависит эффективность защиты прав и свобод человека и гражданина (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 14 февраля 2018 года).

Установление специальных квалификационных требований к лицам, оказывающим юридические услуги, соответствует и международным стандартам. В международных договорах отмечается о необходимости обеспечения государствами должной квалификации лиц, оказывающих юридическую помощь. Так, в Основных принципах, касающихся роли юристов, принятых восьмым Конгрессом Организации Объединенных Наций

№ 06-Р

по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (Гавана, 27 августа - 7 сентября 1990 г.), специально указывается, что правительства должны обеспечивать надлежащую квалификацию и подготовку юристов, знание ими профессиональных идеалов и моральных обязанностей, а также основных прав и свобод человека, признанных национальным и международным правом.

Вместе с тем, оспариваемая норма носит ограничительный характер права на свободу труда, распоряжаться своими способностями к труду, на выбор профессии и рода занятий, гарантированных частью 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Базовой основой жизни и деятельности трудоспособного человека является его право свободно избирать профессию и род занятий, иметь возможность зарабатывать себе на жизнь и распоряжаться по своему усмотрению результатами своего труда.

Обязательность соблюдения Кыргызской Республикой данного фундаментального права человека закреплена и в статье 23 Всеобщей декларации прав человека, которая провозглашает право каждого человека на труд, на свободный выбор работы, на справедливые и благоприятные условия труда и на защиту от безработицы.

Поэтому, преследуя защиту публичных государственных интересов, при регламентации вопросов, связанных с адвокатской деятельностью, государство должно соблюдать пределы допустимости государственного вмешательства в охраняемую Конституцией Кыргызской Республики сферу прав и свобод человека и гражданина. Установление в содержании публичных интересов ограничительных прав становится целесообразным только тогда, когда иными правовыми средствами разрешение отдельных проблем правового регулирования становится невозможным. Государство, ограничивая личность в ее правах и свободах, должно руководствоваться принципом весомой значимости публичного интереса, которое обеспечит, с одной стороны, нерушимость устоев общества, с другой, - гармоничное сосуществование личности и государства.

Соответственно, при объективной необходимости защиты публичных интересов правовое регулирование должно осуществляться не путем противопоставления публичных и частных интересов, а посредством установления такого баланса, который бы отражал достижение между ними согласия и партнерства.

4. Прекращение статуса адвоката вследствие лишения лицензии на право занятия адвокатской деятельностью является самой строгой мерой дисциплинарной ответственности, которая применяется за совершение адвокатом наиболее серьезных по степени тяжести дисциплинарных проступков.

Такая мера юридической ответственности необходима и вполне оправдана тем, что государство, защищая публично-значимые интересы общества, преследует превентивные цели от незаконного, социально-опасного поведения

№ 06-Р

адвокатов, недобросовестно исполняющих свои обязанности, которые могут нанести существенный урон жизненно важным интересам индивида, а также репутации института адвокатуры и правосудия в целом.

В этой связи, такой вид юридической ответственности как лишение лицензии соответствует конституционным целям, поскольку позволяет обеспечить реализацию конституционного права каждого на получение квалифицированной юридической помощи и защиту их интересов в суде.

Вместе с тем, лишение лицензии на право занятия адвокатской деятельности без возможности повторного обращения за получением такой лицензии по истечении определенного периода времени является ограничением, несоразмерным преследуемой конституционно значимой цели, нарушающим баланс между публичными интересами государства и правом индивида на свободу труда.

Следует отметить, что в то же время пунктами 2, 3 и 5 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» предусмотрены условия, при которых отдельные субъекты, уволенные из других государственных органов по негативным основаниям или осужденные, могут получить адвокатскую лицензию при устранении отдельных обстоятельств, либо по истечении определенного времени.

Так, согласно вышеуказанным нормам, лицензию может получить гражданин после погашения или снятия судимости, вне зависимости от тяжести совершенного преступления, уволенный из правоохранительных и других государственных органов в связи с совершением дисциплинарного проступка – по истечении одного года со дня увольнения, досрочно освобожденный с должности судьи в связи с небезупречностью поведения – по истечении одного года со дня освобождения.

Из смысла и содержания вышеуказанных норм следует, что при условии погашенной или снятой судимости, а также по истечении определенного времени соответствующим субъектам предоставляется право на получение лицензии на занятие адвокатской деятельностью. Такой подход к правовому регулированию рассматриваемого вопроса включил в себя необходимую меру юридической ответственности, при этом, не нарушая конституционных установлений о неукоснительном соблюдении права каждого на свободу труда. Тогда как лицо, лишенное лицензии на занятие адвокатской деятельностью, окончательно утрачивает возможность ее повторного получения.

Это означает, что законодатель установил привилегированное положение одних над другими, предоставив больший объем прав для лиц, имеющих погашенную или снятую судимость, уволенным судьям и сотрудникам правоохранительных органов по сравнению с лицами, лишенными адвокатской лицензии.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики приходит к выводу, что установленное оспариваемой нормой ограничение не имеет объективного и разумного оправдания и не соотносится с конституционно значимыми целями. Непредоставление лицам, ранее лишенным

№ 06-Р

лицензии на право занятия адвокатской деятельностью, права на повторное обращение в уполномоченный орган с целью получения новой лицензии по истечении определенного периода времени нарушает принцип соразмерности и входит в противоречие с абзацем вторым части 2, частью 3 статьи 16, частями 1, 2, 3 статьи 20 и частью 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

При введении нового правового регулирования следует принять во внимание, что право на повторное обращение за получением адвокатской лицензии, учитывая публично-правовое значение адвокатской деятельности в обеспечении защиты прав и свобод каждого, в том числе при отправлении правосудия, не может носить бесконечный характер.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать пункт 4 части 2 статьи 19 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» противоречащим абзацу второму части 2, части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20 и части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

2. Правительству Кыргызской Республики инициировать соответствующие изменения в действующее правовое регулирование в соответствии с правовыми позициями, изложенными в мотивировочной части настоящего Решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

24 апреля
2019 года
город Бишкек

**по делу о проверке конституционности пункта 35 части 1
статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку
Кенеша Кыргызской Республики» в связи с обращением
председателя Верховного суда Кыргызской Республики**

№ 07-Р

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Исакова Эркина Бакбуровича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности;

стороны-ответчика – Бейшенбек кызы Камилы, Арзиева Мирбека Исамааматовича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Букамбаевой Айсулуу Жаныбаевны, Мурзалиевой Жыргал Нуржановны, представителей Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности; Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось обращение председателя Верховного суда Кыргызской Республики.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики пункт 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

Заслушав информацию судьи-докладчика Бобукеевой М.Р., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 12 февраля 2019 года поступило представление председателя Верховного суда Кыргызской Республики Калиевой Г.У. о признании пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» противоречащим пункту 2 статьи 3, части 3 статьи 5, частям 1, 2 статьи 6, части 9 статьи 74 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представления, оспариваемая норма предусматривает в числе прочих полномочие Жогорку Кенеша Кыргызской Республики – заслушивание

№ 07-Р

ежегодной информации председателя Верховного суда Кыргызской Республики о деятельности судебной системы Кыргызской Республики, которое проводится с соблюдением принципа невмешательства в отправлении правосудия и запрета требования отчёта по конкретному судебному делу.

В связи с чем, заявитель полагает, что данная норма противоречит пункту 2 статьи 3 Конституции Кыргызской Республики, согласно которому государственная власть в Кыргызской Республике основывается на принципе разделения государственной власти.

Субъект обращения отмечает, что разделение государственной власти на законодательную, исполнительную и судебную ветви власти является одним из важнейших принципов организации государственной власти и функционирования правового государства. Принцип разделения властей означает, что законотворческая деятельность осуществляется законодательным органом, исполнительно-распорядительная деятельность – органами исполнительной власти, судебная власть – судами. При этом законодательная, исполнительная и судебная ветви власти самостоятельны и относительно независимы. Разделение властей основывается на естественном разграничении таких функций, как законотворчество, государственное управление, правосудие.

В обоснование своих доводов субъект обращения приводит правовую позицию Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенную в Решении от 3 октября 2018 года, где указано, что согласно принципу разделения властей каждая из ветвей власти занимает своё место в общей системе государственной власти и выполняет свойственные только ей задачи и функции. Суть такого разделения заключается в наделении каждой ветви власти относительной самостоятельностью и независимостью, а также таким объёмом полномочий, который позволит обеспечить необходимое равновесие между ними, исключающее доминирование одной ветви над другими.

Однако, по мнению субъекта обращения, оспариваемая норма закрепляет доминирование законодательной ветви власти над судебной, что влечёт нарушение принципа разделения властей и снижает уровень независимости судебной власти.

Субъект обращения ссылается на часть 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, в соответствии с которой государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

Норма пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» соответствовала Конституции Кыргызской Республики в редакции от 21 октября 2007 года. Так, согласно ранее действовавшей Конституции к ведению Жогорку Кенеша Кыргызской Республики относилось полномочие по заслушиванию ежегодных докладов председателей Конституционного суда, Верховного суда, которое не предусмотрено в Конституции Кыргызской Республики от 27 июня 2010 года.

Из этого следует, что оспариваемая норма, определяя компетенцию Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по заслушиванию информации о деятельности судебной системы Кыргызской Республики, выходит за рамки полномочий

№ 07-Р

парламента, определенных статьей 74 Конституции Кыргызской Республики. Так, названная статья Конституции содержит основной перечень полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в который указанная компетенция не входит, более того частью 9 этой же статьи предусмотрено, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики осуществляет иные полномочия, предусмотренные только Конституцией. В этом смысле Конституция даёт чёткое установление об определенности, ясности полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики. Соответственно, наличие оспариваемой нормы в Законе, которая должна была быть принята в строгом соответствии с Конституцией, нарушает принцип верховенства Конституции.

Таким образом, субъект обращения полагает, что перечень полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики не может быть расширен законами или иными нормативными правовыми актами.

Кроме того, субъект обращения считает, что оспариваемая норма противоречит частям 1 и 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, в которых отражается принцип верховенства и прямого действия Конституции Кыргызской Республики.

Судебная власть принадлежит только судам в лице судей. Конституционные положения о независимости, неприкосновенности судей, подчинении их только Конституции и законам, запрете на вмешательство в деятельность по осуществлению правосудия определяют правовой статус судьи и закрепляют судебную власть как независимую и беспристрастную ветвь государственной власти. Принцип независимости суда, судей и в целом судебной власти имеет непосредственную связь с реализацией конституционного права на судебную защиту.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2019 года представление председателя Верховного суда Кыргызской Республики было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бейшенбек кызы К. считает доводы обращающейся стороны несостоятельными по следующим основаниям.

Жогорку Кенеш Кыргызской Республики является высшим представительным органом, осуществляющим законодательную власть и контрольные функции в пределах своих полномочий.

Представитель стороны-ответчика отмечает, что Парламент является представительным органом и народ, как носитель суверенитета и источник государственной власти, избирает своих представителей – депутатов в парламент и делегирует им полномочия, которые они реализуют от имени народа.

В качестве органа государственной власти Жогорку Кенешу Кыргызской Республики в соответствии с принципом разделения государственной власти отведено особое место в осуществлении законодательных полномочий государства. Посредством принятия законов Жогорку Кенеш Кыргызской Республики создаёт правовые механизмы, обеспечивающие права и свободы человека и гражданина, в которых выражается суверенная воля народа Кыргызстана.

Именно в этом заключается соблюдение конституционного принципа ответственности власти перед народом, означающий обязанность лица, наделённого

№ 07-Р

государственно-властными полномочиями отвечать за результаты своей политической деятельности. Прежде всего, это ответственность за легитимность и авторитет власти в глазах народа, за правильный выбор направлений внутренней и внешней политики, за реализацию и эффективность принятых решений.

Бейшенбек кызы К. утверждает, что полномочие Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, предусмотренное пунктом 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», осуществляется с соблюдением принципа невмешательства в отправлении правосудия и запрета требования отчёта по конкретному судебному делу. Жогорку Кенеш заслушивает информацию исключительно о деятельности судебной системы Кыргызской Республики, без всякого вмешательства в деятельность по осуществлению правосудия. Тем самым, органы законодательной и судебной власти осуществляют функции государства самостоятельно и независимо друг от друга, в пределах своей компетенции.

Представитель стороны-ответчика отмечает, что заслушивание ежегодной информации председателя Верховного суда о деятельности судебной системы осуществляется с учётом положений Конституции и законов, и ссылается на статьи 18-1 и 20-1 Закона Кыргызской Республики «О доступе к информации, находящейся в ведении государственных органов и органов местного самоуправления Кыргызской Республики», которыми предусмотрена обязанность судов по обеспечению распространения информации о судебных актах.

Учитывая природу, специфику деятельности и правовое положение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, заслушивание информации председателя Верховного суда Кыргызской Республики о деятельности судебной системы, которое транслируется по телевидению и радио, является одним из способов информирования населения Кыргызстана.

Указанный в статье 74 Конституции Кыргызской Республики перечень полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики не является исчерпывающим, что означает осуществление им иных полномочий, предусмотренных Конституцией и законами, в частности, законами Кыргызской Республики «О статусе депутата Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» и «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

На основании вышеизложенного Бейшенбек кызы К. просит отказать в удовлетворении представления Верховного суда Кыргызской Республики.

Второй представитель стороны-ответчика Арзиев М.И. поддержал доводы Бейшенбек кызы К..

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Мурзалиева Ж.Н. выразила следующее мнение по представлению Верховного суда Кыргызской Республики.

В соответствии со статьей 3 Конституции Кыргызской Республики государственная власть в Кыргызской Республике основывается на принципах верховенства власти народа, представляемой и обеспечиваемой всенародно избираемыми Жогорку Кенешем и Президентом; разделения государственной власти; открытости и ответственности государственных органов, органов местного самоуправления перед народом и осуществления ими своих полномочий в интересах народа; разграничения функций и полномочий государственных органов

№ 07-Р

и органов местного самоуправления.

Как считает Мурзалиева Ж.Н., принцип разделения властей означает, что каждая из ветвей власти действует самостоятельно и не вмешивается в полномочия другой. При его последовательном проведении в жизнь исключается всякая возможность присвоения той или иной властью полномочий другой. Принцип разделения властей осуществляется системой сдержек и противовесов. С помощью этого принципа государственные органы действуют в рамках своей компетенции, не подменяя друг друга; устанавливается взаимный контроль, сбалансированность, равновесие во взаимоотношениях государственных органов, осуществляющих законодательную, исполнительную и судебную власть. Для демократического общества принцип разделения властей особо важен и значим. Он выражает умеренность, рассредоточенность государственной власти, предупреждающую ее концентрацию, превращение ее в авторитарную и тоталитарную власть. Этот принцип в демократическом обществе предполагает, что три ветви власти одинаковы, равновелики по силе, служат противовесами по отношению друг к другу, и не допускает доминирование одной над другими.

В соответствии со статьей 94 Конституции Кыргызской Республики судьи независимы и подчиняются только Конституции и законам. Запрещается всякое вмешательство в деятельность по осуществлению правосудия.

Мурзалиева Ж.Н. полагает, что при соблюдении принципа невмешательства в отправлении правосудия и запрета требования отчёта по конкретному судебному делу, заслушивание информации председателя Верховного суда Кыргызской Республики о деятельности судебной системы не может противоречить конституционному принципу разделения властей.

В то же время она отметила, что в редакции Конституции Кыргызской Республики от 23 октября 2007 года к полномочиям Жогорку Кенеша Кыргызской Республики относилось заслушивание ежегодного доклада председателя Верховного суда. Однако, такое полномочие законодательного органа отсутствует в действующей Конституции Кыргызской Республики, принятой всенародным референдумом 27 июня 2010 года.

В этой связи, Мурзалиева Ж.Н. указывает, что согласно части 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

В соответствии с частями 1, 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике, на основе Конституции принимаются конституционные законы, законы и другие нормативные правовые акты.

Статья 74 Конституции Кыргызской Республики предусматривает полномочия Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, среди которых такого полномочия, как заслушивание ежегодной информации председателя Верховного суда Кыргызской Республики о деятельности судебной системы Кыргызской Республики не имеется. Более того, согласно части 9 этой же статьи Жогорку Кенеш Кыргызской Республики осуществляет иные полномочия, предусмотренные только Конституцией.

Таким образом, Мурзалиева Ж.Н. приходит к выводу, что полномочие,

№ 07-Р

предусмотренное в оспариваемой норме, выходит за рамки компетенции Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, предусмотренной Конституцией Кыргызской Республики, соответственно, оспариваемая норма в этой части противоречит Конституции.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. отмечает, что в соответствии с частью 3 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами. Согласно частям 1 и 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике. На основе Конституции принимаются конституционные законы, законы и другие нормативные правовые акты.

Перечень полномочий Жогорку Кенеша предусмотрен в статье 74 Конституции Кыргызской Республики. При этом, частью 9 указанной статьи Конституции установлено, что Жогорку Кенеш осуществляет иные полномочия, предусмотренные Конституцией.

Курманбаева А.М. полагает, что Конституцией определен исчерпывающий перечень полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и, соответственно, утверждает, что в Конституции не установлено полномочие Жогорку Кенеша по заслушиванию ежегодной информации председателя Верховного суда о деятельности судебной системы Кыргызской Республики.

Исходя из изложенного, Курманбаева А.М. считает, что пункт 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» противоречит пункту 2 статьи 3, части 3 статьи 5, частям 1, 2 статьи 6, части 9 статьи 74 Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является пункт 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» следующего содержания:

«Статья 3. Конституционные полномочия Жогорку Кенеша

1. К полномочиям Жогорку Кенеша относятся:

35) заслушивание ежегодной информации председателя Верховного суда о деятельности судебной системы Кыргызской Республики, которое проводится с соблюдением принципа невмешательства в отправление правосудия и запрета требования отчета по конкретному судебному делу;».

Закон Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 25 ноября 2011 года № 223 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 2

№ 07-Р

декабря 2011 года № 102, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Основной закон Кыргызской Республики, определяя политическое устройство, характер взаимоотношений общества и органов государственной власти, права и свободы человека, порядок и принципы организации органов власти, устанавливает, что Кыргызская Республика является демократическим, правовым государством (статья 1). Это означает, что единственным источником государственной власти в Кыргызской Республике и легитимации всех его органов является народ Кыргызстана, который посредством прямой и представительной демократии формирует систему государственных органов и органов местного самоуправления (части 1 и 2 статьи 2 Конституции).

Одновременно с этим в Кыргызской Республике провозглашается верховенство права, когда вся деятельность государства и его органов, нормы поведения в обществе, принципы разрешения конфликтов и иные проявления общественных отношений подчинены Конституции и законам.

В целях утверждения демократической и правовой основы государственности, Конституция Кыргызской Республики требует неукоснительного соблюдения принципа разделения государственной власти (статья 3).

Смысл демократии и права предполагает создание таких условий, когда созидательная миссия права, его неразрывная связь с самим человеком, позволяют добиться действительно разумной правовой современной публичной власти, закрепляющей порядок ее осуществления на основе разделения на законодательную, исполнительную и судебную ветви власти.

Реализация указанного принципа не только защищает общество от произвола государственной власти, но и позволяет создать эффективную систему по организации ее деятельности.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 11 апреля 2014 года отметила, что данный принцип предполагает установление такой системы правовых гарантий, сдержек и противовесов, который исключает возможность концентрации власти у одной из них, обеспечивает самостоятельное и независимое осуществление всех ветвей власти и одновременно их взаимодействие и взаимное их уравнивание, поэтому разделение властей основывается на естественном разделении таких функций, как законотворчество, государственное управление и правосудие. Строгое следование установленным предметам ведения и полномочиям является залогом слаженности функционирования государства в целом.

Следовательно, органы государственной власти с учетом их правовой природы в пределах своей компетенции самостоятельны, они взаимодействуют между собой, сдерживают и уравнивают друг друга. Все ветви государственной власти, осуществляя свою деятельность, придерживаются определенных рамок, за которые не позволяют выходить сдержки, а противовесы представляют полномочия, реализация которых нейтрализует возможные злоупотребления.

Таким образом, принцип разделения властей обеспечивается, прежде всего, самой Конституцией Кыргызской Республики посредством ясности и определенности функций и полномочий органов, составляющих ветви государственной власти.

№ 07-Р

3. В соответствии со статьей 3 Конституции государственная власть в Кыргызской Республике также основывается на принципе верховенства власти народа, представляемой и обеспечиваемой всенародно избираемыми Жогорку Кенешем и Президентом.

Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, как высший представительный орган, формируется народом посредством выборов и в соответствии со статьей 70 Конституции Кыргызской Республики осуществляет законодательную власть и контрольные функции в пределах своих полномочий.

Указанные конституционные положения во взаимосвязи с принципом разделения властей играют ключевую роль при формировании судебной ветви власти и предопределяют такую форму взаимоотношений между этими ветвями государственной власти, которая, с одной стороны, обеспечивает их взаимодействие, с другой – создает такие правовые механизмы, которые исключают возможность нарушения принципа независимости судебной ветви власти.

В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики Жогорку Кенеш Кыргызской Республики наделен полномочиями учреждать в рамках Конституции и посредством принятия законов сами судебные институты (пункт 2 части 2 статьи 74, части 3 и 4 статьи 93 Конституции), осуществляя при этом выбор организационной модели каждого судебного органа, устанавливая его состав и структуру, определяя компетенцию и иерархию различных судебных учреждений. Кроме того, установление порядка отбора, требований к претендентам на должности судей, порядка привлечения и меры ответственности судей за небезупречное поведение также относятся к ведению законодательного органа. Эта учредительная, институционализирующая деятельность законодателя имеет исключительное значение, она в полной мере отражает не только идею разделения властей, но и концепцию парламентаризма (парламентской демократии).

Однако парламентская демократия не является системой, в которой высший законодательный орган напрямую организует работу других органов государственной власти или может в любое время вмешиваться в их деятельность. Модель парламентской демократии, закрепленная в Конституции Кыргызской Республики, является рациональной и умеренной, она не основана исключительно на контроле, осуществляемом парламентом. Иное толкование положений Конституции Кыргызской Республики неизбежно приведет к отрицанию конституционных принципов ответственного управления, разделения и самостоятельности ветвей власти, правового и демократического государства.

Парламентский контроль является одним из видов государственного контроля, который представляет собой самостоятельный институт парламентаризма. С его помощью достигается наиболее эффективная деятельность органов государственной власти, слаженность работы всего государственного механизма, предотвращается злоупотребление властью и нарушение прав и свобод человека и гражданина, реализуются конституционные установления и требования норм законодательства.

При этом, следует отметить, что согласно Конституции Жогорку Кенеш Кыргызской Республики осуществляет контрольные функции только в пределах своих полномочий (часть 1 статьи 70). В рамках контрольных функций Жогорку

№ 07-Р

Кенешу Кыргызской Республики предоставлено право получения объективной информации о процессах, происходящих в государстве и обществе, а также о ситуации в различных сферах жизни государства и общества, и возникающих в них проблемах. Наличие такой информации для законодательного органа является необходимым условием эффективности его деятельности в интересах народа и в целом государства, а также для надлежащего выполнения своей конституционной функции.

Вместе с тем, Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, реализуя полномочия по осуществлению парламентского контроля, посредством заслушивания информации от государственных органов, не может устанавливать такое правовое регулирование, которое нарушало бы баланс между ветвями власти и допускало вмешательство в их деятельность, создавая, при этом, доминирующее положение законодательной власти над другими ветвями. Иное означало бы нарушение конституционных принципа разграничения функции и полномочий государственных органов и принципа разделения властей.

Таким образом, парламент не может иметь властных полномочий по отношению к другим ветвям власти больше, чем это предусмотрено в Основном законе. Конституция Кыргызской Республики содержит исчерпывающий перечень полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, который согласно статье 74 Основного закона не может быть расширен законами или иными нормативными правовыми актами.

4. Судебная власть является самостоятельной ветвью государственной власти и характеризуется наличием двух основных функций: осуществление правосудия и судебного контроля.

Для эффективного выполнения указанных функций судебная власть должна быть независимой. Степень независимости судебной власти ввиду ее социальной и правовой природы должна быть выше по сравнению с другими ветвями государственной власти, поскольку в демократическом правовом государстве высшей властью является власть закона. Соответственно, судебная власть, обеспечивающая верховенство закона, должна быть свободна от чьего бы то ни было влияния, чтобы иметь возможность быть объективной и беспристрастной.

Сильная, самостоятельная и независимая судебная власть является необходимым условием для эффективной деятельности всех ветвей власти, всего государственного механизма. Осуществление функции судебного контроля, охрана и защита права как социальной ценности, исключение всяких попыток действовать неправовыми средствами, от кого бы они ни исходили, является главной задачей судебной власти.

В этой связи, самостоятельность и независимость судебной власти рассматривается как ее способность сдерживать злоупотребления и предотвращать бездействие других ветвей власти.

Независимость судебной власти основывается на ее непосредственном подчинении Конституции и является основополагающим принципом и важным элементом любого правового государства, основанного на верховенстве права. Иными словами, независимость судебной власти может быть обеспечена посредством строгого следования требованиям Конституции Кыргызской Республики. Любое иное расширение форм и методов воздействия на судеб-

№ 07-Р

ную власть, кроме как предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, должно рассматриваться как посягательство на ее независимость.

Независимость судебной ветви власти необходима для выполнения возложенной на нее Конституцией Кыргызской Республики миссии. В правовом государстве это является гарантией того, что система правосудия будет действовать справедливо и эффективно. Независимость, предоставляемая Основным законом судебной власти - это не прерогатива или привилегия, а гарантия справедливого, беспристрастного и эффективного отправления правосудия.

Принцип независимости судебной власти закреплен в основных международных документах в области прав человека. Так, в «Основных принципах независимости судебной власти», принятых седьмым Конгрессом ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (резолюция 40/146 от 13 декабря 1985 г.) изложено, что независимость судебной власти должна быть гарантирована государством и закреплена в конституции либо в законах страны. Государственные и прочие учреждения обязаны уважать и соблюдать независимость судебной власти.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно отмечала, что независимость судебной власти и судьи является гарантией против всякого вмешательства в деятельность судьи по осуществлению правосудия и оправдана необходимостью дать судьям возможность выполнять возложенную на них обязанность по защите прав и свобод человека и гражданина. Суть принципа независимости судей состоит в стремлении обеспечить такие условия, в которых судья мог бы иметь реальную возможность свободно принимать решения, подчиняясь только Конституции и законам, и действовать без каких-либо ограничений, постороннего воздействия, влияния, давления, угроз, вмешательства, прямого или косвенного, с чьей бы то ни было стороны и по каким бы то ни было причинам (Решения от 27 декабря 2013 года, от 15 февраля 2017 года).

Соответственно, законодательный орган при правовой регламентации взаимоотношения судебной власти с другими органами государственной власти должен учитывать ее конституционно-правовой статус и гарантии ее независимости как неотъемлемой части конституционных ценностей.

Недопустимость эксплицитно выраженной оценки со стороны Жогорку Кенеша Кыргызской Республики информации о деятельности судебной системы не только позволяет сохранить баланс между законодательной и судебной ветвями власти, но и опосредовано свидетельствует об отсутствии необходимости непосредственного представления такой информации председателем Верховного суда Кыргызской Республики.

Таким образом, судебная власть, обеспечивающая верховенство закона, должна быть свободна от чьего бы то ни было влияния, чтобы иметь возможность быть объективной и беспристрастной. Ее конституционная модель продиктована идеей обеспечения правосудием прав и свобод человека, задана общепризнанным международным принципом верховенства права и не допускает ограничений полноты судебной власти и судебной независимости.

С учетом вышеизложенного, регулятивное действие оспариваемой нормы, устанавливающее полномочие Жогорку Кенеша Кыргызской Республики

№ 07-Р

заслушивать ежегодную информацию о деятельности судебной системы, выходит за рамки полномочий Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, установленных Конституцией и приводит к нарушению таких конституционных ценностей как принцип независимости судебной ветви власти и принципа разделения властей. Попытка представления данного полномочия, как вытекающего из представительных функций Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, не может обосновывать его конституционность.

Вместе с тем, исходя из принципа открытости и ответственности государственных органов, судебная система не должна быть закрытой, и информация о ее деятельности должна быть доступной как для общественности, так и для Жогорку Кенеша Кыргызской Республики (статья 3 Конституции). В этой связи, форма и методы предоставления информации общественности о деятельности судебной системы должны быть определены Верховным судом Кыргызской Республики самостоятельно. Информация может предоставляться Жогорку Кенешу Кыргызской Республики исключительно по инициативе самой судебной ветви власти.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать пункт 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» противоречащим пункту 2 статьи 3, части 3 статьи 5, частям 1, 2 статьи 6, части 9 статьи 74 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

12 июня
2019 года
город Бишкек

№ 08-Р

по делу о проверке конституционности частей 3, 4 статьи 487, частей 2, 3 статьи 488, части 1 статьи 489, частей 3, 4 статьи 491, части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны - Карабаева Тимура Эднановича;

стороны-ответчика – Бердимуратова Чынгызбека Муртазакуловича, Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Букамбаевой Айсулуу Жаныбаевны, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Искакова Эркина Бакбуровича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Айтбаева Улана Таштемировича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 3, 4 статьи 487, частей 2, 3 статьи 488, части 1 статьи 489, частей 3, 4 статьи 491, части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Карабаева Т.Э.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики части 3, 4 статьи 487, части 2, 3 статьи 488, часть 1 статьи 489, части 3, 4 статьи 491, часть 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Киргизбаева К.М., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 21 января 2019 года поступило ходатайство Карабаева Т.Э. о проверке соответствия частей 3, 4 статьи 487, частей 2, 3 статьи 488, части 1 статьи 489, частей 3, 4 статьи 491, части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики части 2 статьи 16, части 3 статьи 31, частям 1, 2 статьи

№ 08-Р

40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства, заявитель полагает, что отдельные положения нового Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречат принципам и задачам уголовного судопроизводства и нарушают гарантируемые Конституцией Кыргызской Республики права потерпевших и несовершеннолетних.

Как отмечает субъект обращения, введенный в действие с 1 января 2019 года Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики, предусматривает ряд нововведений, одним из которых является правовой институт процессуальных соглашений, включающий в себя такие институты, как процессуальное соглашение о признании вины и процессуальное соглашение о сотрудничестве.

Процессуальное соглашение о признании вины может быть заключено по преступлениям, относящимся к категории тяжких и менее тяжких преступлений. В рамках данного соглашения подозреваемый либо обвиняемый вправе заявить ходатайство о заключении соглашения о признании вины, при условии согласия на возмещение ущерба потерпевшему. К лицу, заключившему процессуальное соглашение о признании вины, суд может назначить наказание либо не связанное с лишением свободы, либо в пределах минимального размера наказания, предусмотренного санкцией конкретной статьи Уголовного кодекса Кыргызской Республики. В случае отсутствия в санкции статьи наказаний, не связанных с лишением свободы, наказание в виде лишения свободы назначается на одну категорию ниже, чем предусмотрено санкцией конкретной статьи. При этом при заключении лицом соглашения о признании вины не применяется пробационный надзор.

Карабаев Т.Э. считает, что при применении соглашения о признании вины полностью игнорируется вопрос согласия или несогласия потерпевшего на заключение такого соглашения, что, в свою очередь, поднимает проблематику баланса государственных и частных интересов, так как потерпевший может быть не согласен с тем, что преступник избегает должной меры наказания лишь вследствие публичного интереса процессуальной экономии. С учетом этого актуальными становятся вопросы справедливости, принимая во внимание аспект соотносимости таких действий с нравственностью и моралью.

По мнению Карабаева Т.Э., в нормах Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики государственный интерес прямо превалирует над частными интересами потерпевших. Государство осознанно позволяет преступникам идти на признание вины и получать наказание не связанное с лишением свободы, даже в ситуации, когда потерпевший не выражает на это свое согласие и даже выступает против такого подхода. Таким образом, виновное лицо вследствие признания вины может легко избежать наказания, связанного с лишением свободы или значительно его облегчить.

Субъект обращения отмечает, что в Кыргызской Республике полностью игнорируется мнение потерпевшего, поскольку публичные интересы и соображения значительно выше субъективного мнения частного лица (потерпевшего).

Кроме того, Карабаев Т.Э. отмечает, что указанные им выше аспекты,

№ 08-Р

вызывают вопросы, касательно оправданности и законности исключения потерпевшего из процесса по принятию ключевых решений при заключении соглашений о признании вины. В этом наличествует возможность искажения сути системы правосудия, которая частично зиждется на нравственных, моральных ценностях восстановления справедливости, что может касаться и удовлетворения интересов потерпевшего, не выраженные в показателях материального ущерба и вреда.

Субъект обращения отмечает, что в части 4 статьи 487 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, регламентирующей вопросы заключения процессуального соглашения о сотрудничестве, несовершеннолетний не указан как субъект, с которым такое соглашение может быть заключено.

В этой связи, Карабаев Т.Э. считает, что несовершеннолетний имеет право заключать такое соглашение через адвоката или законного представителя.

Приведенные доводы, по мнению субъекта обращения, подтверждают нарушение оспариваемыми нормами гарантированных Конституцией Кыргызской Республики прав каждого на запрет дискриминации, на судебную защиту, на выражение своего мнения.

С учетом изложенного, заявитель просит признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 февраля 2019 года ходатайство Карабаева Т.Э. было принято к производству.

31 мая 2019 года заявитель внес дополнение к своему ходатайству, в котором он привел дополнительные аргументы, касающиеся нарушения оспариваемыми нормами прав несовершеннолетних. В частности, им было еще раз акцентировано внимание на том, что пункт 1 части 3 статьи 487 и пункт 4 статьи 491 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не предоставляют возможности заключения процессуального соглашения с несовершеннолетним подозреваемым и обвиняемым, что является нарушением требований части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, гарантирующей запрет дискриминации вне зависимости от каких-либо обстоятельств.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаев А.Т. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемые нормы Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречат Конституции Кыргызской Республики по следующим основаниям.

Заключение соглашения о признании вины не является основанием для освобождения подозреваемого, обвиняемого от возмещения ущерба потерпевшему в силу части 5 статьи 487 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, в связи с чем, права потерпевших в оспариваемых нормах не нарушаются. Законодатель предусмотрел, что даже в случае заключения соглашения о признании вины потерпевшему должен быть возмещен ущерб, причиненный преступлением. Потерпевший не лишается

№ 08-Р

права на получение возмещения, соглашение о признании вины не освобождает подозреваемого, обвиняемого от наказания в целом, а лишь предусматривает более мягкое наказание. Принцип неотвратимости наказания за совершенное преступление сохраняется.

Требования оспариваемых норм о невозможности заключения соглашения о признании вины и о сотрудничестве с несовершеннолетним не нарушают их права, поскольку согласно главе 54 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в отношении несовершеннолетнего подозреваемого, обвиняемого предусматривается особый порядок уголовного судопроизводства. Кроме того, права несовершеннолетних защищены нормами Уголовного кодекса Кыргызской Республики, которые предусматривают для них более мягкие меры наказаний.

Требования оспариваемых норм в части невозможности заключения соглашений с лицами, совершившими деяние в состоянии невменяемости или заболевшими после совершения преступления психическим расстройством, не может быть признано противоречащим Конституции Кыргызской Республики, так как эти лица в силу своего психического состояния не могут отдавать отчет своим действиям и осознавать последствия своего признания.

Условия и ограничения, установленные для процессуального соглашения о признании вины, не нарушают конституционные гарантии на судебную защиту и не могут расцениваться как дискриминация по признаку возраста, поскольку потерпевший вправе выступать в судебных прениях, поддерживать обвинение, получать от подозреваемого, обвиняемого, осужденного возмещение имущественного ущерба и морального вреда, причиненного преступлением. Однако потерпевший не может участвовать в определении наказания для обвиняемого, это исключительная прерогатива суда. Прокурор может только просить суд о назначении какого-либо наказания для обвиняемого. Соответственно отпадает необходимость участия потерпевшего при заключении соглашения о признании вины.

В оспариваемых нормах по процессуальному соглашению о признании вины, не усматривается нарушение прав потерпевшего, так как он вправе участвовать в судебном заседании и обжаловать судебный акт. Кроме того, частью 6 статьи 491 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики установлено, что приговор постановляется в соответствии с требованиями главы 43, то есть в общем порядке с учетом интересов прав потерпевшего.

Институт процессуальных соглашений, предусмотренный новой редакцией Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, является частью проводимой судебно-правовой реформы, в понимании сущности действующих принципов уголовного процесса, их соразмерности целям и задачам отрасли правоотношений, а также введение упрощенных процедур судопроизводства. Эти процедуры являются отражением признака дифференциации уголовного судопроизводства и нуждаются в обеспечении принципиально значимых установок. В этих условиях соглашение о признании вины в контексте согласительного производства оценивается как один из способов ускорения восстановления вреда, нанесенного потерпевшему в результате уголовного преступления или проступка.

№ 08-Р

Соглашение о сотрудничестве своим назначением имеет способствование раскрытию и расследованию особо опасных преступлений. Институт процессуального соглашения соотносится с такими задачами уголовного судопроизводства как защита личности, общества и государства от преступлений; защита личности от незаконного и необоснованного обвинения, осуждения, ограничения ее прав и свобод; быстрое и полное расследование преступлений и проступков; справедливое судебное разбирательство и правильное применение уголовного закона; обеспечение возмещения материального ущерба и морального вреда.

С учетом изложенного, представитель стороны-ответчика просит отказать в удовлетворении требований обращающейся стороны.

Другой представитель стороны-ответчика Бердимуратов Ч.М., поддержал доводы Молдобаева А.Т.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Букамбаева А.Ж. высказала следующее мнение.

Соглашение о признании вины в уголовном процессе является новеллой уголовного процессуального законодательства Кыргызской Республики. Предоставление прокурору возможности заключения соглашения с подозреваемым (обвиняемым) о признании вины указывает на переход к новой идеологии государства в сфере противодействия преступности с помощью договора, благодаря которому достигается определенный компромисс между государством и правонарушителем.

В Рекомендации №R (87) 18 Комитета министров Совета Европы процессуальные соглашения в уголовном правосудии трактуются как способы процессуальной экономии, упрощения и сокращения процедуры рассмотрения уголовных дел, уменьшения сроков пребывания лиц под стражей, сохранения средств, которые расходуются на рассмотрение уголовного дела, снижения нагрузки судей.

В соответствии с частями 1, 3, 4 статьи 487 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики подозреваемый, обвиняемый вправе заявить ходатайство о заключении соглашения о признании вины по уголовным делам о менее тяжких и тяжких преступлениях.

Правовыми последствиями заключения такого соглашения о признании вины являются рассмотрение уголовного дела в упрощенном порядке и смягчение наказания.

В соответствии со статьей 80 Уголовного кодекса Кыргызской Республики при заключении лицом соглашения о признании вины суд назначает наказание, не связанное с лишением свободы, в пределах минимального размера наказания, предусмотренного санкцией конкретной статьи. В случае отсутствия в санкции статьи наказаний, не связанных с лишением свободы, наказание в виде лишения свободы назначается на одну категорию ниже, чем предусмотрено санкцией конкретной статьи.

Соглашение о признании вины заключается между подозреваемым, обвиняемым и прокурором, как стороной государственного обвинения. При этом сторона государственного обвинения обязана доказать виновность лица, привлекаемого к уголовной ответственности. Указанным лицам

№ 08-Р

предоставляется право изъявить готовность и желание признаться в совершении преступления и начать отбывать наказание кратчайшим путем. При этом, действительно, для заключения соглашения о признании вины согласие потерпевшего не требуется.

Данное обстоятельство исходит из положений статей 487, 488 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающих порядок заявления и рассмотрения ходатайства о заключении соглашения о признании вины, и не ограничивает право потерпевшего в уголовном процессе.

Так, наказание всегда связано с ограничением прав и свобод совершившего преступление лица, причиняющим ему страдания различного характера. Однако причинение физических страданий или унижение человеческого достоинства не является целью наказания, что определено частью 2 статьи 9 Уголовного кодекса Кыргызской Республики. Напротив, реформируемое уголовное законодательство при установлении наказания максимально исходит из принципа гуманизма и достаточного для исправления и социализации. С этой же целью уголовный закон устанавливает различные процессуальные возможности для смягчения назначаемого наказания.

Наказание является мерой государственного принуждения, установленной уголовным законом, назначаемой по приговору суда от имени государства, означающей официальную государственную оценку совершенного преступления, что указывает на исключительную прерогативу государства определять конкретный вид и размер уголовного наказания. Этот принцип заложен в статье 80 Уголовного кодекса Кыргызской Республики о порядке назначения наказания в случае заключения соглашения о признании вины.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики также подчеркнула, что соглашение о признании вины заключается в случае, если подозреваемый, обвиняемый не оспаривает подозрение, обвинение и имеющиеся по делу доказательства в совершении преступления, характер и размер причиненного вреда. Таким образом, права потерпевшего на возмещение вреда учитываются в полной мере.

Обеспечение восстановления прав потерпевшего от преступлений является обязанностью государства, при этом данное положение одновременно не должно предполагать наделение потерпевшего правом предопределять пределы возлагаемой на лицо уголовной ответственности. Такое право, в силу публичного характера уголовно-правовых отношений, может принадлежать только государству, а в ином случае возможность применения более мягкого наказания ставится в зависимость от позиции потерпевшего. Кроме того, в данном случае всегда имеется риск злоупотребления правом со стороны потерпевшего, предполагающий умышленное использование рассматриваемого правового средства в противоречии с его социальным назначением или с целью причинить вред личным интересам, создать объективные препятствия для реализации прав подозреваемого или обвиняемого.

Помимо прочего, соглашение о признании вины необходимо рассматривать вкуче с другими нормами уголовно-процессуального закона, предусматривающими право прокурора в удовлетворении ходатайства о заключении соглашения о признании вины либо в отказе. При этом, учитывая

№ 08-Р

условие заключения соглашения по согласию с размером и характером ущерба потерпевшему и право потерпевшего обжаловать судебные решения, в том числе и постановление об утверждении соглашения о признании вины, следует полагать, что позиция потерпевшего при заключении соглашения о признании вины все же будет приниматься во внимание прокурором.

С учетом вышеизложенного, Букамбаева А.Б. считает, что части 3, 4 статьи 487, части 2, 3 статьи 488, часть 1 статьи 489, части 3, 4 статьи 491 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречат положениям Конституции Кыргызской Республики.

Относительно оспаривания части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики она отмечает, что, действительно, процессуальное соглашение о сотрудничестве не может быть заключено с несовершеннолетними и лицами, совершившими запрещенное уголовным законом деяние в состоянии невменяемости или заболевшими после совершения преступления психическим расстройством.

Порядок производства по делам о преступлениях и проступках, совершенных несовершеннолетними, осуществляется в особом порядке уголовного судопроизводства. Система правосудия в отношении несовершеннолетних направлена, в первую очередь, на обеспечение благополучия несовершеннолетнего и соразмерность мер воздействия с особенностями личности правонарушителя и обстоятельствами правонарушения. Согласно уголовному законодательству в отношении несовершеннолетних предусмотрены особенности мер уголовно-правового воздействия, включая принудительные меры воспитательного характера и более мягкие меры наказаний.

Предпосылкой для этого служат особая уязвимость и ограниченные возможности детей, процесс развития которых еще не завершился. Поэтому система правосудия в отношении несовершеннолетних концентрирует свое внимание не только на характере совершенного правонарушения, но и на причинах его совершения.

Такое требование в отношении несовершеннолетних представляется обоснованным, поскольку упрощение процессуальной процедуры, которая не предполагает исследование и оценку доказательств судом, не позволит обеспечить применение дополнительных гарантий, предусмотренных законом для несовершеннолетних, и принять в отношении их справедливое решение.

Несовершеннолетний в силу своего возраста, аспектов эмоциональной, духовной и интеллектуальной незрелости не в полной мере осознает характер и последствия заявленного ходатайства о сотрудничестве и не может давать полноценную оценку своим действиям и действиям защитника, родителей или опекуна. В данном случае закон исходит из необходимости предоставления дополнительных гарантий таким лицам для проведения полноценного судебного разбирательства.

Кроме того, положения международного права в области правосудия по делам несовершеннолетних не допускают каких-либо ограничений прав несовершеннолетних на любой стадии уголовного процесса. В частности, Женевская декларация прав ребенка 1924 года, Декларация прав ребенка

№ 08-Р

Генеральной Ассамблеи ООН 1959 года, Конвенция о правах ребенка 1989 года и ее Факультативный протокол 2000 года, Минимальные Стандартные Правила ООН для отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила) 1985 года и другие акты международных организаций.

Таким образом, Букамбаева А.Ж. считает, что часть 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не может рассматриваться как норма, дискриминирующая несовершеннолетних по отношению к совершеннолетним лицам, соответственно, не противоречит положениям Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Исаков Э.Б. придерживается аналогичной позиции и приводит схожие аргументы. В связи с чем, Исаков Э.Б. считает, что выводы заявителя о нарушении прав потерпевшего, несовершеннолетнего подозреваемого, обвиняемого оспариваемыми нормами являются необоснованными.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Айтбаев У.Т. придерживается схожей позиции с представителями Аппарата Президента и Верховного суда. Вместе с тем, он отмечает о безусловной важности обеспечения конституционного права потерпевшего на судебную защиту, включающую обязанность государства своевременно наделить такое лицо надлежащим процессуальным статусом и всеми возможностями для отстаивания своих интересов с целью справедливого разрешения уголовного дела, возмещения причиненного ему вреда и наказания виновного. В этой связи, как полагает Айтбаев У.Т., небезосновательным может быть мнение о том, что именно позиция потерпевшего должна быть ключевой при заключении соглашения о признании вины, поскольку он претерпевает последствия преступления, тогда как в случае оставления разрешения данного вопроса на усмотрение государственных органов, приобретающего впоследствии характер торга, не всегда может быть обусловлен интересами потерпевшего.

Кроме того, по его мнению, необходимо учитывать актуальность рисков ускорения уголовного судопроизводства, когда в прошлом был распространен такой фактор, приводивший к необоснованному затягиванию следствия и судебного разбирательства по уголовным делам, как неявка потерпевшего.

Учитывая вышеизложенное, Айтбаев У.Т. считает, что части 3, 4 статьи 487, части 2, 3 статьи 488, часть 1 статьи 489, части 3, 4 статьи 491 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречат положениям части 2 статьи 16, части 3 статьи 31 и частям 1,2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Относительно части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, Айтбаев У.Т. отмечает, что одним из спорных моментов ограничения прав несовершеннолетнего является психологическая сторона соглашения о сотрудничестве. Действительно, характерными возрастными особенностями несовершеннолетнего являются незрелость мышления, отсутствие социального опыта, неустойчивость психики, повышенная внушаемость и др. В виду указанного невозможно полное исключение риска злоупотреблений в отношении несовершеннолетнего со стороны обвинения, всегда остается опасность оговора несовершеннолетним

№ 08-Р

соучастников преступления.

Однако уголовно-процессуальное законодательство содержит необходимые нормы, предусматривающие особые гарантии обеспечения прав несовершеннолетних подозреваемых и обвиняемых, обязанность реализации которых возложена на представителях стороны обвинения, защиты, суда, а обязанность недопущения возможного оговора соучастников преступления - на следователя, призванного проверять обоснованность высказанных подозреваемым или обвиняемым показаний.

В этой связи, законодательное лишение несовершеннолетнего возможности заключать соглашение о сотрудничестве, по мнению представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики, существенно ограничивает права несовершеннолетних и входит в противоречие с частью 2 статьи 16 и частями 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. отмечает следующее.

В положениях статьи 486 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не принимается во внимание, что потерпевший, которому в соответствии со статьей 40 Конституции гарантируется такое же право на судебную защиту, как и подозреваемому, который может выразить свое несогласие на применение процедуры заключения соглашения о признании вины. Таким образом, потерпевший, являющийся участником уголовно-процессуального судопроизводства, ставится в дискриминирующее положение, что недопустимо исходя из норм части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

В соглашении о сотрудничестве по преступлениям, где пострадавшей стороной является государство, представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики полагает, что согласие потерпевшего не требуется.

Право на применение процедуры заключения соглашений о признании вины и о сотрудничестве не распространяется на несовершеннолетнего. Уголовное судопроизводство в отношении ребенка, которым является лицо, не достигшее 18 лет, имеет ряд ограничений, связанных с возрастом данного лица. К примеру, до судебного решения несовершеннолетний может быть подвергнут задержанию не более 24 часов. Сотрудник уполномоченного государственного органа по защите детей участвует в деле с момента фактического задержания несовершеннолетнего подозреваемого или с момента его первого допроса.

Необходимость в особом отношении к несовершеннолетним была признана в Декларации прав ребенка, а также рассматривается во многих международных документах.

Запрещение дискриминации четко определено в Конвенции о правах ребенка, согласно статье 4 которой защита прав и интересов детей основывается, в том числе, на принципе недопустимости дискриминации детей и обеспечения права ребенка на выражение своего мнения при принятии решений, касающихся его судьбы. В связи с чем, нераспространение права на заключение процессуальных соглашений о признании вины и сотрудничестве на несовершеннолетнего, ввиду его возраста направлено на защиту прав и интересов несовершеннолетнего.

№ 08-Р

При этом в Уголовно-процессуальном кодексе Кыргызской Республики предусмотрен институт выведения несовершеннолетнего из системы уголовного правосудия, применяемый при наличии совокупности следующих обстоятельств: совершение им впервые менее тяжкого преступления; несовершеннолетний подозреваемый ранее не имел судимости; несовершеннолетний не участвовал в программе по выведению его из системы уголовного правосудия и медиации; несовершеннолетний сознался в совершении преступления.

С учетом изложенного, Курманбаева А.М. приходит к выводу, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются части 3, 4 статьи 487, части 2, 3 статьи 488, часть 1 статьи 489, части 3, 4 статьи 491, часть 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики следующего содержания, только в части проверки соблюдения прав потерпевших при заключении соглашения о признании вины без их согласия и несовершеннолетних, которые не могут быть субъектами соглашения о сотрудничестве:

«Статья 487. Порядок заявления ходатайства о заключении соглашения о признании вины

3. Соглашение о признании вины может быть заключено при наличии следующих условий:

1) подозреваемый, обвиняемый является совершеннолетним и он осознает характер и последствия заявленного им ходатайства;

2) ходатайство было заявлено добровольно и после проведения консультации с защитником;

3) подозреваемый, обвиняемый не оспаривает подозрение, обвинение и имеющиеся по делу доказательства в совершении преступления, характер и размер причиненного им вреда.

4. Соглашение о признании вины не может быть заключено:

1) с лицами, совершившими запрещенное уголовным законом деяние в состоянии невменяемости или заболевшими после совершения преступления психическим расстройством;

2) в отношении совокупности преступлений, если хотя бы одно из них не соответствует требованиям, предусмотренным настоящей статьей.

Статья 488. Порядок рассмотрения ходатайства о заключении соглашения о признании вины

2. Прокурор составляет соглашение о признании вины, в котором должны

№ 08-Р

быть указаны:

- 1) дата и место его составления;
- 2) должностное лицо органа прокуратуры и следствия, заключающее соглашение со стороны обвинения;
- 3) фамилия, имя и отчество, другие данные подозреваемого, заключающего соглашение, данные о защитнике;
- 4) описание преступления с указанием времени, места его совершения, а также других обстоятельств, подлежащих доказыванию;
- 5) пункт, часть, статья Уголовного кодекса, предусматривающие ответственность за данное преступление;
- 6) смягчающие обстоятельства и нормы Уголовного кодекса, которые могут быть применены в отношении обвиняемого, вид и размер наказания, предусмотренные статьей 80 Уголовного кодекса.

3. Соглашение о признании вины подписывается прокурором, следователем, подозреваемым, обвиняемым и его защитником.

Статья 489. Рассмотрение следственным судьей соглашения о признании вины, составленного в ходе досудебного производства

1. Следственный судья рассматривает поступившее от прокурора соглашение о признании вины с участием прокурора, подозреваемого и его защитника.

Статья 491. Порядок проведения судебного заседания и постановления приговора

3. Выяснив позицию обвиняемого, судья предлагает защитнику и государственному обвинителю сообщить их мнение относительно соглашения о признании вины, а также уточняет, поддерживают ли они соглашение.

4. В случае возражения обвиняемым, государственным обвинителем соглашения о признании вины судья выносит постановление о прекращении судебного заседания и назначении рассмотрения уголовного дела в общем порядке. При этом признание вины обвиняемым не может быть положено в основу приговора и должно оцениваться в совокупности с другими доказательствами.

Статья 492. Порядок заявления ходатайства о заключении соглашения о сотрудничестве

5. Процессуальное соглашение о сотрудничестве не может быть заключено с несовершеннолетними и лицами, совершившими запрещенное уголовным законом деяние в состоянии невменяемости или заболевшими после совершения преступления психическим расстройством.»

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 2 февраля 2017 года № 20 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» 15 февраля 2017 года за №№ 23-28, введен в действие с 1 января 2019 года в соответствии с Законом Кыргызской Республики «О введении в действие Уголовного кодекса Кыргызской Республики, Кодекса Кыргызской Республики о проступках, Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики, Закона Кыргызской Республики «Об основах амнистии и порядке ее применения» от 24 января 2017 года № 10, опубликованным в газете «Эркин-Тоо» 31 января 2017 года за № 9, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской

№ 08-Р

Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией в Кыргызской Республике гарантируются права и свободы человека как высшая ценность государства, их непосредственное действие, неотчуждаемость и принадлежность каждому от рождения. Они определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц (часть 1 статьи 16).

Данное конституционное установление, как неоднократно отмечалось Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в своих решениях, означает, что неотъемлемым атрибутом и первостепенной задачей правового государства является признание самоценности человека и защита его субъективных прав. Они обязывают государство, как основного регулятора общественных отношений, построить такую правовую систему и создать такие правовые механизмы, чтобы наилучшим образом обеспечить защиту прав и свобод человека и гражданина.

Основное назначение признания субъективных прав человека и гражданина со стороны государства заключается в том, чтобы гарантировать человеку возможность свободно определять свое поведение.

Вместе с тем, свобода действий физического лица допустима в той мере, в какой им не может быть причинен вред другим физическим лицам, обществу, государству. Ввиду этого, в отраслевом законодательстве (гражданском, административном, уголовном и т.д.) устанавливаются дозволения и запреты, в пределах которых каждый свободен в выборе вариантов своего поведения.

В целом, правовая система Кыргызской Республики предусматривает широкий спектр правоохранительных инструментов, в том числе различные формы юридической ответственности, а также строго очерченные процедуры, совокупность которых позволяет обеспечить соблюдение и охрану как основных прав и свобод человека и гражданина, так и интересы общества (государства).

Одной из форм юридической ответственности, ввиду высокой степени общественной опасности, выступает уголовная ответственность, которая является правовым средством принудительного воздействия на лицо, совершившего преступление. Наступление уголовной ответственности влечет признание на основании приговора суда его виновности и ограничение его прав и свобод с тем, чтобы обеспечить защиту от преступных посягательств на конституционно-значимые ценности.

Уголовная ответственность является одним из способов реакции общества (государства) на противоправное поведение лица, совершившего преступление, и потому возникающие между государством и этим лицом правоотношения приобретают публично-частный характер. Такие правоотношения сопряжены их взаимными правами и обязанностями, которые регламентированы нормами материального и процессуального права.

Материальное право определяет предмет непосредственной защиты личности, общества и государства от преступных посягательств посредством установления признаков уголовно наказуемого деяния и конкретной меры уголовно-правовой ответственности в зависимости от его квалификационных характеристик. При этом процессуальное право, как средство реализации

№ 08-Р

материального права, регулирует условия и порядок применения уголовной ответственности к субъектам уголовного судопроизводства.

3. Одним из условий вынесения справедливого наказания за совершенное преступление является дифференциация уголовной ответственности на законодательном уровне. Наряду со многими формами такой дифференциации ведущая роль принадлежит институту разграничения преступлений на категории в зависимости от их тяжести.

Данный уголовно-правовой институт является значимым, поскольку отнесение того или иного преступления к определенной категории влечет за собой широкий набор уголовно-правовых последствий, что, в конечном итоге, обеспечивает дифференциацию уголовной ответственности и индивидуализацию наказания. Подобная категоризация преступлений является естественной, позволяющей систематизировать правовые нормы уголовного закона. Это связано, с одной стороны, с гуманизацией уголовного закона в отношении лиц, совершивших незначительные преступления, с другой, - ужесточением ответственности за рецидивную, организованную преступность, характеризующимися особо опасными для общества последствиями.

Менее тяжкие и тяжкие виды преступлений - это закрепленные в Уголовном кодексе Кыргызской Республики категории преступлений, которые по своему содержанию, характеру общественной опасности и по качественным параметрам близки друг другу. Им присущ типичный (аналогичный или идентичный) набор уголовно-правовых последствий их совершения. Разница между этими категориями сводится, главным образом, к количественным параметрам: степени общественной опасности и уровню влияния на объем уголовно-правовых обременений.

4. В силу публичного характера уголовно-правовых отношений государство правомочно не только установить пределы уголовной ответственности, но и определять в законе процедуры, предусматривающие различные пути достижения целей правосудия, в том числе основания, позволяющие ему смягчить меру уголовной ответственности и упростить процедуру уголовного преследования.

Законодатель в рамках указанного правомочия предусмотрел в Уголовно-процессуальном кодексе Кыргызской Республики правовой институт процессуального соглашения, включающий в себя соглашения о признании вины, о сотрудничестве и о примирении.

Соглашение о признании вины по своей правовой природе представляет собой процессуальный документ, закрепляющий достижение согласия между стороной обвинения и стороной защиты в вопросе уголовно-правовой квалификации деяния и размера наказания, когда государство гарантирует снижение размера наказания за совершенное менее тяжкое или тяжкое преступление в виду признания подозреваемым, обвиняемым своей вины.

Основной целью заключения процессуального соглашения о признании вины является быстрое и полное раскрытие, расследование преступлений и оперативное выполнение иных задач уголовного процесса путем ускоренного досудебного производства и осуществления судебного разбирательства дела в упрощенном порядке в соответствии с условиями заключенного соглашения

№ 08-Р

при строгом соблюдении принципов законности, судебной защиты прав и свобод человека и гражданина, презумпции невиновности и других основных начал уголовного процесса.

Процессуальное соглашение о признании вины имеет целью скорейшее установление истины по совершенному преступлению, когда раскрываются причины, условия и иные обстоятельства произошедшего, изобличаются другие причастные к преступлению лица. Такое соглашение направлено на достижение процессуальной экономии, заключающейся в уменьшении затрат времени, сил и средств государства (органов следствия, прокуратуры, суда) и участников уголовного судопроизводства.

Однако при этом, с государства при использовании такого правового инструмента как соглашение о признании вины не снимается обязанность обеспечить равные условия и возможности реализации процессуальных прав подозреваемого, обвиняемого, с одной стороны, и потерпевшего, с другой, а также выполнения других общезначимых конституционных установок.

Правоприменительные органы при применении института процессуальных соглашений связаны с требованиями Конституции Кыргызской Республики, определяющими обязанность государства признавать, соблюдать и защищать права и интересы пострадавших от преступных посягательств (часть 3 статьи 16, часть 1 статьи 29, часть 1 статьи 40). Реализация правового института процессуальных соглашений с подозреваемым, обвиняемым не должна быть связана с лишением потерпевшего его конституционного права на судебную защиту и восстановление в нарушенных правах и интересах. Ни объем, ни степень гарантированности потерпевшему указанных прав не могут зависеть от того, было ли государством реализовано его правомочие по осуществлению уголовного преследования. Иное приводило бы к нарушению не только закрепленного в пункте 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики права потерпевшего на обеспечение ему государством доступа к правосудию, но и провозглашенного в части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики принципа равенства всех перед законом и судом.

Кроме того, как следует из частей 1, 3 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики каждый считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном законом порядке и установлена вступившим в законную силу судебным решением. Никто не может быть осужден лишь на основе его собственного признания в совершении преступления. То есть признание вины обвиняемым не может быть положено в основу приговора и должно оцениваться в совокупности с другими доказательствами, как этого требует часть 4 статьи 491 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Таким образом, государство, устанавливая возможность смягчения наказания посредством введения института процессуальных соглашений, связано необходимостью обеспечить гарантии защиты прав и интересов потерпевших, а также достижения целей правосудия, соблюдения принципов презумпции невиновности и неотвратимости наказания.

5. Законодатель, предусматривая в уголовно-процессуальном законода-

№ 08-Р

тельстве институт процессуальных соглашений, установил принцип диспозитивности при их заключении. В соответствии с частью 3 статьи 487 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики установлена лишь возможность заключения соглашения о признании вины при соблюдении определенных условий. Согласно части 1 статьи 488 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики прокурор вправе как удовлетворить, так и отказать в удовлетворении ходатайства о заключении соглашения о признании вины. При этом основания, предусмотренные частью 4 статьи 487 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, исключая возможность заключения соглашения о признании вины, ни в коей мере не могут рассматриваться в качестве исчерпывающих оснований для отказа прокурором в удовлетворении ходатайства о заключении соглашения о признании вины. Указанные основания не могут ограничивать прокурора в объективной оценке обстоятельств каждого конкретного дела и выявлении других причин для отказа в удовлетворении ходатайства о заключении такого соглашения.

Тем самым, прокурору отводится ключевая роль в реализации института процессуальных соглашений и возлагается важная функция по оценке всех обстоятельств по делу и учету, прежде всего, интересов потерпевшего от преступного посягательства в соотношении с публичными интересами, обеспечению принципов презумпции невиновности и неотвратимости наказания.

Таким образом, прокурор при принятии решения об удовлетворении или об отказе в удовлетворении ходатайства о заключении соглашения о признании вины обязан исходить из того, насколько в каждом конкретном случае есть необходимость заключения такого соглашения. Потерпевший не может предопределять пределы и объем возлагаемой на виновное лицо уголовной ответственности. Такое право в силу значительного преобладания публичного характера уголовной ответственности может принадлежать только государству в лице его управомоченных органов.

В этой связи, отсутствие требования о получении согласия потерпевшего для заключения соглашения о признании вины не может рассматриваться как нарушение конституционного права потерпевшего на судебную защиту, недискриминацию, принуждение к выражению своего мнения или отказу от него (часть 2 статьи 16, часть 3 статьи 31, части 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики).

6. Обращающаяся сторона полагает, что оспариваемые нормы пункта 1 части 3 статьи 487, части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики нарушают принцип недискриминации по признаку возраста, установленный частью 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Согласно правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики конституционный принцип недискриминации предполагает запрет на различное обращение, носящее необоснованный характер. Соблюдение конституционного принципа равенства, гарантирующего защиту от всех форм дискриминации при осуществлении прав и свобод, означает, помимо прочего, запрет вводить такие различия в правах лиц, принадлежащих к одной и той же категории, которые не имеют объективного

№ 08-Р

и разумного оправдания (Решение от 11 мая 2016 года).

Однако, не применение в отношении несовершеннолетних оспариваемых норм, не образуют каких-либо форм дискриминации, так как нормы международного права предполагают такие правовые подходы к привлечению к уголовной ответственности данной категории лиц, которые обеспечивали бы защиту их интересов наилучшим образом.

Так, в соответствии с Конвенцией о правах ребенка государства-участники признают право каждого ребенка, который, как считается, нарушил уголовное законодательство, обвиняется или признается виновным в его нарушении, на такое обращение, которое способствует развитию у ребенка чувства достоинства и значимости, укрепляет в нем уважение к правам человека и основным свободам других и при котором учитывается возраст ребенка и желательность содействия его реинтеграции выполнению им полезной роли в обществе. В этих целях и принимая во внимание соответствующие положения международных документов, государства-участники, в частности, обеспечивают, чтобы каждый ребенок, который, как считается, нарушил уголовное законодательство или обвиняется в его нарушении, имел по меньшей мере гарантию свободы от принуждения к даче свидетельских показаний или признанию вины (часть 1 и подпункт «iv» пункта «b» части 2 статьи 40).

Учитывая, что в соответствии с частью 3 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики обозначенные нормы Конвенции о правах ребенка являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики, лица, не достигшие совершеннолетия (18 лет), не могут быть участниками или сторонами соглашения о признании вины, равно как и соглашения о сотрудничестве. В связи с этим, нормативные положения части 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающие запрет на заключение процессуального соглашения о сотрудничестве с несовершеннолетними, не может рассматриваться как нарушающие конституционный принцип равенства или гарантии запрета на дискриминацию граждан по признаку возраста.

Принимая во внимание требования международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, законодатель предусмотрел особый порядок уголовного судопроизводства (глава 54) в отношении несовершеннолетних, существенно облегчающий санкционную часть уголовной ответственности в отношении данной категории лиц, а также расширил возможности применения в их отношении правовых инструментов превентивно-воспитательного характера.

В частности, Уголовно-процессуальный кодекс предоставляет следователю возможность прекратить досудебное производство посредством выведения несовершеннолетнего из системы уголовного правосудия (статья 458), а также налагает на суд обязательство при постановлении приговора рассмотреть возможность освобождения от наказания с применением пробационного надзора, принудительных мер воспитательного характера или назначения наказания без лишения свободы (статья 461).

В ходе уголовного процесса к несовершеннолетним подозреваемым, обвиняемым, по сравнению с совершеннолетними, предусматриваются более мягкие процедуры из числа мер государственного принуждения. Так,

№ 08-Р

к ним применяется более короткий срок задержания - 24 часа, законность и обоснованность которого должны быть разрешены до истечения 21 часа (часть 1 статьи 12, часть 5 статьи 99 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики).

При этом, Уголовный кодекс Кыргызской Республики признает совершение преступления несовершеннолетним одним из обстоятельств, смягчающим наказание (пункт 5 части 1 статьи 73), в связи с чем, этим лицам назначаются более сокращенное наказание в каждой из его категорий, таких как общественные работы (статья 65), исправительные работы (статья 67), штраф (статья 68), а также предусматриваются более короткий срок для освобождения от отбывания наказания по болезни (статья 91).

Принудительные меры воспитательного характера и особенности наказаний, применяемых к несовершеннолетним, отдельно регламентированы главами 17 и 18 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Таким образом, уголовное и уголовно-процессуальное законодательство, предусматривая в отношении несовершеннолетних особый порядок уголовного судопроизводства и применение облегченных мер уголовного наказания, предоставляет возможность несовершеннолетним получить не меньшие преференции, нежели чем при заключении процессуальных соглашений. При этом признание вины, а также сотрудничество со следствием непременно учитывается при определении меры наказания.

Исходя из необходимости обеспечения наилучших интересов ребенка, как этого требует часть 5 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, немаловажным обстоятельством является осуществление полноценного досудебного исследования и судебного разбирательства преступлений, совершенных несовершеннолетними. При общем порядке рассмотрения дел в отношении несовершеннолетних сохраняется возможность использования процессуального права на обжалование судебных актов и повторное рассмотрение дела вышестоящим судом (пункт 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики).

Вместе с тем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что установление такого правового регулирования привлечения несовершеннолетних к уголовной ответственности, не препятствует законодателю включить их к категории лиц, с которыми могут заключаться процессуальные соглашения, при условии введения правовых механизмов, наилучшим образом учитывающих интересы несовершеннолетних.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 08-Р

Р Е Ш И Л А:

1. Признать части 3, 4 статьи 487, части 2, 3 статьи 488, часть 1 статьи 489, части 3, 4 статьи 491, часть 5 статьи 492 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, не противоречащими части 2 статьи 16, части 3 статьи 31, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

26 июня
2019 года
город Бишкек

№ 09-Р

по делу о проверке конституционности нормативного положения статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта» в связи с обращениями Муратбаева Каныбека Насаркуловича в интересах Арибжановой Азизахан и общества с ограниченной ответственностью «Малаташ Голд»

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Дуйшеева К.А., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., с участием:

обращающейся стороны - Муратбаева Каныбека Насаркуловича, представителя Арибжановой Азизахан по доверенности, Расулова Дилшода Рахимжановича, представителя общества с ограниченной ответственностью «Малаташ Голд» (далее - ОсОО «Малаташ Голд») по доверенности;

стороны ответчика – Ырысбекова Талантбека Ырысбековича, Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жусупова Медера Кенешовича, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Сапияновой Маргариты Насаркановны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности, Салиева Азамата Рахимбердиевича, специалиста в сфере права,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта».

Поводом к рассмотрению данного дела явились ходатайства Муратбаева К.Н., представляющего интересы Арибжановой А., и ОсОО «Малаташ Голд», а основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта».

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

Заслушав информацию судьи-докладчика Нарынбековой А.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 7 февраля 2019 года поступило ходатайство представителя Арибжановой А. Муратбаева К.Н. о признании противоречащим нормативного положения статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта» части 3 статьи 16, частям 1, 3, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства и приложенных к нему материалов, 19 марта 2018 года Арибжанова А. обратилась в Межрайонный суд Ошской области с заявлением о пересмотре по новым обстоятельствам решения Межрайонного суда Ошской области от 24 сентября 2008 года. Данным решением протокол Жаны-Ноокатского айыльного округа от 28 февраля 2007 года №2 и постановление № 26 о закреплении земельного участка площадью 0,10 гектаров за магазином Арибжановой А. были признаны недействительными.

Заявительница в качестве основания для пересмотра дела по новым обстоятельствам указала решение Ноокатского районного суда Ошской области от 12 января 2018 года. Данным решением исковое заявление Насруллаева Х. о восстановлении свидетельства о праве собственности на магазин №1, расположенный в селе Жаны-Ноокат Ноокатского района, оставлено без удовлетворения и вступило в законную силу.

В этой связи, Арибжанова А. обратилась в Межрайонный суд Ошской области с заявлением о пересмотре дела по новым обстоятельствам. Суд, рассмотрев дело, своим определением от 25 сентября 2018 года оставил заявление без удовлетворения.

Не согласившись с указанным определением суда Арибжанова А. обратилась с жалобой в Ошский областной суд, суд рассмотрев жалобу оставил ее без удовлетворения. В качестве основания для принятия такого решения суд указал требование статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, в соответствии с которой заявление о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся или новым обстоятельствам подается в течение трех месяцев со дня установления обстоятельств, служащих основанием для пересмотра, но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта, указав на пропуск процессуальных сроков.

По мнению субъекта обращения, ограничение, установленное статьей 271 Административно-процессуального кодекса на подачу заявления о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся или новым обстоятельствам подается не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта, противоречит части 3 статьи 16 и пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции, как ограничивающие гарантированные Конституцией Кыргызской Республики права.

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

В соответствии с Основным законом Кыргызской Республики в Кыргызской Республике все равны перед законом и судом, не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина. Право на судебную защиту не подлежит никакому ограничению. Каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права.

Также, субъект обращения указал, что в статьях 8, 10 Всеобщей декларации прав человека, статьях 2, 14 Международного пакта о гражданских и политических правах, статьях 6, 20 Конвенции Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека закреплена обязанность государства по обеспечению реализации права на компетентную и эффективную судебную защиту через независимый справедливый суд и объективное судебное разбирательство.

На основании вышеизложенного, заявитель просит признать оспариваемую правовую норму противоречащей части 3 статьи 16, частям 1, 3, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 марта 2019 года данное обращение принято к производству в части проверки соответствия нормативного положения статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта» пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики. В остальной части, ввиду отсутствия соответствующего правового обоснования, в принятии к производству отказано.

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 3 мая 2019 года поступило ходатайство представителя ОсОО «Малаташ Голд» Расулова Д.Р. о проверке соответствия нормативного положения статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта» части 1, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства, ОсОО «Малаташ Голд» обратилось в Верховный суд Кыргызской Республики с заявлением о пересмотре по вновь открывшимся обстоятельствам постановления Верховного суда Кыргызской Республики от 26 февраля 2015 года о признании недействительным протокола комиссии по вопросам лицензирования недропользования, в части аннулирования лицензии на право пользования недрами с целью разработки.

При этом ОсОО «Малаташ Голд» обратилось в Верховный суд Кыргызской Республики с ходатайством о восстановлении пропущенного процессуального срока на подачу заявления о пересмотре

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

судебного акта по вновь открывшимся обстоятельствам. В обоснование уважительности причин пропуска процессуального срока, заявителем была сделана ссылка на обстоятельства, которые возникли только по истечении трех лет с момента вынесения обжалуемого судебного акта.

Верховный суд Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство ОсОО «Малаташ Голд», своим определением от 3 декабря 2018 года отказал в восстановлении пропущенного срока, указав в мотивировочной части определения в качестве основания для отказа оспариваемое нормативное положение статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, ограничение, установленное законодателем в статье 271 Административно-процессуального кодекса, выраженное словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта», грубо нарушает конституционные права ОсОО «Малаташ Голд», предусмотренные частью 1, пунктами 3, 8 части 5 статьи 20, частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

В обоснование своего требования субъект обращения ссылается на части 1, 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики в соответствии с которыми не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина, права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

Кроме того, субъект обращения считает, что в соответствии с частью 1 статьи 40 Конституции каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, которая согласно пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции, как и право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом не подлежит никакому ограничению.

Основываясь на вышеизложенном, обращающаяся сторона просит признать оспариваемое нормативное положение статьи 271 Административно-процессуального кодекса противоречащим части 1, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 мая 2019 года вышеуказанное обращение принято к производству.

С учетом того, что изложенные в вышеуказанных обращениях требования являются связанными между собой, определением судьи-докладчика от 24 мая 2019 года данные дела объединены в одно конституционное судопроизводство.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

и просила их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Ырысбеков Т.Ы. не согласился с доводами представителя Арибжановой А. и выразил следующее мнение.

По мнению Ырысбекова Т.Ы., в соответствии с частью 2 статьи 100 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики жалобы и документы, поданные по истечении процессуальных сроков, если не заявлено ходатайство о восстановлении пропущенного срока, не рассматриваются судом и возвращаются лицу, которым они были поданы, мотивированным определением суда.

При этом в статье 103 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики указаны условия восстановления пропущенных процессуальных сроков, в соответствии с которыми, лицам, пропустившим установленный законом срок по причинам, признанным судом уважительными, пропущенный срок может быть восстановлен, если иное не установлено законом.

Заявление о восстановлении пропущенного процессуального срока подается одновременно с совершением необходимого процессуального действия (подача жалобы, представление документов и т.п.), в отношении которого пропущен срок, через суд первой инстанции и рассматривается соответствующим судом в судебном заседании.

Второй представитель стороны-ответчика Молдобаев А.Т., в отношении оспариваемого ОсОО «Малаташ Голд» нормативного положения, привел такие же доводы, которые привел Ырысбеков Т.Ы. и особо отметил о важности стабильности судебных актов и их правовой определенности.

Вместе с этим, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в своих заключительных выступлениях оставили решение вопроса о конституционности оспариваемого нормативного положения на усмотрение Конституционной палаты.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Жусупов М.К. не согласился с доводами субъектов обращения и представил следующее пояснение по оспариваемому нормативному положению.

Предусмотренное Административно-процессуальным кодексом Кыргызской Республики ограничение, в части подачи заявления (представления) о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся или новым обстоятельствам подается не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта, внесено в целях обеспечения стабильности правоотношений при реализации права на судебную защиту и в качестве меры, ограничивающей злоупотребление правом.

По мнению Жусупова М.К., необходимость внесения данной меры исходила из судебной практики. До вступления в силу Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики такого ограничения не было. В этой связи, необоснованно увеличилось количество заявлений о пересмотре судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам по делам, которые были рассмотрены в высшей инстанции, давая возможность злоупотребления правом. Это, в свою очередь, привело к затягиванию судопроизводства и росту недовольства судам со стороны участников судебного процесса.

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

Поэтому вышеуказанное ограничение соответствует требованиям, которые поставлены перед судебной системой.

На основании вышеизложенного, представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики считает, что оспариваемое нормативное положение статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречит частям 1, 3, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Сапиянова М.Н. не согласилась с доводами обращающихся сторон и привела доводы схожие с позициями, которые привел представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики, отметила, что оспариваемая правовая норма введена с учетом анализа многолетней судебной практики. Вместе с этим, решение вопроса о конституционности оспариваемого нормативного положения она оставила на усмотрение Конституционной палаты.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. поддержала ходатайства обращающихся сторон и привела следующие доводы.

Согласно статье 267 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики вступившие в законную силу акты судов первой, апелляционной и кассационной инстанций могут быть пересмотрены по вновь открывшимся или новым обстоятельствам на основании заявления (представления) участника процесса.

В этой связи, можно обозначить, что законодатель установил условие для подачи заявления (представления) о пересмотре судебного акта по новым обстоятельствам в виде временного ограничения.

Кроме того, представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики привела правовые позиции, изложенные в решениях Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 декабря 2013 года и 5 марта 2014 года, в соответствии с которыми, судебная защита является универсальным правовым средством государственной защиты прав и свобод человека и гражданина, выполняющим обеспечительно-восстановительную функцию в отношении всех других конституционных прав и свобод.

Указанное в Конституции право на судебную защиту устанавливает, что каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных ему Конституцией или законом.

Так, по мнению Курманбаевой А.М., заинтересованный участник судебного процесса, обладая правом на пересмотр вступивших в законную силу судебных актов по новым обстоятельствам реализует предусмотренную законодательством дополнительную возможность защитить (восстановить) нарушенные права в судебном порядке.

Судебная защита как универсальное правовое средство государственной защиты не может быть ограничено, в том числе путем установления временного ограничения права на пересмотр вступивших в законную силу судебных актов по новым обстоятельствам. Следовательно, ограничение в статье 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики,

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

выраженное словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта», противоречит части 3 и пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, как отмечает Курманбаева А.М., указанное ограничение является умалением, предусмотренного Конституцией Кыргызской Республики права на судебную защиту и противоречит части 1 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина.

Также, по мнению представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики, в соответствии с оспариваемой правовой нормой, заинтересованный участник судебного процесса по истечении трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта, теряя право на пересмотр дела по вновь открывшимся и новым обстоятельствам, лишается гарантированной Конституцией права на судебную защиту, в связи с чем, указанная правовая норма противоречит части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Специалист в области права Салиев А.Р. выразил свое согласие с доводами обращаемой стороны и представил следующую правовую позицию.

Процессуальные сроки выступают одним из средств защиты интересов сторон, например, от чрезмерного затягивания процесса рассмотрения заявления или волокиты, связанной с обжалованием судебного акта. Поэтому при определении длительности процессуальных сроков законодатель должен основываться на интересах обеих сторон, чтобы не было крена ни на одну из сторон, для сохранения баланса интересов. Во-вторых, учитывается цель и задачи, которым служат те или иные институты процессуального права. В рамках пересмотра судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам или новым обстоятельствам, также как при пересмотре судебных актов в апелляционном или кассационном порядке, выполняются те же задачи и они направлены на проверку правильности вынесенного судебного акта. Однако, если в апелляционном (ч. 2 ст. 213 АПК КР) и кассационном порядке обжалования (ст. 248 АПК КР) устанавливаются соразмерные сроки для подачи жалоб и они вполне соответствуют контексту этих стадий рассмотрения и разрешения административного дела, то в рамках пересмотра судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам и по новым обстоятельствам, устанавливать дополнительный процессуальный срок, по сути являющийся фильтром для обращения в суд, нецелесообразно и неправильно. Целью стадии пересмотра судебных актов по новым и вновь открывшимся обстоятельствам является исправление ошибки в судебном акте, не вынужденно допущенной судом при рассмотрении административного дела, которая обнаруживается по истечении времени на апелляционное и кассационное обжалование судебного акта.

При этом усеченный срок для обращения в суд является дополнительной, ничем не обоснованной преградой для заинтересованного лица. Такое ограничение в процессуальном праве заявителя безусловно нарушает его право на обращение в суд (ст. 5 АПК КР). Мало того, этот процессуальный срок узаконивает необоснованный и незаконный судебный акт.

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

Учитывая тот факт, что новые обстоятельства или вновь открывшиеся обстоятельства могут стать известными и спустя 3 года, государство как бы закрывает глаза на незаконный и необоснованный судебный акт, тем самым задачи судебной системы и цели, которые ставит любое процессуальное законодательство оказываются невыполненными, что, безусловно, является несправедливым по отношению к лицу, которое претерпевает незаконные и необоснованные обязанности, возложенные на него таким судебным актом.

Пересмотр судебных актов по новым или вновь открывшимся обстоятельствам является частью системы защиты прав человека в рамках судебной формы защиты и в этом смысле ограничение права на пересмотр судебного акта в рамках рассматриваемого института является неправильным и необоснованным ограничением конституционного права на судебную защиту, гарантированного пунктом 8 части 5 статьи 20 и частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является нормативное положение статьи 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта»:

«Статья 271. Подача заявления (представления)

Заявление (представление) о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся или новым обстоятельствам подается участниками процесса в суд, рассмотревший дело по первой инстанции, в течение трех месяцев со дня установления обстоятельств, служащих основанием для пересмотра, но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта».

Административно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» 1 февраля 2017 года за №№ 10-11, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики провозглашая Кыргызскую Республику правовым государством и утверждая верховенство и прямое действие Основного закона на всей ее территории устанавливает, что права и свободы человека относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц (часть 1 статьи 1, часть 1 статьи 16).

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неуклонно утверждает в своих решениях, что сущностью данного конституционного установления является признание со стороны государства самоценности человека и его субъективных прав и требование о построении такой правовой системы и системы государственных и местных органов власти, которые в совокупности позволят наилучшим образом обеспечить защиту прав и свобод человека и гражданина.

Меры государства по защите основных прав и свобод человека и гражданина по своему функциональному назначению должны иметь упреждающее действие и направлены на предотвращение возможных посягательств. В случае посягательства на права должна включаться система такой защиты, которая позволит обеспечить восстановление нарушенных прав. К инструментам такой системы защиты относятся самозащита человеком своих прав всеми не запрещенными законом способами, административные методы защиты, судебная защита, а также международно-правовые механизмы.

Эффективность такой системы защиты направлена на обеспечение достойной жизни и свободное развитие каждого человека.

Ранее, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем решении от 12 июня 2019 года также отмечала, что правовая система Кыргызской Республики предусматривает широкий спектр правоохранительных инструментов, а также строго очерченные процедуры, которые в своей совокупности позволяют обеспечить соблюдение и охрану основных прав и свобод человека и гражданина.

В этой системе защиты прав и свобод человека именно суду и правосудию отведена решающая роль, способному реально обеспечить соблюдение и восстановление нарушенных прав и свобод.

Такую правовую позицию Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно выражала в своих решениях. В частности, в решениях от 9 декабря 2015 года, от 24 января и от 1 ноября 2018 года было отмечено, что право на судебную защиту является базисом правового государства и позволяет обеспечить, в случае необходимости, восстановить гарантированные Конституцией Кыргызской Республики другие права и свободы человека и гражданина.

Поэтому право на судебную защиту, в целом реализуемое через совокупность различных процессуальных средств, относится к числу прав, не подлежащих ограничению (пункт 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики).

Недопустимость ограничения права на судебную защиту предполагает, что у лиц должна быть возможность обращения в суд общей юрисдикции по любому вопросу, если только само лицо не откажется от этого права путем заключения письменного соглашения о передаче своего спора в другой альтернативный орган, компетентный рассматривать данный спор.

3. Административно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики, конкретизируя конституционное положение о гарантиях судебной защиты прав и свобод, определил задачами административного судопроизводства защиту прав, свобод и интересов физических лиц, прав и интересов юридических лиц в сфере административно-правовых (публично-правовых) отношений от нару-

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

шений со стороны административных органов и их должностных лиц путем справедливого, беспристрастного и своевременного рассмотрения административных дел (статья 4).

Для обеспечения надлежащего осуществления судебной защиты по административным делам законодателем были установлены процессуальные сроки для совершения определенных процессуальных действий. Значение процессуальных сроков состоит в том, что они служат юридическими фактами, в результате которых возникают, изменяются и прекращаются процессуальные правоотношения. Кроме того, они обеспечивают динамику всего административного судопроизводства (процесса) и создают оптимальные условия для осуществления правосудия по административным делам.

Так, статья 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не только предусмотрела срок для подачи заявления о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся или новым обстоятельствам со дня установления обстоятельств, служащих основанием для его пересмотра, но и установила пресекательный срок на возможность пересмотра решения суда, вступившего в законную силу, истечение которого погашает право на подачу такого заявления.

Из содержания оспариваемой статьи Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики видно, что законодатель совместил при регулировании сроков подачи заявления о пересмотре судебных актов по новым и вновь открывшимся обстоятельствам два вида сроков, применив как трехмесячный процессуальный срок для подачи заявления, так и трехгодичный пресекательный срок, исчисляемый с момента вступления в силу оспариваемого судебного акта.

Вместе с тем, максимальный пресекательный срок, в течение которого заявитель вправе обратиться с заявлением о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся или новым обстоятельствам, должен устанавливаться законодателем, с учетом возможности появления новых и вновь открывшихся обстоятельств. Возможность появления таких обстоятельств временем не ограничена, а лишение возможности обратиться в суд с заявлением об отмене вступившего в законную силу судебного акта, в котором указанные обстоятельства не были и не могли быть исследованы, практически означает для этого лица лишение права на защиту, что недопустимо в силу требований пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

4. Судебный акт занимает особое место в системе правовых актов, составляет важнейшую правовую форму реализации деятельности судебной власти и обладает признаком правовой определенности, что означает его неопровержимость и устойчивость. Это предполагает стабильность судебного акта и его защищенность от произвольной отмены или изменения. Отступление от этого принципа возможно только в исключительных и редких случаях, не содержащих субъективного элемента и основанных на строго определенных правилах.

Гарантируемая Конституцией Кыргызской Республики судебная защита, конечным результатом которой является вынесение справедливого судебного решения, не может быть признана полной и эффективной, если существующее правовое регулирование не позволяет возможность пересмотра судебного

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

акта ввиду возникновения существенных обстоятельств, о которых суд при вынесении решения не знал или не мог знать по независящим от него объективным причинам. Эти обстоятельства либо не существовали на момент принятия решения, либо, хотя и существовали, не явствуют из материалов дела и суд не мог в обычных обстоятельствах про них узнать. В этой связи, Конституция Кыргызской Республики обязывает законодателя предусмотреть правовые механизмы пересмотра вступившего в законную силу судебного решения (пункт 3 части 5 статьи 20).

Одним из таких правовых инструментов является возможность пересмотра судебных актов по новым или вновь открывшимся обстоятельствам. Рассматриваемый институт представляет собой процессуальный элемент механизма защиты субъективных прав, который, помимо устранения судебных ошибок, позволяет установить истину по делу, восстановить нарушенное право. По своей правовой природе основания для пересмотра в силу новых или вновь открывшихся обстоятельств являются не столько основаниями, сколько поводами для возобновления производства по делу, выявление или наступление которых влечет за собой необходимость пересмотра судебного акта.

Вместе с тем, такая возможность преодоления окончательности вступивших в законную силу судебных актов, будучи исключительной по своему характеру, предполагает установление таких процедур и условий их пересмотра, которые отвечали бы требованиям правовой определенности, обеспечиваемой признанием законной силы решений суда, их неопровержимости.

В то же время, необходимость защиты прав и свобод человека и гражданина путем реализации права на судебную защиту требует соблюдения баланса между преюдициальностью судебных актов, с одной стороны и необходимостью устранения ошибочных судебных актов в целях защиты нарушенных прав и свобод, с другой. Такой баланс обеспечивается посредством установления пределов действия преюдициальности, а также порядка ее опровержения.

Пределы действия преюдициальности судебных актов предполагают возможность пересмотра дела по вновь открывшимся или новым обстоятельствам, как одному из способов, имеющего исключительный характер, поскольку направлен на выявление существенных и неопровержимых обстоятельств дела, способствующих установлению правовой определенности в конкретном случае.

Исключительность пересмотра судебных решений по новым или вновь открывшимся обстоятельствам в административном процессе, как возможность восстановления справедливости, заключается в результатах и эффективности административного судопроизводства, направленной, прежде всего, на объективную и полноценную защиту прав и свобод человека и гражданина.

Пересмотр судебных актов по новым или вновь открывшимся обстоятельствам рассматривается как самостоятельная, факультативная (поскольку производство возбуждается лишь по инициативе заинтересованных лиц при наличии определенных юридических фактов), исключительная (поскольку, по общему правилу, не допускается пересмотр судебных актов судом их вынесшим) стадия судопроизводства и носит внеинстанционный

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

характер, не имея своего, заранее определенного места в системе чередования стадий и основываясь на самоконтроле судов.

Сущность пересмотра заключается в разрешении вопроса о наличии или отсутствии новых или вновь открывшихся обстоятельств для возобновления рассмотрения дела. В случае удовлетворения заявления о пересмотре судебного акта дело рассматривается судом на общих основаниях по правилам, установленным Административно-процессуальным кодексом Кыргызской Республики.

Открытие новых и ранее неизвестных обстоятельств (вновь открывшихся обстоятельств) свидетельствует о том, что суд мог бы вынести иное решение, имея в виду эти обстоятельства. Спецификой данной стадии является ее нацеленность именно на отмену решения, вступившего в законную силу. Заявление о пересмотре судебного акта по новым или вновь открывшимся обстоятельствам имеет целью воздействовать именно на существо решения, добиться иного по существу вывода.

Следует отметить, что частью 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики установлено, что судебные акты, основанные на нормах законов, признанных неконституционными, пересматриваются судом в каждом конкретном случае по жалобам граждан, чьи права и свободы были затронуты.

В свою очередь, Административно-процессуальным кодексом Кыргызской Республики предусмотрено, что признание Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики несоответствующим Конституции Кыргызской Республики закона или иного нормативного правового акта, на котором основан оспариваемый судебный акт, является новым обстоятельством (пункт 1 части 2 статьи 269).

Таким образом, Конституция Кыргызской Республики не допускает возможность ограничения права на пересмотр судебного акта определенными сроками.

Также следует принять во внимание, что Конституцией Кыргызской Республики в силу требований пунктов 3 и 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, гарантирующих недопустимость ограничения прав на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом и на судебную защиту, не установлены какие-либо сроки, ограничивающие данные права.

Изложенное означает, что физические и юридические лица не могут подвергаться такому регулятивному воздействию, которое бы ограничивало само существо права на судебную защиту пресекательными сроками, которые не могут быть преодолены.

Таким образом, принцип правовой определенности и окончательности судебных актов имеет важное значение в той мере, в какой не подвергает сомнению главный приоритет Конституции Кыргызской Республики – защита прав и свобод человека и гражданина.

Кроме того, гражданское-процессуальное и уголовно-процессуальное законодательства не имеют временных ограничений права на пересмотр судебных актов в виду новых и вновь открывшихся обстоятельств. Учитывая, что задачи судопроизводства, вне зависимости от вида, заключаются в восстановлении нарушенного права, применение законодателем такого избирательного подхо-

26 июня
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 09-Р

да к регулированию вопросов пересмотра судебных актов в административном судопроизводстве является не допустимым.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать статью 271 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в части выраженной словами «но не позднее трех лет с момента вступления в законную силу судебного акта» противоречащей части 1, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

4 сентября
2019 года
город Бишкек

№ 10-Р

**по делу о проверке конституционности части 4 статьи 30
конституционного Закона Кыргызской Республики
«О выборах Президента Кыргызской Республики и
депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в
связи с обращением Кадырбекова Ишенбая Дюшенбиевича**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

обращающейся стороны – Кадырбекова Ишенбая Дюшенбиевича;

стороны-ответчика – Алишева Шабданбека Мурзакуловича, Бердимуратова Чынгызбека Мурзакуловича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жумабаева Латипа Пазыловича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики; Абдураимовой Асель Бекназаровны, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности; Шаршеналы уулу Адилет, представителя Центральной комиссии по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики; Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Кадырбекова И.Д..

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики часть 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики».

Заслушав информацию судьи-докладчика Саалаева Ж.И., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики

№ 10-Р

5 февраля 2019 года поступило обращение Кадырбекова И.Д. о проверке соответствия части 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» абзацу второму части 4 статьи 2, пункту 2 части 1 статьи 52, абзацам первому и третьему части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленного ходатайства, в Кыргызской Республике представительная демократия является ведущей формой политического участия в государстве. Её суть заключается в непосредственном участии граждан в принятии решений путем избрания ими в органы власти своих представителей, призванных выражать их интересы и быть избранными. Реализация права избрания и быть избранным является одной из важнейших форм управления гражданами государством. Следовательно, каждому гражданину, как избирателю, не безразлично кого он избирает и кому делегирует свою власть.

Заявитель отмечает, что Конституцией Кыргызской Республики определены субъекты избрания: депутаты Жогорку Кенеша, Президент, депутаты представительных органов местного самоуправления (абзац второй части 4 статьи 2). Однако, как полагает субъект обращения, законодатель вышел за рамки конституционной нормы, согласно которой в сферу конституционного Закона включено лишь определение порядка избрания депутатов Жогорку Кенеша (абзац четвертый части 2 статьи 70 Конституции) и принял норму Закона в следующей редакции: «На выборах депутатов Жогорку Кенеша в избирательном бюллетене указываются наименования политических партий в очередности, определенной жеребьевкой» (часть 4 статьи 30 конституционного Закона) подразумевающей, что субъектом избрания в Жогорку Кенеш должна быть определена политическая партия.

Кадырбеков И.Д. считает, что если избирательная система – это перевод голоса избирателя в мандат, а избирательный бюллетень является письменным свидетельством волеизъявления избирателя, то значит, голосуя за политическую партию, указанную в избирательном бюллетене, граждане, по сути, избирали в парламент политическую партию. Как следствие, в стенах парламента законодательную власть должны были осуществлять политические партии, за которых голосовали, а не неизвестные лица, которым Центральная комиссия по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики противоправно вручила мандаты.

По мнению обращающейся стороны, граждане, вынужденные отдавать свои голоса политической партии, совершенно не знали тех, кто был включен в список. Списки кандидатов в депутаты составлялись не политической партией, а в действительности руководством партий, в которых кандидаты располагались в зависимости от субъективных факторов. В результате, владельцами депутатских мандатов стали лица, избранные лидерами политических партий, а не избирателями. Данное обстоятельство ограничило и иное конституционное право граждан – возможность быть избранными в парламент, если на это нет воли не избирателя, а лидера партии.

Также субъект обращения считает, что сложилась парадоксальная ситуация.

№ 10-Р

С одной стороны, избранные партии без физических лиц виртуальны и не могут функционировать, с другой – в парламент попадают лица, о которых ничего не известно и за которых граждане не голосовали. Тем самым, в Кыргызской Республике нарушаются права граждан по избранию депутатов, что противоречит вышеуказанным нормам Конституции Кыргызской Республики.

По мнению Кадырбекова И.Д., законодатель, принявший оспариваемую норму конституционного Закона, обосновывает свое решение тем, что пропорциональная система выборов предполагает голосование за партию и что депутатские мандаты передаются лицам из списка кандидатов от политических партий независимо от того, знают ли избиратели о них что-либо или нет, голосовали ли они за них или нет.

Вместе с этим, Кадырбеков И.Д. отмечает, что пропорциональная избирательная система, как одна из разновидностей избирательной системы определяет только порядок определения результатов выборов, при которой депутатские мандаты распределяются между списками кандидатов пропорционально голосам, поданным за списки кандидатов. Следовательно, в тексте избирательного бюллетеня должны быть указаны не наименования политических партий, а список кандидатов политических партий.

По мнению заявителя, законодателю следовало бы установить, согласно абзацу четвертому части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики, лишь порядок определения результатов выборов, основанный на выбранной ими вариации пропорциональной системы.

Кроме того, субъект обращения отмечает, что Конституцией Кыргызской Республики однозначно установлено, что Жогорку Кенеш состоит из 120 депутатов, которые избираются гражданами, а также, что депутатом Жогорку Кенеша может быть избран гражданин Кыргызской Республики, достигший на день выборов 21 года, обладающий избирательным правом. Таким образом, по мнению Кадырбекова И.Д., Конституция Кыргызской Республики дала право избирателям голосовать не только за список кандидатов, но и за конкретного кандидата в депутаты с тем, чтобы они имели возможность влиять на очередность в списке. Тем самым, список кандидатов должен быть открытым, так как применение открытого списка кандидатов не только уменьшило бы влияние партий на персональный состав своих представителей в парламенте, но и восстановило бы право избирателей на выбор депутата.

На основании вышеизложенного, заявитель просит признать оспариваемое положение противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 марта 2019 года ходатайство Кадырбекова И.Д. было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Алишев Ш.М. считает доводы заявителя несостоятельными по следующим основаниям.

Кыргызская Республика является суверенным, демократическим государством, в котором носителем суверенитета и единственным источником государственной власти является народ, осуществляющий свою власть

№ 10-Р

непосредственно на выборах и референдумах, а также через систему государственных органов и органов местного самоуправления (статьи 1 и 2 Конституции Кыргызской Республики). Выборы депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, Президента Кыргызской Республики, депутатов представительных органов местного самоуправления являются свободными, проводятся на основе всеобщего равного и прямого, избирательного права при тайном голосовании (часть 4 статьи 2 Конституции Кыргызской Республики).

Конституция Кыргызской Республики и международные избирательные стандарты, закрепленные в международных актах, таких как Всеобщая декларация прав человека (пункты 1, 3 статьи 21), Международный пакт о гражданских и политических правах (пункты а, б статьи 25), Конвенция о стандартах демократических выборов, избирательных прав и свобод в государствах-участниках Содружества Независимых Государств от 7 октября 2002 года (пункты 3, 4 статьи 1 и пункт а статьи 2), не обязывают законодателя устанавливать какой-либо вид избирательной системы. Выбор вида избирательной системы и закрепление в законе соответствующих избирательных процедур зависит от конкретных социально-политических условий и особенностей развития политической системы государства. Таким образом, сама по себе та или иная избирательная система не может служить показателем ущемления избирательных прав граждан.

В статье 3 Закона Кыргызской Республики «О политических партиях» установлено, что политические партии создаются в целях реализации политической воли определенной части населения и ставят основной задачей участие в управлении делами государства в формах выдвижения своих кандидатов для избрания в Жогорку Кенеш на государственные должности и в органы местного самоуправления, формирования фракций в представительных органах. При этом следует учесть, что основными признаками партии также являются наличие народной поддержки, в том числе граждан, достигших определенного возраста, добровольность членства и наличие общей идеологии, цели и стратегий, выраженных в политической программе, что в свою очередь соответствует требованиям части 1 статьи 3 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», когда граждане Кыргызской Республики, достигшие 18 лет, вправе избирать, а по достижении возраста, установленного Конституцией Кыргызской Республики – быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления.

Тем самым, законодатель определил, что закрытые списки при пропорциональной избирательной системе в Кыргызской Республике занимают центральное место в механизме правового регулирования выборов. Так как, основные признаки избирательных правоотношений предопределяются их особым социально-политическим содержанием, обеспечивающим практическое участие граждан в трансформации власти народа в государственную и муниципальную власть посредством свободных и демократических выборов.

Также Алишев Ш.М. отметил, что такой тип пропорциональной

№ 10-Р

избирательной системы используется на выборах в Европейский парламент, а также во многих странах мира, таких как Российская Федерация, Израиль и странах Европейского союза.

Соответственно, указание в избирательном бюллетене на выборах депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики наименования политической партии в очередности определенной жеребьевкой не может считаться неконституционным.

Таким образом, предписание оспариваемой нормы об указании в избирательном бюллетене лишь наименований политических партий в очередности, определенной жеребьевкой, следует рассматривать как требование к избирателю, необходимое для реализации им активного избирательного права, не нарушающего при этом принципов всеобщности, равенности избирательного права, права граждан избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления, закрепленного в части 4 статьи 2, пункте 2 части 1 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

Второй представитель стороны-ответчика Бердимуратов Ч.М. поддержал доводы Алишева Ш.М.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жумабаев Л.П. отмечает, что система пропорционального представительства по партийным спискам основана на том принципе, когда партии или движения выдвигают кандидатов, избирателям может быть представлена определенная степень свободы выбора, как между выдвинутыми кандидатами, так и между партиями. В сущности, законодатель вправе ввести одну из четырех разновидностей пропорциональной системы выборов: открытые, закрытые, свободные списки и панаширование.

Пропорциональная система голосования по партийным спискам подразумевает, что каждая партия представляет электорату список кандидатов. Избиратели голосуют за партию, и партии получают места в законодательном органе пропорционально их доле голосов в избирательном округе. Победители среди кандидатов определяются по спискам в порядке их позиций в списках.

По мнению Жумабаева Л.П., выбор того или иного вида избирательной системы, закрепление в законе соответствующих механизмов, средств и методов, выработка избирательных процедур осуществляются законодателем на дискреционной основе, с учетом исторических и социально-политических условий, складывающихся на том или ином этапе развития страны.

В соответствии со статьей 70 Конституции Кыргызской Республики Жогорку Кенеш состоит из 120 депутатов, избираемых сроком на 5 лет по пропорциональной системе, и по результатам выборов политической партии может быть предоставлено не более 65 депутатских мандатов в парламенте.

Таким образом, Конституция Кыргызской Республики непосредственно закрепляет пропорциональный вид избирательной системы для выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и устанавливает право политических партий принимать участие в выборах в Жогорку Кенеш, и далее определяет, что порядок выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики устанавливается конституционным Законом.

№ 10-Р

Так, по мнению Жумабаева Л.П., конституционным Законом Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» соблюдены все международные демократические принципы организации и проведения выборов, как всеобщность, равенство голосов, прямое тайное голосование, равенство возможности политических партий. В Кыргызской Республике на выборах депутатов Жогорку Кенеша применяется пропорциональная избирательная система закрытых списков (жесткий список), при которой избиратель голосует исключительно за список кандидатов в целом. Кандидаты в списке располагаются в порядке, утвержденном на съезде партии.

Кроме того, Жумабаев Л.П. отметил, что в соответствии с частью 2 статьи 60 указанного конституционного Закона решение о выдвижении списка кандидатов принимается тайным голосованием на съезде политической партии, в котором принимают участие делегаты со всех регионов страны, что исключает возможность лидера партии составлять списки кандидатов по своему усмотрению.

Также в соответствии с частью 5 статьи 60 указанного конституционного Закона список кандидатов, выдвинутый политической партией и заверенный подписью и печатью политической партии, представляется в Центральную избирательную комиссию по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики. После чего его состав и порядок размещения в нем кандидатов не могут быть изменены, за исключением изменений, вызываемых выбытием кандидатов.

Жумабаев Л.П. отметил, что часть 11 статьи 61 обозначенного конституционного Закона предусматривает, что Центральная избирательная комиссия по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики не позднее 5 календарных дней после регистрации списка кандидатов публикует в печати сообщение о регистрации списка кандидатов с указанием наименований политических партий, а также фамилии, имени, отчества, года рождения, занимаемой должности (рода занятий) кандидатов, включенных в список кандидатов от политических партий. Кроме того, согласно части 3 статьи 29 указанного конституционного Закона в помещении для голосования избирательная комиссия оборудует стенд, на котором размещаются информационные материалы обо всех кандидатах, политических партиях, зарегистрировавших списки кандидатов.

Таким образом, Жумабаев Л.П. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Абдураимова А.Б. относительно изложенных в ходатайстве доводов поясняет следующее.

В соответствии с конституционным Законом список кандидатов, выдвинутый политической партией и заверенный подписью и печатью политической партии, представляется в Центральную избирательную комиссию. После представления списка кандидатов в Центральную избирательную комиссию его состав и порядок размещения в нем кандидатов не могут быть изменены, за исключением изменений, вызываемых выбытием кандидатов. В этом случае место выбывшего кандидата занимает другой член политической партии с

№ 10-Р

учетом требований закона.

Согласно части 3 статьи 61 конституционного Закона Центральная избирательная комиссия в течение 10 календарных дней со дня принятия документов проверяет соответствие порядка выдвижения списка кандидатов требованиям конституционного Закона и осуществляет регистрацию списка кандидатов либо выносит мотивированное решение об отказе в регистрации.

После регистрации списка кандидатов Центральная избирательная комиссия, согласно части 11 статьи 61 указанного конституционного Закона, не позднее 5 календарных дней публикует в печати сообщение о регистрации списка кандидатов с указанием наименований политических партий, а также фамилии, имени, отчества, года рождения, занимаемой должности (рода занятий) кандидатов, включенных в список кандидатов от политических партий.

Соответственно, списки кандидатов, выдвигаемых политическими партиями, не являются тайными, а публикуются открыто, что позволяет любому избирателю ознакомиться с ними.

Кроме того, согласно части 3 статьи 29 конституционного Закона в помещении для голосования избирательная комиссия оборудует стенд, на котором размещаются информационные материалы обо всех кандидатах, политических партиях, зарегистрировавших списки кандидатов.

До назначения выборов проводятся агитационные мероприятия в целях ознакомления избирателей с политическими партиями, их программой и в том числе, списком кандидатов, выдвинутых от каждой политической партии.

Абдураимова А.Б. отмечает, что законодательством определен четкий порядок, условия распределения депутатских мандатов, также указан порядок замещения вакантного мандата депутата.

Законодательство всегда предусматривает ответственность за нарушение или отклонение от нормы закона, в связи с чем, любые противоправные деяния, выходящие за рамки, установленные законом, при доказанных фактах подлежат преследованию.

На основании изложенного, Абдураимова А.Б. считает, что оспариваемая норма не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Центральной комиссии по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики Шаршеналы уулу А. отметил следующее.

Частью 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики определено, что Жогорку Кенеш состоит из 120 депутатов, избираемых сроком на 5 лет по пропорциональной системе. По результатам выборов политической партии может быть предоставлено не более 65 депутатских мандатов в парламенте. Порядок избрания депутатов Жогорку Кенеша, включая избирательный порог для прохождения в парламент, определяется конституционным законом.

Конституцией Кыргызской Республики установлено, что конституционным Законом определяется не только порядок избрания депутатов, а также избирательный порог для прохождения в парламент. То есть, по мнению Шаршеналы уулу А., указание на количество мест в парламенте для политической партии, установление избирательного порога определяет, что в парламент избираются политические партии.

№ 10-Р

В связи, с тем, что при проведении выборов по пропорциональной системе депутатские мандаты распределяются между списками кандидатов пропорционально голосам, поданным за списки кандидатов, если эти списки преодолели процентный барьер, Шаршеналы уулу А. считает правомерной норму об избрании в парламент политических партий, определенную конституционным Законом.

По мнению представителя Центральной комиссии по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики, конституционность оспариваемой нормы также подтверждается частью 3 статьи 4 Конституции Кыргызской Республики, где установлено, что политические партии содействуют выражению политического волеизъявления граждан, принимают участие в выборах депутатов Жогорку Кенеша.

В связи с чем, Шаршеналы уулу А. считает, что совокупность указанных норм Конституции вполне правомерно предполагают порядок избрания депутатов парламента по пропорциональной системе, по спискам кандидатов, выдвинутых политическими партиями и, что указанная норма конституционного Закона не выходит за пределы, установленных Конституцией Кыргызской Республики, принципов пропорциональных выборов.

Согласно части 2 статьи 60 конституционного Закона право выдвигать списки кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша имеют политические партии, прошедшие государственную регистрацию и/или перерегистрацию в установленном порядке не менее чем за 6 месяцев до дня официального опубликования решения о назначении выборов. Решение о выдвижении списка кандидатов принимается тайным голосованием на съезде политической партии.

Частью 1 статьи 61 конституционного Закона установлено, что для регистрации списка кандидатов уполномоченные представители политических партий не позднее, чем за 40 календарных дней до дня выборов, до 18 часов местного времени, представляют в Центральную избирательную комиссию документы, в том числе решение политической партии о выдвижении списка кандидатов, заверенное подписью руководителя политической партии и печатью политической партии.

Из вышеизложенного следует, что список кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша определяется съездом политической партии, а не руководителем политической партии.

Кроме того, в соответствии с частью 5 статьи 60 конституционного Закона список кандидатов, выдвинутый политической партией и заверенный подписью и печатью политической партии, представляется в Центральную избирательную комиссию.

Согласно части 11 статьи 61 конституционного Закона Центральная избирательная комиссия не позднее 5 календарных дней после регистрации списка кандидатов публикует в печати сообщение о регистрации списка кандидатов с указанием наименований политических партий, а также фамилии, имени, отчества, года рождения, занимаемой должности (рода занятий) кандидатов, включенных в список кандидатов от политических партий.

Также Шаршеналы уулу А. отметил, что Стратегией совершенствования

№ 10-Р

законодательства Кыргызской Республики о выборах на 2018-2020 годы предусмотрено расширение информированности граждан и обеспечение прозрачности партийных решений. В законах, инициированных депутатами Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, имеет отражение реализация пунктов Стратегии. Так, в проекте Закона «О политических партиях», одним из основных положений является обеспечение прозрачности принимаемых решений, связанных с выдвижением кандидатов, эти поправки позволят избирателям получить больше информации и делать на этой основе более осознанный выбор.

В конституционный Закон в настоящее время введена норма, в соответствии с которой кандидат, политическая партия не позднее 5 дней со дня регистрации кандидатов, списков кандидатов публикуют свою предвыборную программу не менее чем в одном республиканском периодическом печатном издании, а также размещает ее на своем официальном сайте. Копия печатного издания с опубликованной предвыборной программой кандидата, политической партии представляется в Центральную избирательную комиссию.

Согласно абзацу второму части 5 статьи 60 конституционного Закона после представления списка кандидатов в Центральную избирательную комиссию его состав и порядок размещения в нем кандидатов не могут быть изменены, за исключением изменений, вызываемых выбытием кандидатов. В этом случае место выбывшего кандидата занимает другой член политической партии с учетом требований части 3 указанной статьи.

В этой связи, представитель Центральной избирательной комиссии отметил, что в целях обеспечения сохранения жесткого списка кандидатов, в 2017 году уточнена процедура выхода из списка кандидатов при личной подаче письменного заявления, либо в случае невозможности личной подачи, передаче через уполномоченного лица нотариально заверенного заявления в Центральную избирательную комиссию, которая исключила споры в этом направлении.

При этом, Шаршеналы уулу А. считает, что применение открытых списков кандидатов не является единственным средством достижения целей осознанного выбора, более тесной связи кандидата с избирателями, на который делает акцент заявитель.

Законодатель может определять те или иные разновидности пропорциональной избирательной системы и это является политическим решением парламента. В случае принятия Жогорку Кенешем соответствующего решения список кандидатов может быть и открытым, однако существующий порядок не противоречит нормам Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. отметила, что в соответствии со статьей 70 Конституции Кыргызской Республики выборы депутатов Жогорку Кенеша осуществляются по пропорциональной системе, где политическая партия является ключевым субъектом избирательного процесса.

Политические партии содействуют выражению политического волеизъявления граждан, принимают участие в выборах депутатов Жогорку Кенеша, Президента и органов местного самоуправления. Они представляют

№ 10-Р

собой коллективную организационную платформу для выражения своего мнения. Партии занимают исключительное положение в процессе формирования законодательных органов государственной власти, опосредуют реализацию пассивного избирательного права граждан, а также обеспечивают представительство интересов в законодательном органе государственной власти основных групп избирателей.

Поскольку сама партия является частью общества, она выражает интересы определенной социальной группы, которая делегирует ей полномочия по представительству ее интересов во власти.

Таким образом, Курманбаева А.М. считает, что пропорциональная избирательная система подразумевает голосование избирателей по партийным спискам. После выборов каждая из партий получает число мандатов, пропорциональное набранному проценту голосов.

Пропорциональное избирательное право образует производный принцип – принцип равенства кандидатов политической партии в процессе выборов. Реализация данного принципа обеспечивается установлением законодательством равных правовых условий для всех граждан и политической партии быть избранным в органы государственной власти и органы местного самоуправления, а также в создании государственных гарантий реализации этих возможностей.

В этой связи, Курманбаева А.М. считает необоснованными доводы обращаемой стороны относительно нарушения законодателем пункта 2 части 1 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики, поскольку, как было отмечено, граждане вправе создавать политические партии, которые в свою очередь имеют право выдвигать своих кандидатов для избрания в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики.

Кроме того, Курманбаева А.М. отмечает, что законодателем не были нарушены принципы избирательного права, закрепленные в абзаце втором части 4 статьи 2 Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является часть 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» следующего содержания:

«Статья 30. Избирательный бюллетень

4. На выборах депутатов Жогорку Кенеша в избирательном бюллетене указываются наименования политических партий в очередности, определенной жеребьевкой.»

№ 10-Р

Конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 2 июля 2011 года № 68 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 5 июля 2011 года № 54, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики носителем суверенитета и единственным источником государственной власти в Кыргызской Республике является народ Кыргызстана (часть 1 статьи 2). Тем самым Основной Закон провозглашает принцип народовластия как основу конституционного строя Кыргызской Республики, когда вся власть принадлежит народу и он может свободно осуществлять эту власть в соответствии со своей суверенной волей и подлинными интересами.

Народ Кыргызстана осуществляет свою власть непосредственно на выборах и референдумах (непосредственная демократия), а также через систему государственных органов и органов местного самоуправления (представительная демократия) на основе Конституции и законов (часть 2 статьи 2 Конституции Кыргызской Республики).

Непосредственная демократия реализуется в форме прямого волеизъявления народа в вопросах управления делами государства, тогда как представительная демократия позволяет народу осуществлять свою власть опосредовано, через выборных полномочных представителей, выражающих его волю.

В соответствии с частью 4 статьи 2 Конституции Кыргызской Республики высшим непосредственным выражением власти народа являются свободные выборы, посредством чего он участвует в формировании органов публичной власти, которые должны выражать исключительно его интересы и управлять делами государства эффективно, открыто и ответственно во благо всего общества.

Таким образом, выборы, как неотъемлемый элемент демократического государства, является основной формой проявления суверенитета народа, его исключительной роли, как источника власти, в построении системы органов государственной власти и местного самоуправления Кыргызской Республики.

Вступая в избирательные правоотношения, граждане Кыргызской Республики реализуют не только свою политическую свободу и связанные с ней субъективные права и интересы, но и воплощают в жизнь конституционный принцип народовластия.

В основе реализации конституционного права гражданина Кыргызской Республики избирать и быть избранным, в силу принципов, закрепленных в Конституции Кыргызской Республики, лежит возможность участия в подлинно свободных выборах на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании (часть 4 статьи 2, пункт 2 части 1 статьи 52).

Приведенные конституционные положения корреспондируются с нормами международного права. В частности, со статьей 25 Международного пакта о гражданских и политических правах, пунктом b которой установлено, что каждый гражданин должен иметь без какой-либо дискриминации и без необоснованных ограничений право и возможность голосовать и быть

№ 10-Р

избранным на подлинных периодических выборах, проводимых на основе всеобщего и равного избирательного права при тайном голосовании и обеспечивающих свободное волеизъявление избирателей; со статьей 21 Всеобщей декларации прав человека, которая предусматривает положение о том, что воля народа должна быть основой власти правительства, эта воля должна находить в себе выражение в периодических и нефальсифицированных выборах, которые должны проводиться при всеобщем и равном избирательном праве путем тайного голосования, обеспечивающих свободу голосования; со статьей 1 Конвенции о стандартах демократических выборов, избирательных прав и свобод в государствах - участниках Содружества Независимых Государств, где закреплено, что участие граждан в формировании органов народного представительства осуществляется на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании.

Обладая в высшей степени конституционно-правовой значимостью, избирательное право граждан воплощает в себе как личный интерес каждого конкретного избирателя в принятии непосредственного участия в управлении делами государства, так и публичный интерес, заключающийся в достижении объективных итогов выборов, формировании и легитимации на этой основе органов публичной власти.

Принцип народовластия и конституционно-правовая природа избирательных прав предопределяет обязанность государства посредством принятия нормативно-правовой базы создать такие организационные механизмы, которые гарантировали бы полноценную реализацию гражданами Кыргызской Республики своих избирательных прав и адекватное отражение в результате выборов суверенной воли народа Кыргызстана.

3. Определяя способы и условия реализации гражданами гарантированного им Конституцией Кыргызской Республики права участвовать в управлении государством как непосредственно, так и через своих представителей, включая право избирать и быть избранным в представительные органы, законодатель, в силу требований Конституции Кыргызской Республики, не вправе допускать необоснованных ограничений и искажения самой сути этих прав с тем, чтобы они не утратили свое реальное содержание. Государство обладает дискрецией в выборе соответствующих механизмов, средств и методов, определяемой, в частности, историческими условиями, складывающимися на том или ином этапе развития страны.

Так, в соответствии со статьей 70 Конституции Кыргызской Республики депутаты Жогорку Кенеша Кыргызской Республики избираются по пропорциональной системе в порядке, определяемом конституционным законом. Тем самым, признавая единственным легальным способом формирования Жогорку Кенеша периодически проводимые свободные выборы по пропорциональной системе, Конституция Кыргызской Республики оставляет вопросы определения метода организации, проведения и подведения итогов выборов за законодателем.

Вместе с тем, это не означает предоставление законодателю неограниченной свободы усмотрения в вопросе построения избирательной системы и определения ее процедур. Законодатель, исходя из того, что свободные

№ 10-Р

и справедливые выборы, как одна из основ конституционного строя, предполагает необходимость их проведения с разумной периодичностью в условиях состязательности и открытости, обязан устанавливать такое правовое регулирование в этой области, которое надлежащим образом гарантировало бы избирательные права граждан и легитимацию органов публичной власти, формируемых по итогам демократических выборов, не допуская искажения результатов волеизъявления избирателей, учитывать природу и предназначение выборов в демократическом, правовом государстве, соблюдать установленные Конституцией Кыргызской Республики и международными пактами принципы избирательного права, установить справедливые и адекватные процедуры.

В развитие предписаний Конституции Кыргызской Республики Жогорку Кенешем Кыргызской Республики был принят конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», который определяет порядок реализации избирательных прав граждан Кыргызской Республики, регулирует отношения, связанные с подготовкой и проведением выборов Президента Кыргызской Республики, депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и подведением итогов выборов, в рамках установленной Конституцией Кыргызской Республики модели избирательной системы.

Согласно статье 60 вышеуказанного конституционного Закона выдвижение списков кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша начинается со дня назначения выборов и заканчивается за 45 календарных дней до дня выборов. Правом выдвижения списков кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша обладают политические партии, прошедшие государственную регистрацию и/или перерегистрацию в установленном порядке на день официального опубликования решения о назначении выборов. Указанные списки заверяются подписью и печатью политических партий и представляются в Центральную избирательную комиссию. Решение о выдвижении списка кандидатов принимается тайным голосованием на съезде политической партии. При этом партия при составлении списка кандидатов обязана учесть пропорциональное представительство лиц одного пола, молодежи, граждан разных национальностей и лиц с ограниченными возможностями здоровья. После представления списка кандидатов в Центральную избирательную комиссию его состав и порядок размещения в нем кандидатов не могут быть изменены, за исключением изменений, вызываемых выбытием кандидатов. В этом случае место выбывшего кандидата занимает другой член политической партии с учетом вышеуказанных требований (часть 3 статьи 60 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики»).

Центральная избирательная комиссия проверяет соответствие порядка выдвижения и утверждения списка кандидатов требованиям вышеуказанного конституционного Закона и осуществляет регистрацию списка кандидатов, либо выносит мотивированное решение об отказе в регистрации.

Как следует из части 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», на выборах депутатов Жогорку

№ 10-Р

Кенеша в избирательном бюллетене указываются наименования политических партий в очередности, определенной жеребьевкой.

Таким образом, согласно действующему избирательному законодательству Кыргызской Республики, исходя из порядка формирования списка кандидатов, содержания голоса (голосование за партию), величины округа, правил переведения полученных голосов в мандаты следует, что в Кыргызской Республике установлена пропорциональная система выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по закрытым спискам.

Пропорциональная система представляет собой способ формирования выборных органов государственной власти через партийное представительство, где мандаты распределяются пропорционально числу набранных партиями голосов.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно выражала свою позицию относительно конституционно-правовой сущности данной избирательной системы, в частности, в Решении от 22 сентября 2014 года было указано, что основными субъектами избирательного процесса являются не отдельные кандидаты, а политические партии, списки кандидатов которых и конкурируют между собой в борьбе за голоса избирателей. Право политических партий выдвигать кандидатов (список кандидатов) в рамках пропорциональной избирательной системы предопределено правовой природой данной системы.

На выборах, проводимых по пропорциональной избирательной системе, избиратели голосуют за списки кандидатов, выдвинутые политической партией. Выигранные списком мандаты распределяются между кандидатами в соответствии с очередностью их расположения в списке. Таким образом, каждый гражданин может реализовать гарантированное Конституцией право быть избранным через партийный список, как кандидат, и по результатам выборов стать обладателем депутатского статуса (решения от 24 сентября 2014 года, от 4 июня 2014 года).

4. Содержательной характеристикой демократии, как она закреплена в Конституции Кыргызской Республики, являются идеологическое и политическое многообразие, многопартийность, а сами политические партии представляют собой институт, необходимый для ее функционирования в рамках правового государства и в формах, установленных Конституцией (части 1, 2, 3 статьи 4).

Деятельность политических партий непосредственно связана с организацией и функционированием публичной (политической) власти, они включены в процесс властных отношений и, в то же время, будучи добровольными объединениями в рамках гражданского общества, выступают в качестве необходимого института представительной демократии, обеспечивающего участие граждан в политической жизни общества, политическое взаимодействие гражданского общества и государства, целостность и устойчивость политической системы.

Особенность пропорциональной избирательной системы состоит в том, что она обеспечивает легитимацию политических партий в качестве официального субъекта избирательных правоотношений, реализующей избирательные права граждан посредством выдвижения и утверждения списков кандидатов.

№ 10-Р

Процедура выдвижения и утверждения списков кандидатов политической партией формирует сложную систему правоотношений, в которых участвуют политическая партия, сами кандидаты в депутаты, а также избиратели еще до проведения самого голосования, тем самым, становясь неотъемлемой частью всего избирательного процесса.

В конечном итоге, пропорциональная система по закрытым спискам позволяет отразить в парламенте весь спектр политических сил страны согласно их реальному влиянию на электорат и возможность меньшинства иметь своих представителей в парламенте, достичь разумного баланса коллективных и индивидуальных интересов всех субъектов избирательного процесса, развивать многопартийность, идеологический и политический плюрализм, обеспечить равенство возможностей и подлинную конкуренцию между политическими партиями.

В то же время, нельзя не согласиться с доводами обращаемой стороны о том, что выбранная законодателем разновидность пропорциональной избирательной системы имеет определенные недостатки, которые характеризуются чрезмерной сосредоточенностью власти в руках партийных лидеров и возможностью влияния на персональный состав и очередность в списке кандидатов, утратой связи партийных депутатов с избирателями и конкретными регионами, возможностью прихода в парламент неизвестных или нежелательных лиц.

Касательно этого следует отметить, что указанные негативные проявления присущи в той или иной мере всем странам, где принята пропорциональная система выборов по закрытым спискам.

Установленная же конституционным Законом «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» пропорциональная система выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по закрытым спискам не противоречит международным стандартам и не может привести к ограничению или нарушению конституционных прав граждан избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления.

Невключение в избирательный бюллетень персональных данных кандидатов от политических партий нельзя рассматривать как сокрытие от избирателей информации о них или ее недоступности.

Частью 11 статьи 61 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» предусмотрено, что Центральная избирательная комиссия не позднее 5 календарных дней после регистрации списка кандидатов публикует в печати сообщение о регистрации списка кандидатов с указанием наименований политических партий, а также фамилии, имени, отчества, года рождения, занимаемой должности (рода занятий) кандидатов, включенных в список кандидатов от политических партий. Кроме того, в помещениях для голосования оборудуется стенд, на котором размещаются информационные материалы обо всех кандидатах политических партий, зарегистрировавших списки кандидатов (часть 3 статьи 29 конституционного Закона). Данная информация является доступной для всех избирателей.

№ 10-Р

Подробная информация о всех кандидатах в депутаты, а также предвыборная программа каждой партии доводятся до каждого избирателя, в период предвыборной агитационной кампании всеми дозволенными законодательством Кыргызской Республики средствами, обеспечивая, тем самым, принцип прозрачности избирательного процесса. Соответственно, утверждения заявителя о том, что избиратели остаются в неведении относительно кандидатов, выдвинутых политическими партиями, не состоятельны.

Следует признать, что особенностью принятой избирательной системы является то, что для выражения избирателем своего подлинного предпочтения ему необходимо быть активным участником всего избирательного процесса, но такое правовое регулирование не может расцениваться как ограничение избирательного права граждан в форме недоступности самих кандидатов и информации о них.

Конституционное положение о том, что депутатом Жогорку Кенеша может быть гражданин Кыргызской Республики, достигший на день выборов 21 года, обладающий избирательным правом (абзац третий статьи 70 Конституции Кыргызской Республики) также не означает, что в избирательном бюллетене в обязательном порядке должны быть указаны персональные данные о кандидатах в депутаты. Неуказание в избирательном бюллетене персональных данных кандидатов в депутаты при действующей модели избирательной системы не образует непреодолимого разрыва между волеизъявлением избирателя в момент голосования и зарегистрированным списком кандидатов, так как вне зависимости от того, указан в бюллетени кандидат или нет, избиратель голосует в целом за список кандидатов, выдвинутый политической партией, что не препятствует реализации конституционного права граждан избирать и быть избранными в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики.

В целях достижения общего блага выбор той или иной разновидности пропорциональной избирательной системы и закрепление в законодательстве соответствующих избирательных процедур в зависимости от конкретных социально-политических условий и особенностей развития политической системы государства, основы которых заложены в Конституции Кыргызской Республики, относится к дискреционным полномочиям законодателя. Это обязывает законодателя при применении тех или иных форм избирательных процедур предусматривать соответствующие гарантии, которые обеспечат реальность волеизъявления избирателей по результатам выборов, согласующиеся с конституционно-правовой природой выборов.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 10-Р

РЕШИЛА:

1. Признать часть 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» не противоречащим абзацу второму части 4 статьи 2, пункту 2 части 1 статьи 52, абзацам первому и третьему части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

11 сентября
2019 года
город Бишкек

№ 11-Р

**по делу о проверке конституционности части 3 статьи 333
Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях в связи с
обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича,
Тишиной Ксении Леонидовны, Джаныкуловой Бермет
Тазабековны, открытого акционерного общества
производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш»**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

обращающейся стороны – Жорокулова Максатбека Мергенбаевича, представителей Тишиной Ксении Леонидовны - Осмонбаева Бектура Камильевича, Алмазбекова Тилека Алмазбековича по доверенности, Джаныкуловой Бермет Тазабековны и ее представителя по доверенности Токтакунова Нурбека Акбаровича, Городецкого Евгения Энгельсовича, представителя открытого акционерного общества Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» (далее - ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш») по доверенности;

стороны ответчика – Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, Орозобек уулу Максата, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жумабаева Латипа Пазыловича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики, Абдураимовой Асель Бекназаровны, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Искакова Эркина Бакбуровича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях.

Поводом к рассмотрению данного дела явились ходатайства Жорокулова М.М., Тишиной К.Л., Джаныкуловой Б.Т., ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш».

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики

№ 11-Р

часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях.

Заслушав информацию судьи-докладчика Нарынбековой А.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 26 февраля 2019 года поступило ходатайство Жорокулова М.М. о признании противоречащей части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из содержания ходатайства Жорокулова М.М., законодатель предусмотрел в статье 332 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях, что постановление уполномоченного органа по делу о нарушении может быть обжаловано лицом, привлеченным к ответственности за нарушение, потерпевшим, а также их законными представителями в районный (городской) суд.

Однако, в то же время, часть 3 статьи 333 вышеуказанного Кодекса, устанавливая, что решение районного (городского) суда, вынесенное по итогам рассмотрения жалобы субъектов нарушения является окончательным, ставит запрет на его дальнейшее обжалование в вышестоящие суды. Тем самым, указанная норма ограничивает право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, закрепленное в пункте 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, которое не подлежит никакому ограничению, а также нарушает право на судебную защиту, гарантированное частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, гарантированное Конституцией Кыргызской Республики право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом находится в системной связи с правом на судебную защиту и, являясь гарантом всех остальных прав и свобод человека и гражданина, способствует усилению доверия граждан справедливому суду, государству и законодательству.

Кроме того, он привел в своем обращении правовую позицию Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенную в ее решении от 11 мая 2016 года, где указано, что любая дифференциация правового регулирования, приводящая к различиям в правах и обязанностях субъектов права, должна осуществляться законодателем с соблюдением требований Конституции Кыргызской Республики, в том числе вытекающих из принципа равенства, в силу которых различия допустимы, если они объективно оправданы, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели, а используемые для достижения этих целей правовые средства соразмерны им. Однако, по мнению Жорокулова М.М., предусмотренное в оспариваемой норме ограничение не преследует конституционно значимых целей.

На основании вышеизложенного, заявитель просит признать часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречащей пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного

№ 11-Р

суда Кыргызской Республики от 9 апреля 2019 года обращение было принято к производству.

Также, 26 апреля 2019 года в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики поступило ходатайство Тишиной К.Л. о проверке соответствия части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях части 3 статьи 16, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Тишина К.Л. приводит схожие аргументы с доводами Жорокулова М.М., свидетельствующие о необоснованном ограничении оспариваемой нормой права на обжалование судебного решения по делу о нарушении в вышестоящие судебные инстанции.

При этом заявитель отмечает, что статьей 7 Всеобщей декларации прав человека, участницей которой является Кыргызская Республика установлено, что каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных ему конституцией или законом.

Также, в соответствии с Международным пактом о гражданских и политических правах каждое участвующее в данном Пакте государство обязуется обеспечить любому лицу, права и свободы которого, признаваемые в Пакте, нарушены, эффективное средство правовой защиты, и развивать возможности судебной защиты, обеспечить применение компетентными властями средств правовой защиты, когда они предоставляются.

Однако, по мнению заявителя, оспариваемая норма в нарушение требований пункта 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики и международных норм предусматривает необоснованное и несоразмерное ограничение на реализацию конституционных прав граждан и лишает гражданина права на пересмотр дела о нарушении в вышестоящих судебных инстанциях. Одной из реальных гарантий осуществления конституционного права на судебную защиту и вынесения судами законных и обоснованных решений является право обжалования решений в вышестоящую судебную инстанцию. Вместе с тем, в некоторых случаях имеют место нарушения, допущенные при рассмотрении дела в суде, влекущие за собой вынесение незаконных или необоснованных решений вследствие неправильного толкования или применения закона, либо недостаточное исследование фактических обстоятельств дела. Кроме того, обжалование судебных решений в вышестоящих инстанциях позволяет гражданам дополнительно представлять новые доказательства при рассмотрении дела.

Тишина К.Л. считает, что в рамках гражданского, уголовного и административного судопроизводства присутствует возможность

№ 11-Р

обжалования судебного акта в вышестоящих судебных инстанциях, в то время как в Кодексе о нарушениях такая возможность отсутствует, что нарушает требования пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции, гарантирующее право на судебную защиту, которое не подлежит никакому ограничению.

Кроме того, оспариваемая норма, по ее мнению, нарушает также положения части 3 статьи 16 Конституции, гарантирующее равенство всех перед законом и судом.

Также, заявителем приводятся в качестве довода правовые позиции Конституционной палаты, выраженные в ее решении от 19 декабря 2014 года, согласно которым правосудие по своей сути может признаваться таковым лишь при условии, что оно отвечает требованиям справедливости и обеспечивает эффективное восстановление в правах, законодатель обязан установить механизм, который гарантировал бы вынесение законных, обоснованных и справедливых судебных актов, посредством создания системы судебных инстанций, обеспечивающих порядок обжалования судебных актов. Основным предназначением обжалования постановлений суда первой инстанции, выносимых в ходе судебного разбирательства, является необходимость своевременного устранения их ошибочности (незаконности и необоснованности) и оперативное восстановление нарушенных прав, устранение препятствий для рассмотрения уголовного дела в разумные сроки.

На основании вышеизложенного, Тишина К.Л. просит признать часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречащей части 3 статьи 16, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 7 июня 2019 года данное обращение также было принято к производству.

С учетом того, что изложенные в вышеуказанных обращениях требования являются связанными между собой, определением судьи-докладчика от 2 июля 2019 года данные дела объединены в одно конституционное судопроизводство.

Также в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 19 июля 2019 года поступило ходатайство Джаныкуловой Б.Т. о проверке соответствия части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 27, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель отмечает, что введенный в действие 1 января 2019 года Кодекс Кыргызской Республики о нарушениях предусматривает возможность обжалования постановления уполномоченного органа по делу о нарушении лицом, привлеченным к ответственности за нарушение,

№ 11-Р

потерпевшим, а также их законным представителем в районный (городской) суд. При этом частью 3 статьи 333 указанного Кодекса предусмотрено, что решение суда принятое по итогам рассмотрения жалобы на постановление уполномоченного органа по делу о нарушении является окончательным. В связи с чем, заявитель полагает, что право на обжалование решения суда первой инстанции в вышестоящие суды, ограничивается оспариваемой нормой. Тогда как, пункты 3 и 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики гарантируют недопустимость какого - либо ограничения права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом и права на судебную защиту.

Заявитель считает, что согласно части 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики, каждый, кто признан виновным в совершении противоправных деяний, имеет право на повторное рассмотрение его дела вышестоящим судом в соответствии с законом.

Как отмечает Джаныкулова Б.Т., оспариваемая норма нарушает также требования части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой, каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права.

Заявитель в своем обращении приводит положения норм международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, в том числе статьи 8 Всеобщей декларации прав человека, согласно которым, каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных ему конституцией или законом.

Заявитель приводит правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по вопросам права на судебную защиту, права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, недопустимости принятия норм, блокирующих доступ граждан к правосудию, которые являются универсальным правовым средством государственной защиты прав и свобод человека и гражданина, выполняющим обеспечительно-восстановительную функцию в отношении всех других конституционных прав и свобод.

Так, в частности, заявитель считает, что из решения Конституционной палаты от 31 октября 2014 года вытекает, что эффективной гарантией права на судебную защиту является возможность пересмотра дела вышестоящим судом. Из этого следует, что право на судебную защиту не может быть в полной мере реализовано без права на возможность пересмотра дела судом вышестоящей инстанции, которая в национальной правовой системе выражается в наличии судебных

№ 11-Р

инстанций, последовательности и процедуры обжалования, оснований для отмены или изменения судебных актов вышестоящими судами, полномочий судов вышестоящих инстанций.

Джаныкулова Б.Т. отмечает, что со дня введения в действие Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях, граждане и лица, проживающие на территории Кыргызской Республики, лишились возможности обжаловать решения судов первой инстанции по делам о нарушениях. Другими словами, решения судов первой инстанции, которыми вышеуказанные субъекты были признаны виновными в совершении правонарушения, не могут быть в дальнейшем обжалованы. Институт обжалования, в свою очередь, был создан для повышения качества правосудия и снижения рисков. Так, по ее мнению, полностью исключить более или менее существенные погрешности в работе суда первой инстанции практически невозможно. Поэтому судопроизводство и регулирующее его процессуальное право не могут обойтись без специального способа “критики” и устранения судебных ошибок, эту задачу и выполняет институт обжалования, закрепленный в самой Конституции Кыргызской Республики. Отсутствие его в Кодексе о нарушениях приводит к увеличению процентов решений с нарушением процессуальных и материальных норм, а значит и к многочисленным нарушениям прав физических и юридических лиц. Заявитель считает, что главная задача правосудия - судить справедливо и объективно не выполняется.

На основании изложенного, Джаныкулова Б.Т. просит признать часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречащей пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 27, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 августа 2019 года данное обращение было принято к производству в части проверки соответствия части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях пунктам 3 и 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, в принятии к производству ходатайства в остальной части было отказано.

В ходе подготовки вышеуказанных дел к рассмотрению 19 августа 2019 года поступило ходатайство от ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» о проверке соответствия части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Субъект обращения отмечает, что Межрегиональным управлением Государственной инспекции по экологической и технической безопасности при Правительстве Кыргызской Республики по городу Бишкек в отношении ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» 26 июля 2018

№ 11-Р

года по результатам проверки выдано предписание об устранении нарушений, 10 августа 2018 года составлен протокол об административном правонарушении, 13 августа 2018 года вынесено постановление о применении административного взыскания.

ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» 5 ноября 2018 года обратилось в Межрайонный суд города Бишкек с заявлением признать недействительным вышеуказанное постановление от 13 августа 2018 года. Определением Межрайонного суда города Бишкек от 28 февраля 2019 года административное дело передано по подсудности в Первомайский районный суд города Бишкек. Постановлением Первомайского районного суда города Бишкек от 15 мая 2019 года упомянутое постановление от 13 августа 2018 года оставлено без изменения, а заявление ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» - без удовлетворения. На данное постановление суда ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» была подана апелляционная жалоба, которая письмом Первомайского районного суда города Бишкек от 31 июля 2019 года возвращена заявителю на основании части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях, согласно которой принятое решение суда является окончательным.

Тем самым, по мнению субъекта обращения, ОАО Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» было лишено конституционных прав на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом и судебную защиту, которые также в соответствии с Конституцией не подлежат никакому ограничению.

На основании изложенного, Городецкий Е.Э. просит признать часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречащей пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 августа 2019 года данное обращение также было принято к производству.

С учетом того, что изложенные в вышеуказанных обращениях требования являются связанными между собой, определением судьи-докладчика от 3 сентября 2019 года данные дела объединены в одно конституционное судопроизводство.

В судебном заседании Конституционная палата Верховного суда Кыргызская Республика удовлетворила устное ходатайство Осмонбаева Б.К., представляющего интересы Тишиной К.Л., о проверке оспариваемой нормы также на соответствие частям 1 и 3 статьи 96 Конституции Кыргызской Республики.

Жорокулов М.М., Джаныкулова Б.Т., Городецкий Е.Э., Осмонбаев Б.К., Алмазбеков Т.А., Токтакунов Н.А., выступавшие с обращаемой стороны, поддержали свои требования и просили их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Орозобек уулу Максат не согласился с доводами заявителей и их представителей и выразил следующее мнение.

В соответствии со статьей 313 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях

№ 11-Р

участниками производства по делу о нарушении являются, в том числе, уполномоченный орган. В соответствии со статьей 329 рассматриваемого Кодекса, рассмотрев дело о нарушении, уполномоченный орган выносит постановление по делу на бумажном носителе либо в форме электронного документа, удостоверенного электронной подписью.

До вынесения постановления по делу, согласно статье 331-3 уполномоченный орган (должностное лицо) не позднее двадцати четырех часов до начала рассмотрения дела или осуществления иных процессуальных действий уведомляет посредством извещения участников производства по делам о нарушениях о дате и месте рассмотрения дела, об отдельных процессуальных действиях, вызывает их для принятия участия в рассмотрении дела или осуществлении иных процессуальных действий.

Также лицо, привлекаемое к ответственности за совершение нарушения и потерпевший, имеют ряд процессуальных прав во время производства по делу о нарушении (статьи 314-317).

Вместе с тем, указанными участниками производства по делу о нарушении может быть обжаловано постановление уполномоченного органа по делу о нарушении в районный (городской) суд, кроме случаев, предусмотренных Кодексом о нарушениях (статья 332).

В соответствии со статьей 335 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях судья районного (городского) суда, рассмотрев жалобу на постановление уполномоченного органа по делу о нарушении, принимает одно из следующих решений: 1) об оставлении постановления по делу о нарушении без изменения, а жалобы - без удовлетворения; 2) об отмене постановления по делу о нарушении и прекращении производства по делу о нарушении.

Таким образом, представитель стороны-ответчика отмечает, что вышеуказанные положения будут способствовать осуществлению гражданином конституционных прав на гарантированную судебную защиту, а также повторное рассмотрение дела судом.

Учитывая характер совершаемого нарушения, а также малозначительность наносимого им вреда, процессуальная часть Кодекса о нарушениях разработана с целью упростить и ускорить процессуальную форму их оформления и рассмотрения.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики считает, что часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях не противоречит заложенным в Конституции Кыргызской Республики нормам о равенстве перед законом и судом (часть 3 статьи 16), запрета ограничения права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, на судебную защиту (пункты 3 и 8 части 5 статьи 20) и о гарантиях на судебную защиту прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40), поскольку решения государственных уполномоченных органов проходят судебную проверку при рассмотрении дел о нарушениях в районных (городских) судах. В части конституционного запрета ограничения права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, считаем, что в данном случае имеется

№ 11-Р

в виду уголовное судопроизводство.

На основании вышеизложенного, Орозобек уулу Максат просит ходатайства заявителей о признании неконституционной части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях оставить без удовлетворения.

Второй представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаева А.Т. поддержал позицию Орозобек уулу Максата.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жумабаев Л.П. согласился с доводами обращающейся стороны и дал следующее пояснение.

В соответствии со статьей 6 Конституции Кыргызской Республики Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике, на основе Конституции принимаются конституционные законы, законы и другие нормативные правовые акты. Следовательно, все правовые акты в Кыргызской Республике должны соответствовать требованиям Конституции Кыргызской Республики.

Согласно пункту 3 статьи 14 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях субъектами нарушений являются физические и юридические лица.

Законодатель в указанном Кодексе предоставил субъектам нарушений право обжалования решений уполномоченных органов, принятых по делу о нарушениях, в суд.

Однако часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях устанавливая, что принятое районным (городским) судом решение является окончательным, вошла в противоречие с нормами Конституции Кыргызской Республики, устанавливающими запрет на ограничение права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом и права на судебную защиту.

По его мнению, права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц, но предусмотренное в оспариваемой норме ограничение не преследует вышеуказанные цели.

На основании вышеизложенного, Жумабаев Л.П. считает, что часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречит части 3 статьи 16, пунктам 3 и 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 27, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Исаков Э.Б. согласился с доводами заявителей и выразил следующую позицию по рассматриваемому вопросу.

Так, в соответствии с частью 4 статьи 7 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях привлечение к ответственности за совершение нарушения осуществляется уполномоченными органами на основании и в пределах их полномочий, установленных Кодексом Кыргызской Республики о нарушениях и другими законами.

Порядок рассмотрения дел о нарушениях уполномоченным органом осуществляется в порядке, установленном главой 45 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях. Рассмотрев дело о нарушении, уполномоченный

№ 11-Р

орган выносит одно из следующих постановлений: о наложении взыскания, о прекращении производства по делу, о начислении пени.

Постановление уполномоченного органа по делу о нарушении может быть обжаловано лицом, привлеченным к ответственности за нарушение, потерпевшим, а также их законным представителем в районный (городской) суд, кроме случаев, предусмотренных Кодексом Кыргызской Республики о нарушениях.

Рассмотрев жалобу на постановление уполномоченного органа по делу о нарушении, судья районного (городского) суда принимает одно из следующих решений: об оставлении постановления по делу о нарушении без изменения, а жалобы - без удовлетворения, либо об отмене постановления по делу о нарушении и прекращении производства по делу о нарушении.

Решение по результатам рассмотрения жалобы выносится в виде постановления и вступает в законную силу немедленно. Подача жалобы приостанавливает исполнение постановления о наложении взыскания до рассмотрения жалобы судом. В силу части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях принятое решение суда является окончательным.

Таким образом, по мнению представителя Верховного суда Кыргызской Республики, правовая конструкция Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях предусматривает двухступенчатое рассмотрение дел о нарушениях и районный (городской) суд выступает как апелляционная инстанция при обжаловании актов уполномоченного органа. При разработке указанного Кодекса был учтен опыт других стран, в том числе в части оптимизации пересмотра судебных актов, и как концептуальная новелла введен предел обжалования судебных решений. Такой порядок исключает злоупотребление правом на обжалование, ускоряет разрешение спора и исполнение судебного акта.

Однако Конституция Кыргызской Республики гласит, что законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией, не подлежит никакому ограничению установленное Конституцией право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом.

На основании вышеизложенного, Искаков Э.Б. считает, что часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречит части 3 статьи 16, пунктам 3 и 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Абдураимова А.Б. не согласилась с доводами обращающейся стороны и выразила следующую позицию Правительства Кыргызской Республики по рассматриваемому вопросу.

В соответствии со статьей 14 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях, нарушением признается совершенное физическим или юридическим лицом противоправное, виновное деяние (действие или бездействие) против порядка публичного управления, за которое предусмотрена ответственность Кодексом Кыргызской Республики о нарушениях. Если эти деяния не влекут ответственность согласно Уголовному кодексу и Кодексу Кыргызской Республики о проступках, то наступает ответственность по Кодексу Кыргызской Республики о нарушениях.

№ 11-Р

По мнению представителя Правительства, регламентированные Кодексом о нарушениях, правонарушения не относятся к уголовным, в связи с чем, степень их общественной опасности низкая. Кроме того, абсолютный характер прав на судебную защиту, на пересмотр дела вышестоящим судом имеет силу только в отношении уголовных дел. В этой связи, постановление районного (городского) суда по жалобе на постановление уполномоченного органа по делу о нарушении обжалованию в вышестоящие судебные инстанции не подлежит.

Содержащееся в оспариваемой норме ограничение было введено с целью избежания судебной волокиты по делам о нарушениях и сокращения числа необоснованных обращений граждан в суды.

На основании вышеизложенного, Абдураимова А.Б. считает, что часть 3 статьи 333 Кодекса о нарушениях не противоречит части 3 статьи 16, пунктам 3 и 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. поддержала ходатайства заявителей и привела следующие доводы.

В соответствии со статьей 313 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях участником производства по делу о нарушениях является, в том числе и уполномоченный орган. Согласно статье 329 вышеуказанного Кодекса, рассмотрев дело о нарушении, уполномоченный орган выносит постановление по делу на бумажном носителе либо в форме электронного документа, удостоверенного электронной подписью.

В свою очередь, согласно статье 332 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях постановление уполномоченного органа по делу о нарушении может быть обжаловано лицом, привлеченным к ответственности за нарушение, потерпевшим, а также их законным представителем в районный (городской) суд.

Вместе с тем, в соответствии с оспариваемой нормой, решение принятое судом является окончательным. Кроме того, как отмечает Курманбаева А.М., статьей 335 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях установлено, что судья районного (городского) суда рассмотрев жалобу на постановление уполномоченного органа по делу о нарушении, принимает одно из следующих решений: 1) об оставлении постановления по делу о нарушении без изменения, а жалобы - без удовлетворения; 2) об отмене постановления по делу о нарушении и прекращении производства по делу о нарушении. Решение по результатам рассмотрения жалобы выносится в виде постановления и вступает в законную силу немедленно. При этом Кодекс Кыргызской Республики о нарушениях не содержит в себе положений, предусматривающих возможность обжалования постановления вышеуказанного суда.

Однако в соответствии с пунктами 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом и право на судебную защиту не подлежат никакому ограничению.

Судебная система Кыргызской Республики устанавливается Конституцией и законами, состоит из Верховного суда и местных судов (часть 3 статьи 93 Конституции). Верховный суд является высшим судебным органом по гражданским, уголовным, экономическим, административным и иным делам и осуществляет пересмотр судебных актов судов по обращениям участников

№ 11-Р

судебного процесса в порядке, определяемом законом (часть 1 статьи 96 Конституции).

В соответствии с частью 1 статьи 25 Закона Кыргызской Республики «О Верховном суде Кыргызской Республики и местных судах» систему местных судов составляют: 1) суды первой инстанции (районные суды, районные суды в городе, городские суды, межрайонные суды); 2) суды второй инстанции (областные суды, Бишкекский городской суд).

По мнению Курманбаевой А.М., в Кодексе Кыргызской Республики о нарушениях не усматриваются положения, предусматривающие обжалование решение районного (городского) суда, рассмотревшего жалобу на постановление уполномоченного органа по делу о нарушении, в соответствующий суд второй инстанции, а решение суда второй инстанции - в Верховный суд Кыргызской Республики, что приводит к нарушению права граждан на судебную защиту.

На основании вышеизложенного, Курманбаева А.М. считает, что часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречит пунктам 3 и 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях следующего содержания:

«Статья 333. Приостановление исполнения постановления в связи с подачей жалобы в суд

3. «Принятое решение суда является окончательным.»

Кодекс Кыргызской Республики о нарушениях принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» 17 мая 2017 года №№ 60-61, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики, определяя Кыргызскую Республику правовым государством, относит к высшим ценностям Кыргызской Республики права и свободы человека. Это означает, что смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц должны исходить, прежде всего, из необходимости защитить указанные конституционные ценности (часть 1 статьи 1, часть 1 статьи 16).

Смысл указанного конституционного установления заключается в необходимости создания такой правовой системы, результатом которой должна стать первостепенная защита со стороны государства самоценности человека и его субъективных прав, в том числе через построение справедливой

№ 11-Р

судебной системы.

В этой связи, деятельность государства по защите основных прав и свобод человека и гражданина по своему функциональному назначению должна быть выстроена строго в рамках требований Конституции Кыргызской Республики (часть 3 статьи 5). При этом, в случае посягательства на права и свободы человека и гражданина, должна включаться система такой защиты, которая позволит обеспечить восстановление нарушенных прав. А главная роль среди государственно-правовых средств, призванных гарантировать защиту этих прав, принадлежит судебной власти. Такую правовую позицию Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно выражала в своих решениях. В частности, в решениях от 9 декабря 2015 года, от 24 января и от 1 ноября 2018 года, было отмечено, что право на судебную защиту является базисом правового государства и позволяет обеспечить, в случае необходимости, восстановить гарантированные Конституцией Кыргызской Республики другие права и свободы человека и гражданина.

Поэтому право на судебную защиту, в целом реализуемое через совокупность различных процессуальных средств, относится к числу прав, не подлежащих ограничению (пункт 8 части 5 статьи 20 Конституции).

Провозглашенное в Конституции Кыргызской Республики положение о том, что каждому гарантируется судебная защита прав и свобод, включает в себя, по меньшей мере, две составляющие: во-первых, обязанность государства обеспечить судебное разбирательство по требованию каждого и разрешение в рамках такого разбирательства спора по существу, согласно действующему законодательству. Во-вторых, судебная защита осуществляется тогда, когда законное право или интерес уже нарушен, то есть гарантия реализуется не как предотвращение правонарушений в будущем, а как восстановление нарушенного права.

3. В рамках судебно-правовой реформы Жогорку Кенешем Кыргызской Республики были приняты ряд кодексов, которыми все виды виновного, противоправного деяния (действия или бездействия) в зависимости от степени их общественной опасности разделили на следующие виды – нарушения, проступки, преступления.

Так, Кодексом Кыргызской Республики о нарушениях определяется ответственность за нарушения, совершенные на территории Кыргызской Республики. Данный Кодекс предусматривает виды правонарушений, взысканий, процедуру наложения взыскания за совершенное правонарушение и возможность обжалования решения государственного органа в суд, а также порядок исполнения взысканий. Таким образом, Кодекс содержит в себе как нормы материального, так и процессуального права по привлечению к ответственности физических и юридических лиц, совершивших правонарушения, предусмотренные Кодексом.

Одна из глав указанного Кодекса регулирует процедуру рассмотрения жалобы на постановление по делу о нарушении, принятого уполномоченным органом. Согласно части 1 статьи 332 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях постановление уполномоченного органа по делу о нарушении может быть обжаловано лицом, привлеченным к ответственности за нарушение, потерпев-

№ 11-Р

шим, а также их законным представителем в районный (городской) суд. Тем самым, законодатель закрепил за районными (городскими) судами полномочия по проверке законности актов органов исполнительной власти по наложению взыскания за нарушения, предусмотренные Кодексом Кыргызской Республики о нарушениях.

При этом часть 3 статьи 333 Кодекса устанавливает окончательность решения районного (городского) суда, принятое по жалобе на постановление по делу о нарушении, и лишает субъекта нарушения права на рассмотрение дела вышестоящим судом.

По смыслу данного Кодекса, понятие окончательности, использованное законодателем в оспариваемой норме, означает, что решение суда вступает в силу и подлежит исполнению немедленно после вынесения, а обжалование этого решения и, следовательно, обязательность проверки по жалобе заинтересованного лица его законности и обоснованности, как и возможность приостановления его исполнения исключены.

Возможно, законодатель и предполагал, предусматривая в указанном Кодексе двухступенчатое рассмотрение дел о нарушениях в виду их незначительности, что районный (городской) суд выступает как апелляционная инстанция по осуществлению судебного контроля при обжаловании актов уполномоченного органа. При проверке законности решения уполномоченного органа по наложению взыскания суд, согласно статье 334 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях, обязан применить правила, предусмотренные главой 44 Кодекса, то есть с привлечением всех лиц, участвовавших в производстве о нарушении. Таким образом, суд, осуществляя проверку законности действия уполномоченного органа с привлечением всех сторон и иных лиц, наделен правом полноценной проверки. Однако такая процедура судебного контроля не гарантирует стороны от возможной судебной ошибки при оценке законности акта уполномоченного органа о наложении взыскания.

Безусловно, судебная проверка в рамках судебного контроля акта уполномоченного органа по наложению взыскания за совершенное правонарушение по жалобе лица, привлеченного к ответственности, потерпевшего, а также их законных представителей ограничивается только проверкой законности действий (бездействий) и решений уполномоченного органа, без вмешательства в их оперативную деятельность.

Но следует отметить, что судебному контролю, который обладает достаточно узким набором средств и методов контрольной деятельности, как и в целом правосудию, присуща такая же цель, как обеспечение охраны прав и законных интересов физических и юридических лиц, то есть частного интереса и исключения ошибок со стороны уполномоченных органов.

В этой связи, право на обжалование судебного решения – это элемент права на судебную защиту, определяющий возможность для управомоченного субъекта, руководствуясь законными основаниями, обратиться в установленные сроки в определенную законом судебную инстанцию, во-первых, с целью достижения справедливой, компетентной, полной и эффективной судебной защиты, во-вторых, для достижения объективной истины, вынесения истинного, справедливого, законного и обоснованного решения.

№ 11-Р

Раскрывая конституционное содержание права на судебную защиту Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики сформулировала правовую позицию, согласно которой эффективной гарантией права на судебную защиту является возможность пересмотра дела вышестоящим судом (решение от 31 октября 2014 года); право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом является производным от права на судебную защиту (решение от 9 декабря 2015 года); право на обжалование судебных решений вытекает из существа международно-правовых актов, закрепляющих гарантии прав личности в сфере судопроизводства, и пункта 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, предоставляющей каждому право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом. Данное право является одной из составляющих права на судебную защиту и носит абсолютный характер, не может быть ограничено по кругу лиц либо по иным обстоятельствам, поскольку незаконный, необоснованный или несправедливый судебный акт не может служить средством судебной защиты (решение от 4 апреля 2018 года).

Право на судебную защиту предполагает охрану прав и законных интересов гражданина не только от произвола законодательной и исполнительной власти, но и от ошибочных решений суда. При этом эффективной гарантией такой защиты является и сама возможность пересмотра дела вышестоящим судом, которая в тех или иных формах, с учетом особенностей каждого вида судопроизводства, должна быть обеспечена государством.

Следовательно, нормы, предусматривающие особенности судопроизводства по Кодексу Кыргызской Республики о нарушениях, также не могут противоречить общим принципам права, умалять конституционные гарантии достоинства личности и не должны ограничивать право каждого на судебную защиту, в том числе на защиту от судебной ошибки при осуществлении судебного контроля по проверке законности действий уполномоченного органа, наделенного правом наложения взыскания.

При этом оспариваемая норма Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях предусматривает ко всем субъектам правоотношений в рамках указанного Кодекса одинаковый порядок, без каких-либо изъятий и привилегий. В этой связи, сопоставление правового положения лиц, защищающих свои права в соответствии с Кодексом Кыргызской Республики о нарушениях с формами защиты, установленными Уголовно-процессуальным, Гражданским процессуальным, Административно-процессуальным кодексами Кыргызской Республики является некорректным, поскольку сфера регулирования указанных кодексов являются отличными друг от друга. В силу чего, оспариваемая норма не может противоречить части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

4. Согласно статье 96 Конституции Кыргызской Республики Верховный суд является высшим судебным органом по гражданским, уголовным, экономическим, административным и иным делам и осуществляет пересмотр судебных актов судов по обращениям участников судебного процесса. При этом акты Верховного суда являются окончательными.

Данное конституционное установление означает, что акты Верховного суда

№ 11-Р

Кыргызской Республики выносятся в рамках кассационного производства только в случае обращения участников процесса в порядке установленном процессуальным законодательством. Поэтому мнение, что решения нижестоящих судов не могут иметь характер окончательности является ошибочным.

Вынесение судебного акта связано с процессуальными и с материально-правовыми нормами. Основой для вынесения судебного акта выступает материально-правовая норма, в то время как сам процесс его вынесения, то есть атрибуты, которые он должен содержать, регламентируются процессуальными нормами.

Окончательность судебного акта, вынесенного в строгом соответствии с нормами процессуального и материального права, предполагает, что процесс доказывания в ходе рассмотрения дела происходил без существенных нарушений, которые могли бы повлиять на законность и обоснованность акта суда. Таким образом, лица, участвующие в деле, воспользовавшись правами, предоставленными им законом, реализовали свое право на судебную защиту в той мере, в какой посчитали это возможным и необходимым.

С учетом изложенного, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не усматривает противоречия оспариваемой нормы Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях частям 1, 3 статьи 96 Конституции Кыргызской Республики.

5. Стандарты правового государства предполагают, что граждане будут надежно защищены от произвола органов государственной власти и лиц, их возглавляющих.

В этой связи, судебный акт занимает особое место в системе правовых актов, составляет важнейшую правовую форму реализации деятельности судебной власти и обладает признаком правовой определенности, что означает его неопровержимость и устойчивость. Это предполагает стабильность судебного акта и его защищенность от произвольной отмены или изменения. Отступление от этого принципа возможно только в исключительных и редких случаях, не содержащих субъективного элемента и основанных на строго определенных правилах.

Гарантируемая Конституцией Кыргызской Республики судебная защита, конечным результатом которой является вынесение справедливого судебного решения, не может быть признана полной и эффективной, если существующее правовое регулирование не дает возможности пересмотра судебного акта ввиду несогласия стороны с решением суда. Полностью исключить более или менее существенные погрешности в работе суда первой инстанции практически невозможно, в связи с чем, судопроизводство и регулирующее его процессуальное право не могут обойтись без специальной процедуры устранения судебных ошибок.

К таким правовым инструментам относятся право на обращение в суды проверочных инстанций: апелляционную и кассационную инстанции, в целях проверки в установленных законом процедурах вышестоящими судами законности и обоснованности решений, вынесенных нижестоящими судебными инстанциями, для исправления допущенных судами ошибок.

№ 11-Р

Рассматриваемый институт представляет собой процессуальный элемент механизма защиты субъективных прав, который, помимо устранения судебных ошибок, позволяет установить истину по делу, восстановить нарушенное право.

Изложенное означает, что физические и юридические лица не могут подвергаться такому регулятивному воздействию, которое бы ограничивало само существование права на судебную защиту.

Таким образом, оспариваемая норма, ограничивая право граждан на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, нарушает требования пунктов 3 и 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях противоречащей пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях не противоречащей части 3 статьи 16, частям 1, 3 статьи 96 Конституции Кыргызской Республики.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. и Абдиева К.

по делу о проверке конституционности части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях в связи с обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича, Тишиной Ксении Леонидовны, Джаныкуловой Бермет Тазабековны, открытого акционерного общества Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш»

По вынесенному решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях в связи с обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича, Тишиной Ксении Леонидовны, Джаныкуловой Бермет Тазабековны, открытого акционерного общества Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш» от 11 сентября 2019 года имеем особое мнение, которое основывается на следующих правовых позициях.

Прежде всего, следует отметить, что мы согласны с резолютивной частью решения Конституционной палаты, а наше особое мнение касается мотивировочной части этого решения.

1. Согласно Конституции Кыргызской Республики каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права, которое во взаимосвязи с правом на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом не подлежит никакому ограничению и реализуется на основе принципа равенства всех перед законом и судом (часть 1 статьи 40, пункты 3, 8

части 5 статьи 20, часть 3 статьи 16).

Это означает, что государство обязано обеспечить полное осуществление права на судебную защиту, которая должна быть справедливой, компетентной и эффективной, где все акты государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц, их действия и бездействие могут быть обжалованы в суд, который должен на основе законно закрепленной процедуры с соблюдением принципов правосудия восстановить нарушенные права, гарантированные Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права.

В реализацию данного конституционного права законодатель обязан принять процессуальные законы, обеспечивающие суду легитимацию его деятельности и легальность принимаемых им судебных актов. В рамках этой обязанности законодатель имеет дискрецию, исходя из правовой природы общественных отношений, устанавливать такое правовое регулирование деятельности судебной системы, которая на основе принципов правового государства могла бы эффективно разрешить спор, восстановить нарушенное право или обе-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А. и Абдиева К.

спечить должное поведение в обществе в результате интерпретации закона или иного нормативного правового акта. Специфика и содержание процессуальных законов складывается из норм материального права, предписывающие определенные составы правонарушений, которые запрещают соответствующее поведение лиц или обязывают их к активным действиям.

В этой связи, установление законодателем процессуальных законов, регулирующих деятельность суда при рассмотрении им различных социальных конфликтов, вытекающих из правоотношений, группируемых в определенные сферы с учетом их способов и методов правового регулирования, такими как гражданские, административные, уголовные и т.д., с применением разных процедур, отличающихся друг от друга, если они соответствуют принципам правового государства, не нарушают права на судебную защиту и принцип равенства всех перед законом и судом (часть 1 статьи 40, часть 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики).

2. Право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, не подлежащее никакому ограничению, Конституцией Кыргызской Республики гарантируется осужденным (часть 1 статьи 27, пункт 3 части 5 статьи 20). Это положение корреспондируется с положениями Международного пакта о гражданских и политических правах, которое предусматривает, что каждый осужденный за какое-либо преступление, имеет право на то, чтобы его осуждение и приговор были пересмотрены вышестоящей судебной инстанцией согласно закону (часть 5 статьи 14).

Конституционное право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, будучи основным правом человека, предусматривает обязанность государства обеспечить возможность осужденному обжаловать приговор в вышестоящий суд, который смог

бы рассмотреть его дело по правилам первой инстанции. Такая обязанность государства вытекает из положений части 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики, закрепляющей субъективное право осужденного требовать пересмотра решения по его делу в вышестоящем суде, а также из существа уголовного судопроизводства, допускающего ограничения права на свободу и личную неприкосновенность, права на свободу передвижения и других базовых прав. Любая судебная ошибка при рассмотрении уголовных дел может принести существенный ущерб и тяжкие последствия как для самой личности, так и для публично-значимых целей государства, отмеченных в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. В этой связи, право осужденного на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, не подлежит никакому ограничению.

Вместе с тем, такая гарантия, как возможность обжалования итогового судебного акта, вынесенного первой инстанцией в вышестоящий суд, может быть предоставлена гражданам и по другим делам, поскольку право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, является одной из составляющих права на судебную защиту и не может быть ограничено по кругу лиц либо по иным обстоятельствам, поскольку незаконный, необоснованный или несправедливый судебный акт не может служить средством судебной защиты (правовая позиция из Решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 апреля 2018 года).

Следует отметить, что право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, как абсолютное право, распространяется на случай обжалования итогового судебного акта, которым дело разрешается по существу либо его вынесением завершается производство по делу в отношении конкретного лица в рамках деятельности суда, осуществ-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А. и Абдиева К.

вляемого в виде правосудия (правовая позиция в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 декабря 2014 года).

Одними из важных характеризующих составляющих такой деятельности суда, как правосудие, является непосредственная подсудность социального конфликта, связанного с действительным или предполагаемым нарушением норм права, и принятием по нему, в результате применения норм материального права итогового судебного акта.

Вместе с функцией правосудия суды осуществляют и такую деятельность, как судебный контроль, выражающийся в проверке (оценке) законности и обоснованности решений, действий органов государственной власти, органов местного самоуправления, ограничивающих конституционные права и свободы граждан. Судебный контроль имеет своим содержанием предупреждение возможных ошибок вышеуказанных органов и исправление уже допущенных ими нарушений. Эти судебные действия носят предупредительный и восстановительный характер, и осуществляются при обращении в суд с жалобой на акты и действия, принимаемые органами государственной власти, в результате реализации ими полномочий, указанных в нормативных правовых актах.

Различие между функциями правосудия и судебным контролем заключается в различном порядке принятия процессуальных решений. При осуществлении правосудия деятельность суда в судебном разбирательстве направлена на разрешение социального конфликта при полном использовании всех правовых инструментов оценки, включая оценку доказательств, и принятие итогового акта, разрешающего дело по существу. Деятельность суда при судебном контроле не преследует цели разрешения дела, он прежде всего оценивает законность и обоснованность применения уполномоченным

органом мер принуждения, которые он налагает в рамках своей компетенции в соответствии с процессуальными нормами.

В этой связи, законодатель вправе, учитывая содержательную часть каждого вида судебной деятельности, установить разные процедуры разрешения обращений в суд, включая и возможности для обжалования судебных актов.

3. Правонарушение в теории права имеет различные определения и классификацию, но важной составляющей в таких определениях, отличающих одно правонарушение от другого, являются правовые последствия, которые оно порождает. В зависимости от таких последствий, включая их общественную опасность, лица, совершившие правонарушение, привлекаются к юридической ответственности.

В вопросе вида юридической ответственности за совершение правонарушения согласно Кодексу Кыргызской Республики о нарушениях, законодатель не дает четкого ответа. Такой ответ не указан и в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 сентября 2019 года, тогда как в характеристике вида юридической ответственности, к которому привлекается нарушитель, частично кроется, на наш взгляд, ответ на поставленный правовой вопрос в данном деле.

Рассматриваемый Кодекс Кыргызской Республики о нарушениях был принят в реализацию концепции проводимой судебно-правовой реформы, формализовавший составы незначительных правонарушений в сфере государственного управления и процедуры применения мер принудительного характера, осуществляемые уполномоченными органами в пределах своей компетенции. В рамках указанной реформы, для более высокой степени защиты прав и свобод граждан, безопасности общества и государства, с учетом международного опыта, был пересмотрен устоявшийся подход к определению

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А. и Абдиева К.

общественной опасности деяний, и введена новая система уголовно наказуемых деяний, подразделяющая на три вида: преступления, проступки и нарушения. В соответствии с вышеуказанной концепцией, привычные для нас административные правонарушения, теперь перешли в группу уголовно наказуемых нарушений, за которые предусмотрена уголовная ответственность.

В системе правовых актов Совета Европы право на обжалование судебных решений закреплено в статье 2 Протокола № 7 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод, где отмечено, что каждый осужденный за совершение уголовного преступления имеет право на то, чтобы вынесенный в отношении него приговор или определенное ему наказание были пересмотрены вышестоящей судебной инстанцией. Осуществление этого права, включая основания, на которых оно может быть осуществлено, регулируется законом, однако из этого права могут делаться исключения в отношении незначительных правонарушений в соответствии с законом или, когда соответствующее лицо было судимо уже в первой инстанции верховным судом или осуждено по рассмотрении апелляции против его оправдания. Европейский суд по правам человека, рассматривающий дела, связанные с нарушением вышеуказанной Конвенции, сформулировал несколько своих правовых позиций, которые рассматривают свободу обжалования не как отдельно стоящее право лица, действующее исключительно в рамках уголовной юрисдикции, а как составляющую более широкого права на справедливое судебное разбирательство. В этом случае при обнаружении допущенного нарушения статьи 6 Конвенции Европейский суд по правам человека не считает необходимым отдельно рассматривать также вопрос о том, имело ли место нарушение статьи 2 Протокола №7 к Конвенции, непосредственно закрепляющей право каждого на обжалование. Как

правило, решения, в которых Европейский суд по правам человека приходил к выводу о нарушении непосредственно статьи 2 Протокола №7 к Конвенции, относились не к уголовным делам в понимании нашего законодателя, а к административным.

Комитет Организации Объединенных Наций по правам человека по данному вопросу также выражает свою позицию, согласно которой пункт 5 статьи 14 Международного пакта о гражданских и политических правах не содержит оговорки о малозначительности наказания применительно к возможности апелляции. Согласно данной позиции, выработанной Комитетом ООН по правам человека, учитывая различные варианты передачи слова «преступление» на разных языках (*crime, infraction, delito*), данная гарантия действует не только в случае наиболее серьезных правонарушений (пункт 45 Замечаний общего порядка №32 КПЧ ООН на Международный пакт о гражданских и политических правах № ССРР/С/СР/32 от 23 августа 2007 года).

Практика международных институтов показывает, что правонарушения могут группироваться в разных государствах по-разному, что является дискрецией законодателя и лицо, совершившее правонарушение, даже малозначительное, что в понимании нашего законодателя относилось к административному, имеет право на повторное рассмотрение его дела по закону вышестоящим судом.

В этой связи, конституционное право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, гарантированное осужденным по уголовным преступлениям, несмотря на малозначительность деяния, рассматривается как неотъемлемая часть права на судебную защиту и может распространяться на лиц, совершивших нарушения по Кодексу Кыргызской Республики о нарушениях, где за такие деяния лица привлекаются к уголовной ответственности.

Таким образом, оспариваемая норма, а

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судей Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А. и Абдиева К.

именно часть 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях, предусматривающая запрет на обжалование решения районного суда в вышестоящую инстанцию, принятое по жалобе на постановление по делу о нарушении, ограничивает право на судебную защиту и право на повторение

рассмотрение дела вышестоящим судом, что противоречит пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Судьи: *Абдиев К.,
Айдарбекова Ч.А.*

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

**судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж.**

**по делу о проверке конституционности части 3 статьи 333
Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях в связи с
обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича,
Тишининой Ксении Леонидовны, Джаныкуловой Бермет
Тазабековны и открытого акционерного общества
Производственно-строительная фирма «Бишкеккурулуш»**

1. Вывод Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики о противоречии части 3 статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики является крайне ошибочным вследствие неверного понимания истинного содержания и предназначения статьи 20, а также юридической конструкции Конституции в целом.

Прежде всего, необходимо иметь в виду, что структурное построение Конституции осуществлено таким образом, что глава первая раздела второго Конституции, имеющее наименование – общие положения, посвящена основным принципам и исходным правилам действия в Кыргызской Республике прав и свобод человека и гражданина. Расположенная в этой главе статья 20 не является учредительной нормой права и не устанавливает сами права и свободы человека и гражданина, а содержит лишь правила введения их ограничений. Перечисление прав и свобод в частях 4,5 статьи 20 произведено отсылочным способом, указывающим на необходимость следовать другим нормам Конституции, в которых непосредственно приведены сами дефиниции этих прав и свобод. Речь идет о главе второй и третьей раздела второго Конституции. Это очевид-

ным образом усматривается из способа изложения статьи 20 Конституции.

Так, пунктом 3 части 5 статьи 20 Конституции предусмотрено, что не подлежит никакому ограничению установленное настоящей Конституцией право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом. Юридическая техника, использованная при изложении данной нормы в форме отсылки - «установленное настоящей Конституцией», прямо свидетельствует о том, что речь идет о другом месте этого права в конструкции Конституции. В соответствии с частью 1 статьи 27 Конституции каждый осужденный имеет право на повторное рассмотрение его дела вышестоящим судом в соответствии с законом. Отсутствие в пункте 3 части 5 статьи 20 Конституции прямого обозначения на субъект данного права - осужденного, не означает возникновение нового по содержанию права в этой статье, как считает Конституционная палата, а является лишь отображением права, изложенного в части 1 статьи 27 Конституции.

Причем, существующее суждение о том, что лишь привлеченный к ответственности и понесший наказание в соответствии с Уголовным кодексом становится осужденным является ошибочным. Статус осужденного физическое лицо приобретает во всех случаях, когда его вина в совершении

противоправного деяния признана непосредственно судом и им же определена мера юридической ответственности, что исходит не только из общепринятых в теории права доктрин, но из этимологии самого слова «осужденный». Соответственно, правом на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом обладают лица, осужденные как в соответствии с Уголовным кодексом, так и Кодексом о проступках. А поскольку дела о нарушениях не подведомственны судам, а разрешаются уполномоченными государственными органами, и суд, пересматривая эти дела, осуществляет функцию судебного контроля, конституционная гарантия на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом не может распространяться на лиц, привлеченных к ответственности в соответствии с Кодексом о нарушениях. Следовательно, оспариваемая норма не противоречит пункту 3 части 5 статьи 20 Конституции.

Следует также особо подчеркнуть, что в принятом Решении смешиваются такие правовые понятия как пересмотр и повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, что является совершенно не допустимым. Повторное рассмотрение дела производится исключительно по правилам суда первой инстанции и в силу конституционной установки может касаться только такого субъекта правоотношений, как осужденный (часть 1 статьи 27 Конституции), тогда как пересмотр дела вышестоящим судом может осуществляться по различным процессуальным правилам. Поэтому ссылки в принятом Решении на правовые позиции Конституционной палаты, изложенные в более ранних решениях и касающиеся пересмотра дела вышестоящим судом, являются не уместными.

2. Конституция провозглашает Кыргызскую Республику правовым государством (статья 1). Это означает, что все сферы общественных отношений базируются на принципе верховенство права.

Социальная ценность права заключается в том, что они стабилизируют общественные отношения, обеспечивая предсказуемость поведения всех их участников. Поскольку интересы членов общества неизбежно пересекаются, могут противоречить не только друг другу, но и интересам общества в целом, право позволяет поддерживать правопорядок и баланс различных интересов в обществе.

Решающая роль в формировании права принадлежит государству, которое с помощью системы нормативных регуляторов создает четкие рамки поведения участников социальных отношений. Цель регулятивного воздействия заключается в упорядочении общественных отношений таким образом, чтобы достичь нужного их состояния, при нарушении которых наступает юридическая ответственность, обеспечиваемая механизмом государственного принуждения.

Законодателем, с учетом характера, степени общественной опасности, правовых последствий и тяжести нанесенного вреда все противоправные деяния подразделены на правонарушения, проступки и преступления, а также приняты кодексы, соответственно, о нарушениях, проступках и Уголовный кодекс.

В целях ускорения процессуального оформления и упрощения процедуры рассмотрения законодатель, ввиду малозначительности дел о нарушениях, предусмотрел административную (внесудебную) юрисдикцию, уполномочив различные государственные органы и их должностные лица, в зависимости от задач и функций, возложенных на них законом, разрешать производство по делам о нарушениях с вынесением юрисдикционного акта.

В целях исключения конфликтных ситуаций, возникавших ввиду незаинтересованности вышестоящих государственных органов в объективном пересмотре дел о нарушениях, законодатель изменил суще-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Осконбаева Э.Ж.

ствовавшее правовое регулирование порядка обжалования данной категории дел, установив, что постановление уполномоченного органа по делу о нарушении может быть обжаловано непосредственно в районный (городской) суд. В соответствии с оспариваемой нормой принятое решение суда является окончательным.

Таким образом, по делам о нарушениях, которые не отнесены непосредственно к подведомственности судов и не разрешаются ими по существу, законодателем предоставлена возможность обращения заинтересованных сторон к судебной власти за осуществлением судебного контроля. В порядке судебного контроля суд не разрешает вопрос о виновности и мере ответственности, а дает правовую оценку законности и обоснованности решений, уже принятых уполномоченными органами (статья 335 Кодекса о нарушениях). Соответственно, право на судебную защиту, относящийся к числу прав, не подлежащих ограничению в силу пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции, законодателем было обеспечено посредством установления одноуровневого судебного контроля.

Таким образом, мнение Конституционной

палаты о противоречии статьи 333 Кодекса Кыргызской Республики о нарушениях пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции также является необоснованным. Установление одноуровневого или многоуровневого судебного контроля является исключительной прерогативой законодателя и может зависеть от многих факторов, в том числе, от степени вторжения в сферу прав, свобод и интересов индивида, и соразмерности расходов и усилий государства, необходимых для их восстановления. В рассматриваемом случае установление многоуровневого судебного контроля может привести к значительному увеличению нагрузки судебной системы малозначительными делами. А также, учитывая шестимесячный срок давности нарушения, как это предусмотрено самим Кодексом, существенно возрастут риски злоупотреблений правом лицами, преследующими цель избежать ответственности. Это, в свою очередь, значительно осложнит обеспечение принципа неотвратимости наказания, что непременно скажется на общем состоянии законности и правопорядка в стране.

Судья

Э.Ж. Осконбаев

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

24 октября
2019 года
город Бишкек

№ 12-Р

по делу о проверке конституционности подпункта «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» в связи с обращением Касымбекова Нурбека Айтыевича, Кодурановой Асель Союзбековны, Карамушкиной Ирины Юрьевны, Мадеминова Мурадыла Ганыевича, Артыкова Анвара, Орозовой Карамат Бабашевны, Усубалиева Таалайбека Болотбековича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., при секретаре Раимбаевой М.С., с участием:

обращающейся стороны – Касымбекова Нурбека Айтыевича, Кодурановой Асель Союзбековны, Карамушкиной Ирины Юрьевны, Мадеминова Мурадыла Ганыевича, Усубалиева Таалайбека Болотбековича, а также Токтакунова Нурбека Акбаровича представителя Касымбекова Н.А. и Кодурановой А.С. по доверенности;

стороны-ответчика – Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, Бердимуратова Чынгызбека Муртазакуловича, Алишева Шабданбека Мурзакуловича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жумабаева Латипа Пазыловича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики; Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности подпункта «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Касымбекова Н.А., Кодурановой А. С., Карамушкиной И.Ю., Мадеминова М.Г., Артыкова А., Орозовой К.Б., Усубалиева Т.Б.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики подпункт «б» пункта 8 статьи 1 и статья 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики».

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмонбаева Э.Ж., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные мате-

№ 12-Р

риалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 7 июня 2019 года поступило ходатайство Касымбекова Н.А., Кодурановой А. С., Карамушкиной И.Ю., Мадминова М.Г., Артыкова А., Орозовой К.Б., Усубалиева Т.Б. о проверке соответствия подпункта «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» части 2 статьи 4, части 3 статьи 5, части 3 статьи 6, части 2 статьи 16, частям 1-3 статьи 20, части 1 статьи 28, статье 35, части 1 статьи 40, части 3 статьи 42, пункту 2 части 1 статьи 52, части 11 статьи 64, части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Как сообщают заявители, поводом для обращения с данным ходатайством явилось возникшее сомнение в конституционности подпункта «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» от 15 мая 2019 года №61.

Подпунктом «б» пункта 8 статьи 1 указанного Закона было внесено изменение в статью 11 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики и статусе экс-президента Кыргызской Республики», согласно которому экс-президент Кыргызской Республики не должен занимать политические, специальные государственные должности в органах государственной власти, а также занимать должности в руководящих органах политической партии либо иным образом участвовать в деятельности политической партии. В случае несоблюдения экс-президентом Кыргызской Республики ограничений, установленных частью 3 данной статьи, по представлению Генерального прокурора Кыргызской Республики актом Президента Кыргызской Республики прекращается предоставление ему всех гарантий, а также материальное и иное обеспечение за счет средств республиканского бюджета, предусмотренных данным Законом.

При этом статьей 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» установлено, что положения пункта 9 статьи 1, предусматривающие процедуру лишения неприкосновенности экс-президента Кыргызской Республики, применяются на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года.

Указанные положения Закона, по мнению заявителей, противоречат конституционным гарантиям, установленным частью 2 статьи 4, частью 3 статьи 5, частью 3 статьи 6, частью 2 статьи 16, частями 1-3 статьи 20, частью 1 статьи 28, статьей 35, частью 1 статьи 40, частью 3 статьи 42, пунктом 2 части 1 статьи 52, частью 11 статьи 64, частью 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Субъекты обращения указывают, что согласно статье 35 Конституции Кыргызской Республики каждый имеет право на свободу объединения. При этом в соответствии с частью 2 статьи 4 Конституции политические партии могут

№ 12-Р

создаваться гражданами на основе свободного волеизъявления и общности интересов для реализации и защиты своих прав и свобод, удовлетворения политических, экономических, социальных, трудовых, культурных и иных интересов.

Вместе с тем, как указывают обращающиеся, ограничение на участие в деятельности политической партии нарушает права экс-президента Кыргызской Республики на свободу объединения и создание политической партии с гражданами.

Заявители отмечают, что согласно части 3 статьи 6 Конституции вступившие в установленном законом порядке в силу международные договоры, участницей которых является Кыргызская Республика, а также общепризнанные принципы и нормы международного права являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики.

Далее, обращающиеся ссылаются на Всеобщую декларацию прав человека, Международный пакт о гражданских и политических правах, которыми установлено право каждого на свободу мирных собраний и ассоциаций. Заявители отмечают, что ограничения, предусмотренные оспариваемыми положениями, противоречат таким международным принципам, как: обязанность государства уважать, защищать и способствовать осуществлению права на свободу объединений, свободу создания объединений и членства в них, равное обращение и не дискриминации каждого (Руководящие принципы по свободе объединений, утвержденные Венецианской комиссией на 101-й пленарной сессии 13-14 декабря 2014 года).

Кроме того, в своих обоснованиях субъекты обращения ссылаются на Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 марта 2015 года, где была выражена правовая позиция относительно свободы объединения, включающая в себя: право быть членом объединения без получения на то специального разрешения как объединять других лиц, так и присоединяться к уже существующему объединению и выходить из него; участвовать в деятельности объединения.

Заявители считают, что положения подпункта «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики», ограничивая права экс-президента Кыргызской Республики на занятие политических, специальных государственных должностей в органах государственной власти, тем самым, нарушают права экс-президента на свободу труда, распоряжаться своими способностями к труду, на выбор профессии и рода занятий, гарантированных частью 3 статьи 42 Конституции.

Субъекты обращения отмечают, что право на труд имеет важнейшее значение для осуществления других прав человека и является неотделимым и неотъемлемым компонентом человеческого достоинства.

Также, по мнению заявителей, положения подпункта «б» пункта 8 статьи 1 указанного Закона нарушают право гражданина быть избранным в органы государственной власти, предусмотренного пунктом 2 части 1 статьи 52 Конституции.

Так, в соответствии с частью 2 статьи 70 Конституции депутатом Жогорку

№ 12-Р

Кенеша может быть избран гражданин Кыргызской Республики, достигший на день выборов 21 года, обладающий избирательным правом. Однако оспариваемые нормы лишают экс-президента Кыргызской Республики такого права, соответственно, он не может быть избран депутатом Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, поскольку должность депутата является политической.

Таким образом, субъекты обращения приходят к выводу, что экс-президент Кыргызской Республики лишен равных прав и равных возможностей при поступлении на государственную службу, гарантированных частью 4 статьи 52 Конституции.

Вышеуказанное оспариваемое положение, по мнению заявителей, также нарушает право каждого на равенство всех перед законом и судом, предусмотренного частью 3 статьи 16 Конституции.

В обоснование своих доводов заявители приводят правовую позицию Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики относительно принципа равенства всех перед законом и судом, выраженной в Решении от 3 октября 2018 года, а также ссылаются на нормы международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, которые регламентируют вопросы и принципы равенства всех перед законом.

Заявители обращают внимание на то, что часть 2 статьи 16 Конституции гарантирует недопущение дискриминации, в том числе, по признаку политических убеждений. Между тем подпункт «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» дискриминируют экс-президента Кыргызской Республики по признаку политических убеждений, поскольку он не должен занимать должности в руководящих органах политической партии, либо иным образом участвовать в деятельности политической партии.

Обращающиеся считают, что указанная норма Закона, ограничивая экс-президента Кыргызской Республики по политическим убеждениям, в то же время не преследуют цели защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц, что входит в противоречие с частью 2 статьи 20 Конституции.

Субъекты обращения отмечают, что, учитывая публичную значимость исполнения обязанностей Президента, ему предоставляются определенные гарантии со стороны государства и после сложения полномочий, поскольку он носитель особо важных государственных секретов и является объектом государственной охраны. Согласно Решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 октября 2018 года, Конституция Кыргызской Республики, придавая званию экс-президента конституционно-правовой статус, признает публичную значимость исполнения обязанностей Президента Кыргызской Республики и после сложения полномочий, а также необходимость сохранения отдельных правовых гарантий, предусмотренных для действующего главы государства.

По мнению заявителей, оспариваемая норма, предоставляя право действующему Президенту Кыргызской Республики своим актом прекратить

№ 12-Р

все гарантии, предоставленные экс-президенту Кыргызской Республики, по представлению Генерального прокурора, входит в противоречие с частью 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, которой установлен запрет государственным органам и должностным лицам выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

Авторы ходатайства считают, что вышеизложенное недопустимо, поскольку согласно части 11 статьи 64 Конституции Президент Кыргызской Республики осуществляет иные полномочия, предусмотренные только Конституцией. Полномочия Президента Кыргызской Республики, установленные непосредственно Конституцией, не могут быть изменены, расширены или ограничены законом. Соответственно, установление законом дополнительного полномочия Президенту Кыргызской Республики по прекращению всех гарантий экс-президенту Кыргызской Республики выходят за рамки полномочий, определенных Конституцией.

Как считают заявители, оспариваемые нормы носят форму санкции со стороны Президента Кыргызской Республики в отношении экс-президента Кыргызской Республики.

Кроме того, законодательством не предусмотрена возможность оспаривания акта Президента Кыргызской Республики в суде. Тем самым, экс-президент Кыргызской Республики лишен гарантии судебной защиты его прав и свобод, предусмотренных частью 1 статьи 40 Конституции.

Также оспариваемые нормы входят в противоречие с частью 10 статьи 1 этого же Закона, согласно которому все гарантии, предусмотренные экс-президенту Кыргызской Республики, прекращаются в случае вступления в силу обвинительного приговора суда в отношении экс-президента Кыргызской Республики. Соответственно, прекращение гарантий, предусмотренных экс-президенту Кыргызской Республики, должно быть исключительно на основании судебного акта.

Статья 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» устанавливает, что положения, касающиеся неприкосновенности экс-президента Кыргызской Республики, применяются на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года. Тем самым, по мнению заявителей, законодатель придал обратную силу закона в части процедуры лишения неприкосновенности экс-президента Кыргызской Республики, что противоречит части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой закон, устанавливающий или отягчающий ответственность лица, обратной силы не имеет.

В ходатайстве также приводится принцип римского права «закон обратной силы не имеет», по которому нормативный правовой акт не распространяет свое действие на факты и юридические последствия, которые наступили до его вступления в силу, поскольку данный принцип необходим для обеспечения гарантий стабильности и служит препятствием для произвольного регулирования отношений в обществе.

Кроме того, заявители полагают, что до принятия Решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 октября 2018 года экс-

№ 12-Р

президент Кыргызской Республики обладал полным правовым иммунитетом и не мог быть привлечен к уголовной ответственности за действия или бездействия, совершенные им в период исполнения полномочий Президента Кыргызской Республики, который утратил свою силу в связи с отменой Конституционной палатой действия статьи 12 Закона «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики».

Однако, как утверждают заявители, оспариваемой нормой законодатель устанавливает процедуру привлечения к ответственности экс-президента Кыргызской Республики и при этом придает обратную силу данной норме, то есть вводит ее в действие с 23 октября 2007 года. Таким образом, оспариваемая норма Закона лишает экс-президента Кыргызской Республики абсолютной неприкосновенности, которой он обладал до 3 октября 2018 года. Соответственно, закон, устанавливающий ответственность экс-президента Кыргызской Республики, не должен иметь обратной силы согласно части 1 статьи 28 Конституции.

На основании изложенного субъекты обращения просят признать оспариваемые положения противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 июля 2019 года данное ходатайство было принято к производству в части проверки соответствия оспариваемых норм части 3 статьи 5, части 2 статьи 16, частям 1, абзацу первому части 2 и части 3 статьи 20, части 1 статьи 28, статье 35, части 1 статьи 40, части 3 статьи 42, пункту 2 части 1 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

Ссылка заявителей на нормы Конституции Кыргызской Республики, устанавливающие общие правила создания политических партий и объединений, нормы-принципы, касающиеся деятельности государственных органов и должностных лиц, юридической силы международных договоров, а также нормы, устанавливающие порядок формирования Жогорку Кенеша Кыргызской Республики коллегией судей расценены как форма подкрепления обоснования правовой позиции заявителей, которая не требует осуществления нормоконтроля.

14 октября 2019 года поступило дополнение к представленному ходатайству, в котором приведены аргументы, обосновывающие позицию заявителей относительно неконституционности статьи 2 Закона Кыргызская Республика «О внесении изменений в Закон Кыргызская Республика «О гарантиях деятельности Президента Кыргызская Республика», предусматривающее следующее.

Авторы ходатайства отмечают, что статья 12 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» Решением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 октября 2018 года была признана противоречащей части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в какой эта норма не предусматривает процедуру привлечения к ответственности экс-президента Кыргызской Республики за деяния, совершенные им в период исполнения полномочий Президента Кыргызской Республики.

В этой связи обращающаяся сторона считает, что оспариваемой нормой законодатель придал обратную силу статье 12 Закона Кыргызской Республики

№ 12-Р

«О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики и статусе экс-президента Кыргызской Республики», несмотря на то, что предыдущая редакция указанной статьи оставалась действующей до вынесения Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики вышеуказанного Решения. По мнению заявителей, законодатель допустил ревизию решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и подверг сомнению окончательность ее решения, тем самым нарушил требования части 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой решения Конституционной палаты Верховного суда являются окончательными и обжалованию не подлежат.

В доказательство своих аргументов обращающиеся приводят правовую позицию Конституционной палаты Кыргызской Республики от 11 апреля 2014 года касательно принципа разделения властей и приходят к выводу, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики вышел за рамки конституционных установлений, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики (часть 1 статьи 1, пункт 4 статьи 3, часть 3 статьи 5, часть 9 статьи 74, части 8 статьи 97).

Заявители считают, что новая редакция статьи 12 оспариваемого Закона устанавливает политико-правовую ответственность лица, тем самым не может иметь обратную силу согласно части 1 статьи 28 Конституции, в соответствии с которой закон, устанавливающий или отягчающий ответственность лица, обратной силы не имеет.

Заявители ссылаются на рекомендательный законодательный акт «О нормативных правовых актах государств – участников СНГ», одобренный Межпарламентской Ассамблеей государств – участников СНГ от 1 мая 1995 года, согласно которому нормативный правовой акт не имеет обратной силы, то есть не распространяет свое действие на отношения, возникшие до его вступления в силу, за исключением случаев, когда он устраняет или смягчает ответственность за правонарушения, либо когда в самом акте или в акте о введении его в действие предусматривается, что он распространяет свое действие на отношения, возникшие до его вступления в силу.

Заявители ссылаются на положения Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», согласно которым нормативные правовые акты, устанавливающие или усиливающие ответственность, возлагающие новые обязанности на граждан, юридических лиц или ухудшающие их положение, обратной силы не имеют и приходят к выводу, что по отношению к статье 12 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики и статусе экс-президента Кыргызской Республики» принцип обратной силы закона применяться не должен.

Авторы ходатайства полагают, что придание обратной силы закону, ухудшающему положение экс-президента, означающее отмену для него прав, приобретенного им в соответствии с ранее действовавшим законодательством и реализуемого в конкретных правоотношениях, несовместимо также с требованиями, вытекающими из части 5 статьи 6, абзаца второго части 1 статьи 16, частей 1-3 статьи 20, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики.

В обосновании вышеуказанных доводов, заявители приводят мнения ряда

№ 12-Р

ученых-правоведов о правовой природе обратной силы закона, которые, по мнению обращающихся, доказывают необоснованность придания обратной силы закона в рассматриваемом вопросе.

Также заявители ссылаются на правовые позиции органов конституционного контроля, а именно: Российской Федерации, Республики Беларусь и Республики Казахстан, а также на правовые позиции государств-участников Евразийского экономического Союза (ЕАЭС), в которых содержатся выводы о запрете придания обратной силы законам.

В данном дополнении заявители увеличили объем требований и просят проверить оспариваемые нормы также на соответствие части 9 статьи 74, части 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Молдобаев А.Т. считает доводы заявителя несостоятельными по следующим основаниям.

Конституция Кыргызской Республики, провозглашая права и свободы человека приоритетными и наиболее значимыми социальными ценностями, признала необходимость соблюдения общепринятых стандартов в области прав и свобод человека, закрепив их в части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики и установив принцип равноправия всех перед законом и судом, независимо от каких-либо личных и социальных признаков человека.

В то же время, законодатель в правовой системе Кыргызской Республики предусмотрел для экс-президента Кыргызской Республики правовой иммунитет, который, по мнению Молдобаева А.Т., расценивается как некое изъятие из общего правила соблюдения принципа равноправия.

По мнению представителя стороны-ответчика, правовые социальные гарантии (материальное обеспечение, бытовое обеспечение и транспортное обслуживание, использование средств связи, социальные гарантии членам семьи умершего экс-президента и их материальное обеспечение), установленные статьями 13-17 Закона «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики и статусе экс-президента Кыргызской Республики» являются также отступлением от общего правила равноправия, гарантированное Конституцией Кыргызской Республики. Именно поэтому, законодатель, устанавливая за экс-президентом особый правовой статус с возможностью занимать особое положение в государстве, предусмотрел повышенную ответственность, которая обременена специальными требованиями, установленными статьей 11 вышеуказанного Закона, а именно: не занимать политические, специальные государственные должности в органах государственной власти, а также запрет на занятие должности в руководящих органах политической партии либо иным образом участвовать в деятельности политической партии.

Молдобаев А.Т. особо подчеркнул, что лица, замещающие политические должности, а также специальные государственные должности в органах государственной власти, реализуют не просто управленческие функции, но и могут влиять на принятие политических решений, поскольку в целом реализуют общегосударственные программы. В этой связи, определяя отраслевую принадлежность норм, регулирующих деятельность органов публичной

№ 12-Р

власти, следует учесть, что эти правоотношения вытекают из реализации принципа народовластия и политического права гражданина на участие в управлении делами государства, следовательно, не могут регулироваться нормами трудового законодательства.

В связи с чем, Молдобаев А.Т. считает, что требования к экс-президенту, установленные подпунктом «б» пункта 8 статьи 1 и статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» не могут рассматриваться как нарушение принципа недискриминации по признаку политических и иных убеждений, имущественного или иного положения, гарантированного частью 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Учитывая специфику формирования и функционирования государственной власти в Кыргызской Республике, законодатель, устанавливая особый статус экс-президента, также предусмотрел меры, которые отделяют государственную деятельность от политики, предполагая, что деятельность административного аппарата должна носить нейтральный и беспристрастный характер при реализации целей, задач и функций государственного органа.

Вместе с тем, по утверждению представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики замещение экс-президентом политических и государственных должностей носит политико-определяющий характер, что впоследствии может повлечь риски каких-либо негативных явлений (политизация, нестабильность и злоупотребление в применении мер политической ответственности).

Также он указывает, что ввиду того, что экс-президент остается носителем государственных секретов и информации особой важности, законодатель определил условия участия экс-президента Кыргызской Республики в деятельности политической партии, которые обоснованы и объективны.

Молдобаев А.Т. отметил, что предусмотренные оспариваемой нормой ограничения в целом не нарушают гарантированное конституционное право экс-президента на свободу объединения, установленное статьей 35 Конституции Кыргызской Республики, и не ограничивает реализацию этого права.

Относительно несоответствия статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики Молдобаев А.Т. отметил, что данная статья регулирует правоотношения в сфере уголовного законодательства и не имеет отношения к оспариваемой норме.

Второй представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Алишев Ш.М. отметил, что применение положения пункта 9 статьи 1 вышеуказанного Закона на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года, вытекало из необходимости приведения норм оспариваемого Закона в соответствие со статьей 12 Закона Кыргызской Республики «О новой редакции Конституции Кыргызской Республики» от 23 октября 2007 года. Статья 12 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» (в редакции от 18 июля 2003 года) устанавливающая абсолютную неприкосновенность для экс-президента Кыргызской Республики без

№ 12-Р

процедуры привлечения его к ответственности за деяния, совершенные им как в период исполнения полномочий Президента, так и после сложения полномочий, не должна была применяться.

Также, Алишев Ш.М., ссылается на правовую позицию Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 сентября 2014 года, согласно которой Конституционная палата отметила, что Закон Кыргызской Республики «О ведение в действие Конституции Кыргызской Республики» находится в органическом единстве и согласованности с Конституцией, произведен и неотделим от Конституции Кыргызской Республики, представляя собой ее переходные положения, нормы о порядке введения в действие и направлен на обеспечение преемственности и стабильности отношений.

Кроме того, представитель законодательного органа отметил о том, что Решением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 октября 2018 года статья 12 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» была признана противоречащей части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, в той мере в какой эта норма не предусматривает процедуру привлечения к ответственности экс-президента Кыргызской Республики за деяния, совершенные им в период исполнения полномочий Президента Кыргызской Республики.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, ссылаясь на правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выраженные в вышеуказанном Решении, пришел к выводу о том, что установление законодателем в статье 12 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики и статусе экс-президента Кыргызской Республики» механизма лишения статуса экс-президента для привлечения его к уголовной ответственности, аналогичной процедуре отрешения от должности Президента Кыргызской Республики, установленной в статье 67 Конституции Кыргызской Республики, соответствует части 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики.

Третий представитель стороны-ответчика Бердимуратов Ч.М. поддержал доводы Молдобаева А.Т. и Алишева Ш.М.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жумабаев Л.П. отмечает, что ограничения, предусмотренные внесенными изменениями в Закон «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» не противоречат нормам Конституции, преследуют цели обеспечения равного доступа к политическим, специальным государственным должностям лиц, не являющихся экс-президентами, поскольку экс-президент имеет больше возможностей и ресурсов занимать политические и специальные должности в органах политической власти, чем обычные граждане.

Также Жумабаев Л.П. считает, что положения подпункта «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» не ограничивают право экс-президента быть членом политической партии в силу статьи 4 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой

№ 12-Р

партии, профессиональные союзы и другие общественные объединения могут создаваться гражданами на основе свободного волеизъявления и общности интересов для реализации и защиты своих прав и свобод, удовлетворения политических, экономических, социальных, трудовых, культурных и иных интересов.

Вместе с тем, по его мнению, ограничение в отношении экс-президента в виде запрета занимать должности в руководящих органах политической партии либо иным образом участвовать в деятельности политической партии, установлено законодателем в целях недопущения доминирования политической партии, руководителем которой будет являться экс-президент.

Жумабаев Л.П. отметил, что права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц.

В связи с чем, экс-президенту дано право выбора - принять ограничения, указанные в подпункте «б» пункта 8 статьи 1 вышеуказанного Закона, либо не принимать их и отказаться от привилегий экс-президента.

Касательно соответствия статьи 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» части 3 статьи 6 и части 1 статьи 28 Конституции постоянный представитель Президента Кыргызской Республики отметил следующее.

Закон Кыргызской Республики «О новой редакции Конституции Кыргызской Республики» от 18 февраля 2003 года установил, что экс-президент Кыргызской Республики обладает неприкосновенностью. Он не может быть привлечен к уголовной и административной ответственности за действие или бездействие, совершенное им в период исполнения полномочий Президента Кыргызской Республики, а также задержан, арестован, подвергнут обыску, допросу либо досмотру (статья 53 Конституции).

Конституция в указанной редакции, не устанавливая четкий по сравнению с общим случаем порядок привлечения к юридической ответственности экс-президентов, придала им абсолютную неприкосновенность. В реализацию с этой нормой был принят Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» от 18 июля 2003 года № 152.

Учитывая что, абсолютная неприкосновенность экс-президента явно противоречила фундаментальному принципу равенства всех перед законом и судом, установленному частью 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, Законом Кыргызской Республики «О новой редакции Конституции Кыргызской Республики» от 23 октября 2007 года было внесено изменение в Конституцию Кыргызской Республики в части определения статуса экс-президента Кыргызской Республики Законом Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики».

Однако, как считает, Жумабаев Л.П., несмотря на внесенные изменения в Конституцию Кыргызской Республики, данный Закон не был приведен в соответствие с ней и входил в противоречие с частью 3 статьи 16 Конституции

№ 12-Р

Кыргызской Республики. Поэтому Решением Конституционной палаты от 3 октября 2018 года указанная норма признана противоречащей в той мере, в какой она не предусматривает процедуру привлечения к ответственности экс-президента Кыргызской Республики за деяния, совершенные им в период исполнения полномочий Президента Кыргызской Республики.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики указал, что в соответствии со статьей 6 Конституции Кыргызской Республики Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике и на основе которой принимаются конституционные законы, законы и другие нормативно-правовые акты. Нормативный правовой акт, противоречащий нормам Конституции, не может приостановить, отменить действие норм Конституции. В связи с чем, Жумабаев Л.П. пришел к выводу о том, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики законно придал внесенным изменениям обратную силу, которые могут применяться на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года.

Кроме того, постоянный представитель Президента Кыргызской Республики отметил, что под понятием «закон, устанавливающий ответственность» понимается закон, которым вводится та или иная ответственность за правонарушение, не существовавшей в прошлом. А под понятием «закон, отягчающий ответственность» имеется ввиду закон, устанавливающий более строгий вид ответственности либо более строгое наказание в рамках одного и того же вида ответственности.

Оспариваемое положение статьи 2 вышеуказанного Закона также регламентировало правило снятия неприкосновенности с экс-президента при совершении определенных действий в определенных условиях, что не может рассматриваться как факт ухудшения положения экс-президента.

Таким образом, Жумабаев Л.П. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. также считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Позиция Министерства юстиции Кыргызской Республики по вопросу конституционности ограничений, установленных подпунктом «б» пункта 8 статьи 1 вышеуказанного Закона и предусматривающих запрет экс-президенту занимать руководящие должности и иным образом принимать участие в деятельности политической партии, аналогична с позицией постоянного Представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики.

Касательно статьи 2 Закона «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики», которой установлено, что положения пункта 9 статьи 1 данного Закона применяются на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года, Курманбаева А.М. отметила следующее.

Процедура снятия неприкосновенности с экс-президента, установленная вышеуказанным Законом, не отменяет неприкосновенность экс-президента, а лишь определяет правила снятия неприкосновенности при совершении

№ 12-Р

определенных действий в определенных условиях, тем самым не ухудшает его положение.

В аргументации своих доводов Курманбаева А.М. привела положения Закона Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», регулирующие действие нормативного правового акта во времени.

При этом в редакции Конституции Кыргызской Республики, принятой Законом Кыргызской Республики от 9 ноября 2006 года № 180, правовые основы неприкосновенности экс-президента не установлены.

Учитывая, что Закон «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» не был приведен в соответствие с изменениями правовых основ неприкосновенности экс-президента, произошедшими ввиду внесения поправок в Конституцию, представитель Министерства юстиции Курманбаева А.М. считает отсутствие в Законе процедуры лишения неприкосновенности экс-президента пробелом законодательства.

Курманбаева А.М. указала, что Решением Конституционной палаты от 3 октября 2018 года статья 12 Закона Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» признана противоречащей Конституции в той мере, в какой эта норма не предусматривает процедуру привлечения к ответственности экс-президента Кыргызской Республики за деяния, совершенные им в период исполнения обязанностей Президента Кыргызской Республики.

В соответствии с частью 5 статьи 1 Закона «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики» от 27 июня 2010 года законы и другие нормативные правовые акты, действовавшие до вступления в силу Конституции, применяются в части, не противоречащей Конституции.

В связи с чем, она отмечает, что Закон «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» был принят, в том числе, в целях приведения в соответствие с Конституцией Кыргызской Республики.

После окончания исследования материалов дела, на стадии заслушивания заключительной речи представителей сторон, обращающаяся сторона в лице Кодурановой А.С. заявила об уменьшении объема заявленных требований и просила исключить проверку конституционности подпункта б) пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики».

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии со статьей 32 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» стороны, в числе прочих, имеют право заявлять ходатайства, представлять доказательства, свои доводы и соображения по всем возникающим в ходе процесса вопросам, изменить основания или предмет требований, увеличить или уменьшить их объем.

Вместе с тем, использование данных процессуальных прав не может носить нерегулируемый характер, иначе, это может привести к недопустимым

№ 12-Р

злоупотреблениям правом, способным воспрепятствовать нормальному осуществлению конституционного правосудия.

Согласно статье 43 вышеотмеченного конституционного Закона, если после заключительных выступлений сторон Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики признает необходимым выяснить дополнительные обстоятельства, имеющие существенное значение для разрешения дела, или исследовать новые доказательства, выносит определение о возобновлении рассмотрения вопроса. Однако обращающейся стороной не были представлены какие-либо новые материалы, необходимость исследования которых могло быть признано обязательным и возобновлена стадия исследования материалов дела.

Соответственно, исходя из смысла вышеуказанного правового регулирования, стороны могут реализовывать вышеуказанные процессуальные права, в том числе, изменять объем своих требований, лишь до завершения стадии исследования материалов дела. В этой связи конституционному контролю в рамках данного дела подвергнется весь объем первоначальных требований обращающейся стороны.

2. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является подпункт «б» пункта 8 статьи 1 и статья 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» следующего содержания:

«Статья 1.

Внести в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» (Ведомости Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, 2003 г., № 10, ст.462) следующие изменения:

8) в статье 11:

б) статью дополнить частями 3 и 4 следующего содержания:

«Экс-президент Кыргызской Республики не должен занимать политические, специальные государственные должности в органах государственной власти, а также занимать должности в руководящих органах политической партии либо иным образом участвовать в деятельности политической партии.

В случае несоблюдения экс-президентом Кыргызской Республики ограничений, установленных частью 3 настоящей статьи, по представлению Генерального прокурора Кыргызской Республики актом Президента Кыргызской Республики прекращается предоставление ему всех гарантий, а также материальное и иное обеспечение за счет средств республиканского бюджета, предусмотренных настоящим Законом.

Статья 2.

Положения пункта 9 статьи 1 настоящего Закона применяются на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года.».

№ 12-Р

Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» от 15 мая 2019 года № 61 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 17 мая 2019 года № 40, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

3. Одним из главных достижений суверенного Кыргызстана является признание уникальности и самоценности человека, его относительной самостоятельности от общества. Только человек обладает социально-значимыми свойствами и качествами, необходимыми для возникновения самой социальной общности, где проявление индивида как личности происходит в зависимости от круга предоставляемых ему прав и свобод, а также наличия действенных механизмов, обеспечивающих их реальность.

Конституция Кыргызской Республики, провозглашая права и свободы человека и гражданина высшей ценностью, видит смысл всей деятельности государства в претворении в жизнь этой установки. Выполнение данной обязанности объективно необходимо самому государству, так как при этом создаются благоприятные условия для поступательного и стабильного развития всего общества. Одновременно с этим приоритетность прав и свобод человека и гражданина по отношению к остальным социальным ценностям позволяет предотвратить возрождение попыток подавления личности, игнорирования интересов и потребностей индивида.

Конституция Кыргызской Республики, исходя из закрепленной в ее преамбуле приверженности цели построения свободного и независимого демократического государства, обеспечивает всем лицам, находящимся в пределах ее территории и под ее юрисдикцией, общепризнанные в мире права и свободы человека (абзац 1 части 2 статьи 16), в том числе, устанавливает равенство всех перед законом и судом, запрещая всякого рода дискриминацию по каким бы то ни было признакам (абзац 2 части 2, часть 3 статьи 16), право каждого на свободу объединения (статья 35), на судебную защиту (часть 1 статьи 40), на свободу труда (часть 3 статьи 42), а также право гражданина избирать и быть избранным в органы государственной власти и органы местного самоуправления (подпункт 2 части 1 статьи 52). Кроме того, Конституция содержит нормы-принципы, которые определяют основополагающие правила и допустимые рамки осуществления государственной власти, в том числе, вменяет государству, его органам, органам местного самоуправления и их должностным лицам не выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами (часть 3 статьи 5), признает вступившие в установленном законом порядке в силу международные договоры, участницей которых является Кыргызская Республика, а также общепризнанные принципы и нормы международного права составной частью правовой системы Кыргызской Республики (часть 3 статьи 6), запрещает применять обратную силу закона или иного нормативного правового акта, устанавливающего новые обязанности, либо отягчающие ответственность лица (часть 5 статьи 6, часть 1 статьи 28), а также принятие законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина (часть 1 статьи 20).

№ 12-Р

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно в своих решениях выражала правовую позицию относительно принципа равенства и не дискриминации, установленного абзацем вторым части 2, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики. Так, в Решении от 3 октября 2018 года было констатировано, что принцип равенства всех перед законом и судом означает провозглашение равной ценности каждой личности, предоставление индивидам равных правовых возможностей для участия в общественной и государственной жизни, приобретение ими прав и обязанностей одинакового объема и содержания, а также одинаковых возможностей по их реализации и защите.

Под конституционным принципом недискриминации необходимо понимать конституционный запрет ограничения или ущемления прав, свобод и законных интересов личности в зависимости от ее антропологических или социальных особенностей (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 ноября 2016 года).

Конституционное право на свободу объединения является одним из базовых, фундаментальных прав, которым обладают все без исключения.

Объединения граждан являются значимым институтом гражданского общества, одним из путей вовлечения их в политическую, экономическую и социально-культурную жизнь страны. Возможность объединения позволяет гражданам сосредоточить свои желания и интересы, реализовать возможности, проявить свои способности и, тем самым, удовлетворить свои потребности. При этом Конституция Кыргызской Республики особо подчеркивает свободу выбора гражданина в вопросе объединения (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 марта 2015 года).

Право на судебную защиту - одно из фундаментальных конституционных прав человека и гражданина. Судебная защита выступает основным условием правовой защищенности индивида, ценность которой заключается не в обладании широким спектром прав и свобод, а в возможности их восстановления.

В соответствии с правовой позицией Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выраженной в ее Решении от 16 января 2019 года, право на судебную защиту является базисом правового государства и позволяет обеспечить, в случае необходимости, восстановить гарантированные Конституцией Кыргызской Республики права и свободы человека и гражданина.

Как право, выполняющее обеспечительно-восстановительную функцию по отношению ко всем другим конституционным правам и свободам, право на судебную защиту Конституцией Кыргызской Республики отнесено к числу абсолютных, не подлежащих никакому ограничению.

Конституция Кыргызской Республики гарантирует каждому право на свободу труда, распоряжаться своими способностями к труду, на выбор профессии и рода занятий, охрану и условия труда, отвечающие требованиям безопасности и гигиены, а также право на получение оплаты труда, не ниже установленного законом прожиточного минимума.

Вышеуказанное означает, что каждый должен иметь возможность зарабатывать себе на жизнь трудом, который он свободно избирает или на который

№ 12-Р

свободно соглашается. Именно поэтому в особую категорию конституционных гарантий выделяется свобода выбора труда. Так, право на свободу труда означает предоставление гражданам возможности выбрать по своему волеизъявлению трудовую деятельность, условия которой удовлетворяют его финансовые, социальные, духовные и иные потребности.

Конституция Кыргызской Республики запрещает принудительный труд и закрепляет за каждым человеком право свободно распоряжаться своими способностями к труду, выбирать профессию и род деятельности.

Таким образом, право на свободу труда, как субъективное право каждой личности, предопределяет демократическую сущность государственности, где экономическая свобода личности становится ценностным ориентиром в правовом регулировании социально-экономической жизни общества (решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2015 года и от 19 сентября 2018 года).

Наряду с фундаментальными правами и свободами, которые по своей природе неотчуждаемы и принадлежат каждому человеку от рождения, Конституция Кыргызской Республики предусматривает ряд прав, которые обусловлены обладанием гражданства Кыргызской Республики. Так же, как и права и свободы человека, государство их признает и защищает. Эти права, как правило, предполагают возможность участия граждан в государственных делах, в выборах высших и местных органов власти, а также другие права и обязанности, вытекающие из устойчивой политико-правовой связи человека с государством. Одним из таких прав является право избирать и быть избранным в органы государственной власти и органы местного самоуправления.

В демократическом правовом государстве избирательные права являются важными для сохранения основ конституционного строя, поскольку от избирательного процесса зависит структура публичной власти и ее отношение к верховенству конституции и законов, соблюдению прав и свобод граждан. (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 ноября 2015 года).

Вместе с тем, необходимо иметь в виду, что права и свободы человека и гражданина имеют естественную природу происхождения или обусловлены наличием гражданства, но состояние их объема может изменяться в зависимости от конкретных социальных условий, в которой оказывается тот или иной человек или гражданин. Одним из таких условий является социальная роль, которую индивид добровольно принимает на себя, и которая диктует соответствующую модель его поведения.

4. Общество не способно существовать без механизма, обеспечивающего упорядоченность и слаженность его жизнедеятельности. Таким механизмом выступает государство, основополагающие принципы построения которого устанавливаются Конституцией.

Государство, как инструмент социального компромисса, выражает интересы всего общества, а не какой-то его части. Организационной основой государственного управления и неотъемлемым его элементом выступает государственный аппарат, который состоит из служащих и представляет из себя систему органов и должностных лиц, осуществляющих регулирование

№ 12-Р

общественных отношений при помощи законодательной, исполнительной, судебной и других институтов государственной власти, применяющих различные формы и методы государственного воздействия.

Государство обладает монополией на легальное применение различных методов принуждения по отношению ко всему обществу и каждому его члену, поэтому общество не может обойтись без строгой регламентации его деятельности, в том числе посредством введения определенных ограничений и запретов, направленных на исключение произвола власти и иного неправомерного поведения со стороны лиц, наделенных государственно-властными полномочиями.

Таким образом, вовлеченность индивида в государственно-властную сферу деятельности существенно изменяет его правовой статус в зависимости от возлагаемых на него задач и не может быть равнозначен правовому статусу обычного человека или гражданина.

Поэтому Конституцией Кыргызской Республики допускается ограничение прав и свобод человека и гражданина в виду особенностей военной и иной государственной службы (часть 2 статьи 20). Так, Основным законом военная и государственная службы отнесены к сферам человеческой деятельности, занятие которой может быть обременено специальными ограничениями. Тем самым, законодателю предоставляется право вводить особые правила поступления на государственную службу и ее прохождения, а также предъявлять к лицам, поступающим на государственную службу, повышенные требования, касающиеся их профессиональной подготовки, деловых и морально-этических качеств, а также устанавливать рамки допустимого поведения.

Установление особых правил и повышенных требований, прежде всего, направлено на поддержание высокого уровня отправления государственной власти во благо всего общества. Поэтому граждане, поступая на государственную службу, должны осознавать, что, тем самым, добровольно соглашаются на определенные ограничения прав и свобод человека и гражданина, гарантированные Конституцией Кыргызской Республики.

5. Государственная власть обеспечивается служащими, занимающими политические, специальные, административные и муниципальные должности. Политическая государственная должность – это должность, в процессе замещения которой, лицо осуществляет властные полномочия и принимает политикоопределяющие решения, ориентированные на проведение в жизнь политических программ и проектов, несет ответственность за реализацию поставленных политических целей и задач в рамках полномочий, установленных Конституцией и иными нормативными правовыми актами.

Должность Президента является высшей политической государственной должностью Кыргызской Республики.

Согласно статье 60 Конституции Кыргызской Республики Президент является главой государства, олицетворяет единство народа и государственной власти.

В Решении от 3 октября 2018 года Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отметила, что Президент наделен широким кругом полномочий, которые он применяет для решения важнейших вопросов государ-

№ 12-Р

ственной и общественной жизни, самостоятельно, юридически независимо от других органов государственной власти, но в тесном взаимодействии с ними.

Президент Кыргызской Республики прямо или опосредовано участвует в формировании всех трех ветвей государственной власти, в частности, решает вопросы о назначении выборов и досрочных выборов в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики в порядке и случаях, предусмотренных Конституцией; Президент участвует в формировании судебной системы, назначает и освобождает от должности членов Правительства - руководителей государственных органов, ведающих вопросами обороны, национальной безопасности, а также их заместителей; Президент является Главнокомандующим Вооруженными Силами Кыргызской Республики, определяет, назначает и освобождает от должности высший командный состав Вооруженных Сил Кыргызской Республики и возглавляет Совет безопасности.

В силу содержания и характера задач, возложенных на главу государства, их полноценное и эффективное выполнение возможно лишь при предоставлении ему соразмерных гарантий независимости и правовых средств защиты. Суть независимости Президента заключается в создании таких условий, при которых он будет иметь реальную возможность свободно и независимо принимать решения и действовать без постороннего вмешательства во благо всего общества, подчиняясь только Конституции и законам.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в том же решении пришла к выводу о необходимости особого регулирования правового положения Президента и после сложения им полномочий. Эта необходимость вытекает из того, что в условиях демократического государства, имеющего свойство легитимного воспроизводства и ротации власти путем выборов, а также учитывая, что в силу части 2 статьи 61 Конституции Кыргызской Республики одно и то же лицо не может быть избрано Президентом дважды, правовой иммунитет экс-президента является важнейшим правостимулирующим средством, побуждающим положительную мотивацию к соответствующему поведению, способному обеспечить эффективное и независимое от внешних факторов выполнение возложенных на него функций в период исполнения полномочий Президента.

В целом, суть правовых позиций Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выработанных в Решении от 3 октября 2018 года, сводится к следующему:

во-первых, к признанию правового иммунитета одним из необходимых легитимных инструментов системы сдержек и противовесов, посредством которого достигается построение системы государственной власти в соответствии с принципом разделения властей и сбалансированного функционирования различных ветвей власти;

во-вторых, правовой иммунитет Президента является важнейшим правовым средством, позволяющим ему эффективно и независимо выполнять возложенные на него задачи;

в-третьих, правовой иммунитет экс-президента является неотъемлемым элементом института президентства, отсутствие которого неминуемо приведет к несостоятельности правового иммунитета действующего Президента.

№ 12-Р

Демократическая природа государственного устройства Кыргызской Республики должна обеспечиваться построением государственной власти на основе принципа разделения властей и поддерживаться системой сдержек и противовесов, заложенных в многочисленных положениях Конституции Кыргызской Республики. Так же, как и ветви государственной власти, институт президентства наделен Основным Законом системой правовых средств, обеспечивающих его независимость. В частности, статья 67 Конституции Кыргызской Республики предоставляет главе государства правовой иммунитет посредством установления особого порядка привлечения его к ответственности. Согласно указанной норме он может быть привлечен к уголовной ответственности лишь после его отрешения от должности. Кроме того, согласно статье 69 Конституции Кыргызской Республики все бывшие Президенты, кроме отрешенных от должности, имеют звание экс-президента Кыргызской Республики. Статус экс-президента устанавливается законом.

Таким образом, Конституция Кыргызской Республики, специально выделяя вопрос о правовом статусе экс-президента, обозначает важность правового положения лица, сложившего полномочия Президента. Иначе говоря, не только правовой иммунитет, как было указано в вышеназванном решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, но и все иные пожизненные правовые и социальные гарантии, предусмотренные Законом Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента и статусе экс-президента Кыргызской Республики» для экс-президента, в своей совокупности составляют правовой механизм, удовлетворяющий потребность в определенности и стабильности своего положения в будущем действующего Президента, как необходимого условия для полноценного выполнения им своих функциональных обязанностей.

Поэтому, указанные правовые инструменты ни в коей мере не могут расцениваться как меры вознаграждения или личная привилегия для экс-президента, а составляют систему конституционно-правовых установок, необходимых для запуска системы сдержек и противовесов по надлежащему обеспечению деятельности действующего Президента. Тогда как отсутствие этих правовых средств, приведет к бездействию или настороженным действиям в период исполнения полномочий Президента, что может нанести ущерб общегосударственным и национальным интересам Кыргызской Республики.

Одной из главных составных частей механизма сдержек и противовесов является система конституционной безопасности, которая обеспечивает эффективность власти, ее сменяемость, ответственность и подконтрольность обществу, минимизирует риски режима конституционности и законности, гарантирует экономическую безопасность и национальный суверенитет, а также правовую защищенность личности от произвола власти. Одним из способов обеспечения конституционной безопасности является установление конституционно-правовой ответственности должностных лиц высших органов государственной власти, а также требований и ограничений к их персонам, образующим определенную модель их поведения.

Динамика конституционного процесса перехода от исполнения полномочий Президента к званию экс-президента, а также совокупность гарантий, пре-

№ 12-Р

доставляемых последнему в силу закона, позволяют персоне экс-президента сохранить значимое место в сознании общества и свое влияние на общественно-политическую жизнь страны, которое может быть как позитивным, так и негативным. Именно это предопределяет весомую публичность звания экс-президента, в связи с чем он является субъектом, в отношении которого могут предусматриваться меры конституционно-правовой ответственности, в том числе, ограничения в форме требований воздержаться от осуществления деятельности, которые, по мнению законодателя, могут нанести ущерб национальным интересам Кыргызской Республики.

Нововведения, установленные подпунктом «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики», предусматривают запрет экс-президенту занимать политические, специальные государственные должности в органах государственной власти, а также занимать должности в руководящих органах политической партии либо иным образом участвовать в деятельности политической партии. В случае несоблюдения экс-президентом этих ограничений, по представлению Генерального прокурора Кыргызской Республики актом Президента Кыргызской Республики прекращается предоставление ему всех гарантий, а также материальное и иное обеспечение за счет средств республиканского бюджета.

Введение указанных ограничений прав экс-президента, а также установление ответственности в случае несоблюдения этих требований, законодателем осуществлено в рамках своей дискреции и Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики расцениваются как соразмерные меры, направленные на обеспечение национальной безопасности и общественного порядка, и обусловлены правовым положением экс-президента.

В этой связи, подпункт «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» в части установления ограничений прав экс-президента и ответственности в форме прекращения предоставления ему всех гарантий, а также материальное и иное обеспечение за счет средств республиканского бюджета осуществлено в пределах, допустимых частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Вместе с тем, лицо, обладающее званием экс-президента, которое обременено значительными обязательствами в силу вышеуказанных обстоятельств, вправе добровольно отказаться от этого статуса и уже в качестве гражданина реализовать все гарантированные Конституцией Кыргызской Республики права и свободы человека и гражданина, а также пользоваться социальными благами на общих основаниях.

6. В соответствии с частью 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

Введение указанного запрета вызвано необходимостью четкого разграничения функциональных обязанностей органов государственной власти и их должностных лиц в зависимости от возлагаемых на них задач.

№ 12-Р

В соответствии с правовой позицией Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выраженной в Решении от 24 апреля 2019 года, смысл демократии и права предполагает создание таких условий, когда созидательная миссия права, его неразрывная связь с самим человеком, позволяют добиться действительно разумной правовой современной публичной власти, закрепляющей порядок ее осуществления на основе разделения на законодательную, исполнительную и судебную ветви власти. Реализация указанного принципа не только защищает общество от произвола государственной власти, но и позволяет создать эффективную систему по организации ее деятельности.

Поэтому любые формы выхода за пределы установленной компетенции чреваты неправомерным присвоением властных полномочий с высоким риском концентрации власти в одних руках, что может привести к узурпации государственной власти.

Целью данной конституционной установки является защита общественных интересов от злоупотребления властными полномочиями со стороны субъектов публичной власти и исключение дискреционных полномочий, позволяющих органам государственной власти и их должностным лицам по своему усмотрению решать государственно-значимые задачи.

Поэтому в силу части 11 статьи 64 Конституции Кыргызской Республики исчерпывающий перечень полномочий Президента Кыргызской Республики устанавливается только Конституцией Кыргызской Республики и не может быть расширен другими нормативными правовыми актами.

Однако, в соответствии с подпунктом «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» в случае несоблюдения экс-президентом Кыргызской Республики ограничений, установленных частью 3 статьи 11 Закона «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики и статусе экс-президента Кыргызской Республики», по представлению Генерального прокурора Кыргызской Республики актом Президента Кыргызской Республики прекращается предоставление ему всех гарантий, а также материальное и иное обеспечение за счет средств республиканского бюджета, предусмотренных указанным Законом. То есть, Президенту предоставляется властное полномочие, не предусмотренное Конституцией Кыргызской Республики и существенно изменяющее правовое положение экс-президента, наделенного конституционно-правовым статусом.

Кроме того, с точки зрения неотъемлемости статуса экс-президента от института президентства, как было отмечено в настоящем Решении, а также принципа разграничения функций и полномочий органов власти наличие такого правомочия у действующего Президента в отношении экс-президента не допустимо.

Таким образом, оспариваемая норма в рассматриваемой части противоречит части 3 статьи 5, части 11 статьи 64 Конституции Кыргызской Республики. В этой связи отпадает необходимость ее оценки с точки зрения соответствия нормам Конституции Кыргызской Республики, гарантирующим право каждого на судебную защиту.

7. Частью 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики установлено, что

№ 12-Р

закон или иной нормативный правовой акт, устанавливающий новые обязанности либо отягчающий ответственность, обратной силы не имеет.

Этот постулат в условиях постоянно изменяющегося законодательства позволяет сохранить целостность правовой системы и согласованность между ее компонентами, обеспечить ее жизнеспособность и достичь оптимальных форм правового регулирования. Данное конституционное установление является одним из главных принципов правоприменения, который действителен для всех отраслей законодательства Кыргызской Республики.

Благодаря этому принципу, правоотношения в своей основе приобретают стабильность и определенность для их участников. При этом основополагающим требованием к переходу от одной формы правового регулирования к другой является недопустимость ухудшения положения субъектов права по сравнению с тем, которое имело место до введения в силу нового закона.

Данный принцип препятствует произвольному применению юридических норм, придавая процессу развития правовой системы позитивный характер.

Введение новой обязанности означает установление совершенно новых правил и мер должного поведения, которые ранее не являлись правовыми категориями и не подвергались правовому регулированию. Новая обязанность сопровождается возникновением предписания совершить либо воздержаться от совершения определенных действий, а также отвечать за совершенные или несовершенные действия.

Закон считается отягчающим ответственность, когда имеет место увеличение размера или объема ранее установленной юридической ответственности за противоправное деяние, влекущее возложение на правонарушителя новых или более строгих мер принуждения или ограничения его субъективных прав.

Также Конституция Кыргызской Республики гарантирует, что закон, устанавливающий или отягчающий ответственность лица, обратной силы не имеет. Никто не может нести ответственность за действия, которые на момент их совершения не признавались правонарушением (часть 1 статья 28). Указанное означает, что при установлении мер государственного принуждения за деяние, которое ранее не признавалось противоправным, закон не может распространяться на события, произошедшие в прошлом, до его введения в действие.

Тем самым, Конституция Кыргызской Республики требует установления такого правового регулирования и правоприменения, которые гарантировали бы устойчивость правового положения человека и гражданина и придавало ему уверенность в справедливости и гуманности законодательной деятельности государства в сфере юридической ответственности.

В соответствии со статьей 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» положения пункта 9 статьи 1, регулирующие вопросы объема и содержания неприкосновенности экс-президента Кыргызской Республики, а также процедуру ее преодоления, применяются на правовые отношения, возникшие с 23 октября 2007 года.

В этой связи, заявители утверждают, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики в нарушение части 5 статьи 6, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики придал обратную силу закону, ухудшающему положение

№ 12-Р

экс-президента. Установив процедуру привлечения экс-президента к ответственности, законодатель ввел ее в действие с 23 октября 2007 года, тем самым, лишив экс-президента абсолютной неприкосновенности, которую он имел до вынесения Решения Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики 3 октября 2018 года.

Прежде всего, следует особо отметить, что принятая законодателем норма, содержащая процедуру преодоления неприкосновенности экс-президента Кыргызской Республики, не содержит признаков введения новой обязанности или отягощения ранее установленной юридической ответственности в том конституционно-правовом смысле, который заложен в части 5 статьи 6, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики. Соответственно, оспариваемая норма не может расцениваться как норма права, подпадающая под установленный конституционный запрет на применение обратной силы закона.

Одновременно с этим, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики констатирует, что отсутствие в Законе Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» в редакции от 18 июля 2003 года № 152 процедуры преодоления правового иммунитета экс-президента для наступления юридической ответственности за преступления, совершенные им в период исполнения полномочий Президента, не означает, что его неприкосновенность может быть абсолютной.

Правовой иммунитет, как уже неоднократно отмечала Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, является легитимным инструментом системы сдержек и противовесов, без применения которого построение конструкции государственной власти на основе принципа разделения властей невозможно. Поэтому, как правовое средство, имеющее значение исключительно в сфере государственного строительства, правовой иммунитет, к какой бы государственной должности не относился, должен иметь свои четкие пределы и процедуру преодоления. В противном случае, конституционно-правовой смысл правового иммунитета, заложенный в действующей Конституции Кыргызской Республики, будет утрачен и это приведет к его трансформации в личную привилегию обладателя, что с точки зрения правового государства неприемлемо.

Поэтому отсутствие механизма преодоления правового иммунитета ни коим образом не может рассматриваться как определенное правовое состояние его обладателя и оцениваться как более благополучное, нежели чем после введения такой процедуры, тем более оцениваться как ухудшение положения в связи с возникновением новых норм права, содержащих новые обязанности или отягощающие существующие формы юридической ответственности.

Таким образом, ухудшение положения экс-президента, обусловленное, по мнению заявителей, с введением законодателем процедуры преодоления неприкосновенности экс-президента Кыргызской Республики с 23 октября 2007 года не находится в причинно-следственной связи с конституционной установкой о запрете применения обратной силы закона.

В этой связи, статья 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» не противоречит части 5 статьи 6, части 1 статьи 28

№ 12-Р

Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать подпункт «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики», за исключением слов «актом Президента Кыргызской Республики», не противоречащим части 2 статьи 16, части 1, абзацу первому части 2, части 3 статьи 20, статье 35, части 3 статьи 42, пункту 2 части 1 статьи 52, части 9 статьи 74 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать нормативное положение подпункта «б» пункта 8 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики», выраженное словами «актом Президента Кыргызской Республики», предоставляющее Президенту Кыргызской Республики полномочие по прекращению своим актом предоставление экс-президенту всех гарантий, а также материальное и иное обеспечение за счет средств республиканского бюджета, противоречащим части 3 статьи 5, части 11 статьи 64 Конституции Кыргызской Республики.

3. Признать статью 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «О гарантиях деятельности Президента Кыргызской Республики» не противоречащей части 5 статьи 6, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

6. Опубликовать настоящее Решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

30 октября
2019 года
город Бишкек

№ 13-Р

по делу о проверке конституционности подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10 в связи с обращением Турдубекова Улукбека Бактыбековича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Турдубекова Улукбека Бактыбековича;

стороны-ответчика – Майтпасова Мирлана Эшенкуловича, Темирова Каната Абайылдаевича, Абдыразакова Эрлана Орозобековича, представителей Национального банка Кыргызской Республики по доверенности;

иного лица – Аленкиной Натальи Борисовны, представителя Международного третейского суда при Торгово-промышленной палате Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Турдубекова Улукбека Бактыбековича.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики подпункт 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10.

Заслушав информацию судьи-докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 16 апреля 2019 года поступило ходатайство Турдубекова У.Б. о проверке

№ 13-Р

соответствия подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июля 2015 года № 35/10 части 2 статьи 20, статье 40, частям 1, 2 статьи 42 и статье 58 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из обращения, оспариваемая норма предусматривает безусловный запрет на включение в договоры и соглашения, заключаемые между заемщиками и финансово-кредитными организациями, арбитражной (третейской) оговорки об обращении взыскания на предмет залога, если он является у заемщика единственным жилым помещением. Такая норма, по мнению субъекта обращения, ограничивает право граждан, имеющих единственное жилое помещение, получать кредиты в банковских учреждениях, ограничивает право коммерческих банков и иных финансовых учреждений на кредитование граждан, а также создает ограничение третейским судам рассматривать споры между гражданами и банковскими учреждениями.

По мнению заявителя, оспариваемая норма противоречит частям 1 и 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, согласно которым каждый имеет право на распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности, право на экономическую свободу и свободное распоряжение своим имуществом для любой экономической деятельности, не запрещенной законом. Коммерческие банки в соответствии с оспариваемой нормой отказывают гражданам во включении в договоры и соглашения арбитражной (третейской) оговорки об обращении взыскания на предмет залога, что противоречит принципу свободы договора. Граждане и юридические лица свободны в заключении договора; понуждение к заключению договора не допускается, за исключением случаев, когда обязанность заключить договор предусмотрена законом или добровольно принятым обязательством.

Оспариваемая норма, как считает Турдубеков У.Б., нарушает и положения статьи 58 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой для внесудебного разрешения споров, возникающих из гражданских правоотношений, могут учреждаться третейские суды, полномочия и компетенция которых определяются законом. Принятый в реализацию данной конституционной нормы Закон Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике» не содержит запрета на рассмотрение третейскими судами дел, связанных с кредитными договорами и соглашениями, обеспеченных залоговым имуществом в виде единственного жилого помещения у заемщика.

По мнению субъекта обращения, оспариваемая норма ограничила не только полномочия третейских судов, но и права граждан, коммерческих банков и иных финансовых учреждений заключать третейские соглашения и разрешать споры, вытекающие из кредитных договоров и соглашений, в третейских судах, что противоречит части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, определяющей допустимость ограничения прав граждан только в конституционно установленных целях.

Также, по мнению Турдубекова У.Б., оспариваемая норма вступает в противоречие со статьей 40 Конституции Кыргызской Республики, согласно

№ 13-Р

которой каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права; государство обеспечивает развитие внесудебных и досудебных методов, форм и способов защиты прав и свобод человека и гражданина; каждый вправе защищать свои права и свободы всеми способами, не запрещенными законом.

На основании вышеизложенного, заявитель просит признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 мая 2019 года ходатайство Турдубекова У.Б. было принято к производству в части проверки соответствия оспариваемой нормы части 2 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42, статье 58 Конституции Кыргызской Республики. Относительно проверки на соответствие статьи 40 Конституции Кыргызской Республики было отказано ввиду отсутствия соответствующих правовых аргументов.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Абдыразаков Э.О. считает доводы заявителя не состоятельными по следующим основаниям.

В соответствии с Законом Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 4 февраля 2014 года № 27 были внесены изменения и дополнения в Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Закон Кыргызской Республики «О залоге», предусматривающие, что в случае если предметом залога является единственное жилье, принадлежащее на праве собственности физическому лицу, и приобретенное или построенное не за счет выданного кредита, взыскание на него может быть обращено только по решению суда (часть 4 статьи 335 Гражданского кодекса и статья 62 Закона «О залоге»).

В этой связи для приведения в соответствие с требованиями указанных нормативных правовых актов, а также в целях защиты прав потребителей банковских и микрофинансовых услуг постановлением Правления Национального банка «О внесении изменений и дополнений в постановление Правления Национального банка Кыргызской Республики «Об утверждении Положения «О минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей» от 24 июня 2015 года № 35/10» от 24 августа 2016 года №35/3 были внесены соответствующие изменения и дополнения.

Абдыразаков Э.О. отметил, что на практике некоторые финансово-кредитные организации предусматривают возможность обращения взыскания на единственное жилье не в судебном порядке, а через третейские суды, включив третейскую оговорку, что не соответствует вышеуказанным нормам Гражданского кодекса Кыргызской Республики и Закона Кыргызской Республики «О залоге». Являющееся предметом залога единственное жилье должно взыскиваться только в судебном порядке, то есть через суды общей юрисдикции. Согласно преамбуле Закона Кыргызской Республики «О

№ 13-Р

третейских судах в Кыргызской Республике» данный Закон определяет порядок образования внесудебных органов, а также регулирует их деятельность по разрешению споров. Вместе с тем обращение взыскания на предмет залога не является спором, и поэтому оно не может быть предметом рассмотрения третейского суда.

Кредитная деятельность коммерческих банков регулируется Положением о минимальных требованиях по управлению кредитным риском в коммерческих банках и других финансово-кредитных учреждениях, лицензируемых Национальным банком Кыргызской Республики, утвержденным постановлением Правления Национального банка от 30 июня 2010 года №52/4.

Согласно требованиям пункта 12 вышеуказанного Положения внутренняя политика банка должна предусматривать требования по проверке фактов, свидетельствующих о том, что предмет залога является единственным жильем заемщика/залогодателя на момент принятия решения о его взыскании во внесудебном порядке. В случае если на момент взыскания предмета залога заложенное недвижимое имущество является единственным жильем заемщика/залогодателя, то обращение взыскания на это имущество должно осуществляться по решению суда.

Кроме того, в соответствии с требованиями пункта 53 указанного Положения в случае принятия от заемщика в качестве залога недвижимого имущества - квартиры или дома, принадлежащего заемщику на праве собственности и являющегося единственным жильем, согласно представленной письменной информации заемщика, в котором также проживают и прописаны члены его семьи, банку следует обратить особое внимание на трудоустройство и доходы членов семьи заемщика, достигших трудоспособного возраста, а также на различные риски, связанные с выдачей кредитов в указанном случае.

Таким образом, нормативные правовые акты Национального банка Кыргызской Республики не ограничивают права граждан, имеющих единственное жилье, получать кредиты, а также не ограничивают права финансово-кредитных организаций на кредитование граждан.

Относительно утверждения заявителя о том, что для третейских судов создается ограничение в рассмотрении споров между гражданами и финансово-кредитными организациями и создания Национальным банком Кыргызской Республики условий для неисполнения Закона Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике», Абдыразаков Э.О. отмечает, что Конституция Кыргызской Республики допускает возможность разрешения гражданско-правовых споров по процедуре третейского разбирательства посредством третейских судов, учрежденных для решения ограниченного числа споров, при неизменном условии, что ими соблюдаются необходимые гарантии, наделенных публично значимыми функциями.

Государство обеспечивает развитие внесудебных и досудебных методов, форм и способов защиты прав и свобод человека и гражданина.

Кроме того, на внесудебный характер разрешения гражданских споров третейскими судами прямо указывает статья 58 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой для внесудебного разрешения споров, возникающих из гражданских правоотношений, могут учреждаться третейские

№ 13-Р

суды. Полномочия, порядок образования и деятельность третейских судов определяются законом.

Согласно пункту 2 статьи 45 Закона Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике», в третейских судах не могут рассматриваться споры, в отношении которых законом установлена невозможность их передачи на разрешение третейского суда.

В соответствии с требованиями пунктов 4 и 6 статьи 2 Гражданского кодекса Кыргызской Республики нормы гражданского законодательства, содержащиеся в других нормативных правовых актах, должны соответствовать указанному Кодексу и в случае противоречия норм гражданского права, содержащихся в актах, указанных в пункте 4 отмеченной статьи, положениям Гражданского кодекса, применяются положения Кодекса.

Таким образом, учитывая, что третейские суды являются органом внесудебного урегулирования споров, в случае, если на момент взыскания предмета залога заложенное недвижимое имущество является единственным жильем заемщика/залогодателя, то обращение взыскания на это имущество должно осуществляться только по решению суда общей юрисдикции. В этой связи, оспариваемая норма устанавливается во исполнение норм вышеуказанных законов.

Также Абдыразаков Э.О. отмечает, что Национальный банк Кыргызской Республики устанавливает минимальные требования к деятельности банков в связи с тем, что регулятор является одним из нормотворческих органов с правом принимать (издавать) нормативные правовые акты. В рамках осуществления надзора Национальный банк Кыргызской Республики проводит анализ деятельности банков и осуществляет мониторинг по соблюдению ими предусмотренных законодательством требований. Поэтому Национальный банк Кыргызской Республики в целях усиления защиты прав потребителей банковских и микрофинансовых услуг установил требования к выдаваемым кредитам гражданам, имеющим единственное жилье, что не запрещает и не ограничивает права таких граждан на получение кредитов и права финансово-кредитных организаций в кредитовании граждан.

С учетом изложенного, Абдыразаков Э.О. считает, что оспариваемая норма не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Представители стороны-ответчика Темиров К.А. и Майтпасов М.Э. поддержали доводы Абдыразакова Э.О.

Представитель Международного третейского суда при Торгово-промышленной палате Кыргызской Республики Аленкина Н.Б. относительно рассматриваемого правового вопроса пояснила следующее.

Запрет, установленный в подпункте 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июля 2015 года № 35/10, нарушает конституционные пределы ограничений прав и свобод человека и гражданина. Право граждан на обращение в третейский суд для разрешения споров, возникающих из гражданских правоотношений, основано на части 2 статьи 40 во взаимосвязи с частью 2 статьи 42 Конституции Кыргызской

№ 13-Р

Республики. На это, в частности, обращается внимание в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2015 года.

Право на передачу спора третьей стороне реализуется посредством заключения третейского соглашения. Отказ от осуществления права на обращение в государственный суд основан на автономии воли сторон и их праве на свободу договора. Выбор сторон в пользу альтернативного способа защиты своих прав является проявлением свободы индивида, и как высшая ценность должен уважаться и всячески поддерживаться государством, его органами и должностными лицами, поскольку, в конечном счете, он, как указано в обозначенном Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, «расширяет возможности разрешения споров в сфере гражданского оборота».

Либерализация арбитрабельности споров, как часть процесса демократизации и усиления диспозитивных начал гражданского правосудия, зиждется на части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, обязывающей государство обеспечивать развитие внесудебных методов, форм, способов защиты прав и свобод человека и гражданина и части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, запрещающей ограничение прав и свобод человека и гражданина, не иначе как Конституцией и законами в строго установленных целях. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

По мнению Аленкиной Н.Б., если целью, преследуемой принятием рассматриваемой нормы Положения Национального банка Кыргызской Республики выступает защита прав потребителей, как изначально более слабой стороны по договору, то выбор инструментов защиты должен быть предопределен обозначенной социальной целью. В качестве такового средства в оспариваемой норме избрано ограничение свободы договора путем установления запрета на включение арбитражной оговорки в договоры с физическими лицами. Иными словами, нормотворческий орган посчитал, что защита интересов слабой стороны, в данном случае потребителя, более значимая ценность, в сравнении с базовыми принципами свободы договора и невмешательством в частные дела.

Аленкина Н.Б. отмечает, что безальтернативный запрет на включение арбитражной оговорки в договоры со всеми физическими лицами, включая индивидуальных предпринимателей, демонстрирует отсутствие гибкости и дифференцированного подхода к различным интересам внутри группы потребителей финансовых услуг, и, тем самым, нарушает базовые основы, на которых покоится идея ограничений прав и свобод человека. Единый для различных субъектов и разнообразных ситуаций запрет не может быть справедливым, поскольку он ставит участников оборота в неравное положение.

Помимо этого, по ее мнению, оспариваемое положение не дает возможности участникам финансовых услуг воспользоваться всеми преимуществами арбитража даже на постконфликтной стадии. Между тем, свободный, без принуждения отказ от права на обращение в суд, осуществленный после возникновения спора, является осознанным и не оскорбляет права на судебную защиту, гарантированного Конституцией Кыргызской Республики.

№ 13-Р

В отсутствие легитимных целей ограничения прав и свобод человека и соразмерных им средств, введенное оспариваемым актом ограничение, является чрезмерным, попирающим инициативу и свободу выбора участников оборота.

Однако, какие бы цели не преследовал нормотворческий орган, в отсутствие надлежащего правового оформления таких ограничений Конституцией или законом, никакие аргументы, оправдывающие благие цели принятия данного акта, по ее мнению, не будут достаточными. В демократическом обществе подмена воли высшего законодательного органа ведомственными интересами и актами не мыслима. Это создает непосредственную угрозу защиты прав человека.

Кроме того, Аленкина Н.Б. считает, что формулировка подпункта 9 пункта 21 Положения нарушает принцип правовой определенности. Согласно статье 2 Закона Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике», арбитражная (третейская) оговорка — это соглашение сторон о передаче спора на рассмотрение третейскому суду. Она касается процессуальных вопросов, связанных с отказом сторон от обращения в государственный суд и выбором альтернативной формы разрешения спора. Арбитражная оговорка не регулирует вопросы материального права, в том числе вопросы обращения взыскания на заложенное имущество. Последние, как правило, содержатся в договоре о залоге и (или) в соглашении об обращении взыскания на заложенное имущество во внесудебном порядке. Несмотря на то, что арбитражная (третейская) оговорка может являться частью указанных договоров, в силу принципа автономии третейского соглашения, она представляет собой отдельный договор со своим предметом и другими существенными условиями. Следовательно, формулировка «арбитражная (третейская) оговорка об обращении взыскания на заложенное имущество» заключает в себе противоположные понятия, что противоречит принципу правовой определенности - составляющей принципа верховенства права. Кроме того, представитель Международного третейского суда при Торгово-промышленной палате Кыргызской Республики считает, что расплывчатые и неопределенные формулировки нормативного правового акта сами по себе могут приводить к нарушению прав человека, принципов равенства и верховенства закона, так как правовые предписания утрачивают характер предсказуемости и не позволяют участникам правоотношений предвидеть последствия своего поведения.

Как отмечает Аленкина Н.Б., оспариваемая норма о неарбитрабельности споров принята с нарушением установленного порядка принятия нормативных правовых актов. Норма, устанавливающая запрет на включение в договоры и соглашения арбитражной (третейской) оговорки об обращении взыскания на предмет залога, была включена в соответствии с изменениями от 24 августа 2016 года, вступившими в силу 1 октября 2016 года, то есть уже после принятия Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики Решения от 9 декабря 2015 года, устанавливающего, что само по себе упоминание в законе термина «суд» не означает рассмотрение спора исключительно в государственном суде. Стороны спора вправе заключать соглашение о его передаче на рассмотрение третейского суда и, тем самым, реализовывать свое

№ 13-Р

право на свободу договора.

Вводя подобные ограничения, Национальный банк Кыргызской Республики умаляет права третейских судов как института демократического общества, которым государство делегировало публично значимые функции по разрешению споров. Право ограничить компетенцию третейского суда путем исключения из его компетенции определенных споров, предоставлено только законодательному органу путем принятия закона. Таким образом, оспариваемое положение противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иного лица и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является подпункт 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10, следующего содержания:

«21. При осуществлении кредитования потребителей ФКО обязаны соблюдать принципы ответственного кредитования: добросовестность, прозрачность, достоверность, партнерство по отношению к заемщикам, учет их экономических интересов и финансовых возможностей, а также обеспечить безусловное выполнение следующих требований:

9) единственное жилое помещение, выступающее предметом залога, подлежит взысканию исключительно в судебном порядке и реализуется через публичные торги, за исключением случаев, предусмотренных законодательством. Не допускается включение в договоры и соглашения арбитражной (третейской) оговорки об обращении взыскания на предмет залога.»

Положение о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10 было принято в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликовано в журнале «Нормативные акты Национального банка Кыргызской Республики» № 5/2015, внесено в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики гарантирует каждому право на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности и право на экономическую свободу, свободное использование своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом (части 1, 2 статьи 42).

№ 13-Р

Приведенные конституционные положения означают, что собственник вправе по своему усмотрению совершать в отношении принадлежащего ему имущества любые действия, если они не противоречат закону и не нарушают права и законные интересы других лиц, в том числе и возможность исполнения собственником своих гражданско-правовых обязательств за счет имущества, относящегося к объектам недвижимости.

Границы правомочий по владению, пользованию и распоряжению имуществом, устанавливаются законом (часть 6 статьи 12 Конституции). При этом правовое регулирование отношений, связанных с распоряжением своего имущества, должно соответствовать принципам правового государства, основанным на юридическом равенстве и справедливости и исходить из того, что право собственности, равно как и все другие права и свободы человека и гражданина, признается и гарантируется в Кыргызской Республике согласно общепризнанным принципам и нормам международного права и Конституцией Кыргызской Республики.

Конституционные принципы неприкосновенности собственности и свободы договора, предполагающие равенство, автономию воли и имущественную самостоятельность участников гражданско-правовых отношений, недопустимость произвольного вмешательства кого-либо в частные дела, обуславливают свободу владения, пользования и распоряжения имуществом.

Правовая сущность свободы экономической деятельности предполагает создание государством определенных условий для деятельности граждан и их объединений, способствующих развитию экономических отношений для повышения уровня благосостояния всего общества.

По данному вопросу Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 23 декабря 2013 года выразила свою позицию, суть которой заключается в том, что собственник недвижимого имущества, право на которое признается и охраняется Конституцией Кыргызской Республики, вправе заниматься экономической деятельностью, не противоречащей закону, свободно распоряжаться своим имуществом в пределах, установленных законом, посредством вступления в гражданско-правовые отношения, основанные на принципах равенства, автономии воли и свободы договора, а также исполнять свои гражданско-правовые обязательства за счет своего имущества. В этой связи, собственник недвижимого имущества несет ответственность за все возможные последствия, установленные для себя гражданско-правовыми обязательствами, вытекающими из смысла и содержания договора, предусмотренного законом или не предусмотренного таковым (принцип свободы договора). Неисполнение гражданско-правовых обязательств влечет установленную законом гражданско-правовую ответственность, которая включает в себя и принудительное изъятие имущества собственника в пользу кредитора. Изъятие имущества, в том числе и жилого помещения, путем обращения взыскания по обязательствам собственника, является предусмотренным законом случаем прекращения права собственности на имущество.

3. Конституция Кыргызской Республики закрепляет право каждого защищать свои права всеми способами, не запрещенными законом, при этом обеспечи-

№ 13-Р

ваит развитие внесудебных и досудебных методов, форм и способов защиты прав и свобод человека и гражданина (части 1 и 2 статьи 40). К числу таких способов разрешения гражданско-правовых споров относится третейское разбирательство, осуществляемое третейским судом. Право сторон на передачу гражданско-правового спора в третейский суд также основано на нормах части 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, согласно которым в Кыргызской Республике гарантируется право каждого на экономическую свободу, свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом.

Третейские суды, исходя из их конституционно-правового статуса, установленного статьей 58 Конституции Кыргызской Республики, являются образованиями, не входящими в судебную систему Кыргызской Республики. Это означает, что они относятся к внесудебным органам, специализирующимся на разрешении споров, вытекающих из гражданско-правовых отношений, полномочия, порядок образования и деятельность которых определяются законом. В этой связи Конституция Кыргызской Республики допускает возможность разрешения гражданско-правовых споров между частными лицами третейскими судами, действующими в качестве институтов гражданского общества, наделенных публично значимыми функциями. Такая же правовая позиция была выражена Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 9 декабря 2015 года.

Стороны спора, заключая соглашение о его передаче на рассмотрение третейского суда в виде арбитражной (третейской) оговорки, и реализуя, тем самым, свое право на свободу договора, не прибегая к рассмотрению дела государственным судом, вправе разрешить спор путем третейского разбирательства. Такой отказ от права на рассмотрение дела третейским судом не нарушает конституционное право каждого на судебную защиту при условии, что он совершается без принуждения.

Содержание такого способа разрешения споров, вытекающих из гражданских правоотношений, как третейское разбирательство, предполагает согласно Закону «О третейских судах в Кыргызской Республике» процесс рассмотрения спора арбитрами в определенном порядке, предусматривающим всестороннее, объективное исследование всех обстоятельств дела с вынесением законного и обоснованного решения, принудительное исполнение которого обеспечивается государством.

Третейские суды, имея конституционно-правовой статус как образования, способствующие разрешению споров, вытекающих из гражданских правоотношений, могут рассматривать споры по соглашению сторон только в случае, если круг таких дел не имеет законодательного запрета на рассмотрение их третейскими судами.

Такое понимание, вытекающее из норм вышеуказанных законов во взаимосвязи с положениями статьи 58 Конституции Кыргызской Республики, обусловлено тем, что, несмотря на то, что третейское разбирательство осуществляется на основе принципов равенства сторон перед законом и третейским судом, состязательности и обязательности исполнения решения третейского суда, их проявление имеет свои особенности, вытекающие из частной, негосударственной

№ 13-Р

природы третейского суда.

4. Согласно части 4 статьи 335 Гражданского кодекса Кыргызской Республики и части 1 статьи 62 Закона Кыргызской Республики «О залоге» обращение взыскания на заложенное имущество производится во внесудебном и судебном порядках. Взыскание на предмет залога может быть обращено только по решению суда в случае, если заложенное имущество отнесено в установленном законодательством порядке к имуществу, имеющему историческую, художественную или иную культурную ценность для общества, а также, если предметом залога является единственное жилое помещение, принадлежащее на праве собственности физическому лицу на момент взыскания.

Использование внесудебного порядка, с одной стороны, оправданное исключение из общих правил судебной защиты, способствующее упрощению и ускорению процедуры защиты интересов залогодержателя и минимизации возможных судебных расходов, но с другой стороны, по мнению законодателя, залогодатель лишается возможности использования комплекса мер по охране его прав и законных интересов, которые могут быть реализованы только судом.

Таким образом, законодатель, устанавливая исключительно судебный порядок обращения взыскания на указанные предметы залога, исходит из их особой социальной значимости, тем самым, исключая возможность разрешения таких вопросов во внесудебном порядке.

Содержание и методы правового регулирования порядка реализации прав собственников могут быть поставлены в определенную зависимость от объекта собственности, конституционно-правовой статус которого влияет на пределы осуществления права собственности. Право собственности на жилое помещение, являющееся для гражданина и членов его семьи единственным для проживания, не может рассматриваться как исключительно экономическое право, поскольку выполняет социально значимую функцию и обеспечивает гражданину реализацию ряда основных прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

Кыргызская Республика, как социальное государство, обязано проявлять заботу о социальной защищенности своих граждан, закрепляя право каждого на жилище и, при этом, не снимая ответственности самих граждан к его осуществлению, одновременно возлагает на органы государственной власти обязанность создавать для этого необходимые условия, в том числе, путем принятия законов, направленных на охрану и защиту этого права.

При регулировании прав на жилое помещение, в том числе, при переходе права собственности на жилое помещение, государство должно учитывать интересы всех участников этих отношений, включая членов семьи собственника жилого помещения, а также возможности различной оценки возникающих жизненных ситуаций с тем, чтобы избежать необоснованного ограничения их конституционных прав и свобод.

Соответственно, при установлении правового механизма обращения взыскания на имущество, в случае неисполнения собственником имущества гражданско-правовых обязательств, законодатель, следуя принципам правового социального государства, призванного создавать условия, обеспечивающие достойную жизнь и свободное развитие человека, правомочен определить

№ 13-Р

особенности обращения взыскания на жилое помещение, являющееся единственным с тем, чтобы обеспечить их права в жилищной сфере на уровне, позволяющем реализовать естественную потребность в жилище, как необходимом средстве жизнеобеспечения.

Установление законодателем только судебного порядка обращения взыскания на заложенное жилое помещение, являющееся для гражданина единственным для проживания, предполагает повышенную охрану прав членов семьи собственника, носит не только экономический характер, а еще и обусловлено социальной значимостью указанного предмета залога. В этой связи, преследуя цели правового социального государства, с учетом свойств предмета залога, государство, вправе установить специальную подсудность вопросов и споров, вытекающих из договорных отношений.

5. В соответствии со статьей 105 Конституции Кыргызской Республики Национальный банк осуществляет надзор за банковской системой Кыргызской Республики, определяет и проводит денежно-кредитную политику в Кыргызской Республике, разрабатывает и осуществляет единую валютную политику, обладает исключительным правом проведения эмиссии денежных знаков, реализует различные формы и принципы банковского финансирования.

В реализацию функций надзора Национальный банк Кыргызской Республики в соответствии со статьями 17, 20 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» наделен правом издавать нормативные правовые акты, обязательные для всех банков и иных юридических лиц, поднадзорных Национальному банку Кыргызской Республики.

Оспариваемое нормативное положение, адресованное коммерческим банкам и иным юридическим лицам, поднадзорным Национальному банку Кыргызской Республики, предусматривает запрет на включение арбитражной (третейской) оговорки в договоры и соглашения об обращении взыскания на предмет залога.

Формулировка оспариваемой нормы, предусматривающей запрет на включение арбитражной оговорки, не выходит за рамки предмета регулирования части 4 статьи 335 Гражданского кодекса Кыргызской Республики и части 1 статьи 62 Закона Кыргызская Республика «О залоге». В силу указанных норм вопросы обращения взыскания на определенные предметы залога законодателем отнесены исключительно к ведению судов, правомочных отправлять правосудие, тем самым, исключены все формы внесудебного разрешения этих вопросов, в том числе, посредством третейского суда.

Ссылка заявителя на Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызская Республика от 9 декабря 2015 года является не уместной, вследствие неверного истолкования смысла правовой позиции, выработанной при разрешении вопроса конституционности отдельной нормы Закона Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике».

Соответственно, данный запрет о включении арбитражной оговорки не может рассматриваться как превышение полномочий Национальным банком Кыргызской Республики, как нормотворческого органа, так как не содержит положений ограничительного характера и принято в реализацию

№ 13-Р

вышеуказанных норм Гражданского кодекса Кыргызской Республики и Закона Кыргызской Республики «О залоге» и не нарушает требований части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать подпункт 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10, не противоречащим части 2 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42, статье 58 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

**судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А.**

по делу о проверке конституционности подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10 в связи с обращением Турдубекова Улукбека Бактыбековича

По вынесенному решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10 в связи с обращением Турдубекова У.Б. имею особое мнение по мотивировочной части решения, которое основывается на следующих правовых позициях.

1. Конституция Кыргызской Республики гарантирует каждому право на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности и право на экономическую свободу, свободное использование своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом, которые могут быть ограничены Конституцией и законами соразмерно конституционно определенным целям (части 1, 2 статьи 42, часть 2 статьи 20).

Из смысла приведенных положений Конституции Кыргызской Республики, предопределяющих правовое положение участников гражданского оборота, в том числе при осуществ-

лении сделок с недвижимым имуществом, вытекает требование о необходимости соотнесения принадлежащего лицу права собственности с правами и свободами других лиц, которое означает, что собственник вправе по своему усмотрению совершать в отношении принадлежащего ему имущества любые действия, если они не противоречат закону и не нарушают права и законные интересы других лиц.

В пределах предоставленной законом свободы собственник имущества вправе вступать в гражданско-правовые отношения, основанные на принципах равенства, автономии воли и свободы договора. Принцип свободы договора, будучи элементом конституционного права на экономическую свободу, свободное использование своего имущества для любой экономической деятельности, означает свободу заключения договора, свободу в выборе партнера при заключении договора, свободу выбора вида договора, предусмотренного и непредусмотренного законодательством, а также свободу определений условий договора. Тем самым, любое ограничение или запрет на свободу в заключении договора, в том числе и при совершении сделок с недвижимым имуществом, имеет непосред-

ственное воздействие на содержание права на экономическую свободу и свободное использование своего имущества.

В этой связи, оспариваемое нормативное положение подпункта 9 пункта 21 Положения о минимальных требованиях к порядку предоставления финансовых услуг и рассмотрения обращений потребителей, утвержденного постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от 24 июня 2015 года № 35/10, предусматривающее запрет на включение в договоры и соглашения, заключаемые между заемщиками и финансово-кредитными организациями, арбитражной (третейской) оговорки об обращении взыскания на предмет залога, если он является у заемщика единственным жилым помещением, является ограничением права на свободу договора и соответственно права на экономическую свободу, свободное использование своего имущества для любой экономической деятельности.

2. Учитывая, что конституционное право на экономическую свободу, свободное использование своего имущества для любой экономической деятельности не является абсолютным и может быть ограничено законом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своих решениях от 21 сентября 2016 года, 30 мая 2018 года неоднократно напоминала законодателю, что вводимые ограничения должны отвечать критериям пропорциональности и соразмерности, с тем, чтобы был обеспечен баланс прав и законных интересов всех участников правоотношений, а также требованиям справедливости, быть адекватными, не иметь обратной силы и не затрагивать существа данных конституционных прав, а сама необходимость ограничений и их характер должны обуславливаться необходимостью защиты конституционно значимых ценностей, установленных частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

В этой связи, ограничение, предусмотрен-

ное оспариваемой нормой должно соответствовать вышеотмеченным ценностям, чтобы не нарушать конституционные права лиц, вовлеченных в процесс правоотношений, где в качестве одного из правовых последствий может стать обращение взыскания на имущество, предоставленное по договору о залоге на недвижимое имущество.

Вместе с этим при проверке конституционности оспариваемой нормы должен учитываться запрет на принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина, предусмотренный частью 1 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. Следовательно, необходимо положения оспариваемой нормы соотнести с положениями законов, регулирующих правоотношения, возникающие при предоставлении имущества в качестве залога, как способа обеспечения обязательств, поскольку подзаконные нормативные правовые акты должны приниматься на основе и во исполнение нормативных правовых актов, имеющих более высокую юридическую силу.

Таковыми законами, по мнению стороны-ответчика, являются Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Закон Кыргызской Республики «О залоге», предусматривающие возможность обращения взыскания на предмет залога в судебном и во внесудебном порядке.

3. Поставленный перед Конституционной палатой правовой вопрос, имеет тесную взаимосвязь с содержанием понятий обращения взыскания на заложенное имущество во внесудебном и судебном порядке.

Согласно Закону Кыргызской Республики «О залоге», обращение взыскания на заложенное имущество производится во внесудебном и судебном порядке (статья 62).

Внесудебный порядок обращения взыскания на заложенное имущество, по смыслу норм вышеотмеченного закона, предполагает при возникновении оснований для об-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А.

ращения взыскания на заложенное имущество переход инициативы по распоряжению заложенным имуществом залогодержателю, который вправе определять способы реализации этого имущества в соответствии с соглашением о порядке обращения взыскания на предмет залога во внесудебном порядке, включая возможность приобретения данного имущества в собственность залогодержателя. Данный порядок не предусматривает возможность разрешения споров, возникших между залогодателем и залогодержателем в процессе исполнения основного обязательства и обращения взыскания на заложенное имущество, а содержит лишь способ удовлетворения требований кредитора/ залогодержателя, основанных на заключенном договоре. Использование внесудебного порядка, с одной стороны, оправданное исключение из общих правил судебной защиты, способствующее упрощению и ускорению процедуры защиты интересов залогодержателя и позволяющее залогодателю избежать возможных судебных расходов. С другой стороны, залогодатель лишается возможности использования комплекса мер по охране его прав и законных интересов, которые могут быть реализованы только судом.

Такой порядок обращения взыскания на заложенное имущество, предусмотренный вышеуказанным законом, нельзя отождествлять с внесудебным способом разрешения споров, вытекающих из гражданских правоотношений, который осуществляется третейскими судами, выступающими как альтернативная форма судебному порядку разрешения споров.

Судебный порядок обращения взыскания на заложенное имущество осуществляется во всяком случае, если только в договоре о залоге не предусмотрена возможность обращения взыскания на предмет залога во внесудебном порядке. В рамках судебного порядка суд разрешает вопросы: размера сумм, подлежащих уплате залогодержате-

лю из стоимости предмета залога; предмета залога, из стоимости которого должны быть удовлетворены требования залогодержателя; способа реализации предмета залога, на который обращено взыскание; начальной (стартовой) стоимости предмета залога при его реализации; мер по обеспечению сохранности предмета залога до его реализации, если таковые необходимы; порядка и очередности распределения выручки от торгов и другие, по процедуре, установленной процессуальными нормами (статья 63 Закона «О залоге»). Соответственно, судебный порядок обращения взыскания на заложенное имущество, инициируемый как залогодержателем, так и залогодателем, при действенной силе принципа равноправия и состязательности сторон, в большей степени направлен на защиту прав и законных интересов сторон договора о залоге недвижимого имущества, в случае возникновения оснований для обращения взыскания на заложенное имущество.

Таким образом, положения специального закона о залоге, предусматривая два способа обращения взыскания на заложенное имущество, вполне ясно определили, что внесудебный порядок предусматривает переход права распоряжения заложенным имуществом залогодержателю, в рассматриваемом случае банкам и иным юридическим лицам, поднадзорным Национальному банку Кыргызской Республики, где заемщики/получатели кредита не могут изменить сложившееся положение, в случае возникновения различных жизненных ситуаций, требующих учета мнения других собственников имущества. В то же время под судебным порядком имеется ввиду суд общей юрисдикции, которому подсудно рассмотрение такой категории дел.

Вместе с этим, по мнению обращающейся стороны, споры, подведомственные государственному суду могут передаваться на рассмотрение третейским судам, если Зако-

ном Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике» отсутствует запрет на передачу дел для рассмотрения третейскими судами.

4. Третейские суды, конституционно-правовой статус которых установлен статьей 58 Конституции Кыргызской Республики, не входят в судебную систему, являются внесудебными органами, специализирующимися на разрешении споров, вытекающих из гражданско-правовых отношений, полномочия и порядок образования и деятельность которых определяются законом. В этой связи Конституция Кыргызской Республики допускает возможность разрешения гражданско-правовых споров между частными лицами по процедуре третейского разбирательства посредством третейских судов, действующих в качестве институтов гражданского общества, наделенных публично значимыми функциями (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 декабря 2015 года).

Стороны спора, заключая соглашение о его передаче на рассмотрение третейского суда в виде арбитражной (третейской) оговорки, и реализуя тем самым свое право на свободу договора, не прибегая к рассмотрению дела государственным судом, вправе разрешить спор путем третейского разбирательства. Такой отказ от права на рассмотрение дела третейским судом не нарушает конституционное право на судебную защиту при условии, что он совершается без принуждения.

Содержание такого способа разрешения споров, вытекающих из гражданских правоотношений, как третейское разбирательство, предполагает согласно Закону «О третейских судах в Кыргызской Республике» процесс рассмотрения спора арбитрами в определенном порядке, предусматривающим всестороннее, объективное исследование всех обстоятельств дела с вынесением законного и обоснованного решения, принудительное исполнение которого обеспечива-

ется государством.

Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики предусматривает возможность передачи по соглашению сторон, подведомственного суду спора, возникающего из гражданских правоотношений, до принятия судом решения по существу, на рассмотрение третейского суда (статья 27). Законом «О третейских судах в Кыргызской Республике» также определено, что на разрешение третейского суда может быть передан спор, рассматриваемый государственным судом, но только до принятия этим судом решения по существу спора или заключения сторонами мирового соглашения; на разрешение третейского суда могут быть переданы любые споры, возникающие из гражданских правоотношений, включая инвестиционные споры, подведомственные государственному суду, за исключением споров, установленных данным Законом (статья 5).

В этой связи, взаимосвязанные положения Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, Закона Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике», Закона Кыргызской Республики «О залоге», предусматривающие возможность рассмотрения вопроса об обращении взыскания на предмет залога, вытекающего из гражданских правоотношений, в судебном порядке, а именно в компетентном государственном суде, не исключает передачу рассмотрения такого вопроса третейскому суду, который рассматривает такие споры по установленной процедуре третейского разбирательства, включающие в себя принципы состязательности и равноправия сторон, объективности рассмотрения дел, законности и обоснованности принимаемых им решений, а также принудительное исполнение его решений по исполнительному листу, выдаваемому государственным судом.

В этой связи, под судебным порядком об-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А.

ращения взыскания на недвижимое имущество, в том числе и на жилое помещение, предусмотренного положениями Закона «О залоге», понимается и возможность разрешения такого вопроса третейским судом, при наличии арбитражной (третейской) оговорки в соглашении, составленном сторонами добровольно, что вполне согласуется с конституционными положениями, гарантирующими права собственности, установленные статьей 42 Конституции Кыргызской Республики.

5. Права и законные интересы участников гражданского оборота реализуются в пределах правового регулирования, осуществляемого законодателем в рамках своей дискреции, позволяющего производить определенные ограничения этих прав с целью сохранения баланса конституционно-значимых ценностей.

Применительно к требованию Закона Кыргызской Республики «О залоге», устанавливающего только судебный порядок обращения взыскания на заложенное единственное жилое помещение, принадлежащее на праве собственности физическому лицу (часть 1 статьи 62), законодатель исходил из социальной значимости предмета залога, который может быть связан с интересами такой категории граждан, которые по своим возможностям ограничены в защите своих прав во внесудебном порядке.

Для обеспечения баланса признаваемых конституционно-значимых ценностей, таких как право на свободу договора, которое само по себе предусматривает возможность его ограничения законом, и право на жилище, гарантия которого, в особенности малоимущим и иным нуждающимся лицам, возложена на государство, законодатель вправе установить приоритет одних ценностей над другими в конкретном случае и в конкретных правоотношениях.

В этой связи, учитывая правовое свойство предмета залога, государство, преследуя

цели правового социального государства, вправе установить предметную (объектную) подсудность вопросов и споров, вытекающих из договорных отношений. Соответственно, обращение взыскания на жилое помещение, являющееся для гражданина единственным для проживания, должно осуществляться только в судебном порядке, который подразумевает только суд общей юрисдикции. Публичность, приданная законодателем предмету залога, не позволяет передачу таких споров на рассмотрение в третейский суд, исключая их из его ведения.

Таким образом, ограничение прав субъектов договорных отношений, реализующих право на свободу договора, принятое законодателем на уровне закона в целях защиты прав и свобод других лиц, под которыми законодатель увидел, в первую очередь, членов семьи собственника единственного жилого помещения, в числе которых могут быть и несовершеннолетние, принято в соответствие с законом и соразмерно конституционно-значимым целям.

6. Во исполнение функций надзора за банковской системой Кыргызской Республики Национальный банк Кыргызской Республики согласно Конституции Кыргызской Республики и Закону Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», выполняет функцию банковского надзора, в рамках которого он вправе издавать нормативные правовые акты, обязательные для всех банков и иных юридических лиц, поднадзорных Национальному банку (статьи 17, 20 Закона).

Оспариваемое нормативное положение, адресованное коммерческим банкам и иным юридическим лицам, поднадзорным Национальному банку, и предусматривающее запрет на включение арбитражной (третейской) оговорки в договоры и соглашения об обращении взыскания на предмет залога, имеет системную взаимосвязь с требова-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А.

нием статьи 62 Закона Кыргызской Республики «О залоге», устанавливающим только судебный порядок обращения взыскания на заложенное единственное жилое помещение, принадлежащее на праве собственности физическому лицу, а значит не позволяет третейским судам рассматривать такую категорию вопросов и споров.

В этой связи, оспариваемая норма принята нормотворческим органом в соответствие с

законом и в рамках полномочий, установленных законом, что не нарушает требований части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, предусматривающих запрет на принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина.

Судья

Ч.А. Айдарбекова

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

20 ноября
2019 года
город Бишкек

№ 14-Р

по делу о проверке конституционности части 17 статьи 8, пунктов 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» в связи с обращением Рыскулова Самата Ислановича, Цой Инны Владимировны, Бекешева Дастана Далабайевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., при секретаре Раимбаевой М.С., с участием:

обращающейся стороны – Рыскулова Самата Ислановича;

стороны-ответчика – Бакаева Азата Джумгалбековича, Ырысбекова Таланта Ырысбековича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жумабаева Латипа Пазыловича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики; Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности; Алимбек уулу Алтынбека, представителя Государственной кадровой службы Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 17 статьи 8, пунктов 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Рыскулова С.И., Цой И.В., Бекешева Д.Д.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики часть 17 статьи 8, пункты 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе».

Заслушав информацию судьи-докладчика Бобукеевой М.Р., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 14-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 17 мая 2019 года поступило ходатайство Рыскулова С.И., Цой И.В. и Бекешева Д.Д. о проверке соответствия части 17 статьи 8, пунктов 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» части 3 статьи 16, части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителей, оспариваемые нормы, регламентируя вопросы, связанные с установлением стажа работы для замещения административной должности, дают приоритет служащим, имеющим государственный стаж, нежели лицам, обладающим стажем в иной профессиональной деятельности.

В этой связи, субъекты обращения полагают, что оспариваемые нормы нарушают положения части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой граждане имеют равные права, равные возможности при поступлении на государственную и муниципальную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом.

По их мнению, часть 17 статьи 8, пункты 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» являются дискриминационными и создают неравные условия и возможности при поступлении на государственную службу.

Как отмечают заявители, указанное ограничение в виде разделения на лиц, имеющих стаж в государственных органах и лиц, таковой опыт не имеющих, исключает возможность прихода на государственную службу высокопрофессиональных и квалифицированных работников, которые в силу различных обстоятельств не имели возможности и не работали на государственной службе.

Рыскулов С.И., Цой И.В. и Бекешев Д.Д. полагают, что различные условия для лиц, претендующих на замещение административных должностей, предусмотренные в оспариваемых нормах, не соответствуют части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, гарантирующей равенство всех перед законом и судом.

На основании вышеизложенного, заявители просят признать часть 17 статьи 8, пункты 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 июня 2019 года ходатайство было принято к производству.

В судебном заседании Рыскулов С.И. поддержал требования, изложенные в ходатайстве и просил их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бакаев А.Дж. считает доводы заявителя несостоятельными по следующим основаниям.

Закон Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» предусмотрел квалификационные требования для занятия государственных гражданских и муниципальных должностей к

№ 14-Р

стажу и опыту работы, к уровню и профилю образования, к уровню владения государственным языком.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики считает, что для замещения старших, главных и высших должностей указанный Закон предусмотрел приоритет наличию стажа государственной и/или муниципальной службы, чем стажу работы в иных сферах трудовой деятельности. Государственная гражданская и муниципальная служба представляет собой профессиональную служебную деятельность граждан в государственных органах и органах местного самоуправления по осуществлению на постоянной основе задач, функций и властных полномочий, определенных Конституцией и иными нормативными правовыми актами.

Сторона-ответчик отмечает, что действие Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» направлено на повышение эффективности государственной гражданской и муниципальной службы, обеспечение преемственности, стабильности и независимости профессиональной служебной деятельности граждан в государственных органах и органах местного самоуправления. Государственная гражданская и муниципальная служба действует на принципах профессионализма, компетентности и инициативности, стабильности и преемственности.

Бакаев А.Дж. считает, что трудовая деятельность на государственной и муниципальной службе имеет свою специфику и особенности, заключающейся в том, что государственный или муниципальный служащий вне зависимости от его профиля образования работает с нормативными правовыми актами и применяет их на практике, готовит документы управленческого характера. Руководствуясь принципами профессионализма, компетентности, стабильности и преемственности, законодателем для замещения старших, главных и высших должностей предусматривается в качестве одного из требований наличие стажа и опыта работы на государственной и муниципальной службе.

При этом представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики отмечает, что Законом не предусмотрены какие-либо требования к стажу работы для замещения младших должностей.

Также Бакаев А.Дж. отметил, что принцип равенства прав и равных возможностей при поступлении на государственную и муниципальную службу, закрепленный в части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики и пункте 4 статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе», предполагает право граждан на занятие любой государственной и муниципальной должности без всякой дискриминации.

Представитель стороны - ответчика отмечает, что в правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенной в Решении от 30 апреля 2014 года, указанный принцип не исключает особого подхода к правовому регулированию профессиональной деятельности государственных гражданских и муниципальных служащих.

По мнению Бакаева А.Дж., установление особенностей в правовом регулировании служебных отношений государственных гражданских и муниципальных служащих обусловлено задачами, принципами организации и функцио-

№ 14-Р

нирования государственной гражданской и муниципальной службы с целью поддержания ее высокого уровня, специфическим характером профессиональной деятельности лиц, исполняющих обязанности на соответствующей должности. Они касаются практически всех вопросов регламентации правового статуса государственных гражданских и муниципальных служащих, в том числе возникающих в связи с поступлением на службу, ее прохождением и прекращением.

Установление особых требований и ограничений в сфере государственной гражданской и муниципальной службы, как обусловленное спецификой трудовой деятельности государственных гражданских и муниципальных служащих, не может рассматриваться как нарушение или ограничение прав и свобод, гарантированных Конституцией. Такая специфика правового регулирования в сфере государственной гражданской и муниципальной службы обеспечивает реализацию принципов стабильности, профессионализма, компетентности, преемственности, сменяемости и постоянного совершенствования системы государственной гражданской и муниципальной службы. Все это согласуется со статьей 1 Конвенции Международной организации труда № 111 о дискриминации в области труда и занятий, где любое различие, недопущение или предпочтение в отношении определенной работы, основанное на специфических требованиях таковой, не считается дискриминацией.

Бакаев А.Дж. также отмечает, что оспариваемые нормы Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» не могут рассматриваться как ограничения прав граждан, так как являются лишь требованиями наравне с требованиями к возрасту, уровню и профилю образования.

На основании изложенного, представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики считает, что оспариваемые нормы Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» не нарушают установленные Конституцией Кыргызской Республики принципы равенства прав и равных возможностей при поступлении на государственную и муниципальную службу, а также равенства перед законом.

Второй представитель стороны-ответчика Ырысбеков Т.Ы. поддержал доводы Бакаева А.Дж.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жумабаев Л.П. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики по следующим основаниям.

Вопросы приема на государственную гражданскую службу детально регламентированы законодательством Кыргызской Республики, которое предусматривает основные требования, предъявляемые к лицу для получения статуса государственного служащего и к процедуре приема на работу.

Согласно статье 1 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» государственная служба – это профессиональная служебная деятельность граждан Кыргызской Республики в государственных органах, которая включает в себя государственную гражданскую службу, военную службу, правоохранительную службу и

№ 14-Р

дипломатическую службу. Административная государственная должность - должность, учрежденная как штатная единица государственного органа с установленным объемом полномочий и ответственности, созданная для реализации задач и функций государственного органа.

Кроме того, он отметил, что в соответствии со статьей 11 указанного Закона, государственная гражданская служба и муниципальная служба основываются на системе должностей, привязанных к общему комплексу задач, возложенных на государственный орган, орган местного самоуправления. Функционирование системы обеспечивается продвижением служащих на основе карьерного планирования.

В соответствии с Резолюцией 51/59 Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций от 12 декабря 1996 года, государственная должность, как она определяется в национальном законодательстве, - это должность, облеченная доверием, предполагающая обязанность действовать в интересах государства.

Установление конкретной процедуры приема на работу тесно связано с характером должности. Лица, имеющие стаж в государственной гражданской службе или в любой соответствующей профессиональной сфере, несомненно, высоко квалифицированы и имеют достаточный опыт в той или иной сфере. Однако, учитывая специфику работы государственного служащего, работающего на административной должности, наличие государственного стажа имеет преимущественное значение.

Жумабаев Л.П., в обоснование своих доводов, приводит Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 30 апреля 2014 года, а также положения Конвенции Международной организации труда № 111 о дискриминации в области труда и занятий.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. в оспариваемых нормах не усматривает противоречий с Конституцией Кыргызской Республики и в качестве аргументов приводит правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выраженные в решениях от 30 апреля 2014 года, 18 февраля 2015 года, 15 апреля 2015 года, 27 января 2016 года в которых был раскрыт принцип равенства в сфере государственной службы.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики считает, что требования к кандидатам на замещение старших, главных и высших должностей государственной гражданской и муниципальной службы не нарушают принцип равных возможностей и не исключают особого подхода к правовому регулированию профессиональной деятельности государственных служащих. Установление таких особенностей обусловлено задачами организации и функционирования государственной службы с целью поддержания ее высокого уровня, специфическим характером профессиональной деятельности лиц, исполняющих обязанности на государственной должности.

Представитель Государственной кадровой службы Кыргызской Республики Алимбек уулу А. относительно рассматриваемого правового вопроса пояснил следующее.

Часть 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики предусматривает,

№ 14-Р

что граждане имеют равные права, равные возможности при поступлении на государственную и муниципальную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом.

Вместе с тем, в соответствии с частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

Законодатель, в соответствии с требованиями Конституции Кыргызской Республики, в части 17 статьи 8, пунктах 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» установил квалификационные требования, в том числе, и к стажу работы на государственной или муниципальной службе.

Предоставление равного доступа к государственной службе является правом граждан на занятие любой государственной должности без какой-либо дискриминации. Речь идёт о равных возможностях для каждого гражданина, поступающего на государственную службу при наличии вакансий и его профессионального соответствия. Запрещено отказывать в этом гражданину в связи с его расой, полом, национальностью, языком, социальным происхождением, имущественным положением, местом жительства, отношением к религии, убеждениями, принадлежностью к общественным объединениям. Принцип равных возможностей и запрета дискриминации, по мнению представителя Государственной кадровой службы Кыргызской Республики, не исключает специального подхода к правовому регулированию профессиональной деятельности государственных гражданских служащих и муниципальных служащих, что соответствует положениям Конвенции Международной организации труда № 111 о дискриминации в области труда и занятий.

На основании изложенного, Алимбек уулу А. считает, что оспариваемые нормы не нарушают конституционный принцип запрета дискриминации.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются часть 17 статьи 8, пункты 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе», следующего содержания:

Статья 8. Статс-секретарь

17. Должность статс-секретаря могут занимать лица, имеющие высшее об-

№ 14-Р

разование, стаж работы на высших или главных административных государственных и/или муниципальных должностях либо специальных, политических государственных и/или муниципальных должностях по совокупности не менее 5 лет.

Должность статс-секретаря также могут занимать лица, имеющие опыт руководящей работы в иных сферах деятельности не менее 7 лет, но при условии наличия стажа работы на государственных и/или муниципальных должностях по совокупности не менее 3 лет.

В стаж работы для занятия должности статс-секретаря не включается деятельность лиц на политических муниципальных должностях, осуществляемая на неоплачиваемой основе.

Статья 14. Квалификационные требования

2) старшие должности - стаж государственной и/или муниципальной службы по совокупности не менее одного года либо стаж работы в соответствующей профессиональной сфере не менее 3 лет;

3) главные должности - стаж государственной и/или муниципальной службы по совокупности не менее 3 лет либо стаж работы в соответствующей профессиональной сфере не менее 5 лет;

4) высшие должности - стаж государственной и/или муниципальной службы по совокупности не менее 5 лет либо стаж работы в соответствующей профессиональной сфере не менее 7 лет.».

Закон Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» от 30 мая 2016 года № 75 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 7 июня 2016 года № 49-50, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики в Кыргызской Республике все равны перед законом и судом (часть 3 статьи 16).

Раскрывая конституционно-правовой смысл данной нормы Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своих решениях от 8 апреля 2015 года, от 22 февраля 2017 года, от 14 февраля 2018 года, от 17 октября 2018 года неоднократно отмечала, что конституционный принцип равенства всех перед законом должен пониматься, прежде всего, как требование антидискриминационного характера, предполагающее недопустимость установления в законе какого-либо различия, исключения или предпочтения, основанного на признаках пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических и иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств, ведущих к нарушению равенства правовых возможностей человека и гражданина в различных сферах его общественной и личной жизни.

Содержание данного конституционного установления нашло свое отражение и в части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики, предоставляющей гражданам Кыргызской Республики равные права, равные возможности при поступлении на государственную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом.

№ 14-Р

Принцип равного доступа граждан к государственной службе предполагает, что каждый гражданин Кыргызской Республики без какой бы то ни было дискриминации и без неоправданных ограничений допускается на общих условиях равенства к государственной службе.

Указанное конституционное положение коррелируется с пунктом «с» статьи 25 Международного пакта о гражданских и политических правах, согласно которому каждый гражданин должен иметь без какой бы то ни было дискриминации и без необоснованных ограничений право и возможность допускаться в своей стране на общих условиях равенства к государственной службе.

Вместе с тем, Конституция Кыргызской Республики, предоставляя гражданам право на доступ к государственной службе на основе принципа равенства, не содержит в себе гарантий того, что они должны в обязательном порядке быть допущены к этой службе. Соответственно, абсолютизация принципа равного доступа к государственной службе невозможна.

3. Государственная служба является социально-правовым институтом, от эффективности функционирования которого зависит прочность и организационная стабильность государственной власти и благосостояние всего общества.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем решении от 30 апреля 2014 года отмечала, что установление особенностей в правовом регулировании служебных отношений государственных служащих обусловлено задачами, принципами организации и функционирования государственной службы с целью поддержания ее высокого уровня, специфическим характером профессиональной деятельности лиц, исполняющих обязанности на государственной должности. Они касаются практически всех вопросов регламентации правового статуса государственных служащих, в том числе возникающих в связи с поступлением на государственную службу, ее прохождением и прекращением.

Относительно равного доступа к государственной службе Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 18 февраля 2015 года выразила правовую позицию, согласно которой право граждан на занятие любой государственной должности без всякой дискриминации не означает, что гражданин вправе требовать, а государственная служба обязана предоставить ему запрашиваемую должность.

В этой связи законодатель вправе при осуществлении правового регулирования трудовых отношений устанавливать различия в правовом статусе лиц, принадлежащих к разным по условиям и роду деятельности категориям, и вводить особые правила, касающиеся порядка замещения отдельных должностей и оснований освобождения от должности, если эти различия являются объективно оправданными, обоснованными и соответствуют конституционно значимым целям.

Вышеуказанные правовые позиции коррелируются с положениями пункта 2 статьи 1 Конвенции Международной организации труда «О дискриминации в области труда и занятий» 1958 года № 111, где определено, что всякое различие, исключение или предпочтение, основанные на специфических требованиях, связанных с определенной работой, не считаются дискриминацией.

№ 14-Р

Таким образом, с учётом специфики государственной службы как профессиональной деятельности по обеспечению исполнения полномочий государственных органов во благо всего общества, законодатель вправе посредством специального правового регулирования определять для граждан, поступающих на государственную службу, не только соответствующие права и обязанности, но и устанавливать квалификационные требования с учетом специфики задач, принципов организации и функционирования государственной службы.

4. Законодатель, исходя из конституционного дозволения о регулировании законом вопроса об обеспечении равного доступа к государственной и муниципальной службе (часть 4 статьи 52), принял Закон Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе», устанавливающий правовые, организационные и финансово-экономические основы государственной гражданской службы, а также содержащий строго очерченные квалификационные требования к претендентам на государственные и муниципальные должности.

В соответствии с пунктом 3 части 1 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» государственная гражданская служба является видом государственной службы, представляющим собой профессиональную служебную деятельность граждан Кыргызской Республики в государственных органах по осуществлению на постоянной основе задач, функций и властных полномочий, определенных Конституцией Кыргызской Республики и иными нормативными правовыми актами Кыргызской Республики. В силу статей 4, 23 указанного Закона государственная гражданская служба основывается на единстве и целостности системы государственного управления и устанавливает единый для государственной гражданской службы порядок замещения должностей через проведение конкурса, при равных условиях участия в нем граждан Кыргызской Республики.

В свою очередь, участие в конкурсе претендентов на замещение вакантной должности государственной гражданской службы возможно лишь при их соответствии установленным квалификационным требованиям. При этом квалификационные требования выступают как часть механизма, направленного на привлечение в систему государственной службы наиболее конкурентоспособных специалистов, а также стимулом для государственных служащих при карьерном планировании.

Таким образом, по своей юридической природе и предназначению в правовой системе установление квалификационных требований при проведении конкурсного отбора для замещения должностей государственной гражданской службы, позволяет в большей степени обеспечить реализацию принципов равенства (равенства возможностей) и справедливости при поступлении на государственную службу.

В системе действующего правового регулирования установление квалификационных требований, предъявляемых к кандидатам на замещение вакантной государственной гражданской должности, в том числе наличие опыта работы на определенных должностях, обусловлено целью создания

№ 14-Р

эффективного государственного аппарата и поддержания высокого уровня осуществления государственной власти.

Соответствие квалификационным требованиям предполагает выявление наиболее компетентных граждан, обладающих профессиональной специализацией и навыками, и востребованных в определенной сфере государственной службы, которые могут реализовать свое право на равный доступ к государственной службе путем участия в конкурсе на объявленную вакантную государственную гражданскую должность.

Тем самым, равенство доступа к государственной службе может оцениваться применительно только к той группе граждан, профессиональные и личные качества которых соответствуют квалификационным требованиям, предъявляемым законодательством к тем или иным должностям государственной гражданской службы.

В этой связи, установление особых требований в сфере государственной службы, обусловленное спецификой трудовой деятельности государственных служащих, не может рассматриваться как нарушение прав и свобод граждан, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики. Такая специфика правового регулирования в сфере государственной службы обеспечивает реализацию принципов стабильности, профессионализма, компетентности, преемственности, сменяемости и постоянного совершенствования ее системы.

Эффективность деятельности государства и благополучие общества определяются, прежде всего, качественным исполнением функций управления на всех уровнях органов государственной власти. Оно во многом зависит от состояния государственного аппарата, от организации и функционирования такого института как государственная служба. Именно это определяет особенность этого вида деятельности, который формирует особые навыки управления и уровень ответственности перед обществом. В этой связи различия в квалификационных требованиях к стажу работы в органах государственной власти и иных сферах профессиональной деятельности являются оправданными требованиями, предъявляемыми законом для замещения государственной гражданской должности.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 17 статьи 8, пункты 2, 3, 4 части 2 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О государственной гражданской службе и муниципальной службе» не противоречащими части 3 статьи 16, части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного

20 ноября
2019 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 14-Р

самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

7 марта
2019 года
город Бишкек

№ 01-П

о рассмотрении жалобы Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего интересы Абдыкалыкова Мамасадыка, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 октября 2018 года № 38-о

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., при секретаре Кененсариевой Н.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Айткулова И.Н., представляющего интересы Абдыкалыкова Мамасадыка, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 октября 2018 года №38-о.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Айткулова И.Н., представляющего интересы Абдыкалыкова М., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 4 сентября 2018 года поступило ходатайство Абдыкалыкова М. о проверке соответствия части 1 статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики части 4 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики.

Из представленных материалов следовало, что заявитель через адвоката Айткулова И.Н. обратился в Первомайский районный суд города Бишкек с жалобой о признании незаконным решения Генерального прокурора Кыргызской Республики от 23 сентября 2011 года о поручении расследования уголовного дела, возбужденного в отношении него, следственному управлению Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики (далее – СУ ГКНБ), а также о признании незаконными действий следователя по собиранию доказательств.

Постановлением Первомайского районного суда города Бишкек от 23 ноября 2011 года решение Генерального прокурора о передаче расследования дела СУ ГКНБ было признано незаконным, в остальной

№ 01-П

части жалоба Абдыкалыкова М. оставлена без удовлетворения. Указанное постановление адвокатом Айткуловым И.Н. было обжаловано в Бишкекский городской суд. Определением коллегии судей Бишкекского городского суда от 25 января 2012 года постановление Первомайского районного суда города Бишкек от 23 ноября 2011 года было изменено и жалоба заявителя удовлетворена полностью.

22 марта 2012 года определение коллегии судей Бишкекского городского суда от 25 января 2012 года было рассмотрено судебной коллегией Верховного суда Кыргызской Республики и оставлено в силе.

Позднее судебная коллегия Верховного суда, рассмотрев дело по вновь открывшимся обстоятельствам, руководствуясь пунктом 1 части 1 статьи 34 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, в соответствии с которым прокурор в исключительных случаях - независимо от подследственности, уполномочен передавать расследование уголовного дела из одного органа в другой, постановлением от 1 июня 2012 года отменила все состоявшиеся судебные решения по данному делу и в удовлетворении жалобы отказала.

В ходатайстве Абдыкалыкова М. также отмечалось, что в июне 2012 года он обращался в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с обращением о признании пункта 1 части 1 статьи 34 Уголовно - процессуального кодекса неконституционным. По итогам рассмотрения его ходатайства Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики признала нормативное положение, выраженное словами «в исключительных случаях - независимо от подследственности» вышеуказанной статьи, не соответствующей пункту 6 статьи 104 Конституции Кыргызской Республики.

Вместе с тем, судебная коллегия Верховного суда Кыргызской Республики определением от 22 июля 2018 года оставила без удовлетворения заявление Абдыкалыкова М. о возобновлении производства по делу по новым обстоятельствам.

По утверждению заявителя, Верховный суд Кыргызской Республики мотивировал свое решение тем, что в соответствии с требованиями статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, уголовное судопроизводство осуществляется в соответствии с законом, действующим на момент производства следствия и судебного разбирательства, а также, что решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 13 января 2014 года юридически исчерпано в связи с внесением изменений в Конституцию Кыргызской Республики референдумом от 11 декабря 2016 года.

По мнению заявителя, оспариваемая норма, устанавливая обязанность следственно-судебных органов осуществлять уголовное судопроизводство в соответствии с законом, действующим на момент производства

№ 01-П

следствия и судебного разбирательства, находится в противоречии с Конституцией, в соответствии с которой доказательства, добытые с нарушением закона, не могут использоваться для обоснования обвинения и вынесения судебного акта.

В этой связи, 4 сентября 2018 года Абдыкалыков М. обратился в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с ходатайством о признании части 1 статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 4 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики.

В своем ходатайстве Абдыкалыков М. отмечал, что действие оспариваемой нормы допускает возможность использования доказательств, добытых с нарушением уголовно-процессуальных норм, действовавших на момент проведения расследования, тем самым причиняется существенный вред его правам и законным интересам, наносится ущерб интересам правосудия и авторитету судебной власти. Заявитель считает, что неправильному применению оспариваемой нормы способствует ее правовая неопределенность, возможность неоднозначного понимания ее содержания.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство Абдыкалыкова М., не усмотрела неопределенности в вопросе соответствия части 1 статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики части 4 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики и определением от 11 октября 2018 отказала в принятии ходатайства к конституционному судопроизводству.

По мнению коллегии судей, заявителем приводятся фактические обстоятельства, которые не указывают на взаимосвязь или противоречие с точки зрения права между предметом регулирования оспариваемой нормы и конституционными установлениями, на которые он ссылается. В представленном ходатайстве отсутствуют убедительные правовые аргументы, вызывающие сомнения в конституционности оспариваемой нормы. Утверждения Абдыкалыкова М. носят не правовой характер, а относятся к проблемам правоприменительной практики.

Не согласившись с определением коллегии судей от 11 октября 2018 года, Айткулов И.Н., представляющий интересы Абдыкалыкова М., 29 января 2019 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель указал, что коллегия судей, сославшись на пункт 1 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» не определила, в чем конкретно выражается несоответствие ходатайства по форме и содержанию требованиям указанного консти-

№ 01-П

туционного Закона. При этом Айткулов И.Н. отмечает, что определение коллегии судей носит обобщенный характер и не раскрывает причины отказа в принятии ходатайства.

Заявитель считает, что коллегия судей не учла тот факт, что проблемы правоприменительной практики возникли из-за противоречивого изложения оспариваемой нормы, толкование которой порождает правовую неопределенность в вопросе о ее конституционности.

Айткулов И.Н., соглашаясь с коллегией судей в том, что поводом к обращению в Конституционную палату послужил факт отказа в пересмотре постановления судебной коллегии Верховного суда Кыргызской Республики от 1 июня 2012 года по новым обстоятельствам в связи с решением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 13 января 2014 года, считает, что коллегия судей не усмотрела факт незаконного и необоснованного отказа Верховным судом Кыргызской Республики в пересмотре дела по вновь открывшимся обстоятельствам.

По мнению Айткулова И.Н., не соблюдение судьями Верховного суда Кыргызской Республики требований Конституции и других законов Кыргызской Республики должно было послужить основанием для принятия к производству ранее представленного ходатайства. Он считает, что судьи Конституционной палаты обязаны воспользоваться полномочиями, установленными статьей 53 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и вынести частное определение по факту грубейшего нарушения законности, заключающегося в том, что Верховный суд Кыргызской Республики по истечении четырех лет отказал в пересмотре своего постановления от 1 июня 2012 года, ссылаясь на часть 1 статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, несмотря на решение Конституционной палаты от 13 января 2014 года.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

В силу презумпции конституционности нормативных правовых актов, постановка вопроса об их неконституционности возможна лишь при наличии убедительных доводов правового характера, очевидно вызывающих сомнения в их конституционности.

В представленной же жалобе доводы Айткулова И.Н. о несоответствии части 1 статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики части 4 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики не содержат мотивированных обоснований, включающих логико-правовую взаимосвязь оспариваемой нормы с конституционным установлением, на которую он ссылается. Аргументация и суждения заявителя

№ 01-П

основаны на факте правоприменения Верховным судом Кыргызской Республики оспариваемой нормы и не находятся в системной связи с содержанием предмета ее регулирования. В связи с чем, вывод коллегии судей об отказе в принятии рассматриваемого ходатайства на основании части 2, пункта 1 части 3, части 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» является верным.

Полномочия Конституционной палаты определены частью 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики и конституционным Законом Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и не предусматривают оценку конституционности правоприменительной практики.

Вопросы пересмотра судебными органами ранее принятых актов, в том числе в связи с решением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, проверка законности и обоснованности действий судебных органов по пересмотру своих актов, правильности выбора подлежащих применению в конкретном деле норм материального и процессуального права, как и установление и исследование фактических обстоятельств дела, не относится к полномочиям Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики (статьи 4 и 18 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики»). Более того, подобные факты не могут влиять на разрешение вопроса о принятии или об отказе в принятии обращений к конституционному судопроизводству.

Относительно права Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, установленных статьей 53 вышеуказанного конституционного Закона, отмечаем, что Конституционная палата выносит частное определение с последующим его направлением соответствующим субъектам при выявлении случаев нарушения законности непосредственно в судебном заседании в ходе рассмотрения дела по существу.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 11 октября 2018 года.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего ин-

7 марта
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-П

тересы Абдыкалыкова Мамасадыка, об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства Абдыкалыкова Мамасадыка о проверке конституционности части 1 статьи 3 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 11 октября 2018 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

2 апреля
2019 года
город Бишкек

№ 02-П

о рассмотрении жалобы представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Арзиева Мирбека Исамаматовича и Бейшенбек кызы Камилы на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2019 года № 02-пп

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрев жалобу представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Арзиева М.И. и Бейшенбек кызы К. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2019 года

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 12 февраля 2019 года поступило представление председателя Верховного суда Кыргызской Республики Калиевой Г.У. о проверке соответствия пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» пункту 2 статьи 3, части 3 статьи 5, частям 1, 2 статьи 6, части 9 статьи 74 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представления, оспариваемая норма предусматривает заслушивание Жогорку Кенешем Кыргызской Республики ежегодной информации председателя Верховного суда Кыргызской Республики о деятельности судебной системы Кыргызской Республики с соблюдением принципа невмешательства в отправлении правосудия и запрета требования отчета по конкретному судебному делу.

По мнению субъекта обращения, данная норма входит в противоречие с одним из важнейших принципов организации государственной власти - принципу разделения государственной власти (пункт 2 статьи 3 Конституции Кыргызской Республики). Суть этого принципа заключается в наделении каждой ветви власти относительной самостоятельностью и независимостью, а также таким объемом полномочий, который позволит обеспечить необходимое равновесие между ними, исключающее доминирование одной ветви власти над другими.

№ 02-П

Субъект обращения также ссылается на часть 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, в соответствии с которой государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами. Норма пункта 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» была принята в реализацию пункта 30 части 1 статьи 58 Конституции Кыргызской Республики в редакции от 2007 года и предусматривала полномочие Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по заслушиванию ежегодных докладов председателей Конституционного и Верховного судов, что не предусмотрено в действующей Конституции.

Председатель Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики в соответствии с частью 9 статьи 74 Конституции Кыргызской Республики не может выходить за рамки полномочий, определенных Основным законом, и не допускает возможность их расширения законами или иными нормативными правовыми актами. В этой связи, по мнению заявителя, оспариваемая норма входит в прямое противоречие с частью 3 статьи 5, частями 1, 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики.

Основываясь на изложенном, субъект обращения просит признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев представление председателя Верховного суда Кыргызской Республики Калиевой Г.У., своим определением от 19 февраля 2019 года приняла данное обращение к конституционному судопроизводству, мотивировав следующими обоснованиями.

Право на судебную защиту является конституционным правом каждого, в том числе и юридических лиц. Соответственно, если юридическое лицо считает, что законами и иными нормативными правовыми актами нарушаются его права, признаваемые Конституцией, оно может обратиться в Конституционную палату.

В соответствии со статьей 24 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» поводом к рассмотрению дела в Конституционной палате является поданное обращение в форме представления, ходатайства или запроса, отвечающее требованиям конституционного Закона.

Часть 1 статьи 20 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусматривает перечень субъектов обращения в Конституционную палату, который включает представителей всех трех ветвей власти - законодательной, исполнительной и судебной.

Принимая во внимание, что внесенное обращение затрагивает вопросы компетенции государственного органа в силу его конституционно-правового статуса, коллегия судей посчитала возможным, на основании части 2 статьи 20 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», принятие обращения Верховного суда Кыргызской Республики, как высшего судебного органа, в форме представления.

Из представленных материалов коллегия судей усмотрела наличие

№ 02-П

неопределенности в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики пункт 35 части 1 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», что является основанием для рассмотрения дела в рамках конституционного судопроизводства.

Не согласившись с определением коллегии судей от 19 февраля 2019 года, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Арзиев М.И. и Бейшенбек кызы К. 27 марта 2019 года обратились с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявители указывают, что согласно части 7 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики каждый вправе оспорить конституционность закона и иного нормативного правового акта, если считает, что ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией.

При этом они указывают, что в соответствии с пунктом 1 части 1 статьи 20 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда» право на обращение в Конституционную палату принадлежит физическому или юридическому лицу, если оно считает, что законами и иными правовыми актами нарушаются его права и свободы, признаваемые Конституцией.

Таким образом, по мнению заявителей, юридические лица вправе ставить вопрос о возбуждении конституционного судопроизводства только тогда, когда оспариваемыми ими нормами были или могут быть затронуты права и свободы, гарантированные Конституцией Кыргызской Республики. Субъект обращения обязан в соответствии с Конституцией и требованиями конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» указать в представлении какие, по его мнению, права и свободы, признаваемые Конституцией Кыргызской Республики, нарушаются оспариваемым актом, обосновать свою позицию, привести доводы и доказательства, свидетельствующие об их фактическом или возможном нарушении, со ссылкой на соответствующие нормы Конституции. Невыполнение данных требований конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» является основанием для отказа в принятии ходатайства к производству.

Кроме того, в своей жалобе представители Жогорку Кенеша отмечают, что в оспариваемой норме сохранен принцип невмешательства в деятельность по осуществлению правосудия и запрета требования отчета по конкретному судебному делу, которые предусмотрены в статье 94 Конституции Кыргызской Республики.

В связи с чем, заявители утверждают, что оспариваемая норма Закона Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» ни в коей мере не нарушают права и свободы, признаваемые Конституцией. Также заявители, считают, что обращающаяся сторона в представлении не приводит доводов о нарушении ее конституционных прав и свобод, следовательно, представление Верховного суда Кыргызской Республики было принято Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики к производству без достаточных на то оснований.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-П

На основании изложенного, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики просят отменить определение коллегии судей о принятии обращения председателя Верховного суда Кыргызской Республики к производству Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2019 года.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и основания принятия обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Согласно Конституции Кыргызская Республика является демократическим, правовым государством, где верховенство права обеспечивается через верховенство Конституции.

В обеспечении верховенства Конституции ключевая роль отводится органу конституционного контроля, суть которой заключается в разрешении дел о соответствии Конституции Кыргызской Республики законов, иных нормативных правовых актов по вопросам как нарушения прав и свобод каждого, гарантированных Конституцией, так и государственного строительства в соответствии с конституционными установлениями, в том числе по вопросам компетенции органов государственной власти.

Демократический характер государственного устройства Кыргызской Республики обеспечивается, в том числе, посредством построения государственной власти на основе принципа ее разделения на законодательную, исполнительную и судебную власти. Суть такого разделения заключается в наделении каждой ветви власти соответствующим правовым статусом, самостоятельностью и независимостью, а также таким объемом полномочий, который обеспечит равновесие между ними, исключающее какое-либо доминирование одной ветви власти над другими.

В этой связи, конституционным Законом Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусматривается право Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и Правительства Кыргызской Республики обращаться в Конституционную палату не только в случаях нарушения прав и свобод, гарантированных Конституцией, но и в любых иных случаях обнаружения несоответствия Основному закону.

Судебная власть, как одна из ветвей государственной власти, не преследует какие-либо частноправовые цели, а реализует наряду с законодательной и исполнительной ветвями власти публично-правовые функции, направленные на обеспечение верховенства закона и защиту конституционных основ государства.

В соответствии со статьей 96 Конституции Кыргызской Республики Верховный суд является высшим судебным органом, осуществляющим пересмотр судебных актов судов по обращениям участников судебного процесса в порядке, определяемом законом. Верховный суд, исходя из его конституционно-правового статуса и возложенных на него задач, также как и другие высшие органы государственной власти, вправе обращаться в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики по вопросам компетенции органов государственной власти.

2 апреля
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-П

Соответственно, Верховный суд Кыргызской Республики не может рассматриваться в одном ряду с иными юридическими лицами, право обращения которых в Конституционную палату возникает в связи с нарушением прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 19 февраля 2019 года о принятии к производству представления председателя Верховного суда Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Арзиева Мирбека Исамамовича и Бейшенбек кызы Камилы об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2019 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление окончательное, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

6 мая
2019 года
город Бишкек

№ 03-П

о рассмотрении жалобы Омурканова Каныбека Кыдыковича, представляющего интересы Маанаева Бакыта Мытысбековича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 14 марта 2019 года № 09

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Омурканова К.К., представляющего интересы Маанаева Б.М., на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 14 марта 2019 года № 09.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Омурканова К.К., представляющего интересы Маанаева Б.М., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 7 февраля 2019 года поступило ходатайство Омурканова К.К., представляющего интересы Маанаева Б.М., о проверке соответствия части 2 статьи 4, части 3 статьи 80 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики, пункта 4 статьи 89 Уголовного кодекса Кыргызской Республики статье 6 Конституции Кыргызской Республики.

Из представленных материалов следовало, что Омурканов К.К. в интересах Маанаева Б.М. обратился к начальнику учреждения № 47 Государственной службы исполнения наказаний при Правительстве Кыргызской Республики (ГСИН) о внесении представления в суд о переводе Маанаева Б.М., отбывшего на момент подачи обращения более двух третей срока наказания, в колонию-поселение, что соответствовало статье 50 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики (утратил силу Законом Кыргызской Республики от 24 января 2017 года № 10). Однако ему в этом было отказано, поскольку перевод в колонию-поселение и условно-досрочное освобождение не применяется к лицам, совершившим преступление в составе организованной преступ-

№ 03-П

ной группы (письмо исх. № 1926 от 14 ноября 2018 года).

Действия начальника учреждения № 47 ГСИН, выраженные в отказе о внесении в суд представления о переводе в колонию-поселение осужденного Маанаева Б.М., были обжалованы в Ленинский районный суд города Бишкек, который оставил жалобу Омурканова К.К. без удовлетворения. Суд мотивировал свое постановление тем, что согласно пункту 22 постановления Пленума Верховного суда Кыргызской Республики от 2 апреля 2003 года №5 и статье 7 Уголовного кодекса Кыргызской Республики вопрос о возможности применения или неприменения условно-досрочного освобождения от наказания и замены не отбытой части наказания более мягким должен решаться в соответствии с законом, действующим на момент применения условно-досрочного освобождения или замены не отбытой части наказания более мягким.

Заявитель в своем ходатайстве отметил, что оспариваемые нормы Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики (от 31 января 2017 года) и Уголовного кодекса Кыргызской Республики (от 2 февраля 2017 года) усилили ответственность лиц, осужденных за преступления в составе организованной группы или преступной организации, в силу статьи 6 Конституции Кыргызской Республики и части 2 статьи 12 Уголовного кодекса Кыргызской Республики не имеют обратной силы и не должны распространяться на Маанаева Б.М., осужденного в 2010 году.

Омурканов К.К. считает, что в соответствии со статьей 5 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики (утратил силу Законом Кыргызской Республики от 24 января 2017 года № 10) и пунктом 22 постановления Пленума Верховного суда Кыргызской Республики от 2 апреля 2003 года в государстве сложилась незаконная судебная практика, вследствие чего грубо нарушаются конституционные права Маанаева Б.М. и других осужденных.

С учетом изложенного, заявитель просил признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство Омурканова К.К., представляющего интересы Маанаева Б.М., пришла к выводу о том, что обращение по содержанию не соответствует требованиям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и определением от 14 марта 2019 года № 09 отказала в принятии его к производству.

Коллегия судей отметила, что физические лица, как субъекты обращения в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики, могут ставить вопрос о проверке конституционности закона или иного нормативного правового акта перед органом конституционного контроля в случае, когда им нарушены или могут

№ 03-П

быть нарушены права и свободы человека и гражданина, определенные в разделе втором Конституции Кыргызской Республики (часть 7 статьи 97 Конституции).

Между тем, в ходатайстве заявителем приведены доводы о противоречии оспариваемых норм статье 6 Конституции Кыргызской Республики, устанавливающей пределы действия обратной силы законов или иных нормативных правовых актов, в случае установления ими новых обязанностей, либо отягчающих ответственность. В ходатайстве не были указаны, какие права и свободы человека и гражданина, в том числе и Маанаева Б.Т., установленные разделом вторым Конституции Кыргызской Республики, нарушаются оспариваемыми нормами. В этой связи, Омурканов К.К. не мог быть субъектом обращения в рамках требований, изложенных в рассматриваемом ходатайстве.

Коллегия судей указала, что поставленный заявителем вопрос относится к сфере правоприменения и в силу части 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьи 4 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» не может быть рассмотрен в рамках конституционного судопроизводства.

Не согласившись с определением коллегии судей от 14 марта 2019 года №09, Омурканов К.К. в интересах Маанаева Б.М. 25 марта 2019 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель указывает, что обоснования коллегии судей, изложенные в обжалуемом определении, касательно субъекта обращения противоречат части 7 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой каждый вправе оспорить конституционность закона и иного нормативного правового акта, если считает, что ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией.

Субъект обращения, ссылаясь на статью 24 Конституции Кыргызской Республики, отмечает, что Маанаеву Б.М. с момента лишения свободы должна обеспечиваться безопасность, предоставляться возможность защищать себя лично, пользоваться квалифицированной юридической помощью адвоката, а также иметь защитника. В этой связи, лишение коллегией судей возможности рассмотрения его обращения Конституционной палатой, считает необоснованным.

Омурканов К.К. не согласен с выводами коллегии судей о том, что в ходатайстве не были конкретизированы, какие права и свободы Маанаева Б.М. нарушены оспариваемыми нормами. Заявитель отмечает, что в ходатайстве было указано, что часть 2 статьи 4, часть 3 статьи 80 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики, пункт 4 статьи 89 Уголовного кодекса Кыргызской Республики нарушают

№ 03-П

права и свободы Маанаева Б.М., установленные разделом вторым Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, Омурканов К.К. отмечает, что согласно статье 22 Конституции Кыргызской Республики никто, в том числе Маанаев Б.М., не может подвергаться бесчеловечным, жестоким или унижающим достоинство видам наказания, выраженного в виде запрета на изменение осужденным вида исправительного учреждения, а именно перевода его подзащитного в колонию-поселение. Согласно статье 28 Конституции Кыргызской Республики закон, устанавливающий или отягчающий ответственность лица, обратной силы не имеет. По утверждению заявителя, за преступление, совершенное Маанаевым Б.М. в составе организованной группы или преступной организации в 2010 году, уголовно-исполнительное законодательство не предусматривало запрет на изменение осужденным вида исправительного учреждения.

Однако, с 1 января 2019 года оспариваемые нормы Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики вступили в силу и ухудшили положение осужденного Маанаева Б.М., что и послужило основанием для обращения Омурканова К.К. в Конституционную палату.

Кроме того, заявитель считает, что действие начальника учреждения № 47 ГСИН по отношению к Маанаеву Б.М. является незаконным, поскольку противоречит статьям 50 и 145 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики (утратил силу Законом Кыргызской Республики от 24 января 2017 года № 10), в соответствии с которыми осужденные за особо тяжкие преступления могли быть переведены в колонию-поселение по отбытию не менее двух третей части срока наказания. Тогда как, оспариваемые нормы, введенные в действие с 1 января 2019 года, устанавливают запрет на изменение вида исправительного учреждения осужденным.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

В указанной жалобе доводы Омурканова К.К. о несоответствии части 2 статьи 4, части 3 статьи 80 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики, пункта 4 статьи 89 Уголовного кодекса Кыргызской Республики статье 6 Конституции Кыргызской Республики не содержат мотивированных обоснований, включающих логико-правовую взаимосвязь оспариваемых норм с конституционным установлением, на которую он ссылается. Так, заявитель, обжалуя определение коллегии судей, не приводит аргументов, обусловленных выводами коллегии судей и направленных на его отмену. В обоснование своей позиции он повторно приводит доводы, которые были изложены

№ 03-П

им в обращении, вновь излагает обстоятельства, связанные с применением оспариваемых норм.

Коллегия судей обоснованно пришла к выводу о том, что вопросы, поставленные Омуркановым К.К. в своем ходатайстве, не могут быть предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, поскольку им не были указаны и конкретизированы, какие именно права и свободы его подзащитного нарушаются, а приводились лишь доводы о противоречии оспариваемых норм статье 6 Конституции Кыргызской Республики. Часть 5 данной статьи является нормой-принципом, определяющим общие правила применения обратной силы законов и иных нормативных правовых актов и не устанавливает конкретных субъективных прав и свобод человека и гражданина.

Утверждение заявителя о том, что коллегия судей лишила его возможности обращения в Конституционную палату, является следствием неправильного понимания выводов коллегии судей. Омурканов К.К. вправе повторно обратиться в Конституционную палату с ходатайством о проверке конституционности оспариваемых им норм при условии устранения недостатков, указанных в определении коллегии судей.

Таким образом, выводы коллегии судей о несоответствии представленного обращения по содержанию требованиям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», являются обоснованными. Представленные в обращении доводы заявителя относятся к сфере правоприменительной практики и не могут рассматриваться как правовые аргументы по поставленному им вопросу, вызывающего неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли оспариваемые нормы Конституции Кыргызской Республики.

В связи с чем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 14 марта 2019 года № 09.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Омурканова Каныбека Кыдыковича, представляющего интересы Маанаева Бакыта Мыгысбековича, об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству

6 мая
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 03-П

ходатайство Омурканова Каныбека Кыдыковича, представляющего интересы гражданина Маанаева Бакыта Мытысбековича, о проверке конституционности части 2 статьи 4, части 3 статьи 80 Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики, пункта 4 части 1 статьи 89 Уголовного кодекса Кыргызской Республики» от 14 марта 2019 года № 09 оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

20 июня
2019 года
город Бишкек

№ 04-П

о рассмотрении жалобы Чортоновой Эльмиры Шакиеновны, представляющей интересы Керимова Висада Кенешевича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 марта 2019 года № 10

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Чортоновой Э.Ш., представляющей интересы Керимова В.К., на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 марта 2019 года № 10.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Чортоновой Э.Ш., представляющей интересы Керимова В.К., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 7 февраля 2019 года поступило ходатайство Керимова В.К. о проверке соответствия статьи 427 Трудового кодекса Кыргызской Республики пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Из представленных материалов следовало, что местным кенешем Полтавского айыл окмоту Жайылского района 30 августа 2018 года и 20 сентября 2018 года были проведены сессии, которые по мнению заявителя, прошли с нарушением процедур, установленных законами Кыргызской Республики «О местном самоуправлении», «О статусе депутатов местных кенешей», по итогам которых были приняты решения о недоверии ему, как главе айыл окмоту.

Не согласившись с данными решениями, Керимов В.К. обратился в Межрайонный суд Чуйской области с иском о признании их недействительными.

В ходатайстве субъект обращения отметил, что как показывает практика, производство по аналогичным делам прекращается на основании

№ 04-П

статьи 427 Трудового кодекса Кыргызской Республики, согласно которой индивидуальные трудовые споры лиц, занимающих политические и специальные государственные должности, по вопросам увольнения, изменения даты и формулировки причины увольнения, перевода на другую работу, оплаты за время вынужденного прогула или выполнения нижеоплачиваемой работы и наложения дисциплинарных взысканий разрешаются только во внесудебном порядке.

Так, в частности, 20 ноября 2018 года определением Межрайонного суда Чуйской области производство по административному иску Касырова Т.К. о признании недействительными протокола и постановления Ивановского айылного кенеша о выражении недоверия главе айыл окмоту, а также распоряжения Ысык-Атинской районной государственной администрации об освобождении от занимаемой должности главы Ивановского айыл окмоту было прекращено.

Заявитель отмечал, что суд прекратил производство по вышеназванному делу, как не подлежащее рассмотрению в порядке административного судопроизводства, на основании статьи 427 Трудового кодекса Кыргызской Республики и части 1 статьи 186 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

По мнению субъекта обращения, в оспариваемой норме речь шла об индивидуальных трудовых спорах лиц, занимающих политические и специальные государственные должности, а не политические муниципальные должности.

В этой связи Керимов В.К. полагал, что в оспариваемой норме в словосочетании «занимающих политические и специальные государственные должности», союз «и» несёт соединительную функцию, и понимается, как «занимающие политические государственные должности, специальные государственные должности».

Субъект обращения указывал, что в соответствии с комментариями к Трудовому кодексу Кыргызской Республики политические муниципальные должности не подпадают под действие оспариваемой нормы.

По мнению Керимова В.К. вопросы об освобождении от должности глав айыл окмоту не предусмотрены Конституцией Кыргызской Республики, соответственно действие оспариваемой нормы не должно распространяться на политические муниципальные должности.

Заявитель отмечал, что в соответствии с Законом Кыргызской Республики «О местном самоуправлении» глава айыл окмоту избирается депутатами айылного кенеша, а полномочия по его досрочному освобождению от занимаемой должности отнесены к главе районной государственной администрации. Также, указанным Законом предусмотрен порядок досрочного освобождения глав айыл окмоту вследствие выражения недоверия айылным кенешем.

№ 04-П

Так, вследствие первого недоверия, выраженного айылным кенешем главе айыл окмоту, глава районной государственной администрации в течение трёх дней вправе рассмотреть и принять решение о досрочном освобождении главы айыл окмоту, либо отклонить его. В случае повторного выражения недоверия главе айыл окмоту депутатами айылного кенеша глава районной государственной администрации освобождает его от занимаемой должности без права рассмотрения обоснованности и законности основания недоверия.

В этой связи субъект обращения полагал, что главы айыл окмоту при распространении действий оспариваемой нормы на их трудовые споры, подвержены дискриминации в сфере труда со стороны отдельных заинтересованных групп – депутатов айылного кенеша.

Керимов В.К. указывал, что глава районной государственной администрации, при внесении на его рассмотрение повторного недоверия главе айыл окмоту, несмотря на то, что он не согласен с основаниями недоверия местного кенеша, вынужден принять окончательное решение о досрочном увольнении главы айыл окмоту. Более того, по его мнению, глава айыл окмоту не имеет права даже обжаловать в суде основания, указанные в акте недоверия айылного кенеша, поскольку вопросы увольнения по данной категории дел неподсудны.

На основании изложенного, субъект обращения просил признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство Керимова В.К., пришла к выводу о том, что обращение по содержанию не соответствует требованиям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и определением от 19 марта 2019 года №10 отказала в принятии его к производству.

Коллегия судей отметила, что правовой сущностью конституционного контроля является проверка соответствия нормативных правовых актов или их части требованиям Конституции Кыргызской Республики при наличии убедительных доводов правового характера, подтверждающих правовое регулирование общественных отношений вопреки конституционным принципам и установлениям.

В этой связи, конституционный Закон «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусмотрел ряд требований к обращениям в Конституционную палату и обоснованию позиции заявителя по поставленному им вопросу (статьи 20, 24, 25 и 28).

В соответствии с пунктом 9 части 3 статьи 25 вышеуказанного конституционного Закона заявитель обязан указать в своем обращении позицию по поставленному им вопросу и его правовое обоснование

№ 04-П

со ссылкой на соответствующие нормы Конституции Кыргызской Республики. Данное требование означает, что доводы заявителя должны носить правовой характер, находиться в системной связи с конституционными установлениями и вызывать очевидное сомнение в конституционности регулятивного воздействия оспариваемой им нормы права.

Однако, содержание обращения Керимова В.К., по мнению коллегии, свидетельствовало только о проблемах в сфере правоприменительной практики, вызванных неоднозначным пониманием сущности оспариваемой заявителем нормы правоприменительными органами. В частности, заявитель утверждал, что действие статьи 427 Трудового кодекса Кыргызской Республики распространяется только на политические и специальные государственные должности и не распространяется на муниципальные политические должности.

В этой связи коллегия судей в своем определении указала, что рассмотрение вопросов, связанных с толкованием нормативных правовых актов в соответствии с конституционным Законом «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» не входит в круг полномочий Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Не согласившись с определением коллегии судей от 19 марта 2019 года №10, Чортонова Э.Ш., представляющая интересы Керимова В.К. 16 мая 2019 года обратилась с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель указывает, что коллегия судей, отказав в принятии ходатайства Керимова В.К., нарушила его право на доступ к правосудию, гарантированное частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель, в своей жалобе повторно приводит доводы, которые были изложены в ходатайстве Керимова В.К., вновь излагает обстоятельства, связанные с применением норм Трудового кодекса Кыргызской Республики, а также приводит фактические обстоятельства дела, имеющие непосредственное отношение к сути трудового спора.

При этом, Чортонова Э.Ш. утверждает, что коллегия судей не учла, что суды общей юрисдикции при вынесении решений по аналогичным категориям дел не обращают внимание на законодательное разграничение понятий государственной политической должности и муниципальной политической должности, несмотря на то, что действие оспариваемой нормы распространяется только на лиц, занимающих политические и специальные государственные должности.

Субъект обращения повторно отмечает, что в решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 ноября 2013 года по делу о проверке конституционности статьи 427 Трудового

№ 04-П

кодекса Кыргызской Республики говорится, что в случае, если решение об освобождении от должности лица, замещающего политическую должность, принято на основаниях и в порядке, предусмотренном Конституцией, и обосновано политическими мотивами, обжалование таких решений и возможность рассмотрения их судами общей юрисдикции представляется невозможным с точки зрения Конституции и законодательства Кыргызской Республики.

Соответственно, как полагает Чортонова Э.Ш., замысел законодателя, при разграничении порядка увольнения политических государственных должностных лиц от остальной категории государственных служащих, и лишения их права на судебный порядок обжалования решений о их увольнениях, был в том, чтобы стабилизировать решение высших органов государственной власти принятых по политическим мотивам, и не обременять суды в даче оценки таким решениям высших органов государственной власти, ввиду отсутствия юридических критериев их оценки.

Заявитель полагает, что действия оспариваемой статьи не могут применяться к главе айыл окмоту, поскольку порядок освобождения этих лиц от должности не предусмотрен Конституцией Кыргызской Республики, а регулируется Законом Кыргызской Республики «О местном самоуправлении».

Чортонова Э.Ш. также считает, что отсутствие в Трудовом кодексе Кыргызской Республики и других законодательных актах норм обеспечивающих данную категорию лиц конституционной гарантией на судебную защиту их прав недопустимо в правовом государстве.

По мнению субъекта обращения, подобное понимание норм статьи 427 Трудового кодекса судами, нарушает требования пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции, согласно которой не подлежит никакому ограничению право на судебную защиту, и части 1 статьи 40 Конституции в соответствии с которой каждому гарантируется право на судебную защиту прав и свобод.

С учетом изложенного, Чортонова Э.Ш. просит отменить определение коллегии судей от 19 марта 2019 года №10 и принять ходатайство Керимова В.К. к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

В указанной жалобе доводы Чортоновой Э.Ш. о несоответствии статьи 427 Трудового кодекса Кыргызской Республики пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики аргументированы проблемами применения судами общей юрисдикции указанной нормы в отношении лиц, занимающих политические муниципальные

№ 04-П

должности при разрешении индивидуальных трудовых споров.

В целом, доводы субъекта обращения сводятся к утверждению о том, что суды общей юрисдикции не разграничивают понятия политическая государственная должность и политическая муниципальная должность, тем самым, при разрешении трудовых споров неправильно применяют оспариваемую норму. При этом, заявитель указывает, что в законодательстве о труде отсутствует норма, обеспечивающая лиц, занимающих политическую муниципальную должность, гарантией на защиту их конституционных прав.

В этой связи, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики приходит к выводу, что вопросы, поставленные заявителем, относятся к сфере правоприменительной практики и не могут быть предметом рассмотрения в рамках конституционного судопроизводства.

Вместе с тем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что проблема, обозначенная заявителем, относится к вопросам применения нормы права по аналогии. Институт аналогии права требует четких правил, условий и пределов допустимости его применения. В противном случае, он может стать инструментом нарушения законности и привести к результатам, противоположным по своему характеру изначальным целям ее использования. Данный институт, являясь эффективным инструментом преодоления пробелов в правовом регулировании, в тоже время, недопустим при правоприменении, связанном с ограничением конституционных прав и свобод граждан.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 19 марта 2019 года № 10.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Чортоновой Эльмиры Шакеновны, представляющей интересы Керимова Висида Кенешевича, об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства Керимова Висида Кенешевича о проверке конституционности статьи 427 Трудового кодекса Кыргызской Республики» от 19 марта 2019 года №10 оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

26 сентября
2019 года
город Бишкек

№ 05-П

о рассмотрении жалобы акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 21 мая 2019 года № 22

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - Дуйшеева К.А., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 21 мая 2019 года № 22.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 11 апреля 2019 года поступило ходатайство обществ с ограниченной ответственностью «Туран», «Акылман», «Виндоорс», «Электрофарфор» и акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» (далее - юридические лица) о проверке соответствия пункта 2 статьи 1 Закона «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» (в законы «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике», «Об инвестициях в Кыргызской Республике», в Налоговый кодекс Кыргызской Республики) от 16 июля 2009 года № 222, части 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики.

Согласно представленному ходатайству, юридические лица являются субъектами свободной экономической зоны «Бишкек», которые прошли регистрацию в соответствии с порядком, установленным Законом «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике» с 1996 по 1998 годы.

Заявители отмечали, что на момент государственной регистрации указанных юридических лиц, действовал Закон «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике» (в редакции от 16 декабря 1992 года, утратил силу Законом Кыргызской Республики от 11 января 2014 года № 6, за исключением части первой статьи 12), который гарантировал им льготы в виде освобождения от всех видов налогов, пошлин и сборов в свободных экономических зонах (далее – СЭЗ) на весь срок осуществления ими деятельности. Иные условия

№ 05-П

действия льгот в СЭЗ могли быть предусмотрены при достижении субъектами СЭЗ общего объема товарного производства в размере 10 процентов от валового внутреннего продукта республики.

Между тем Законом «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 16 июля 2009 года № 222 в часть 1 статьи 12 Закона «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике» от 16 декабря 1992 года было внесено изменение, согласно которому льготное налогообложение и таможенный режим должны применяться в отношении субъектов СЭЗ только в течение 10 лет со дня принятия Налогового кодекса Кыргызской Республики (принят Жогорку Кенешем Кыргызской Республики 17 октября 2008 года).

По мнению субъектов обращения, введенное изменение в виде ограничения срока действия льгот 10 годами со дня принятия Налогового кодекса Кыргызской Республики, ухудшает положение хозяйствующих субъектов, осуществляющих деятельность в СЭЗ и противоречит Закону «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» и части 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, согласно которым закон или иной нормативный правовой акт, устанавливающий новые обязанности либо отягчающий ответственность, обратной силы не имеет.

На основании изложенного, субъекты обращения просили признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство общества ограниченной ответственностью «Туран», «Акылман», «Виндоорс», «Электрофарфор» и акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет», пришла к выводу о том, что обращение по содержанию не соответствует требованиям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и определением от 21 мая 2019 года № 22 отказала в принятии его к производству.

Коллегия судей отметила, что законодательство Кыргызской Республики, обеспечивая высокую степень доступности к конституционному правосудию физических и юридических лиц, тем не менее, очерчивает их пределы, устанавливая условие, при которых эти субъекты вправе обратиться в орган конституционного контроля с запросом о конституционности законов и других нормативных правовых актов. Суть этого условия, как отмечала коллегия судей, заключается в прямом (конкретном) или возможном (абстрактном) затрагивании оспариваемой нормой прав и свобод человека и гражданина, предусмотренных разделом вторым Конституции Кыргызской Республики. Соответственно, право на обращение в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики у физических и юридических лиц возникает лишь в том случае, если имели или могут иметь место нарушения прав и свобод человека и гражданина, установленные разделом вторым Конституции Кыргызской Республики.

Вместе с тем, требование заявителей основывалось не на фактах нарушения признаваемых Конституцией Кыргызской Республики прав и свобод человека и гражданина, а на противоречии оспариваемой нормы части 5 статьи 6 Консти-

№ 05-П

туции Кыргызской Республики, которая является нормой-принципом, не устанавливающей конкретных субъективных прав и свобод человека и гражданина, а определяющей общие правила применения обратной силы законов и иных нормативных правовых актов.

Учитывая, что физические и юридические лица не могут ставить вопрос о проверке конституционности оспариваемой нормы с точки зрения соответствия конституционным требованиям порядка действия нормативных правовых актов, указанных в обращении, без указания на нарушения их конкретных прав и свобод, коллегия судей пришла в выводу о том, что заявленные в обращении требования не имеют системной связи с конкретными правами и свободами человека и гражданина, указанными в разделе втором Конституции Кыргызской Республики.

Не согласившись с определением коллегии судей от 21 мая 2019 года №22, акционерное общество «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» 13 августа 2019 года обратилось с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель указывает, что доводы коллегии судей необоснованны, поскольку согласно пункту 1 части 1 статьи 18 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» в рамках конституционного судопроизводства Конституционная палата рассматривает дела о признании неконституционными законов и иных нормативных правовых актов в случае их противоречия Конституции.

Субъект обращения указывает, что Конституция Кыргызской Республики предусматривает право каждого оспорить конституционность закона и иного нормативного правового акта, если он считает, что ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией (пункт 7 статьи 97).

Заявитель в своей жалобе повторно пишет, что оспариваемая норма противоречит части 5 статьи 6 Конституции и Закону Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», которые только регламентируют вопросы ретроспективной силы нормативного правового акта.

Как поясняет субъект обращения, акционерное общество «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» является субъектом свободной экономической зоны «Бишкек», зарегистрированным в соответствии с Законом Кыргызской Республики «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике» в 1998 году. На момент государственной регистрации, в период строительства производственных предприятий и организации производства, как указывает субъект обращения, действовал Закон Кыргызской Республики «О свободных экономических зонах» (в редакции от 16 декабря 1992 года, утратил силу с Законом Кыргызской Республики от 11 января 2014 года), согласно которому субъектам СЭЗ, зарегистрированным в установленном порядке, были гарантированы льготы в виде освобождения от всех видов налогов, пошлин и сборов на весь период их деятельности в свободной экономической зоне.

Однако пунктом 2 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» (в законы «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике», «Об инвестициях в Кыргызской Республике», в Налоговый кодекс

№ 05-П

Кыргызской Республики) от 16 июля 2009 года № 222, как считает заявитель, действие льгот ограничено 10 годами со дня принятия Налогового кодекса Кыргызской Республики, что ухудшило положение хозяйствующих субъектов СЭЗ.

С учетом изложенного, акционерное общество «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» просит отменить определение коллегии судей от 21 мая 2019 года №22 и принять ходатайство к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Коллегией судей было правильно отмечено, что законодательство Кыргызской Республики обеспечивает высокую степень доступности к конституционному правосудию физических и юридических лиц при условии соблюдения ими требований Конституции и конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», предъявляемые к обращениям. Прежде всего, право обращения в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики возникает у каждого в силу статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, если имеет место нарушение законами и иными нормативными правовыми актами прав и свобод человека и гражданина, признаваемые Конституцией Кыргызской Республики. Однако, в качестве правового обоснования своей позиции заявителем приводится лишь часть 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, которая, являясь нормой-принципом, определяет общие правила применения обратной силы законов и иных нормативных правовых актов и не устанавливает конкретных субъективных прав и свобод человека и гражданина.

В связи с чем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 21 мая 2019 года № 22.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства обращения обществ с ограниченной ответственностью «Туран», «Акылман», «Виндоорс», «Электрофарфор», а также акционерного общества «Пласформ Амбалаж Санайи ве Тиджарет» о проверке конституционности пункта 2 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» (в законы Кыргызской Республики «О свободных экономических зонах в Кыргызской Республике», «Об инвестициях в Кыргызской Республике», Налоговый кодекс Кыргызской Республики)» от 21 мая 2019 года №22 оставить без удов-

26 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 05-П

летворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

27 сентября
2019 года
город Бишкек

№ 06-П

о рассмотрении жалобы Зилалиева Дуйшенбека Текшербековича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 31

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - Дуйшеева К.А., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Зилалиева Д.Т. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 31.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Зилалиева Д.Т., его представителя Сыдыкова Н.К., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 20 июня 2019 года поступило ходатайство Зилалиева Д.Т. о проверке соответствия статьи 323 Уголовного кодекса Кыргызской Республики части 5 статьи 6, части 2 статьи 26, части 3 статьи 27, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики.

Согласно представленным материалам, на основании пункта 1 части 2 статьи 308-1 (не законное обогащение) Уголовного кодекса Кыргызской Республики в редакции от 1997 года в отношении Зилалиева Д.Т. было возбуждено уголовное дело, в результате чего было предъявлено обвинение.

Заявитель указывает, что, несмотря на принятие 24 января 2017 года новой редакции Уголовного кодекса Кыргызской Республики, которая вступила в силу 1 января 2019 года и утрату силы редакции от 1 октября 1997 года, уголовное преследование в отношении него продолжалось до мая 2019 года, так уведомление о подозрении в совершении преступления, предусмотренное статьей 323 (не законное обогащение) обозначенного Кодекса, было вручено 2 мая 2019 года, дело было передано в районный городской суд для рассмотрения по существу.

Как отмечает Зилалиев Д.Т., в вопросе соблюдения прав подозреваемого и обвиняемого в уголовном процессе презумпция невиновности, как значитель-

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-П

ная гарантия и обязательная составляющая справедливого судебного разбирательства исходит из статьи 26 Конституции Кыргызской Республики. Согласно данной презумпции лицо (человек), считаясь невиновным в совершении преступления до тех пор, пока его вина не доказана в законном порядке и не установлена обвинительным приговором суда, не может подвергаться наказанию; никто не обязан доказывать свою невиновность в совершении преступления; обвинение не может быть обосновано на незаконно добытых доказательствах и предположениях; все сомнения в виновности толкуются в пользу лица (человека); бремя доказывания вины лица (человека) возлагается на государство. Гарантии относительно презумпции невиновности также предусмотрены в пункте 2 статьи 6 Конвенции о защите прав и основных свобод человека.

В качестве значительной гарантии прав и законных интересов личности в уголовном процессе закреплена недопустимость привлечения лица (человека) к ответственности за отказ от дачи показаний или объяснений против самого себя, членов семьи и близких родственников. Данная гарантия, предусмотренная в Конституции Кыргызской Республики, подлежит применению всеми людьми (гражданами) в равной степени и ее уменьшение или отмена не допускаются.

Субъект обращения отмечает, что юридическая определенность, нормативная правовая определенность, ясность и отсутствие двусмысленности - главные элементы верховенства права. Сохранение этих требований в уголовной сфере, учитывая ее специфику, особенно значимо, поскольку привлечение к уголовной ответственности связано с существенным ограничением прав и свобод человека. В частности, из смысла редакции оспариваемой нормы наблюдается возникновение состава преступления в случае неподтверждения законных источников приобретения имущества, а также не определяется, что считается законным и незаконным источником.

В оспариваемой норме, если законность обоснования (обоснованности) приобретения в собственность указанных активов не подтверждается доказательствами, то такое обогащение, являясь незаконным, формирует объективную сторону преступления. Иначе говоря, отсутствие доказательств законности оснований приобретения в собственность указанных активов, закон определяет в качестве преступления как основного признака незаконного обогащения. По формулировке диспозиции оспариваемой нормы отсутствие доказательств, признавая действия лица (человека) объективной стороной состава такого преступления, обуславливает необходимость подтверждения доказательствами законности оснований приобретения субъектом активов в собственность.

Зилалиев Д.Т., принимая во внимание положения Конституции Кыргызской Республики, считает, что конкретное лицо (человек), являясь субъектом, обязанным собирать доказательства законности оснований приобретения в собственность соответствующих активов, не может быть подозреваемым или обвиняемым в совершении какого-либо преступления, в том числе, преступления, предусмотренного статьей 323 указанного Кодекса. При этом, лицо (человек) по своему желанию может предоставить или не предоставляет доказательства своей невиновности, тогда как бремя доказывания вины возлагается на обвинителя.

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-П

По мнению обращающегося, основные признаки состава преступления незаконного обогащения связаны с результатами процессуального дела. Сторона обвинения может не обратить во внимание на определение конкретного способа приобретения активов в собственность. Это вводит в заблуждение, как сторону обвинения, так и сторону защиты, поскольку основания приобретения активов в собственность сгруппированы вокруг наличия или отсутствия законности доказательств. Состав преступления незаконного обогащения, возникая только в том случае когда отсутствия доказательств подтверждения законности оснований приобретения таких активов в собственность, не может строиться на предположениях обвинения, иначе такое обстоятельство противоречит основным принципам уголовно-процессуального законодательства. Состав незаконного обогащения содержит неопределенность и при анализе обстоятельств, пока не будет доказано, что оно исходит из незаконных источников невозможно разобрать (выяснить) оно считается истинным или ложным.

Субъект обращения отмечает, что приобрел активы в собственность на законных основаниях, однако без законного подтверждения оснований такого приобретения возникает возможность привлечения человека к уголовной ответственности за незаконное обогащение. Такое приобретение без подтверждения доказательствами может рассматриваться в качестве доказательства незаконного приобретения, а действия собственника - квалифицироваться как незаконное обогащение.

Подозрения в законности оснований приобретения активов в собственность в существенных размерах могут оспариваемой нормой толковаться не в пользу данного лица (человека) и рассматриваться как незаконное обогащение, однако в соответствии с частью 2 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики никто не обязан доказывать свою невиновность и любые сомнения в виновности толкуются в пользу обвиняемого.

Соответственно, заявитель считает, что оспариваемая норма не соответствует требованиям ясности, точности и однозначности, в связи с чем, противоречит юридической определенности, выступающей в качестве составляющих принципа конституционного верховенства права.

Статья 323 Уголовного кодекса, связанная с нарушением конституционных проявлений (положений) вопросами прошлого, не имеет обратной силы как закон или иной нормативный правовой акт, устанавливающий новые обязанности либо отягчающий ответственность, согласно части 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики. В соответствии с данной конституционной нормой действие нормативного правового акта во времени начинается с момента вступления в силу акта, в связи с чем, можно интерпретировать, что оно (действие) прекратится с момента утраты силы.

Заявитель считает, что сопряженные с оспариваемой нормой вопросы преступности деяния и наказуемости, определяясь законом, действовавшим на момент совершения преступления, не имеет обратной силы как закон, устанавливающий или отягчающий ответственность лица, в соответствии с частью 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, субъект обращения указал в обращении ответы на запросы в

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-П

Жогорку Кенеш Кыргызской Республики и Министерство юстиции Кыргызской Республики в качестве доказательств, обосновывающих его доводы.

На основании вышеизложенного, Зилалиев Д.Т. просит признать статью 323 Уголовного кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 5 статьи 6, части 2 статьи 26, части 3 статьи 27, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики.

В то же время, Зилалиев Д.Т. 2 июля 2019 года обратился в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с дополнением к своему ходатайству. Вместе с указанными в обращении требованиями, он просил статью 323 Уголовного кодекса Кыргызской Республики признать также противоречащим часть 6 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, руководствуясь пунктом 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», определением от 4 июля 2019 года № 31 отказала в принятии к производству ходатайство по следующим основаниям.

Конституционный Закон Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусмотрел ряд требований к оформлению обращения в Конституционную палату и обоснованию позиции заявителя по поставленному им вопросу (статьи 20, 24, 25 и 28).

В соответствии с пунктом 5 части 3 статьи 28 обозначенного конституционного Закона, если конституционность указанного в обращении вопроса проверялась Конституционной палатой и имеется ее акт, сохраняющий свою силу, коллегия отказывает в принятии обращения к производству.

В этой связи, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики своим Решением от 25 июня 2014 года, проверив вопрос о незаконном обогащении, признала диспозиции частей 1 и 2 статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики не противоречащими части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, частям 2, 4 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики и данное Решение сохраняет свою силу.

Вместе с тем, коллегия судей по требованиям субъекта обращения о признании оспариваемой нормы противоречащей части 5 статьи 6, части 6 статьи 26, части 3 статьи 27, части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики отметила следующее.

В соответствии с частью 2 статьи 24, пунктом 9 части 3 статьи 25 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» основанием к рассмотрению дела является обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том - соответствует ли Конституции закон, иной нормативный правовой акт, заявитель обязан указать в своем обращении позицию по поставленному им вопросу и его правовое обоснование со ссылкой на соответствующие нормы Конституции Кыргызской Республики.

При этом, часть 5 статьи 6, часть 6 статьи 26, часть 3 статьи 27, часть 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики содержат принципы о том, что никто не должен повторно нести юридическую ответственность за одно и то же правонарушение; закон обратной силы не имеет; каждый имеет право

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-П

на рассмотрение дела судом с участием присяжных заседателей в случаях, предусмотренных законом, а их содержание в сочетании с оспариваемой нормой не влечет обозначенную неопределенность, в связи с отсутствием подтверждающего (его) правового обоснования.

Кроме того, ходатайство Зилалиева Д.Т. в соответствии с пунктом 3 части 3 статьи 25 обозначенного конституционного Закона, в случае, если ходатайство было заявлено представителем, не имеющим полномочия представлять субъекта обращения, коллегия судей отказывает в принятии к производству данное обращение. Коллегия судей указало, что с соответствии частью 2 статьи 32 обозначенного конституционного Закона стороны могут вести свои дела лично или через своих представителей, однако полномочия представителей должны быть оформлены в порядке, предусмотренном Гражданским кодексом Кыргызской Республики.

Зилалиев Д.Т., его представитель Сыдыков Н.К., не согласившись с определением коллегии судей от 4 июля 2019 года обратились 25 июля 2019 года в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с жалобой.

Как отмечает заявитель в своей жалобе, коллегия судей ссылалась на Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 июня 2014 года, в которой рассматривалась статья 308-1 (незаконное обогащение) Уголовного кодекса в редакции от 1 октября 1997 года, а диспозиция этой статьи в корне отличается от диспозиции статьи 323 (незаконное обогащение) данного Кодекса (в настоящее время Уголовный кодекс – редакционное отличие в названии кодекса на государственном языке) в редакции от 2 февраля 2017 года. В частности, в новой редакции Уголовного кодекса предусматриваются только официальные доходы, подтвержденные законными источниками за два полных года, способ приобретения и передача лицом (человеком) такого имущества близким родственникам. По мнению Зилалиева Д.Т., коллегия судей не указала свою юридическую оценку по этим аспектам.

Д.Т. Зилалиев повторно отмечает, что в оспариваемой норме четко не указано о требованиях, предъявляемых к нормам, устанавливающим уголовную ответственность, об особенностях привлечения к уголовной ответственности, а также, что относится к «законным» и «незаконным» источникам. Как он приводит в качестве примера, если обвиняемая сторона обогатилась посредством таких незаконных источников как контрабанда, наркотики или коррупция, то в таком случае, лицо (человек) должно привлекаться к уголовной ответственности и за контрабанду, и за незаконное обогащение, что противоречит части 3 статьи 27 Конституции. В то же время, в связи с тем, что определение «законные источники» не содержалось в Уголовном кодексе от 2014 года, в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 июня 2015 года оно не рассматривалось.

Кроме того, Зилалиев Д.Т. считает, что коллегия судей, указывая о том, что поставленный в ходатайстве вопрос не порождает неопределенность, вышла за пределы своих полномочий. Порождает или не порождает неопределенность конституционность оспариваемого закона, есть ли обоснование ходатайства или нет, насколько оно обосновано или необосновано, все это по мнению

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-П

заявителя, входит в полномочия полного состава Конституционной палаты, тогда как, случаи, когда коллегия судей может отказать в принятии к производству обращения четко указаны в с части 3 статьи 28 выше обозначенного конституционного Закона, среди которых указанный довод не предусмотрен.

Также Зилалиев Д.Т. не согласен со ссылками коллегии судей на пункт 3 части 3 статьи 25, часть 2 статьи 32 обозначенного конституционного Закона и Гражданский кодекс Кыргызской Республики относительно представителей сторон. Это связано с тем, что Зилалиев Д.Т. считает, что он расписался в ходатайстве, а поскольку он находится в следственном изоляторе (тергөө абагы), его адвокат Джаналиева Н.К., приложив к ходатайству связанные с ней копии ордера-поручения и удостоверения адвоката, имела полное право на внесение ходатайства Зилалиева Д.Т.

На основе вышеизложенных доводов, Зилалиев Д.Т. просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 № 31 и принять его ходатайство.

Вместе с тем, Зилалиев Д.Т. 6 августа 2019 года обратился в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с дополнением своей жалобы. Так, наряду с требованиями, указанными в жалобе, он, указывая различия в диспозициях статьи 308-1 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в редакции от 1 октября 1997 года и статьи 323 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в редакции от 2 февраля 2017 года, отмечает, что коллегия судей не проводила анализ и свою юридическую оценку указанным различиям, и просит удовлетворить требования, заявленные в жалобе.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Незаконное обогащение было предметом конституционного судопроизводства, по данному вопросу Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики 25 июня 2014 года вынесла Решение и данное Решение сохраняет свою силу. В данном Решении Конституционная палата выразила свою правовую позицию относительно правовой сути презумпции невиновности, особенностей бремени или обязанности доказывания, роли (права) обвиняемого в доказывании, принятого на себя публично-правового статуса должностного лица и мероприятий по противодействию коррупции. Из диспозиций статьи 308-1 Уголовного кодекса следует, что субъектами этого преступления считаются должностные лица и должностные лица, занимающие ответственное положение (политические и иные специальные государственные должности), указаны субъективная сторона, объект, объективная сторона такого преступления, при этом, Конституционная палата особо отметила, что для четкого определения объективной стороны данного преступления законодательно следует уточнить редакцию диспозиции оспариваемой статьи. Вместе с тем, в данном Решении указано, что обязанность должностного лица доказать значительное увеличение своих активов, превышающее его законные доходы, осуществляется в рамках его обязательств, вытекающих из специфики его публично-правового статуса и служебной деятельности, и не

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-П

рассматривается как доказывание своей невиновности в рамках уголовного судопроизводства.

Таким образом, поскольку в указанном Решении вопрос о конституционности незаконного обогащения должностного лица рассмотрен в полном объеме, выводы коллегии судей о том, что конституционность вопроса, поставленного Зилалиевым Д.Т. проверялась Конституционной палатой и имеется акт, сохраняющий свою силу, обоснованы.

Обоснованными считаются выводы коллегии судей о недостаточности правовых обоснований к ссылкам на часть 5 статьи 6, часть 6 статьи 26, часть 3 статьи 27, часть 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики, приведенным в ходатайстве наряду с указанными Зилалиевым Д.Т. в своей жалобе различиями двух редакций Уголовного кодекса.

При этом, довод обращающегося о том, что при незаконном обогащении обвиняемая сторона может быть привлечена к уголовной ответственности несколькими статьями в противоречие части 3 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики, является необоснованным. Данный вопрос, с точки зрения права, относится к правильному исполнению уголовного законодательства и применителен к сфере правоприменения. Также, мнение о том, что оспариваемая норма, устанавливая или отягчая ответственность лица (человека), как положение закона подлежит применению к истекшему периоду, ошибочно возникает вследствие неправильного понимания уголовного закона. Это связано с принципом справедливости, содержащимся в статье 6 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, в соответствии с которым никто не может быть повторно привлечен к уголовной ответственности за одно и то же преступление. Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 4 июля 2019 года № 31.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Зилалиева Дуйшенбека Текшербековича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства Зилалиева Дуйшенбека Текшербековича» от 4 июля 2019 года № 31 оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

27 сентября
2019 года
город Бишкек

№ 07-П

о рассмотрении жалобы Нааматова Байышбека Абдырахмановича, его представителя по доверенности Чолпонбаева Мукара Шалтаковича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 30

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Нааматова Б.А., его представителя по доверенности Чолпонбаева М.Ш. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 30.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Нааматова Б.А., его представителя по доверенности Чолпонбаева М.Ш., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 12 июня 2019 года поступило ходатайство председателя сельскохозяйственного кооператива «Улан» (далее - кооператив) Нааматова Б.А., его представителя Чолпонбаева М.Ш. о проверке соответствия части 5 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики» от 24 июля 2009 года части 3 статьи 12, части 1 статьи 20 и статье 40 Конституции Кыргызской Республики.

Из ходатайства следовало, что пунктами 4 и 5 статьи 221 Гражданского кодекса Кыргызской Республики в редакции 1996 года было установлено, что исковая давность не распространяется на требования собственника или иного владельца об устранении всяких нарушений его права, хотя бы эти нарушения не были соединены с лишением владения; на требования собственника или других лиц о признании недействительными актов органов государственного управления и местного самоуправления, которыми нарушаются права указанных лиц по владению, пользованию и распоряжению принадлежащим имуществом.

На основании этих норм собственники имели право в судебном порядке истребовать из чужого владения свое имущество или потребовать признать недействительными акты государственных органов и органов местного самоуправления, лишаящих их права собственности, несмотря на истечение

№ 07-П

сроков исковой давности.

Однако, Законом Кыргызской Республики от 24 июля 2009 года «О внесении изменений и дополнений в Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики» пункты 4 и 5 статьи 221 Гражданского кодекса Кыргызской-Республики были исключены, соответственно, собственники лишены права истребовать из чужого владения свое имущество или требовать признать недействительными акты государственных органов и органов местного самоуправления, лишивших лиц права собственности на имущество в связи с истечением срока давности.

Заявители сообщали, что Межрайонный суд Чуйской области определением от 29 апреля 2013 года отказал кооперативу в восстановлении пропущенного срока для подачи искового заявления и прекратил производство по делу. Данное определение Межрайонного суда оставлено в силе Чуйским областным судом 18 сентября 2013 года и Верховным судом Кыргызской Республики 10 декабря 2014 года.

Однако, как отмечал субъект обращения, по заявлению кооператива в 2015 году было возбуждено уголовное дело по факту подделки правоустанавливающих документов о закреплении земельного участка, ранее принадлежавшего кооперативу, за другими лицами, которые приговором Сокулукского районного суда от 20 декабря 2018 года были осуждены. Данный приговор Чуйским областным судом 1 января 2019 года оставлен без изменения.

В связи с вступлением в силу обвинительного приговора суда в отношении лиц, захвативших земли кооператива на основании поддельных документов, кооператив обратился в Межрайонный суд Чуйской области с заявлением о пересмотре дела по вновь открывшимся обстоятельствам, однако в пересмотре было отказано в связи с истечением срока давности обращения в суд. В связи с этим, заявителями подана апелляционная жалоба в Чуйский областной суд Кыргызской Республики.

Заявители считали, что исключение оспариваемой нормой пунктов 4 и 5 Гражданского кодекса Кыргызской Республики исключает возможность судебной защиты права собственности, в случае его неправомерного лишения, истребования собственности от незаконного владения этим имуществом или требования в судебном порядке признания недействительным актов государственных органов и органов местного самоуправления, лишивших собственника имущества, тем самым, противоречит требованиям Конституции Кыргызской Республики, устанавливающим неприкосновенность собственности и изъятие имущества только по решению суда.

С учетом изложенного, заявители просили признать часть 5 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики» противоречащей части 3 статьи 12, части 1 статьи 20 и статье 40 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 30 было отказано в принятии ходатайства к производству.

Коллегия судей отметила, что вопрос поставленный заявителями в целом

№ 07-П

сводится к необходимости восстановления права на судебную защиту по спорам, связанным с защитой права собственности, путем восстановления сроков исковой давности.

В этой связи, внимание заявителей было акцентировано на том, что оспариваемым Законом были внесены комплексные поправки в Гражданский кодекс, направленные на изменение правового режима, связанного с защитой права собственности физических и юридических лиц, где существенным образом изменилось содержание не только 221, но и 215 статьи Гражданского кодекса, регламентирующей вопросы восстановления сроков исковой давности.

В определении коллегии судей было отмечено, что статья 215 Гражданского кодекса уже была предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, по итогам которой вынесено решение от 17 февраля 2016 года. В данном решении указано, что отсутствие возможности восстановления пропущенного срока исковой давности на обращение в суд является ограничением права на судебную защиту для юридических лиц и предпринимателей, а также иных лиц, предъявляющих в суд требования о защите нарушенных прав учредителя (участника, акционера) юридического лица или собственника его имущества, а равно нарушенных вещных, обязательственных и иных имущественных прав на объекты предпринимательской деятельности.

При этом, в указанном решении законодателю было поручено внести соответствующие изменения в пункт 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, предоставляющие субъектам, предусмотренным в абзаце первом пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, правовую возможность восстановления пропущенного срока исковой давности при наличии определенных обстоятельств, уравнивая их в этой части с остальными участниками гражданских правоотношений.

В этой связи, коллегия судей в своем определении указала, что в соответствии с пунктом 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству, если конституционность указанного в обращении вопроса проверялась Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики и имеется ее акт, сохраняющий свою силу.

Не согласившись с определением коллегии судей от 4 июля 2019 года Нааматов Б.А. и его представитель Чолпонбаев М.Ш. 10 июля 2019 года обратились с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявители указывают, что данное определение коллегии судей вынесено необоснованно и подлежит отмене.

По мнению субъектов обращения, коллегия судей не учла, что в обозначенном решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики предметом рассмотрения являлась статья 215 Гражданского кодекса, регулирующая вопросы применения исковой давности. Тогда как, в их ходатайстве предлагалось рассмотреть вопросы, отнесенные к статье 221 Гражданского кодекса, которой регулируются требования, на которые исковая давность не распространяется.

Так, Нааматов Б.А., его представитель по доверенности Чолпонбаев М.Ш.,

№ 07-П

отмечают, что они в своем ходатайстве просили рассмотреть конституционность исключения из гражданского законодательства прав граждан и юридических лиц на то, что они в любое время независимо от срока давности могут требовать об устранении всяких нарушений их прав, о признании недействительными актов органов государственного управления и местного самоуправления, нарушающих права лиц по владению, пользованию и распоряжению принадлежащим им имуществом. В связи с этим, заявители считают, что вопросы статьи 221 Гражданского кодекса не были предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

На основании изложенного, Нааматов Б.А. и его представитель Чолпонбаев М.Ш. просят отменить определение коллегии судей от 4 июля 2019 года № 30 и принять их ходатайство к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

В указанной жалобе доводы Нааматова Б.А. и его представителя Чолпонбаева М.Ш., о несоответствии части 5 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики» от 24 июля 2009 года части 3 статьи 12, части 1 статьи 20 и статье 40 Конституции Кыргызской Республики сводятся только к неправильному пониманию коллегией судей, по их мнению, сути поставленного им вопроса.

Субъекты обращения считают, что статья 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, являвшаяся предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, не находится в системной связи со статьей 221 Гражданского кодекса Кыргызской Республики которая ими оспаривается, так как регулирует другие вопросы.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, изучив доводы заявителей, изложенные в жалобе, приходит к выводу о необходимости принятия данного ходатайства к производству, так как решением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 февраля 2016 года вопросы, поставленные в их обращении, не были охвачены в полной мере.

Ходатайство отвечает всем требованиям конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и в поставленном вопросе усматривается неопределенность, что является основанием для рассмотрения дела в рамках конституционного судопроизводства.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Удовлетворить жалобу Нааматова Байышбека Абдырахмановича, его

27 сентября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 07-П

представителя по доверенности Чолпонбаева Мукара Шалтаковича и отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июля 2019 года № 30.

2. Принять к производству ходатайство председателя сельскохозяйственного кооператива «Улан» Нааматова Байышбека Абдырахмановича, его представителя Чолпонбаева Мукара Шалтаковича о проверке соответствия части 5 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Гражданский кодекс Кыргызской Республики и Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики» от 24 июля 2009 года части 3 статьи 12, части 1 статьи 20 и статье 40 Конституции Кыргызской Республики.

3. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

3 октября
2019 года
город Бишкек

№ 08-П

Об отказе в удовлетворении жалобы Алиева Жолдошбека на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 июля 2019 года № 28 «Об отказе в принятии к производству обращения Алиева Жолдошбека о проверке конституционности Указа Президента Кыргызской Республики «О продлении полномочий судей местных судов Кыргызской Республики» от 27 июня 2012 года № 126

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Алиева Ж. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 июля 2019 года № 28.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе и материалы по ходатайству Алиева Ж., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

УСТАНОВИЛА:

28 мая 2019 года в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики поступило ходатайство Алиева Ж. о признании противоречащим Указа Президента Кыргызской Республики «О продлении полномочий судей местных судов Кыргызской Республики» от 27 июня 2012 года № 126 части 3 статьи 5, части 8 статьи 94, части 4 статьи 95 Конституции Кыргызской Республики, а также части 8 статьи 1 Закона «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики».

Алиев Ж. в своём ходатайстве отметил, что в соответствии с частью 8 статьи 1 Закона «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики» судьи Верховного суда Кыргызской Республики и судьи местных судов сохраняли свои полномочия до избрания и назначения новых судей в соответствии с новой Конституцией.

Поэтому, заявитель отметил, что Жаримбетов А.К., назначенный на должность судьи Ала-Букинского районного суда Указом Президента Кыргызской Республики «О продлении полномочий судей местных судов Кыргызской Республики» от 27 июня 2012 года № 126, в соответствии с нормами Конституции Кыргызской Республики (в редакции от 5 мая 1993 года) должен был осуществлять свои полномочия 5 лет, срок которых истёк 29 июня 2012 года.

Однако, полномочия отдельных судей, сроки пребывания которых в должности уже истекли, были продлены Указом Президента Кыргызской Республики

3 октября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-П

от 27 июня 2012 года № 126. Продление полномочий судей, по утверждению заявителя, противоречит требованиям части 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определённых Конституцией и законами.

На основании данного Указа, в соответствии с приказом Председателя Верховного суда Кыргызской Республики судья Ала-Букинского районного суда Жаримбетов А.К. 3 года исполнял свои обязанности в Ноокенском районном суде, что, по мнению заявителя, противоречит части 8 статьи 94 и части 4 статьи 95 Конституции Кыргызской Республики, где установлены требования к судьям местных судов и порядок их временного отстранения от должности.

Решением Ноокенского районного суда от 11 февраля 2015 года в отношении Алиева Ж. был вынесен обвинительный приговор.

В связи с чем, заявитель считает, что лишение его свободы сроком на 6 лет было незаконным, ввиду рассмотрения дела Алиева Ж. судьёй Жаримбетовым А.К., которому неправомерно были продлены полномочия Указом Президента Кыргызской Республики от 27 июня 2012 года № 126.

На основании вышеизложенных доводов, Алиев Ж. просил признать оспариваемый Указ Президента Кыргызской Республики противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, руководствуясь частями 1, 2, пунктом 1 части 3 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», определением от 2 июля 2019 года № 28 отказала в принятии ходатайства к производству по следующим основаниям.

Законодательство Кыргызской Республики, обеспечивая высокую степень доступности к конституционному правосудию граждан, физических и юридических лиц, очерчивает их пределы, устанавливая условие, при которых эти субъекты вправе обратиться в орган конституционного контроля с запросом о конституционности законов и других нормативных правовых актов. Суть этих условий заключается в прямом (конкретном) или возможном (абстрактном) нарушении оспариваемой нормой прав и свобод человека и гражданина, предусмотренных разделом вторым Конституции Кыргызской Республики. Таким образом, право на обращение в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики у физических и юридических лиц возникает лишь в том случае, если имели или могут иметь место нарушения прав и свобод человека и гражданина, признаваемые разделом вторым Конституции Кыргызской Республики.

Однако, требование заявителя основывается не на фактах нарушения прав и свобод человека и гражданина, признаваемых Конституцией Кыргызской Республики, а на противоречии оспариваемой нормы части 3 статьи 5, части 8 статьи 94, части 4 статьи 95, а также части 8 статьи 1 Закона «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики». Заявленные в обращении требования, не имеют системной связи с конкретными правами и свободами человека и гражданина, предусмотренными разделом вторым Конституции Кыргызской Республики, и не указывают на их нарушения оспариваемой нормой.

3 октября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-П

Кроме этого, Конституционная палата, как орган конституционного контроля, осуществляет проверку соответствия действующих законов и иных нормативных правовых актов Конституции Кыргызской Республики. Смысл и содержание конституционного контроля, осуществляемого Конституционной палатой, выражается в обеспечении прав и свобод каждого, признаваемых Конституцией, путём осуществления проверки конкретных норм права, действующих на момент рассмотрения их на соответствие конституционным установлениям.

Следовательно, оспариваемый акт носил правоприменительный индивидуально-разовый характер, не обладал признаками норм права, представляющие собой общеобязательные правила поведения, рассчитанные на неопределённый круг лиц и неоднократное применение, и в данное время потерял свою актуальность.

В соответствии со статьёй 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата устанавливает и решает исключительно вопросы права.

Тогда как суть доводов заявителя заключается только в проверке законности и обоснованности изданных должностными лицами актов, касающихся полномочий и пребывания в должности судьи, а также законность полномочий судьи, вынесшего обвинительный приговор в отношении Алиева Ж.

В связи с вышеизложенным, коллегия судей, отмечая, что рассмотрение вопросов, связанных с конституционностью действий должностных лиц в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики и конституционным Законом Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» не входит в полномочия Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, отказала в принятии обращения к производству.

Не согласившись с определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 июля 2019 года, Алиев Ж. 13 августа 2019 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В жалобе были повторно указаны доводы, изложенные ранее в обращении.

Алиев Ж. просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 июля 2019 года и принять обращение к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Презумпция конституционности нормативных правовых актов требует, чтобы сомнение в конституционности нормативного правового акта должно подтверждаться доводами правового характера, указывающими на связь между предметом регулирования оспариваемых норм и нарушением конституционных установлений.

Как отмечено в определении коллегии судей, требование заявителя основано не на фактах нарушения прав и свобод граждан и человека, признаваемые Конституцией Кыргызской Республики, а на противоречии оспариваемого

3 октября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-П

Указа Президента Кыргызской Республики от 27 июня 2012 года № 126 части 3 статьи 5, части 8 статьи 94, части 4 статьи 95 Конституции Кыргызской Республики, а также части 8 статьи 1 Закона «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики». Заявленные в обращении требования не находятся в системной связи с конкретными правами и свободами гражданина и человека, предусмотренными в разделе втором Конституции Кыргызской Республики, и не указывают на их нарушение оспариваемой нормой.

Также, названный оспариваемый Указ Президента Кыргызской Республики не может быть предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики. Так как он не обладает признаками нормативных правовых актов, указанными в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 сентября 2015 года. В частности, в обозначенном решении было отмечено, что нормативный правовой акт – письменный официальный документ, принятый (изданный) в определённой форме нормотворческим органом в пределах его компетенции и направленный на установление, изменение или отмену правовых норм. В свою очередь, под правовой нормой понимается общеобязательное предписание, как правило, постоянного характера, рассчитанное на неопределённый круг лиц и неоднократное применение. Таким образом, нормативный правовой акт характеризуется следующими признаками: является общеобязательным правилом поведения, которое устанавливается либо санкционируется государством; носит общий характер, не персонифицирован и рассчитан на многократное применение; формально определён; обеспечивается государственным принуждением.

А оспариваемый Указ Президента Кыргызской Республики от 27 июня 2012 года № 126 не обладает вышеуказанными соответствующими признаками нормативного правового акта.

В соответствии с пунктами 1, 4 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» если обращение по форме и содержанию не соответствует требованиям обозначенного конституционного Закона, а также заявленное требование не подведомственно Конституционной палате, коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 2 июля 2019 года № 28.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Алиева Жолдошбека об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 июля 2019 года № 28 «Об отказе в принятии к производству обращения Алиева Жолдош-

3 октября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-П

бека о проверке конституционности Указа Президента Кыргызской Республики «О продлении полномочий судей местных судов Кыргызской Республики» от 27 июня 2012 года № 126 оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики окончательное, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

24 октября
2019 года
город Бишкек

о рассмотрении жалобы Гульжигитова Жанатбека Нурдиновича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 июля 2019 года № 37

№ 9-П

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Гульжигитова Ж.Н. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 июля 2019 № 37.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Гульжигитова Ж.Н., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 14 июня 2019 года поступило ходатайство Гульжигитова Ж.Н. о проверке соответствия части 1 статьи 49 Кодекса Кыргызской Республики о детях частям 2, 3, 5 статьи 16, части 1 статьи 20, части 2 статьи 36, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Из ходатайства следовало, что оспариваемая норма регламентирует вопросы, связанные с установлением возраста для усыновления, который не может превышать 60 лет. Установление указанного возрастного ценза при усыновлении ребенка, по мнению заявителя, носит дискриминационный характер, что противоречит требованиям части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Субъект обращения отмечал, что с согласия уполномоченного органа по защите детей в случаях, когда родители ребенка умерли, неизвестны или признаны судом безвестно отсутствующими, признаны судом недееспособными, лишены судом родительских прав по причинам, признанным судом неуважительными, более 6 месяцев не проживают совместно с ребенком и уклоняются от его воспитания и содержания, усыновителями могут быть лица старше 60 лет, являющиеся родственниками ребенка, а также лица, которые являлись опекуном, попечителем ребенка. Указанные положения, по его мнению, создают дополнительную дискриминацию по признаку происхождения в пользу

№ 9-П

лиц, являющихся родственниками или опекунами, или попечителями ребенка, в возрасте старше 60 лет перед лицами, претендующими на усыновление ребенка старше 60 лет, которым запрещено усыновлять ребенка.

Заявитель считает, что оспариваемая норма нарушает требования части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, гарантирующей каждому равенство всех перед законом и судом.

Как полагает Гульжигитов Ж.Н., согласно части 5 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики в Кыргызской Республике действует принцип обеспечения наилучших интересов ребенка. Однако указанный принцип не реализован в оспариваемой норме. При этом запрет на усыновление лицами старше 60 лет без обследования условий жизни лица, желающего усыновить ребенка, без выяснений препятствий для усыновления, без выяснения отношения ребенка к усыновителю, по мнению заявителя, также нарушает требования обозначенного конституционного принципа. Часть 1 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, определяя, что не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина, лишает права усыновления лиц старше 60 лет.

Кроме того, заявитель указывал, что частью 2 статьи 36 Конституции Кыргызской Республики предусмотрено право каждого ребенка иметь уровень жизни, необходимый для его физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития.

Вместе с тем, по мнению субъекта обращения, регулятивное действие оспариваемой нормы лишает возможности усыновления лицам старше 60 лет, которые могли бы обеспечить ребенку вышеуказанное конституционное право.

При этом Гульжигитов Ж.Н. считает, что частью 2 статьи 45 вышеуказанного Кодекса, в которой устанавливается, что материалы об усыновлении ребенка подлежат рассмотрению судом в порядке гражданского судопроизводства не позднее месячного срока с вынесением соответствующего решения, нарушается право на судебную защиту усыновителям старше 60 лет, предусмотренным частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

С учетом изложенного, субъект обращения просил признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство Гульжигитова Ж.Н., не усмотрела неопределенность в вопросе соответствия части 1 статьи 49 Кодекса Кыргызской Республики о детях частям 2, 3, 5 статьи 16, части 1 статьи 20, части 2 статьи 36, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики и определением от 5 июля 2019 года №37 отказала в принятии ходатайства к конституционному судопроизводству.

По мнению коллегии судей, ходатайство субъекта обращения не соответствова-

№ 9-П

ло требованиям, предъявляемым пунктом 9 части 3 статьи 25 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики».

Кроме того, в представленном обращении, доводы заявителя, касались проблем, связанных с запретом усыновления детей лицами, достигшими возраста 60 лет. В связи с чем, коллегия судей отметила, что регулятивное действие оспариваемой нормы предполагает приоритет семейного воспитания детей, заботу об их благосостоянии и развитии. Установленное ограничение обусловлено, прежде всего, интересами усыновляемых детей, поскольку продолжительность жизни мужчин в Кыргызской Республике по статистическим данным составляет 69 лет, женщин 79 лет. Следовательно, при допустимости усыновления лицами, достигшими 60 лет и пенсионного возраста (63 года), возникнет необходимость постоянной индивидуальной поддержки и помощи, поскольку усыновители данного возраста в силу своего возраста не смогут в полной мере осуществлять права и обязанности родителей, что повлечет трудную социальную адаптацию усыновляемых.

Коллегия судей посчитала, что ограничение, предусмотренное в оспариваемой норме, установлено исключительно в интересах детей, оставшихся без попечения родителей, и не может повлечь снижения уровня социальной устроенности ребенка.

Не согласившись с определением коллегии судей от 5 июля 2019 года № 37, Гульжигитов Ж.Н. 16 сентября 2019 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель отмечает, что при подаче ходатайства в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики заявителем были соблюдены требования к обращению, предусмотренные частью 3 статьи 25 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», также были указаны основания к рассмотрению обращения, позиция по поставленному вопросу и его правовое обоснование со ссылкой на соответствующие нормы Конституции Кыргызской Республики, требование, обращенное в связи с ходатайством к Конституционной палате и перечень прилагаемых документов.

Гульжигитов Ж.Н. считает, что в соответствии с частью 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», предусмотрены основания для отказа в принятии обращения, однако, поданное им ходатайство не противоречит указанному перечню, напротив, по форме и содержанию соответствует требованиям обозначенного конституционного Закона.

Заявитель отмечает, что в описательной части определения об отказе в принятии к производству обращения, коллегия рассматривает поставленный вопрос по существу, а именно указывает об установлении ограничения в Кодексе Кыргызской Республики о детях, о запрете усыновления лицами, старше 60 лет, обусловленное интересами усыновляемых детей, а также указывает о продолжительности жизни мужчин в Кыргызской Республике, который составляет по статистическим данным 69 лет, женщин 79 лет, а пенсионный возраст 63 года. Однако коллегия судей не исследовала вопрос дискриминации

№ 9-П

по признаку возраста усыновления детей лицами, достигшими 61-62 лет.

При этом заявитель указывает, что в определении об отказе в обращении не исследованы все требования о признании неконституционной оспариваемой нормы, а также не рассмотрен вопрос о противоречии оспариваемой заявителем нормы части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, Гульжигитов Ж.Н. отмечает, что в обращении были отражены положения законодательства зарубежных стран по вопросу регулирования ограничения усыновления детей, которые не были исследованы коллегией судей.

С учетом изложенного, заявитель просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 июля 2019 года № 37 и принять обращение к конституционному судопроизводству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, изучив доводы заявителя, изложенные в жалобе, приходит к выводу о необходимости принятия данного ходатайства к производству.

Ходатайство отвечает требованиям конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и в поставленном вопросе усматривается неопределенность, что является основанием для рассмотрения дела в рамках конституционного судопроизводства.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Удовлетворить жалобу Гульжигитова Жанатбека Нурдиновича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Гульжигитова Жанатбека Нурдиновича о проверке конституционности части 1 статьи 49 Кодекса Кыргызской Республики о детях от 5 июня 2019 года № 37.

2. Принять к производству ходатайство гражданина Гульжигитова Жанатбека Нурдиновича о проверке соответствия части 1 статьи 49 Кодекса Кыргызской Республики о детях частям 2, 3, 5 статьи 16, части 1 статьи 20, части 2 статьи 36, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

3. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

28 октября
2019 года
город Бишкек

**О рассмотрении жалобы Швайберова Сергея Анатольевича
на определение коллегии судей Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики от 25 сентября 2019
года № 43**

№ 10-П

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осконбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., при секретаре Раимбаевой М.С., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Швайберова С.А. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 сентября 2019 года № 43.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Швайберова С.А., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 5 августа 2019 года поступило ходатайство Швайберова С.А. о проверке соответствия части 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики части 1 статьи 5, части 1 статьи 6, абзацам первому, второму части 2, части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Из ходатайства следовало, что заявитель как участник Общества с ограниченной ответственностью «GIT for EP» (далее – ОсОО «GIT for EP») обратился в Межрайонный суд города Бишкек с иском о признании недействительным решения суда об исключении из состава участников ОсОО «GIT for EP» Лазаревой Марины Аркадьевны. В своем исковом заявлении заявитель указал, что Лазарева М.А. с момента создания не принимала участия в деятельности общества. В 2009 году через месяц после создания общества Лазарева М.А. отказалась оплачивать учредительный взнос, взяв на себя обязательство выйти из общества и оформить все надлежащим образом. Для этого она взяла оригинал Свидетельства о государственной регистрации, но не выполнила своих обязательств, а с 2016 года прилагает усилия для ликвидации общества, создает препятствия в деятельности, распространяет информацию негативного характера об обществе, наносит ущерб чести, достоинству и деловой репутации общества и лично заявителю. К данному исковому заявлению субъект обращения приложил ходатайство об отсрочке уплаты государственной пошлины, ссылаясь на часть 1 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, регламентирующую

№ 10-П

право лица, подающего жалобу, ходатайствовать об отсрочке уплаты государственной пошлины.

14 января 2019 года Межрайонный суд города Бишкек вынес определение о возврате искового заявления, сославшись на часть 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Не согласившись с вышеуказанным определением суда, Швайберов С.А. подал 24 января 2019 года частную жалобу на указанное определение суда.

Судебная коллегия по административным и экономическим делам Бишкекского городского суда 13 февраля 2019 года отменила вышеуказанное определение Межрайонного суда города Бишкек, согласившись с доводами заявителя, что Швайберов С.А., как участник ОсОО «GIT for EP» не подпадает под действие части 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики и направила дело на новое рассмотрение в Межрайонный суд города Бишкек.

Не согласившись с вышеуказанным определением суда, Лазарева М.А. подала кассационную жалобу в Верховный суд Кыргызской Республики.

Судебная коллегия по административным и экономическим делам Верховного суда Кыргызской Республики 16 апреля 2019 года своим постановлением отменила определение судебной коллегии Бишкекского городского суда от 13 февраля 2019 года и оставила в силе определение Межрайонного суда города Бишкек от 14 января 2019 года.

Субъект обращения отмечал, что часть 1 статьи 364 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, являясь императивной нормой, установила, что суд кассационной инстанции проверяет правильность применения норм материального и процессуального права судами первой и апелляционной инстанций по имеющимся в деле материалам в пределах доводов жалобы. В связи с чем, заявитель указывает в своем обращении, что в поданной им частной жалобе на определение суда, основным доводом о несостоятельности ссылки суда первой инстанции, являлась оспариваемая им норма. При этом кассационная жалоба Лазаревой М.А. в своей основе содержала утверждение о том, что заявитель ведет экономическую деятельность, в связи с этим суд не может предоставить истцу отсрочку уплаты государственной пошлины.

Швайберов С.А. считает, что суд кассационной инстанции в силу части 5 статьи 365 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики должен был отменить акты суда первой или апелляционной инстанций полностью либо в части и направить дело на новое рассмотрение, если допущена ошибка в применении норм процессуального права, которая привела к неправильному разрешению дела. Однако судебная коллегия сослалась на часть 2 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, которая не была применена в качестве основания для принятия решения в определениях судов первой и второй инстанций. В абзаце девятом мотивировочной части постановления, данная судебная коллегия указала на отсутствие доказательств, приложенных к ходатайству об отсрочке в исполнении части 2 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики в качестве вывода правильности

№ 10-П

действий суда первой инстанции о возврате искового заявления заявителя об исключении Лазаревой М.А. из состава ОсОО «GIT for EP».

В связи с чем, заявитель отметил, что вышеуказанная судебная коллегия Верховного суда Кыргызской Республики, используя другие основания для принятия решения в виде постановления, подтвердила законность определения Межрайонного суда города Бишкек от 14 января 2019 года, вынесенного на основании части 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Субъект обращения считает, что согласно части 1 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, государство и его органы служат всему обществу, а не какой-то его части. Вместе с тем, оспариваемой нормой исключаются из общества юридические лица и предприниматели в части подачи ходатайства об отсрочке или рассрочке уплаты государственной пошлины и предоставление судом отсрочки или рассрочки уплаты государственной пошлины.

Кроме того, Швайберов С.А. указывал, что оспариваемая им норма действует самостоятельно и находится в противоречии с частью 1 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, которая устанавливает, что Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике.

При этом заявитель считает, что оспариваемая норма нарушает требования абзацев первого, второго части 2, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, регламентирующих вопросы прав и свобод человека и гражданина как высших ценностей государства, и недопустимости дискриминации по какому-либо признаку, поскольку не обеспечивают защиту прав и свобод, а также от дискриминации, не обеспечивают равенство перед законом и судом юридических лиц и предпринимателей в части подачи ходатайства об отсрочке или рассрочке уплаты государственной пошлины и предоставление судом отсрочки или рассрочки уплаты государственной пошлины.

Субъект обращения отмечал, что оспариваемая им норма ограничивает доступ к правосудию, на судебную защиту, равно и на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом для юридических лиц и предпринимателей, что, по его мнению, нарушает требования частей 1, 2, 3, пунктов 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции, предусматривающих недопустимость принятия законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина, возможности ограничения указанных прав только в целях, предусмотренных Конституцией, недопустимости ограничения права на судебную защиту и права на пересмотр дела вышестоящим судом.

С учетом изложенного, заявитель просил признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 сентября 2019 года № 43 было отказано в принятии ходатайства к конституционному судопроизводству.

По мнению коллегии судей, ходатайство субъекта обращения не соответствовало требованиям, предъявляемым пунктом 9 части 3 статьи 25 кон-

№ 10-П

ституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики».

Коллегия отметила, что в представленном обращении доводы заявителя о неконституционности оспариваемой нормы построены на неправильном применении норм материального и процессуального права судами общей юрисдикции по искам, затрагивающим интересы Швайберова С.А.

Вместе с тем, в определении было отмечено, что рассмотрение вопросов, связанных с конституционностью правоприменительной практики, в том числе, правильностью применения судами общей юрисдикции норм материального и процессуального права при рассмотрении конкретных дел, в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики и конституционным Законом Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» в круг полномочий Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики не входит.

В этой связи, коллегия судей в своем определении указала, что доводы заявителя, изложенные в ходатайстве, не могут расцениваться как обстоятельства, вызывающие сомнение в конституционности оспариваемой нормы, которые в соответствии с абзацем вторым статьи 24 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», являются основанием для рассмотрения дела в рамках конституционного судопроизводства.

Не согласившись с определением коллегии судей от 25 сентября 2019 года № 43, Швайберов С.А. 3 октября 2019 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В обоснование своей позиции заявитель повторно приводит доводы, которые были изложены им в обращении, вновь излагает обстоятельства, связанные с применением оспариваемой нормы Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики судами трех инстанций, где за основу решений по вышеуказанным судебным актам была принята оспариваемая заявителем норма.

Субъект обращения считает, что согласно части 1 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики государство и его органы служат всему обществу, а не какой-то его части. Вместе с тем, оспариваемой нормой исключаются из общества юридические лица и предприниматели в части подачи ходатайства об отсрочке или рассрочке уплаты государственной пошлины и предоставление судом отсрочки или рассрочки уплаты государственной пошлины.

Кроме того, Швайберов С.А. указывает, что оспариваемая им норма действует самостоятельно и находится в противоречии с частью 1 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, которая устанавливает, что Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике.

При этом заявитель считает, что оспариваемая норма нарушает требования абзацев первого, второго части 2, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, определяющих права и свободы человека и гражданина как высшие ценности государства, недопустимость дискриминации

№ 10-П

по какому-либо признаку. Оспариваемая норма не обеспечивает защиту прав и свобод, в том числе равенство перед законом и судом юридических лиц и предпринимателей в части возможности удовлетворения судом ходатайства об отсрочке или рассрочке уплаты государственной пошлины.

Заявитель отмечает, что оспариваемая им норма ограничивает доступ к правосудию, на судебную защиту, равно и на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом для юридических лиц и предпринимателей, что, по его мнению, нарушает требования частей 1, 2, 3, пунктов 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции, предусматривающих недопустимость принятия законов отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина, возможности ограничения указанных прав только в целях, предусмотренных Конституцией, недопустимости ограничения права на судебную защиту и права на пересмотр дела вышестоящим судом.

При этом, по мнению заявителя, коллегия судей ошибочно пришла к выводу о том, что заявитель пытается оспорить в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики судебные акты, приведенные им в описательной части ходатайства.

Субъект обращения отмечает, что в резолютивной части ходатайства вопросы правильности применения судами норм материального и процессуального права при рассмотрении конкретных дел не ставились.

С учетом изложенного Швайберов С.А. просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 сентября 2019 года № 43 и принять обращение к конституционному судопроизводству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, изучив доводы заявителей, изложенные в жалобе, приходит к выводу о необходимости принятия данного ходатайства к производству.

Ходатайство отвечает требованиям конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и в поставленном вопросе усматривается неопределенность, что является основанием для рассмотрения дела в рамках конституционного судопроизводства.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Удовлетворить жалобу Швайберова Сергея Анатольевича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Швайберова Сергея Анатольевича о проверке конституционности части 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики» от 25 сентября 2019 года № 43.

2. Принять к производству ходатайство Швайберова С.А. о проверке соот-

28 октября
2019 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 10-П

ветствия части 4 статьи 106 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики части 1 статьи 5, части 1 статьи 6, абзацам первому, второму части 2, части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

3. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

1 ноября
2019 года
город Бишкек

№ 11-П

о рассмотрении жалобы Халикулова Турсунали Курбановича, представляющего интересы Касиева Шабдана, Топошова Жапара Сатаровича, Абаева Адыла Исмаиловича, Маатова Рустама Бакишовича, Ибрагимжанова Номанжана, Исмаилова Далилбека Мамасадиговича, Нурматова Жениша Урунбаевича, Толубаева Абдылды, Филимонова Анатолия Яковлевича, Абдухалилова Шавкатбека, Аширова Абдыбаета Абдыкаюмовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июня 2019 года

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Раимбаевой М.С., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Халикулова Т.К., представляющего интересы Касиева Ш., Топошова Ж.С., Абаева А.И., Маатова Р.Б., Ибрагимжанова Н., Исмаилова Д.М., Нурматова Ж.У., Толубаева А., Филимонова А.Я., Абдухалилова Ш., Аширова А.А. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 июня 2019 года.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Халикулова Т.К., представляющего интересы Касиева Ш., Топошова Ж.С., Абаева А.И., Маатова Р.Б., Ибрагимжанова Н., Исмаилова Д.М., Нурматова Ж.У., Толубаева А., Филимонова А.Я., Абдухалилова Ш., Аширова А.А., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 30 апреля 2019 года поступило ходатайство Халикулова Т.К., представляющего интересы Касиева Ш., Топошова Ж.С., Абаева А.И., Маатова Р.Б., Ибрагимжанова Н., Исмаилова Д.М., Нурматова Ж.У., Толубаева А., Филимонова А.Я., Абдухалилова Ш., Аширова А.А. о проверке соответствия части II статьи 17 Закона Кыргызской Республики «О ветеранах войны, Вооруженных Сил и тружениках тыла» статьям 6 и 20 Конституции Кыргызской Республики.

Согласно ходатайству, указанные лица были зачислены в специально созданный в 1983 году в городе Ош автомобильный батальон, относящийся к Крас-

№ 11-П

нознаменному восточному пограничному округу Комитета государственной безопасности СССР (далее - КГБ СССР), который состоял исключительно из числа военнообязанных водителей. В период боевых действий (1979-1989 годах) на территории Республики Афганистан вышеперечисленные лица проходили службу в качестве водителей для выполнения специальных заданий по обеспечению войск боеприпасами, снарядами, авиабомбами, горюче-смазочными материалами, продовольствием.

После окончания боевых действий указанным субъектам за их службу было выдано свидетельство о праве на льготы, на основании которого они имели право получать соответствующие социальные льготы. Так, пунктом 6 постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР «О льготах военнослужащим, рабочим и служащим, находящимся в составе ограниченного контингента советских войск на территории Демократической Республики Афганистан, и их семьям» от 17 января 1983 года № 59-27 предусматривалось, что действие пунктов 1-5 данного постановления будет распространяться, в том числе, на военнослужащих КГБ СССР (включая военных советников и специалистов), принимавших участие в боевых действиях, рабочих и служащих, выполнявших интернациональный долг в других странах, где велись боевые действия, и их семьи.

После распада Советского Союза 13 ноября 1992 года в Москве Правительства государств-участников Содружества независимых государств приняли решение о сохранении прав и льгот, ранее установленные законами и другими нормативными актами бывшего СССР, где указывалось о недопустимости одностороннего ограничения обозначенных прав и льгот, при этом Государства - участники Содружества вправе принимать меры по усилению социальной защиты вышеперечисленных категорий лиц.

Заявитель в своем ходатайстве отмечал, что представляемые им лица состояли на специальном учете и относились к юрисдикции КГБ СССР и, как «воины-интернационалисты», состояли на учете в местных управлениях труда и социального развития по месту постоянного проживания. Представляемые Халикуловым Т.К. граждане, согласно пункту 4 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «О ветеранах войны, Вооруженных Сил и тружениках тыла», были признаны ветеранами войны. При этом, в соответствии с частью I статьи 17 этого же Закона эти лица пользовались социальными гарантиями участников Великой Отечественной войны, предусмотренными в статье 14, кроме пункта 1.

Халикулов Т.К. указывал, что если ранее статус военнослужащего определялся законами советского времени, то в соответствии со статьей 1 Закона Кыргызской Республики «О статусе военнослужащих» особенности статуса военнослужащих, проходивших военную службу в военное время, в период мобилизации, во время исполнения обязанностей военной службы в условиях чрезвычайного положения и при вооруженных конфликтах теперь регулируется законами и иными нормативными правовыми актами Кыргызской Республики.

Истцы, по утверждению заявителя, с момента получения льгот освобождались за счет республиканского бюджета от оплаты в размере 50 процентов при

№ 11-П

оплате за пользование электрической и тепловой энергией, за жилую площадь и коммунальные услуги, по установке телефона и абонентской платы за телефон, один раз в два года по заключению врачей обеспечивались бесплатной путевкой для санитарно-курортного лечения, пользовались бесплатным проездом на всех видах городского, пассажирского транспорта (за исключением такси), железнодорожным транспортом пригородного и международного сообщения и т.д.

Однако, в 2004 году в связи с выводом пограничных войск ФСБ Российской Федерации, правопреемника пограничных войск КГБ СССР, с территории Кыргызской Республики и увольнением граждан согласно Кодексу законов о труде Российской Федерации, выплаты льгот были полностью приостановлены.

В 2007 году Управление социальной защиты города Ош, запросив у военного комиссара города Ош списки военнообязанных, призывавшихся на учебные сборы и направлявшихся в Афганистан в количестве лишь 65 человек, прекратило выдачу документов на социальные льготы.

В связи с чем Халикулов Т.К. сообщил, что по данному вопросу состоялись судебные разбирательства во всех инстанциях, включая Верховный суд Кыргызской Республики, которыми их право на получение социальных льгот было восстановлено.

Вместе с тем, заявитель отмечал, что постоянные разногласия в понимании смысла и применения части II статьи 17 Закона «О ветеранах войны, Вооруженных Сил и тружениках тыла» различными государственными органами приводит к систематическим проблемам получения представляемым им лицами социальных льгот с 2004 года.

На основании изложенного субъект обращения просил признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство Халикулова Т.К., пришла к выводу о том, что нет неопределенности в вопросе соответствия части II статьи 17 Закона Кыргызской Республики «О ветеранах войны, Вооруженных Сил и тружениках тыла» статьям 6 и 20 Конституции Кыргызской Республики и определением от 4 июня 2019 года отказала в принятии ходатайства к конституционному судопроизводству.

По мнению коллегии судей, суть доводов заявителя сводились к проблемам, связанным с правоприменительной практикой оспариваемой нормы, возникающей ввиду противоречивого понимания государственными органами ее регулятивного содержания, соответственно, не могли расцениваться как правовые аргументы, вызывающие неопределенность в вопросе о том, соответствует ли оспариваемая норма Конституции Кыргызской Республики, что согласно статье 24 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» является основанием к рассмотрению дела.

Не согласившись с определением коллегии судей от 4 июня 2019 года Халикулов Т.К., представляющий интересы Касиева Ш. и других, 30 сентября 2019 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

№ 11-П

В своей жалобе заявитель указывает, что коллегия судей не смогла установить, в чем заключается противоречие между оспариваемой нормой и Конституцией Кыргызской Республики (статьи 6 и 20).

Субъект обращения в своей жалобе повторно приводит доводы, которые были изложены им в первоначальном обращении, вновь излагает обстоятельства, связанные с трудовой деятельностью представляемых им лиц, а также приводит фактические обстоятельства дела, имеющие непосредственное отношение к выплате денежных компенсаций для участников боевых действий на территории других государств.

Заявитель указывает, что соответствующие уполномоченные государственные органы не могут дать четкого и ясного ответа по вопросам установления льгот для вышеуказанных лиц.

Кроме того, субъект обращения указывает, что постановлением Правительства Кыргызской Республики «О выплате ежемесячных денежных компенсаций взамен льгот» от 22 декабря 2009 года № 795 регламентирован порядок выплаты денежных компенсаций, однако его реализация не осуществляется в полной мере.

С учетом изложенного, Халикулов Т.К. просит признать противоречащим частям 2, 3 статьи 6, частям 1, 2, 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики часть II статьи 17 Закона Кыргызской Республики «О ветеранах войны, Вооруженных сил и тружениках тыла», признать акты Министерства труда и социального развития Кыргызской Республики, Министерства обороны Кыргызской Республики, Государственного комитета по делам обороны Кыргызской Республики и других государственных органов противоречащими части 3 статьи 5, частям 2 и 3 статьи 6, частям 1, 2, 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Заявитель в своей жалобе не приводит аргументов, обусловленных выводами коллегии судей и направленных на отмену обжалуемого им определения.

Правовой сущностью конституционного контроля является проверка соответствия нормативных правовых актов или их части требованиям Конституции Кыргызской Республики при наличии убедительных доводов правового характера, очевидно вызывающих сомнение в их конституционности.

В этой связи, конституционный Закон Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусмотрел ряд требований к оформлению обращения в Конституционную палату и обоснованию позиции заявителя по поставленному им вопросу (статьи 20, 24, 25 и 28).

В соответствии с пунктом 9 части 3 статьи 25 вышеуказанного конституционного Закона заявитель обязан указать в своем обращении позицию по поставленному им вопросу и его правовое обоснование со ссылкой на соответствующие нормы Конституции Кыргызской Республики. Данное требование означает, что доводы заявителя должны носить не фактологический, а правовой характер, находиться в системной связи с конституционными установлениями и вызывать очевидное сомнение в конституционности регулятивного воздействия оспари-

№ 11-П

ваемой им нормы права.

Тогда как содержание первоначального обращения и жалобы субъекта обращения касаются вопросов правоприменения частей I и II статьи 17 Закона Кыргызской Республики «О ветеранах войны, Вооруженных Сил и тружениках тыла» и требует исследования фактических обстоятельств дела, что относится к компетенции судов общей юрисдикции.

В связи с этим, приведенные в первоначальном ходатайстве и в жалобе доводы не могут служить основаниями в разрешении поставленного заявителем вопроса в рамках конституционного судопроизводства.

В соответствии с частью 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, частью 1 статьи 4 и статьей 18 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определен исчерпывающий перечень дел, подведомственных Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики, в который дача оценки правовым актам ненормативного характера не входит.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 4 июня 2019 года.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Халикулова Турсунали Курбановича, представляющего интересы Касиева Шабдана, Топошова Жапара Сатаровича, Абаева Адыла Исмаиловича, Маатова Рустама Бакишовича, Ибрагимжанова Номанжана, Исмаилова Далилбека Мамасадикувича, Нурматова Жениша Урунбаевича, Толубаева Абдылды, Филимонова Анатолия Яковлевича, Абдухалилова Шавкатбека, Аширова Абдыбаета Абдыкаюмовича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства Халикулова Турсунали Курбановича, представляющего интересы Касиева Шабдана, Топошова Жапара Сатаровича, Абаева Ады-ла Исмаиловича, Маатова Рустама Бакишовича, Ибрагимжанова Номанжана, Исмаилова Далилбека Мамасадикувича, Нурматова Жениша Урунбаевича, Толубаева Абдылды, Филимонова Анатолия Яковлевича, Абдухалилова Шавкатбека, Аширова Абдыбаета Абдыкаюмовича о проверке конституционности части II статьи 17 Закона Кыргызской Республики «О ветеранах войны, Вооруженных Сил и тружениках тыла» от 4 июня 2019 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

МАТЕРИАЛЫ НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«ПРИНЦИП СОРАЗМЕРНОСТИ В
КОНСТИТУЦИОННОМ ПРАВОСУДИИ:
ПРАКТИКА ОГРАНИЧЕНИЯ ПРАВ И
СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА»

(12 апреля 2019 г., Кыргызская Республика,
г. Бишкек)

**Бобукеева Меергуль Рыскулбековна,
судья-секретарь Конституционной палаты**

ПРИМЕНЕНИЕ ПРИНЦИПА СОРАЗМЕРНОСТИ В РЕШЕНИЯХ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Уважаемые коллеги!

Уважаемые участники конференции!

Принцип пропорциональности (соразмерности) уходит корнями в глубины истории и философии права. Он имеет значение не только для создания и применения права, т.е. для юридической практики, но также лежит в самом основании права, иными словами он – часть природы права.

Идея соразмерности прослеживается еще в теории общественного договора. Так, в свое время, философ XVII века Джон Локк предполагал, что ограниченность государственной власти заключается в том, что «никогда не может простираться далее, нежели это необходимо для общего блага». Полвека спустя эту идею также продвигал известный историк права Уильям Блэкстон, который в своих трудах отмечал, что «естественная свобода ограничена человеческими законами настолько (и не более), насколько это необходимо и целесообразно для общей пользы народа».

Таким образом, будучи производным от категорий меры и равенства принцип пропорциональности имманентен идее справедливости, а отсюда и правосудия как процедуры беспристрастного разрешения споров.

Современную историю утверждения принципа пропорциональности в публичном праве, где он выступает основным критерием надлежащей реализации органами власти предоставленных им полномочий, принято связывать с именем известного законодательного деятеля Суарец Карла-Готлиб. Так, Суарец исходил из того, что государство может ограничивать свободу одного лица только для того, чтобы гарантировать свободу и безопасность других. В своих трудах он отмечал, что: «Только обеспечение более весомого блага для общества в целом может оправдать государство в его требовании к индивиду пожертвовать своим менее существенным благом. До тех пор пока различие в весомости этих благ не очевидно, предпочтение должно отдаваться естественной свободе... Социальные тяготы, которые необходимо предотвратить посредством ограничения свободы индивида, должны быть значительно более существенными, чем вред, причиняемый индивиду или всему обществу в результате данного вмешательства».

С тех пор принцип пропорциональности трактуется как требующий от публичных властей, чтобы принимаемые ими меры, ограничивающие права частных лиц, не были чрезмерными, и соответствовали тем целям, для достижения которых они применяются.

В новейшей истории юриспруденции принцип пропорциональности считается конституционным; органы конституционного контроля вывели его из принципа правового государства и верховенства конституции. В доктрине конституционной юстиции принцип пропорциональности рассматривается как универсальное общеобязательное правило, которое применяется при регулировании деятельности всех ветвей и органов государственной власти. Принцип пропорциональности иногда называют правилом «запрещения чрезмерного применения принуждения». Он требует, чтобы органы законодательной и исполнительной власти использовали для достижения своих целей только адекватные и сбалансированные меры. Принцип пропорциональности действует во всех сферах публично-правового регулирования, при этом ни одна отрасль права не является исключением, и применяется в отношении всех действий, осуществляемых от имени государства, независимо от их формы

и содержания. Принцип пропорциональности связывает и законодателя, устанавливающего виды принудительных мер и основания их применения, и органы исполнительной и судебной властей, которые уполномочены применять данные меры.

Кроме того, принцип пропорциональности признается необходимым условием и способом реализации современной конституционно-правовой доктрины. Он выступает главным критерием надлежащей реализации органами публичной власти предоставленных им полномочий. В настоящее время им оперируют органы конституционного контроля практически всех стран. И как уже выше отметила, этот принцип признается конституционным, а также фундаментальным, обязательным и для законодательной, для исполнительной власти, и для судов при выполнении возложенных на них функций. Более того, некоторые исследователи полагают, что принцип пропорциональности – это «предельное верховенство права», «универсальный критерий конституционности». Такое утверждение положит конец спорам относительно своевольной интерпретации конституции и таким образом завершит споры о правомерности ограничения прав и свобод человека.

В практике органов конституционного контроля принцип пропорциональности функционирует прежде всего в качестве основного инструмента защиты прав человека, определяя критерии допустимости их ограничения (вмешательства в осуществление). Процедура проверки правомерности установленного ограничения какого-либо права, т.е. тест на пропорциональность включает несколько этапов, каждый из которых соответствует определенному компоненту данного принципа. Мера, предпринятая публичной властью, должна (1) преследовать определенную легитимную цель, (2) быть релевантной данной цели, т.е. действительно способствовать ее достижению, и (3) необходимой для этого, т.е. обеспечивать достижение указанной цели за счет наименьшего из возможного ограничения прав, и, наконец, (4) быть соразмерной, т.е. должно соблюдаться надлежащее соотношение (справедливый баланс) между важностью достижения заявленной цели и тяжестью тех обременений, которые претерпело лицо в связи с ограничением его права (пропорциональность в узком смысле слова или «взвешивание»).

В правовой системе Кыргызской Республики принцип соразмерности вытекает из требований, установленных частью 2 статьи 20 Конституции, согласно которой права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. При этом вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

В своей практике Конституционная палата неизменно исходит из того, что ограничения прав и свобод должны быть необходимыми и соразмерными конституционно признаваемым целям таких ограничений; государство, обеспечивая баланс конституционно защищаемых ценностей и интересов, должно использовать не чрезмерные, а только необходимые и строго обусловленные этими целями меры; ограничения прав и свобод являются оправданными, только если они отвечают требованиям справедливости, являются адекватными, соразмерными и необходимыми для защиты конституционно значимых ценностей.

Так, в своем решении от 29 октября 2013 года Конституционная палата обозначила, что любое ограничение должно преследовать конституционно значимые цели и должно быть продиктовано необходимостью защиты конституционно признаваемых ценностей. Далее, интерпретируя положение части 2 статьи 20 Конституции, Конституционная палата отметила, что ограничения, не предусмотренные Конституцией и законами, не могут вводиться подзаконными нормативными правовыми актами.

Данная правовая позиция была развита в решении Конституционной палаты от 14 мая 2014 года, согласно которому ограничение прав и свобод человека и гражданина требует

соблюдения строго установленных условий:

- ограничение должно быть представлено в строго определенной правовой форме – форме закона;

- ограничение может быть допустимо, только если оно служит определенным целям, указанным в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики;

- ограничение допустимо только в той мере, в какой это необходимо для защиты конституционных ценностей или достижения обозначенных целей в Конституции.

В последующем другие решения Конституционной палаты были основаны именно на этих правовых позициях, которые послужили неким путеводителем в обеспечении гарантированных Конституцией Кыргызской Республики прав и свобод граждан.

Анализ практики Конституционной палаты показывает, что конституционные права и гарантии их обеспечения не всегда получают в текущем законодательстве необходимое развитие и реализацию на практике. Нередко нормативные правовые акты, принимаемые во исполнение акта более высокого уровня, не только не согласуются с содержанием его норм, но и выходят за пределы предмета допустимого регулирования. В таких случаях Конституционная палата, рассматривая оспариваемую норму, имеет соответствующую правовую позицию. Примером может послужить решение Конституционной палаты от 16 ноября 2013 года, в котором дана оценка конституционности пункта 12 Положения «О пенсиях за особые заслуги перед Кыргызской Республикой», утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 19 февраля 1998 года № 82.

В указанном решении Конституционная палата отметила, что, признавая особые заслуги отдельных граждан перед Кыргызской Республикой, государство приняло на себя определенные публично-правовые обязательства по осуществлению их социальной защиты. При этом Закон Кыргызской Республики «О государственном пенсионном социальном страховании» не предусматривает каких-либо оснований для отмены надбавок, являющихся составной частью пенсии за особые заслуги. Поэтому Конституционная палата указала, что введение такого ограничения подзаконным нормативным правовым актом, исходя из социального положения граждан, противоречит части 2 статьи 20 Конституции. Конституционная палата также отметила, что нормотворческий орган, ограничивая выплату надбавок, являющихся составной частью пенсии за особые заслуги, поставил в неравные условия пенсионеров, занимающих определенные высшие государственные должности и пенсионеров, работающих в других сферах. В связи с чем, Конституционная палата заключила, что нормотворческий орган, имея полномочия по определению условий и порядка установления, а также выплаты пенсий за особые заслуги перед Кыргызской Республикой, должен учитывать, что не может вводиться правовое регулирование, из-за которого лицо, реализуя одно конституционное право, может ущемляться в реализации другого права.

Другим примером строгого следования и применения принципа соразмерности в качестве метода оценки конституционности вводимых ограничений прав и свобод является одно из последних решений Конституционной палаты от 30 мая 2018 года, где оспариваемой нормой предусматривалась что, если в отношении заявителя предъявлен гражданский иск в суд, то до окончания производства по делу, гражданину Кыргызской Республики может быть временно отказано в выезде из Кыргызской Республики.

По результатам рассмотрения данного дела, оспариваемая норма была признана неконституционной. Выводы о неконституционности Конституционная палата мотивировала тем, что права, связанные с возможностью свободного передвижения и выезда за пределы страны, а также беспрепятственного возвращения на ее территорию, в условиях интеграции в мировое пространство, являются исходным показателем степени свободы личности. В силу этого, согласно части 2 статьи 25 Конституции Кыргызской Республики каждый имеет право свободно выезжать за пределы Кыргызской Республики.

Право свободного выезда за пределы страны представляет собой одно из наиболее существенных проявлений индивидуальной свободы человека и служит предпосылкой полноценной реализации иных прав и свобод. Другими словами, возможность свободного выезда из страны лежит в основе полноценной человеческой жизнедеятельности и признания государством достоинства личности.

Соответственно, правовой режим ограничения права на свободу выезда за пределы Кыргызской Республики может вводиться с учетом необходимости достижения баланса интересов личности и государства в соответствующих сферах государственной и общественной жизни.

Однако в контексте оспариваемой нормы, как указала Конституционная палата в своем решении, введение такого ограничения не является обоснованным и необходимым, и не может служить причиной ограничения субъективных прав человека и гражданина.

Рассмотрение дел в Конституционной палате обусловлено противоречиями в законодательстве, в том числе возникающими по объективным причинам, невозможностью во многих случаях правоприменителями однозначно определить, соответствуют ли вводимые ограничения Конституции, поскольку ее нормы имеют высшую юридическую силу и прямое действие. Так, конституционные права и гарантии их обеспечения не всегда получают в текущем законодательстве необходимое развитие и реализацию на практике. Нередко нормативные правовые акты, принимаемые во исполнение положений Основного закона страны, не только не согласуются с содержанием его норм, но и выходят за пределы предмета допустимого регулирования.

В частности, решением от 5 июля 2017 года Конституционная палата дала оценку конституционности пункта 7 части 4 статьи 60 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, не допускающий допрос близких родственников подозреваемого, обвиняемого, подсудимого и признала оспариваемую норму противоречащей Конституции в той мере, в какой не допускает допрос близких родственников подозреваемого, обвиняемого, подсудимого при наличии их желания давать показания.

В своем решении Конституционная палата отметила, что показания против себя или близких родственников, то есть лиц, обладающих свидетельским иммунитетом, могут быть даны только с соблюдением принципа добровольности и диспозитивности. Данную норму следует рассматривать как правовую гарантию против самообвинения и принуждения к даче показаний против себя самого, своего супруга или близких родственников.

Между тем, Конституционная палата отметила, что установление запрета на допрос в качестве свидетелей близких родственников подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, тем не менее, не должно ограничивать их в праве давать соответствующие показания в случаях, когда они заинтересованы в оглашении той или иной информации. Следовательно, органы следствия и суды не вправе отказывать в даче свидетельских показаний лицам, изъявившим такое желание при заявлении ими соответствующего ходатайства. Таким образом, исходя из данного решения Конституционной палаты близкие родственники подозреваемого, обвиняемого, подсудимого не должны лишаться возможности давать показания об известных им обстоятельствах по делу.

Приведенные примеры как нельзя полно и всесторонне подтверждают важность и необходимость существования самостоятельного органа конституционного контроля в Кыргызской Республике, показывают значимую роль, которую играет Конституционная палата в надлежащем обеспечении конституционных прав и свобод граждан от их несоразмерного обременения ограничениями. Конституционная палата порой является единственной инстанцией, способной восстановить конституционные права граждан, нарушаемые, в том числе и судами общей юрисдикции при применении, соответственно, будучи неконституционных законов. Так, Конституция Кыргызской Республики гласит,

что судебные акты, основанные на нормах законов, признанных неконституционными, пересматриваются судом в каждом конкретном случае по жалобам граждан, чьи права и свободы были затронуты (*часть 10 статьи 97 Конституции*).

Конституция Кыргызской Республики также предоставила право каждому оспорить конституционность закона и иного нормативного правового акта, если считает, что ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией. Если обратить внимание на практику Конституционной палаты, то можно заметить, что защита конституционных прав и свобод человека и гражданина выходит на первый план, как в количественном, так и в качественном отношении. Дела по защите основных прав и свобод человека и гражданина в практике Конституционной палаты являются самой многочисленной из категорий дел, рассматриваемых ею при осуществлении своих судебных полномочий. Как показывает статистика, все большее количество граждан обращаются в Конституционную палату за защитой своих конституционных прав и свобод от произвольного их ограничения. Доля рассмотренных дел по обращениям граждан в общей практике Конституционной палаты превышает 95 процентов и из года в год увеличивается.

Таким образом, специальный конституционный контроль в Кыргызской Республике остается одним из эффективных средств защиты прав и свобод человека и гражданина, поскольку, в результате конституционного судопроизводства судебную защиту получают не только лицо, обратившееся в орган конституционного правосудия, но и другие граждане, права которых нарушались или могли бы быть нарушены в будущем от их несоразмерного ограничения.

**РАЗУМНОСТЬ И СПРАВЕДЛИВОСТЬ КАК ОБЩЕПРАВОВЫЕ
МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ КАТЕГОРИИ В РЕШЕНИЯХ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ОГРАНИЧИВАЮЩИЕ ПРАВА ЧЕЛОВЕКА
И ГРАЖДАНИНА (НА ПРИМЕРЕ ОТДЕЛЬНЫХ РЕШЕНИЙ СУДА)**

Разумность и справедливость являются одними из важных оценочных категорий в жизнедеятельности человека. Данными категориями руководствуется также законодатель и правоприменитель, поэтому они встроены органическим элементом в судебную и законодательную технику. Законодатель ими руководствуется в период разработки и принятия нормативного правового акта и далее они могут перейти в плоскость практического правоприменения в рамках судебной формы защиты прав человека. В условиях все большего появления сложных регулятивных норм, затрагивающих самые разнообразные сферы жизнедеятельности эти, казалось бы, две простые оценочные категории не потеряли своей актуальности и не потеряют ее никогда. В силу того, что оценку разумности и справедливости применимой нормы права к конкретному составу правоотношений будет давать человек-судья. Безусловно, то, что оценка разумности и справедливости применительно к конкретным правоотношениям может меняться в зависимости от различных обстоятельств. К таким обстоятельствам можно отнести время, т.е. конкретный временной промежуток, когда применялась норма права, правовой нигилизм и наоборот, высокая правовая культура общества, а также совокупность других обстоятельств, связанных с временем применения нормы права. Также можно отметить в качестве обстоятельств влияющих на трактовку и применение нормы права саму конструкцию и содержание данной нормы права. Правовая политика государства и международные стандарты правоприменения и совокупность других обстоятельств носящих как субъективный, так и объективный характер также нельзя сбрасывать со счетов при применении нормы права. Но все же базовым и основополагающим, ключевым элементом является человек, т.е. судья-правоприменитель, т.к. речь идет об оценочных категориях, оценку которую дает судья или состав суда. Это является самым важным элементом при определении содержания нормы права, при ответе на главный вопрос является ли норма конституционной или неконституционной.

При этом правовую казуистику, порой встречающуюся в решениях судов, включая и акты Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики (далее – Конституционная палата ВС) назвать разумной и справедливой назвать сложно. Потому что эти судебные акты возможно формально и обоснованы и подведены под «нужные» нормы конституционного и других отраслей права, под формат международных, всемирно признанных норм, защищающих права человека, но по духу и содержательной части такие судебные акты ничего общего с названными морально-этическими, они же общеправовыми категориями не имеют.

В качестве примера можно привести решение Конституционной палаты ВС от 2 сентября 2015 года по делу о проверке конституционности пункта 3 ст. 263 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики (в редакции от 29 декабря 1999 года) (далее – ГПК КР¹), в части установления трехмесячного срока для обжалования нормативного правового акта государственного органа, органа местного самоуправления и их должностных лиц. Справедливости ради, следует отметить, что данное решение далось судьям Конституционной палаты ВС с большим трудом, об этом говорит особое мнение, к которому присоединились четверо судей из состава рассматривавшего данное дело и не поддержав-

¹ Если в тексте не оговорено иное, то здесь и далее речь идет о Гражданском процессуальном кодексе Кыргызской Республики в редакции от 29 декабря 1999 года.

ших мнения большинства, признавших оспариваемую норму соответствующей Конституции КР.

Суть спора заключалась в следующем, п. 3 ст. 263 ГПК КР, в данное время данный кодекс утратил силу, однако эта проблема продолжает оставаться, она с 1 июля 2017 года перекочевала в Административно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики, содержалась норма, регламентирующая срок для обращения граждан и юридических лиц с целью оспаривания нормативного правового акта государственного органа, органа местного самоуправления и их должностных лиц. Данный срок равнялся трем месяцам. В ходатайстве, адресованном в Конституционную палату ВС, обоснованно ставился вопрос о конституционности исчисления 3-месячного срока для обращения в суд за признанием нормативного правового акта незаконным. Корень проблемы заключался в том, с какого момента следует исчислять 3-месячный срок. Пункт 3 ст. 263 ГПК КР указывает «заявление по административному делу подается в суд в течение трех месяцев со дня получения копии акта государственного органа, органа местного самоуправления, их должностных лиц либо со дня, когда заявитель узнал о вынесении данного акта, если иные сроки не установлены законом». На первый взгляд может показаться, что Конституционная палата ВС приняла верное решение и оно вполне разумно, если буквально читать и трактовать данную норму права. Но если внимательно вчитаться в данную норму, а также посмотреть на соседние со ст. 263 ГПК КР нормы, то станет понятно, что законодатель в диспозиции нормы говорит об акте государственного органа, органа местного самоуправления и их должностных лиц индивидуального действия, а не о нормативном правовом акте. Это следует даже из текста спорной нормы, в которой встречаются такие фразы «заявление по административному делу подается в суд в течение трех месяцев со дня получения копии акта государственного органа <...>», «заявление по административному делу подается в суд в течение трех месяцев со дня <...> когда заявитель узнал о вынесении данного акта». Данные формулировки индивидуализируют акты государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц, которыми решаются индивидуальные или коллективные вопросы, но с определенным субъектным составом и не относятся к нормативным правовым актам, которые обладают другими индивидуализирующими признаками. Например, неопределенный круг субъектов, на которые направлена норма права или многократность применения нормы права.

В указанном контексте трактовки и применения норм Конституции КР позиция Конституционной палаты ВС не согласуется с правовой точки зрения с морально-этическими категориями о справедливости и разумности. Сравнивая формулировки судей при принятии решения и сформулированные в особом мнении судей, можно прийти к выводу, что судьи руководствовались разным пониманием о справедливости и разумности. Признавая оспариваемую норму вполне справедливой и разумным такое ограничение в правах человека на обращение в суд большинство судей апеллируют такими фразами и предложениями, как «политическая стабильность», «в целях обеспечения правовой стабильности предназначены также установленные для совершения конкретных процессуальных действий сроки. В этой связи, как для процессуальных действий в уголовном процессе, административном процессе, в процессе гражданского судопроизводства для подачи жалобы также необходимо соответствующее и установленное ограничение времени», «установление несоразмерно длительного срока подачи жалобы в связи с возможным необоснованным затягиванием в оспаривании правовой нормы удлиняет неопределенность сторон в отношении их действий. Причем не всегда возможно удовлетворительно разрешить дела, которые утратили свою актуальность. Ограничение срока защищает дела от затягивания и от вредных его последствий».

Можно ли назвать такие формулировки разумными и справедливыми для разрешения спорного вопроса? Наверное, нет, т.к. разумность принятия решения предполагает

взвешенный подход при разрешении спора с всесторонней оценкой проблематики. Неужели в целях сохранения политической стабильности следует попирать права человека на обращение в суд? Вероятно, наоборот, отказ в защите нарушенного права в большей мере несет риск общественно-политической эскалации социального напряжения в обществе и как следствие, политические риски. Насколько разумно говорить, что следует ограничить период времени, в течение которого будущее закона становится неопределенным, с учетом требований стабильности? В этом ключе идет краткое обоснование принятого решения Конституционной палаты ВС. Если эти формулировки положить на одну чашу весов, а на другую возможность исправить незаконный нормативный правовой акт, либо часть нормативного правового акта посредством судебного контроля, то разум, вероятно, недолго будет колебаться, выбирая между двумя решениями. В этом заключается один из механизмов работы системы сдержек и противовесов, которая должна существовать между ветвями власти в любом цивилизованном государстве.

Дануте Йочене, судья Конституционного Суда
Литовской Республики, профессор Университета
Литовской Республики им. Миколасса Ромериса

ПРИНЦИП ПРОПОРЦИОНАЛЬНОСТИ В ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

На анализе пропорциональности вмешательства в основном построена и практика Европейского суда по правам человека.

С самых первых своих дел Суд постоянно подчеркивал, что при применении Конвенции о защите прав человека и основных свобод надо искать справедливый баланс между защитой общего публичного интереса и защитой фундаментальных прав человека, которым должна быть предоставлена особое внимание.

Этот принцип справедливо считается краеугольным камнем правосудия.

Сам термин пропорциональность происходит от латинского *pro portio* - что означает со-размерность между двумя или более элементами. Требование пропорциональности заложено в любой конфликт между правовыми нормами.

Надо отметить, что и международные, и конституционные суды обычно уделяют достаточное внимание важности поставленных на карту интересов и поиска справедливого баланса между ними, хотя не всегда они используют сам термин «пропорциональность».

Вопрос справедливого баланса между правами индивидуума и общественным интересом и вопросы ограничения фундаментальных прав человека для удовлетворения общих потребностей общества будут всегда интересовать юристов, ведь ответы на эти вопросы обычно привязаны к контексту каждого государства в каждый промежуток времени.

Основным фактором верховенства права является не абсолютная защита конституционных прав человека, а именно соблюдение справедливого баланса между этими правами и другим, которые входят с ними в конфликт, в частности публичными интересами.

Даже если не указана конкретно в тексте Конвенции, требование пропорциональности следует из анализа текста Конвенции, взятого вместе; вытекает из необходимости обеспечить ее единство и гармоничность.

Как известно, принцип пропорциональности берет свое начало с прусского административного права девятнадцатого века, где он обсуждался в контексте полицейского права. Саму концепцию пропорциональности был разработан Верховным административным судом Пруссии: в целом ряде дел суд нашел, что поведение полиции была противоправной именно потому, что она была диспропорциональной.

Во второй половине двадцатого столетия именно после применения этого принципа Федеральным Конституционным судом Германии, другие конституционные суды большинства европейских государств, а также Канады, Израиля и Южной Африки начали его использовать также.

Однако, в этом принципе нет ничего изначально немецкого, и применение этого принципа другими конституционными юрисдикциями не является заимствованием немецкого принципа. Это скорее ответ на общую правовую проблему. Как только становится ясно, что радиус действия власти широкий но не ограничен, если нет определенных лимитов, принцип пропорциональности служит инструментом для согласования обоих - широкого радиуса действия и неопределенных лимитов.

Оценка пропорциональности вмешательства является трех - шаговым тестом.

Во-первых, тест на принадлежность: «использованы средства должны быть надлежащими, для достижения легитимной цели» (*Eignung*).

Во-вторых, тест на необходимость (*Erforderlichkeit*): средство использован Правительством, должен иметь наименее ограничивающий эффект для конституционной (или другой)

ценности.

И наконец - тест на разумность: использованы средства должны быть пропорциональными ожидаемым последствиям - бремя, которое несет лицо, не должен быть чрезмерным по отношению к выгоде несущей удовольствие государственной цели (*Zumutbarkeit*) - именно здесь делается балансирующая оценка.

Первый элемент - принадлежность - касается соотношения между легитимной целью для ограничения права и средствами, избранными для такого ограничения. Примеров ненадлежащего вмешательства, т.е. явного несоответствия принятых государством мер цели, преследуемой не так много. Так, в одной из своих дел Конституционный суд Южной Африки рассматривал жалобу о лишении гомосексуальных пар определенных социальных льгот. Со ссылкой на аналогичное решение Верховного суда Канады, суд отметил, что хотя цель соответствующего закона вполне легитимная (защита «традиционной» семьи), нет достаточно разумной связи между этой целью и принятыми средствами - лишением льгот.

Дело *Mouvement raëlien Suisse v Switzerland*, которое рассматривал ЕСПЧ, касалась запрета установки в публичном месте афиши из-за наличия на этой афишке ссылки на интернет - страницу сомнительного характера а также через проблематично деятельность руководства организации.

Легитимная цель такого вмешательства казалась очевидной - охрана здоровья и нравственности, предупреждения преступления а также защиту прав других лиц; и большинство членов Палаты Суда не нашли нарушения, признав вмешательство пропорциональным.

По мнению меньшинства, запрет афишки в одном Кантоне Швейцарии при отсутствии подобного запрета в других кантонах и наличия запрещенной веб-страницы была лишена принадлежности - ею невозможно было защитить мораль жителей Швейцарии и предупредить возможный преступление - опасность, если существовала, не знает границ между кантонами. Этот пример подчеркивает, что в анализе ЕСПЧ иногда отсутствует четкий трех - шаговый тест на пропорциональность, на что указывают ученые - юристы

Второй элемент - необходимость менее удручающего вмешательства из всех возможных, является критерием, на основе которого ЕСПЧ взвешивает конфликтно интересы, хотя и не всегда Суд отмечает его эксплицитно. Примером можно привести недавнее дело *Saint - Paul Luxembourg SA v. Luxembourg*, где речь шла об обыске в помещении газеты с целью выяснить, кто скрывается под псевдонимом, которым был подписан спорную статью, поскольку такого имени не было в официальном реестре журналистов, хотя было похоже имя. Суд пришел к выводу, что для идентификации автора следственный судья мог прибегнуть к менее серьезного вмешательства в право издательства, гарантированного статьей 8 Конвенции, чем обыск и выемка. И наконец завершающий этап - проверка разумности или пропорциональность *stricto sensu* - **и есть место для балансировки**, или взвешивания конфликтных интересов, поставленных на карту.

Именно этот этап является ключевым, он проходит красной лентой через всю юриспруденцию ЕСПЧ. Комплексная оценка судьями пропорциональности вмешательства остается доминантой в судебском принятии решения.

Но тест на пропорциональность не является простым взвешиванием конфликтующих интересов - его применение всегда ориентированное на результат.

Мы, с одной стороны, вмешательство в то или иное фундаментальное право человека, с другой - последствия, к которым это вмешательство привело или приводит. Оценка пропорциональности вмешательства будет зависеть от степени нанесенного ущерба.

По выражению Алекси, «Чем больше уровень недовольства или ущерба, нанесенного одному интереса, тем большей должна быть важность удовлетворения другого».

Толкование пропорциональности является одним из путей диалога между национальными

конституционными судами и ЕСПЧ.

Конечно, принцип пропорциональности не является простым, и его применение не всегда ведет к предполагаемым результатам. Оценка веса того или иного права, в которое осуществляется вмешательство, является субъективной, так же как и оценка степени вмешательства и последствий.

Пропорциональность - область оценочных суждений. Так мнения судей различаются, и во многих делах применения теста пропорциональности меньшинством судей в деле приводит к противоположному результату чем тот, к которому пришло большинство. Так, Конституционный суд РФ постановил, что запрет выдачи тел погибших, причастных к терроризму и несообщение о месте их захоронения является пропорциональным вмешательством в религиозную свободу (соответственно свободу ритуальных обрядил захоронения) учитывая, что в особых условиях РФ, выдача родственникам тел погибших террористов способна спровоцировать массовые волнения, привести к разжиганию вражды, а собственно могилы могут быть использованы для пропаганды идеологии терроризма. Государственным интересам безопасности, поставленной на карту, судьями была предоставлена большая вес в этих обстоятельствах, чем правую родственников погибших на прощание и похороны.

Но взвешивание этих самых конфликтных интересов привело большинство судей палате ЕСПЧ к другому результату.

По мнению Европейского суда, автоматическое применение соответствующего правила без индивидуального подхода было непропорциональным

С таким применением теста на пропорциональность, а собственно с предоставлением такого веса интересам поставленным на карту, не согласилась меньшинство судей, которая отметила, что в обстоятельствах этого дела « средство будет пропорциональным если соответствующее право гарантировано статьей 8 Конвенции является более важным, чем право других на жизни, и на мирную жизнь. Важность рассматриваемого права подорвано тем фактом, что террористы отказались от своих социальных обязанностей поддерживать мир ...

Таким образом другая оценка веса конфликтных интересов привела меньшинство судей к другому результату.

Кроме разного веса которая может быть предоставлена, для адекватной оценки содержания и соответственно пропорциональности вмешательства, если речь идет о сферах жизни развивающихся - новые технологии, медицинские вопросы, охрана окружающей среды и т.д. - необходима полная информация о проблеме, которой часто не хватает.

Например, в деле *Uzun v. Germany* заявитель жаловался на вмешательство в его право на частную жизнь в связи с использованием GPS - наблюдения за автомобилем его сообщника. Но взвесив все элементы дела, ЕСПЧ признал GPS -наблюдения пропорциональным.

При этом, оценивая степень вмешательства, Суд не признал его слишком интрузивным или всеобъемлющим - «GPS -наблюдения, по своей природе, отличается от других видов визуального или акустического наблюдения, которые, как правило, имеют большую степень вмешательства, потому что разоблачают больше информации о поведения человека, его мыслей или чувств».

Противоположного мнения по степени интрузивности GPS пришел Верховный суд США в деле *United States v. Jones*.

Как отметила одна из судей большинства «GPS - наблюдения генерирует точную, всеобъемлющую запись публичных движений человека, отражает богатство деталей о ее семейные, политические, профессиональные, религиозные и сексуальные связи».

Из-за разницы в оценке степени вмешательства этой новой технологии в частную жизнь, тест на пропорциональность привел два суда к различным результатам. Несмотря указанные спорные вопросы, принцип пропорциональности остается фундамен-

тальным принципом конституционного права, в условиях быстрых изменений общества и его насущных потребностей позволяет обеспечивать верховенство права. Эта задача - внедрение и сохранение верховенства права - задача конституционной юрисдикции.

Другие дела ЕСПЧ – ст. 8 (вместе с ст. 14 Конвенции) – Орланди и др. против Италии; Пайич против Хорватии;

Ст. 9 Конвенции – САС против Франции;

Ст. 11 Конвенции – Кудревичиус против Литвы;

Ст. 12 Конвенции – Шенк и Копф против Австрии и др.

Маралбаева Алия Шамудиновна
к.ю.н., доцент кафедры теории и истории
государства и права Кыргызско-Российского
Славянского университета им. Б. Ельцина

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОГРАНИЧЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА: ПРАКТИКА КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КР

Актуальность исследования критериев конституционно-правовых ограничений прав и свобод человека и гражданина обусловлена их детерминирующей ролью в развитии демократического и правового государства в Кыргызской Республике. Международные стандарты в области защиты прав человека закрепляют критерии ограничения прав и свобод со стороны государства. Вместе с тем, важно понимать, что в современном мире регулирование общественных отношений невозможно без правовых оснований ограничения прав и свобод. В доктрине конституционного права вопрос об отражении содержательных критериев ограничения прав и свобод человека и гражданина в практике Конституционной палаты Верховного суда КР является малоизученным. Данное исследование направлено на восполнение данного пробела.

В рамках данного доклада исследованы методологические подходы к соразмерности ограничения прав и свобод человека и гражданина, содержательная сторона принципа соразмерности, а также отражение принципа соразмерности в практике Конституционной палаты Верховного суда КР.

В конституционном праве существует несколько подходов к определению принципа соразмерности ограничения прав и свобод человека и гражданина.

Первый подход восходит к немецкой доктрине, разработавшей учение об имманентных пределах прав и свобод человека (К. Штерн). Согласно данному учению под имманентными пределами прав человека понимают конституционную возможность их осуществления². Во-первых, конституционный смысл исследуемого права передает личности границы свободы по существу, т. е. очерчивает круг возможностей, охватываемый правом. Во-вторых, имманентные пределы прав и свобод заданы принципом формального равенства (Лапаева В.В.)³. Однако, в этом случае, любое правомерное ограничение прав и свобод человека и гражданина теряет смысл и правовые нормы, закрепляющие данные ограничения будут считаться противоречащими конституции. Конституционная палата Верховного суда в своем решении от 6 марта 2019 года по делу гражданина Куланбек у. А. определила, что «установление правового регулирования в сфере труда и занятости военнослужащих, в том числе и порядка обжалования наложенных дисциплинарных взысканий, в силу особенностей военной службы, отличное от общих правил трудового законодательства, является оправданным и не противоречит принципу равенства всех перед законом и судом»⁴.

В Конституции КР отражены основные положения немецкой конституционно-правовой доктрины, согласно которой по степени допустимого ограничения права и свободы делятся на:

2 Гаджиев Г.А. Конституционные принципы рыночной экономики (развитие основ гражданского права в решениях Конституционного Суда Российской Федерации) // Электронный ресурс: <http://udik.com.ua/books/book-1606/chapter-59830/>; Е. В. Астафьева Принципы ограничения конституционных прав и свобод граждан // Электронный ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/v/printsipy-ograniчениya-konstitutsionnyh-prav-i-svobod-grazhdan>

3 Лапаева В. В. Проблема ограничения прав и свобод человека и гражданина в Конституции РФ (опыт доктринального осмысления) // Журн. рос. права. 2005. № 7. С. 16–19.

4 Решение КП ВС КР По обращению гражданина Куланбек уулу Айбека о проверке конституционности абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», абзаца девятого пункта 22, подпункта 6-1 пункта 186, абзаца пятого пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пробытия в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года № 185, абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики // <http://constpalata.kg/wp-content/uploads/2019/03/Kulanbek-uulu-K.-rusk.-redakt.-kop..pdf>

- права и свободы с простой оговоркой закона (ограничение прав и свобод предусмотрено законом или на основании закона). Так, в части 2 статьи 29 Конституции КР закреплено положение о том, что ограничение права на тайну переписки, телефонных и иных переговоров, почтовых, телеграфных, электронных и иных сообщений допускается только в соответствии с законом и исключительно на основании судебного акта.

- права и свободы с квалифицированной оговоркой закона (ограничение прав и свобод предусмотрено законом или на основании закона, подробно описывающий ситуацию, в которой возможно такое ограничение, определены цели и возможные средства, применяемые в таком случае). В соответствии, с частью 2 статьи 20 Конституции КР «права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям».

- права и свободы без оговорок (они не могут быть ограничены ни при каких условиях). В части 5 статьи 20 Конституции КР закреплен перечень абсолютных прав, которые не могут быть ограничены ни при каких обстоятельствах. По данному вопросу Конституционная палата Верховного суда КР вынесла решение от 16 января 2019 года по делу государственной пошлины, в соответствии с которым «из-за несоразмерно высоких ставок государственной пошлины из юрисдикции судов исключается целый ряд гражданских исков, тем самым предоставляя некий иммунитет от гражданской ответственности некоторым категориям лиц - что не соответствует принципу равенства всех перед законом и судом, а также нарушает право на судебную защиту»⁵.

В решениях Конституционной палаты Верховного суда КР был рассмотрен вопрос пределов ограничений в рамках учения о соразмерности. В связи с этим, было установлено, что ограничение прав и свобод человека и гражданина допускается только, если действия государства направлены на достижение законных целей и при этом примененные средства являются обоснованными, необходимыми и соразмерными. Данная правовая позиция была выражена в решении от 30 мая 2018 года по делу об ограничении свободы выезда за пределы КР в случае, если в отношении заявителя предъявлен гражданский иск в суд, до окончания производства по делу. Конституционная палата Верховного суда КР пришла к выводу, что ограничение свободы выезда за пределы КР, введенное оспариваемой нормой, по своей сути, направлено на понуждение ответчика к участию в судебном процессе, несмотря на наличие указанных правовых механизмов, обеспечивающих надлежащее отправление правосудия. В таких условиях введение такого ограничения не является обоснованным и необходимым, и не может служить причиной ограничения субъективных прав человека и гражданина⁶. Кроме этого, Конституционная палата Верховного суда КР в своем решении от 19 сентября 2018 года указала обязательность соблюдения формы и процедуры ограничения прав и свобод человека и гражданина, закрепленные в части 2 статьи Конституции КР. В правовой позиции Конституционная палата Верховного суда КР указала, что «норма, предусматривающая увольнение сотрудника со службы в запас (с постановкой на воинский учет) при осуждении его близких родственников за особо тяжкие преступления, а также при признании их, в судебном порядке, членами организованных преступных группировок введена подзаконным актом, что является недопустимым в силу абзаца второй части 2 ста-

5 Решение КП ВС КР от 16 января 2019 года по делу о проверке конституционности абзаца четвертого подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утвержденных постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, в связи с обращением Самедова Самед Али оглы, представляющего интересы Бейшембаевой Нургул Абыкеевны // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/9752?cl=ru-ru>

6 Решение КП ВС КР от 30 мая 2018 года по делу о проверке конституционности пункта 8 части первой статьи 46 Закона Кыргызской Республики «О внешней миграции», в связи с обращением Султанова Тимура Султановича // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/9646?cl=ru-ru>

тьи 20 Конституции Кыргызской Республики»⁷.

При изучении практики Конституционной палаты Верховного суда КР считаем необходимым обратиться к опыту Федерального Конституционного Суда Германии (далее ФКС). В своих решениях ФКС Германии наряду с необходимостью и соразмерностью выделяет еще и пригодность в качестве содержательного критерия правомерного ограничения прав и свобод человека и гражданина. Пригодность означает, что установление ограничений прав и свобод служит средством достижения поставленной цели, подразумевающей наличие прямой взаимосвязи между ограничением прав и свобод и наступившим результатом⁸. Действия государства, которые не достигают поставленной перед ним цели, но при этом посягают на защищенные блага, являются чрезмерными⁹. Мероприятие, связанное с ограничением прав и свобод, должно быть необходимым для достижения законной цели: если для достижения данной цели существует не сколько возможных средств, то из них следует выбрать такое, от которого можно ожидать наименьшего воздействия на защищенные Основным законом ФРГ блага¹⁰. В данном случае, речь идет о соотношении принципа соразмерности ограничения прав и свобод человека и гражданина и легитимности судебной власти. Насколько правомерное ограничение прав и свобод человека и гражданина достигнет цели правового регулирования? Необоснованность ограничения прав и свобод человека и гражданина нарушает принцип соразмерности в конституционном судопроизводстве.

Второй подход к изучению принципа соразмерности ограничения прав и свобод человека и гражданина исходит из гармонизации публичных и частных интересов. Судебная практика Европейского Суда по правам человека (далее ЕСПЧ) показывает, что национальные власти не всегда имеют достаточные основания для ограничения прав. В частности, в деле «Бурдов против России» (решение от 7 мая 2002 г.) ЕСПЧ считает, что задержки с исполнением судебных решений представляли собой вмешательство в имущественные права заявителя (статья 1 Протокола № 1). Этот вывод, основанный на оценке ЕСПЧ, что «Правительство не выдвинуло никакого оправдания этому вмешательству, и Суд считает, что недостаток средств не может оправдать такое упущение». В этом случае нехватка бюджетных ресурсов, по мнению ЕСПЧ, не является законной целью, которая могла бы доказать такое ограничение права¹¹.

Аналогичные причины ЕСПЧ использовал в деле «Кормачева против России» (решение от 29 января 2004 г.). В качестве обоснования ограничения права на справедливое судебное разбирательство (статья 6) Правительство указало в основном объективные трудности, с которыми сталкиваются российские суды в деле заявителя, такие как нехватка персонала, плохое техническое состояние его здания и географическая удаленность. ЕСПЧ не согласен с доводами правительства и считает, что «эти трудности не освобождают государство от необходимости обеспечить рассмотрение дела в разумные сроки»¹².

Подводя итог анализу установления допустимого ограничения прав и свобод, а также его пределов, следует отметить значительный вклад Конституционной палаты Верховного суда КР. В свою очередь, содержательные критерии ограничений, предложенные Федеральным Конституционным Судом Германии и Европейским Судом по правам человека, представляются целесообразными и могут быть использованы и в практике Конституционной палаты Верховного суда КР.

7 Решение КП ВС КР от 19 сентября 2018 года по делу о проверке конституционности подпункта «ч» пункта 106 Положения о прохождении службы рядовым и начальствующим составом органов внутренних дел Кыргызской Республики, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 20 июня 2013 года № 360, в связи с обращением Мусаева Алтынбека Бакытбековича, Чолпонбаева Мукара Шалтаковича, представляющего интересы Досалиева Арстанбека Сарыевича, а также Тура-това Каныбека Ташбалтаевича // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/9747>

8 Dolzhikov, Alexey V., The European Court of Human Rights on the Principle of Proportionality in 'Russian' Cases (December 9, 2011). Teise, 82, 2012. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2695159>

9 Основные права и свободы. По российской Конституции и Европейской Конвенции / сост. К. Экштайн. М.: Nota Bene, 2004. С. 48

10 Raabe K. Grundrechte und Erkenntnis. 1998. 1 Aufl. S. 58

11 Burdov v. Russia, no. 59498/00, § 41, ECHR 2002-III

12 Kormacheva v. Russia, no. 53084/99, § 55, 29 January 2004

Список использованных источников:

- 1) Астафьева Е.В. Принципы ограничения конституционных прав и свобод граждан // Электронный ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/v/printsipy-ogranicheniya-konstitutsionnyh-prav-i-svobod-grazhdan>
- 2) Burdov v. Russia, no. 59498/00, § 41, ECHR 2002-III
- 3) Гаджиев Г.А. Конституционные принципы рыночной экономики (развитие основ гражданского права в решениях Конституционного Суда Российской Федерации) // Электронный ресурс: <http://udik.com.ua/books/book-1606/chapter-59830/>; Dolzhikov, Alexey V., The European Court of Human Rights on the Principle of Proportionality in 'Russian' Cases (December 9, 2011). Teise, 82, 2012. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2695159>
- 4) Конституция Кыргызской Республики от 27 июня 2010 года (с изменениями от 28 декабря 2016 года № 218, принятыми референдумом (всенародным голосованием) 11 декабря 2016 года) // Электронный ресурс: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/202913?cl=ru-ru>
- 5) Kormacheva v. Russia, no. 53084/99, § 55, 29 January 2004
- 6) Лапаева В. В. Проблема ограничения прав и свобод человека и гражданина в Конституции РФ (опыт доктринального осмысления) // Журн. рос. права. 2005. № 7. С. 16–19.
- 7) Решение КП ВС КР По обращению гражданина Куланбек уулу Айбека о проверке конституционности абзаца двенадцатого части 1 статьи 31 Закона Кыргызской Республики «О всеобщей воинской обязанности граждан Кыргызской Республики, о военной и альтернативной службах», абзаца девятого пункта 22, подпункта 6-1 пункта 186, абзаца пятого пункта 187 Положения о порядке прохождения военной службы по контракту (пребывания в запасе) офицерским составом и прапорщиками в Вооруженных силах, других воинских формированиях и государственных органах Кыргызской Республики, в которых законом предусмотрена военная служба, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 25 апреля 2011 года № 185, абзаца третьего пункта 91 Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Кыргызской Республики // <http://constpalata.kg/wp-content/uploads/2019/03/Kulanbek-uulu-K.-rusk.-redakt.-kop..pdf>
- 8) Решение КП ВС КР от 16 января 2019 года по делу о проверке конституционности абзаца четвертого подпункта «а» пункта 1 Ставок государственной пошлины, утвержденных постановлением Правительства Кыргызской Республики от 18 июля 1994 года № 521, в связи с обращением Самедова Самед Али оглы, представляющего интересы Бейшембаевой Нургул Абыкеевны // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/9752?cl=ru-ru>
- 9) Решение КП ВС КР от 30 мая 2018 года по делу о проверке конституционности пункта 8 части первой статьи 46 Закона Кыргызской Республики «О внешней миграции», в связи с обращением Султанова Тимура Султановича // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/9646?cl=ru-ru>
- 10) Решение КП ВС КР от 19 сентября 2018 года по делу о проверке конституционности подпункта «ч» пункта 106 Положения о прохождении службы рядовым и начальствующим составом органов внутренних дел Кыргызской Республики, утвержденного постановлением Правительства Кыргызской Республики от 20 июня 2013 года № 360, в связи с обращением Мусаева Алтынбека Бакытбековича, Чолпонбаева Мукара Шалтаковича, представляющего интересы Досалиева Арстанбека Сарыевича, а также Туратова Каныбека Ташбалтаевича // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/9747>
- 11) Основные права и свободы. По российской Конституции и Европейской Конвенции / сост. К. Экштайн. М. : Nota Bene, 2004. С. 48
- 12) Raabe K. Grundrechte und Erkenntnis. 1998. 1 Aufl. S. 58

Тэнасе Александру,
член Европейской комиссии
за демократию через право
(Венецианская комиссия),
экс-председатель
Конституционного суда Молдовы

ПРИНЦИП ПРОПОРЦИОНАЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВОСУДИЯ

История возникновения принципа пропорциональности

В ходе одного исследования, Председатель Верховного суда Израиля Аарон Барак обнаружил версию концепции философии Моисея 12-го века, в которой говорилось, что разрешено использовать более сильные лекарства только в случае отказа более слабых лекарств¹³. Этот древний пример, на первый взгляд устарелый, который находит свое место в позитивном праве.

«Справедливость и правосудие» была связана с пропорциональностью по крайней мере со времен Аристотеля¹⁴.

Истоки пропорциональности легче всего найти в немецких и прусских законах. Например, административные суды Пруссии использовали этот принцип для разрешения споров в области полицейского права (*сегодняшний закон о правонарушениях*). Существенное развитие принципа пропорциональности было в значительной степени обусловлено созданием Высшего Административного суда (*Oberverwaltungsgericht*) в Пруссии в 1875 году. Высший Административный суд в Пруссии вначале проверял, превышают ли принятые полицией меры для того, что было необходимым для достижения соответствующей цели.

С тех пор, суд определил, как применять принцип пропорциональности путем реформирования административного права, ограничивая как законные цели администрации, так и рассмотрение выбранных средств для достижения этих целей.

Далее я приведу два наглядных примера в этом отношении.

В 1886 году суд постановил, что меры, принятые административным органом, в данном случае полицией, не могут по соображениям общественной безопасности требовать от владельца снести небольшое строительство на краю своей собственности, в связи с опасностью получения травм. Суд решил, что наиболее соразмерной и необходимой мерой для устранения угрозы общественной безопасности было бы обязать владельца включать систему освещения в ночное время. Суд постановил, что «защита от несчастных случаев действительно является задачей полиции, но эта задача и полномочия имеют определённый предел, и не могут выходить за рамки того, что необходимо для достижения цели устранения опасности».

Другой интересный прецедент касается закрытия магазина, потому что он, помимо прочего, торговал «бренди» (алкогольными напитками) без лицензии на продажу. Суд постановил, что несоразмерно и, следовательно, неприемлемо, что магазин закрыт только за незаконный сбыт продукта. По сути, работа магазина была безупречна по закону, только продажа «бренди» была нелицензионной. Следовательно, было решено, что эта мера была непропорциональной и не являлась необходимой для достижения законной цели получения разрешения на продажу.

Впоследствии, следуя примеру Прусского Верховного Суда и другие административные

¹³ Barak, Aharon. 2012. *Proportionality: Constitutional Rights and their Limitations*, Cambridge: Cambridge University Press

¹⁴ On proportionality in distributive justice, see ARISTOTLE, *NICOMACHEAN ETHICS* 162-63 (Sarah Broadie ed., Christopher Rowe trans., Oxford University Press 2002) (c. 384 B.C.E.)

суды в Германии применили этот принцип, подвергнув цензуре налагаемые санкции.

Современной основой принципа пропорциональности является нововведением Федерального Конституционного Суда Германии, который уже более полувека использует этот принцип для определения конституционных прав. Конституционный суд адаптировал историческую концепцию административного права, в которой пропорциональность играла важную роль в судебной системе в отношении контроля за административными действиями в конце XIX века.

Относительно недавно, принцип пропорциональности был также принят наднациональными судами, Европейским судом по правам человека (ЕСПЧ) и Судом Европейского Союза (СЈЕУ).

Оставив в стороне вторжение в историю и возвращаясь к более близким временам, мы обнаружим, что пропорциональность рассматривается как общий принцип права Европейского Союза.

Первые ссылки Союзного Права на принцип пропорциональности можно найти во времена Европейского Сообщества угля и Стали¹⁵. Однако, этот принцип получил дальнейшее развитие после решения в деле *Internationale Handelsgesellschaft*¹⁶, где он использовался для оспаривания системы лицензий на импорт и экспорт.

Заявители получили экспортную лицензию на кукурузу из Германии в соответствии с правилами Сообщества, с условием арендовать склад, чтобы гарантировать, что экспорт будет осуществлён в течение срока действия лицензии. Поскольку экспорт не был завершён до истечения срока действия лицензии, немецкие административные органы распорядились о конфискации важной части склада. Заявители оспаривали конфискацию, ссылаясь на нарушение некоторых принципов немецкого права.

В этом случае впервые была предпринята попытка определить концепцию принципа пропорциональности «лицо не должно быть ограничено свободой действовать за пределами того, что абсолютно необходимо для защиты общественных интересов».

Вступительные соображения.

На самом базовом и упрощённом уровне принцип пропорциональности относится к ситуациям, когда любые меры, предпринимаемые, например, исполнительными или законодательными органами, должны быть хорошо адаптированы и изучены для достижения целей, которые она преследует. Принцип пропорциональности, возможно, лучше всего иллюстрирует фраза известного профессора юридических наук, Фрица Флейнера, который отметил, что «полиция не должна стрелять из пушек по воробьям»¹⁷.

Другая заслуживающая внимания фраза — это фраза адвоката Гюнтера Генриха фон Берга «Закон о полиции может ограничивать естественную свободу субъекта, но только в той мере, в какой это требует его законная цель»¹⁸.

Определение принципа пропорциональности.

Принцип пропорциональности в классическом понимании подразумевает, что любое решение или мера, принимаемые компетентными органами, должны основываться на объективной и справедливой оценке фактов, и надлежащем балансе вовлечённых интересов, и последовательном выборе средств и механизмов, которые будут использоваться для того,

15 Case 8/55 Federation Charbonniere de Belgique v High Authority [1954-1956] ECR 292 at 299; Cauza 19/61 Mannesmann AG v High Authority [1962] ECR 357 at 370-371.

16 Case of 11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel [1970] ECR 1125

17 „The police should not shoot at sparrows with cannons“. Proportionality Review in Administrative Law, Jud Mathews (forthcoming in Comparative Administrative Law, second edition (Peter Lindseth, Susan Rose-Ackerman & Blake Emerson, eds.), Northampton: Edward Elgar, 2017. Fleiner, Fritz. 1928. Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts, Tübingen: Mohr, p. 404.

18 Gunther Heinrich von Berg „the police law may abridge the natural freedom of the subject, but only insofar as its lawful goal requires.”

чтобы достичь заранее определенной цели.

За последние десятилетия, принцип пропорциональности стал принципом *expressis verbis* во многих национальных и международных системах. Основная сфера применения этого принципа - эта сфера конституционного права.

«Пропорциональность» сегодня принята в качестве общего принципа права конституционными судами и международными трибуналами по всему миру. В 2004 году канадский ученый Дэвид Битти заявил, что проверка пропорциональности является «высшим» правилом правового государства для решения конституционных споров о правах. В позитивном аспекте это доминирующий метод конституционного толкования в мире, а в нормативном отношении он превосходит другие методы, такие как оригинальность или текстуализм¹⁹.

В 2005 году американский ученый Дэвид Лоу определил пропорциональность в качестве «общего» компонента конституционного правосудия по всему миру.²⁰

Конституционализм в эпохе пропорциональности

согласно современным доктринам, «тест пропорциональности», выходит за пределы национальных границ и становится обычным методом оценки многих конституционных требований и прав человека.

Пропорциональность, как элемент конституционной доктрины, уже признана в нескольких областях современного конституционного права. Это неудивительно, так как хорошо разработанные конституции, как правило, предназначены для поощрения пропорционального и не произвольного поведения.

А. Пропорциональность как общепризнанный принцип конституционного права

В конституционном праве, принцип пропорциональности особенно применим к защите прав человека и основных свобод. Пропорциональность считается самым эффективным критерием для оценки законности вмешательства государственных властей в ограничение осуществления определенных прав. Кроме того, даже если принцип пропорциональности прямо не закреплен в конституции государства, доктрина и прецедентное право считают его неотъемлемой частью понятия правового государства.

Можно понимать по-разному связь между Конституцией и принципом пропорциональности. До сих пор актуальны известные слова великого законодателя и ученого Солона, который, обращаясь к афинянам, сказал, что он не дал им лучшую конституцию, а лишь самую подходящую. Не бывает идеальных, совершенных и неизменных конституций. Конституция как основополагающий закон, чтобы быть эффективной, должна соответствовать социальным, экономическим и политическим реалиям государства. Именно соответствующая связь между конституционными нормами и упомянутыми реалиями выражает лучше всего принцип пропорциональности.

Считается, что пропорциональность является конституционным принципом из следующих соображений:

1) пропорциональность является формой принципа справедливости и равенства, адаптированной к некоторым конституционным категориям «справедливость», «равноправность», «разумность», «толерантность»;

2) пропорциональность обладает особенностями конституционных принципов;

3) пропорциональность прямо или косвенно закреплена в большинстве конституций демократических стран, а также в международных правовых документах.

Области применения конституционных принципов:

19 David M. Beatty, *The ultimate rule of law* 159-88 (2004).

20 David S. Law, *Generic Constitutional Law*, 89 MINN. L. REV. 652 (2005).

- государственное устройство и осуществление государственной власти;
- обеспечение основных прав человека;
- вмешательство в принцип равенства.

В. Пропорциональное государственное правление как цель конституционной архитектуры

Сутью и целью конституционной архитектуры государства, является создания «*мудрого и сбалансированного правительства для свободных людей*», устроенного таким образом, чтобы было возможно контролировать «*злоупотребления*» и избежать «*произвола или злоупотреблений*» в процессе осуществления государственной власти.

Средства достижения этой цели различны, но требование *пропорциональности* является одним из основных для достижения идеи ограниченного правительства (*правительство, функционирующее в неких строгих рамках, обычно устанавливаемых законом, конституцией или институциональными сдержками и противовесами*)²¹. Легитимность конституционных демократий основана на подотчетности перед народом, включая, но не ограничиваясь, согласием большинства. Признание каждого человека наделенным человеческими качествами, заслуживающего равного уважения, требует обоснованного оправдания для наложения особого бремени или вмешательства.

Признание *пропорциональности* в качестве цели конституционного правления не обязательно означает, что судебный контроль является единственным способом получения соразмерного решения. Законодатели и исполнительные органы также имеют обязательство действовать пропорционально.

С. Пропорциональность в сравнительной перспективе

Использование принципа пропорциональности отличается в зависимости от правовых систем.

В некоторых системах пропорциональность рассматривается как принцип, закрепленный в конституционном или общем праве, который в принципе, должен применяться ко всем областям права. Есть правовые системы, в которых *пропорциональность* применяется только в определенных областях права, и, конечно же, системы, которые не признают пропорциональность в качестве правового стандарта.

Принцип пропорциональности присутствует в публичном праве большинства стран Европейского союза и системы общего права. Несмотря на это, необходимо выделить ряд различий:

А. В Португалии, Швейцарии, и Румынии принцип пропорциональности отражён прямо в конституции и законодательстве.

В. В Греция, Бельгии, Люксембурге принцип пропорциональности прямо не отражён законодательстве или судебной практике.

С. Во Франции и Швейцария этот принцип применяется ко всему публичному праву в целом.

Д. В ряде европейских стран, использование принципа пропорциональности ограничено сферой применения права Европейского Союза.

Надо отметить, что, даже если принцип пропорциональности прямо не закреплен в конституции государства, доктрина и прецедентное право считают его частью понятия правового государства.

Разработанный Федеральным Конституционный судом Германии, как и Верховным судом Канады «тест пропорциональности», оказал особое влияние на другие страны. Конституционный суд Германии, как и Верховный суд Канады, оказал особое влияние на разработку «теста пропорциональности». Таким образом, юриспруденция этих судов, сильно

21 Limited government

повлияла на другие страны.

Например, в Канаде структурированный анализ пропорциональности начинается с определения области, которую определённое право намерено защищать: если определённое право было нарушено, анализ направлен на:

- **наличие законного санкционирования действия;**
- **важность и легитимность цели правительства.**

В случае нарушения интересов, защищаемых каким-либо правом, и если оспариваемое действие было «предписано законом» достаточно точно и для достижения законной и достаточно важной цели, то конституционность используемых средств проверяется с помощью трехмерного анализа на:

- а) рациональность;
- б) минимальность вмешательства;
- в) пропорциональность вмешательства *stricto sensu* (в узком смысле) ²².

В юриспруденции других судов, некоторые из этих критериев соответствуют таким элементам анализа, как:

- **«рациональная основа»,**
- **«строгость» или «умеренность»:**
- **«необходимость достаточно важной и убедительной правительственной цели»;**
- **«необходимая рациональная связь между выбранными средствами и целью»;**
- **анализ «минимального вмешательства»,**
- **существование «менее ограничительных способов» для достижения той же цели.**

Структурированный анализ пропорциональности в таких странах, как Канада, Германия или Израиль, включает в себя дополнительный шаг - «пропорциональность *stricto sensu*» - который анализирует, может ли вмешательство в права заявителя быть оправданным преимуществами для важной цели общества.

Этот шаг требует независимой судебной оценки чтобы определить, являются ли приведенные правительством причины ограничения прав, достаточными для оправдания вмешательства. Хотя этот этап иногда называют «определением баланса», вопрос «пропорциональности *stricto sensu*» в структурированной доктрине пропорциональности отличается от самого «теста на пропорциональность», который, как правило, фокусируется главным образом, на количественной оценке охраняемого социального блага.

Пропорциональность в немецкой системе

С нашей точки зрения, система, закреплённая в немецком законодательстве, имеет чрезвычайно хорошие примеры, заслуживающие детального анализа.

В публичном праве Германии принцип пропорциональности (*Verhältnismäßigkeitsprinzip*) предназначен для оценки законности мер, предпринимаемые всеми государственными органами. Это относится к законам, актам, исполнительным и судебным действиям. *Verhältnismäßigkeitsprinzip* служит для проверки и предотвращения нарушения прав граждан с помощью законодательства, административных актов в различных сферах. Сфера его применения вышла за рамки споров граждан с публичными документами и стала применяться даже в горизонтальном контексте: частные лица против частных лиц.

Судебная практика и ученая среда в значительной степени способствовали формированию процесса из трех элементов, составляющих принцип пропорциональности, так «называемый тест на пропорциональность». Первым шагом является проверка уместности

22 ¹ See R. v. Oakes, [1986] 1 S.C.R. 103, 139 (Can.).

/ пригодности, второй анализирует необходимость меры и, наконец, последний включает анализ сбалансированности и пропорциональности меры *stricto sensu*.

а) Уместность меры

Первым элементом является требование уместности или пригодности меры (*Geeignetheit*). Этот элемент указывает на то, что публичные действия должны рассматриваться как минимум адекватными для достижения их цели. Изучение этого «фильтра» ограничивается вопросом о том, считаются ли выбранные средства «уместными» либо «полностью неуместными» для достижения определённой цели.

На данном этапе не важно определить, были ли использованы наиболее подходящие средства для достижения нужной цели, поскольку это будет определено на более позднем этапе с помощью теста на необходимость. По этой причине очень немногие меры останавливаются только на этой стадии, считаясь неуместными.

б) Необходимость меры

Вторым элементом является *требование необходимости (Erforderlichkeit)*²³. Таким образом, только если определённая мера проходит первый тест на уместность, можно будет перейти к проверке необходимости этой меры. Это подразумевает что административные органы обязаны выбрать наименее ограничительные из всех эффективных средств. Это основано на предпосылке, которая означает, что средства, которые не являются абсолютно необходимыми для достижения цели закона, не могут оправдать ограничение основных прав, потому что он мог бы использовать старый способ для своих средств. Это означает, что надо найти другие возможности для достижения заданной цели, не прибегая к такому уровню ограничительных мер²⁴.

Степень контроля зависит от таких факторов, как характер защищаемых прав и серьёзность вмешательства. По сути, тест на необходимость предусматривает в себя гораздо более сложную и обширную аргументацию, чем предыдущий тест, на уместность²⁵.

в) Сбалансированность и пропорциональности меры *stricto sensu*.

Третий элемент — это идея сбалансированности и пропорциональности в узком смысле. В немецкой доктрине этот конечный контрольный порог считается решающим. Этот тест запрещает принятие меры, если неудобство, либо невыгодное положение для отдельно взятого индивидуума перевешивает выгоду, которую получает публичная система или третье лицо.

На этом заключительном этапе суд рассмотрит:

- **насколько глубоко ограничено определённое конституционное право,**
- **насколько серьёзна опасность для общественного блага,**
- **какова вероятность того, что опасность материализуется.**

Другими словами, даже если ясно, что конкретное действие или мера является подходящим и необходимым средством для достижения законной политики, это действие, либо решение, могут все еще быть непропорциональными. Поэтому необходимо чтобы между действиями и целями сохранялся разумный и справедливый баланс.

Пропорциональность в канадской системе

Помимо Германии, Канаду стоит рассматривать в качестве примера структурированного и последовательного анализа принципа пропорциональности. В канадской системе, «пропорциональность» как таковая является частью доктрины, которая в целом отдает приоритет закону, перекладывая задачу обоснования определённых мер, на правительство.

23 Федеральный конституционный суд Германии провел различие между «наименее ограничительной» проверкой и первой проверкой баланса в бизнесе в 1958 г. Apothekenurteil, BVerfG 11 iunio 1958, 7 BVerfGE.

24 Grimm D, „Proportionality in Canadian and German Law“, 57 University of Toronto Law Journal (2007), p. 393.

25 Pirkker B, Proportionality Analysis and Models of Judicial Review, Europa Law Publishing (2013), p. 30.

Например, в деле *R. v. Oakes*²⁶, Верховный суд Канады высказался по поводу нарушения принципа презумпции невиновности. Федеральный закон о контроле над наркотическими средствами, включал положение о том, что если лицо обвиняется в незаконном хранении наркотических веществ, то *ipso facto*²⁷ предполагается, что она обладает ими с целью незаконной торговли веществами, причем бремя доказывания (*onus probandi*) ложилось на самом обвиняемом.

При определении нарушения Канадской хартии прав и свобод, суд Канады руководился, в частности, и принципом пропорциональности, определив сферу применения и содержание этого принципа. Суд постановил, что между хранением наркотических веществ и презумпцией незаконного оборота нет разумной связи, поэтому изменение бремени доказывания не пропорционально предполагаемой цели.

Таким образом, Суд определил, что характер теста на пропорциональность варьирует в зависимости от обстоятельств дела, но, независимо от них, трибунал должен найти баланс между интересами общества и интересами отдельного лица или группы лиц.

Пропорциональность в британской системе

Начиная с дела *Associated provincial picture houses v. Wednesbury Corporation*²⁸ в 1947 году, британские суды начали оперировать понятиями «разумный» и «неразумный».

В 1947 году «Associated Provincial Picture Houses» была предоставлена лицензия от «Wednesbury Corporation» в Стаффордшире для работы в кинотеатре при условии, что по воскресеньям не будет допущено детей в возрасте до 15 лет, независимо от того, сопровождается они взрослым или нет. В соответствии с Законом о кинематографе 1909 года кинотеатры могут быть открыты с понедельника по субботу, но не по воскресеньям. Согласно данному закону, командующий окрестными вооруженными силами мог обратиться в лицензирующий орган с просьбой открыть кинотеатр в воскресенье.

Таким образом, Апелляционный суд Великобритании установил, что данный запрет «неразумный». Суд также постановил «что в ситуации, когда компетентный орган принимает такое решение, что никакой разумный орган не может его принять, суды должны действовать».

Тем не менее, в течение более пяти десятилетий критерий пропорциональности не отражался в решениях британских судов. Его сочли неуместным и потенциально ущербным для системы прецедентного права.

Пропорциональность в системе ЕС

В случае Европейского Союза принцип пропорциональности, хотя и не будучи включён изначально в законодательство ЕС, в настоящее время он определен в ст. 5 Договора о Европейском Союзе, в котором говорится, что осуществление компетенций Союза регулируется принципами «субсидиарности и пропорциональности».

Тест, разработанный Судом ЕС в свете Договора о Европейском Союзе и Хартии ЕС, является специфическим, и его содержание зависит от области применения права ЕС и соответствующих основных прав. В ЕС используются классические компоненты теста пропорциональности, упомянутые выше: уместность, необходимость и пропорциональность *stricto sensu*.

В прецедентном праве СЕС принцип пропорциональности нашел применение в делах касающихся, нарушений основных прав, закрепленных в Договор о Европейском Союзе.

26 <https://scc-esc.lexum.com/scc-esc/en/item/117/index.do>

27 Как прямое следствие

28 *Associated Provincial Picture Houses Ltd. v Wednesbury Corporation* [1948] 1 KB 223 (*Wednesbury unreasonableness*)

Таким образом, в деле *Dita Danosa v LKB Lizings SIA*²⁹ заявительница пожаловалась на дискриминацию по отношению к другим лицам (работникам), путём её отзыва из Совета директоров латвийской компании без учета ее беременности.

Хотя Суд Европейского Союза³⁰ прямо не упомянул этот принцип, он исследовал его компоненты при определении того, соответствует ли увольнение заявителя законодательству ЕС, и пришел к выводу, что отмена в качестве члена руководящего органа частной компании, в частности, женщины из-за ее беременности является прямой дискриминацией по признаку пола и является незаконной.

Пропорциональность в системе ЕСПЧ

Вся судебная деятельность Европейского суда основывается на ряде ключевых параметров, включая эффективность, законность, разумность, справедливость и, несомненно, пропорциональность. Принцип пропорциональности является квинтэссенцией европейской юрисдикции, в частности, со ссылкой на набор прав и свобод, закрепленных в соответствии с конвенцией, включая необходимость справедливого баланса между различными конкурирующими интересами.

В деле *Маркс против Бельгии в 1979*³¹ году ЕСПЧ признал, что пропорциональность является основополагающим принципом, присущим праву Конвенции. Доктрина пропорциональности находится в самом центре исследования, разработанного Судом, чтобы установить разумность ограничений, применяемых к гарантированным правам и свободам. Хотя Европейский Суд признает определенную свободу усмотрения для договаривающихся государств, основная роль Суда заключается в проверке и обеспечении того, чтобы права, предоставляемые отдельным лицам права, не были произвольно ограничены.

В деле по Лингвистическому делу против Бельгии³² Суд постановил, что тест на пропорциональности включает оценку существующей взаимосвязи между механизмами и методами применяемыми национальными властями, и целью, которая должна быть достигнута. Таким образом можно определить, является ли данная взаимосвязь разумной и справедливой.

Эта аргументация получила дальнейшее развитие в деле *Sporrong and Lonnroth v. Sweden*³³, в котором Суд подчеркнул, что при применении Европейской конвенции (в случае статьи 1 Протокола 1) следует определить, существует ли справедливый баланс между общего интереса сообщества, и необходимость защиты основных прав людей. Суд может основать свое решение на соблюдении или нарушении принципов пропорциональности, если он рассматривает возможность достижения предложенной цели менее строгими и жесткими методами.

В деле «*Мериакри против Молдовы*»³⁴ (заявление № 53487/99) относительно необходимости подвергать цензуре всю корреспонденцию осуждённых, в том числе с их адвокатов. Суд постановил, что это ограничение несоразмерно и противоречит преследуемой цели.

В деле «*Хаттон и другие против Соединенного Королевства*»³⁵, Европейский суд оценил, нашло ли британское правительство справедливый баланс между экономическими интересами государства, осуществляя ночные полеты в аэропорту Хитроу, и интересами непосредственных жителей, пострадавших от шума, создаваемого этими рейсами.

Большая Палата Европейского Суда пришла к выводу, что национальные власти установили справедливое соотношение пропорциональности между участвующими конкури-

29 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62009CJ0232>

30 Court of Justice of the European Union

31 Статус одиноких матерей и детей, рожденных вне брака

32 Заявление № 1474/62, № 1677/62, № 1691/62, № 1769/63, нет. 1994/63, № 2126/64), решение от 23 июля 1968 года

33 *Sporrong and Lonnroth v Sweden, Sporrong and Lonnroth v Sweden, Judgment, Merits, App no 7151/75 (A/52), App no 7152/75 (A/52)*, IHRL 36 (ECHR 1982), 23rd September 1982, European Court of Human Rights [ECHR]

34 <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/02/MERIAKRI-RO.pdf>

35 <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-61188%22%7D>

рующими интересами, не ущемляя прав заявителей, в частности, ссылаясь на следующие параметры:

- малочисленность населения, страдающих от неудобств во время сна из-за ночных полетов (2% - 3% от общей численности населения, подвергающегося риску);
- проведение многочисленных исследований национальных органов власти для изучения и улучшения воздействия полётов на людей, в том числе в ночное время;
- отсутствие нарушений на национальном уровне (таких как несоответствующее лицензирование, непредставление информации и сведений о шумовом загрязнении и т. д.);
- убедительная аргументация правительства, представляющую значительный общий экономический интерес на государственном уровне (аэропорт является крупнейшим на континентальном уровне);
- реальная возможность людей, страдающих от воздействия шума, изменить место жительства, не подвергаясь значительным расходам.

В заключение отмечу, что в классическом смысле принцип пропорциональности, в том числе со ссылкой на систему Европейской конвенции, может быть определен как обязательное правило, применяемое для нахождения справедливого, разумного и адекватного баланса между различными конкурирующими интересами.

Свобода усмотрения национальных властей

Философию толкования конвенции Страсбургским судом полностью доминирует доктрина пределов свободы усмотрения национальных властей. Доктрина свободы усмотрения национальных властей связана с пределами, в которых государства могут принимать решения.

Мы должны понимать, что государства не имеют неограниченную или абсолютную свободу усмотрения. Дискреционная свобода усмотрения национальных властей должна основываться, на объективных и четких критериях, соответствующих каждому конкретному случаю.

Государства, в принятии своих национальных решений должны действовать, добросовестно и ответственно. Суды международной юрисдикции имеют задачу проверки пропорциональности действий / бездействия государственных органов и их соответствия высоким европейским стандартам, а также соответствия самому духу Европейского Конвенции.

Заключение

Как мы видели в вышеизложенном, в контексте конституционных или административных проблем, принцип пропорциональности может быть адаптирован, покрывая фактически любые ситуации. Из приведенных примеров, в законодательстве Германии, Канады, Евросоюза Союза и ЕСПЧ, пропорциональность является общим аспектом, направленным на анализ соответствующей взаимосвязи между средствами и целями.

Детальное изучение пропорциональности в разных правовых системах, отражает необходимость внедрения данной концепции как на законодательном, так и на уровне юриспруденции.

Более широкое использование пропорциональности, как принципа и как форма структурированного анализа, имеет множество потенциальных преимуществ. Это могло бы консолидировать судебную аргументацию, уточнив основания для ограничений прав и свобод. В итоге, принцип пропорциональности может способствовать консолидации демократии, путем предоставления общего подхода и обоснованности действий, ограничивающих права и свободы.

Включение проблемы пропорциональности в более широких областях конституционного права, также может способствовать значительному участию всех ветвей власти в текущей деятельности Конституции для обеспечения эффективного управления и защиты прав человека.

Лайла Юрцена,
эксперт по конституционному праву
и ГГЮП Программы ЕС
«Верховенство права
в Кыргызской Республике – 2-я фаза»

РЕШЕНИЯ ОРГАНОВ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВОСУДИЯ КАК ГАРАНТИЯ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Ограничения прав и свобод: особенности их исполнения органами законодательной, исполнительной и судебной власти

[1] Тема конференции касается правового вопроса, имеющего большое значение в упорядочении правовой системы в соответствии с требованиями правового государства. Защита прав человека в правовом демократическом государстве обеспечивается посредством, во-первых, разработки регулирования, в котором четко определен объем прав и свобод, и, во-вторых, установления механизма эффективной реализации этого регулирования, то есть определения функций и обязанностей конституционных органов.

Орган конституционного правосудия играет важную роль в формировании представления о правах человека, поскольку он дает определение содержания конкретных прав и уравнивает их (в делах, где это необходимо). То, в какой степени защищаются права человека, в большой мере зависит от интерпретации, осуществляемой конституционным судом.

Каждый конституционный орган, реализуя свою компетенцию в сфере прав человека (суды общей юрисдикции, Парламент, правительство, орган конституционного контроля и т.д.), применяет принцип пропорциональности. Однако у конституционного суда особая роль. Конституционный суд, используя созданный законодателем механизм и пользуясь предоставленной ему свободой действий, не только делает обеспечение прав человека как можно более эффективным, но и обеспечивает конституционно-правовое регулирование, отвечающее требованиям правового государства, посредством:

во-первых, контроля за нормативными актами и,
во-вторых, включения в постановления четкой методологии оценки ограничения прав, что, в свою очередь:

- 1) помогает заявителю объективно оценить создавшуюся ситуацию и подготовить качественное заявление об ущемлении прав и несоответствии нормы положениям конституции;
- 2) служит поддержкой стороне, подготавливающей письменный ответ (автору оспариваемого нормативного акта);
- 3) совершенствует законодательный процесс и повышает качество законодательства;
- 4) обеспечивает как можно более эффективное и точное исполнение решений.

[2] В рамках принципа разделения властей орган конституционного правосудия осуществляет правосудие, то есть рассматривает дело и принимает решение в соответствии с собственной компетенцией. Для того, чтобы можно было утверждать, что решения органов конституционного правосудия являются гарантией конституционно-правового регулирования, а конституционный суд – гарантом демократии и законности государства, недостаточно лишь вступившего в силу постановления.

То, становится ли конституционный суд истинной (реальной) гарантией, обеспечивается ли право на справедливый суд и разрешается ли конкретный конституционно-правовой вопрос, зависит от результата, то есть как можно более точного исполнения конкретного решения и интеграции изложенных в нем идей в правовую систему.

[3] Вопросы исполнения решения время от времени становятся актуальными в любом государстве. Ведь именно от исполнения решений зависит преемственная и полная интеграция конституционных принципов в национальную правовую систему, а также применение конституционных принципов на практике.³⁶

В настоящем докладе я защищаю идею, что исполнение решения зависит от:

- 1) качества работы (содержания постановлений) конституционного суда;
- 2) уважительного сотрудничества между ветвями власти.

1. Содержание постановлений конституционного суда (органа конституционного правосудия)

[4] Любое решение Конституционного суда влияет на конституционный порядок. Излагая свои правовые позиции, Конституционный суд указывает на ошибки законодателя и таким образом приводит в порядок правовую систему государства.

1.1. Точное по содержанию решение

[5] Я уже обозначила в общих чертах, почему важны содержание постановлений конституционного суда, изложенная в них интерпретация норм, четкая методология. В дополнение к этому хотелось бы указать на еще одну – теоретическую, но не менее важную – причину существования общего требования о мотивированных, опирающихся на четкую методологию решениях. Как в правовой литературе, так и в судебной практике можно выделить два вида демократической легитимности судов: нормативную³⁷ и социологическую.³⁸ Существует мнение, что социологическая, то есть основанная на доверии общества, легитимность приобретается благодаря правомерным и мотивированным решениям, а не в результате следования за мнением общественности. Поэтому всесторонне взвешенные и мотивированные решения важны не только для авторитета суда, но и для его легитимности.

Для того чтобы суд мог разработать как можно более развернутое и обоснованное решение, необходим не только труд компетентных судей и высококвалифицированных работников суда, но и достаточное время на подготовку. В Конституционном суде Латвии решение принимается (должно быть подготовлено) не позднее чем через 30 дней после судебного заседания. В большинстве стран Европы не установлен точный срок подготовки решения, поскольку на него могут влиять различные обстоятельства. Кроме того, учитывая обязательный характер постановлений конституционного суда, недопустимо рисковать качеством решения по причине «поджимающих» сроков.

В Кыргызстане закон предусматривает, что решение и заключение Конституционной палаты провозглашаются немедленно после их подписания.³⁹ Такая норма не совместима с требованием о независимости суда.

1.2. Эффективное в правовом плане и социально ответственное решение

[6] В Латвии закон предусматривает различные механизмы, позволяющие Конституционному суду как можно более эффективно защитить права человека, одновременно делая более эффективным исполнение решений.

[6.1] Пункт 11 статьи 31 Закона о Конституционном суде Латвии наделяет Конституционный суд свободой действий по принятию решения о том, в какой момент утрачивает силу оспоренная норма, признанная не соответствующей правовой норме высшей юридической

36 Кутрис Г. Взаимодействие конституционных судов и других институтов по обеспечению исполнения решений конституционного суда. XVII Ереванская международная конференция, Дилижан, Армения. 5.10.2012.

37 Michael J. Perry, *Protecting Human Rights in a Democracy: What Role for Courts*, *Wake Forest Law Review* 38, 2003, S. 635, 655–657

38 James L. Gibson and Gregory A. Caldeira, *Citizens, Courts, and Confirmations*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2009, S. 38; Judgment of the SC of the US in case *Republican Party of Minn. v. White*, 536 U. S. 765, 793, 2002, Judge Kennedy, J. concurring opinion.

39 Статья 47. Порядок принятия актов Конституционной палатой

11. Решение и заключение Конституционной палаты провозглашаются в полном объеме в открытом заседании Конституционной палаты немедленно после их подписания. В исключительных случаях по особо сложным делам составление мотивировочной части решения или заключения может быть отложено на срок до десяти дней, но их резолютивная часть оглашается в том же заседании.

силы.⁴⁰ [..]

[6.2] Пункт 12 статьи 31 Закона о Конституционном суде Латвии дает суду право, если это необходимо, включить в решение также и другие постановления суда. Эту свободу действий суд также может использовать для эффективного обеспечения основных прав.

[6.3] На случай, если в Конституционном суде было возбуждено дело и во время судопроизводства оспариваемая норма утратила юридическую силу, закон⁴¹ предусматривает для суда возможность прекратить судопроизводство. Согласно юриспруденции Конституционного суда, утрата оспариваемой нормой силы само по себе не всегда будет являться основанием для прекращения судопроизводства по делу (закон предусматривает право, но не обязанность его прекратить). [..]

Таким образом, закон дает Конституционному суду возможность в случае, когда оспариваемая норма утратила силу, принять такое постановление, которое позволит как можно более эффективно защитить основные права лица.

[7] Конституционный закон о “О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики предусматривает не только право, но и обязанность⁴² Конституционной палате указывать в акте “порядок вступления акта в силу, а также порядок, сроки и особенности исполнения и опубликования”. Таким образом, закон позволяет Конституционному суду как можно более эффективно защитить права человека, одновременно делая более эффективным исполнение решений.

2. Исполнение постановлений конституционного суда (органа конституционного правосудия)

[8] С удовлетворением можно отметить, что Конституционному суду Латвийской Республики не пришлось столкнуться с ситуацией, в которой государственные институты проигнорировали бы или демонстративно не исполняли бы резолютивную часть постановлений. Даже публично выражая в определенных случаях негативную позицию в отношении мнения, изложенного в постановлении Суда, должностные лица тем не менее уважали вынесенное решение. Однако следует признать, что исполнение некоторых решений все же вызвало определенные трудности (об этом свидетельствуют также повторно попавшие в Конституционный суд вопросы, например, решение о зарплатах судей).

Деятельность Суда регламентирует Конституция и Закон о Конституционном суде. Исполнение постановления Суда является одной из стадий конституционного судопроизводства, однако эта стадия не предусмотрена *expressis verbis* в Законе о Конституционном суде. Это ни в коей мере не означает, что упомянутая процессуальная стадия отсутствует в процессе Конституционного суда Латвийской Республики. В настоящий момент Закон о Конституционном суде не содержит предписания касательно того, кем именно решаются вопросы, возникающие в ходе исполнения постановления Суда. Не предусмотрено и то, кем в спорных случаях интерпретируются постановления Суда. Этот факт не просто допускает, а даже обязывает Конституционный суд в конкретном случае, оценив обстоятельства дела, уже в самом постановлении определить механизм его исполнения.

[9] Решения, признающие норму не соответствующей правовому акту высшей юридической силы, требуют внесения определенных изменений в правовую систему.

40 Согласно части третьей статьи 32 Закона о Конституционном суде, правовая норма (акт), которую Конституционный суд признал не соответствующей правовой норме высшей юридической силы, считается недействительной со дня опубликования решения Конституционного суда, если Конституционный суд не определил иное. Таким образом, правовая норма (акт) может утратить силу как в общем, так и в специальном порядке. В общем порядке правовая норма утрачивает силу в день опубликования решения Конституционного суда. Специальный порядок определяется самим Конституционным судом: [(а) с момента принятия нормы (*ex tunc*); (b) в определенный судом день, не совпадающий ни со днем принятия нормы, ни со днем опубликования решения: (1) обратным числом (*ex tunc*), (2) определенная дата в будущем (*ex nunc*)].

41 Пункт 2 части первой статьи 29 Закона о Конституционном суде Латвии

42 Статья 48 [..] “В акте Конституционной палаты, в зависимости от характера рассматриваемого вопроса, должны быть указаны” [..]

Это может проявиться следующим образом:

- 1) исключение соответствующей нормы;
- 2) усовершенствование соответствующей нормы (внесение поправок);
- 3) создание новой нормы.

Именно от необходимости изменить нормативное регулирование зависит исполнение решения и обеспечение конституционности.⁴³

[10] Если законодатель должен исправить регулирование:

Постановления, признающие норму не соответствующей правовому акту высшей юридической силы и требующие внесения определенных изменений в правовую систему, могут создавать трудности в процессе исполнения постановлений. Обязанность законодателя принять новую правовую норму, внося поправки в существующие нормы или дополнив нормативное регулирование, является предпосылкой исполнения постановлений Конституционного суда.⁴⁴

[11] Если норма утрачивает силу, но внесение изменений не требуется:

Если констатируется, что оспариваемая норма не соответствует Конституции, Суд признает эту норму недействительной. Выводы Суда, выраженные в постановлении, являются общеобязательными, и законодатель обязан их учитывать. Законодатель в своей дальнейшей работе должен избегать повторения ошибок, на которые указал Суд, тем самым совершенствуя качество нормативного регулирования.

[12] Статьей 32 Закона о Конституционном суде в числе прочего установлено, что обязательный характер носит не только постановление, заключенное в решении, но и изложенная в решении интерпретация соответствующей правовой нормы.

Следовательно, обязательную силу имеют и выводы Суда о необходимости определенного нормативного регулирования, так как при их изложении Суд раскрывает содержание норм Конституции (излагая свои выводы, Суд раскрывает содержание норм Конституции).

[13] “В связи с этим необходимо отметить, что право определить вопросы, связанные с исполнением решения, вытекает из статей 1 и 85 Конституции, а именно – из принципа верховенства конституции. Таким образом, наиболее тесное взаимодействие в процессе исполнения постановлений Суда осуществляется с законодателем – институтом, издавшим оспариваемую норму (обычно это Парламент, но в отдельных случаях в этом качестве может выступать и Кабинет Министров). Суд реализует собственное право на то, чтобы обязать законодателя изменить или принять правовую норму, исключительно в рамках конституционного контроля, так как компетенция Суда также ограничена Конституцией и общими правовыми принципами.”⁴⁵

[14] Содержащиеся в решении указания касательно исполнения решения свидетельствуют об активной позиции Суда: суд конкретизирует содержание нормы Конституции настолько, чтобы законодатель при принятии нормативного акта более не имел возможности истолковать соответствующую норму иначе. По сути Суд в соответствующем случае сводит к минимуму право другого конституционного института на толкование Конституции.⁴⁶

Суд посредством конкретных рекомендаций, включенных в решение, не предъявляет к законодателю конкретные требования, а указывает границы его свободы действий.⁴⁷

43 Кутрис Г., Спале А. Правовые последствия решений Конституционного суда в укреплении конституционного порядка: практика Конституционного суда Латвийской Республики. В: Almanac: Constitutional Justice in the New Millenium, Yerevan, NJHAR, 2011, С. 99-104.

44 Spale A. Role of the Constitutional Court in Improving the Quality of Regulatory Enactments. In: The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space. Riga, University of Latvia, 2012.

45 Кутрис Г. Взаимодействие конституционных судов и других институтов по обеспечению исполнения решений конституционного суда. XVII Ереванская международная конференция, Дилижан, Армения. 5.10.2012.

46 Кутрис Г. Взаимодействие конституционных судов и других институтов по обеспечению исполнения решений конституционного суда. XVII Ереванская международная конференция, Дилижан, Армения. 5.10.2012.

47 Нельзя отрицать, что в отдельных случаях решения Суда ограничивают законодателя, возлагая на него обязанность принять

Напрямую включенные в решение указания, которые в определенной мере ограничивают законодателя, вытекают из Конституции (следовательно, законодателя ограничивает не суд, а Конституция). Эти рамки свободы действий существуют (имеют место) независимо от того, обозначил их конституционный суд или нет. Если конкретный вопрос попал в конституционный суд, суд обязан отразить в решении вытекающую из Конституции интерпретацию, даже в случае, если она напрямую затрагивает свободу действий законодателя.

[15] В практике Конституционного суда Латвии были случаи, когда принятая в результате исполнения решения норма повторно оспаривалась в Конституционном суде.⁴⁸ Это – допустимый в правовом государстве диалог между судом и законодателем.

В таких случаях суд в своем последующем решении может изложить оценку того, надлежащим ли образом было исполнено его решение по предыдущему делу. Например, в деле № 2009-49-01 суд указал, что законодатель лишь формально внес поправки, но не разрешил правовую ситуацию по сути.

[16] Анализируя решения Суда, можно сделать вывод, что Суд использует несколько методов, направленных на усовершенствование нормативного регулирования и возлагающих на законодателя обязанность внести в это регулирование поправки.

Суд в своем постановлении может предусмотреть условие, при выполнении которого оспариваемая норма соответствует или не соответствует Конституции (косвенное указание законодателю).

Тем не менее, в отдельных случаях Суд в своих решениях напрямую указывает законодателю на необходимость внести поправки в нормативное регулирование и даже определяет содержание необходимого регулирования.⁴⁹

[17] Конституционный суд Латвийской Республики, принимая решение о признании норм неконституционными, неоднократно сталкивался с такой ситуацией, в которой признание правовой нормы недействительной с момента публикации решения Суда, может нарушить конституционный порядок больше, чем сама антиконституционная норма. Практика Суда показывает, что можно разрешить и такие ситуации, одновременно обеспечив конституционный порядок.

Суд в своих решениях ответственно оценивает последствия, которые могут быть вызваны отменой нормы.

В своей практике Суд применял различные механизмы разрешения таких ситуаций:

(1) отменяя норму, Суд указывает регулирование, подлежащее применению в правовых отношениях, например, (1) норму Конституции (прямое применение нормы высшей юридической силы),⁵⁰ или (2) антиконституционную норму до внесения поправок, но с

определенный нормативный акт или вложить в нормативный акт определенное содержание. Однако необходимо обратить внимание на то, что заключенные в решении суда предписания о необходимости внесения поправок в нормативное регулирование не должны ограничивать свободу действий законодателя в отношении самостоятельного выбора наиболее подходящего решения. По этой причине в рамках конституционного контроля Суд посредством подобных рекомендаций не ставит законодателю конкретные условия, а указывает лишь на границу свободы действия.

48 Например, в деле о зарплатах судей (2009-11-01)

49 “Нормативное регулирование должно давать возможность администрации мест лишения свободы принимать решение о разрешении или запрете осужденным держать при себе религиозные предметы с учетом индивидуальных обстоятельств конкретного случая, и одновременно обеспечивать, чтобы такая практика была основана на единых принципах.” (2010-50-01).

“Сайма обязана принять пункт 1 части пятой статьи 7 Закона о порядке содержания задержанных лиц в новой редакции. В упомянутой норме должны быть предусмотрены минимальные гарантии защиты приватности задержанных лиц, справедливо уравновешенные с мерами по предотвращению угрозы безопасности других лиц и общества.” (2010-44-01).

“Правовые акты, в которых заключены гарантии защиты личных данных, должны соответствовать принципам, действующим в сфере защиты данных. Эти правовые акты должны четко предусматривать цель, с которой подлежит предоставлению информация о пациенте, и по возможности однозначно определять цель обработки, а также объем и форму предоставляемой информации.” (2010-51-01).

50 “При определении момента, с которого оспариваемая норма утрачивает силу, Суд учитывает то, что, при рассмотрении конкретного дела и при принятии решения по поводу представителя в гражданском процессе, выбранного лицом, суды общей юрисдикции, руководствуясь высказанными в данном решении заключениями и статьей 84 Гражданско-процессуального закона, имеют право применять статью 92 Конституции”.

Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу №2003-10-01, 06.11.2003.

учетом интерпретации, предоставленной Судом.⁵¹

(2) Суд устанавливает дату, до которой норма продолжает действовать, давая возможность законодателю принять регулирование, соответствующее Конституции;⁵²

(3) Суд устанавливает дату, когда норма утратит силу, если не будет выполнено конкретное условие (так называемые решения с условием).⁵³

Признание правовой нормы недействительной, при котором в то же время предусматривается, что норма теряет силу только спустя некоторое время (*ex tunc*), обычно происходит в случаях, когда необходимо изменение нормативного регулирования – то есть, Суд дает законодателю время на приведение нормативного регулирования в порядок и исправление допущенных ошибок. На усовершенствование регулирования отводятся разные сроки (законом этот вопрос не регулируется).

Например, при рассмотрении дела⁵⁴ о снижении возрастных пенсий на конкретный период, Суд признал оспариваемые нормы не соответствующими Конституции и недействительными с момента принятия. В то же время Суду в процессе подготовки решения было ясно, что исполнение решения Суда потребует существенных дополнительных средств в бюджете государства. Поэтому Суд в решение включил механизм его исполнения.⁵⁵

“Конституционный суд обязан в рамках своей компетенции заботиться о по возможности наиболее эффективной защите ущемленных основных прав лиц и об их восстановлении. Ни защита ущемленных прав, ни их восстановление не были бы эффективными, если бы Сазйма (Парламент) не исполнила свою обязанность и не определила порядок возврата удержаний из пенсий. В таком случае следовало бы считать, что основанием для возврата являются содержащиеся в данном решении выводы и что возврат следует начать 1 марта 2010 года (дата решения – 21.12.2009.) в таком объеме и в такие сроки, в которые удержания были осуществлены согласно оспариваемым нормам. То есть, удержанная за один месяц часть пенсии должна быть и возвращена в течение одного месяца. [...] При принятии решения о разработке и принятии такого регулирования необходимо учитывать, что получатели пенсий по старости представляют собой особую группу лиц, которая, однако, достаточно неоднородна в плане доходов, возраста и других факторов. Это означает, что возврат удержанной части пенсии следует осуществить в разумные сроки и, по мере возможности, с учетом неодинаковых ситуаций, в которых пребывают разные лица. С учетом экономического положения государства и возможностей бюджета государства часть

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2003-10-01.pdf>

51 “[...] законодателю требуется время для совершенствования нормативного регулирования, поскольку оспариваемая норма обеспечивала достижение легитимной цели, а именно, эффективного налогового администрирования. Если оспариваемая норма признается утратившей силу до того, как законодатель ввел шадящее регулирование, достижение конкретной легитимной цели может оказаться под угрозой. Это означает, что не будет более дисциплинирующего регулирования и каждый налогоплательщик сможет позволить себе подавать оправдательные документы (доказательства) в любой момент. Такая ситуация, которая возникнет, если вообще не будет никакого регулирования по соответствующему вопросу, не соответствовала бы Конституции еще более, чем предыдущая [...] подобная ситуация допускается, когда не соответствующая Конституции норма еще известное время остается в силе, чтобы у законодателя имелась возможность найти для возникшей ситуации решение, при котором соблюдались бы интересы как общества, так и отдельных налогоплательщиков. Одновременно Суд принял во внимание, что у административного суда в каждом конкретном случае имеется возможность разрешать дело, применяя нормы Конституции непосредственно. В свою очередь, чтобы решения налоговой администрации не приводили к ущемлению установленных Конституцией основных прав лица, пока оспариваемая норма еще в силе, оспариваемую норму в этот период времени следует применять, соблюдая среди прочего и указанное в настоящем решении Конституционного суда.”

Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу №2006-28-01, 11.04.2007.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2006-28-01.pdf>

52 Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу № 2009-11-01, 18.01.2010.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2009-11-01.pdf>

53 Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу № 2003-08-01, 06.10.2003.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2003-08-01.pdf>

Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу № 2003-05-01, 29.10.2003.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2003-05-01.pdf>

54 Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу № 2009-43-01, 21.12.2009.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2009-43-01.pdf>

55 Кутрис Г., Спале А. Правовые последствия решений Конституционного суда в укреплении конституционного порядка: практика Конституционного суда Латвийской Республики. В: Almanac: Constitutional Justice in the New Millenium, Yerevan, NJHAR, 2011, С. 99-104.

пенсии, удержанную на основании оспариваемых норм, следует вернуть в установленном Сазймой порядке в полном объеме не позднее, чем до 1 июля 2015 года.”

В постановляющую же часть был включен пункт, обязывающий Парламент разработать соответствующее регулирование до 1 марта 2010 года.

[18] Конституционный суд несет ответственность за то, чтобы его решения в социальной реальности обеспечивали конституционный порядок – правовую стабильность, ясность и спокойствие.

Конституционный суд, вынося постановление, должен учитывать социальную реальность и всегда оценивать, какие последствия вызовет соответствующее решение.

“Однако Конституционный суд не обязан отражать в решении те соображения, на основании которых суд оценивал возможности исполнения решения. Это связано с тем, что Конституционный суд отражает в решении лишь аргументы и мотивы, имеющие значение в рамках конкретного дела. Тем не менее, Конституционный суд обязан в рамках конкретного дела оценить и соответствие оспариваемой правовой нормы Конституции в целом. Такое требование вытекает из задачи Конституционного суда осуществлять принцип верховенства Конституции, обеспечивая таким образом конституционный порядок. Однако в рамках конкретного дела значение имеют лишь аргументы, которые обосновывают соответствие или несоответствие оспариваемой правовой нормы правовым нормам Конституции. Все прочие соображения Конституционного суда остаются тайной совещательной комнаты.”⁵⁶

[19] Суд обязан изложить соображения, связанные с исполнением решений, если они затрагивают серьезные вопросы жизни государства и общества = “[...] если исполнение решения Конституционного суда существенно повлияет на важный вопрос (затрагивают серьезные вопросы) жизни государства и общества, Конституционный суд должен определить особый порядок исполнения”.⁵⁷

Если оспариваемая правовая норма существенно влияет на бюджет государства, и немедленное исполнение решения может вызвать неблагоприятные последствия, Конституционный суд должен соотнести интересы общества и обеспечение стабильности бюджета государства. Кроме того, соответствующие выводы суд должен отразить в решении, так как Конституция являет собой право на справедливость, а не механическое нагромождение общеизвестных норм.⁵⁸

В нашей стране существует мнение, что Конституционный суд, интерпретируя Конституцию и Закон «О Конституционном суде», пошел по пути «золотой середины», стремясь чрезмерно не сужать и не расширять границы собственной компетенции. Чтобы избежать ситуации, в которой конституционная проверка приводит к нарушению принципа разделения властей, Конституционный суд в своих решениях избегает формулирования правовых норм или определения того, как их следует формулировать законодателю. Таким образом, имеет место взаимное уважение – законодатель принимает во внимание заключение, данное в результате конституционной проверки, а Конституционный суд уважает свободу действий законодателя.

3. Диалог (уважительное сотрудничество) между ветвями власти

[20] Сотрудничество с прочими ветвями и органами власти вне судебного процесса влияет на эффективность исполнения решения. Она зависит от авторитета суда. Следует помнить, что принцип разделения властей налагает строгие ограничения в отношении разнообразных взаимных действий, однако следует помнить и то, что “в демократическом государстве принцип разделения властей не только разграничивает ветви власти, но и содержит в себе требование об их взаимном сотрудничестве, так как общей целью всех

⁵⁶ Idib.

⁵⁷ Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу № 2009-43-01, 21.12.2009.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2009-43-01.pdf>

⁵⁸ Pļeps J. Satversmes 77. panta piemērošanas teorētiskie pamati (Плепс Я. Теоретические основы применения статьи 77 Конституции). Jurista Vārds, 13 июля 2004 года, № 26

ветвей власти является укрепление демократии в интересах народа.⁵⁹

[21] Ежегодно подготавливаемый отчет о работе суда содержит в себе также анализ рассмотренных судом дел. Упомянутый отчет публикуется как в официальном издании, так и на сайте суда. В последние годы организуется пресс-конференция, посвященная опубликованию годового отчета. Это дает возможность ознакомиться с практикой Суда в более сжатом и концентрированном виде, делая Суд более доступным всему обществу, так как полные решения Суда для лиц без юридических знаний могут быть сложными и непонятными.

В самом начале этого года суд впервые провел торжественное заседание с участием высоких государственных должностных лиц, таким образом акцентируя диалог между ветвями государственной власти; на заседании председатель суда сообщила о конституционной ситуации (актуальных вопросах конституционного права) в государстве.

[22] Суд организует ежегодные конференции, посвященные актуальным вопросам конституционного права. Представители законодательной и исполнительной ветвей власти также участвуют в конференции и излагают свое видение соответствующих вопросов

[23] Большую ценность имеют регулярно проходящие на протяжении уже почти десяти лет дискуссии «за круглым столом» с высочайшими государственными должностными лицами: Президентом государства, Президентом министров, председателем Сазймы, министром юстиции, председателем Верховного суда, омбудсменом. Они позволяют подробно обсудить актуальную конституционную ситуацию в государстве. На основе попавших в суд правовых вопросов стороны обсуждают наиболее эффективные возможные решения, которые помогут избежать ошибок в будущем. Разговор проходит в очень открытой и конструктивной манере. Такой подход способствует правомерности и более скорому и эффективному упорядочению нормативного регулирования.

Заключение

[24] Исполнение постановлений во многом зависит и от имиджа суда, сложившегося в обществе, и от его полномочий и уважения, которое проявляют к нему другие органы власти. Чем больше общество знает о суде, тем больше оно проявляет интерес к его постановлениям, не допуская бездеятельности исполнительной власти в претворении этих постановлений. Суд не имеет средств прямого воздействия, механизма принуждения, но может действовать опосредованно – через новое дело и новое решение, в котором норму можно признать недействительной изначально. Важно не только повышать авторитет Конституционного суда, но и избегать возможных прямых конфликтов между соответствующими органами, а также опосредованных конфликтов, то есть ситуаций, когда разные органы дают различные ответы на одни и те же правовые вопросы. Позитивный характер носят налаженное сотрудничество и коммуникация с исполнительной и законодательной властями.

Как я уже указала, авторитет суда в большой мере влияет на эффективность исполнения судебных решений. Поэтому суды активно строят диалог с обществом, разъясняя (с использованием видеозаписей) как конкретные решения, так и другие аспекты работы суда.

59 Решение Конституционного суда Латвийской Республики по делу № 2009-11-01, 18.01.2010.
<http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/06/2009-11-01.pdf>

**Борубашов Бекбосун Ишенбекович,
д.ю.н., профессор, заведующий кафедрой
международного и конституционного
права Кыргызско-Российского
Славянского университета им. Б. Ельцина**

ПРИНЦИП СОРАЗМЕРНОСТИ В КОНСТИТУЦИОННОМ ПРАВЕ

Общество не может существовать без упорядочивания поведения людей, введения его в определенные рамки, придания ему определенной направленности. Исторически сложилось, что в обществе существует социальный порядок, в котором используются нормативные и ненормативные регуляторы. При этом нормативное регулирование выступает как управление посредством разнообразных норм, т. е. правил поведения. Данная функция реализуется в основном путем закрепления соответствующих норм поведения (прав и обязанностей), а также средств их реализации в нормативных правовых актах. Функции права — это основные направления его воздействия на общественные отношения, на поведение людей.

Под функцией права понимается также его социальное назначение. Посредством функций осуществляются задачи, которые ставятся перед правом как социальным институтом. В зависимости от основных задач, выделяют две функции — регулятивную и охранительную. Суть регулятивной функции права заключается в регулировании, упорядочении общественных отношений, установлении такого их состояния, которое диктуется наиболее важными интересами общества на данном этапе его развития. Эти интересы аккумулируются и выражаются законодательными органами, избираемыми большинством граждан, обладающих активным избирательным правом.

В качестве предмета правового регулирования рассматриваются общественные отношения. Правовое регулирование - это целенаправленное воздействие на поведение людей и общественные отношения с помощью правовых средств.

В общественных науках под принципами обычно понимаются исходные положения и теоретические идеи, отражающие объективные закономерности развития общества и государства. Кроме того, под правовыми принципами принято понимать воплощенные в праве основные положения (руководящие начала, идеи), определяющие содержание права и обусловленные в конечном счете, объективными общественными закономерностями. Принципы права – это интегрированные элементы в самом праве, идейная основа всего механизма правового регулирования, основные начала, характеризующие содержание норм и правоприменительных актов, показывающие главные направления их функционального воздействия на общественные отношения. Также, принципы права обладают универсальностью, высшей императивностью, общезначимостью. Принципы права образуют определенную систему, для которой характерно наличие особых связей, отражающих роль и значение отдельных правовых начал для формирования права. Они составляют его отрасли и институты. Принципы права являются субъективными понятиями, формулируемыми нормотворческим органом исходя из конкретного правового опыта и правовой культуры общества и базирующимися на основных положениях правовой системы с учетом достигнутого уровня развития отраслевого законодательства. Вместе с тем, принципы права отражают объективные связи, возникающие в системе общественных отношений.

Конституция Кыргызской Республики является основным источником конституционного права. Регламентируемые конституцией общественные отношения являются объектом конституционного регулирования. Предмет охватывает две сферы общественных отношений: 1) охрану прав и свобод человека, 2) устройство государства и государственной

власти (властеотношения). Конституционно-правовые отношения – это общественные отношения, регулируемые конституционно-правовыми нормами, содержанием которых являются взаимные права и обязанности субъектов этих отношений.

С принципом сбалансированности правового регулирования самым непосредственным образом связан принцип соразмерности ограничения прав тем, конституционно значимым целям, ради достижения которых, вводится ограничение. Соответственно, и меры, направленные на охрану конституционных ценностей или публичного интереса, должны быть соразмерны этим ценностям.

Установление такой меры ограничения, которая позволяет, с одной стороны, защитить права и свободы других лиц, публичный интерес, а с другой — не является чрезмерной и не приводит к отмене или искажению существа права, подвергающегося ограничению, выступает условием достижения сбалансированности правового регулирования.

Принцип соразмерности содержит свои основные элементы в виде общественно важных целей, средств их достижения (меры по реализации), ценностей и приоритетов, которые находятся в основе выбора тех или иных средств и в совокупности определяют границы применения этого принципа.

Критерием границы применения принципа соразмерности выступает взаимосвязь прав и обязанностей. Принцип соразмерности является универсальным и неизменным гарантом защиты основных прав и свобод человека с помощью сбалансированного ограничения прав и свобод и обеспечения гармонии в обществе. В этом случае соразмерность считается основой гармоничного правового регулирования соответствующих отношений, что исключает произвольность, то есть отсутствие связи смысла нормы с защищенными интересами.

Содержание принципа соразмерности многоаспектно, в частности, можно выделить законотворческую и правоприменительную сторону. Его суть заключается в справедливости определения объема ответственности для правонарушителя. Названный принцип характерен для каждого вида юридической ответственности и основывается на конституционных нормах, в статьях 6 и 28 Конституции Кыргызской Республики.⁶⁰

Соблюдение принципа соразмерности выступает неизменным требованием к законодателю, осуществляющему правовое регулирование в сфере социальной защиты, прохождения государственной службы, осуществления иной профессиональной деятельности.

Принцип соразмерности широко используется, в частности, при оценке конституционности норм, изменяющих условия и порядок предоставления мер социальной защиты или вводящих различия в условиях реализации отдельными категориями граждан того или иного социального права, в том числе прямо не предусмотренного Конституцией. Упомянутые различия допустимы только в том случае, когда они объективно оправданы, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели. Однако это не единственное условие их конституционности. Правовые средства достижения обозначенных целей должны быть им соразмерны.

Относительно принципа соразмерности конституционным правом определены следующие позиции: 1) ограничение конституционных прав и свобод человека и гражданина; 2) соответствие меры ответственности совершенному правонарушению. Каждую позицию рассмотрим в отдельности.

1) Статья 20 Конституция Кыргызской Республики закрепляет принцип соразмерности, суть которого заключается в том, что осуществление прав и свобод человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмер-

60 Конституция Кыргызской Республики.- Бишкек: Академия, 2017.- С. 52, 60.

ными указанным целям.⁶¹

Принцип соразмерности в общем виде включает в себя четыре элемента оценки правомерности вводимого ограничения: 1) установление легитимной цели, для достижения которой было предпринято ограничение, 2) определение пригодности ограничения как средства достижения этой цели, 3) его необходимости, то есть отсутствия менее обременительного средства, которое позволяло бы в той же степени достичь тех же целей, 4) пропорциональность, то есть балансирование ограничиваемого права и цели ограничения.

Принцип соразмерности необходимо учитывать, когда речь идет об ограничении конституционных прав и свобод человека и гражданина. В данном случае соразмерность означает соответствие правовых средств целям, ради которых законодатель осуществляет ограничение конституционных прав. Эти цели определены в Конституциях Кыргызской Республики и Российской Федерации. Что же касается средств, используемых для достижения этих целей, то с точки зрения Конституционного суда Российской Федерации, государство должно использовать не чрезмерные, а только необходимые для обеспечения государству правового и демократического строя.

Статья 17 Конституция Российской Федерации закрепляет принцип соразмерности, суть которого заключается в том, что осуществление прав и свобод гражданина не должно нарушать права и свободы других лиц⁶², по статье 55 права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены только в той мере, в какой это необходимо в целях защиты основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечения обороны страны, и безопасности государства.⁶³

Принцип соразмерности был сформулирован Конституционным Судом на основе положений Конституции Российской Федерации. Ограничения должны быть «соразмерны конституционно значимым целям»⁶⁴ и являться «адекватными, пропорциональными и необходимыми для защиты конституционно значимых ценностей», а также отвечать «требованиям справедливости».⁶⁵

В соответствии с вышеперечисленными принципами положения преамбулы Конституции Кыргызской Республики гласит, что мы народ Кыргызстана подтверждая приверженность цели построения свободного и независимого демократического государства, высшими ценностями которого являются человек, его жизнь, здоровье, права и свободы и стремясь утвердить верховенство права, а также обеспечить социальную справедливость, экономическое благосостояние и духовное развитие народа, принимаем настоящую Конституцию.⁶⁶

Соразмерность ограничений конституционных прав и свобод означает также, что такие ограничения не должны приводить к утрате самого права, а также утрате его реального содержания. Примером решения Конституционного суда Российской Федерации, которым устанавливается, что законодателем были установлены ограничения, приведшие к утрате реального содержания права, является дело об ограничении пассивного избирательного права в отношении лиц, когда-либо осужденных к лишению свободы за совершение тяжких или особо тяжких преступлений.

Принцип соразмерности, выражающий требование справедливости, предполагает

61 Конституция Кыргызской Республики. - Бишкек: Академия, 2017. – С.56.

62 Конституции Российской Федерации. - Москва: Юристь, 2015. – С. 9.

63 Конституции Российской Федерации. - Москва: Юристь, 2015. – С.19.

64 Определение Конституционного Суда РФ от 29.09.2015 №1975-О //cyberpedia.su/8xa823.html/

65 Постановление Конституционного Суда РФ от 16.07.2015 №23-П // Собрание Законодательства РФ. 2015. № 30. Ст. 4660. 66 Конституция Кыргызской Республики. - Бишкек: Академия, 2017. – С. 50.

установление публично-правовой ответственности лишь за виновное деяние и ее дифференциацию в зависимости от тяжести содеянного, размера и характера причиненного ущерба, степени вины правонарушителя и иных существенных обстоятельств, обуславливающих индивидуализацию при применении взыскания. При этом в выборе принудительных мер законодатель ограничен требованиями справедливости, соразмерности и иными конституционными и общими принципами права. При установлении меры ответственности недопустимы чрезмерные ограничения конституционных прав. Законодатель должен исходить из того, что ограничение прав и свобод возможно, если оно соразмерно целям, прямо указанным в Конституции.

Нарушение принципа соразмерности, т. е. установление таких различий в условиях реализации, в частности, пенсионных прав, которые порождают неравенство в сфере пенсионного обеспечения, ведет к несоразмерному ограничению конституционного права на социальное обеспечение.

Игнорирование принципа соразмерности в такой его интерпретации может привести к превращению административных штрафов из меры воздействия, которые направлены на предупреждение административных правонарушений, в инструмент подавления экономической самостоятельности и инициативы, чрезмерного ограничения свободы предпринимательства и права собственности, что недопустимо в силу конституционных положений.

Однако для реализации этого принципа необходимо внесение в законодательство изменений общего характера, позволяющих дифференцировать размеры штрафов, уточнить правила наложения и исполнения административных наказаний.

2) Принцип соразмерности конституционное право рассматривает и в аспекте соответствия меры ответственности совершенному правонарушению. Конституционное право характеризуется наличием собственного потенциала обеспечения действенности своих норм, т.е. собственного института юридической ответственности. Именно он может и должен стать, по сути, ведущим институтом и тем самым предопределять конкретные параметры других институтов конституционного права.

Субъектами конституционно-правовой ответственности выступают как физические лица, так и коллективные образования, в отличие от других видов ответственности. Так, в уголовной ответственности субъектами выступают только физические лица, а в административной - физические и юридические лица.

Основание конституционно-правовой ответственности (конституционный деликт) существенно отличается не только от основания уголовной ответственности (преступления), но и от других правонарушений (деликтов) - административных, дисциплинарных, гражданско-правовых. Вместе с тем, основанием конституционно-правовой ответственности может являться не только не соответствующее нормам конституционного права поведение, но и возникновение иных обстоятельств, прямо предусмотренных конституционно-правовыми нормами.

Конституционно-правовая ответственность как гарантия сохранения конституционного строя представляет собой, прежде всего ответственность власти, в том числе за состояние конституционности и законности в правотворческой и правоприменительной деятельности государственных органов, должностных лиц, и, следовательно, она должна обеспечивать высокую социальную эффективность функционирования власти. При этом важно, чтобы объем полномочий и обязанностей субъектов, с одной стороны, и объем их ответственности - с другой были сбалансированы и находились в пропорциональной зависимости. Мера власти должна соотноситься с мерой ответственности.

Меры конституционно-правовой ответственности должны соответствовать требованиям справедливости и соразмерности. Санкции должны соизмеряться с конституционно установленными целями и ценностями, а также с характером совершенного конституционного

деликта и иными факторами.

Ответственность может быть политической, нравственной, юридической, дисциплинарной, административной. Под определением «политический» понимается то, что отражает участие субъекта в отношениях, складывающихся в сфере организации, осуществления, принадлежности государственной власти и сфере взаимоотношений государства и личности, а также отражает стремление субъектов к власти, к влиянию на определение общей воли государства, к руководящей роли в нем.

Поскольку конституционное право главным образом регулирует политические отношения, постольку и конституционно-правовая ответственность имеет политическое содержание, а ее меры - политический характер. Конституционно-правовая ответственность выполняет функцию политико-правового воздействия на субъекты, допустившие конституционные деликты, являясь одним из методов регулирования общественных отношений, что дает основание иногда не вполне точно отождествлять конституционно-правовую ответственность с политической. Но не всякую меру публично-принудительного воздействия в том числе организационную, имеющую политическое содержание, можно рассматривать как меру конституционно-правовой ответственности. Иначе границы собственно юридической ответственности бесосновательно расширяются, а ее функция стимулирования должного поведения столь же бессмысленно утрачивается.

Политическая ответственность наступает, как правило, за отклонение от согласованных политических программ, целей, решений. Политическую ответственность можно рассматривать по отношению не только к настоящему времени, но и в ретроспективе, когда оценку действиям тех или иных политиков дает история, или в перспективе, когда идет речь об ответственности перед будущими поколениями.

Конституция в общих чертах предусматривает политическую ответственность Президента Кыргызской Республики, Жогорку Кенеша и Правительства. Так, ст. 67 предусматривает привлечение к уголовной ответственности Президента в связи с совершением им преступления; п.6 ст. 84 предусматривает досрочное прекращение полномочий Жогорку Кенеша; ст. 72 – привлечение депутата к уголовной ответственности; п.7 ст. 84, ст.86, ст. 87 – отставку Правительства.⁶⁷

Конституционно-правовые санкции применяются широким кругом уполномоченных субъектов - органами законодательной, исполнительной, судебной власти, местного самоуправления, должностными лицами, гражданами и др. - в отношении неподчиненных и неподотчетных им субъектов, тем самым отличаясь от дисциплинарных взысканий.

Принудительный характер юридической ответственности применительно к конституционно-правовой ответственности проявляется не только в государственном принуждении, но и в ином приравненном к нему общественном принуждении. Конечно, такое общественное принуждение так же, как и государственное, осуществляется на основе конституционно-правовых норм и как правило, под государственным контролем. Цель принудительной деятельности достигается путем воздействия на политическую, моральную, организационную и имущественную сферу конкретного субъекта конституционно-правовых отношений.

Меры конституционно-правовой ответственности, применяемые к лицу, нарушившему избирательные права и право на участие в референдуме граждан Кыргызской Республики, должны быть справедливыми и соразмерными, то есть соответствовать характеру и степени общественного вреда правонарушения обстоятельствам его совершения, реализации избирательного права (активного и пассивного) всему избирательному корпусу на основе баланса публичных и частных интересов.

Установление мер ответственности за конкретные правонарушения является прерогативой законодателя. Таким образом, вводимые законодателем меры ответственности должны быть соразмерны конституционно значимым целям. Чрезмерная мера ответственности может по-

67 Конституция Кыргызской Республики. - Бишкек: Академия, 2017. - 96 с.

ставить под сомнение реальное содержание конституционного права.

Как показал анализ содержания принципа справедливости и соразмерности конституционно-правовой ответственности, данный принцип не нашел надлежащего законодательного воплощения.

В кыргызском законодательстве, несмотря на установление отдельных мер конституционно-правовой ответственности, рассматриваемый термин не используется. Конституция Кыргызской Республики прямо не признает конституционно-правовую ответственность в качестве отдельного института, однако слово «ответственность» употребляется в десяти статьях, причем в некоторых речь идет исключительно об уголовной ответственности.⁶⁸ Следовательно, соблюдение принципа соразмерности способствует ограничению государственной власти по отношению к человеку и гражданину.

Поскольку в Кыргызстане нет прямого и однозначного конституционного и законодательного указания на конституционно-правовую ответственность, исключительную важность в ее развитии приобретают правовые позиции Конституционной палаты Кыргызской Республики, которая в отличие от законодателя использует термин «конституционно-правовая ответственность» и признает наличие ее мер в законах.

В последнее время поднимается вопрос о необходимости специального закона о конституционно-правовой ответственности. Предлагается принятие как единого своеобразного конституционного кодекса, так и специальных законов, посвященных конституционно-правовой ответственности в отдельных сферах. Предполагаемая цель всех этих актов - конкретизировать конституционные нормы по аналогии с тем, как это делается по отношению к другим видам юридической ответственности.

Общеправовые принципы справедливости и соразмерности обладают высшей степенью нормативной обобщенности, определяют содержание конституционных прав человека, носят универсальный характер и в связи с этим оказывают регулирующее воздействие на все сферы общественных отношений.

68 Конституция Кыргызской Республики. - Бишкек: Академия, 2017. - 96 с.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

Басууга 02.03.2020-ж. коюлду.
Офсеттик басма.
Нускасы 500 даана. Формат 70x108/8

Подписано в печать 02.03.2020 г.
Печать офсетная.
Тираж 500 экз. Формат 70x108/8

«Принтхаус» БУ басылды, Бишкек ш., Шевченко көч., 1
Отпечатано в ИД «Принтхаус», г. Бишкек, ул. Шевченко, 1